CONCIONES

CONCIONES
SIVE
CONCEPTVS
THEOLOGICI:

IN OCTAVA VEN. SACRAMENTI

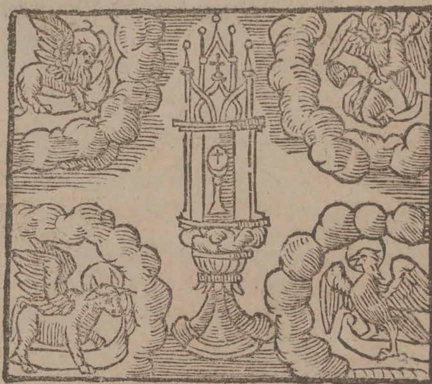
&

De præcipuis Sanctorum Festis à Paschate ad Festum Omnium Sanctorum.

AVTHORE

R. D. PETRO BESSEO SS. THEOLOgiæ Doctore, & Regi Galliarum à Concionibus.

Iam nuper Latinitate donatæ studio & opera M. M.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Apud Ioannem Kinckium sub Monocerote.

ANNO M. DC. XIV.

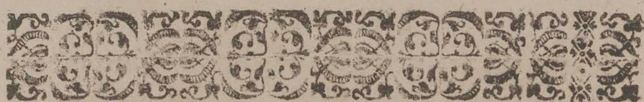
Cum gratia & priuileg. S. Cæs. Maiest. speciali.

APPROBATIO.

Conciones hasce R. & Doctissimi viri Petri Bessei, Christianissimi Galliarum Regis concionatoris ordinarij, in Latinam linguam non ineleganter versas, cum veræ Catholicæ fidei nihil contrarium proferant, luce ad multorum vtilitatem dignas censeo. Signatum Coloniæ Agripp. 11. Sept. 1614.

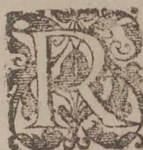
Henr. Francken Sierstorpffius SS. Theol. D. Gymn. Laurent. Reg. librorum Censor.

AD.

ADMODVM
REVERENDO
DOMINO,
D. GOSVVINO
SCHRICKIO,

SS. THEOLOGIAE LICENTIATO, REGALIS Eccleſiæ B. MARIAE VIRGINIS *apud Aquiſgranenſes Canonico, & Archypresbytero, Domino ſuo honorando.*

ELIQVVM Beſſei de Feſtis, diù deſideratum, admodum R. D. latinis auribus hodie damus. Opuſculum ornatum, politum, exactum, &, ſi quid Beſſei Conceptibus addi potuit formatiſſimum; tanquam partus lentè editus ac diutiſſimè geſtatus. Hoc R. V. vt eam dedicatum multa ſuadent, quædam & compellunt: in cœlum enim iniurius ſim, ſi Feſta diſperſſam, ac Sanctorum quidē προτογενεῖς ad Pietatis V. ſinum, ὑστερογενεῖς aliò diuertam, nec intraturos nec manſuros alibi vſpiam libentius: quin ſponte ſua (vt arbitror) ſi plauſtro imponãtur, recto itinere ad vos confugituros. Nam cum exempla Sanctorum velut machina quædam ſint ad deſtitutionem impietatis, & aculei ſti-

mulique ad arrigendum vrgendumque pietatas torporem; nihil ipſis accidere poteſt gratiùs, quàm ancipiti, ac rebus gerendis opportuno loco, docta gnaraque manu, cum plurimorum fructu, artificioſiſſimè tractari, nec fædari ignauia vtentis. Dum itaque Boanergen aliquem diſpicio, qui ſancta hæc tela, hactenus quaſi in Gallorum pharetra abſcondita, ex edito Eccleſiaſtici propugnaculi ambone, etiam in noſtra, cum maximo ardore, effulminet Germania; occurrit mihi in veſtigio ſedes, occurrit virtus, occurrit meritum tuum D. Schricki, quem iuxta nomen, terrorem & pauorem impijs in circuitu, hiſce Aquenſium motibus incolumem Dominus ſeruauit, Antagoniſtam formidabilem omnibus tollentibus dies feſtos à terra, qui Deo officium ſe prçſtare exiſtimant, ſi filios eius læſerint. Sed calcitrauit & calcitrabit in ſtimulum læua temeritas, abſtinebitque impoſterum ab hac audacia, quamdiu, cum bono Deo, V. R. vt peritiſſimum machionẽ hæc ſenſerit miſſilia vibrantem: cùm (quod optem magis) corruens in faciem reuerebitur, vbi, nequicquam pulſos ſpretoſque Sanctos, te prçconante reduces, cum nouo, inſolito, externoque ornatu, glorioſius in Eccleſia velut in triumphali arcu viderit collocari; ac maiorem eſſe gloriam Domus Dei nouiſſimæ, plus quàm primæ.

Tu

Tu itaque admodum R. D. elaboratum hoc de Sanctorum Feſtiuitatibus complementum & in repentina ac inſperata vrbis veſtræ lætitia ab optimo affectu munuſculũ congratulatoriũ, qua es in Sanctos, & Clientes propenſione accipe; & ſi immortalibus à mortali præſidium implorandum eſt, nominis tui Formidine contutare. Nobis hoc aſſiduis apud Deum precibus vouebitur, vt hic diu vobis poſſimus eſſe grati, ac poſtmodum fideliſſimi veſtri pro ſanctorum gloria labores Sanctorum conſortio coronentur. Coloniæ Agrippinæ Prid. Idus Septemb. Anni. M.DC.XIV.

Admodum R. V. D.
Obſeruantiſſimus

IOANNES KINCKIVS
Ciuis & Bibliopola Colon.

AR-

ARGVMENTA CONCIONVM HVIVS PARTIS.

In festo S. Marci.

Multis ac varijs veteris testam figuris Euangelistarum dignitas probatur, deinde quatuor tantum Euangelistæ asseruntur, qui diuersis rebus assimilantur. Euangelicæ legis perfectio describitur, Postremo multa præclara de S. Marco recensentur.

In festo Ascensionis Christi.

Exemplo ab Impp. Ro. triumphis sumpto, mysteriũ Ascens. Christi admirabile comprobatur. Ipsa quoque Christi Ascensio depingitur cum suis circumstantijs, eiusque variæ causæ afferunt, & figuræ per ipsam impletæ recensentur.

In festo Pentecostes.

De diuinitatis excellentia & altitudine agit, & de Spiritus sancti natura & proprietatibus quem igni eiusque naturæ comparat, & causam reddit cur in specie ignis descenderit. Apostolos deinde varijs tormentis bellicis comparat. De ventis deinde agit, eorumque proprietates Spiritui sancto applicat.

Feria 2. Pentecostes.

De amoris potẽtia & vi agit, cuius causa Deus hominẽ penè plus quàm filium suum dilexerit & Spiritum sanctum in mundum miserit.

Feria 3. Pentecostes.

Spiritus sanctus pluuiæ comparatur, à Patre & filio procedere affirmatur, eiusque septem dona recensentur & explicantur, varijsque rebus conferuntur.

In festo SS. Trinitatis.

De Dei natura & essentia incomprehensibili, Mysterium S S. Trinitatis torrẽs inuadabilis. De veterum Gentilum cęcitate circa Dei cognitionem & per quæ Deus cognoscatur. Multa deinde de SS. Trinitatis mysterio.

In festo Ven. Sacramenti.

Timidè de Deo rebusque diuinis loquendum, nec mysteria diuina curiosè indaganda. Fides optimus magister, & cœlestis facula. De Dei amore in institutione Ven. Sacramenti. Septem Sacramenta 7. planetis similia, & septem spicis Pharaonis. Varij tituli Ven. Sacram. & effectus.

Concio

INDEX

Concio 2. de Ven. Sacram.

Inter omnia Christianæ fidei mysteria institutionem Ven. Sacram. excellere, cùm per eâ Deus cũ hominibus habitet, quòd Ecclesiæ præcipuum honorem conciliat. Quinam hęretici realem Christi præsentiã in Sacram. Euch. negauerint. Caluini hæresis circa hanc refertur & exploditur, varijsque rebus assimilata depingitur. Caluinisticæ cœnæ inanitas proponitur. Eucharistiam esse testament. Christi. Realis Christi præsentia probatur.

Concio 3. de Ven. Sacramento.

Multa de fide pręmittit, cuius præcipua est excellentia in hoc Sacram. Transsubstantiatio quã sit hæreticis exosa narratur, quæ tamen Euchar fundamentum, & tessera Catholicorum est, varijsque argumentis stabilitur.

Dominica infra Octauam Ven. Sacramenti.

De Dei liberalitate in sustentatione hominis, quæ confertur cum magnificentia Salomonis & magis elucessit in institutione epuli Eucharistici, seu cœnæ Dominicæ, & cur ita vocetur. De tribus vitijs ab Euchar. perceptione impedientibus, auaritia scil. ambitione & luxuria.

Concio Quinta infra Octauam Ven. Sacram.

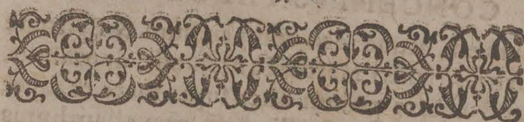
Ven. Sacram. triumphorum Christi memoria. Christi corpus quomodo in Euch. præsens sit. Variæ circa hanc rem considerationes. Caluinistarum & Lutheranorum error. Omnipotentia Dei articulorum Symboli fundamentum.

Concio VI. infra Octauam Ven. Sacram.

Nihil magis hominem obligare suo benefactori, quam alimenti & sustentationis memoriam, ob quam etiam Deus à nobis adorari mereatur, ideoque ingratos maximè odibiles esse Hinc magis patere, quãtopere Deo obstricti simus, qui nõ tãtum corpus sed & animam nostram tam pretioso cibo nutriat. Deinde transit ad effectus Ven. Sacram. enumerandos, quos varios eosque præstantes recenset,

Concio

CON-

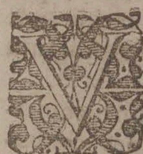

CONCEPTVS THEOLOGICI

IN FESTO S. MARCI EVANGELISTÆ.

Designauit Dominus & alios septuaginta discipulos, &c. Luc. 10.

FIGVRA.

VIDIT Ioannes in Apocalypsi nouum quoddam Angeli genus & qualis nullus in vniuerso Scripturæ theatro apparuisse comperitur; viribus, fuisse dicitur athleticis, & validus, vt qui maxime, clamorem etiam Leoni per deserta rugienti persimilem emisisse; libellum quoque apertum manu tenuisse, pede dextro mare, sinistro terram pressisse. Mysterium hoc mecum vbi excutio, omnesque circumstantias illius dum sigillatim enucleo, ipse mihi certo certius persuadeo, veram hic Diui Marci Euangelistæ imaginem ac figuram nobis ob oculos poni: Angelus quippe dicitur, quod angelico ritu vitam duxerit; vires illius & rugitus ad prædicationem, & ad Leonis figuram, quæ vulgo ei inter ceteros Euangelistas à pictoribus tribui solet, haud inepte quis transferat, libellus quem Angelus manu gestasse scribitur, Euangelium illius designat, quod ceterorum Euangelistarum respectu, exi- *Apoc. 10.*

guum est, atque ideo compendium & Epitome Euangelij sancti Matthæi à nonnullis appellatur. Quod autem pedum alter super mare & super terram alter extensus dicatur, non aliam huius rei rationem dari posse puto, quam quod glorioſus hic Apostolus obsequio suo & cultui dedicatas, duas orbis tum potentissimas, tum etiam pulcherrimas vrbes habuerit, vnam in terra & continenti constitutam, Alexandriam videlicet totius Ægypti caput; alteram vero in mari; noua sane ædificandi ratione, constructam, Venetias. Hoc vnico tantum discrimine, quod pes dexter huic innixus sit, quæ hactenus feliciter auitam maiorum fidem inuiolatam, integramque conseruauit; sinister vero illi, quæ deploranda prô dolor! ruina eadem excidit, & misere in fide ac religione Christiana naufragium fecit.

Ceterum omnia quam aptissime coincidunt, vt vero singulas similitudines conuenientiasque vobis declarem, & gloriosi huius Euangelistæ cœlo iam donati triumphum deprædicem, ad cœlum oculos conuertemus, & genua in terra supplices prosternamus, gratiam sanctissimi Spiritus, quam humillime deprecaturi; vt vero Deipara suis apud illum nos intercessionibus adiuuet, nostras illi preces offeramus, & omnes salutatione illam Angelica compellemus.

AVE MARIA.

Exod. 28. Celebris Hebræorum legislator Mysteriorumque diuinorum interpres Moyses, vetus Iudæorum Tabernaculum describens, quatuor vt columnas de lignis setim constitueret, easque

auro conuestiret, quarum capitella etiam aurea & bases argenteæ forent, à Deo sibi mandatum fuisse affirmat; è quibus magnum velum ex Hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & bysso retorta, eleganter & artificiose, & pulcra varietate contextum dependeret, *Quod appendens ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipse quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea sed bases argenteas*, &c. Origenes & quotquot locum hunc tetigere, eiusque mysteria inuestigarunt, paucis exceptis, per quatuor hasce columnas tabernaculi, quatuor Euangelistas Ecclesiæ nostræ designari credidere: ipsi enim sunt veluti quatuor fulcra & sustentacula de lignis setim composita, id est viri vitæ incorruptibilis, & virtutibus varijs circumquaq; deaurati; quorum capita aurea sunt, quod nonnisi mera charitas; bases vero argenteæ quod in sapientia quadam cœlesti fundati ac stabiliti sunt; atque è quatuor his magnum secretorum velamen dependet; quo sancta sanctorum teguntur, quod pro temporum, locorum, personarumque diuersitate cœlestia ac diuina mysteria tegant aut detegant, obserent vel reserent.

Quatuor Euangelistæ per 4 columnas tabernaculi Mosaici designantur.

Itidem ipsi designati fuere per quatuor illos circulos aut ãnulos aureos, qui in quatuor angulis mensæ propositionis visebantur, de quib. Exo. 25. *Et quatuor circulos aureos quos pones per quatuor arcæ angulos.* Hæc est expositio Ruperti & aliorum, qui hocce mysteriũ explicantes, quatuor Euãgelistas aurearum ansularum instar fuisse aiunt, qui circumsecus sacram Christi humanitatem, sacram inquam mensam propositionis, in qua nimirum Pater cœlestis, gratiæ delicias proponit, sustinebant, quam diuina Ministrorum suorum

Exod. 25.

Lib. 4. in Exod c. 5.

Psal.18. verbo prædicatione sua, scriptis per quatuor mundi angulos detulere, si Psalmistæ credere voluerimus, dicenti, *In omnem terram exiuit sonus eorum.*

Penitius etiam profundiusque in Tabernaculum Mosaicum progrediens inter cetera superbum ibi candelabrum intueor, cuius in hastili quatuor scyphos & quatuor sphæras aureas contemplor. Textus verba sunt hæc, *in ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulaque per singulos & lilia.* Singula hæc sancta quadam meditatione examinando, crediderim, sicut per candelabrum Ecclesia, per hastile vero Christus denotatur, ita scyphis illis ac sphæris aureis Euangelistas designari: in illos enim, velut in quatuor pretiosas pateras diuina Saluator mysteria infudit; & per illos veluti per globos ac sphæras cœli nobis motus denotantur; de illis enim non minus quam de Apostolis illud Psalmographi dici queat, *Cœli enarrant gloriam Dei.*

Exod. 28. Quatuor Euangelistæ denotati per quatuor scyphos candelabri tabernaculi.

Psal.18.

Apud Zachariam Prophetam quatuor describuntur fabri, quos Deus Prophetæ spectandos dedit, *& ostendit mihi Dominus quatuor viros.* Magnus Doctor Hieronymus locum interpretatus ait, existimasse nonnullos, per quatuor hosce fabros quatuor Euangelistas denotari, qui fabrorum instar sancta quædam arma aduersus hæreticorum rabiem, paganorumque superstitionem & gentilem cæcitatem, fabricarunt. Audite quid sanctus hic Doctor scripserit, *Legi in cuiusdam commentariis quatuor fabros quatuor Euangelistas intelligi.* Ipsum quidem scio per quatuor hosce fabros, quatuor virtutes cardinales designare, quas quatuor animæ passionibus, per quatuor cornua, quæ eodem tempore Propheta viderat, denota-

Zach.1.

4. Euangelistæ quatuor fabris Zachariæ similes.

tis opponit, ſed hoc non impedit, quo minus quatuor etiam Euangeliſtæ, per fabros hoſce denotentur.

Sub alterius ænigmatis vel potius emblematis inuolucris ſpectandos eos proponit Propheta Abacuc cum de quadriga & curru triumphali, quo Dei diuinitas inuehitur, & à quo hominum ſalus ac liberatio dependet, agit, verba ſunt, *Qui aſcendis ſuper equos, & quadrigæ tuæ ſaluatio.* Sanctus Auguſtinus inter primos locum hunc explicans, & quidem myſtice, ait, generoſos hoſce equos & currum triumphalem quatuor rotis inuectum, Euangelij Dei imaginem præferre, quod quatuor magni ſecretarij, id eſt, quatuor Euangeliſtę, ſcripſere & diuulgarunt, qui & manu & lingua, Chriſtum triumphantem & glorioſum per quatuor mundi plagas detulere: currus autem hic *quadrigæ ſaluatio* nuncupatur. Euangelium enim Dei omnibus qui credere in ipſum voluerint, ſaluti eſt.

4 Euangeliſtæ per quadrigā Abacuc denotantur.

Cum hac expoſitione coincidit ſententia veteris cuiuſdam ſcriptoris, cuius S. Hieronym. in ſextum Zachariæ caput commentatus, meminit; qui quatuor illos currus, quos olim Propheta vidit (quorum primus equos habebat rufos, ſecundus nigros; tertius albos, & poſtremus diuerſicolores) examinans, quatuor Euangeliſtis accomodat.

Legi, inquit Hieronymus, *in cuiuſdam volumine, quatuor has quadrigas quatuor eſſe Euangelia, & equos Apoſtolos, per diuerſitatem cœlorum diuerſas gratias poßidentes.* Ac deinde quatuor hos equorum colores morali ſenſu exponens ait, primos ob martyrio effuſum ſanguinem rubicundos eſſe, alios ob difficilem & tenebricoſam myſteriorum fidei

prædicationem nigros, tertios ob virginitatem candidos, postremos denique ob donorum, gratiarum, virtutumque cœlitus collatarum diuersitatem, diuersi colores.

Hactenus hæc, exordij & introitus loco, egregijs figuris & tropis condecorata, idque occasione sancti Marci qui vnus de numero quatuor horum Euangelistarum, cuiusque hodierna die solennitatem celebramus. Hoc autem Ecclesia Euangelium hodie legit, *Designauit Dominus & alios septuaginta duos.* Ad huius honorem vt egregium quid & festo dignum afferam, idq; methodo ordinaria, primo in genere de quatuor Euangelistis loquar, deinde singulatim ad S. Marcum velut ad cœlestis huius cohortis primipilum, descendam.

Non nisi 4. Euangelistæ.

Primo igitur cum Ecclesia vniuersali credimus, nonnisi quatuor Euãgelistas esse, velut quatuor diuinos notarios & generales totius reipub. Christianæ religionis secretarios. Non sine ratione autem Deus in hunc eos numerum contraxit, nam: vt ait Philo Iudæus, numerus quaternarius perfectissimus est, ac primus eorum qui de natura corporis solidi participant; vnitas respondet puncto, binarius lineæ, ternarius, qui ad latitudinem spectat, superficiei, & quaternarius, qui altitudinem signat, corpori solido. Atque ideo aliasque ob rationes, sancti Euangelistæ sæpenumero per hunc numerum in sacris denotantur: vt inprimis in ipso Geneseos limine, vbi de quatuor magnis fluminibus sermo est, quæ è paradiso terrestri scaturientia, aquis suis omnem terræ faciem irrigabant, *Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita.* Terrestris hic paradisus

Lib. de opif. mundi & l. 3. de vita Mosis.

Gen. 2.

disus Ecclesia est, ingens qui ex eo prorumpit fluuius, ipse Christus, de quo scriptum *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Quatuor porro capita in quæ dispertitur, quatuor Euangelistæ sunt, qui magnorum ac turgentium fluminum instar, doctrinæ suæ irriguo omnia terrarum climata irrigant. Atque hoc modo interpretatur S. Hieronymus, *Ecclesia quatuor flumina, paradisi instar eructans, id est, quatuor Euangelia.* *S. Hiero. in prol. Matt.*

Venit mihi hic in mentem eius, quod in Exodo scriptum est in quo habetur, Moysi Deum præcepisse vt Rationale iudicij faceret, quadrangulum, cui duo illa verba, doctrina & veritas, insculperet, vtque summus Pontifex Aaron in pectore suo hoc gestaret. *Rationale quoque iudicij facies opere polymito, &c. quadrangulum erit & duplex.* Excellentius modo iudicij Rationale habemus, Euangelium, inquam, quod rationem instruit, docetque sincere & candide de omnibus rebus dijudicare. Huic insculpta sunt Doctrina & veritas: quæ enim dignior & eminentior doctrina, Euangelica? quæ veritas etiam certior & diuinior? quadrangulum porro est, id est, quatuor formas ostendit, quod nonnisi quatuor sint Euangelistæ, quæ figura solidissima est, quæ nec inferni machinas, nec mundi persecutiones reformidat. *Exod. 28.* Euangeliũ collatum rationali Pontificis quod erat quadrangulum.

In huius rei signum refert in Apocalypsi Ioannes, vidisse se ciuitatem admirabilem in quadro fundatam, *& ciuitas in quadro posita est,* &c.

Ecclesia vera quædam ciuitas est, & ciuitas de qua tot mirabilia referuntur, *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.* Atq; hæc in quadro posita, tum ad firmitatem immobilitatemque, tum ad quatuor

Euangelia, quibus illa velut validis quibusdam columnis innititur, designanda.

Lib. 1. epist. c. 4. Quibus egregie admodum illud Gregorij de Concilijs generalibus prolatum aptari queat, *In his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit.* Fidei enim quatuor Euangelistarum, omnis fides & Ecclesiæ religio innititur.

Lib. 1. de consensu. Euang. c. 2. Augustinus libro 1. de consensu concentuque Euangelistarum, quatuor hosce Secretarios quatuor totius orbis terrarum partibus assimilat; ait enim, *Ob hoc fortasse quatuor sunt Euangelistæ, quoniam quatuor sunt partes orbis terræ: per cuius vniuersitatem Christi Ecclesiam dilataturi, ipsi sui numeri sacramento declararunt.* Atque hoc ipsum Principi Apostolorum sub alia quadam figura repræsentatum fuit, Actorum capite decimo, cum Deus linteum quoddam magnum cœlo descendens omni animantium genere refertum, & quatuor extremitatib. in terram dependens illi ostendit. Quatuor hæ extremitates, ceteris omissis, Apostolo huic significabant, quatuor mundi angulos, omne hominum genus complectentes, ad Christi fidem conuertendos, & Christiana religione imbuendos.

Quatuor Euangelistæ quatuor orbis partibus assimilantur.

Act. 19.

Lib. 3. c. 11. Inuentum hoc approbauit iam olim sanctus Irenæus, aitque, quemadmodum quatuor vniuersæ partes sunt, Oriens, occidens, septemtrio & meridies, & quatuor venti Principes, qui è quatuor hisce partibus spirant; ita quoque Deum statuisse, vt in Ecclesia quatuor spiritus vitæ dominarentur & quatuor bases forent primariæ, quibus omnis illius moles incumberet, quatuor inquam Euangelistæ. Verba quæ proferantur digna sunt. *Quoniam quatuor sunt regiones mundi in quo sumus & quatuor principales spiritus, & disseminata est*

Quatuor Euangelistæ sunt 4. venti & Ecclesiæ bases.

Eccle-

Ecclesia super omnem terram; columna autem & firmamentum Ecclesiæ est Euangelium spiritus vitæ, consequens est, quatuor habere eam columnas, quatuor inquam Euangelistas.

Hosce conceptus prosecutus assero, quod quemadmodum in mundo quatuor elementa sunt quæ veluti summi præsides, à quorum nutu omnis rerum natura dependet ac regitur, Ignis, aer, aqua & terra, quæ in omnium rerum compositionem ingrediuntur, & sine quibus nemo in orbe viuere potest; ita quoque Ecclesia quatuor habeat Euangelia, velut propria sibi elementa, à quorum virtute & influentia omnis animæ salus hic dependet, inter hæc S. Ioannes maxime sublimis est, & igni ardenti similis, qui ad vsque diuinitatem pertingit, & profunda mysteria enucleat. S. Lucas omnium infimus, terramque repræsentat, perque bouem, quod animal terrestre terramque excolere natum, designatur; Noster autem Marcus per aerem denotatur, vtpote qui à clamoribus & rugitu Leonis, quæ voces suas & sonitus per aera reboantes in aere efformati, inq; aere ea regione dominantes, Euangelium suum exordiatur. Quatuor item elementa Ecclesiæ.

A Physicis conceptus hic præceptionibus efformatus est, at ecce iam alium è Theologorum scrinijs depromptum. Septimo Apocalypseos cap. scripsit Ioannes, apparuisse sibi quatuor Angelos, stantes super quatuor orbis cardines, quatuorq; ventorum habenas manu tenentes; *Postea vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ tenentes quatuor ventos terræ.* Quatuor hi spiritus cœlestes quatuor haud dubie Euangelistas designãt, nam velut nuncij legatique quidam diuinitatis, *Apoc. 7.* Quatuor Euangelistæ per 4. Angelos Apoc. denotati.

mundo vniuerſo, Filij Dei in mundum aduentum natiuitatemque nuntiarunt.

Exod. 28. In Exodo iuſsit Moyſi Deus, vt quatuor aureas anſulas faceret, eaſque arcæ angulis, quo de loco in locum facile deferri poſſet, inſereret. *Et*

In Prolog. Matth. *quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos.* Quid hoc ſibi myſterium vellet, mecum ipſe perpendens, Patreſque veteres in conſilium adhibens, inter ceteros video Gregorium dicere, per Arcam hanc Eccleſiam deſignari; per quatuor illos circulos quatuor Euãgeliſtas, quorum adminiculo ſancta illa Dei arca, velut anſulis quibuſdam, à Doctoribus & Prædicatoribus, per vniuerſum terrarum orbem circumfertur, audite eiuſdem verbis quæ ipſe concepi, exponi, *Eccleſia quatuor angulos habet, id eſt, Euangelia, per quos quaſi arca teſtamenti, & cuſtos legis Domini vehitur.*

Omnes hæ figuræ egregię mihi & exquiſitæ videntur, ſed quo profundius ſcripturarum adyta

Apoc. 4. ingredior, admirabiliores etiam alias reperio; & inprimis vnam in libro Apoc. quæ quamuis communis & omnibus aperta videatur, tamen bene conſiderata & maturę perpenſa, ceteris videtur antecellere. Hic vidiſſe ſe Ioannes ait circa thronum agni quatuor animalia plena oculis ante & retro & intrinſecus, ſex alis cooperta; quorum primum ſimile Leoni, ſecundum vitulo, tertium homini, & quartum ſimile Aquilæ volanti; *Et in medio ſedis & in circuitu ſedis quatuor animalia plena oculis ante & retro, & animal primum ſimile Leoni, & ſecundum ſimile vitulo.* Viſio hæc non multum ab Ezechielis viſione diſcrepat, quam is primo Prophetiæ ſuæ capite vidit.

Scio,

Scio Lyranum, dum quatuor hæc animalia myſtice exponit, per eadem quatuor ſedes Patriarchales intelligere, Hieroſolymitanam ſcilicet, in Leone figuratam, idque propter conſtantiam Apoſtolorum, qui audacter & confidenter ſine vllo tormentorum mimarumq; metu Ieſu Chriſti reſurrectionem prædicabant: deinde Antiochenam in boue denotatam, quod obediens & morigera, iugum Apoſtolorum, Hieroſolymis commorantium, ſubire non detrectauerit, atque hac in vrbe diſcipuli, vti in Actorum hiſtoria deſcribitur, credentes primum Chriſtiani appellati ſunt. Tertiam Alexandrinam, quam facies hominis deſignabat, eo quod plurimi viri docti, & in omni ſcientia ac diſciplina celebres Alexandriæ floruerint, eamque celebrem reddidere, inter quos eluxere Athanaſius, Clemens & Cyrillus Alexandrini. Quartam denique Conſtantinopolitanã, cuius imago fuit Aquila, quod illa viros rerum diuinarum contemplatione celebres, ac ſublime euolare meditando aſſuetos educarit, quales Ioannes Chryſoſtomus, Epiſcopus Conſtantinopoleos, tametſi Antiochiæ natus, ſanctus Gregorius Nazianzenus, & alij plurimi.

Quatuor ſedes Patriarchales per 4. Apoc. animalia denotatæ.

Act. 20.

Aliter hoc exponit Ambroſius, aitque per quatuor hæc animalia quatuor virtutes ſignificari cardinales, per Leonem quidem fortitudinem, qui fortiſsimus & potentiſsimus animalium eſt; per vitulum iuſtitiam, per aquilam temperantiam, adeo enim ſobria & temperans eſſe dicitur Aquila, vt etiam ſtimulante fame nullam ſit prædam deuoratura, niſi quam ipſa ceperit; per hominem

Lib. 3 de virgin.

4. Virtutes Cardinales per animalia Apoc. denotantur.

vero prudentiam: homo enim hac virtute si caruerit, non homo, sed bestia est.

Huic opinioni refragatur Abulensis, aliamque viam longe diuersam insistens, quam tamen Rupertus Pannonius, Aretas & Glossa ordinaria institêre, credit, per quatuor hæc animalia, adeo & moribus & schemate externo à se inuicem discrepantia, mystice Christum ipsum designari, in quo solo omnes illas facies simul contineri ait. Verus enim homo fuit, dum carnem humanam induit; bos qui solita Sacrificiorum victima, in passione, Leo in resurrectione; aquila vero in ascensione.

In Proœmia D. Hieron. super 4. Euang.

Christus in 4. hic animalibus designatus.

Omnes hosce conceptus expositionesque, magni, vti debeo, facio; tamen communis opinio, quam sequi oportet, quamque plerique Patrum etiam secuti sunt, est, quatuor hisce animalibus, quatuor Euangelistas designari. Cæterorum testimonijs omissis, vnicum producam Hieronymum qui mysterium hoc exponens, ita hæc animalia vnicuique applicat, *Prima hominis facies Matthæum significat, quia quasi de homine exorsus est, Liber generationis Iesu Christi, &c. Secunda Leonis, Marcum, in quo vox Leonis in eremo rugientis auditur, cap. 1. Vox clamantis in deserto parate viam Domini. Tertia bouis Lucam, quod à sacrificijs & sacerdote Zachariæ exorsus sit Euangelium suum. Quarta denique Ioannem, quod velut aquilæ alis assumptis ad sublimia euolans, de verbo æterno disputauit, deque diuina Messiæ generatione late disseruit.*

In procemia super Euangel. Matt.

Hæc quatuor Euangelistarum figura ac repræsentatio mirum in modum mihi arridet, eamque alijs infinitis præponderare censeo, tum ob rei ipsius dignitatem, tum ob circumstantias quæ eidem

Cur hęc animalia oculos habuerint intus & ante & retro?

dem adhæret; imprimis in eo quod dicuntur hæc animalia plena esse oculis ante, retro, atque etiam intus: cuius mysterij egregiæ & luculentæ adferuntur à multis rationes. Prima ob perfectam mysteriorum fidei sacris Euangelistis communicatam cognitionem; ante quidem, quod scientia rerum futurarum donati essent; retro vero, quod præterita vt præsentia intuerentur ac perspecta haberent; intus denique quod cogitationes & animi conceptus pura & recta discretione moderentur. Huius expositionis auctores habeo S. Augustinum, Ven. Bedam & Richardum de S. Victore. Altera, animalia hæc habebant oculos antrorsum & retrorsum, vt hinc euidenter appareret, Euangelistas omnia tum veteris tum noui testamenti mysteria Sacramentaque continere, quod fides, quam vtrumque hoc testamentum denotat, omne tempus tum futurum tum præteritum, tum proximatum distantia complectatur.

Occasione quatuor horum animalium egregiũ in libro Numerorum detego mysterium: Tribus Israeliticæ cum in terram Promissionis per desertum Arabiæ contenderent, & castrametãdum circa vesperam esset, in quatuor partes ac veluti signa vniuersas copias dispertiuerunt. Ad orientem regia tribus Iuda cum Issaschar & Zabulon castrametabantur, ad Meridiem Ruben, Simeon & Gad; Occidentem spectabant Ephraim, Manasses, & Beniamin; Dan vero & Aser & Nephtalim in septentrionem vergebant: Adeo vt ingens hoc agmen in quadrum semper esset dispositum, ac velut sub quatuor ducibus primipilisque constitutum; quibus Rabbi Abraham, referente Abulensi, quatuor illas Ezechielis figuras & Ioannis *Num. 2.*

nis

nis animalia accommodat; Iudæ vexillo appingens Aquilam, Rubenitarum hominem; Ephraimi, Leonem; Danitarum vitulum; aitque hæc reuera animalia in omnibus hisce vexillis inscripta fuisse. Alij etiam aliter interpretantur, dicentes; in vexillo Iudæ fuisse Leonem, ob id quod in Genesi scriptum legimus, *Catulus Leonis Iuda*; hominem in Rubenitarum, quod primus homo fuerit è stirpe Iacob prognatus & filius illius primogenitus, vituli in Ephraimitarum; quod filius Iosephi fuerit, cui hoc Moyses in Deuteronomio elogium dedit, *quasi primogeniti tam pulchritudo eius*; serpētis vero in Danitarum, ob id quod in Genesi legitur; *fiat Dan coluber in via, cerastes in semita.*

Gen. 49.

Deut. 33.

Gen. 49.

Figura.

Cant. 6.

Qui propius fundum, essentiam & omnes mysterij huius circumstantias perspexerit, videbit haud dubie Ecclesiæ hanc aciem figuram fuisse, hoc enim modo de illa Salomon in Canticis locutus est: *Terribilis vt castrorum acies ordinata.* Iam vero sub quatuor primarijs vexilliferis, id est, in fide & doctrina quatuor Euangelistarum in mundi huius solitudine locata est, primum castrorum vexillum hominis imaginem gerit, id est, S. Matthæus, secundum Leonis, quod Marcus, & sic de alijs. Ad quorum honorē cum tot egregias de numero illorum figuras iam produxero, procedam vlterius, atque hic breuitatem consectando, de illorum dignitate nonnihil agam, omnesque ad eorum laudes decantandas mirabiliaque demiranda excitabo.

Euangelistarum dignitas Mose & Prophetis maior.

Dignitas, eminentia & maiestas quatuor horum secretariorum sacrorum hinc colligi primo potest, quod dignius & excellentius Testamentum, quam olim Moses alijque Prophetæ, à Deo acce-

cepe-

cęperint, conſcripſerint & tradiderint: in hoc enim quod Euangeliſtæ conſcripſere, omnes iuſtificationis noſtræ codices, & remiſsionis peccatorum omnium hominum litteræ continentur; quos Moyſes articulos nunquam auſus fuit conſcribere, aut Prophetæ ſuis promittere. Neq; enim lex vetus ex ſe peccata remittere potuit, Euangelio enim hoc reſeruatum erat. Teſtatur hoc Apoſtolus ad Gal. *Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro, id eſt, nulla caro*; hoc eſt, nullus ex operibus legis veteris ad iuſtificationem pertingere potuit. Cuius rei figuras duas in aciem producam è veteri teſtamento vnam, è nouo productam alteram. *Gal. 8.* *4. Reg. 4.*

Giezi Elizæi ſeruus cum baculo Prophetico ad Sunamitidis ædes deſtinatus, filium illius mortuum ad vitam reuocaturus, nihil omnino efficere potuit ſed operam luſit, nec mortuus puer ad vitam reuertit; adeò vt ipſum Prophetam venire neceſſe fuerit, qui nullis armis, baculo nullo inſtructus, in defunctum ſuperincumbens, membraque defuncti membris ſingula adaptans, dulci quodam ſpiramine, vitam illi ſimul & animam reddidit. Defunctus hic erat homo peccato mortuus, Sunamitis Eccleſia, Gizei ſeruus quis alius quam Moyſes! qui à Deo cum dura & cruda legis antiquæ virga miſſus nihil omnino quo ad peccatorum abolitionem, & hominis iuſtificationem efficere poteſt, adeò vt ipſum Dominum, Chriſtum Ieſum ſcilicet deſcendere neceſſe fuerit: ipſe igitur venit non virga, non baculo inſtructus, atque humanitati noſtræ ſuperincumbens, naturæque humanæ membris ſeſe accommodans, leuiſsimo Spiritus ſancti habitu ac cœleſti ſpiramine, ſanitatem, ſa- *Figura.*

lutem & vitam homini credidit. Hoc scilicet Euangelio reseruatum erat.

Luc.10.

Alteram figuram in Lucæ Euangelio videre est, idque sub tragicæ cuiusdam historiæ inuolucris, in qua misellus quidam per Hierichuntis deserta iter carpens, in barbarorum latronum manus incidit, qui omnibus illum vestibus despoliarunt, grauia illi vulnera inflixere, ac seminecem in loco deseruêre. Et ecce dum plures per viam illam descenderent, hominemque quidem cernerent, sed non mouerentur alios inter venit & Sacerdos, ac deinde etiam Leuites, postremo etiam Samaritanus. Primi duo nullo ad miserum respectu habito pertransiere; sed solus Samaritanus misericordia motus intrinsecus, illum in iumento posuit, ad proximum diuersorium deduxit, illiusque diligentem à Medicis haberi rationem voluit.

Adam vulnerato huic similis.

Miser hic viator saucius & nudus fuit protoplastus Adam; latrones qui illum despoliarunt, & tam male habuerũt, peccata; despoliatio fuit gratiæ amisio, vulnera excæcatio mentis, voluntatis peruersio, concupiscentiæ infirmitas, & carnis rebellio. Atque ita semianimis, nihil præter nudam naturam habens, quæ nonnisi media vita est, cum quinque annorum millibus in loco miser iacuisset, transijt Sacerdos & Leuites, qui calamitatem quidem eius vidêre, id est lex vetus & Sacerdotium, sed pertransierunt, nullumq; ægro leuamen attulere. Aaron velut summus Sacerdos præterijt, & Moses vt Leuita, neuter tamen vllam misello peccatori opem attulere. At Christus Dominus, quem toties Iudæi Samaritanum appellarunt; (*Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es?*) cum tandem Euangelij tempore transiret, miseri

miseri peccatoris misertus est, vulnera alligauit, plagas abstulit & integram sanitatem attulit. Qua figura denotatur, iustificationem & peccatorum remissionem veteri legi denegatam, Euangelio reseruare: cuius cùm Euangelistæ secretarij fuerint, magnam eorum dignitatem esse & eminentiam, euidenter apparet.

Deinde horum commentatorum & notariorũ dignitas ex hoc etiam spectari potest. Quidquid scripsêre & consignauêre, perfectum instrumentum est, & legem penitus perfectam continens, cũ qui scribẽdo illos precessêre, nihil omnino recepere ac scripsere præter legẽ imperfectionibus & erasionibus obnoxiam, qualis Mosaica fuit, & qualem Prophetæ prædicarunt. Quod ex mente D. Pauli affero dicentis, *Reprobatio fit præcedentis mandati* (id est veteris testamenti & legis) *propter infirmitatem eius & inutilitatem. nihil enim ad perfectum adducit lex.* at dum de ijs quæ Euangelistæ nostri scripsere loquitur, legem potentem, virtute plenam, salutemque omni, qui eam amplexus fuerit, afferentem appellat. Ita enim in Epistola ad Romanos loquitur: *Non erubesco Euangelium. virtus enim Dei est, ad salutem omni credenti.*

Euangeliũ lex perfecta.

Tobiæ 7.

Rom. 1.

Tertiò honor, gloria, & excellentia Euangelistarum hinc patet; quòd contractus & testamentum quod scripsêre, omni orbi vtile fuerit, adeò vt cœlestia & æterna promittat, cùm vetus nonnisi temporalia & terrestria sponderet. Deinde quòd hoc testamentum patris pro filio, *dedit eis potestatem filios Dei fieri*; illud verò nonnisi Domini pro seruo: ita quippe mihi præiuit Apostolus, *non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore,* inquit, *sed accepistis spiritum adoptionis filiorum*

Euangeliũ lex est filialis, vetus seruilis.

Ioan. 1.

Rom. 8.

filiorum, in quo clamamus Abba Pater. Quem locum Theodoretus exponens ait, *Appellat Apostolus seruitutem vitam, quæ sub lege veteri agitur.* S. August. vtrumq; complexus ait, *In veteri testamento erant onera seruorum, in nouo, gloria liberorum.*

In cap. 8. *ad Rom.*

*Contra Adimantum c.*16.

Quod Euangelistæ scripsêre, amore plenum est.

Quartò sanctorum Euangelistarum eminentia eo etiam nomine extolli debet, quòd Deus illos, ad legem amoris, gratiæ, remissionis, & omnium criminum indulgentiæ & amnestiæ conscribendam, selegerit: cùm quidquid alij ante illos scripserint, timore, rigore, iustitia, decretisque grauibus & intolerabilibus plenũ fuerit. Atq; ideò fortasse hæc amoris lex in die Pentecostes promulgata fuit, quo die Spiritus S. cælo descendit, qui est amor & simul illius auctor & origo; quin & legislator eam promittens ait, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis* grauissimo legis veteris onere; *& ego reficiam vos,* Mosaicarum constitutionum pondere excusso. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde;* videte, vt iá non amplius cingar ignibus, nubibus & tempestatibus, videte me iam non in sonitu buccinæ & tonitrui, vti olim in monte Sinai, loqui ac docere, sed benignè ac suauiter vobiscum agere, verbis mellitis, & corde gratiam & misericordiam spirante.

Matth. 15.

Nouum testamentum onus leue.

Atque ideo nouum testamentum, per Euangelistas receptum, onus leue dicitur, Mosaicum verò, iugum graue, intolerabile & durum. Quod etiam confirmo: inprimis enim in Euangelio de lege sua legislator ait, *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Deinde in Actis, Apostolorum Princeps ita illos, qui Christianos ad legem Mosaicam seruandam compellere conabantur, alloquitur:

quitur: *Quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum. quod nec Patres nostri, nec nos portare potuimus?* Quare in huius rei signum Moysis manus graues & ponderosæ fuisse dicuntur, quòd grauem & intolerabilem legem hominibus attulissent. Atque huc habito respectu dixit olim Augustinus, legem veterem *sarcinam esse veterum obseruationum*. Iàm graue porrò & durum onus hoc legale fuit, vt in Mosaico digesto sexcenta & tredecim præcepta contineantur, scilicet ducenta quadraginta octo affirmatiua, & trecenta sexaginta quinque negatiua. Euangelistæ igitur Notarij fuêre, qui Mosaicas à nobis obseruationes abstulêre. Atque ideò eorum dignitatem excutiamus profundiùs.

Act. 15.

Exod. 17.

Serm. 9. de verb. Dom.

Legis veteris mandatorum numerus.

Quintò in eo exstitêre mirabiles, quod ipsum testamentum filij Dei vnigeniti recipere, omnia Ecclesiæ negotia pertractare, Sacramenta & mysteria omnia conscribere, vitam, mortem, prædicationes, miraculaque Messiæ digerere, mundi redemptionem, pacem inter Deum & hominem conciliatam, peccatorum remissionem, cælorum apertionem, aliaque magni momenti notare, ac præsertim legem, quam ipsemet Christus Dei filius attulerat, committere scripto digni habiti sint, cùm vetus ac Mosaica, nonnisi per Angelos in monte Sinai lata fuerit. Testatur hoc etiam Ioannes dicens, *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est*. Quin & in Apostolorum Actis, *Accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis*. Et Apostolus Epistola ad Galatas. *Lex,* inquit, *ordinata per Angelos.*

Euangelistarum dignitas quod testamentũ Messiæ acceperint.

Ioan. 1.

Act. 7.

Non hic controuerto an Moses è manu Dei legem receperit, an vero per Angelum, alijs hoc relinquo, mihi suffecerit loca hæc velut valida contrariæ sententiæ argumenta attulisse.

Sexto deniq; sacri hi sanctissimi spiritus scribæ & religionis nostræ protonotarij in hoc laudem & preconium merentur, quod quidquid scripserint consignarintque, verissimum & certissimum sit, adeo vt illorum signa testimoniaque Angelicis etiam assertionibus præferenda sint. Docuit hoc me Apostolus, qui legis Euangelicæ veritatem exaggerans, spirituum cælestium verbo eam præferendam tradit. Audite quid ad Galatas scribat, *Licet nos, aut angelus de cælo Euangelizet vobis præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.* Anne audacius, liberius, mirabiliusque loqui poterat Paulus, & altius veritatem Euangelicam extollere? Sane Angelus ab infernis sedibus prodiens, mentiri ac fallere potest, non vero Angelus cœlo descendens. Hac tamen hyperbolica loquendi libertate & exaggeratione vsus est, vt constantem & infallibilem eorum quæ Euangelistæ scripserece, rtitudinem demonstraret; in ore enim Angeli potius falsum & mendacium reperias, quam in verbis Euangelij; hoc enim qui diceret, ne ille Deum fallacem mendacemq; statueret, in cuius suprema ac sincera veritate omnis Euangelij veritas stabilitur.

Euangelistarum testimonium preponderat Angelico.

Gal. 1.

Chrysostomus hunc locum exponens ait, *Etiam ipsis Angelis* inquit, *è cœlo descendentibus præponit Paulus scripturas, idque valde congruenter, siquidem Angeli, quamlibet magni, serui sunt & ministri. cæterùm omnes scripturæ non à seruis sed ab vniuersorum omnium Deo ad nos venerunt.*

In I. ad Gal.

E qui

E quibus omnibus efficitur; Excellentiam sanctorum Euangelistarum eximiam esse, cùm ipsi secretarij fuerint, qui omnes fidei nostræ articulos consignarunt; sancti Spiritus calami, per quos omnia mysteria scripta sunt, præcones & buccinæ, quæ per omnes terrarum regiones Incarnationem, passionem & resurrectionem & admirabilem Messiæ ad cœlos adscensum diuulgarunt; & sanè illorum dignitas singularis est, similemque non habuit, vtpote qui Mose excellentiores & maiores fuerint. Moyses enim nonnisi imperfectam, rigidam, & grauem vt quæ maximè, legem dedit, quæque seruorum erat, ac laudem penitus abolita est; hi verò perfectam, amoris & dulcedinis plenam, leuem, oneris expertem, honestæ libertati innixam, quæque in æternum duratura est. In cuius rei figuram vidit Ioannes in Apocalypsi angelum per medium cœlum volantem, quique Euangelium æternum haberet, *vidi alterum angelum, volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternum*. Quin & ipse Christus legislator hoc asserit, dicens, *Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamenti*. Per nouum hoc & æternum testamentum Euangelium intelligit. *Apoc. 14.* *Luc. 22.*

Denique eorum dignitas & splendor satis exprimi nequit, cùm tantis eos Deus priuilegijs donauit, vt omnia filij Dei secreta, omnem Religionis nostræ ordinem conscripserint, eorumque tanta sit veritas, vt angelico testimonio præponderet. Quamobrem hæc quæ in genere hic dixi, modò sufficiant, atque ita priori parti satisfeci, vt singillatim ad sanctum Marcum, deinde, qui vnus è numero quatuor illorum secretariorum

fuit, descenderem, eiusque merita virtutesque separatim describerem; quę altera concionis pars futura est.

S. Marcus dicitur S. Petri filius.

S. Marcus igitur natione Iudæus, scientia clarus, post Christi in cœlos ascensum, Iudæorum superstitione relicta, veritatemque Euangelicam amplexus, principi Apostolorum se comitem adiunxit, eumq; Romā vsq;, velut pastorem ouis, doctorem discipulus, & patrem filius secutus est: tamque familiaris summo Pontifici fuit, suum vt filium ille diceret, ita quippe in Epistola sua scripsit, *salutat vos Marcus filius meus.* filium dicit, quod illum in spiritu genuisset, Euangelio peperisset, suisque eum manibus baptizasset.

1. Pet. vlt.

Alij longiùs à veritatis via recedentes, illius ortum inuestigare conati, existimarunt, Ioannem Marcum, affinem Barnabæ Apostoli, cuius in Actis Apostolorum habetur mentio, eundem esse cum Marco Euangelista; ita sibi persuasit Alexander in vita Barnabæ; D. Hieronymus in suis ad Epistolam ad Philemonem commentarijs, Nicephorus, Theophilactus in prologo in S. Marcum, Euthymius & Sixtus Senensis. At incerta est hæc opinio & nonnisi opinio, & contrarium verius esse colligitur ex actis martyrij S. Marci Euangelistæ, mortuus enim traditur octauo Neronis anno; alter verò consanguineus ille Barnabę, etiam quarto decimo illius anno vixisse perhibetur, quod è verbis Apostoli probo, hic enim in secunda ad Timotheū Epistola, quam circa decimum quartum imperij Neroniani annū scripsit, vtpote iam martyrio proximus, Marcum ad se deduci postulabat; *Marcum*, inquit, *assume, & adduc tecum, est enim mihi vtilis in ministerium.*

Act. 12. & 15 ad Coloss. vl. ad Philem. Niceph. l. 2. cap. 15. Theoph. in prol. Marc. Sixt. Senēs. l. 1. & 2. Bibli. Sanctorum.

Quòd

Quod autem eo tempore & anno Apostolus Epistolam scripserit, ex alijs eiusdem Epistolæ verbis colligi potest; dixerat enim antè, *ego iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat*, id est morti iam proximus sum, quæ propediem aderit. Hinc igitur apparet, nullis alijs argumentis coacernatis, non vnum eundemque virum esse, sed duos diuersos.

Maiorem etiam errorem astruere conatus est Nicephorus, sed ignorantia lapsus est: adstruit enim, nescio quo nixus fundamento, Marcum sancti Petri sororis filium esse, atque proinde illius cognatum, nisi fortasse hoc inde collegerit, quamuis perperàm, quòd Princeps Apostolorum filium illum suum appellare non dubitarit, vti iam paulò antè dixisse memini. Quod enim Nicephorus hic scribit, non minus erroneum est, quàm illud fabulosum Cardinalis Baronij iudicio, quod Sanctus Isidorus tradit, sanctum Marcum, ne ad Sacerdotium promoueretur, pollices sibi præcidisse. *Niceph. lib. 2. c. 43.* *Lib. de vita Sanctorum.*

Hisomnibus igitur omissis, dico sanctum Marcum haud multò pòst Matthæum Euangelium suum tempore conscripsisse; cuius proinde compilator & abbreuiator dicitur. Nam vt verum fatear, sancti Marci liber nonnisi compendium est, Euangelij Sancti Matthæi. Credit Irenæus post mortem Apostolorum PETRI & Pauli Marcum scripsisse, sed sententia hæc cum veritate nõ coincidit; certũ quippe est, Marcum teste S. Hieronymo lib. 3. de viris illustribus, & sancto Isidoro libr. de Patribus noui Testamenti, quod & Martyrologiũ Romanum confirmat, octauo Neronis anno occubuisse: gloriosi autem Apostoli S. Marci Euangeliũ S. Matthæi epitome. *Lib. 3. c. 1.*

 quarto

quarto decimo eiusdem supplicio affecti dicuntur, vti ex Eusebio alijsque colligere est. Adeo vt post Apostolorum mortem (vtpote ante alios iam mortuus) scribere Euangelium non potuerit. Scripsisse igitur verisimile sit circa tertium annum Claudij, paulo ante quàm Roma profectus in Aegyptum concederet, decimo circiter post ascensionem Dominicam anno; testantur hoc Eusebius in Chronico, Theophylactus & Euthymius. cõstat quippe, secundo illum Claudij anno cum Apostolo Petro Romam venisse, ac deinde sequenti anno animum ad Euangelium scribendum applicuisse.

Quo tempore S. Marcus Euangelium scripserit.

Eusebius ex Clemente & Papia lib. 2. c. 45.

Quam vero ob causam id scripserit, docent Patres atq; inter alios Eusebius ex Clementis & Papiæ testimonio, ait enim. *Non suffecit auditio ijs qui Petrum prædicantem audierant, sed Marcum discipulum eius omnibus precibus exoratum, vt ea quæ ille verbo prædicabat, ad perpetuam eorum commonitionem scripturæ traderet.* Idem quoqe tradit S. Athanasius, sed alijs verbis, *Euangelium secundùm Marcum Romæ quidem ab Apostolo Petro prædicatum est, editum vero à S. Marco, & ab ipso Alexandriæ postea, & in Aegypto & in Pentapoli & in Libya prædicatum* Testatur hoc ipsum & S. Hieronymus dicens, *Marcus & interpres Petri iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit Euangelium.* Epiphanius item Cypri Episcopus, qui temporibus Imperatorum Valentiniani, Gratiani, Theodosij & Arcadij floruit, quique adeo doctè aduersus octoginta hæreses scripsit, eandem rem testimonio suo consignauit, *statim post Matthæum insecutus est Marcus, iussus à S. Petro Romæ Euangelium edere, & vbi scripsisset, mittitur à sancto Petro in Aegyptiorum regionem.*

In Synops.

Hæresi 51.

Euthy-

Euthymius, magni apud Græcos nominis omnibus his testis accedat, suumque symbolum proferat: *Marcus*, inquit, *à Petro totum Euangelij sermonem didicit*, *& postmodum Euangelium conscripsit*. Post omnes hosce testes infragabiles addo, quamuis Marcus Euangelium à S. Petro didicerit atque audiuerit, à Deo tamen illi id reuelatum fuisse, & à spiritu sancto dictatũ, vti & aliis Euangelistis; alioquin enim scripta illius certa & indubitata non essent, fideiq; inuiolatæ, nisi diuinæ reuelationi inniterentur.

In proem. Marci.

Diximus, quo tempore, loco & qua occasione Euangelium noster hic Euangelista scripserit, discutiendum iã restat, in qua id lingua scriptum sit, S. Hieronymus inter primos semper se, ad quæstiones in sacra scriptura occurrentes dissoluendas offerens, in genere loquens ait, omnes omnino Euangelistas (vnico Matthæo excepto, qui scripsit Hebraicè) Græcè Euangelium scripsisse. suffragatur huic & Augustinus; ecce illius verba, *Quatuor*, inquit, *Euangelistarum solus Matthæus Hebræo perhibetur scripsisse eloquio, ceteri Græco*. Credunt tamen Syri Marcum Latinè scripsisse; quorum opinionem sequitur & Genebrardus lib. tertio Chronologiæ cum aliis quos citat, & Cardinalis Baronius. Et verum vt fateor, crediderim vtramque partem verisimilia dicere, ac credibile videri S. Marcum vtraque in lingua scripsisse, Latinè quidem Romæ cum esset, Græcè verò cum in Aegypto, Pentapoli & Libya commoraretur.

Quo idiomate Marcus scripserit.

Epist. 123. ad Damasum.

L. 1. de consensu Euangel. c..

Lib. 3. Chronol. Ann. Dom. 45.

Omnibus hisce difficultatibus superatis dicendum est, Marcum nostrum quemadmodum hodie inter summos cæli incolas recensetur, ita in mundo egregium & magnum virum exstitisse. quod è nomine illius colligere est, quo nominato viros

Marci nomine multi illustres viri ornati

tum litteris tum armis celebres video: doctrina quidem M. Ciceronem, M. Varronem, aliosque plurimos; armis verò M. Aurelium, M. Antonium, M. Crassum, M. Atilium Regulum, aliosque innumeros; quibus si quod heroicum nomen Marcus, decus & ornamentum attulit, longè profecto maius Marco nostro Euangelistæ attulisse censeò.

Missus ad Alexandrinos conuertendos.

Missionem quoque & legationem, quæ illi iniuncta fuit, magno illi ornamento ac decori fuisse comperio: missus quippe est ad ciuitatem Alexandrinam, illam vt Christi Euangelio imbueret, quæ totius Aegypti, & totius orbis testibus historicis præter vnam, caput. S. Petrus Romæ, quæ terrarũ caput & princeps, cùm commoraretur, & S. Marcum ad alteram, quæ ei dignitate quàm proxima, Alexandriam scilicet destinauerit, credendum hauddubiè est, magni illum meriti fuisse, non enim fit verisimile, Spiritum sanctũ tam eximij loci gubernationem conseruationemque alij, quàm generoso & strenuo duci, crediturum fuisse.

Lib. 25. hierogl.

Mirabile quid in fundatione Alexandrinæ vrbis.

Sancta hæc & excellens missio qua sanctus hic Euangelista Alexandriam missus fuit, longo antè tempore fuit præsignata. Pierius enim Valerianus refert, cum prima vrbis huius fundamenta iacerentur, eiusque forma magnitudoque delinearetur, nullaque creta aut gypsus circumquaque inueniretur ad loca & limites designandos, farinam mensores adhibuisse, quæ quamprimum ab auibus circumquaq; aduolantibus deuorata fuit. Varijs hoc augures modis interpretati sunt, sed Deus sua illos arcana cælans, postea euidenter ostendit, designatum iam tum fuisse, venturum aliquando tempus, quo Beatus Euãgelista Marcus hac in vrbe prima Euangelij fundamenta ponens, sancta hac farina & pane cælesti, id est Eucharistia

de quo

de quo Propheta ait *& adipe frumenti satiat te*; vestigia & notas conspergeret, ad cuius odorem magna quamprimum Religiosorũ, Anachoretarum, Eremicolarumque multitudo conflueret, qui auium instar post Euangelistæ huius aduentum & prædicationem in vastam ac desertam Aegypti solitudinem volarunt, & ibidem sanctissimè vixerunt. *Psal.147.*

Cum verò Alexandrinæ vrbis mentio hic inciderit, aliud quid addam. Vrbs hæc ab Alexandro iam inde à primis fundamentis Leontopolis, id est ciuitas Leonis dicta est, cuius nominis hanc fuisse causam tradunt. Somniauit Philippus Macedo iam olim vxorem Olympiadem, interea dum Alexandrum vtero gestaret, leonem vtero ferre: quod augures & diuinatores de Alexandro exposuêre, qui verè leonis instar animosus fuit & generosus, atque vt leo animalium generosissimus est, ita illum omnium hominum generosissimum fore. Ipse quoque Alexander deinde leonis se nomine appellari voluit, & leonis exuuias Herculis instar indutus, depingi: ideoque etiam Vrbem hanc à Leone nomẽ mutuari voluit. Sed aliud longè intendit hoc nomine Deus; nam ideo illã leonis nomẽ gestasse crediderim, mundo vt manifestum fieret, eo venturum aliquando virum, ad conuersionem illius procurandam, cuius symbolum esset leo, Marcum inquã Euangelistã. Alexandria primo Leontopolis dicta. Philippi Macedonis somnium.

O felicia præsagia! ô vrbem verè beatam tam eximium quę doctorem nacta es, tam excellẽtem præconem & Apostolum, Ita enim Petrus Damianus exclamat de S. Marci, postquam Alexandriam appulit, martyrio agens, deque cultu quem reliquijs eius Italia defert: *Beata es Alexandria, triumphali hoc sanguine purpurata! felix* *Petrus Damianus.*

& tu

& tu Italia corporis huius thesauro diues effecta. De alia porrò dum loquitur, crediderim de Veneta illum loqui republica; quæ gloriosum hunc Sanctum in patronum delegit, corpus illius magna reuerentia asseruat, leonemque, qui illius symbolum, in insignibus & vexillis defert.

Quàm præclari mihi hoc leonis nomine conceptus sese offerunt? Primò in Prouerbiis de leone scriptum legimus, *Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum.* Quod non ineptè S. Marco, præclaro Ecclesiæ leoni accommodari queat, qui fortissimus & generosissimus quidam dux, qui nunquam ad vllius discriminis, quod sese obtulit, occursum expauit, sed omnes è contra Aegypti Principes fecit contremiscere, idola subuertit, superstitiones aboleuit, totiusque regni sedem & caput ad Christi fidem perduxit.

Prou.30.

Salomon in templo ingens quoddam vas collocauit, quod mare fusile nuncupauit, quod duodecim boum humeris gestabatur, ac circumquaque Cherubinos, palmas, & leones habebat insculptos: *Sculpsit quoque in tabuletis illis quæ erant ex ære, & in angulis, Cherubin & leones & palmas.* Vas hoc fusile Ecclesiam haud dubiò denotat, ac duodecim illi boues duodecim Apostolos; Cherubin verò doctrinam Prælatorum, palmæ & leones Martyrum victorias, inter quos Marcus noster excellit, ideoque leonis illi imago, velut generositatis index attributa est.

3.Reg.7.

Ecclesiæ figura.

In libro Iudicum de leone sermo est, in cuius mortui faucibus fauus mellis & examen apum inuenta: *Et ecce examen apum in ore leonis erat, ac fauus mellis,* quo viso obstupescentes Philisthiim exclamarunt, *Quid dulcius melle, & quid fortius leone?* Exponite hoc quomodocunque volueritis,

Iudic.14.

lueritis, equidem dixero, idem omnino de Euangelista nostro dici posse: verè enim leo fuit, illius enim imaginem gerit; qui occisus, id est, martyrio affectus Alexandriæ, post mortem melle & dulcedine plenus repertus est, gratia inquã, virtute, & sanctitate; eque doctrina quæ illius ab ore profecta erat, examen apum ortum est, magna scilicet fidelium, Eremitarum, sanctorumq; Religiosorum multitudo, qui post mortem eius vniuersam Aegyptum monasteriis repleuêre, adeò vt non iam Philistiim, sed Aegyptij mirati, tantæque rei nouitate perculsi, exclamauerunt, *Quid dulcius melle, quid fortius leone?* Quid inquã dulcius melle verbi Euangelici, de quo Psalmista, *dulciora super mel & fauum.* & alibi. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo!* Quid etiam fortius & validius leone, id est Marci Euangelistæ animo? Psal. 18. Psal. 118.

Et sanè leo animantium rex, semper hactenus symbolum & insigne fuit fortitudinis. Hinc Diogenes Cynicus animi sui magnitudinem & vires ostensurus, leoni se conferre non dubitauit, adeò vt cum quodam tempore seruus Xeniadis factus esset, & amici sortem illius deplorarent, omnemque operam darent, illum vt in libertatem pristinam vindicarent, illorum voluntatem impediẽs dixerit, *An nescitis leones non iis seruire à quibus aluntur, sed altores potius seruire leonibus.* Longè hoc apophthegma foret venustius, si Sancto Marco accommodetur: nam Deus inuincibilem illius animum & robur infractum demonstraturus, leonem ei in symbolum dedit: cumque inter idololatras & gentiles ageret, & coram Regibus & Monarchis rem & causam Christianorum ageret, eorum voluntati non cessit, prona eorum molimina, Apophth. Diogenis.

mina demens non est secutus, sed ipsi potius, persuasionibus, & prædicationis efficacia permotis vitæq; miraculis inducti erãt, Marco moré gessérũt. Pausanias Grçcus auctor tradidit Agamemnonem strenuum illum, siquis vllus, ducem ad animi robur generositatemque patefaciendum & inimicos nominis sui terrore percellendos; clypeum efformasse, cui leonis imaginem insculpsit hoc addito symbolo. (*Agamemnon.*

Pausanias.

Terror hic est hominum, quiq; hunc gerit est

Clypeus Agomemnonis.

Hoc ipsum de sancto Marco dici merito etiam potest, valido illo & generoso Ecclesiæ duce, qui leonis imaginẽ nõ in clypeis modò & vmbonibus, sed in calamo, & scriptis insculptum gerens, Ethnicorum Principum terror, gentilium formido, infidelium pauor fuit, variaque animi sui magnitudinis argumenta tum Romæ, tum Alexandriæ, Cyrenç, & Pentapoli demonstrauit.

Chabriæ apophthegma.

Chabrias Atheniensium dux, vel vt alij censent, Philippus Macedo, dicere solebat, agmen ceruorum, leone ductore, fortius ac validius esse, quàm leonum duce ceruo: equidem eorum opinioni tertius accedo, ac censeo hoc esse verissimum; & DEVM septuaginta duos discipulos cum elegisset & collegisset, meticulosos, imbecilles, ceruoque fugaciores, quibus vniuersas mundi vires protereret ac subigeret, sanctũ illis Marcum, per leonẽ designatum, ducem, ac ductorem præfecisse; atque imbecille & imbelle hoc agmen maiora profecto effecisse, quàm omnes Philosophorum, tyrannorum ac principũ terræ, qui præ feritate leones erant, copiç, ceruo, id est timore & ignorantia ductrice, simul conglobatæ.

Hæc quidem ex humaniorum litterarum horto deprompta sunt, iam Theologicam palæstram adeamus,

eamus, & semper de leone agentes. Agnoscit Ecclesia quatuor Euangelistas, velut quatuor Christi testes, de quo quatuor perhibenda sint testimonia, Primum de illius humanitate, quod S. Matthęus tulit, illius genealogiã & originem describens, ideoque in hominis vultu designatur. Secundum de illius diuinitate, atque hoc Ioannes Euangelista perhibuit, *Hic venit vt testimonium perhiberet de lumine:* qui tam sublime euolauit dicens: *In principio erat verbum*, &c. ideoque Aquila illum denotat. Tertiũ de illius morte & passione, atq; à Luca hoc affirmatũ est, qui pluribus de eisdẽ egit, quẽ proinde vitulus designat, animal in sacrificiũ offerri solitum. Quartũ denique de resurrectione, ac de hac Marcus noster testatus est, qui illam egregiè descripsit, ideoq; in leone repręsentatur: eo quod leũculi profũdo somno sepulti, tertio demum die horrendo parentum rugitu euigilent & excitentur. De quatuor hisce testibus apud Ezech. sermo est, vbi dicit, *similitudo autem vultus eorum facies hominis & facies leonis*, &c.

Quatuor Euangelistæ quatuor Christi testes.

Ioan. 1.

Ezech. 1.

Vlterius progredior. scriptũ in Exodo legimus, in mystico summi Iudæorũ Pontificis ornamẽto, voluisse Deum, vt è tunicæ exterioris fimbria septuaginta mala granata dependerẽt, & tot etiam intermixtim argentea tintinnabula. Huius cæremoniæ expositionem apud veteres Patres dum exquiro, video mala hæc & campanulas septuaginta, aut septuaginta duorum discipulorũ figuram fuisse, qui pretiosum & eximium Ecclesiæ ornamentum fuêre, quorumque Princeps Marcus noster exstitit, cuius odor velut è pretioso quodam fructu profectus, omnes afflauit, cuiusque vox, velut magna quædam campana, per omnes Aegypti, Pentapoleos & Libyæ fines personuit.

Exod. 28

Et an non putatis de illorum hunc etiam numero fuisse, de quibus in Psalmo habetur mentio? *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Psal. 118.

Finem non reperiret concio, si longius in præconiorum viri huius Oceano proueherer, ad illiusque honorem referrem, quidquid è sacra Scriptura de illo dici potest: quamobrem portum ingrediar, contractisque orationis velis finem faciam, relato prius breui hoc, sed docto alioqui D. Hieronymi de illo elogio, *Marcus Euangelista* (inquit) *Dei electus, & Petri in baptismate filius, atque in sermone diuino discipulus, Sacerdotium in Israel agens, secundum carnem Leuita.* Quis vmquam maiorem honorem habuit? cuinam maiora decantata acroamata? electum scilicet esse à Deo, vas electionis vt Paulus, fuisse filium principis Apostolorum, dici, magni Christi Iesu vicarij manu baptizatum esse, discipulum vniuersalis omnium fidelium, & totius Ecclesiæ Doctoris apppellatum, adhæc è Leuitarum stirpe descendere, & Sacerdotij nomine insigniri & officio fungi? Quæ omnia cùm de S. Marco dicuntur, verè illum admirabilem & omni ratione venerabilem fuisse prædicant.

Proleg. in Marc.

Insignia S. Marci præconia.

Illum igitur, Auditores, honoremus, & in illo Deum laudemus, iuxta Prophetæ adhortationẽ, dicentis, *Laudate Dominum in sanctis eis.* Si quo enim in Sancto laudari meretur Deus, in hoc singillatim deprædicari dignus est, ob varia in illũ beneficia & gratias collatas, quod scilicet illum in quatuor Euangelistarum Spiritus sancti Notariorum, & columnarum Ecclesiæ numerum aggregarit, quòd populi Doctorem, verbi concionatorem, gregis pastorem, & agminis sui ductorem constituerit.

Egregia D. Marci Epitheta.

Ad-

Admiremur igitur gloriosum & admirabilem diuinorum Mysteriorum secretarium, cum se in illo Deus, quemadmodum in reliquis sanctis mirabilem reddiderit, (*Mirabilis Deus in sanctis suis*) admiremur doctrinã & veritatẽ Euangelij illius, virtutem prædicationis, sanctitatem vitæ, miraculorum fulgorem, virtutum ornamentum, animæ zelum, in laboribus tolerantiam & martyrij constantiam, admiremur, obsecro, & vos ad hoc exhortor, auditores, leonis huius fortitudinem, verborum illius rugitus, scriptorum profundum, peregrinationum illius labores, tribulationum impetus ac violentiam, ac victoriam quam de idolis & idololatris reportauit.

Ad te ô generose, strenue & inuicte Christi miles, Ecclesiæ tuba, religionis scriba, mysteriorum secretarie, Euangelij doctor, vota nostra conuertimus, preces tibi nostras offerimus, tibique omnes vnanimiter hic in terra supplicamus, vt in cœlo pro nobis intercedas. Fac obsecramus, gloriose Euangelista, qui veritatem nobis scripto reliquisti, beatitudinis iter demõstrasti, viam salutis ostendisti, pericula in eadem occurrentia patefecisti; fauorabili ac propitia intercessione tua, hanc vt veritatem seruemus, beatitudines has consectemur, sanctas has semitas sequamur, & ab omni periculo & infortunio liberemur.

Generose & admirabilis leo, cuius rugitus, clamores & prædicatio per vniuersam Libyam, Alexandrina compita, Pentapolitanam regionem, & per vniuersum propemodum Aegypti regnum exaudita est; at rugitus pœnitentiæ, clamores austeritatis, & verba salutis per desertum paganismi; fac obsecramus, vt intercessione tua nobis annuat Deus; tuo exemplo leoninum animum

ad mundo resistendum, ad carnis impetus retundendos, & leonem illum infernalem prosternendum præferamus. imprimis verò impetra, sancte Euangelista, nunquam vt ab Euangelio quod scripsisti, deflectamus, magni illius Dei mandata, quorum tu nobis catalogum proposuisti, seruemus, numquam à semitis quas tuo calamo adaptasti, & sanguine consignasti, semitis inquam salutis, & ad beatitudinem æternam perducentibus, declinemus, adquam nos Pater & Filius & Spiritus sanctus deducant, Amen.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Marci. 16.

FIGVRA.

ARCA Noë postquam quadraginta dierum spatio diluuij aquis, ac tempestatibus circumquaque fuisset agitata, tandem in montibus Armeniæ fixa stetit. Arca testamenti cùm multo iam tempore in castris sub papilionibus & tentorijs castrensibus habitasset, summo tandem honore, magnificentia, ac pompa in templum Salomonis deducta fuit. Videas porrò hodie vtramque hanc figuram adimpletam. Hodie enim sacra Iesu Christi humanitas, vera Noe arca, cum quadraginta horas in turbulentissimo passionis Oceano, vero tormentorum diluuio natasset, ac deinde quadraginta diebus in mundi huius mari fluctuasset, tandem in summis cœli montibus requieuit.

Hodie

Hodie quoque vera illa arca testamenti, cùm longo tempore, non dico inter Philisthijm, sed Iudæos, in agris & deserto mundi huius substitisset, tandē omni qua fieri pouit pompa, solennitate, triumpho, ac maiestate non in templū Salomonis, sed in regnum cœlorum recepta est. atque hoc vt mysteria elucidarentur, oracula vera fuisse comprobarentur, ac Prophetas prænuntiasse constaret. *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ*. O diem gloriosum, diem cœlorum reseratione nobilem! diem regis regum coronatione insignem, diem DEI filij triumpho celebrem, diem ascensione IESV Christi admirabilem! Tu vero Domine, vt dignè de his omnibus loquamur, totque mirabilia referamus, spiritus tui paracliti nobis gratia succurre; tuque gloriosa Deipara, vnica in huiusmodi Oceanis fluctuantium cynosura, tuis nobis hic precibus auxiliare; idcirco, interea dum Angeli & Cherubini filio tuo symphoniam & laudes decantant, nostras tibi salutationes quas consueuimus offeremus, magna animi deuotione tibi recitantes: *Psal. 13.*

AVE MARIA.

Historici profani, sæculi sui mirabilium secretarij & interpretres, Cæsaris orbis terroris triumphum recitaturi, quo verborum stylo, quo sententiarum pondere ac splendore eundem expressuri sint, nesciunt. Quis enim non miretur Cæsarem hunc, spolijs & diuitijs onustum, victorijs tumidum, & quadriga triumphali inuectum, quem quadraginta trahebant elephanti, magna pompa & solennitate Romanum Capitolium ingredientem: & Antoniū, qui *Triumphi Rom. Imp.*

subactis varijs gentibus carpento insedit, cui quatuor leones adiuncti erant; Aurelianum etiam qui ceruos ad quadrigam equorũ loco habuit? sed non minus hodierna die laborantes video sanctos nostros Euangelistas in triumpho Iesu Christi, eiusdemque glorioso in cælestem ciuitatem ingressu describendo, qui iam non in Hierusalem terrestrem, misellis & vilibus animalibus inuectus, vili plebecula stipante & populari solum applausu exceptus, ingreditur, sed cælum empyreum nubibus insidens & ascendens super alas ventorum, Angelis comitatus, & magno cunctorũ cæli ciuiũ applausu & harmonia diuina exceptus: ignorant inquã, quonam hunc describant modo, materia vires exsuperat; duo ex illis nullũ omnino verbũ de eodem habent, alij nonnisi verbum atque alterum, quo mysterium magis tegitur quam pãditur, proferunt: *Videntib. illis eleuatus est, & nubes suscipit eum ab oculis eorum*, ait Lucas. *Postquam locutus est eis, assumptus est in cælum*, habet Marcus.

Ingressus Christi in cælum.

Mysterium ascensionis omnes in admirationem rapit.

Et sanè materia adeo sublimis, mysterium adeo eminens, resque adeo noua est, vt admirari hanc potius quam describere fas sit, homines & & angeli stupore defixi demirentur, atque omnes obstupescant. *Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in cœlum?* dictum est de hominibus. Angeli vero perculsi apud Prophetam, petunt, *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* Et omnes mundi incolæ exclamant, *Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra, quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.*

Act. 1.

Isai. 63.

Psal. 8.

Atque ideo Ecclesia vota sua ad Deum transmittens,

mittens, & præcipua sponsi sui facinora recensens, perque maxima mysteria illum coniurans, de ascensione dum loquitur, admirabilem illam præ alijs appellant. Cum enim dixerit, *per natiuitatē tuam, per crucem & passionem tuam, per mortem & sepulturam tuā, per sanctam resurrectionem tuam, te rogamus*; quamprimum nouo loquendi more, subnectit, *per admirabilem ascensionem tuam*: quamuis enim natiuitas illius mirabilis, crux & passio nunquam visa, mors & sepultura noua, resurrectio etiam miraculosa fuerit; sola tamen ascensio dici meruit admirabilis, quasi quid maximum admiratione dignum, atque omnium maximè mirabilium, quæ vnquam in mundo visa fuêre, aut ab omnipotentiæ brachio patrata sunt, compendium. Ascensio dicta est admirabilis.

In natiuitate illius Angeli cælo descenderunt, symphonia cælestis in aërea regione personuit, nouæ in cælo & nunquam visæ apparuere stellæ, reges ab vltimo oriente venêre, pastores è montanis properarūt, adeo vt Deipara & Ioseph non parum mirarētur, *Erant mirantes Maria & Ioseph*. In cruce & passione Solis deliquium factum est, *Luc.* 2. terra tremuit, petræ scissæ sunt, & omnes mirati sunt, *ita vt miraretur præses*. In resurrectione monumenta aperta, mortui resurrexerunt, angeli *Matth.* 27. apparuerunt, inferni claustra disrupta sunt, diaboli colligati, atque idcirco Apostoli obstupuere, *Ad huc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio*. At in die ascēsionis maiora etiā mi- *Luc.* 24. racula apparuere, vidimus corpus per aërē ludere, cæli ianuas reserari, angelos loqui hominibus, mortē in vitā cōmutari, paradisi hæreditatē cerni, hominem Deum fieri, ac potestatem in cælos & in terram accipere, *Data est mihi potestas in cæ-*

lo & in terra: vidimus illum & elementa transſcendere, planetarum orbes tranſgredi, cælos penetraſſe, vltra Seraphinorum gloriam euectum, & in dextra Dei Patris conſediſſe, *& ſedet à dextris Dei.* Quando & vbi tot tantaque mirabilia viſa ſunt?

Marc. vlt.

Chriſtus Ieſus Dominus dictus ob aſcenſionē.

Atque hanc ob cauſam factum eſt, vt Dei filius, mundi Saluator, qui toto vitæ tempore à natiuitatis initio, ad mortem vſque, & etiam poſtea, alio dici noluit nomine, quàm filij hominis; aſcēdens in cælum, Dominus ſit nuncupatus. *Donec filius hominis à mortuis reſurgat.* &, *Filius hominis tradetur*, ac deinde, *Parebit ſignum filij hominis in nube*: &, *Væ autem homini, per quem filius hominis tradetur*, &c. Apud Marcum item, *Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare*: & apud Lucam, *Oportet exaltari filium hominis.* Apud Ioannem & aliis locis ſæpiùs, etiam in die reſurrectionis, Angeli nonniſi Ieſum à Nazareth illum nominant, *Ieſum quæritis Nazarenum.* At in die aſcenſionis nomen & titulos mutat, Euangeliſtæ & Prophetæ Dominum illum nuncupant, *Et Dominus quidem Ieſus*, ait Marcus. *Qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen illi*, canit Pſalmiſta. Quaſi dicere vterque voluiſſet, cælos violenter aſcenſu perrumpere, Angelos triumpho percellere, mortem victoria captiuam ducere, ad Dei dextrā eminentia ſua conſidere, aliaque huiuſmodi mirabilia facinora patrare, non Galilæi alicuius opera ſunt, aut ſimplicis filij hominis, ſed abſolutè cuiuſdam Domini & ſupremi Monarchæ, qui cælum terramque imperio ſuo moderatur, indicia.

Matth. 17. Matth. 20. Matth. 24. Marc. 14. Luc. 3. Ioan. 12. Marc. 16. Pſal. 67.

Adeò vt Dominus in natiuitate nonniſi vermiculus fuerit, de quo legitur, *Ego ſum vermis, &*

non

non homo. in vita agnus mansuetus; vnde Euange-
lista, *Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi.* in *Psal.21.*
morte innocens ouis; prædixêre hoc Prophetæ, *Ioan.1.*
sicut ouis ad occisionem ducetur. in resurrectione *Isai.53.*
leo. Cantat enim Ioannes in Apocalypsi, *Vicit leo* *Apoc.5.*
de tribu Iuda. in ascensione autẽ aquila; quod ex *Ierem.4*
oraculis etiam Propheticis discimus, *Ecce quasi*
aquila volabit.

Ast aquila imperialis, duobus vno in corpore capitibus, id est duabus in vna hypostasi naturis: creaturarum omnium rex, vt illa auium; aquila inquam, quæ hodie tam sublimè euolat, vt nubes transscendat, cœlos penetret, Soli quàm proximè accedat, & ad omnipotentis dexteram nidum suum collocet; ita quippe hoc Iob Propheta prædicit, *Eleuabitur aquila & in arduis ponet nidum suum: in arduis* inquam, id est in mundi summitate; *in arduis* in vniuersi frontispicio; *in arduis*, super Angelorum vertices; *in arduis*, supra omnes omnino creaturas; *in arduis* deniq; ad dexteram Dei. non datur vlterius transeundi ratio, non potuit aquila hæc euolare sublimius. *Iob.39.*

Ratione aquilæ huius euolat etiam Salomon, & ait in prouerbiis tria esse quæ à se nec ab alio quopiam comprehendi possunt, *Tria* inquit *mihi sunt difficilia, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cœlo, viam nauis in medio maris, viam colubri super petram, & viam viri in adolescentia*; vel vt septuaginta interpretantur, *in adolescentula.* Quatuor hæc incomprehensibilia, quatuor etiam sublimia fidei mysteria designant, via viri in adolescentula, mysterium incarnationis, quod omnem humanam scientiam & cognitionem transcendit: colubri reptio super petram, mysterium resurrectionis: vestigium nauis in medio mari, *Prou.30.*

Quatuor Salomon nequiit comprehendere.

mortis & passionis Christi, quando velut nauis quędam prętoria, gratiâ & diuitijs onerata, in medio tormentorum & dolorum oceano fluctuauit, nullo indignationis aut impatientiæ vestigio aut nota relicta. At volatus aquilę in aëre, mysterium denotat Ascẽsionis, quæ inter alia adeo difficilis, rara, nouaque est, intelligi & comprehendi vt nequeat.

Prou.30. Idem quoque Salomon in prouerbijs, omnibus mundi vniuersitatibus nõnullas quæstiones difficiles & intricatas exponẽdas proponit; quas tamẽ nec voluit nec potuit soluere: dicit enim, *Quis ascẽdit in cælũ, atq; descendit? quis continuit spiritũ in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ?* Eia Salomon, equidem tibi hæc exponam, ego te ab omni scrupulo liberabo, & tuas quæstiones dissoluere conabor; ipse Christus est, ipse enim solus & nullus alius, in manibus humanitatis nostræ, diuinitatis suæ magnitudinem, quæ infinitus quidam spiritus est, ponere potuit: ipse omnia peccata nostra, quæ per aquas in scriptura designantur, sub humanæ naturæ vestimento cõprehendit, ipse suscitauit, id est, redemit homines simul, & qui longè erant, & qui propè, inter mediam rumpens maceriem, ex vtrisque sibi genus electum constituens: denique ipse est, qui iam olim cælo descendit, & hodie mirantibus hominibus, & regibus imprimis, ascendit; ait siquidem regius Propheta, *Qui pones nubem ascensum tuum, qui ambulas super pennas ventorum.*

Salomon quęstiones proponit quas non soluit.

Psal.102.

4.Reg.2. Mirum est, quibus scriptura verbis Eliæ Prophetæ igneis quadrigis per nubes raptum exprimat; qui adeò mirabilis exstitit, vt Elisæus, qui rem oculis vidit, rei nouitate fuerit perculsus. Sed

Sed quid hic raptus est, si cum Iesu Christi ascensione conferatur; si videamus regem regum, peccati, mortis, ac diaboli spoliis onustum, gloriosum, victorem, & triumphantem super æthereos axes, æternosque fornices ascendere? si videamus Deum hominem, & hominem Deum non iam Eliæ instar, in sublime rapi, nec ab Angelis instar Abrahæ euehi, non Enochi in morem, inuisibiliter transferri; sed propria virtute super omnes cælestes sphæras ad summum vsque cœli empyrij cacumen ascendere. Audite canentem Psalmographum, *Exaltare Domine in virtute tua.* *Psal. 28.*

Hoc Euangelij hodierni materia & triumphus, qui hodie in cælo, magno tùm hominum tum Angelorum stupore peragitur, quem S. Marcus quàm paucissimis verbis describit, *Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei*: quem vt ipse vobis hodie pro dignitate describam, rem duas in partes diuidam: primâ magnitudinem ac splendorem, & omnes illius circumstantias exponam; alterâ causas & rationes tam magnifici introitus vobis recensebo; atque è duobus hisce punctis totam mysterij ascensionis essentiam, omniaque illius mirabilia colligere poteritis.

Quod ad primum igitur spectat, Dauid Propheta omnem triumphi huius apparatum præuidens, eiusque particularitates & maiestatem describere satagens ait, *Currus Dei decem millium multiplex, millia lætantium, Dominus in eis in Sinai in sancto, ascendisti in altum, captiuam cepisti captiuitatem.* En Dei in montem Sinai ad legem veterem Iudæis dandam descensum, cum Christi in cælos ad legem nouam & dona Spiritus sancti im- *Psal. 87.*

 perti-

pertienda ascensu comparat. ac dicere vult, quemadmodum tunc, cùm Deus cum maiestate in montem Sinai descenderet, curru decem Angelorum millibus stipato inuectus est; ita quoque cum CHRISTVS cælos ascendit, tanta illum pompa, & magnificentia ascendisse, vt curru triumphali insederit, Angelorum & Seraphinorum multitudine stipatus. Radix enim Hebræa è qua vox hæc translata, quæ est, *Rabbothaim* propriè significat, *Bis decem millia*, at Grecum verbum μυριάς decem millia denotat, & vtrumque pro mille millenis sumitur: adeò vt quando CHRISTI currus decem millibus multiplex dicitur, tantumdem sit ac si dicas ab infinita illum cælestium Spirituum multitudine tractum.

4. Reg 6. Et mirum hoc nemini videri debet, si enim ad Eliæ conseruationem custodiamque cælum tot equos & currus igneos emisit, totus vt mons exardescere & plenus equis & curribus fuisse visus sit; de quo scriptum est, *Et ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi*; quanto potiori iure, decebat Dei filium, ad triumphi honorē & introitus gloriam, magno Angelorum & curruum numero stipari? *Currus Dei decem millibus multiplex.* Psal. 67.

Currus idolorum varia trahebant animalia.

Ethnici superstitione idololatrica excæcati credebant Deorum suorum simulacra à diuersis animalibus trahi; Saturni, à serpentibus; Bacchi à tigribus; Neptuni, à Delphinis; Solis ab equis, Veneris à columbis. Hæc nonnisi inania & fabulosa sunt, at certum est currum triumphalem DEI nostri ab Angelis trahi, *Currus Dei decem millibus, multiplex.* Psal. 67

Angelos autem Seraphinos, Cherubinos,

aliosque Spiritus cælestes, sedes & currus Diuinæ
maiestatis esse, docet multis in locis sacra scri- *Psal.79.*
ptura, ac præsertim in Psalmis, *Qui sedes super*
Cherubim.

Hoc igitur apparatu ab hoc mundo ad cælos Terminus
pertransijt, huiusque admirabilis ascensionis ascensionis
terminus fuit cælum empyreum, quod omnium Christi
cælorum extremum & altissimum est. nam post cælum em-
septem planetas, firmamentũ, primum mobile, & pyreum.
Cryastllinum, sequitur ex omnium Philosopho-
rum & Theologorum sententia, cælum empyre- *Ephes. 4.*
um, Beatorum domicilium, & Iesu Christi ascen- *Psal.67.*
sionis finis: ait enim Apostolus, *Christus ascendens*
in altum: & ante illum Psaltes *Ascendisti in altum,*
vel, vt Tertullianus legit, *sublimitatem.* Et hæc
non sine ratione & certo Spiritus sancti instinctu,
vt ita plurimæ hæreses confutarentur, asserentes
Christum solarem sphæram non esse prætergres-
sum, atq; hîc iter & ascẽsum terminasse, corpusq; *Psal.18.*
suum reliquisse, his potissimum verbis Psalmistæ
errorem suum stabilientes, *in sole posuit taberna-*
culum suum, & sententia illa Redemptoris, *Ego*
sum lux mundi. Tales autem fuêre Seleuciani, Her-
miani, Passionistæ, Hermogeniani, atque in pri-
mis Manichæi, qui idcirco solem adorabant, at-
que toties erroris huius tenebris inuoluti, è cre-
atûra Creatorem constituebant, vti tradunt S. *Orat. 51.*
Gregorius Nazianzenus, S. Augustinus, S. Leo *L. de carne*
sermone quarto de natiuitate Saluatoris. Sed *Christi c. 24.*
doctè eleganterque errorem hunc confutarunt
magnus Tertullianus, Gregorius Nazianzenus,
Theodoretus libro 1. de Hæreticorum fabulis,
& Augustinus capite quinquagesimo nono de
hæresibus.

Veris-

Quo die Christus cælum ascenderit.

Verissimum est, & articulus quidam fidei, Saluatorem mundi hodierna die summum cælorum adijsse; at quo die & qua hora hoc factum sit, non vsque adeò certum est. Constat tamen è Chronologia & supputatione ætatis Christi, obijsse illum 25. Martij, resurrexisse 27. ad cælum verò ascendisse quinto Maij, triginta trium annorum & quinque mensium cùm esset. at quonam hoc die factum sit controuersum est. Credit enim Ioannes Chrysostomus sabbathi illum die ad cælos conscendisse; Epiphanius verò, Mercurij, atque ideo veteres Christianos in memoriam Ascensionis dominicæ, ieiunare consueuisse: at neutrum mihi sit verisimile, alijsque accedere malo, dicentibus die Iouis illum cælos petijsse, quod etiam verisimile est. Docet enim Tropologica & Anagogica causa, æquum fuisse, saltem decorum & consentaneum, eo die piscatores hominum emitti, quo pisces conditi esse traduntur. At qui primo Iouis mundi die squamati ciues creati fuêre, & in maris possessionem adiêre.

Pisces die Iouis creati.

Aues item

Aequum etiam erat, magnam illam aquilam eo die sublimem euolare, quo reliquæ volucres turbæ volare olim cœpissent; Iouis autem die aues aërem petere & alas mouere volando cæperunt: Adhæc ratio etiam docebat, magnum illum Dominum eo die exaltandum & sustollendum, quo iam antè deiecerat se antè pedes proditoris Iudæ: atqui hæc omnia die Iouis acciderunt. Denique æquius videbatur, diem illum magno & omnipotenti Deo dedicari, qui à veteribus infami Ioui dedicatus esset. Atque ideo in primitiua Ecclesia factum, vt dies Iouis non

non minùs festus esset quàm Dominicus, nec eodem, sine piaculo, ieiunare fas erat.

De hora iam, cùm de die constet, disquirendum est. Magnus Doctor Augustinus, atque omnes propemodùm Patres veteres credunt, meridie ascensum hunc contigisse; innixi verbis Psalmi quinquagesimi quinti cuius verba, *Vespere & mane & meridie narrabo*, exponens Augustinus, hac paraphrasi vsus est, *Vespere Dominus in cruce, manè in resurrectione, meridie in ascensione.* ac deinde prosequens, *Et enarrabo vespere patientiam morientis, annuntiabo mane vitam resurgentis, orabo vt exaudiat meridie sedens ad dextram patris.* Hora qua Christus in cælum ascendit.

Verum tamen est, nonnullos huic opinioni aduersatos dixisse, hora nona, id est tertia pomeridiana, ad cælos illum ascendisse, quòd eadem illa hora in cruce expirasset, & quamprimum anima egressa inferos adijsset; quin & eadem illa hora primo mundi die Adam è terrestri paradiso eiectus erat. Atque hoc satis probabile videri censeo. certum enim est, eodem die Christum cum Apostolis prandisse, *Nouissimò autem recumbentibus vndecim apparuit* &c. Atqui prandium illa ætate apud Iudæos hora sexta, id est in puncto meridiano sumebatur, verisimile quoque est temporis aliquot spatium elapsum esse, antequam ad montem Oliueti peruenirent, & interea dum illos compellaret, ac supremum vale diceret. Nonnulli credunt hora tertia pomeridiana illum ascendisse. *Marc.* 16.

Quidquid de rei veritate sit, nonnisi meræ curiositates sunt & problemata, quæ vtramque in partem disputari possunt, cuilibet vt arbitrarium sit quam libuerit sequi: credendum tamen certò est, Christum hodie in cælo cum corpo- Egregiæ figuræ in die ascensionis completæ.

resi-

re simul & anima & omni diuinitate ascendisse, & ad dextram Dei Patris consedisse. Hac quippe ratione Prophetarum oracula vera fuisse comprobauit, simulque veteres se figuras compleuisse. Ita enim maxima Patrum nostrorum pars affirmat, qui veterum oracula & figuras explicantes, omnes propemodum ad festi huius honorem adaptant. Veterrimus omnium Origenes, alijs viam patefaciens, diem hunc gloriosum & triumphantem, diei veteris legis comparat, quo summus Pontifex in sancta Sanctorum ingrediebatur; atque conceptum hunc ab Epistolis Paulinis videtur mutuatus, *Habemus ergo Pontificem, qui penetrauit cælos.*

Hom. 9. in ca. 16. Leuit.

Hebraor. 4.

Magnus Augustinus Samsonis historiam mysticè exponens, ac præsertim cùm portas vrbis Gazensis violenter ablatas in montis verticem tulit; ait Iesum Christum verum Samsonem fuisse, qui inferni cardinibus & claustris effractis, portis ablatis, atque omni potentia illius & simul etiam mortis destructa, ad supremum montis cælestis cacumen ascendit: *Noster hic Samson ablatis portis, imperioque inferni & mortis, ascendit in cacumen montis cælestis.*

Serm. 107. de temp.

Idem Augustinus idem ipsum tropologicè exponens, aliam simul figuram producit, & Iacobi peregrinationem in scenam producens, ait, quòd, quemadmodum Patriarcha hic solo baculo instructus, aquas Iordanis pertransijt, & in regionem alienam secedens, diues in patriam reuersus est, duos secum populos adducens, atque summa deinde pace perfruitus est; ita IESVS Christus cùm aquam & torrentem passionis crucis baculo instructus per-

Serm. 180.

transijsset, & ad mundi vsque terminum, imo ad inferos vsque inde pertigisset, hodie in patriam suam & ad Patrem diues & opulentus, duobus populis comitatus reuertitur. Verba sancti doctoris proferri merentur & audiri, *Noster Iacob baculo crucis mundum apprehendit, & cum duobus populis ad patrem redijt triumphans.*

Aliud quoque exemplum producit Hieronymus, figuram inquam Dauid Goliadam superantis; Nam vt paruulus ille pastor, animosus tamen vt qui maximè, lapidibus & funda instructus, postquam carneam illam molem ac Philisthinorum ducem, qui omnibus regni Israelitici principibus dudum insultarat superasset, magno cum honore, harmonia & gloria à ciuibus Hierosolymitanis exceptus fuit, ita Christus noster, postquam vasta inferni monstra, mortem, peccatum ac diabolum humanitate nostra indutus, sed potentia singulari, deuicisset, hodie victor & ouans Ierusalem cælestem ingressus magno applausu, canticis & gaudio exceptus est. verborum illius recordor, *Noster Dauid Goliath obtruncato in ciuitatem cælestem cum canticis excipitur.* Tom. 9.

S Gregorius & Cyrillus aliam de Eliæ raptu figuram producunt, hocque misterium tractantes dicunt, quemadmodum magnus Propheta non sine miraculo per turbinem in currum igneum abreptus fuit, & per aëra transuectus, ita quoque Christum, magnum Prophetarum principem nubis adminiculo cælos penetrasse: vnum tamen discrimen inter vtrumque fuit, quod Elias turbine subitò abreptus fuerit, Christus vero sua ipsius virtute & omnipotentia in sublime sensim Hom. 29. in Euang. Serm. de ascen.

euectus,

euectus, quo facto homines simul & Angelos, omnemque adeo naturam in admirationem rapuit. Audite illum loquentem, *Elias ascendit per turbinem in cœlum, &c.*

Venerabilis Beda & Glossa ordinaria figuram arcæ fęderis producunt; sicut enim, inquiunt, arca pretiosum illud mysterium, postquam varia adijsset pericula, multoque tempore in barbarorum regione commorata esset, tamdem magna cum maiestate in medio templi Salomonici sub alis Cherubinorum fuit collocata: Ita quoque Christus Dominus, cuius sacra humanitas vera fæderis arca dici potuit, postquam plurima pericula adijsset quin & vitam amisisset, multoque tempore inter inhumanos atque immites Iudæos habitasset, hodie egressus magno honore ac triumpho in cælum receptus est, & in loco sibi debito collocatus. *Hodie*, inquit Beda *arca infertur in locum suum.*

Beda & Glossa ordinaria.

Mellifluus Bernardus Isaiæ Prophetiam profert, & Messiæ nomina ac titulos, quos illi Propheta elargitur paraphrasticè exponēs ait: *Hodie* inquit, *ille qui Isaiæ 9. cum natus fuit admirabilis, prædicans consiliarius, in miraculis Deus, fortis in paßione, pater futuri sæculi in resurrectione, ascendens princeps pacis, fuit in perpetua beatitudine.*

Serm. 10. ex paruis

Post magnos illos viros ac Doctores meam quoque symbolam huc afferre est animus. Igitur cum video miserum illum crucifixum, hodie in aëre triumphare; ipse mihi persuadeo, videre me seruum illum, de quo ad Philippenses Apostolus locutus est *Formam serui accipiens & habitu inuentus vt homo*; Hodie in libertatem assertum, emancipatum, & à Patre æterno super omnes omnino creaturas eleuatum. Hanc eius sortem prædi-

Philip. 3.

prædixerat Isaias, *Ecce seruus meus exaltabitur, & eleuabitur; & sublimis erit valde.* Verba sunt Patris cælestis de filio suo, in quantum homine, loquentis ac dicentis, *seruus meus exaltabitur* super omnes homines; *& eleuabitur* super omnes cælorum orbes; *& sublimis erit valde*, super omnes Angelos; *& adorabunt eum omnes Angeli eius.* Addo. Hodie, quoque magnum illum peregrinum; de quo apud Lucam scribitur, *Tu solus peregrinus es in Ierusalem;* confecto peregrinationis suæ itinere, felicem in patriam reuerti. Docuit hoc me Apostolus ad Ephesios scribens, *Quid est quod ascendit nisi quod & primum descendit;* &c. O felicem reditum! ô beatam ascensionem! Quoniam Apostoli, & Prohetæ peregrinum hunc ascendisse dicitis! Ascendit in locũ abundantiæ & vbertatis, vbi nihil omnino requiritur, *promptuaria illorum plena eructantia ex hoc in illud*, ait vnus Propheta. Ascendit in domũ delicijs & voluptatibus redundantem, *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos;* ait Psalmista; Ascendit in ciuitatem auro stratam, & vndique auro collucentẽ; *ipsa ciuitas aurum mũdum;* scribitur in Apocalypsi: Ascendit in palatium regium; in quo tam excellentia tabernacula, totq; egregiæ habitationes; & mansiones optabiles; *Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel!* in Numerorum libro legitur. Ascẽdit in locum in quo vox lætitiæ & cantica iucunditatis & gaudij semper audiũtur: *vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum;* canit Psaltes. Ascendit in locum, cuius habitatores beati sunt, *Beati qui habitant in domo tua;* canunt principes: Ascendit denique in cælestem illam Ierusalem quam describit Apostolus; *Hierusalem quæ sursum est libera*

Isa. 52.
Philip. 2.
Luc 24.
Psal. 143.
Apoc. 21.
Num. 24.
Psal. 117.
Psal. 16.
Gal. 4.

est libera mater nostra. O felicem ciuitatem, ô patriam verè iucundam, cuius Epithetum est *visio pacis*, cuius situs *in altum*; conditio, libertas, cuiusque plenitudo, charitas. sed iam ad lineam.

Christus soli collatus. Adiungo quoque, Philosophi hodie, verum illum solem conspici, qui oritur, qui vertitur, qui occidit, deinde eò reuertitur, vbi est ortus; vti in

Eccles. 1. scriptura legere est, *oritur sol & occidit*: sol hic ortus & natus in mundo est, quando carnē humanam induit: toto quò vixit tēpore gyrauit; occidit verò, quando mortuus est; per resurrectionē denuò rediijt, & hodie per ascensionem ad natiuitatis suæ locum reuertitur. suffragatur conceptui

Psal. 18. meo Psalmista, dicens, *A summo cœlo egressio eius & occursus eius vsque ad summum eius.*

Poetæ nugi venduli, tradidere iam olim, quòd duos heroës Bellerophontem & Perseum celebrarent nomenque eorum immortalitate donarent, illum quod inanem belluam superasset, & fontem Hypocrenes Pegasi equi sui vngula excitasset, ad cœlum euectum; hunc verò, quod Medusam occidisset, fortitudine sua meruisse in cælum recipi, & inter astra collocari. Hoc nonnisi fabula est, & gentilitatē sapit; at Christianum est & verum, Christum Redemptorem verum fuisse Persea & Bellerophonta; immanibus enim monstris perdomitis, peccatis inquam & diabolis, & Medusa morte scilicet deuicta, & candido humanitatis suæ equo fonte aquarum viuentium referato (*haurietis aquas de fontibus saluatoris*) meruisse hodie cœlo recipi, & iuxta Patris dexteram collocari: nemo verò cogitet imaginationes has esse vanas & nullius momenti. Ioannes enim Euangelista in Apocalypsi sua nobis eum Bellerophontis instar, aut, equitis generosi equo albo insidentis cui corona datur, describit: *Et ecce*

Natalis Comes in Mytologia.

Isai. 12.

Apoc. 6.

equus

equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona &c.

Et quoniam de monstrorum domitoribus loqui cœpimus, & fabulas recensere; quicumq; is fuit qui in Pindarum commentatus est, refert eodem illo die, quo monstrorum domitor Hercules obijt, Græciæ principes ac Satrapas collectos, oraculum Delphici Apollinis adijsse, cõsulturos, quem afferre mortuo honorem possent, cuius vita adeò celebris & admirabilis extitisset; Respondit Deus, illo eum die vt heroem colendum, sed sequentibus & omni pòst tempore vt Deum illum honorandum & adorandum. scio hoc nonnisi paganorum nænias & ineptias esse; ipsa tamẽ veritas est, nos, si vera cœlorum oracula, & sanctas scripturas consulere voluerimus, vt sciamus quis honos Christo reddendus sit, quem in cruce mori vidimus, verò mundi Herculi monstrorum domitori, qui mortẽ moriendo destruxit peccatum extinxit, diabolum prostrauit, quæ tam horrenda & immania monstra; audituros, in die illum passionis magni & generosi Herois instar honorandũ, at in posterum post resurrectionẽ, & hodie & in sempiternum, vbi viderimus illum ad cælũ conscendere, vt verũ Deum adorandũ & colendum. Nam hoc pacto ascendere, tanta victoria plaudere, huiusmodi triumphum recipere, Angelos admiratione percellere, super omnes creaturas collocari, naturam stupore defigere, nonnisi diuinæ cuiusdam maiestatis est, & ad supremam potestatem imperiumque spectant. sed plura circa priorem hanc partem non dicam, ne ad secundam minus instructus accedam, ad quam me iam accingo, causas vobis declaraturus, ob quas Redemtor ad coelum secedere terramque deserere voluerit.

Comment. Pindari.

Mytologia expósita.

Nouam igitur hanc materiam vt auſpicer, Auditores, notandum, è ſexcentis, quæ glorioſæ huius & admirabilis filij Dei aſcenſionis dari poſſent cauſis, duas imprimis, velut primarias ac præcipuas notari; ob quas æquum, conſentaneum, imò neceſſarium, erat illum ab hoc mundo recedere, atq; in cœlos, gloria cœleſti perfruiturum, terrenas haſce & corporis miſerias pertæſum, aſcendere. Prima, cùm enim ſe humiliaſſet, par erat atq; oportebat illum exaltari. Ita quippe in Euangelio decretum erat, *Qui ſe humiliat, exaltabitur*, rationi huic fundamentum ſubſternit Paulus dum ait, *Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* O ſancta & venerabilis humilitas, quanta tua, tum in cælo, tum in terra vis ac potentia! ſuſtollis, qui te conſectantur, deprimis qui te contemnendo depriműt. Tu primum mobile gloriæ & aſcenſionis filij Dei, iuxta Apoſtolum, *Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcẽdit ſuper omnes cælos.* Dicere volebat, filium Dei, ſi aſcendere in cælos vellet, oportuiſſe deſcendere in terram; at te, ô ſuperbe! viam cælum verſus edocere; ſcilicet priuſquam aſcẽdere poſsit, eſſe tibi deſcendendum. Deſcenderat Chriſtus in terras, imò ad inferos vſque deſcenderat; æquum igitur erat ad ſupremum illum locum euolari. ait enim Euangeliſta, *Aſſumptus eſt in cælum.* Solent fontes tantum aſcendere, quantum ſcaturigo & ortus eorum deprimitur. Chriſtus noſter à Prophetis fons appellatur; *Apud te eſt fons vitæ*, & deinde, *ad Deum fontem viuum.* & ab alio, *In die illa erit fons patens, &c.* Inſignis hic fons ad vſque terræ centrum deſcenderat, neceſſe igitur erat

Marginalia: Cur Chriſtus in cælum aſcenderit. — Chriſti humilitas exaltationis cauſa. — Philip 2. — Humilitatis virtus. — Fontium proprietates. — Pſal. 35. — Pſal. 41. — Zach. 13.

erat ad ſupremum vniuerſitatis cacumen, & altiſſimum mundi gradum, illum ſuſtolli. Conceptum hunc confirmat Pſalmographus, ſed verbis myſticis & allegoricis, *De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput*; perinde ac ſi diceret, Eò quòd mundi Saluator tam profundè deſcendit, vt de aquis mortis, & torrente paſſionis biberit, ideò & glorioſo & triumphanti aſcenſionis ſuæ die, caput exaltauit, cælos ingreſſus, & Angelorum etiam ſedes tranſgreſſus. Quod inſignibus iam figuris confirmabo. *Pſal. 109.* *Iſai. 38. &*

In Horologio Ezechiæ decem lineis ſol reuerſus eſt, ac confectum iter repetiit; quod numquam viſum antea, & penitus inauditum. Christus noſter, Auditores, lucidus hic Sol fuit, qui in naturæ horologio cùm à maieſtatis ſuæ magnitudine decem gradibus receſſiſſet, nouem Angelorum choris factus inferior. *Minuiſti eum paulò minus ab Angelis*; ac deinde hominem induens, *verbum caro factum eſt.* (Ecce decem reuerſionis gradus;) hodie ſolitum iter accipens, ad eandem lineam, à qua digreſſus erat, reuertitur. Audite veritatem, *A ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius*; iuxta Euangelium, *Aſſumptus eſt in cælum.* *4. Reg. 20.* *Pſal. 8.* *Ioan 1.* *Pſal. 18.* *Iob. 2.*

Iob ſpeculum patientiæ, cùm è diuite & opulento, vtpote qui in Scriptura Rex dicitur, cùm ad tantas anguſtias redactus eſſet, nudus vt in fimario recubaret, vlceroſus, fame & vulneribus plenus, & variis intrinſecus repletus miſeriis; cùm deinde patientia ſua inuicta omnem afflictionem, & aduerſæ fortunæ impetus eluderet; ita denuo ſublimatus eſt, vt ſolito factus ſit opulentior, & geminato fœnore cuncta illi cælum reddiderit, *Omnia reddita ſunt illi duplicia.* *Iob. 42.*

 Verus

Iob. 42. Verus Iob fuerat Redemptor noster, qui diues & locuples cùm esset, (*Gloria & diuitiæ in domo eius*) ad tantam se paupertatem deiecit, vt non habuerit, vbi caput reclinaret, & mori adhæc in cruce nudus debuerit. Sed humilitas & patientia sua ita tandem illum eleuârunt, vt hodie ad cælum ascendat, omniaque illi duplicia sint reddita, gloria corporis & exaltatio nominis.

Psal. 18. Vnde scriptum, *Gloria & honore coronasti eum*, &c. *Exaltatum est nomen eius solius.* Quod vtrumque

Psal. 148. amplexus Euangelista ait, *Assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.*

Christus filio prodigo similis. Eheu Domine, cùm de fortunæ tuæ mutatione iam agere cœperim, aliud quid de hac dicere velim, sed non ausim nisi petita priùs à te venia: atque huic confisus, dicam liberè & audacter, verè te filium illum prodigum fuisse, quem Euangelium describit. Tu siquidem, cùm iam olim Patris tui cælestis domum deseruisses, in longinquam mundi huius regionem secessisti, in qua

Luc. 15. prodigè & splendidè cùm animabus peccatricibus viuendo, omnem substantiam tuam dissipasti, gratias, merita, sanguinem & vitam prodegisti, atque ideo fame pressus in deserto, & præ siti aridus in cruce exclamasti. Sed hodie oculis in cælum sublatis; ad patriam domum reuerteris, in qua tanto cum honore, voluptate & iubilo exciperis, nihil vt vnquam simile cælum viderit, vel terra audierit. *Ascendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ.* Nihil hic quàm cantus in aëre, quàm applausus in cælo, & S. Angelorũ acclamationes exaudiuntur. Sed pergamus in figuris, & in Euangelio, *Assumptus est in cœlum, & sedet à dextris*, &c.

David

David puer cùm aduersus Philisthæum confligere proposuisset, Regiis indutus armis id efficere nequiuit, sed victoriam iam consecutus, & hoste profligato ad regem se contulit, qui splendidis eum vestibus induit, omnibus illius & virtutem & animum tùm mirantibus, tum laudantibus. Factum hoc ascensioni Dominicæ adaptando, dico Christum cælo ad magnum Inferni Goliadam expugnandum descendisse: sed regiis diuinitatis armis id præstare nequit (nam in quãtum Deus, mori non poterat) sed victoria in passionis conflictu obtenta, & inimico in monte Caluariæ fuso & profligato, idque crucis baculo, hodierna die ad aulam cælestem proficiscitur, atque coram Rege Regum regiis indutus vestimentis se sistit, mirantibus tam hominibus quàm Angelis, eiusque facinora & mirabi ia decantantibus, eo quod *assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.* 1. Reg. 17. Christus Dauidi similis.

Ioseph, postquam iniquo fratrum molimine diuenditus, iniquè à nefaria ac lasciua Putipharis vxore adulterij accusatus, & in carcerem coniectus esset, tandem Dominus carceris factus est, ianuas incarceratis aperuit, habitum simul & sortem mutauit, Pharaoni regi oblatus, ab illo in currum regium euectus, atque vniuersi regni vicarius ac præfectus constitutus, & vulgari Aegyptiorum vocabulo mundi Saluator est nuncupatus. *Fecitq; eum ascendere super currũ suũ,* &c. *& vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mũdi.* Quod deinde Psalmista repetens, ait: *Constituit eum dominum domus suæ & Principẽ omnis possessionis suæ.* Nemini igitur dubitare fas est, quia Ioseph hic vera Iesu Christi figura fuerit; ipse nãq; Iosephi instar, à Iudæis qui fratres illius secundũ Gen. 41.

carnem, diuenditus fuit, ab adulterina Synagoga accusatus, & in mortis carcerem coniectus: sed tandem absolutus Dominus factus est, & captiuos ergastulo soluit, *Factus est inter mortuos liber*, &, *captiuam duxit captiuitatem*, & hodie curru triumphali inuectus, gloria vestitus, corã Patre æterno se stitit, qui illi omnem in cælo & in terra potestatem dedit, *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*, vultq; illum ab omnibus vt principem ac mundi Saluatorem agnosci.

Videor mihi, auditores cum hæc omnia audio illum hodie cælos penetrantem, & vltra cæli conuexa, ea forma, qua illum olim Ioannes in Acalypsi vidit ascendentẽ, videre, vultu solis instar rutilante, oculis stellarum ritu micantibus, crinibus vt lana mollibus, vestibus niuis instar albicantibus, & zona aurea renes accinctum, iride velut diademate redimitum, pedibus ære durioribus, & symbolum hoc insignibus inscriptum habentem, *Rex Regum, & Dominus dominantium*. Apoc. 1.

O gloria, ô triumphe, ô admirabilis ascensio! Princeps hic triumphans diabolum constrictum pedibus premit, mors illum pallens, ac tremens sequitur, peccatum penitus distractum est, Philosophi conuicti obmutescunt, Reges & Imperatores coronas & sceptra abiicientes, illum supplices adorant, Apostoli vbiq; terrarum triumphum illius diuulgant, & Euangelistæ victorias describunt, *Assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.*

O rerum vices! ô nouitatem inauditam! ô factum nouum! Viuat, viuat igitur humilitas, cùm huiusmodi triumphi causa sit, cùm miserum

hunc Galilæum, haud ita pridem in ſtabulo natũ, in cruce mortuum, inter latrones cruci affixum, tam ſublime euehat, vt aquilones illi in nuntios, ſanctos in ſtipatores, Angelos in milites tribuat.

O viciſſitudinẽ admirabilẽ! qui paucis ab hinc diebus latronibus proximus fuit, hodie in Dei Patris conſidet dextera: corona ſpinea in coronã gloriæ conmutata eſt: cęli cedunt corpori illi vulnerato, liuido, ſanguinolento, adorant Cherubini vultum conſputum, & omnipotens Deus hunc miſerum condemnatum, ſupremum viuorũ ac mortuorum iudicem conſtituit. *Pater omne iudicium dedit filio*, ait Ioannes. Ego verò iam aliam triumphi huius cauſam commemorare pergam. *Ioan. 5.*

Secunda ob quam Saluator cęlos conſcendit, cauſa fuit, nobis vt ad itum reſeràret, viam patefaceret, noſque ad illius exemplum eòdem conſcendere poſſimus. Hanc autem rationem è ſancti Pauli verbis elicio, qui ſæpius in Epiſtolis ſuis, ita argumentatur, Si Chriſtus reſurrexit, ergo & nos reſurgemus; quod autẽ ille de reſurrectione; quid obſtat quo minus ipſe de aſcenſione dicam, Chriſtus in cęlum conſcendit, vt nos eodem ad illius exemplum conſcendamus. Eandẽ rationem aſſignat S. Leo Papa, *Chriſti aſcenſio noſtra eſt prouectio & quò præceſſit gloria capitis, eo vocatur & ſpes corporis.* Altera Aſcenſionis Dominicæ ratio. *Serm. 1. de Aſcenſion.*

Egregium è ſancti huius Pontificis verbis conceptum eliceo, ſcilicet, ſi corpus alicuius hominis ſcitè proportionatum ſit, & debita dimenſione conſtet, capite per foramen aliquod tranſeunte, reliquum corpus etiam tranſiturum. At ſi

gibbosum sit, si stomachus tum eat, si venter obesior sit, aut caput etiam nimis exile, locum hoc non habere; proportio siquidem necessaria est, Caput nostrum Christus est, *Ipsum dedit caput super omnes*, ait ad Ephesios Apostolus. & alibi, *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.* Ecclesia enim corpus est, & nos illius membra, *Vos estis corpus Christi, & membra de membro*, ait idem Apostolus. Cum igitur hodie gloriosum caput cælos penetrauerit; credendum & sperandum est, nos eodem etiam peruenturos, cum illius simus membra, modo capiti proportionaliter respondeamus, absint modò à nobis superbiæ tubera, ambitionis tumor, & gulæ grossities.

Ephes. 1.

Coloss. 1.

1. Cor. 12.

Similia

Si quando magna nauiũ classis ventis, & tempestatibus agitata de salute desperat, aliam tamen nauim portum subire conspicit, ceteræ spem concipiunt eodem pertingendi. Si quis miles ducem explicatis vexillis murum hostilem videt conscendere, animum sumit, & facta tormento via eodem perrumpere satagit, breui se vrbẽ ingressurum sperans. Mundus hic auditores mare est; Ecclesia classis, nos vero nauiculæ, at quæ quotidie in naufragij periculo versemur, sed cum hodie nauem illam regiam humanitatis Iesu Christi, ad cælum, qui salutis portus est, peruenire videamus, spem & animum concipere debemus, eodem nos aliquando post illum peruẽturos. mundus hic etiam merum bellum est, nos illius milites, Christus dux noster; cum vero hodie illum regio crucis suæ vexillo explicato cælorum mœnia vallumq; transcendere videamus, hoc addere nobis animum debet, ad conflictum & eodem nos ingressuros, quo caput nostrum

Mundus bellum est

ſtrum tranſire & ingredi potuit; *Regnum*, enim *cælorum vim patitur, & violenti rapiunt il-lud.* Ioſue. 3.

Arca Teſtamenti populum ſemper ad iter patefaciendum, & Iordanis fluenta peruadanda præcedebat, quò reliqui tutiùs ac ſecuriùs in terram promiſſionis tendentes ſequerentur. *Ecce arca fœderis Domini omnis terræ, antecedat vos per Iordanem.*

Admirabilis hæc arca, Allegorici, ſacræ humanitatis IESV CHRISTI figura erat, quæ cum nos, qui Eccleſiæ agmen conſtituimus, per vndas & fluctus torrentis paſsionis præceſsiſſet, atque hodie etiam recta in cælum, quæ terra promiſsionis, præcedat, credere haud dubiè oportet, non ob aliam id fieri cauſam, quàm vt aditum patefaciat, noſque ad ſequendum inuitet.

Cerui fluuium aliquem, aut ſinum marinum tranaturi, referentibus Plinio, & Diuo Auguſtino in libris de ciuitate Dei; quò ad Inſulas perueniant; pro more habent, vt validiſſimus & generoſiſſimus in aquas ſe coniiciat, impetum fluctuum aduerſo pectore perfracturus, atque cæteris ducis ac ductoris vice futurus; tum ſecundus prioris tergo ramoſorum cornuum pondus imponit, ac ſecundi tertius, ac tertij quartus, atque ita prioris conductu cæteri omnes longa ſerie flumen perrumpunt, & in aduerſam ripam perueniunt.

O egregium & materiæ meæ accommodum conceptum! mundus hic mare eſt, cœli verò inſulæ fortunatæ, nos verò timidi cerui: mare

mare hoc traijciendum erat, quò ad beatorum regionem pertingeremus; ecce Christus velut ceruus primarius, & quo nullus vnquam in mundo validior (de quo dicitur, *quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum*; & alibi, *Aßimilare capreæ hinnuloq; ceruorum*) qui se iam à longo tempore in passionis oceanum coniecit per medios fluctus mortis perrumpens, aërem hodie magis ac magis accedit, elemẽta transgreditur, planetas transscendit, & ad patris dextrã residet; huic proximè incubuit Adamus, Adamo Abraham, Abrahæ Isaac, Isaaco Iacob, Iacobo Ioseph, Iosepho Moyses, Dauid Moysi & sic de ceteris, atque omnes seriatim qui Christi velut capitis, ducisque adminiculo ad beatitudinem pertingunt. Audite quo pacto Paulus hoc describat, *Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem*, Quasi diceret, Christus cum ad cælos ascendit, ceteros Patriarchas secum fecit ascendere: vtq; triumphum suum magis condecoraret, omnibus Patribus quos limbo eduxerat, stipari voluit.

Christus ceruus

Psal. 44.

Cant. 3.

Ephes. 4.

Naturalium rerum scriptores tradunt Pantheram, præstans & maculosum animal, cum spelæo egreditur, & in apertum aëra prodit tam gratum odorem spargere; ceteræ vt feræ antris desertis eandem non vocatæ sequantur. Num hoc verè ita se habeat ignoro, scio tamen Christum Pantheræ persimilem esse, egregium, insignem, variisque coloribus respersum, vtpote qui Deus simul & homo; atque hodierna die deserto mundi egressum & cælestes agros peragrantem, tam iucundos & gratos odores emittere, ceteræ vt creaturæ patres inquam veteres, sepulcris suis egredi, limbum, carcerem imo mundum deserere cogantur, eumque ad cœlos vsque assiduo cursu sequi. Audite vt

te vt ad conceptum nostrum etiam Salomon alludat, *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.*

Solet succinum, vt docent Philosophi naturales, pro naturæ suæ proprietate, paleas, & festucas à terra sursum sustollere. Quod materiæ meæ adaptando, dico Christum lapidem esse; ita enim illum Paulus nuncupat, *Petra autem erat Christus* & *lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Sed lapidem succineum; nos verò fastucas & paleas & stramen (*Omnis caro fœnum*) lapis hic hodiè in cælum sublatus omnẽ sanctorũ Patrum chorum ad se trahit, atq; à terra sursum eleuat. Audite quid hic dicat Apostolus, *Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem.* Quin & ipse Dominus apud Ioannem prædixerat, *Ego si exaltatus fuero à terra,* & quo? in crucem, in aërem omnia vltra elementa, in cælum ad dextram Patris. *Omnia traham post me.* quid quæso habet? corda, voluntates, corpora, animas, magnos & paruos, Reges, philosophos, Hebræos, Gentiles, diuites & pauperes, denique omnia.

Succini natura.

Ephes. 4.

Ioan. 19.

Et quoniam de electro & succino mentio incidit, vt conceptus meos in sacris literis fundatos afferam, dico, virum illum qui in nubibus quadriga volans Ezechieli visus est ex electro fuisse, quod metalli species est auro argentoque intermixto, *De medio ignis quasi electri species.* Iesu Christi hic sine dubio persona denotabatur, quæ è duabus constat naturis, humana simul & diuina sine vlla confusione tamen aut mixtione; dicunt autẽ nonnulli electrum idem esse quod succinum: quod si ita sit, satis hoc aptè propositæ conuenit materiæ. Succinum enim, vt paulò ante diximus festucas & minuta quæque attrahit, ac supra terram extollit; Christus autem hodie idem omnino

Ezech. 1.

nino

nino fecisse comperitur, hominem (quem Iob festucę comparat dicēs. *stipulam siccam persequeris*) in cælum sustollendo, & tantam hominum multitudinem secum educendo. Quod tantoperè reges olim & Prophetæ exoptauerant, dum tot ab hinc seculis clamarunt, *Exurge Domine in præcepto quod mandasti, & synagoga populorum circumdabit te. & propter hoc in altum regredere.*

Iob. 13.

Psal. 7.

O diem felicem! ô triumphum hoc verè gloriosum! *Beati oculi*, ô angeli, *qui vident, quæ vos videtis*, hodie igitur in cœlo, non sine admiratione cunctorum Angelorum resonat propheticum illud acroama, *Dixit Dominus Domino meo; sede à dextris meis*, Hodie magnus ille & supremus viuentium & mortuorũ iudex constitutus est; *Pater omne iudicium dedit filio*. Hodie filius hominis rex declaratus est, & super omnes mundi reges constitutus, *Et ego primogenitum ponam illum; excelsum præ regibus terræ.*

Psal. 109.

Ioan. 5.

Psal. 88.

Hodie, miseri & proscripti exules, exilio reuocamini; hodie in patriam redeundi libera vobis conceditur facultas. Hodie, captiui, vectes ferrei, & portæ aheneæ carceris vestri confringuntur, *Dirupit portas æreas, & vectes ferreas confregit.* Hodie peccatores, æternæ cœli fores reserantur; & acclamantes audiuntur Angeli, *Attollite portas, Principes, vestras, & eleuamini portæ æternales.* Hodie, eiecti, armatus ille Cherubinus, qui ad ianuam paradisi terrestris collocatus erat, fugatur, & claues illius sancto Petro committūtur.

Hodie quoque, sancti Apostoli, Dominus ac magister vester vobis supremum vale dicit. Ecquę vobis antequam hinc digrederetur, locutus est? quos epilogos, quas doctrinæ recapitulationes, quæ

Dicta à Christo Apostolis in discessu.

quæ documenta, quæ præcepta tradidit & quomodo vos consolatus? Quid non de futuro Euangelij & Ecclesiæ successu aperuit? Quomodo persecutiones Iudæorum, feritatem tyrannorum, & hæreticorum nequitiam præmonuit? Hodie per vniuersum vos terrarum orbem destinauit, suam vt doctrinam anuntiaretis; illiusque mirabilia diuulgaretis. hodie vobis idque vltimò, prędixit Iudæam breui euertendam, gentiles conuertendos, omnes Monarchias in nihilum redigendas & crucifixum ab Oriente in occidentem regnaturum.

Hic scilicet triumphus Iesu Christi est, paucis comprehensus; hoc admirabile ascensionis mysterium est. Exultate igitur, Christiani Auditores) cum Angelis, & canite, vestraque cantica cum cælestibus canticis coniungite, *Psallite Deo nostro, psallite regi nostro, psallite sapienter.* Quid ni? *ascendit* enim *Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ:* vt Deus, ab Angelis cum iubilo exceptus est & velut homo, in voce tubarum. Hoc ipsum imitamini terræ incolæ, corda vestra iubilent & cantica exultationis depromant, linguæ verò buccinarum clangore perstrepant. *Psal. 46*

Adhæc conijcite oculos in illum qui hodie in sublime ascendit, illius viam & progressum considerate; attendite iter quod ad cælum ducit, *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos.* prius enim descendamus oportet quam ascendamus, nosque illius exemplo dimittamus, si in sublimia habitacula admitti velimus. Atque vbi videritis, illum ad dexteram Patris considentem, videte, quantū mutatus ab illo; notate rerum vicissitudinē: videte dolorum & iniuriarū finē: qui *Ephes. 4.*

iam

iam nuper tot supplicia, tot calumnias, tot iniurias perpessus erat, quique tam infami in monte Caluariæ morte exspirarat; hodie Deo Patri omnipotenti proximus; ad Aeterni dextram considet supra omnes creaturas euectus.

O diem mirabilibus plenum; ô triumphum verè regium. Ah mundi Saluator Christe, qui humilitate tua, alia vt interim taceam; ad tam spectabilem adeoque dignum locum euehi meruisti; fac obsecro; vt eadem nos virtus eôdem deducat. scimus enim superbia animas in tartarum detrudi; humilitate verò in cœlum sustolli. Quapropter ab hoc nos vitio libera; & diuinam illā è contra virtutem concede. Cumque hodie ad cœlum ascendas, ipsum nobis aperias, viamque ingrediendi sternas, ac gratiam præsta; vt eodem etiam pertingamus, teque tandem sequi valeamus. Verum interea dum hoc exspectamus, gratiam nobis tuam communica, nostri recordare & liberalem & magnificum ob hunc ascensum te imposterùm exhibe. solent enim Imperatores & Reges terræ in die coronationis, & aditionis regni, munificos se erga subditos ostendere; suamque liberalitatem patefacere. tu verò hodie rex regum corona gloriæ redimitus es; hodie amplissimi cælorum regni possessiones adire cæpisti; gratiarum igitur tuarum munificentiam declara, beneficum te erga subditos, qui legitimæ creaturæ tuæ sumus exhibe; commissa iam olim benignus demitte, in futurum benedictionem nobis tuam impertire; vt tandē aliquando ad locum, vbi tu ir felicitatē æterna regnas, peruenire mereamur; ad quam nos Pater & Filius & Spiritus sanctus deducere dignentur. Amen.

Regum mos in coronationis suæ die.

IN

IN FESTO PENTECOSTES.

Factus est repentè de cælo sonus, tamquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes, Actor. 2.

FIGVRA.

SVPERBO & magnifico Salomonis templo perfecto, in quo exstruendo octoginta operariorum millia septem ipsis annis elaborarant, tradunt sacri annales, ignem cælo descendisse, atque holocausta deuorasse, ac splendore, lumine, maiestateque diuina circumquaque repleuisse, *Ignis descendit de cælo & deuorauit, holocausta, & maiestas Domini impleuit domum.* Adeò vt populus obstupescens, variis Deum laudibus, præconiisque extulerit, Rexque Salomon altaria victimis repleuerit, viginti duobus boum millibus, & centum viginti ouium millibus in dedicatione immolatis. Insignis hoc figura fuit eximij mysterij, quod hodierna die in admirabili Spiritus Sancti descensu peragitur. Sublime enim & splendidum nostræ redemptionis opus, in quo vniuersa Trinitas, & millena Angelorum millia, iam ab origine mundi occupata fuerant, in die ascensionis vix peractum erat; quin ecce mox ignis quidam cælestis, diuinus ac sanctus penitus, nouus, admirabilis, Spiritu plenus, & Spiritus ignitus, descenderit, detonuerit, corda, animas & conclaue Apostolorum, flammis, linguis, maiestate & gloria repleuerit. Hoc est quod hodie in Ecclesia admiramur Spiritus Sancti descensus, est magnificus tertiæ in Trinitate per-

2. Paral. 7.

ionæ in hunc mundum aduentus, eſt omnium Ieſu Chriſti promiſſorum complementum, eſt ſuprema operis redēptionis manus, eſt myſteriorũ noſtrorũ finis; eſt poſt omnes aduerſitates ſolatiũ, poſt pollutiones ſanctitas, poſt ariditatem aqua, poſt frigus calor. O glorioſe Spiritus, vt dignè de his omnibus loquamur, aduentum tuum annuntiemus, diuinitatem defendamus, maieſtatē exaltemus, effectus tuos depromamus, omniaque tua mirabilia decantemus, ignem tuum in animam immitte, pulmonibus ventum ſuggere, latera offirma, & linguam dirige. Tuque ſanctiſſima virgo, hanc nobis precibus tuis gratiam impetra, ideoque cum vniuerſo hoc auditorum numero Angelicam tibi ſalutationem offeram,

AVE MARIA.

In Metaph. Ariſtoteles Stagirites, cui Philoſophorum confero paucos, antepono neminē, de Dei maieſtate ac magnitudine, rebuſque ſupernaturalibus agens in Metaphyſica ſcripſit, tantum earum ſplendorem ac dignitatem eſſe, adeoque incompræhenſibilem, vt ad illas aſpiciendas concipiēdaſque, humana mens & ingenium conniueant & ſuccumbant, non ſecus ac veſpertilionum & noctuarum oculi ad lumen ſolare: nam quoniam hæ aues viſus ſunt debilioris, ideo de nocte volitare & lunam obſeruare ſolent, nam de die ſolares radios ferre nequeunt. Quod ille olim apud Ethnicos Philoſophus dixit, inter Chriſtianos hoc Theologus repetijt Paulus, dũ diceret, cæleſtium ac preſertim diuinarum cognitionem, eſſe nobis incomprehenſibilem & imperuiam; *Lucē*, inquit, *habitat inacceſſibilē*. Perinde ac ſi diceret,

Diuinitas

Diuinitas sol quidam adeo splendens & rutilans est, & humana mens tam imbecilla, vt si naturales eius vires attendamus, nec firmiter diuinitaté valeat contemplari, nec quod in intima illius essentia delitescit, cognoscere. Cuius rei hæc figura sit.

Moses olim Dei iussu Propitiatoriũ construxit, idque de liguo Setim quod corruptionem nescit, in quo geminos Cherubinos, auersis se mutuo vultibus aspicientes collocauit; qui quo alas explicarent & extenderent amplius, quo etiã oraculũ obumbrarent magis: *Duos quoque Cherubin aureos & productiles facies ex vtraque parte oraculi.* *Exod. 25.*

Diuinitas verum quoddam propitiatorium est, atque incorruptibile hoc lignum æternitatis iudicium, duo verò Cherubin mentes tum humanas tum angelicas denotant, quæ quo cognitionis suæ alas ad sciendum quid Deus sit, extendere latius conantur, quo illis inuolutiora & obscuriora hæc mysteria videntur.

Occasione Cherubim, in primo Ezehielis capite scriptum legimus, quatuor illos Cherubinos maiores, in prodigiosorum animalium figuram efformatos, rotis insertos, & duplici alarum remigio volantes, dum super firmamentum, & coram throno illius qui hominis similitudinem habebat, vocem audirent, perculsos substitisse & alas contraxisse, *Nam cum vox fieret super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant & submittebant alas suas.* Cherubinorum hic gestus denotare nobis volebat, tum, cum audire ea quæ in cælo aguntur, deq; diuinitatis magnitudi-

Cognitio rerum diuinarum ingenium nostrum superat.

ne agere, aut in SS. Trinitatis personas, quæ tres nonnisi vnum Deum in throno gloriæ considentem constituunt, inquirere præsumimus; sensus nostros esse continendos, rationi imperandum, præsumptionem exuendam, imaginationum alas submittendas, ingenueque profitendum, omnia hæc intellectum & captum nostrum excedere, atque hic nos nonnisi bruta esse & iumenta. Ita enim locutus est Psalmographus: hic namque diuina indagare mysteria, atque æternæ prouidentiæ nucleum enucleare cum molitur, liberè coram Deo profitetur, in horum mysteriorum indagatione adeò se brutum & obtusum esse, se vt iumentum crederet. Audite virum, *Ad nihilum redactus sum, & nesciui; vt iumentum factus sum apud te.* S. Hieronymus ex Hebræo loco Toῦ *ad nihilum redactus sum*, transtulit, *Et ego insipiens.* & sanè in origine Hebraica non nisi vnicum verbum trisyllabum est, *Babhar* loco horum trium, *ad nihilum redactus sum.* Porrò *Babhar* tantumdem valet, ac si dicas, bardus, vecors, mente & iudicio carens, ac brutum, quasi Dauid, coram Deo se ineptum, mente & scientia destitutum præ humilitate profitens, dicere voluisset, in mysteriorum tuorum, & eorum quæ sub essentiæ tuæ inuolucris delitescunt, contemplatione, ad nihilum scientiæ & cognitionis redactus sum, nihil omnino hominis in me relictum est, & ex homine, qui multarum rerum cognitione pollebat, bestia factus sum; idem nos de diuina electione, & hominum prædestinatione sentire par est.

Psalm. 72.

Ideo veteres Ethnici pro consuetudine habebant in templorum suorum foribus ac vestibulis Sphingem, qui olim ænigmata dubiaque inuolu-

cra

cra soluenda dabat, statuere; ita vt & ostenderēt, quidquid ad Deorum maiestatem spectat, hominibus mera esse debere ænigmata, id est, res ad intelligendum perdifficiles. Et non sine ratione profectò: sunt enim mera & verè obscura ænigmata in Ecclesia nostra, credere, in cælo Deum quemdam esse, qui vniuersa condidit, Filium, qui omnes redemit, & Spiritum Sanctum, omnia qui sanctificauit, sed Spiritum gloriosum, verum DEVM, & Omnipotentem, qui à Patre, Filioque simul procedit. Verum hoc ænigma est quod humanæ mentis captum transscendit.

Nunquam hoc ænigma dissoluere potuit Arrius, aque veritate longius digressus, stolidè sibi persuasit, Spiritum Sanctum non nisi meram Filij creaturam esse, vt ait Sanctus Basilius, atque hinc parum firmis, & quassatis innixus fundamentis efficere volebat, Filium minorem esse Patre. Eò quod Pater minorem quemdam Deum, id est, Filium produxisset, filius verò nullum, nec paruum, nec magnum, sed nudam creaturam, id est Spiritum sanctum, qui nulla ratione erat Deus.

Arrij hæresis.

Lib. 2. in Eunomium.

Eumdem errorem imbibit Macedonius, ac docuit, Spiritum sanctum nullo pacto à Patre spiratum esse, vt qui omnem à Filio productionem, essentiam & Esse haberet, cuius peruerso dogmati secundum Concilium vniuersale se mox opposuit, omnem illius machinationem elidens.

Macedonij hæresis.

His accessere deinde haud ita multò post Nestoriani, docentes, Spiritum sanctum à Patre duntaxat procedere, quos Concilium Ephesinum vt hæreticos condemnauit, & anathemate percussit,

Græcorum & Armeniorum error.

 sit,

ſit; Quin & Græci, Armeni,Rutheni, Moſcouitæ, aliiq́ue Schiſmatici, hodierna etiamnum die eumdem errorem fouent, ſibiq́ue perſuadent, Latinos in hoc articulo nimium quantum errare. At contrarium euidenter è ſacris litteris probatur; apud Ioannem enim capite decimo ſexto ait Christus de ſe, *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt*; & capite ſequenti, *Omnia tua mea ſunt*. E quibus verbis Catholicũ hoc argumentum elicio, Quidquid habet Pater, habet & filius excepta relatione Paternitatis, vti hoc exponit S. Auguſtinus; Atqui Pater ex eſſe ſuo habet quòd Spiritus Sancti principium & origo ſit; ſequitur ergo in bona forma hoc ipſum habere & filium, omnia alioquin illis inter ſe communia non eſſent.

Cap. 16. & 17.

DEINDE ſi omnia Patri cum filio communia non ſint, præter relationem oppoſitam, ſequetur maius inter illos diſcrimen eſſe, quam ipſum relationis, ac proinde eſſentia, ſubſtantia, & natura à ſe inuicem diſtingui; quæ ineptiſſima abſurditas & blaſphemia ab vniuerſo Chriſtianiſmo iam dudum proſcripta eſt.

Ceterum huius fidei articuli veritas non modò in ſacris litteris, ſed in ipſa etiam ratione fundatur. Angelicus doctor Thomas aduerſus gẽtes ſcribens, egregiam & nullo pacto vincibilem expugnabilemq́ue rationem proponit; ſi Spiritus Sanctus à filio non procederet, eadem cum ipſo perſona eſſet, quod fidei aduerſatur; nulla enim tunc eſſet Trinitas. Nam vt ait, omnis in Deo deſtinctio à relationibus originalibus naſcitur. At ſi Spiritus Sãctus à filio non procederet, nulla inter eos relatio originalis eſſet, ac proinde, cùm nulla ſit proceſſio, nulla quoque inueniretur diſtinctio.

Lib. 4.

ctio. Quin & hoc alia ratione confirmat; In Deo nonnisi essentia est & relatio, vel, nihil nisi absolutum & relatiuum; atqui essentia & quidquid absolutum est, in personis diuinis commune est: sola igitur relatio discrimen constituit, & differentiam causatur. Adeo vt nisi quidquid absolutum est, etiam commune esset, Dei simplicitatẽ asserere non possimus, & tres personas nonnisi vnum quid esse; neue etiam ostendere, nullam in aliqua personarum perfectionem esse, quæ non & alijs etiam communis sit.

Adeò vt hinc inferendum sit, quamuis Pater & filius duo spirantes sint, nonnisi vnica tamen spiratione spirare, ac duos simul nonnisi vnicum principium Spiritus Sancti constituere; nam veluti Pater & Filius, imo & Spiritus Sanctus nonnisi vnicum principium vniuersi sunt, & nonnisi vna eademque actione creant (quòd vnica & eadem eorum sit essentia) ita quoque Pater & Filius nonnisi vnam Spiritus sancti principium sunt & nonnisi vno eodemque spirant spiramine, eo quod vnam & eandem virtutem spiratiuam habeant; & quamuis Pater principium creationis sit satis per se sufficiens, ceteræ tamen personæ diuinæ etiam creant, quod eiusdem sint potentiæ & essentiæ; ita filius spirat & producit Spiritum sanctum, simul & Pater non quod Pater illo opus habeat, vel sufficiens ad hoc non sit, sed quod eandem virtutem spiratiuam habeant. Pater & Filius nonnisi vnum principiũ sunt eiusdẽ Spiritus S.

Ad rei huius virtutem stabiliendam, quam tamen in controuersiam vocare visum nonnullis, quinque œcumenica concilia in Græcia, & totidem apud Latinos celebrata sunt, in quibus hoc velut articulus fidei, decretum & contrariũ velut

hæreticum & adulterinum condemnatum. Sed vt
Spiritus S. à Patre & Filio simul procedit. Rom. 8. Matth. 10.
euidens tandem fiat, gloriosum & omnipotẽtem spiritum tam à filio quàm à Patre procedere, cùm tam Spiritus filij appelletur, vt Rom. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius*, quàm spiritus Patris Matth. 10. *Spiritus Patris vestri loquitur in vobis*; vtq; illius magnitudo, diuinitas, ac maiestas mundo patescat; hodie à Christo ad Apostolos mittitur & turbinis & flammæ ritu à cœlo descendit. Ita enim hodierna Epistolæ lectio docet: *factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant sedentes*. Duo hic nobis pertractãda sunt, ab igne ducemus exordium, & in turbinẽ desinemus; ad ostendendum si Spiritus sanctus ignis quidam diuinus & admirabilis est, terribilẽ quoque & vehementem ventum esse. de vtroque dicentem æquis auribus attendite.

Lib. de diuin. nominib.
Primò igitur, Dionysius Areopagita de diuinitate agens, asserit, nihil in hoc orbe reperiri, quod summi & omnipotẽtis Dei naturã, proprietates & effecta melius exprimat, quàm ignis. is enim inter cetera elementa altissimus, leuissimus & omnibus in effectis abmirabilis, nihil vt ei simile reperiatur. Atque hinc fortasse factum, vt omnes SS. Trinitatis personæ, hominibus se ostendere dum vellẽt, semper in ignea figura apparuerint. In Exodo Deus Pater in montem Sinai
Exod. 19.
dum descenderet, in magno igne descendit, adeò vt totus circumquaque mons ardere & in fumum abire videretur. *Totus autem mons Sinai fumabat; eo quod descendisset Dominus* DEVS *super eum in igne.*

Matth. 17.
Deinde & Filius in die transfigurationis in mõ-

te Tha-

te Thabor cum Diuinam maieſtatem patefactu-rus appareret, totus apparuit igneus & lumine rutilanti coopertus; quod è Græci textus verbis potiſſimùm colligitur: in quo loco verborum, *Et reſplenduit facies eius ſicut ſol*, legitur καὶ ἐλάμψεντο πρόσωπον ἀυτοῦ ὡς ἥλιος. quo loco verbũ λάμπισται non modò lumen & ſplendorem emittere ſignificat, ſed etiam ardere: hinc enim deſcendit verbum lampas, quæ ſimul & lucet & ardet. Quin & in extremi iudicij die, idem Dei Flius mundum diiudicaturus, in igne apparebit. Scriptum eſt enim, *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Hodie verò glorioſus Spiritus Paracletus in monte Sion ſuper Apoſtolos in forma ignis & flammarum deſcendit.

Perſonæ diuinæ in igne apparuêre.

Pſal.96.

Imperatores Romani, ſuam vt maieſtatem non vulgarem & communem, ſed extraordinariam declararent, ignem ſacrorum ſibi præferri volebant. Vnde Alexander ab Alexandro, *Demum eò veſaniæ proceſſum fuit, vt ſecuti Cæſares, ſacrum ignem, qui tantùm regibus Perſarum mos erat, velut imaginem Imperij ſibi præferri ſinerent, eoq́; præcipuo inſigni & ſingulari ornatu vterentur.* Quin & Senatus Roman. decreuit, Iuliani Imp. vxori & filiæ, quas ambas ad Auguſtę dignitatem elegerat, quotieſcumque in publicum prodirent, ignem præferri. *Sic Iuliani*, inquit, *vxor & filia, Auguſtæ appellatæ ſunt; quibus hoc etiam honoris tributum eſt, vt illas quandoque ſacer ignis præiret.* Idem quoque Regibus Perſarum in more erat, atque ab illis Romani hanc vanitatem atque ornamentum mutuati ſunt.

Lib.1. Genial. dier.c.38.

Mera hoc in Ethnicis ſuperſtitio & vanitas

fuit; sed ad religionem & veram Dei summi regis gloriam spectat, illius vt ita maiestas & magnitudo appareat, ignẽ illi semper præferre, ac quotiescumque in terra apparere voluerit, hunc illi semper præcursorem dare. Et sanè quoties scriptura, Deum alicubi præsentem fingit aut describit, ignem illi semper dat comitem. In Exodo de Mose dicitur, *Apparuit ei Dominus in flamma ignis*. In Psalmis, *Ignis à facie eius exarsit*. & alio loco, *Ignis in conspectu eius exardescet*. Apud Danielem quoq; *Thronus eius flammæ ignis*. Atq; alijs sexcentis locis. Idcirco Spiritus S. hodie in terrã descendere cùm vellet, in ignis forma descendit.

Exod.3. *Psal.17.* *Psal.49.* *Deut.7.*

Et sane seligere nullum aptius diuinitatis symbolum poterat, nec vllum maiestatis insignius argumentum, quam hoc ignium & flammarum. Nam vt ignis in sublimi velut in centro habitans, & sub Luna cœlo delitescens, oculis nostris videri nequit; sed in terram descendens, & in focis nostris accensus, ab omnibus videtur; ita quoque Spiritus sanctus, quamdiu in summo cælo loco suo naturali in throno illo gloriæ mansit, in diuinitatis mirabilibus delitescens, à nemine mortalium videri poterat; sed hodie descendens, inque terra nostra exardescens, omnibus se manifestat ac præsertim Apostolis. *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis.*

Ignis verum spiritus sancti symbolum

Ignis naturæ totius nutritor & elementorum princeps nihil omnino in sphæra sua producit aut gignit, sed extra illam omnia progignit; ita vt fuerint Philosophi, vt Heraclitus Ephesius, Parmenides, Stoici, alijque plurimi, qui dixere ignem in omnia quæ in hoc inferiori mundo sunt agentem, omniũm rerum principium esse: Ita quoque Spiritus Sanctus in diuinitatis sphæra consti-

Heracliti & Parmenidis opinio de igne

Alexand. ab Alex. lib. 5. Genial. c.9.

constitutus nihil omnino producit. Pater gignit & spirat, filius spirat, sed non gignit; Spiritus sanctus autem nec gignit, nec spirat nihilque ad intra producit: sed ad extra præducit omnia: tàm enim creator totius vniuersi est quàm Pater; & Ecclesia hunc ei titulum & nomen assignat, *Veni creator Spiritus.* quam in eo virtutem demiratus Dauid, exclamat, *Emitte Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.*

Quin etiam præter opus creationis, in terram descendens, varia producit: ipse siquidem gratiarum œconomus est, virtutum distributor, consolationum auctor, fons aquarum viuentium, deuotionis fomes, magnus scientiarum magister atque omnium diuinarum diuitiarum thesaurus.

Ignis ille elementaris in cælorũ concauitate à mundi opifice constitutus, cùm oculorum nostrorum effugiat obtutum, nec actiuitatem eius vel altissimi montes niue perpetua albicantes experiantur: hinc est, quod nec lucere nobis videatur, nec calefacere. Si enim lucidus, cur non in sensum oculorum incurrat? Si verò calidus an non à quinque annorum millibus ex quo creatus est, cœlum & mundum vniuersum combussisset? Idem etiam de igne illo cœlesti, qui Sanctus Spiritus est, & credendum & dicendum est; quandiu in cælo apud SS. Trinitatis personas commoratus est, & lumine & calore destitutus videbatur, nemo enim ipsum poterat cognoscere, imo nec virtutem aut potentiam illius sentire; sed hodie in terram descendens, mundo suum & calorem & lumen ostendit; illum quidem, peccatum auferendo gratiasq; elargiendo; hoc verò veritatem aperiendo, ac mendacium detegendo. *Spiritum veritatis, ipse vos docebit omnia.*

Ante-

Antequã ad nos ille descenderet, omnia hic in terra frigore rigebant, in mera hic caligine omnes degebant, nullus erga Deum amor, nulla in proximum charitas, & calor omninò nullus; at ille postquam venit, *Hyems transijt, imber abijt, apparuerunt flores in terra nostra*; canit formosa illa in Canticis sponsa; *non est qui se abscondat à calore eius*, canit Psalmographus, Hodie magnum æstiuale solstitium Ecclesiæ fuit, hodie dies caniculares Christianorum, in quibus solis diuini & ignis cælestis ardores tam vehementes fuere & eminentes in fidelium animabus, vt plurimi deinde præ calore emoriëtes, leui induti veste domib. & palatijs egressi, cùm æstu sæuiente per plateas perque vrbes incedere non valerent, deserta adierint, siluarum vmbracula petierint, & in antris & cauernis delituerint. Alij quales Apostoli, omni se prorsus facultate denudarunt ac nudi Christum secuti sunt, dicentes, *Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te*. bonis se omnib. ac vestibus quin & pelle & corio, vt S. Bartholomæus, vita deniq; & omnibus priuari passi sunt. O calores intolerabiles! ô æstum & flammam nimiopere æstuantem.

Cant.2.

Psal.18.

Nec mirum hoc aut nouum cuiquã videatur. si enim ignis elementaris natale solum relinqueret, atque in terram descedere contingeret, an nõ omnia hic in terra cõsumerẽtur, herbę arescerent ontes exsiccarẽtur, aër æstuaret, mare ferueret, Petræ præ ardore diffinderentur, omniaq; in flãmam & cinerẽ abirẽt. Cum igitur omnis hic ignis cælorum (*Deus ignis consumens est*) hodie in terram descendat, nemo mirari debet, si calores vehementes sint, si deuotiones feruentes, si animæ æstuent? Audite quinam ignes, quinam ardores,

Simile

Quis

Quis vos separabit à charitate Dei, tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas? An non igitur par est, hodie vanitatũ illas herbas exarescere, fontes voluptatũ siccari, aërẽ virtutũ æstuare, mundi mare præ pietate efferuescere, peruicatiæ rupes colliquescere, omnesque ambitiones nostras in fumum abire; quod si nondum talis ardor appareat, tu gloriose, potens & admirabilis Spiritus, *Tange montes, & fumigabunt*, tange inquam hodie, succende, combure rupes auaritiæ, culmina illæ superbiæ, montes ambitionis, atque omnia hæc in fumum abibunt. Rom. 8.

Quam vero auditores, ignis hic mundo erat necessarius! peccatum siquidem vniuersalem rigorem per omnia induxerat, omnia glacie & frigore rigebant; mera vbique sterilitas, omnesque mundi agri aridi & exsucci erant. Prudens & prouidus agricola vbi agrum sentibus & vrticis repletum nullum ferre fructum videt, sed penitus sterilescere, ignem inijcere consueuit; quemadmodum etiam colono suo suadet in Georgicis Maro.

Peccatum gelu in mundo effecerat.

Sæpè etiam steriles incendere profuit agros. Ita quoque Christus Dominus, magnus agricola, & magni agricolæ filius (*Pater meus agricola est*) videns magnum mundi huius agrum sterilem, inferacem, spinis & lolio, id est peccato & flagitio plenum; hodie ignem Spiritus sancti in eundem inijcit. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* quod S. Gregorius in Homilijs suis in Ezechielem de Spiritu S. exponit dicens, *Qui nomine Spiritus sancti significari solet, de quo in Euangelio Dominus dicit, Ignem veni mittere in terrã* qui oẽs inutiles & infelices idololatriæ & peccati radices excaudicans, breui tot Religionum flores,

Ioan. 15.

Luc. 12.

tot

tot pietatis semina, tot Euangelij fructus producet & eliciet. Huc alludens magnus Origenes dũ in Leuiticũ commentatur, ait, *vtinã & mea terra accendatur igne diuino, vt vltrà non afferat spinas & tribulos.* Eandem hodie, Auditores, orationem depromamus, Deũ nostrũ ardẽter deprecemur, vt diuinus Spiritûs S. sui ignis, ita corda & pectora nostra succendat, nullos vt in posterum carduos, nullas spinas, id est passiones, rancorẽ, inimicitias, irã, vindictamq; producant. Sed redeamus iã ad ignẽ & figuras illius occasione producamus.

Hom. 5. in

Formosa illa Canticorum sponsa, sponsi sui perfectiones deprędicãs, & imprimis capitis illius, cum non putasset sufficere, auri instar illud dixisse, addit. *Caput tuum sicut Carmelus.* Dicit littera, esse caput bene compositũ, egregia coopertum cæsarie, vt mons Carmelus proceris conuestitus arboribus, nec illud caluum esse, quod maximè in homine difforme est; vnde versiculus.

Cant. 7.

Turpe pecus mutilum. turpis sine gramine campus
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Ast allegoricum sensum consectando, dum caput sponsi Carmelo confert, magna nobis in memoriam reuocat beneficia, quæ Deus olim in illo monte ad preces Prophetæ Eliæ hominib. contulerat; graui iam dudum terra sterilitate laborarat, & trium annorum spatio & amplius, nullũ in terram rorem cœlum effuderat; quapropter Elias montem Carmeli conscendit, precibus incumbit, ac genibus in terram prostratis Deum obsecrat, terræ suæ aridæ & hominum præ fame morientium vt misereatur. Votorum tandem fit compos, & magna in terram aquarum depluit copia. vnde efflorescere agri, & refici homines cœperunt. Deinde cũ de cognitione & honore veri Dei Israel aduersus Regem Achab, & quadringentos

3. Reg. 18

quin-

quinquaginta Pheudoprophetas Baal ageretur; Propheta iterum eumdem montem conſcendit, ſollenne inſtituit ſacrificium, idque in duodecim lapidibus, Deum deprecatur; & ecce derepentè ignis cælo delapſus, omnia ad vſque lapides comburit, de veri Dei honore hic agi oſtendit, atque idololatras confundit. Idem hodierna die in Ieſu Christo videas, quod myſtica illa ſponſa præfigurauit: cum enim magna per terram graſſaretur ſterilitas, ipſe ad Eliæ imitationem non Carmelum montem ſed ſupra omnes montes cæleſtes conſcendit, pluuiam ſalutarem, Spiritum S. inquam, nobis impetrauit; quin etiam vt mundo verũ ſe Deum eſſe declararet, & idololatras erroris conuinceret, poſtquam magnum illud crucis ſacrificium in duodecim Apoſtolis, duodecim inquam Eccleſiæ lapidibus fundamentalibus conſummaſſet, Spiritus ſancti ignem hodie cælo demittit, qui omnia ad Apoſtolos vſq; conſumens ampliſſimum de Ieſu Christi diuinitate teſtimonium dedit (*Ipſe teſtimonium perhibebit de me*) regeſque omnes ac Principes & idolorum cultores confuſione repleuit. Christus Eliæ comparatur.

Huic nõ admodum abſimilis eſt viſio, quam olim in Apocalypſi ſua vidit Ioannes: vidit enim Angelum ante Dei altare thuribulum aureum manu tenentem, cui thure impoſito altare thurificauit quod erat ante Dei thronum, è quo odor ſuauiſſimus, qui ad vſque Dei thronum pertingebat, egreſſus eſt; & complacitum eſt Deo tam in thure ſibi oblato, quàm in vniuerſo ſacrificio. Ideoque datum eſt illi vt ad thronum vſque pertingeret, vbi dum eſſet, thuribulum de carbonibus altaris quod in conſpectu erat, repleuit, quos deinde in terram effudit. Omnia autẽ hęc Angelus peregit; cumq; carbones ardentes in terrã deciderẽt, fulmina, tonitrua, voces, & vehemens terræ motus *Apoc.8.*

audiri circumquaque cœpit. *Et accepit Angelus thuribulum aureum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus magnus, &c.* Angelus hic nō est alius, quā is, de quo Isaias iā olim locutus est, *magni consilij angelus*; paucis, ipse Christus Iesus est, qui cū Deo Patri sanctū crucis sacrificiū obtulisset, quod tantoperè illi complacuit, vt furorem & indignationem, exuerit; in die ascensionis cælos conscendit, & vtramque manum sacro Spiritus sancti igne qui animas succendit, cùm replesset, eundem in terras hodie, sed vento, turbine, sonitu, & tonitrui in morem comitatum destinat; *Factus est repente de cælo sonus tamquam aduenientis Spiritus vehementis.*

2. Paral. 7. Salomon postquam magnificam templi sui fabricam consummasset, sollenne Deo plurimarum victimarum sacrificium obtulit, & genibus in terram prouolutus, magno illum affectu deprecatus est, propitius hoc vt sacrificium respicere dignaretur: & ecce, vt hoc gratiā esse testaretur, ignis quidā derepēte cælo delapsus, templū vndiq; repleuit, omnesque parietum lapides tetigit, adeò vt lumine quodā cælesti, quod scriptura gloriā Domini appellauit prætexti resplenduerit. Quod profectò egregia quædam figura exstitit illius quod hodie in Pentecoste fieri cernimus. Suis Christus manibus Ecclesiam construxerat, idque ex Apostolis qui viui erant lapides; tunc vero ædificium hoc perfectum fuit, cum dixit, *Consummatum est*: deinde sollenne Deo Patri sacrificium crucis obtulit, eumque *cum clamore valido & lacrymis*, vt ait Apostolus, deprecatus est: vt vero hæc omnia placere sibi ostenderet, ignem Spiritus sancti demittit, qui gloria & maiestate vniuersum

uerſum orbem compleuit; de quo ſcriptum eſt; *ſpiritus Domini repleuit orbem terrarum*, ac tetigit ſimul lapides illos fundamentales, vt illos firmaret & inconcuſſos redderet. Audite quid Prophetæ de eo teſtentur, *Ego confirmaui columnas eius.* Pſal. 74.

Cum quinquaginta dies ab euerſo Pharaone, itinere per mare rubrum, Hebræorum libertate, & exitu de Aegypto, elapſi eſſent; Deus cælo in montem Sinai populo legem promulgaturus deſcendit, & ecce emicare fulgura, audiri tonitrua & tempeſtates ac turbines, igniſq; eluceſcere cœpit ac fumare. *Totus autem mons Sinai fumabat, eo quòd deſcendiſſet Dominus Deus ſuper eum in igne.* quod genuina imago fuit hodiernæ miſſionis ſpiritus ſancti. Hodie ſi quidem, Pentecoſte, id eſt quinquageſimus à deſtructo ſatana, rubro paſſionis mari emerſo, peccati ruina, hominis liberatione, ſollennitate Paſchali, & exitu ex Aegypto captiuitatis noſtræ dies peragitur; hodie ſpiritus ſanctus, verus & omnipotens Deus, deſcendit, non iam in montem Sinai, ſed Sionis, legem mundo promulgaturus, Apoſtolos edocturus, & Euãgelium diuulgari mandaturus. Deſcendit autem in turbine, ſono, voce, igne, & flammis, *& apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis.* Exod. 19. Act. 2.

Deſcendit inquam in forma ignis, ſed ignis violenti, nã ignis naturæ ductum ſequendo, ſemper aſcendit & ſublimia, velut ad centrum ſuum properans petit, ſed cùm deſcendit ècontra, non ſine violentia & impetu id fieri ſolet. At Spiritus ſanctus, ignis ille diuinus & æternus, hodie præter naturæ ordinem in terram deſcendere cùm vult, ille inquam ignis qui in ſublimi ſemper commorari & ſuperna incolere ſolet, non

Cur Spiritus S. in forma ignis vehementis deſcendit.

fine violentia & vehementia delapsus est; atque ideo *factus est repente de cælo sonus tamquam aduenientis spiritus vehementis*. S. Epiphanius moralē sensum consectatus, aliam rationem reddit, quæ penitus admirabilis est, idcirco Spiritum Sanctū in forma vehementis ignis descendere asserens, nobis vt indicaret in nulla se requiescere & commorari anima velle, quam quæ violentos passionis impetus retundit, concupiscentiarum æstus suffocat, & magna constantia insurgentes prauorum affectuum motus comprimit & elidit: violentis enim regnū cœlorum promissum est; *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Bene quidem hoc, & non vsque adeò ineptè; rectius tamen meâ sententiâ fuerit, ideo in forma ignis ac flamma Paraclitum descendere, vt hac ratione mundi sordes expurgaret & exureret.

Cum locus aliquis diuturno contagio aut lue epidemica fuit infectus, & iam purgandus est, nullum salutarius remedium, aut ratio purgationi expiationique conuenientior, quam ignem succendere, & ingenti rogo exstructo ad omnes domus angulos ardorem transmittere. vnde Medicorum dux Hippocrates, Græciam cum lue hac infici cerneret, & varios passim quotidie intermori, ceteris quæ adhiberi solent remedijs neglectis, Athenis & per vniuersam Græciam magnos & luculētos extrui ignes præcepit; qui quotidie noctu & interdiu ardentes, aërē purgarunt, contagium pepulerunt, & patriam à morbo, incolas ab interitu præseruarunt. Peccatum verò animarum pestis & contagio, plusquam quatuor annorum millibus iam per vniuersos mundi angulos inualuerat, adeò vt nulla effugij salutis

Hippocratis factum.

Peccatum animæ pestis.

quo

que appareret ianua: omnes morti & damnationi sine vlla exceptione addicebantur: At Christus Iesus magnus ille cælorum medicus, cœlo cùm descendisset, ad morbi vim, luemque dignoscendam, & eôdem ascendisset, sacrum hodiè Spiritus sancti ignem emittit, omnia qui expiabit, infectionem tollet, & certam animarum salutem adferet. ait enim de se, *Ignem veni mittere in terram.* Luc. 13.

Cum locus aut quid aliud profanatum fuit, & iam purgandum & pristinum in statum restituendum est, per flammas transire solet, igneque expiari. Atque ideo Hebræorum ducibus, Madianitis profligatis, iam olim imperauit Deus, omnem vt prædam & manubias de inimicis relatas, velut profana & contaminata, & ab idololatris profecta igne purgarent. Audite decretum; *Aurum & argentum, & æs & ferrum, & plumbum & stannum, & omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur.* Mundus hic, & quidquid in mundo erat, mille impietatis, abominationisque generibus, criminibus, idololatria contaminatum & profanatum erat; ad quem purgandum & in luculentum statum restituendum ignis necessarius erat. ideo Iesus Christus in cælos cùm ascendisset, Spiritum sanctum in flammæ figura emittit, pollutum mundum vt purgaret, omniaque mundaret. At quoniã iam de purificatione loqui cæpimus, meminisse hic oportet, Auditores, tria olim apud veteres purificationum genera fuisse, per ventum, inquam, aquam, & ignem, quæ Poëta hisce versibus complexus est:

Num. 31.

Antequã Spir. S. descenderet, mundus erat pollutus.

—— aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos; aliis sub gurgite vasto
Eluitur scelus, aut sacro exuritur igni. Lib. 6. Aeneid.

In mundi huius polluti & penitus contaminati purificatione, Spiritus ſanctus eiſdem rebus vſus eſt; venit enim primò in aqua, vnde dictum, *Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus* : canit adhæc Eccleſia:

Qui paracletus diceris
Donum Dei altißimi,
fons viuus, &c.

Deinde in venti forma, *Factus eſt repente de cœlo ſonus tamquam aduenientis ſpiritus vehementis*: Denique in forma ignis quali hodie Apoſtolis apparuit, *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis.*

O ignem penitus nouum, ſacrum, ſanctum, ignem admirabilem! non qualem experta eſt olim Gomorrha ac vicinæ ciuitates; nō quali Pſeudoſacrificuli Baalim deflagrarunt: non qualem olim Hebræi in monte Sinai videre exæſtuantem, perculſi: denique ignem, diſſimilem penitus ab illo, quo mundus deflagrabit! Illi fuêre ignes rigoris & iuſtitiæ, tu verò ignis amoris & mirabilium; ignis qui Cherubinos inflammas, qui Seraphinos ſuccendis, quo Throni æſtuant, ignis qui pietatem excitas, affectus cogis inardeſcere, intentiones dirigis, & pectora exuris. O Aetnam inexſtinguibilem, ô fornacem ſemper æſtuātem!

Archimedis ſtratagema.

Cum ignem hunc mente voluo, & illius auctorem contemptor, magni Mathematici Archimedis ſtratagemata, machinationeſque animo obuerſantur: hic enim patriam Syracuſas à Romanorum obſidio liberaturus, & hoſtes deſtructurus, ignem quemdam occultum inuenit, quo hoſtilem claſſem etiam procul ab vrbe poſitam, medio in mare ſuccendit. Idem omnino Chriſtus Dominus hic feciſſe comperitur, mundum enim ab exi-

ab exitio liberaturus, & diabolos hostes suos euersurus, reperit, emisit inquam, non iam ignem Græcum & artificialem, sed penitus diuinum, quo in mundi huius mari omnes paganorum & Idololatrarum cymbas, nauigia, myoparones, & actuarias prætoriasq; cōcremauit: adeo vt huc sententiā illā Psalmographi trāsferre liceat, *Ignis ante ipsū præcedet, & inflāmabit in circuitu inimicos suos.*

Egregium quid in hanc rem in libro Iudicum legere est. Samson, mundi olim terror & naturæ miraculum, de Philisthinis iuratis suis hostibus vindictam sumpturus, & iniurias sibi aliquando illatas vlturus, trecentas vulpes sibi inuicem alligauit, & caudas flamma armauit; quæ deinde in hostilem agrum immissæ huc & illuc discurrentes, segetē Philisthinorum incenderunt. Ad ducis exemplum Iesus Christus animarum nostrarum assertor, de dæmone deque peccatis, inimicis suis iuratissimis vt vindictam sumeret, cum in mundi huius silua venationem instituisset, ac duodecim inopes Apostolos velut duodecim vulpes selegisset (ipsi enim non minus quam olim Prophetæ in sacris litteris, hoc nomine nominari possunt, *Quasi vulpes in deserto Prophetæ tui Israel*) eosque sibi inuicem colligasset, atque ignem Spiritus sancti linguis eorum inseruisset; ipsi à se inuicem deinde disiuncti, huc illuc discurrerunt, perque tyrannorum persecutiones, idololatriam, hæreses, omnia peccatorum genera (quæ mundi segetes & messes) diuagati, omnia concremarunt. Iudic. 13. 15. Ezech. 13.

Hascene vulpes discurrentes videre vultis, & incendiariorum horum cursum considerare; S. Ioannes ignem in Asiam minorē inuexit, Philippus in maiorem, Andreas in Scythas, Thomas

in Indos, Bartholomæus Armeniam succendit, Iudas Arabiam, Simon Persidem, Iacobus Hierosolymis ignem conseruauit, Petrus verò Romam vsq; flammam detulit. Ecce ignis vbique, vbique terrarum Euangelium, per omnes terræ angulos Spiritus S. cognitus, *In omnem terram exiuit sonus eorum*. Ad incendium conclamatum est in Oriente, æstuantem vidimus occidentem: fumarunt omnia sub polo arctico, deflagrarunt quoque sub antarctico. Spiritus sanctus per quatuor orbis cardines imperium extendit suum. O ignem, ô mirabilia!

Apostoli ante Spir. S. aduentū carbones erant mortui.

Spiritus Sanctus, Auditores, hoc etiam schemate descendit, vt Apostolos intrinsecus succenderet, animos illis adderet, viresque nouas suggereret. Antequam enim Spiritus Sanctus descenderet, fœminini, vecordes, pusillanimes & carbones exstincti erant. S. Petrus an non carbonis instar nigricauit, magistrum cùm negauit, totque in eum blasphemiarū plaustra exonerauit? S. Thomas an non verus carbo fuit, cùm post resurrectionem se declarauit incredulum? Ceteri etiam Apostoli an non tempore passionis mortui carbones, & igne & splendore destituti fuêre, cùm relicto Domino fugerunt? At vbi Spiritus sanctus, ignis ille cælestis & diuinus descendit, carbones reuixêre, inque prunas viuas conuersi sunt. Ita enim prædixerat Psalmographus, *Ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo*. Hic ignis illis robur addidit, hic animos suggessit, adeò vt è muscis facti sint elephantes, è Pigmæis gigantes, ex ouibus leones, è Thersitis Cæsares & Hectores.

Psal. 17.

Simile.

Figulus varia cùm effinxit vasa, & singulis suam in rota formam dedit, atque eadem deinde

fragilia videt, & ad primum casum & impetum flectibilia, vt eadem induret, ignem adhibere solet, inque fornacem conijcere. Iesus Christus magnus ille mundi figulus (ita enim illum vt Deum appellauit Iob, *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu*) cum Apostolos suos efformasset, velut duodecim quædam vasa honoris, illisque prædicatione sua & doctrina formam nouam addidisset, videretque illos ita fragiles, vt ad minimum impetum, & primam aduersitatem in terram delapsi frangerentur, & perirent; quo eos reuera induraret, extra omne periculum constitueret, in gratia confirmaret, & penitus inuictos redderet, igne illos probare decreuit, quamobrem hodie Spiritum Sanctum demittens in fornacem conijcit; adeò vt nihil illis in posterum solidius, nihil firmius, nihil maioris animi inueniendum sit. Qui prius fœminarum instar trepidabant, iam Neronum & Cæsarum minas eludent, crucifixumque in medio illorum Capitolio collocabunt.

Apostoli ante Spir. S. aduentũ, casui obnoxij.

Quandiu tormenta & balistæ bellicæ puluere repletæ non fuerint, nec ignis iniectus, quamuis Balistarius eadem obuerterit, & ad exonerandum pararit, nemo sibi timet, pueri & fœminæ eadem tangere non verentur, omnesque liberè accedunt; at mox vt ignem conceperint, tam horrendo boatu, tantaque vehementia perstrepunt, omnes vt sibi metuant, magni non minùs quàm parui trepident, omnesque percellantur.

Simile.

Apostoli ingentes quædam balistæ fuêre, quas Omnipotens Dominus destinauit ad mundũ vniuersum euertendum & debellandũ, & quãuis iam gratia & benedictione repleti essent, & à summo magistro

Apostoli balistæ ad mundum subiugandum.

magistro ad conflictum parati; quia tamen spiritus sanctus nondum descenderat, quia ignis nondum immissus, omnes eos pro libito contrectabant, nemo illos metuebat, serui & milites illis colludebant, ancillæ quoque eorum consortium non declinabant. At hodie vt ignis ille diuinus illis applicatus est, tanta tonitrua causabuntur, ita desæuient, tantum impetum efficient, vniuersum mundum vt perculsuri sint, & Cæsaribus, Neronibus, Tiberijs & Alexandris metum incussuri.

Gedeon Dux cùm trecentis hominibus electis lãpades ardentes in manus tradidisset, & buccinis clangere imperasset, Madianitas superauit & egregiã victoriã retulit, *Et dedit tubas in manibus eorum, lagenasq́; vacuas, ac lampades in medio lagenarum.* Egregium profectò stratagema, Christus porrò magnus ille regum dux, & ducum rex, idem hodie in totius vniuersi debellatione seruasse comperitur: cum enim duodecim duntaxat Apostolos armasset, fragiles omnes & caducos, sed ignem Spiritus sancti in animabus occultantes (ita enim loqui Paulus videtur, *Portatis thesaurum in vasis* fictilibus) cumque illos vt buccinatores & præcones Euangelij destinasset, vasa illa cum inter tormenta colliderentur & in martyrio occumberent, & tubæ iam concrepare inciperẽt, ita mundus perterritus fuit, ita diabolus perculsus, & peccatum ita profligatum, omnia vt deuicta sint, idololatria pessundata, tartarus subiugatus, Euangelium stabilitum, & Christus victoriam consecutus. *Vicit leo de tribu Iuda.*

2. Cor. 4.

Priusquam magnus accendatur ignis, festucis primum, stramine, & sulphuratis vti solemus, quibus succensis, maiora denique ligna & stipites crassi-

crassiores igni admouemus. Euangelij ignem in mundo accendi necesse erat, ignem inquam amoris diuini, idcirco primum in Apostolorum animis ignis excitatus, qui nõnisi festucæ, quisquiliæ, purgamenta terræ, & velut sulphurata vsui erant; ac deinde magni mundi titiones admoti sunt, Philosophi, Reges, Principes, Imperatores, & quicunque in hac terra magni, quos igne paracliti Spiritus flagrantes, & honoris diuini zelo æstuantes non minus quam alios videmus, Adeò vt sacer ille Spiritus sancti ignis in Apostolorum anima mirabilia opera produxerit.

Apostoli sulphuratorũ instar fuere ad Spiritus sancti ignem accendendum.

Dum scriptura generosa Samsonis facinora & heroica facta recenset, quæ singula prodigia quædam erant & miracula, qualia fuere mille Philisthinorum profligatio, funium & filamentorum disruptio, leonis euersio, aliaque plurima quæ gessit; ad singula subiungit, *Irruit Spiritus Domini in Samson*; Spiritui sancto omnia hæc ascribens. *Iud. 14.*

Ad eundem etiam modum cum duodecim hos gloriosos Apostolos, velut nouos quosdam Samsones omnibus mundi nationibus doctè Euangelium annuntiare, omnigena loqui lingua, Philosophos ad fidem conuertere, Regibus terrorem incutere, monarchas percellere, diabolos fugare, idololatris ora obturare, mortuos ad vitam reuocare, aliaque prodigiosa opera patrare hodierna die video, & imposterum videbo; apertè & liberè dixero, *Irruit spiritus Domini in Apostolos*, tantorumq; miraculorum causam igni spiritus sancti, qui hanc hodiè illis potestatẽ communicat, ascribam.

Vidit olim Ezechiel rotas quasdam admirabiles, quę

les, quæ agitatæ à Spiritu vitæ ferebantur, *Spiritus enim vitæ erat in rotis*: circum circa verò ignis; flammæ & fulgura apparebant, *quasi carbonum ignis ardentiũ, & quasi aspectus lampadũ*. Mysterium hoc exponere dum propono, dico rotis hisce Apostolos designari, qui per vniuersum terrarum orbẽ, Spiritu S. qui verus Spiritus vitæ & sacer hic ignis, qui hodie cælo descendit, atque animas illorum circumdedit, ductore, circumrotantur; ceterum spiritus sanctus tam dextrè illos direxit, nunquam vt amplius in posterum errarint, & ignis hic tantopere succendit, suum vt deinde calorem non amiserint. Ezech. I.

Lapidis cuiusdam proprietas.

Refert Plinius magnus naturæ secretorum perscrutator, lapidem quemdam nomine ἄυισον reperiri, qui cum semel in ignem coniectus fuerit ita succenditur, amplius vt exstingui nequeat. expressit hoc poëta:

Qui semel accensus susceptos detinet ignes,
Extinguiq́, nequit.

Equidem dico Apostolos lapidi huic fuisse persimiles, vtpote qui fundamentales Ecclesiæ lapides: cum enim hodie in ignem Spiritus sancti coniecti essent, ita succensi fuere, itaq́ue eundem arripuêre, nunquam vt deinde exstingui potuerit, & quicumque ventus insurrexerit, quæcunq; persecutio inualuerit, semper nihilominus arsêre, semper æstuarunt, & nunquam deinde frigescere potuêre. Audite quid de se loquantur: *Quis nos separabit à Charitate Christi? tribulatio, an angustia?* Illi sunt itaque Spiritus Sancti effectus: hæc causa ob quam in forma ignis hodie in Apostolos descendit; sed iam etiam alias exponam.

Cum

Cum campanæ maiores fundendæ ſunt, quæq; procul audiri poſſint, magnus excitandus eſt ignis capaxque fornax accendẽda. Conſtructa iam erat Eccleſia, campanis opus erat, campanæ porro futuri Apoſtoli. Idcirco hodie omnis cæli ignis deſcendit in terram, & magna illa Spiritus ſancti fornax accenditur, vt in ea duodecim maiores id eſt Apoſtoli fundantur, qui ad ſummam Eccleſiæ dignitatem ſublati, tantum in poſterùm ſonum edituri ſunt, perque tam remotas ac diſiunctas regiones vocem extenſuri, vt per omnes mundi cardines exaudiendi ſint, Quod Prophetæ verbis innixus dico, *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Apoſtoli ſunt magnæ campanæ Eccleſiæ.

Ecce quid aliud. Cum Spiritum Sanctum in duodecim hoſce viros in ignis forma delapſũ video, inde certiſſimum elicio præſagium, reges illos futuros, & regibus ac Principibus terræ imperaturos, legeſque præſcripturos. Huc alluſere aliquo modo oracula prophetica, *Cõſtitues eos Principes ſuper omnem terram*. Hic autem conceptus eſt S. Cyrilli Hieroſolymitani, *In ſpecie*, inquit, *ignearum linguarum, quando ſedit ſuper Apoſtolos, deſcendit, vt nouæ coronæ ſpirituales per linguas igneas imponantur capiti illorum*. Conceptus hic neue auguriũ meum vanũ eſt: antiquitus enim ſymbolum regiæ maieſtatis erat ignis; quin & Reges Perſarum argenteo vaſi incluſum, ad dignitatis ſymbolum, ſibi illum præferri volebant, vti Alexander ab Alexandro ſcripto prodidit. Quin etiam flammula illa, quæ neſcio quo prodigio in L. Marcij perorantis capite apparuit, illius regnum & ſortem regiam patefecit. Ignis quoque apud veteres, vt in Hieroglyphicis prodidit

Ignis regiæ maieſtatis ſymbolum

Pſal. 18.

Lib. 1. *c.* 7.

Iul. Obſeq. c. 38.

Pierius

Pierius, in medio altari semper collucebat, vt hinc manifestum fieret, illum medium Deum inter & homines constitutum, vtrosque inter se reconciliare. Testatus hoc quoque est Poëta;

Virgil. *Tange aras mediosque ignes.*

Gen. 15. In huius rei exemplum in Genesi legimus, fœdere inter Deum & Abrahamum inito, cùm animalia diuiderent, vti apud veteres moris erat, flammam per medium transisse, inter confœderatos mediatricem agendo, *Et apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas.* Ita quoq; hodierna die, fœdere inter Deum & homines, inter creatorē & creaturas, inter cælū & terram inito, flamma quædā cęlestis, in linguarū forma super legatos, id est duodecim Apostolos, veros Iesu Christi legatos, (nam vt ait Paulus,

2. Cor. 5. *Pro Christo legatione fungimur*) apparuit. Quod autem in linguarum forma apparuerit, nouum quid est & inauditum, nouosque mihi conceptus suggerit.

Scholiast. Aristoph. Quicumque olim in Aristophanem Comicum commentati sunt, ex Homero referunt, legatis linguas olim dari solitas; asseruntque prius quàm legati & pręcones, ad externos mitterentur, sacrificia pro ijs domi offerri consueuisse: at dum pacis conciliandæ, amicitiæ stabiliendæ, fæderisque feriendi causa potissimum mittebantur, linguas dijs immolatas. E quo infero, si animalium linguæ pacem temporalem annuntiantibus dari consueuerint, Apostolis, qui velut tubicines & cæli terræque legatis, spiritualem & æternam pacem denuntiabant, multo potius linguas esse tribuendas easque igneas & diuinas; atque ideò *apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis*, &c.

Quid

Quid vobis videtur, allegorici, an non satis superque de igne locuti sumus? aliquidne requiritis amplius? & aliud non addam quàm in veteri lege præcepisse Deum, vt postquam agnus Paschalis immolatus esset & manducatus, nullæ illius reliquiæ remanerent, sed igne comburerentur. *Si quid residuum fuerit, combuuretis.* Hic verò vmbræ huius veritatem completam cernere est, Agno enim Paschali, Iesu Christo inquam, in crucis arbore & immolato & mortuo, deinde resuscitato, & ad cælos euecto, reliquiæ illius Apostoli, vt scriptura hæc compleretur, hodie igne diuino Spiritus sancti, comburuntur. Atque hæc sunt, quæ ignis occasione dicta volui: iam quoniam hic iam dudum accensus fuit, ventos iam & flabra ad illum fouendum acciere oportet, quod in secundo rationis membro me facturum promiseram.

Si Spiritus sanctus, Auditores, ignis quidam vehemens est, ventus etiam confragosus & vehemens dicendus est, atque hac forma hodie super Apostolos descendit. *Factus est repente de cælo sonus tamquam aduenientis spiritus vehementis.* Soni hic mentio fit, vt æterna origo & incomprehensibilis Spiritus sancti productio denotetur. Norunt Philosophi sonum plerumq; è duorũ corporũ collisione produci: neq; enim ex vno corpore elici sonus aliquis potest, sed duo ad inuicem collidi par est, atq; ex hac collisione & percussione nascitur repercussio & sonus. Ita quoq; de Spiritu sancto credendũ est: sonus enim ille admirabilis ex vnica persona produci nõ poterat, sed duas hic concurrere necesse erat, qui mutuo se amore tangentes eximium illum sonum elicerent: atque hoc modo ex Patris & Filij amore sonus ille admirabi-

S. spiritus vento cõparatur.

Cur Spir. sanctus sonus dicatur.

mirabilis Spiritus sancti procreatus fuit. Atque hoc modo in symbolo Concilij Niceni canitur, *Qui ex Patre filioq; procedit.*

Sonus hic comitem habuit terribilem & vehementem turbinem, vt hinc magna & mirabilia Spiritus sancti (currus ille figura erat) effecta designarentur. Quam exellentes porrò & egregios turbo hic nobis conceptus suggeret. Primo namque nouistis, Philosophi, quàm difficile sit cognitu, venti vnde nascantur, & nemo nouit hactenus aut certò afferere potuit, vndenam originem traherent. Dixere nonnulli ventum aliud non esse quam aërem agitatum, alij, nonnisi vapores & exhalationes æstuantes; alij denique è terra & cauernis illos procreari afferebant. Sed nemo rei veritatem vidit, nemo scopum tetigit, nemo vera ac genuina vagantium illorum Aeoli cursorum & errorum incunabula reperire potuit. Testatur hoc in Euangelio Dominus, *Spiritus vbi vult spirat; & vocem eius audis: & nescis vnde veniat, aut quo vadat*: Id est ventorum principium aut finem, generationem aut interitum nemo nouit. Permittente hoc Deo forsitan factum est, qui hoc sibi secretum reseruauit, ac Spiritus Sãctus in turbine hodie voluit forte descendere, vt hinc perpenderemus, mentemque ad altiora sustollere-mus, cogitantes, si ventorum naturalium origo causaque tam ægrè inuestigari potest, & humano ingenio minimè comprehendi, venti illius supercœlestis, qui vltra & præter naturam quid continet, originem multò difficilius inueniri posse.

Origo ventorum incognita.

Ioan. 3.

Angelus cælo descendens nouas quasdam quæstiones Esdrę, qui populum Babylonica captiuitate edu-

4. Esdr. 4.

te eduxerat, proposuit dissoluendas: *Vade*, inquit, *pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti.* Esdras hisce quæstionibus auditis perculsus ait: *Quis natorum poterit facere, vt me interroges de his*, quasi diceret, Quis mortalium nodos hos & scrupos enodabit, quis hæc ænigmata dissoluet, humani ingenij captum hoc longè excedit, neminemque in terra reperiri posse credidero, qui ad interrogata respondeat. Ceterum quæstiones hæ perdifficiles ad Spiritus sancti magnitudinem, maiestatemque merito referri debent, qui hodierna die in ignis & turbinis forma se spectandum dedit. Quod enim hominis ingenium ignis huius pondus & miracula ponderet? ecquæ mens venti huius flatum tumoremque discutiat? sunt quippe materiæ adeò sublimes & eleuatæ, omnem vt hominum captum longè excedant.

Regius Propheta Dauid de ventorum natura agẽs ait nihil illis in omnipotentis thesauris re- *Psal.134.*
periri posse excellẽtius ac diuinius, illosq; è diuinis thesauris elici, & procreari; *Qui producit ventos de thesauris suis:* quasi diceret, Deus simul habet diuitias & thesauros; communia & obuia inter diuitias habet, *Gloria & diuitiæ in domo eius* sed excellentiora & diuiniora in thesauris delitescunt. quare, *producit ventos* non de diuitijs, sed *de thesauris suis.* Scio hunc loquendi morem metaphoricum esse, & dum venti dicuntur è Dei thesauris produci, aliud non indicari; quam à secretissima & opulentissima Dei potentia; quæ nunquam exhauriri potest, proficisci. Sed Propheta forsitã in Spir. S. qui hodie in vẽtorũ forma mũdo apparuit, gratiam, hoc dicere voluit: ipse enim sacer & admirabilis ventus est, quem Pater

Deus thesauros & diuitias habet.

& filius

& Filius è thesauris suis producunt, ventus inquam qui ex intimis diuinitatis penuarijs depromitur; ventus denique qui è media Trinitate & diuinis personis spirat.

Venti meridionales pluuij.

Docent Naturales Philosophi, & experientiâ quotidiana etiam compertum est, ventos, qui à parte meridionali spirant, pluuias vt plurimùm causari. Naturale hoc secretum aliud quoddam cæleste nobis suggerit: Spiritus sanctus enim, qui ventus est è meridie S. Trinitatis, vel potiùs è medio diuinarum personarum spirans, flatu suo pluuias producere solet, lacrymas inquam & fletus causari. Suffragatur conceptui sacræ scripturæ testimonium, *flabit spiritus eius & fluent aquæ.* Vix enim venti huius flabrum Psalmographus perceperat, quin statim emanare & fluere cœperint lacrymarum flumina, *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* Hic etiam ventus fuit, qui S. Petrum palatio Caiphæ exegit, & ad amarè flendum induxit, *Et egressus foras fleuit amarè.* Fuit hic item ventus, qui à S. Magdalena vanitates sæculi deflabellauit, crines illius in nodum collectos sparsit, oculosque illius in fontem conuertit.

Psal. 147.

Psal. 118.

Matth. 27.

Plin. lib. 2. cap. 47.

Tradit item Plinius in historia naturali, ventum esse, cui nomen Fauonius, quem græci Zephyrum dicunt, qui è regione occidentali spirat, hic plantas elicere, & herbis, quas hiems & brumæ rigor enecauerat; vitam viroremque reddere solet. Virtus hæc & proprietas Spiritui sancto naturalis est; ipse enim verus Zephyrus & Fauonius: nam illius flabro omnia bona opera reuiuiscunt, quæ per peccati brumam emortua fuerant: addo insuper, ipse animas peccato mortuas ad vitam reuocat, atque ideo spiritus vitæ in sacris litteris dicitur,

dicitur, *Spiritus est qui viuificat*; ac deinde Apostolus, *viuificauit mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum*. Ioan 6. Rom. 8.

Sponsa illa formosa ad plantarum fructuumq; suorum conseruationem, ventos spirare optat, sed duriores & austeriores, Austrum inquam & Boream. *surge*, inquit, *Aquilo*, *veni Auster*, *perfla hortum meum*, &c. Pia hæc sponsa imaginem gerebat Ecclesiæ, eiusque petitiones quibus ventos optat, denotant Ecclesiæ etiam preces, quæ aliud non postulat, quàm vt in terra sua inque fidelium animabus vehemens ille Spiritus Sancti ventus spiret, quem adeo violentum & turbulentum norat, illum vt Aquiloni & Noto conferre non dubitarit; atque vt talis hodie cælo descendit, *Tanquam aduenientis spiritus vehementis*.

Ventus impetuosus & turbulentus sublimia & celsa ferire & oppugnare consueuit, humilia verò & per terrã sparsa intacta sinit. Testatur hoc etiam Poëta: Ventus rerum sublimium inimicus.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntq; summos
Fulmina montes. Horat. lib. 2. Odar.

Talis quoque ventus est Spiritus Sanctus, vt qui superborum & insolentium hostis, cliens verò & amicus humilium est. Euidenter hoc è sacris litteris erui potest, *Deposuit potentes de sede*, *& exaltauit humiles*. Quod ipsum & varijs exemplis confirmari potest. Hic quippe ventus est, qui Luciferum è summo cælorum domicilio deiectũ in imas tartari voragines demersit; hic ventus Iezabelem è palatij fenestra in plateas præcipitem dedit; hic ventus Pharaonẽ & omnem illius exercitum rubri maris fluctibus inuoluit; hoc de- Luc. 2. Spiritus S. humiles diligit, & superbos deiicit.

niquevento insolens Nabuchodonosor in desertum velut fera eiectus est, & herbam bruti instar comedere coactus; hic è contra ventus humiles exaltauit, hic Danielé super omnes Chaldæorum satrapas ac principes euexit, hic Dauidem ad solium & paladomentū extulit, hic Iosephū Aegypti gubernaculis admouit, aliosque innumeros è stercore ad amplissimas dignitates fecit conscendere. O ventum penitus admirabilem! Credebant Persę, teste Seneca, ventos deos quosdam esse, atque idcirco diuinos eis honores impendebant; ventis enim hominum vitam acceptam referendam esse suspicabantur.

Lib 9. quæst. natu.

Inanis hæc erat gentilium opinio, & superstitionis plenissima; at certum est, ventum, qui hodie tam vehementer spirat, verum Deum esse, atque vt Deum adorandum, per hunc enim viuit homo & in esse suo conseruatur. *Ipse est in quo viuimus, mouemur & sumus*. Et multo id etiam clarius per Prophetas prædictum videmus, *Dabo vobis spiritum, & viuetis, & scietis quia ego Dominus*. Ad hæc ventus hic mortuos ad vitam excitat vitamque reddit ijs, qui eâdem exciderunt.

Act. 17.

Ezech. 37.

Quod Ezechielis Prophetæ facto confirmo. Ostendit huic olim Deus campum ossibus, cadaueribus, putridisque membris repletum, *Et dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus*. Cúque ille visis tot mortuis non parum obstupesceret, ecce Deus Spiritum, qui à quatuor mundi partibus flaret, emisit; qui vbi cadauera illa perflauit, omnia membra coadunauit, pelle & neruis conuestiuit, in pedes erexit, vitamque illis amissam reddidit: *Et ingressus est in ea spiritus, & reuixerunt, steteruntque super pedes suos, exercitus grandis*

Ibid.

grandis nimis valde. Dicite auditores, an non genuina ac vera figura fuit rei huiusce, quam hic hodie fieri videmus, quæque quotidie etiamnum in mundo peragitur! Mundus hic an non campus erat mortuis & peccatoribus repletus! quem vbi Spiritus sanctus repleuit, Apostoli, Iudæi, Ethnici, atq; adeo mortales omnes, an non vitam recepêre? si qui verò adhuc mortui, gloriosissime Spiritus, in hoc campo reperiantur, veni à quatuor partibus cæli, & insuffla, super interfectos istos, & reuiuiscant. Ab Orienre insuffla, cognoscantque homines peccatores se natos esse, ac per te in sanctos regeneratos: insuffla ab occidēte, mortisq; suę ac finis reminiscātur; insuffla à meridie, & effice vt in torrentem lacrymarum salutari pænitentia resoluantur; insuffla denique à septemtrione, Deiq; furorem & iracundiam ac iustitiæ rigorem illis ob oculos propone, ô spiritus, ô turbo, ô mirabilia! **Sp. Sanctus mortuos resuscitat.**

Psychem suam, in Asino scribit Madaurensis Apuleius, habuisse excellens, splendidum & opulentum palatium, sed quod nemo nisi ventorum adminiculo adire posset. Hoc quidem fabula; sed inde elicio, animæ nostræ, quam Græci ψυχὴν appellant, palatium, cælum esse, palatium inquam regium & magnificum, quod sine Spiritus Sancti flabro nemini adire fas est; atque ideo Psalmographus supplicans Deo dicebat, *spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*. Et quemadmodū iam longo antè tempore Elias per turbinem & curru igneo in cœlum euectus fuit, ita quoque animæ nonnisi per Spiritum Sanctum, qui hodie in forma ignis & turbinis apparuit, ad cælum & ad beatitudinem euehuntur. **4. Reg. 2.**

Huc, Christiani Auditores, omnes intendere, hoc spectare debemus, ad hanc beatitudinem aspirare. Quamobrem concludere volo, & finem concioni imponere. Animas igitur vestras disponite, dignos vos ad Spiritum Sanctum recipiendum reddite, locum ei hodie in corde vestro concedite, conscientias expurgate, peccatum auferte; quamdiu enim intrinsecus virulenta illa pestis delituerit, Spiritus sanctus eodem diuertere non dignabitur. Suetonius in Caligula Romanorum consuetudinis, qua mortuorum corpora in cineres redigere solebant, mentionem faciens, tradit Germanici, qui Caligulæ Pater, cùm corpus ambustum esset, & in cineres redactum, cor à flammis intactum permansisse, ignemque qui cætera membra corripuerat, ab vno hoc abstinuisse. Quod omnes cùm admirarentur, augures & medicos conuocare visum, qui sententiam super hac nouitate rogati dixêre, hoc cor veneno oppletum esse, atque huiusmodi veneno, cui ignis cederet, & flamma non noceret. Quamobrem theriaca vbi vnxissent, flamma inualuit, & ipsum in cineres redegit. Quod vt moraliter exponam, adeo vt letiferum venenum esse assero, vt si eodé animæ nostræ infectæ sint, Spiritus sancti ignis easdem inuadere & ambire nequeat: quare theriaca pænitentiæ & lacrymarum illud pellendum est; quod quamprimum vbi ablatum fuerit, diuinus ignis illas succendet, atque in cineres rediget.

Quo impedimento sublato, Apostolos imitari oportet, qui priusquam Spiritum sanctum recepissent, mundo valedixerant, & egregiam illam professionem emiserant, *Ecce nos reliquimus omnia*, &c. Mundum quin etiam, affectu saltem, & volunta-

voluntate relinquere, omnesque illius lubricitates & dissolutiones deserere debemus, si eamdem sperare felicitatem velimus; & Spiritum sanctum si apud nos hospitari optemus, omnia prius impedimenta amouenda, animaque euacuanda. Quòd Elisæi vasa munda & vacua essent, oleo repleri meruerunt; sanè si hodie oleum gratiæ in animas nostras infundi, & Spiritum sanctum omnis gratiæ auctorem eodem diuertere velimus, 4. Reg. 4. animarum nostrarum vasa ab omni passione, prauo affectu & vanitatibus purgemus oportet, ac vacua reddamus. Hoc igitur proponite, ambitiones & honorum sitim deponite, has à mente phāthasias dispellite, prauas hasce affectiones, quæ nos torquent, procul à corde eliminate, à voluntate malas inclinationes tollite, denique ab animo omnia peccata & vitia proscribite, & omnia euacuate, omnia noua sint, & Apostolis similia.

Tu verò gloriose Spiritus sancte, Patris & Filij amor, donum Dei altissimi, fons aquarum viuentium, hominum consolator, rerum spiritualium thesaure, magne scientiarum magister; tu qui hodie tam vehementer spiras, quàm ardenter inflammas, atque omnia linguarum idiomata infundis. Tu qui è Thersitis Cæsares, è balbutientibus Demosthenes, ex idiotis Philosophos, è discipulis magistros reddere soles; sensus nostros illumina, amorem cordibus infunde, animū confirma, & vires adauge, procul à mœnibus nostris, sanctissime Spiritus, inimicum propelle, pacem terminis nostris concede; dux denique in omnibus vitæ huius periculis esto. Fac obsecro, vt hodie animæ nostræ igne tuo suauissimo accendantur, linguæ vt mutentur, & Apostolorum instar

linguis loquamur nouis. Fac vt in veritatem mendacia, in benedictiones blasphemiæ, in laudes conuitia, inhonesta in honesta verba conuertantur; atque hoc, linguis nouis loqui esse credam: ita porro loqui, & eodem etiam modo vitam instituere, vera ad cœlum semita est, in quo Pater & filius, tuque qui Sanctus es Spiritus, in æterno regnatis, Amen.

FERIA SECVNDA PENTECOSTES.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. IOAN. 3.

FIGVRA

Tob. 12 MAgnum & euidens dilectionis Creatoris erga creaturam argumentun fuit, cum magnus ille Deus sancto viro Tobiæ è summo cælorum, vnum è septem spiritibus, qui assiduo diuinæ maiestati adstant, destinauit, qui cæcitati illius moderetur. At maius profecto & euidentius amoris indicium eiusdem Dei erga mundum fuit, cum proprium ille dedit filium qui pro illius redemptione mortem appeteret, morti & passioni illius consentiendo, homines vt interitu eriperet, vitamque illis immortalem compararet. Tobias Angelum in medicum habuit, sed mundus proprium & vnigenitum Dei filium in redemptorem assertoremque nactus est. O dilectionem penitus admirabilem! amorem omnem qui amorem transcendit, quique hodie per vniuersum nostrum Euangelium conspicitur: quo

vt & iam animos repleamus, Spiritum Sanctum rogemus, qui veri amoris Deus est, vt hodie auriũ nostrarum sonum ac verborum meorum flatum ita dirigat, illius vt magnitudinem & dignitatem extollere valeamus: quare more solito sacratissimam Virginem inuocemus, suis vt precibus nobis succurrat, atque idcirco in genua prouoluti angelicam illi salutationem offeramus.

AVE MARIA.

Tres Purpurati Persæ, custodes corporis magni ac potentissimi principis Darij, qui in centum ac viginti septem prouincias imperium habebat, cum coram rege disceptarent, quidnam omnium rerum fortissimum foret; primus esse dixit vinum, alter credidit regem omnibus præualere; tertius verò qui fuit Zorobabel, veritatem validissimam esse asseruit; *super omnia autem vincit veritas*. At nemo illorum, mea quidem sententia scopũ tetigit; nemo veritatẽ attigit; quare si quis quartus extra ordinem sententiam rogatus, amorẽ esse dixisset, verè illum cẽserem iudicasse: nihil enim amore fortius, nec quidquam in rerum natura reperiri posse crediderim, quod cum amoris robore ac viribus sit comparandum. nam *Omnia vincit amor*, nulli cedit, sed vniuersa expugnat. 3. Esdr. 3.

Tanta siquidem illius potentia, robur ac fortitudo est, vt sponsus in Canticis inuincibili mortis robori potentięque conferre illum non vereatur, *Fortis est vt mors dilectio tua*. Id est, non tantum mors Parca illa inexorabilis, sanguinaria illa sicaria, quę omnes prosternit ac iugulat, virium habet in corpora, quantum in animas amor. Idcirco etiã amoris fortitudo inuictæ amorum potentiæ in sacra scriptura comparatur, vt hinc pateat, quem- Cant. 8.

admodum arma corpus lædunt & offendunt, ita ab amore corda & animas vulnerari. Scriptum
Dan. 13. quippe in Daniele legimus, duos illos impudicos & lascinos veteratores, grauiter amore Susannæ vulneratos fuisse, *Ambo vulnerati amore illius.* Et
2.Reg.13. in secundo Regum libro dum de incestuoso & impudico Ammonis Dauidis filij amore sermo est, scriptum est, ita eum amore Thamaris vulneratum fuisse, in morbum vt incideret, *Ita vt propter amorem eius ægrotaret.*

Deinde sancta & amans sponsa hosce aculeos
Cant.2.& 5. persentiscens, & fortitudinem amoris experta, adeo se vulneratam professa est, vt à morte non parum abfuerit, ideoq; socias orabat, dilectũ suũ huius vt amoris certiores redderẽt, eiq; languorẽ suum patefacerent; & cùm amor illi cor & vires abstulisset, breui etiam vitam ei ablaturum, *Nuntietis ei, quia amore langueo.* Dicite itaque, an non
Amor armatus. magnarum amor virium sit?

Non sine ratione verò Poëtæ, fabularum inuentores, amorem vt puerum pinxêre, & effinxere, Cupidinem nuncupatum, flammis & sagittis armatũ; vtq; appareret terribilior, maioremque metum incuteret, Martem illi dedêre Patrem, Deum bellorum, armorum & sanguinis.
1. Metam. Audite quid dicat Ouidius:

Quidue tibi lasciue puer cum fortibus armis.

Alb.4.c.7. Fabulosum hoc est, fateor & nihil habet cũ veritate affinitatis, sed verum credo, quod Alexander ab Alexandro prodidit, Lacedæmonios amoris robur perspectum habentes, priusquam conflicturi essent, & manum cum hoste conserturi, amori victimas immolare consueuisse.

Crede-

Credebant siquidẽ, vt referunt nonnulli; victoriam in bello magis à subditorũ affectu dilectioneque, quam ab armorum robore ac fortitudine dependere, vel vt sentiunt alij, malebant lites & controuersias suas amicè, & pacatè, vel honesto aliquo fœdere, quam sanguine, cædibus, & ciuium strage amissioneque dirimi. verùm, quocumque demum consuetudinẽ hanc intelligamus modo, vires ac diuinitatem amoris hac ratione ostendere ac patefacere voluêre, quam Philosophi eidem inesse non negarunt.

Nec etiã erro: constat enim, celiberrimos quosque & maximi nominis Philosophos credidisse tantas amoris esse vires, tantam potentiam, tamque illũ mirabiles producere effectus, vt in Deorum numerum idcirco censuerint referendum; quin & longius procedendo omnium illum rerũ dixerint esse principium. Huius opinionis fuit Empedocles, referente in Metaphysicis Aristotele. Plato quinetiam dicere non erubuit, Amorem, diuinum, potens, singulare & vnicum mũdi beneficium esse: cuius sentẽtiæ plurimi deinde accessêre; certo sibi persuadentes, vnicum amorem, mundi fundatorem rerumque omniũ principium esse: Adeo vt concessa illi diuinitate, omnem quoque illi potentiam & robur dederint.

Amorem Deum esse credidêre Philosophi *Lib. 1. in. conuiuio Socrat.*

Hæc forsitan fuit ratio, cur doctissimi quique veterum inter ceteras Deorum figuras, Amorem exotica quadã & noua ratione efformarint, pisces nempe dextra, & spicas sinistra præferentem. Hoc verò symbolo aliud designatum non fuit, quam amorem Deum esse, & quidem tantæ potẽtiæ maiestatisque, vt mari simul & terra dominaretur, quod per pisces & spicas denotabatur.

Figura amoris apud veteres. *Cartarius l. de imagin. Deorum.*

Omnia quidem hæc nonnisi opiniones quasdam vulgi esse libens concesserim; verissimum tamen est, Deum verum omnipotentem infinitum, æternum, Deum amoris esse atque omnia è mero amore operari. Quod sacrę scripturę verbis confirmare liceat, ac pręsertim Ioannis Apostoli:
1.Ioan.4. *Deus charitas est*. Quasi diceret, Quicumque æternam Dei essentiam, infinitaque illius attributa Philosophicè inquirere ac profundius rimari voluerit, sibi persuadeat, Deum nonnisi amorem & charitatem esse. *Deus* igitur *charitas est*; non iustitia aut æquitas; nam *alienum opus ab eo*; non potentia vel æternitas, non primum mouens, nec omnium causarum causa, neue omnium esse primũ ac primarium, sed solius amoris & dilectionis.

Huic sententiæ suffragator accedens Doctor gentium, diuinaque attributa, proprietates, ac perfectiones pertractans, inter cetera Dei epi-
2.Cor.13 theta, Deum pacis, amoris & dilectionis nuncupat, *& Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.*
Gen.17. Non dedit illi nomen quale legerat in Genesi,
Exod.20 *Ego sum Deus omnipotens*; nec quale in Exodo, *De-*
Deut.7. *us tuus fortis Zelotes*; neu quale in Deuterono-
Iosu.2. mio, *Deus magnus & terribilis*; nec quale in Iosue;
1.Reg.1. *Dominus Deus vniuersæ terræ*; non quale primo
2.Reg.5. Regum libro, *Deus scientiarum Dominus est*; non
2. Esdr. 1. quale in secundo. *Dominus Deus exercituum*, &c.
Tob.13. Non quale in Esdra, *Dominus Deus cœli*; non quale
Iudith.9. apud Tobiam legere est, *Benedic Deum sæculorum*; non quale ei dedit Iudith, *Deus cœlorum creator*; non quale supplicans Esther, *Domine rex Deorum*
Iob.39. *& vniuersæ potestatis*; non quale Iob, *Deus excelsus*
Psal.28. *in fortitudine*; non quale Psaltes, *Deus maiestatis*
Psal 79. *intonuit*; nõ quale dat & alio loco. *Deus virtutũ cõ-*
Psal 135 *uerte nos*; non quale in Psalmo 135. *Confitemini Deo deorum*

deorum? non quale Isaias dedit, *Dominus Deus exercitum*; non quale item Ieremias, *Dominus Deus verus est, ipse Deus viuens & rex sempiternus*, non qualia in scriptura passim reperire est, sed vnicũ amoris & dilectionis, ac bonitatis in omnibus. Isai.10. Ierem.10.

Et sanè nomen hoc pulcherrimum, Deoque dignissimum, nihilque quod diuinitati potius conueniat. Quid enim aliud Deus est quàm bonum infinitum, amor extremus, bonitas ineffabilis? Quid facit, fecit aliàs, aut faciet vnquam Deus, nisi per amorem? si ab omni æternitate filium genuit, suam illi essentiam, potentiam, reliquaque attributa communicans (*omnia mea tua sunt*) ex mero id fuit amore. Si itẽ in mirabilibus ad intra, Pater & filius eandem naturam, omneque suum bonum absolutum tertiæ cuidam personæ, quæ Spiritus Sanctus, attribuerunt, ex mero id amore factum est. Deinde si tres hæ personę simul iunctę nonnisi vnum creatorem constituentes, totum vniuersum condidêre, omnia è nihilo in mundum producentes; nonnisi ex amore fuit. An non enim amoris quoddam verbum & dilectionis inuitatio illa fuit, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram?* Denique si iam inde à primordiali hominis prænaricatione mundi redemptionem decernere, verbum Patris ad illam peragendam prædestinare, in mundum hominum naturam vt induceret, omittere, in quo vitam hominum salutis reparandæ causa impenderet, oportuit; vni amori hæc omnia ascribenda sunt. Ita quippe hoc hodiernum testatur Euangelium, *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Quidquid fecit Deus fecit ex amore.

O amorem diuinum! o amorem per omnia & in omnibus verè admirabilem! an non Mira amoris vis.

igitur

igitur meritò dixeram, nihil esse amore fortius aut potentius? Videte quomodo sit Deus, sed potentiam illius imprimis obstupescite: ipse enim prima creationis mundi causa, ipse redemptionis nostræ principium, omnis felicitatis nostræ fons, ipsi salus animarum ascribenda. Amor est qui peccatorum maculas delet, qui cælestem iram auertit, qui iustitiam & vindictam exarmat, qui omnipotenti Deo vincula iniecit, brachia illius deuinxit, qui nos eidem reconciliauit, qui filium suum vt daret, illum coëgit, quique Spiritum sanctum cœlo elicuit. O amor, ô mirabilia! aliud præsenti Euangelio non continetur, *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Ego quoque nonnisi de amore hodie loquar, cuius triumphus bifariàm diuidetur; primò vehementem, quem mundo Deus ostendit filium suum ei dando, amorem patefaciam; deinde quis quantusque amor in Spiritus sancti missione consistat. de dilectione igitur agentem audite dilectissimi & amore accensi.

Principio igitur, magnus ille totius vniuersi fundator ac conditor Deus magnum profectò & eximium erga hominem amorem ostendit, cum ob illum solum hanc excellentem mundi machinam condidit, in quo illum velut principem in palatio, regem in regno, Angelis ei in stipatores & custodes datis, collocauit; *Angelis suis Deus mandauit de te*, vbi creaturæ illius vasalli sunt, *omnia subiecisti sub pedibus eius*, cui siluæ sint in vmbracula, petrę in hortos, campi in deambulationem, maria in fossam, elementa in muros, montes in turres, cæli in tentoria, astra denique in fenestras.

Mundi palatium describitur.

Psal. 90.

Psal. 8.

Alium quoque illi amorem & singularem patefecit

refecit cum tam eximiæ illum naturæ effinxit, omnes simul perfectiones, quas ceteris creaturis sparsim parca manu dederat in illum conferẽdo: esse illi quippe dederat, lapidibus commune; vitã radicib. & plantis; sensum, qui & in bestiis reperitur; intelligentiã, qua item pollẽt Angeli; animæ immortalitatem, quæ ipsius Dei est. Adeo vt homo sic efformatus, instar massæ cuiusdam aureæ, omnium thesauri naturæ numismatum valorem continentis fuerit: atque ideo plurimi Philosophorum μικρόκοσμον id est mundi compendium illum nuncuparunt: cuius in natura, velut in libelli cuiusdam folijs, paucis comprehensum continebatur, quidquid in magno totius vniuersi volumine legendum dabatur. Atque huc etiam respiciens scriptura, sæpenumero illum creaturam vniuersalem indigetat; Quamobrem Gregorius locum illum Euangelistæ interpretatus, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*, per omnem creaturam hominem denotari credit. ipse enim vniuersali nomine omnis creatura dicitur, quod oẽs omnium creaturarum perfectiones in se comprehendat. Hæc quidem magni amoris argumenta & dilectio quædã singularis: at nihil hæc sunt, si cum amore quo proprium in mundum filium misit comparẽtur. Hoc enim donum & amor infinitus fuit & penitus admirabilis, Deo deniq; opulentissimo dignissimum, at homine paupercuIo indignissimum. Huc faciet, quod de Alexandro Macedone refert Plutarchus; hic cum quadam tempestate in misellum & extrema inopia pressum incidisset, triginta illi talenta dedit, quæ nostra supputandi ratione magnam auri vim constituunt: tantam regis munificentiam plurimi demirati, dicebant regem nimis esse prodigũ

Hominis perfectio.

Homo microcosmus.

Marc. 16.

In Apophthegmat.

nec

nec tam profusum in dando esse oportere; sed respondit rex, se ad merita vel inopiam illius respectum non habuisse, sed ad suam ipsius dignitatẽ, quod scilicet rex esset, cui magna & magnifica conferre incumbat. Christianæ materiæ regis hoc ethnici apophthegma adaptans dico, Deum cùm homini donum conferre vellet, non tam hominis vilitatem, inopiam, necessitatemque, quàm suam ipsius maiestatem potentiamque respexisse, quod scilicet omnipotens, ditissimus, optimus & omnibus in rebus infinitus esset. Atque ideo proprium ei filium dedit; quo nullum donum maius, eminentius, ac diuinius cogitari potest. *Sic* DEVS *dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Non omnino à vero Platonici, alijque Philosophi deflexêre, cum de rerum naturalium, deque totius vniuersi primordijs agentes, & perspectum habentes, primam rerum omnium causam liberam esse, perpetuam, numquam deficientem, inopiæ expertem, diuitẽ quàm maximè, omnibusque esse suum è thesauris abundantiæ dare debere; firmiter credidêre, aliud hoc esse non posse quàm amorem. si enim iniustis possessoribus hanc veritatẽ auferre voluerimus, fateamur hauddubiè necesse est, Deum nonnisi amorem esse, & quidquid fecerit, vnico amori asscribendum, cumque omnia vnicam causam habeant, diuinum amorem primam omnium gratiæ effectuum causam exstitisse. Amor hic causarum omnium causa fuit, causa quæ nullam includit; & quemadmodum, ô Philosophi, in naturalibus effectis tandem ad omnipotentiam causæ primæ descendere oportet; ita quoque in effectibus gratuitis, qui in mũdum effusi sunt, ad amorem vsque Dei perueniendum est, ac nulla reperiri

Platonicorum opinio.

Amor rerum omnium causa.

causa

causa potest, quæ vlterius transcēdat, nisi quod *sic Deus dilexit mundū, vt filium suum vnigenitū daret.*
Si sancto Paulo Doctori gentium & vasi electionis, in die iudicij corona iustitiæ promissa est, causa aliqua mouens fuit, quòd in stadio cucurrerit, quòd certauerit, & cursum confecerit, *Bonum certamen certaui; cursum consummaui*; si Deus iuraméto se obstrinxerit, ac sanctè promiserit domui Abrahæ se benedicturum, semenque illius super stellas cęli multiplicaturum; causa subest, quod vnigenito filio Isaac non pepercerit, sed promptissima obedientia illum Deo in victimam immolare contenderit. Si Iacob Patriarcha benedici ab angelo meruit, nomenq; illius immutari, hæc dari solet ratio, quòd strenuum se & generosum in cōflictu exhibuisset, imò cum Deo luctari non detrectasset. At quod Dei filius homo factus sit, quod natura humana ad esse illud diuinum peruenerit, quod Pater æternus vnicum mundo filium elargitus sit, nulla dari causa vel efficiens vel meritoria potest, soli amori id est asscribendum: atque huiusmodi causã reddit Euangeliũ nostrũ. *sic Deus dilexit mũdũ, vt filiũ suũ vnigenitũ daret.*
2.Tim.4.
Gen.22.
Gen.32.

Si Princeps Sichimorum tanto amore Dinam Patriarchæ Iacobi filiam dilexerit, si varia fratribus munera contulerit, illam vt in matrimonio nancisci posset, factum est vt ita effrenatæ cupiditati, libidinisque ardori satisfaceret. si Pharao Aegypti tyrannus Iosephum totius regni præfectum declarauit, omnibusque Aegypti Satrapis prætulit: si anulum manus suæ illi dedit ac torquẽ aureum; si regia illum induit veste, currui regio insidere iussit, vt ab omnibus regni incolis coleretur, mũdi saluator diceretur: nõ gratis quidẽ id, atque ex puro & simplici amore factũ fuit, sed quod
Gen.30.
Gen.45.

illius induſtriæ, ſapientiæque ſpecimen rex vidiſſet, quod principis ſomnia nō minori admiratione quā felicitate expoſuiſſet. Si Perſarum rex Aſſuerus ad tantos miſerum Mardochæum honores extulit, primum vt à rege declararit, formoſæ Eſtheris meritis id aſſcribendum, & quod longo antè tempore coniurationem Eunuchorum in regium caput detexiſſet. Si magnus Nabuchodonoſor, Babyloniorum Monarches tantis Danielem adoleſcentem beneficijs affecit, tantis honoribus exornauit, vt etiam illum adorare non ſit veritus; ſi tot in eum munera contulit, ſe omnibus regni ſatrapis ac purpuratis præpoſuit; non gratuitò id, nec ſine vllo merito factum, ſed quod Coloſſeæ ſtatuæ quam ſomnians viderat, myſteriū expoſitionemq; ad guſtum illius declaraſſet. At Deum, vnicum mundo dediſſe filiū, ſine vlla prorſus cauſa factū eſt, excepto quod: *Sic Deus dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum daret.*

Eſth.6.

Quàm vehemens amor! ecquæ dilectio! ecquæ admirabilia! poſtquā furores, rancores, & maligni Saulis motus iam ceſſaſſent, Ionathas regni Iſraelitici heres, ac Dauid paſtor amicitiam inter ſe iniêre; itaque Princeps illum complexus eſt vt, teſte ſcriptura, quaſi animam ſuam illum dilexerit, *Inierunt autem Dauid & Ionathas fœdus: diligebat enim eum quaſi animam ſuam.* Amor autem ſummi Dei, regiſque adeo potentis erga hominem adeo vilem & pauperculum, maior etiam hauddubiè fuit: nam poſt tot ignes, choleram, indignationes, & iuſtitiam, fœdus cum illo & amicitiam contrahere voluit, veterique odio in amorem & affectum conuerſo, vt animam illum dilexit: dicerene vero audeam plus quodammodo quam proprium filium; cùm vt hominem interitu eriperet

1.Reg.18.

Deus pene hominem plus dilexit quam filium.

eriperet ac seruaret, filium morti tradiderit? Audite rei veritatem, *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.*

Tanto adolescens Isaac Rebeccam futuram suam vxorem affectu prosecutus est, vt omnis, illâ visâ, dolor & molestia quam è matris suæ Saræ morte hauserat, velut nebula sereno pulsa, abcesserit, *Et in tantum dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.* Allegoricè hoc exponens assero, amorem Dei viuentis quo mundum complexus est, adeo vehementem & violentum fuisse vt non modo dolorem & puncturas, quas Pater æternus habere potuisset (si modò capax illorum fuisset) mortis & passionis filij sui moderatus sit, sed penitus animo erasas sit oblitus. *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum, &c.* Gen. 14. Amor Isaaci in Rebeccam.

Dauid rex, Israele in montibus Gelboe à Philisthæis fuso fugatoque, audito soceri sui Saulis & Ionathæ integerrimi amici interitu, vt amorem, quo hactenus illũ prosecutus fuerat, testatũ faceret, suspirijs corde, & lacrymis oculo eductis lamentabatur, ac mortem illius parum æquo animo tulit, dicens, *sicut mater vnicum amat filium, ita ego te diligebã.* Patris æterni amor longè profecto ardentior ac vehementior fuit; audito enim interitu generis humani, præuiso inquam peccato, hominis damnatione, è paradiso expulsione, iustitiæ furore, mortis introitu, tartari reserati-one, alijsque calamitatib., tantum amoris & electionisque mundo ostendit, vt illum inposterum plus dilexerit quàm mater filium, & maiori quodammodo dilectione fouerit, quàm propriũ filium, cùm illum ei dederit, & illius saluandi causa morti addixerit. Testatur hoc Euangelium, *Sic* Dauidis amor erga Ionatham.

DEVS *dilexit mundum, vt filium &c.*

Gen.12. Multa præstiterat Abraham, è quibus colligere poterat Deus, illum singulari & eximio in creatorem suum amore ferri; Chaldæa accensam fornacem ingressus erat, è qua sospes & incolumis euaserat, ad veri Dei diuinitatem declarandam; patria egressus erat, & Deo vocante, natale solum

Gen.16. reliquerat; domo ancillam & filium illius pepulerat, multas easque graues peregrinationes instituerat, quibus aliorum victa succubuisset patientia, cum sua infracta persisteret; at dum manu gladio admouit, quo filio vnico ceruicem præci-

Gen.22. deret, tunc vocem è cælo audiuit, *nunc cognoui quod timeas Deũ*, id est, ne quid vltrà tentes Abraham, hoc enim amoris tui testimonium satis manifestum est, & aliud illius argumentum non requiro. Hoc meæ adaptans materiæ dico, Deum multa hominis causa fecisse, è quibus quantus suus in illum amor esset, patesceret; ad imaginem illum suam condiderat, super omnia opera sua illum constituerat Dominum, legem ei in monte Sinai dederat; at vbi proprio non pepercit filio, mortiq; illum pro hominum redẽptione tradidit, dicere tum verè homo potuit, *Nunc cognoui &c.* & Euangelista merito exclamare, *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.*

4.Reg.3. Israelitæ cum vrbem Moabitarum obsidione cinxissent, resque obsessorum ad extrema venissent, rex periculo in quo cum ciuibus versabatur animaduerso, filium regni hæredem in muro in obsidentium conspectu, magna animi constantia immolauit; adeo vt quotquot intuerentur nõ parum mirarentur, Hebræique tam funesto viso spectaculo, locum deseruerint, obsidionem soluerint, fugaque sibi consuluerint. Petunt hic interpretes & commẽtatores, quid hac immolatio-

ne rex denotare voluerit. Abulensis Iosephi opinionem secutus; ait illum ad permouendos Israelitarum animos hoc fecisse; vt eum ad extrema redactum & tam atrox committere facinus coactum cernerent. Credunt alij, hoc illum ad propitios sibi Deos reddendos, illorumque iram placandam fecisse: Erat enim ethnicis solenne, filios dæmonibus, quos Deorum loco adorabant, immolare. Docet me hoc Psalmista: *Et immolauerunt filios suos & filias suas dæmonijs*. Liranus aliud iter insistẽs, credit regem illum Ehtnicum tantum Israelitarum robur & fortitudinẽ, laudes quoque quas omnes orbis nationes illis deferebant, ac felicem in omnibus expeditionibus successũ ac victorias quotidianas demiratum; à regni principibus causam horũ petijsse, qui dixêre maiestas tua, magnanime Rex, norit, gentis huius Patrem olim fuisse Abrahamum, summum, Dei amicum, qui singulare eidem obsequium & cultum præstitit, quod filium vnigenitum facultatum omnium hæredem immolarit; quo facto tantopere illi gratus extitit, omnes vt posteros illius magno deinde semper amore sit prosecutus, victorijsq; singularibus condecorarit. Rex igitur hoc audito ait, si ita se res habeat, idem ipse præstabo, illius quoq; mihi amicitiam comparabo; quamobrem acceptum filium in mœnibus, coram omnibus immolauit. Quód cũ Israelitæ vidissent, secumq; diiudicassent, quando quidẽ tanto in patriam amore rex esset, illius liberandæ causa sanguinẽ filij vt effuderit, nullã intercipiendæ illius spẽ superesse; obsidionẽ soluerunt.

Lib. 9. Antiq.

Psal. 105.

Magna & vasta illa vrbs, mũdus in quã, cuius fossę sunt maria, muri elemẽta, plateę vię omnes, portę quatuor mũdi cardines, iam à longo tempore obsessa erat. diaboli illam acriter obsederant, ideoq; vni-

Mundus hic vrbi comparatur.

vniuersum magni Dei, qui rex illius est, regnum summo in discrimine versabatur. Quid igitur facto opus? vnicum arripit filium, in Caluariæ petra immolat, illius nec sanguini nec vitę parcẽs, vnde Apostolus, *Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum.* Quo facto diaboli inimici nostri perculsi atque vehementem hunc amorem demirati, in fugam se coniecêre. O totius vniuersi creator! o æterne & bone Deus, si proprium hominis liberandi gratia filium immolare, morti tradere, pretiosum illius sanguinem effundere, illum inquam qui cæli terræque hæres erat, non es veritus; ecquod maius & euidentius amoris argumentum optari queat? quid dici potest aliud, quam *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret?*

Rom. 8.

Amoris huius descriptor illum vt apertius demonstraret, & extolleret altius, vsus est verbo *sic*: quo Euangelistæ nonnisi ad rarum quid expri-mendum vti solent. Ita Marcus Christi in cruce tormenta & afflictionem exprimere volens, centurionis Iudæi admirationem, ait, *Videns centurio quia sic clamans exspirasset.* S. Lucas quoq; de summo Deiparæ dolore quẽ amisso dilecto filio habebat, agens, verbum quoque *sic* adhibuit: *Fili quid fecisti nobis sic?* Ioannes item extremam Redemptoris defatigationem innuere dum vult, & quomodo delassatus ad Samariæ puteum sederet, cum verbis id exprimere commodè non posset, ait, *Sedebat sic fatigatus ex itinere.* Ita etiam hodierno in Euangelio cum deficerent ad exprimendum amorẽ verba, hac emphatica vocula vsus est, nullo alio adhibito colore Rhetorico; *sic Deus dilexit mundum, &c.*

Marc. c. 15.

Luc. 2.

O amorem infinitum, ô affectum singularem! cuius

cuius omnes dimensiones si quis nosse velit, donum ipsum in se tantum spectet: si enim seipsum dedisset, non idcirco maior illius amor fuisset; filius namque Patri æqualis quo ad essentiam, potentiam, æternitatem, aliaque attributa & perfectiones: quique videt filium, videt & Patrem, vt olim Philippo Redemptor ait, *Philippe qui videt me, videt & Patrem.* adeo vt donum quod filius est Dei, cum immensum sit & penitus infinitum, amor qui hoc tibi contulit, magnus quoque sit oporteat, iuxta Philosophicũ hoc axioma, *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.*

Pater dando filium tantum amorem ostendit ac si seipsum daret.

Ioan. 14.

Ephes. 2.

Apostolus de hoc dono agens, amorem hunc immensum & nimium appellauit dicens, *Deus autem qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos.* Quæ verba perpendens & omnes scripturas etiam considerans, nullum in ijs Dei opus, nullam gratiam, nullum donum cælitus collatum, excessiuum aut nimium video appellari, excepto amore quem nobis proprium dando filium ostẽdit. Et sanè doctores scholastici hunc diuini amoris excessum considerantes, & simul etiam seueram iustitiam qua in Angelorum præuaricationem animaduersum fuit, duorum effectuum tam inter se dissimilium, misericordiæ inquam & iustitiæ, ex eodem omnino inobedientiæ peccato causam sedulò excutientes; nonnulli asserunt angelorum intellectum mutari non posse, sed firmum, immobilem & constantem in ijs, quæ concepit, persistere. atq; ita sentit D. Thomas *Angelus apprehendit immobiliter.* Aliter sentiunt alij non omnes scilicet Angelos perijsse, sed vniuersum hominum genus, atque ideo æquius fuisse, huic vt remedium aliquod adhiberetur. Hui⁹ opinionis fuit Scotus, quæ

Cur Deus hominis peccato ignorit potius quam Angelorum.

S. Thom. 1. p. q. 64. ar. 2.

In 3. dist. 20.

 & loco

Gen.6. & loco illo Geneseos confirmari potest, *Non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro est, &c.* Id est, indignabor & succensebo homini, sed furor ille non erit perpetuus & æternus, quia nonnisi carneus est, id est humanæ fragilitatis conditio ostendit, æquum esse & rationi consentaneum, illi vt parcam ac misericordiam exhibeam. Ratio hæc, auditores, quantum ex parte miserabilium, quibus misericordia im-
Rom.8. penditur, bona est: at ex parte Dei miserantis nulla dari ratio potest; sed cum Apostolo exclamandum, *propter nimiam charitatem suam.* vel cũ
Cant.8. Euangelista dicendum, *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.*

Cum hic de excessu loquamur, addam hoc loco, sponsam in canticis, amorem hunc diuinum considerantem, eumdem videri reprehendere, & tacite prodigalitatis nomine sponsum insimulare dicens, *oleum effusum nomen tuum* Id est, ô supreme & cælestis sponse, adeo magnificus es, vt oleum dici effusum merearis: tanta siquidem liberalitas tua est & munificentia, vt qui nesciret, vnde illa originem haberet, è bonitate scilicet infinita, prodigum te indicaret. *Oleum effusum nomen tuum,* id est, videris prodigus rerum tuarum dissipator esse, & diuitias tuas in vanum profundere;
Psal.53. sed in eo imprimis, quod filium vnigenitum mundo dederis. Quam profusionẽ contẽplatus Psaltes ait, *voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est,* quasi diceret; Amor tuus ac bonitas tantopere me vrget Deus, tibi vt obsequium meum reddam, continuoque tibi deseruiam, vt, quamuis aliã mercedẽ non expectarẽ, hoc solo nomine tibi gratuitũ obsequiũ cultumq; impenderẽ, præceptisq; tuis obedirem.

O amor,

O amor, sed qui inimicos ipsos præuenis & antéis, & vltra omne nostrum accidis meritum. *Sic* DEVS *dilexit mundum, vt filium suum* &c.

Mundum dilexit, suum adhuc inimicum & aduersarium: quod etiam Apostolus demiratus est, *si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius.* perinde ac si diceret, Ecquis amor, ecquæ mirabilia! nostra Deus nobis peccata remisit, filium nobis dedit, dilexit nos etiam inimicos, nullo præuio merito, nullis bonis operibus præcedentibus, hocque penitus nouum & admirabile, hoc cælum terraque mirantur, hoc Angeli cælestesque spiritus obstupescunt, hoc Esaiam coëgit dicere, *Quis est iste qui venit de Edom?* id est non mediocriter obstupescimus è terra hostili, è natura aduersaria & tantopere Deo exosa, hominem adeo diligi & complecti, vt suas vti delicias Pater æternus illum habeat. vnde ait, *hic est filius meus dilectus in quo mihi benè complacui.* miramur, inquiunt spiritus illi cælestes, cùm hominem tanto cum honore è terra adeo hostili, ascendentem, & angelico exercitu stipatum, tanta cum magnificentia in nostram admissum videmus. Mirari igitur desinite beatissimi spiritus, ac vobiscum sententiam illam Euangelistæ dispicite, *sic Deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret.* Rom. 5. Isai. 63. Matth. 3.

Dilexit & complexus est mundum, sibi qui aduersabatur. Atque in hoc infinitus quidam amor demonstratur. Infinita Dei potentia in mundi creatione apparuit, eo quod agens tunc à nullo præuio subiecto, aut prima materia, auxilium mutuabatur; adeò vt ad vniuersum creaturæ Esse tunc producendum, perfectissimum quoddam & omnipotens Esse in causa quæ illud

Dum potentia Dei patuit in creatione mundi.

 ènihi-

è nihilo producit & subsistere facit, necessarium fuerit; ideoque hinc illius omnipotentia & infinita virtus dignoscitur. Cum subiectum aliquod præuium est, in quo virtualiter forma continetur, agens, ab illo auxilium mutuatur; ideoque in huiusmodi artifice nullum infinitum est; atque ita faber è ligno sedem, mensam aliaque opera componit, sed è nihilo fit nihilum: ita quoque se res in potentijs sensitiuis habet, per oculos & lumen videmus, in tenebris verò nihil omnino cernimus. Cum vero voluntatis obiectum ipsum sit bonũ, cumque nihil huiusmodi in nobis præcesserit, nec vllum præambulum fuerit meritum, ob quod nos Deus ita dilexerit, filiumque vnicũ nobis dederit; efficitur, ex infinito illum amore datum esse, sicut etiam ex potentia quadam infinita mundi machinam condiderat, *sic Deus dilexit mundum.*

Dictum olim in Euangelio maiorem amorem dari non posse, quam si quis vitam pro alterius incolumitate impendat, *Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Sed videte hic etiam quid mirabilius, videte an non maiorem Pater æternus amorem exhibuerit: perfecto enim & sincero amore mũdum sibi inimicum complexus est, filiumque pro vita illius obtulit, eumque in cruce ad inimicorum, non verò angelorum, redemptionem mori voluit, *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortẽ filij*, dixit iam antè Apostolus. Ad hunc amorem respexit Dominus, cum ad inimicorum nos dilectionẽ Patris cælestis exemplo inuitauit, *Diligite inimicos vestros, &c. vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos.* Nihil autem est solem oriri facere

Ioan. 15.

Rom. 5.

Matth. 5.

facere super bonos & malos, si cum eo quod filium vnicum pro inimicorum redemptione obtulerit, conferamus.

Iacob Patriarcha dolebat, vixque consensum dabat, filius Beniamin vt in Aegyptum cum alijs fratribus, ad Simeonem qui obses remanserat, redimendum proficisceretur. Non dabat illum in manus inimicorum, sed fratribus & filiis suis, nō mittebat occidendū, sed vt aliorum innocentiam hac ratione testatam faceret, commeatumque ex Aegypto acciperet. Longe aliter Cælestis æterni Patris amor sese manifestauit, non grauatus est in mundum sibi aduersarium, filium mittere, idq; ad miseros peccatores in captiuitate detentos & iam condemnatos, inimicos tamen mortales, à morte eripiendos; non grauatus est inquā morti illum tradere, morti autem crucis, morti cruentæ & acerbissimæ. *Sic Deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret.* Gen. 43. Gen. 32.

Videtur porro Pater cælestis non aliter se cum mundo gessisse, quam Iacob Patriarcha cum Esau aduersario suo: cum enim furorem, indignationem & rabiem profani huiusce veteratoris iā à 20. annis nosset, amicitiā illius ambiuit, muneribusque eum sibi propitium reddere conatus est, vt hac munificentia ac liberalitate ferinam illius barbariē mitigaret. quapropter secum ait, *placabo eum muneribus.* Idem penitus summus ille Deus egit cum hominibus, cū enim videret, iuratos sibi illos inimicos esse, vitijs & prauis affectibus plenos, malignitatem spirātes, & iam à quinque annorum millibus inimicitias secum gerentes, humanitate ac beneuolentia illos sibi conciliare, muneribusque deuincire studuit; ac reipsa tam pretiosum & luculentum eis munus obtulit, nullum vt

ſum vt ſimile à quoquam oblatum ſit; proprium inquam filium, *vt filium ſuum vnigenitum daret.*

Iſai. 9. De hocce dono Iſaias loquẽs ait, *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis*; at quibus verbis vtramq; ſimul naturam innuit; humanam quidem in *paruulus natus eſt nobis*; diuinam verò in *filius datus eſt nobis*: vtraq; autem ſimul ſumpta, nonniſi vnicum ſtatuunt filium, quem Pater nobis donauit. ô amorem infinitum! Pater ille cæleſtis, viſo
Ioan. 14. nos à recto tramite aberrare, illum nobis vt viam dedit, *Ego ſum via*; videret verò deceptos & men-
Ibid. 14. dacio circumuentos, in veritatem, *Ego ſum veri-*
Ioan. 18. *tas.* videret in denſiſſima verſari caligine, in faculã & lumen, *Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non*
Ioan. 11. *ambulat in tenebris.* videret in ſummo verſari diſcrimine, & luporum rabie expoſitos, vt paſtorem, *Ego ſum paſtor bonus.* videret ignorantes, ſtupidos, & bardos, vt doctorẽ & magiſtrum, *filiæ*
Ioel. 12. *Sion exultate & lætamini in Domino Deo veſtro, quia dedit vobis doctorem iuſtitiæ.* videret à principibus
Iſai. 55. tenebrarum deceptos & ſuperatos, vt ducem, *Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem*
Ioan. 14. *gentibus.* videret denique omnes nos morti adiudicatos & in interitum ruere, in vitam, *Ego ſum*
Gen. 35. *via, veritas & vita.* Atque vt Rachelis interitus Beniamino vitę fuit occaſio, ita filij Dei mors, vitam nobis peperit immortalem. Atq; in hoc ineffabilem amorem patefecit, adeo vt meritò cum Euangeliſta dicere poſſimus, *Sic Deus delexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.*

In Ioan. Quid? vnigenitum dare filium? Chryſoſtomus hoc obſtupeſcens, eloquẽtiam hic oſtentat, & ait: *Si filios plures habuiſſet, & dediſſet vnum, hoc etiam eſſet maximum, nunc verò filium vnicum dedit.*

Iacob

Iacob Patriarcha plurimorum filiorum pater erat, tamen difficulter admodum & ęgerrimè minimũ natu in Aegyptum mittere sustinuit, dimissum verò quanto luctu & suspirijs sit prosecutus dici non potest. quare absente illo sæpe secum dicebat, *Ego autem quasi orbatus absque liberis ero.* At pater æternus, cum nonnisi vnicum haberet filium & alium habere nequeat, amorem suum vt testatum faceret, mundo illum dedit, *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Cumque nec hunc dedisse satis putaret, Spiritum quoque sanctum dare voluit; quod donum in secunda orationis parte iam exponam. Gen. 43.

Non erat Auditores, munifico & liberali Deo satis, filium nobis suum velut amoris arrham & symbolum dedisse; sed in affectus augmentum & maiorem dilectionis eminentiam, Spiritum quoque Sanctum impertiuit: vt hac ratione nobis ipse secundus Elias foret, qui duplicem suum Spiritũ discipulo Elisæo legauit. Notandum autem est, filium nobis ante Spiritum Sanctum datum esse: nam vt inuisibilis missio (productio inquam) Spiritus paracliti (ad intra) inuisibilem filij missionẽ præsupponit, & vnus prius non fuit inspiratus, quam alius genitus; ita quoque visibilis eiusdem Spiritus missio, visibilem filij missionem præsupponere debebat. Atque hæc est ratio cur Spiritus Sanctus visibiliter in mundum missus non sit, nisi prius filius descendisset. Atque hoc est quod tacitè Ioannes innuit dicens, *Spiritus nondum erat datus* (idest visibiliter, & summa cum plenitudine) *quia Christus nondum erat glorificatus.* filius igitur cum in festo natali in hunc mundum venisset, Spiritus paraclitus hodie in Pentecoste cęlo visibiliter delapsus est.

4. Reg. 2. Filij missio an Sp. sancto missionem præcesserit. Ioan. 14.

In

In hac porro missione amor in summo gradu fuit & pondere, id est plenus & perfectissimè infinitus. Pater siquidem cæleste Pneuma dimittens ipsum nobis amorem misit, qui infinita secum dona tulit, gratiam nempe iustificantem, gratias gratis datas, scientiam, prophetiam, donum miraculorum & linguarum. Quò alludens Apostolus ait, *Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* per *dona* vero Spiritus Sanctus intelligendus est, qui modò in singulari *donum Dei altißimi*, modò in plurali, *dona* appellatur, quòd omnium bonorum donorumque fons sit, quæ cælitus in mundum collata sunt; ad eum prorsus modũ quo peccatum originale in scriptura, *Peccata*, in plurali dicitur, quòd omnium omnino peccatorum, quæ vnquam in mundo commissa sunt, exordium & scaturigo fuerit. Ita namque Psalmographus locutus, *Et in peccatis concepit me mater mea.*

Deus Spir. S. mittens amorem ipsum misit.

Ephes. 4.

Psal. 50.

Aequissimum erat & rationi quàm maximè necessarium, vt Deus, postquam filium nobis dedisset, daret & Paracletum Spiritum, & Spiritus sic suo aduentu omnes secum gratias traheret. Filio igitur dato, & hoc dono concesso, nihil nobis amplius denegari poterat. Quod certo sibi persuadens Paulus ad Romanos, libera voce profitetur; *quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit.*

Rom. 8.

Aegrè admodum Laban Iacobo Rachaelem in coniugem dedit; at postquam matrimonium iam contractum esset, facilè ei omnem facultatem & dotem concessit, cùm iam illius ingenium & merita perspexisset. Multum temporis elapsum erat, (quatuor annorum millia effluxerant) antequam Pater æternus filium in mundum mitteret

Gen. 29.

ret

ret, at postquam semel eum donasset, Spiritum mox suum & reliquas cum eo diuitias elargitus est.

Cæterùm fixum hoc sit & indubitatum, Theologi, Patrem quidem nobis purè ac simpliciter, id est, puro & simplici amore, nullis præsuppositis meritis, dedisse filium; Spiritum sanctum verò nõnisi Christi meritis & nomine datum esse, *Paracletus autem Spiritus, quem mittet Pater in nomine meo*, id est ob merita mea. Iacob quòd cæteros filios diligeret, dilectum sibi Ioseph ad illos destinauit, at deinde, is ipse qui propriis meritis missus fuerat, Princeps Aegypti fuit constitutus, donaque nactus est, quæ deinde fratribus distribueret. Idem omnino de Patre æterno sentiendum; amor scilicet, quo mundum diligebat, filium suum vnicum mittere coegit, at hic deinde filius meritis suis nominis exaltationem, corporis gloriam, summi cælorum terrarumque monarchæ nomen ac titulum obtinuit, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*; ac denique Spiritus sancti remissionem, quod omnium donorum donum est, & cum quo omnia pariter nobis donata sunt, quod Euangelicis verbis confirmo, *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis*. & alibi ipse Christus, Apostolos alloquens, *Expedit vobis, vt ego vadam, si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos*. Quibus omnibus probatur, Spiritum sanctum in terram descensurum non fuisse, nisi filius morte sua & passione illius nobis aduentum promeruisset.

Spiritus datus per Christi merita.

Ioan. 14.

Gen. 45.

Matth. 28.

Ioan. 15.

Ioan. 16.

Adhæc, Pater præ bonitate & clementia sua infinita, ex singulari amore, filium vnigenitum

Spiritus sanctus seipsũ dedit.

mundo

mundo dedit, filius quoq; Patri naturâ æqualis & persimilis in amore, quemadmodũ ad intra, vna cum Patre Spiritum sanctum produxit; ita quoque cum eodem Patre eundem ad extra misit. At Spiritus sanctus, cum aliam personam quam mitteret, non haberet, non datur enim in diuinis persona quarta, seipsum dare voluit. Nemini verò hoc mirum videatur; scitis enim, docti, quod quamuis vna persona diuina seipsam non mittat, eo quod missio ordinem & relationem ad alium requirat, ideoque distinctio quædam inter mittentem & missam necessaria sit, seipsum tamen dare possit: quod cum fit, singularis quidam amor & effectus intimus, quo maior haberi nullus potest, sese exerit.

Pater igitur Spiritum sanctum cum dedit, amicum quemdam imitatus est, qui cum amico omnia quæ possideret, erogasset, ipsum tandem cor
Simile.
aperto pectore traderet; quod profecto maximi
Ioan. 6.
amoris foret indicium. præterea Spiritum sanctum cum dedit, propriam vitam dedit, *Spiritus est enim qui viuificat*, & symbolum Nicenum canit: *Et in Spiritum sanctum, Dominum, & viuificantem.* Adeo vt quicumque Spiritum hunc possederit, diuinam prorsus & non amplius humanam vitam viuat, cumque Apostolo meritò
Galat. 2.
dicere possit, *viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.* At quòd Deum, Spiritum donando, cor suum dedisse dixi, nemini mirum videri debet: certum est enim Deo cor esse. Testatur hoc siquidem scriptura de Dauide loquens, *inueni Dauid virum secundum cor meum.* quo etiam respe-
Psal. 50.
xisse Psaltes visus est: *cor mundum crea in me Deus*: quod duplici intelligi sensu potest, primo quasi diceret, Domine Deus mihi obsecro, cor nouum

tribue,

tribue, neque enim habeo; nam homo esse desij & in brutum conuersus sum, *vt iumentum factus sum apud te.* Habere quidem, fateor cor solebam, sed illud ipsum mihi abstulit Bersabea.

Hem, quã sublime philosophatur, quam liquidò miseriæ suæ ruinam exponit! certum quippe est huiusmodi vitium quo tunc inquinatus rex hic erat, hominem in brutum conuertere, cor auferre & vecordes penitus reddere. Testatur quippe sapiẽs *Fornicatio & ebrietas auferũt cor.* Hoc & ethnici ipsi agnouêre: hoc enim exprimere cum vellẽt, Venerem lasciuiæ deam hirco insidentem pinxere, & ad pedes illius testudinem. Fœtidus & salax hircus, lasciuiam denotabat; testudo vero quam Aristoteles corde scribit carere, signũ erat peccatum: hoc cor & mentem sectatoribus suis eripere, vti Regi huic reuera eripuerat. quapropter merito aliud sibi reddi postulabat, *Cor mundum crea in me Deus.*

Veneris imago.

Lib. de somno & vigilia.

Alius verò sensus hanc expositionem admittit; Dubito Domine, num cor habeam; hoc scio, si quod habeam, ipsum immundum & inquinatissimum esse; tu verò penitus mundum ac nitidum habes, Spiritum sanctum scilicet, atque hic est quem à te exigo. At quoniam eodẽ indignus sum, nec eumdem promerui, tuum est, quemadmodum creatio nullum subiectum præsupponit; ita quoque, tuum mihi dando cor, id est Spiritum tuum, nullo ad merita mea respectu habito ipsum de nouo creare videberis. Quin & ipse forsitan Deus hoc intellexit sensu, cùm in primo decalogi sui præcepto ait, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Id est, Quemadmodum Dominus Deus tuus è toto corde suo te dilexit, & totum tibi cor impendit, idem tu ô homo præstes velim, totũ

ill

illi cor trade, ac reciproco illum amore prosequere: sed satis superque de corde nouo locuti, ad lineam redeamus.

Magnus ille Deus postquam mundo filium dedisset, spiritum quoque suum dare voluit, vt velut secundus Ezechias externis diuitias & thesauros regni manifestaret; vel forsitan, quemadmodum duo terrestres mundo interitum attulerant, expediens ac propemodum rationi consentaneum erat, duo cælestes vt eundem restituerent & in pristina dignitate collocarent. Idcirco filius venit, vt pœnam peccatis debitam lueret; Spiritus sanctus verò vt locum tot immunditijs inquinatum purgaret, ac profanatum sanctificaret: primus venit ad inimicos depellendos ac mundi locum inuadendum. secundus præsidium in eodem collocandum, ne deinde ab hoste denuò interciperetur: neque enim satis est, ab inimico locum aliquem vindicasse, sed idem ipse valido præsidio communiendus. deleuerat peccatum filius, ac diabolum profligauerat; Spiritus sanctus verò gratiarum suarum hodie præsidium introducit: instruxerat Ecclesiæ suæ nauem filius, Apostolos ei in gubernatores, Sacramenta in arma, fideles in milites, virtutes in vela, crucem denique in malum consignauerat; deerat verò ventus, qui eamdem propelleret, perque mundi fluctus & gurgitem dirigeret. Spiritus sanctus verò erat bonus ille ventus, qui hodierna die hac figura descendit, & Ecclesia iam toties illum exspectando orans dixerat, *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, &c.

4. Reg. 20.

Ecclesia nauis est.

An non anima mea insignis hic quidã amor est! An non multis Patri æterno nominibus deuincta es? Quam illi mercedem, quam gratiarum actionem

nem hoc illi reddes nomine? *Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi?* Dedit tibi filium Donum rarissimum & pretiosissimum: deinde & Spiritum suum, donum quod Apostolus nuncupat inenarrabile, *Gratias ago super inenarrabili dono eius.* Moses Hebræis accepta à Deo beneficia in mentem reuocans, illosque ad gratitudinem inuitans, hac eos est oratione allocutus, *Dilexit patres tuos & elegit eos, de cælo fecit audire vocem suam, vt erudiret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum.* Quod olim Moses hic Hebræis, ipsum hodie fidelium cœtui repræsentare merito possum, iisque occinere, *Dilexit patres tuos,* &c. Cogitate Christiani, quanta vestra erga Deum sit obligatio, quot illi nominibus obstricti sitis, quantum illi obsequium debeatis; Patres vestros tanto olim amore est prosecutus, vos, & omnem mundi generationem non inferiori, dum proprium vobis elargitus est filium, non de cælo iam illum loquentem induxit, sed in terra, medius fuit inter nos constitutus (*nouissimè autem locutus est nobis in filio;*) ad legem nos edocendam; quodque maximum amoris est argumentum; *in terra ostendit vobis ignem suum maximum*, id est Spiritum Sanctum, magnum ignem amoris, illā Aetnā, fornacem illam, quæ in linguarum forma super Apostolos descendit.

Psal. 138.

1. Cor 9.

Deut. 4. & 32.

Hebr. 1.

An non iam igitur animæ, Deum illum amore plenum reciproco amore prosequemini? An non Deum adeò munificum & liberalem? fieri ne poterit, vt post tot ab eo beneficia accepta illum peccatis ad iracundiam prouocetis. Honestus adolescens Ioseph cum ad nefarium adulterij crimen ab impudica & lubrica hera solicitaretur; non alio nomine rei indignitatem à se propulit,

Gen. 39.

quàm quòd Dominus varijs se beneficijs affecisset; atq; hoc vmbone infortunas lasciuæ sollicitatricis preces retudit dicēs, *Ecce dominus meus omnibus traditis, ignorat quid habeat in domo, nec quidquam est, quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi*. Quanto potiori iure, vos animæ Christianę diuinorum beneficiorum, amorisque quem Deus nullo non tempore ostendit, consideratione aduersus omnes tentationes & importunitates mūdi defendere ac tueri poteritis, ac dicere, Ecce Dominus & Deus meus, omnibus tibi traditis ignorat quid habeat in domo sua; omnes tibi creaturas, filium quoque suum, Spiritum deniq; paraclitum impertiuit, quid dare posset vlterius? Quid? Deumne offendere in posterum valeas? an non potiùs reciproco illum amore complecti, qui tanto te est amore prosecutus? si tantæ amoris vires fuerint, Deum vt expugnare potuerit; illūque ad te inuitandum inducere; an non tantæ ille etiam apud te fortitudinis erit, tuum animum vt expugnet, flectat & ad tam æquum amorem impellat? si tantum amoris robur in Deo fuerit, nullumque illius apud te sit pondus, quàm meritò amor illud Angeli ad Iacob dictum repetere & exprobrare poterit? Iacob enim timidus & metu perculsus in patriam cum rediret, Angelus in itinere cum eo luctatus est, vtque illi omnem formidinem eriperet, hunc in modum illum est allocutus *si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra hominem præualebis?* Expostulat igitur amor quòd aduersus Deum fortis fuerit, hominem tamen expugnare non potuerit: quòd Deum expugnarit, filiumque suum dare & in terram mittere, naturam humanam assumere, mortem sufferre, crucem pati, Spiritum denique Sanctum illum dare coëgerit; homo vinci expugnarique

nequeat,

nequeat, vel potius nolit. Iustæ profectò amoris expostulationes, & magnũ hominibus opprobriũ est. Nequaquam, Auditores, nequaquã, non ita est cum amore agendum, cor illi nostrum apperiendum, animæ replendæ, magnusque ille Deus diligendus, si non eo amore quo nos dilexit (hoc enim nulla ratione fieri potest) è toto saltẽ corde, & quantum vires & affectus sinent. dedit nobis filium, noster illi vicissim intellectus dandus; dedit Spiritum Sanctum, demus illi voluntatem & animum: ingrati enim alioquin audiremus, meritoque culpandi essemus, quòd Deum qui nos tantopere dilexerit, quiq; totus amabilis est, (*guttur illius suauißimũ, & totus disiderabilis,* Cant. 5. ait in Canticis sponsa) diligere non potuerimus.

O benignissime, clementissime & dilectionis plenissime Deus, qui tanto mundum amore es prosecutus, filium illi tuum vt impertiueris, mũdum inquam peccatis plenum, morti adiudicatum, supplicio à tanto tempore coram iustitiæ tuæ tribunali addictum. Quod propterea infiniti cuiusdam amoris argumentum est, vtpote qui nulla supponebat merita, sed infinitam è contra demeritorum multitudinem. Recordare obsecro Domine, qui non minus liberalis quam potens es, amoris huius, huius intuitu nostra nobis delicta ignosce, & gratias tuas nobis impertire pergito, cumque amori velut causæ primariæ ascribendum sit, quòd esse nobis dederis, mundum qui nobis palatij loco foret condideris, filium vnicum ad nos redimendos concesseris, Spiritũ Sanctum ad sanctificandos miseris; idem amor causa sit, & mouẽs, nobis vt salutem compares, & ad regni cœlestis fruitionem perducas, ad quod Patris & Filij & gloriosissimi Paracliti benignitate ac misericordia perueniamus. Amen.

FERIA TERTIA PENTECOSTES.

De Spiritus sancti donis hic potissimum agitur.

Et repleti sunt omnes Spiritu sancto. ACTOR. 2.

FIGVRA.

AEgypti Princeps Pharao cum quadam nocte intempesta altùm dormiret, ecce quiescenti septem frumenti spicæ plenæ & formosæ in culmo vno apparuêre. Scio Iosephum somniorum interpretem hoc de futura regni fertilitate exponere; at ipse hodierna die expositionem somnij longius arcessens, mysteriorumque viam ingressus, abundantiam Ecclesiæ hic tacitè innui, ostendere conabor; mihique persuasero, verum hoc fertilitatis, quæ Spiritu sancto in mundum veniente apparitura esset, indicium existere. Ex illius enim essentia, velut culmo, in Ecclesiæ agro septem præclara & diuina dona velut spicas gratiæ & abundãtiæ excrescere & enasci vidimus. O mysteria, ô mirabilia! quæ vt vobis dignè sciteque exponam, auditores, tu gloriose Spiritus, cum tua hic potissimum res tuaque gloria agatur, orationem nostram dirige, ingenium accommoda, cor sustolle ac sublima, nobisque cognitionẽ impertire. Tuque sacratissima virgo gratiarum & benedictionis plenissima nobis hic patrocinare: atque ideo communi harmonia angelicam tibi salutationem impertimus.

Gen. 41.

AVE

AVE MARIA

Inter cetera ſymbola & hieroglyphica ſacra, Auditores, quibus tertia SS. Trinitatis perſona, Spiritus Sanctus, illiusque mirabiles effectus in ſacra ſcriptura denotantur, aquæ, & pluuiæ ſæpius & propemodum ſemper occurrere ſolent. Vnde Ioël Propheta, *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem* & Pſalmographus, *pluuiam voluntariam ſegregabis hereditati tuæ Deus*. & Iſaias; *Omnes ſitientes venite ad aquas*. item Euangeliſta, *Qui biberit ex hac aqua, non ſitiet in æternum*, & Apocalypſis, *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis*, alijsque locis innumeris. Atque hæc ſatis ad propoſitum, & ſecundùm Spiritus ſancti effecta, vt enim homines ſine aqua viuere nequeunt, nec terra ſine pluuia fecundari, ita nec animæ ſine illo vitæ Spiritu, impinguari. Hunc me loquendi morem docuit Pſalmographus, qui cum animam dulcibus cæli aquis priuatam cerneret, gratia inquam Spiritus ſancti, hac methaphora ariditatem ſuam expoſuit, *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi*; perinde ac diceret; Anima mea, Deus meus ſine Spiritus tui aquis arida eſt quàm maximè, & velut ager pluuiam deſiderans; noli propterea mirari nullos ſi fructus proferat, ſi in bonis operibus ſterileſcat. In quam rem egregiam figuram depromamus.

Spiritus ſanctus per pluuias & aquas deſignatur.

Ioël. 2. Pſal. 67. Iſai. 55. Ioan. 4. Apoc. 21. Pſal. 142.

Sub Achab Rege, cælum triennio & amplius nullam in terram guttam pluit, adeo vt tanta per vniuerſam promiſſionis terram ariditas & ſiccitas inualeſceret, vt putei, fontes, fluminaq; exareſcerent, atque homines ſimul & iumenta fame ſitiq; morerentur: at cum triennium iam euolutũ eſſet & Elias cum Rege ageret, horrendus ſonus auditus eſt; quo audito Propheta Regi ait, *ſonus hic ſo-*

3. Reg. 18

nus multæ pluuiæ est. Vix elocutus verbum erat Propheta, quin aperto cælo mox pluuia decidere omnemque terram rigare, *Ecce cæli contenebrati sunt, & nubes & ventus, & facta est pluuia grandis,* &c. Hanc vt figuram enucleemus Auditores, sciatis oportet, mundum tribus annis summa in ariditate fuisse, primus annus erat status legis naturæ; secundus, legis Mosaicæ; tertius, interea dum Prophetæ viuerent; & toto illo triennio cœlum arctissimè clausum manserat, saltem Spiritualiter, & quoad intuitum gratiarum donorumque cælestium, adeò vt in animabus hominum summa siccitas & sitis appareret. At cum Elias noster Christus in montem cælicum in die ascensionis conscendisset, & die Pentecostes sonus exauditus
Act. 2. esset (*factus est repente de cælo sonus tamquam aduenientis spiritus vehementis*) omnes omnino Prophetæ dixêre, euidens hoc futuræ pluuiæ signum esse, & sanè in magna copia imber decidit, cæli cataractæ reseratæ, & aquarum vitæ fontes aperti fuêre. Adeo vt vetera illa miracula Mosaica renouata hic videam, de quibus in Psalmis scribitur, *Percußit petram* (id est Christum in passione) *& fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt.* Postquam enim lapis ille angularis Christus, cruce percussus fuit, aquæ gratiæ fluere, & torrentes sancti Spiritus inundare cœperunt.

Psalmographus ante omnes hunc scopum feriens, magnam nobis pluuiam in memoriam
Psal. 67. reuocat, *Pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ.* Quod Patres omnes de Spiritus Sancti gratia intelligunt, idque ex mente Prophetæ: cum enim dixisset, cœlos coram Deo distillauisse (*Etenim cæli distillauerunt à facie Dei Israel*) eundem ipsum Deum, velut pretiosum quod-

quoddam monile, pluuiam voluntariam, id est Spiritus sancti gratiam, segregasse, quam in Ecclesia sua fidelib. reseruauit. Hoc verò sensu hunc locum interpretatur Bellarminus. Ceterùm Spiritus sanctus qui omnium gratiarum auctor est, pluuia voluntaria appellatur, eo quod non ob merita nostra, nec ob opera bona, sed gratis, exque mera Patris æterni voluntate descenderit; vel quod verbum æternum secunda in Trinitate persona à Patre per intellectum procedat, ac velut intellectualis quædam pluuia sit. At quoniam Spiritus sanctus, quantum ad amorem, à volũtate procedit, idcirco pluuia volũtaria dicitur, sed quæ hęreditati diuinæ duntaxat reseruata sit, eo quod Spiritus sancti gratia nonnisi fidelibus, qui in Ecclesia sunt, confertur. Spiritus sanctus igitur verarum aquarum fons est, & forsan ille, quem sponsa in canticis puteum aquarum viuentium nuncupat, *Puteus aquarum viuentium, &c. quæ fluunt cum impetu de Libano.* *Cant. 4.* *Genes. 2.*

Ioannes in Apocalypsi visiones sibi ostensas recensens ait inter alia, ostensum sibi fluuium aquarum viuentiũ, sed instar Chrystalli splendidũ qui à sede Dei & agni throno procedebat, *Ostendit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidum tamquam Chrystallum, procedentem de sede Dei & agni:* fluuius hic Spiritum sanctum repræsentat, qui in modum magni fluminis procedit à sede Dei, id est ab essentia Patris, qui singulari quadam ratione Deus appellatur, eo quod prima persona diuina improducta sit, sed non à sede Dei solius procedebat, sed à sede Dei & agni, ad ostẽdendum Spiritum S. non à Patre solũ procedere, sed ã Patre simul & Filio; & nõnisi de vna sede hic sermo, vt hinc patescat, vnã eandemq; virtutem trium personarũ esse *Apoc. 22.* Sanctus Spiritus procedit à Patrę & filio.

vnum thronum, maiestatem vnam, & perfectam æqualitatem in omnibus, & in eodem subiecto mirabili quadam ratione maiestatem Patris & amorem Spiritus S. conuenire, præter mentem Poëtæ.

Non benè conueniunt, nec in vna sede morantur,
Maiestas & amor, &c.

eò quod nonnisi vnica illorum essentia sit, ac tribus communis.

Cant. 4. In Canticorum libro mentio est fontis cuiusdã pellucidi qui *fons hortorũ* dicitur: nisi iudicans fallor, verum hic Spiritus sancti symbolũ est, ille enim verus horti Ecclesiæ fons est, at fons adeo altus & scaturiẽs, vt magna per orbẽ terrarũ flumina miserit. Ita namque prædixerat Psalmista, *Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem suam.* Porro hæc flumina fuêre Apostoli, qui velut torrentes & fluuij doctrinæ à Spiritu sancto originem trahentes, per vniuersum terrarum orbem fluxêre & intumuêre. (Psal. 92.)

Gen. 2. Mox vt primus mundi incola Adam in paradiso terrestri collocatus fuit, ecce magnus & patulus fluuius loco voluptatis egrediebatur, qui omnem circumquaq; locum aquis suis irrigaret. *Ecce fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandũ paradisum,* Neminẽ fore existimo, qui mihi vitio vertat, si Spiritui sancto hoc accõmodauero cum scriptura illum sæpius fluuijs & aquis comparet: constant enim ab eo tempore, quo nouus Adam noster Christus cælum ingressus est, vix decem elapsis diebus è loco illo voluptatis, Spiritus sancti fluuium egressum esse, at fluuium, qui omnes Ecclesiæ agros circumvndique irrigaret. Audite

Psal 45. vt hoc propheta insinuet *fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei:* loquitur hic de flumine quodam violento

olento & impetuoſo, quòd Spiritus ſanctus verè violentus, terribilis, inque omnibus operibus vehemens ſit, torrens ſit, Euripus ſit. *Lib.2.*

Referunt hiſtorici, & Mela im primis occaſione Euripi, in Bæotia Euripum quemdam eſſe, qui ſepties de die reciprocante curſu fluat & refluat, cuius reciprocationis nullus vnquam Philoſophus rationem cauſamue reddere potuit: quin tradunt, Ariſtotelem cum miraculi huius rationem inueſtigare non poſſet, deſperantem indignantemque in eundem ſe præcipitem dediſſe. Credite, ſi lubuerit, per me quidem ſtat; ſed hoc quidem conſtat, Spiritum ſanctum verum torrẽtem eſſe. teſtatur hoc ſcriptura, *Spiritus eius*, inquit Iſaias, *ſicut torrens mundans*. verum etiam Euripum, ſed penitus ſupernaturalem, qui quotidie & nulla non diei hora ſeptem fluxus & refluxus habet, ſeptem inquam dona, quæ Eccleſiæ elargitur. An nõ enim ſæpius iã in Eccleſia audiſtis, *Tu ſeptiformis munere*. At fluxus & refluxus hi adeo mirabiles ſunt, proceſſio illius æterna à Patre & filio, temporalis illius miſſio in terram, donorum illius communicatio, gratiarum largitas, aliaque innumera, adeo inuoluta & obſcura, nulla vt creatura eadem comprehendere potuerit, & plurimi cum ad rei veritatem pertingere non valerent, à maieſtatis illorum voragine abſorpti miſerè perierint.

S. Spiritus Euripo collatus.

Iſai. 30.

Sp. Sancti mirabilia comprehendi nequeunt.

Plinius ſcripto prodidit Aegygti fluuium Nilum, qui ex Inferiori Mauritania ortum habet, certis anni menſibus ripas trãſilire, latè ſtagnare & pluuiarum loco omnem circumcirca regionem fecundando irrigare, atque hunc ſeptem in mare mediterraneum oſtijs deuolui, vnde poëta.

Et ſeptemgemini turbant trepida oſtia Nili. *Aeneid.*

Quod natura in fluuio illo operatur, ipsum omnipotẽs Deus in Spiritu sancto nos vult admirari; ipse enim ingens & latè patens flumen, vt scri-
Psal. 64. ptura ait, *flumen Dei repletum est aquis*: ipse nouus quidam Nilus, qui à montibus cælestibus originem & exordium trahens, in Pentecoste cum exundasset, vt pluuiarum quibus indigebamus vices suppleret, septemq; ostiis, id est septẽ donis suis, decurrisset, vniuersum mũdi regnũ latè irrigauit.

Ipse procul dubiò magnus ille fluuius, de quo Prophetæ loquuntur, quem se in septem diuisu-
Isai. 11. rum riuos Deus olim promisit, Et *leuabit manum suam super flumen in fortitudine Spiritus sui, & percutiet eum in septem riuis*. Quãuis enim hoc ad litteram de Nili ruina intelligatur, quem, cum velut vallum Aegypti sit & externos excludat, ne limites regni transiliant & depopulentur, in tot se riuos Deus in eorum castigationem dispertiturum comminatus est, vt ab vnoquoque vadari possit, quos aduersarij tranantes ad regni populationem sese accingent. Hæc Hieronymi interpretatio. At si tropologicè & allegoricè procedere velimus, credendum aut saltem cogitandum est, hoc non inscitè & non remotè de Spiritu sancto intelligi posse. magnus enim ille Deus cum potentiæ manum super latum illud flumen gratiæ leuasset, in septem illud riuos id est septem dona, quæ Ecclesiæ communicat dispartitum emisit. De hac porro materia vobis hoc horæ spatio locuturus sum; ac primo de septem illis donis in genere agens; deinde ad vnumquodque singillatim descendam. Vos aures duntaxat accommodate, materiam vobis ipse præparabo.

Cap. 11. Primo igitur, magnus Propheta Isaias Messiæ dignitatem, Spiritus sancti maiestatem eiusque

donorum numerum recensens, septenario illa circulo comprehendit, *Egredietur virga de radice Iesse,& flos de radice eius ascendet & requiescet super eũ Spiritus Domini,Spiritus sapientiæ & intellectus,Spiritus consilij & fortitudinis,Spiritus scientiæ & pietatis,& replebit eum Spiritus timoris Domini.* Obscura hæc sunt, & ænigmatica:sensus tamẽ est super Iesum Christum, qui ex essentia & radice Iesse aui Dauidis,nasci debet, idq; per Deiparam virginem,fore vt Spiritus sanctus requiescat: *in ipso enim complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare*, ait Apostolus. Hæc scilicet dona sunt, de quib. idẽ in Epistola ad Ephesios loquitur *Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem,dedit dona hominibus*; id est dona Spiritus sancti,sapientiæ, intellectus,cõsilij, fortitudinis, scientiæ & pietatis & timoris Domini.annon hic septem?an nõ præstantia & diuina quædam dona? an non hinc discamus licet, Spiritũ sanctum,quãuis vnus & idem sit,fontem & principium omnium donorum cælestiũ esse; ac neminem sine ipso sapientẽ esse,non ingenio pollere,non rectè consulere,non viriliter agere, non scientiam nancisci,nõ pietatem fouere, nec timorẽ Dei in animo nutrire posse? Ceterũ hæc omnia Christus nobis attulit. Ille enim Spiritum S.emittendo, septem hæc dona eâdem operâ dedit; quod enim est causa causę,est causa causati, vt aiunt Philosophi.

Ephes. 3.
Colos. 1.
Ephes. 4.

Docent Astrologi, & ratio ipsa experiẽtiaq; ostẽdit septẽ in cęlo planetas esse,à quorũ influxu directioneq; omnia depẽdent inferiora; sed illos ipsos à primo mobili, quod motũ illis indit,in occidentẽ impellit;& ab vno polo ad alterũ incitat, depẽdere. A naturalib. ad supernaturalia & diuina transcẽdens,cũ septẽ Spir. S. dona, eorũq; in hæc

Septem S. Spir. dona conferuntur cũ 7. planetis.

inferiora influxum considero, septem mihi astra vel septem nouos planetas, videre videor, à quorum virtute influxuque omnis animarum directio
Act. 17. ac regimen dependent, quæque ipsa à primo mobili (*in quo viuimus, mouemur & sumus*) id est Iesu Christo, qui hæc nobis dona contulit, ac sine quo Spiritus Sanctus numquam se loco mouisset, nec in terram descendisset, dependent. Hoc siquidem ipse testatur apud Ioannem dicens, *Expedit*
Ioan. 16. *pedit vobis vt ego vadam; nisi enim abiero, paracletus non veniet.*

Præterea vt constet, cur sacra hæc dona ad septenarium numerum reducta sint, dicendum est primo, numerum septenarium in sacra scriptura pro infinito accipi & indeterminato: *vt septies*
Psal. 118. *in die laudem dixi tibi*, id est sæpius. item, *septies in die cadit iustus*, id est aliquoties, & alijs in locis. deinde, Dona Spiritus Sancti hoc numero circumscripta esse, quod hic in sacris litteris vt mysticus & notabilis habeatur, quod magna mysteria contineat, & septem hæc dona sub egregijs figuris recondant.

Numerus septenarius in scriptura notabilis est.

Aaron & filij illius cum initiarentur, & in sacro munere consecrarentur, Moses mistam agens, altare septies respersit, atque illud & omnem illius supellectilem oleo vnxit, *cumque sanctificans*
Leuit. 8. *aspersisset altare septem vicibus, vnxit illud & om-*
1. Cor. 10. *nia vasa eius.* De antiquis hisce cerimonijs agens Paulus, ait *omnia in figuris contingebant illis.* Quod sequendo dicendum est, vt figura mysterio, vmbra veritati respondeat, hic denotari in die quo homo & omnes Ecclesiæ fideles sanctificantur, Christum summi Pontificis officio fungentem (iuxta
Heb. 9. Apostolum, *Christus autem assistens Pontifex*) cor hominum, cuius ara figura erat, dedicaturum &

septem

ſeptem Spiritus Sā̄cti donis ſepties reſperſurum. *Pſal.* 50.
Intellexiſſe hoc Dauid viſus eſt dicens, *Aſperges me Domine hyſſopo & mundabor*. & gratia Spiritus Sancti, qui eſt *ſpiritalis vnctio*, eiuſque potentijs circumſecus illud vncturum. Adeo vt ſeptena hæc reſperſio dona Spiritus Sancti denotaret. ſed ecce & aliæ figuræ.

Ezechiel Propheta inter ceteras viſiones recenſet vnam, qua vidit candelabrum aureum, *Ezech.* 4. quod ſeptem in haſtili lampades contineret. *Ecce candelabrum aureum, & ſeptem lucernæ eius ſuper illud*. Eiuſdem quoque candelabri in Numerorum *Num.* 8. libro fit mentio. Verum cùm opus hoc penitiùs eiuſque lampades propiùs intueor, dicere cogor, aureo hoc candelabro Spiritum ſanctum, in medio cæli ac deinde in medio Eccleſiæ collocatum, ſeptem verò lampadibus ſeptem eiuſdem dona, quibus animas illuminat, & circumquaque illuſtrat; vt quæ ſalutaria, quæ verò noxia ſint circumſpiciant, denotari. Ideoq́ue in Apoſtolos in forma ignis, qui natura ſua illuminat illuſtrat, & tenebras diſpellit, deſcendiſſe ſcribitur.

Et ſanè Spiritus ſanctus magnus ille ſol eſt, magna illa facula, magnus ille illuminator, de quo loquitur Dauid, *Deus meus illumina tenebras*. id *Spiritus ſanctus illuminat.* eſt. Tu S. Spiritus, qui Deus es, ac præſertim meus, quiq́ue opulentum illud candelabrum es, quod *Pſal.* 17. vndique collucet; tenebras meas illuſtra, caliginem diſpelle, nebulam meam euolue. qui deinde alios, vt ad lumen hoc accederent, inuitans ait, *Accedite ad eum & illuminamini*; vos inquam qui in tenebris verſamini, quiq́ue talpâ cęciores eſtis, *Pſal.* 33. ad ſolem hunc accedite, eiuſq́ue lumen admittite. & alio item loco, *Deus illuminat cæcos*. id eſt, Deus *Pſal.* 145. Spiritus ſanctus adeò lucidus & reſplendens eſt,

vt &

vt & cæcos illuminet, tenebras in claritatem, nebulas in lumen, noctes in dies conuertat. Atque hoc modo locutus aliàs est idem Psalmographus: *nox sicut dies illuminabitur.* Quanto igitur, anima, tua felicitas est, quæ tanto lumine circumdaris.

Psalm. 137.

An non relucere ac resplendere Mosaicum tabernaculum parerat, cum in illius medio splendidum hoc candelabrum, septem lucernis instructum, erectum fuit? An non quoque multò clarius & splendidius fuit templũ Salomonis, cùm ignis quidam supernaturalis, cælo delapsus, ipsum cõpleuit, omniaq; holocausta & victimas deuorauit, ipsaq; Domini maiestas splendore & gloria omnia circumquaq; illustrauit. At multò anima collucet splẽdidius, multoq; magis rutilat, cũ Spiritus S. ignis in eamdem descendit, cumq; diuinũ illud candelabrum cum septem suis donis, quæ septem lampades & lucernæ sunt, in eadem resplẽdet. Tunc siquidem animæ fiunt tales, quales describit Apostolus, *Vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.*

Exo. 16.

2. *Paral.* 7.

1. *Pet.* 2.

Cùm noctu & in tenebris in atrio fax accensa resplendet, omnia lumine replentur, nihilque est quod non appareat: at si septem vno eodemque tempore accendantur, maius sine dubio lumen erit, ac nox in diem, in solem luna commutata videbitur. Cùm igitur Spiritus sanctus animam aliquam, septem donis suis, quæ sole resplendent clariùs, ingressus est; quis ibi fulgor, quod lumen in atrio illo appareat necesse est? tunc omnia clarissimè collucent, tunc intellectus clarescit, tunc voluntas velum induit, tunc memoria vires acquirit, tunc concupiscẽtia debilitatur, tunc appetitus effrenis retũditur, atq; oẽs mundi vanitates clarè patebũt, tuncq; illud Psalmographi dictum

Simile.

verè

verè ita se habere conuincitur, *Et nox sicut dies illuminabitur.*

Sed ad figuras nostras redeamus. Zacharias Propheta ad populum Dei, è captiuitate Babylonica reuersum, consolandum missus, vidit olim lapidem septem oculis instructum, qui omnes diligenter ac sedulò excubarent, *super lapidem vnum septem oculi sunt.* Hanc visionem vt exponam, dico per lapidem hunc Christum Dominum repræsentari; ita enim illum Apostolus vocat, *Petra autem erat Christus*: per septem illius oculos septem Spiritus sancti dona, quæ Christo data fuisse Propheta testatur, *Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus*: atque hac ratione locum hunc Prophetæ exponit Diuus Hieronymus, & doctissimus Hector Pintus, per septem hosce oculos omnem Spiritus sancti plenitudinem, quæ in redemptoris anima apparuit, intelligentes.

Zach. 3.
I. Cor. 10.
Isai. 11.
Pintus in Isai.

Cuius rei & aliam in Apocalypsi Ioannis figuram legere est. Ioannes enim in Pathmon relegatus, vidisse se refert inter quatuor animalia, iuxta thronum Agni & in medio seniorum, agnum stantem, velut immolatum, septem cornua gerentem, & septem oculis instructum. Verba audite. *Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium & in seniorum agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem.* En agnum verè prodigiosum, septem qui cornua, & septem habeat oculos; agnus hic Iesum Christum repræsentabat; qui quòd in crucis ligno pro mundi totius salute immolatus esset, hoc nomine dictus est; atque hæc est ratio Origenis. ideoque per quotidianum illud veterum Sacrificium designatus fuit, in quò quotidie iusserat agniculos immo-

Apoc. 5.
Homil. 24. in Numeros.

immolari Deus: *offeretis agnos amiculos immaculatos quotidie in holocaustũ; &c.* septem vero cornua potentiæ illius magnitudinẽ denotabant; cornu enim in sacris pro robore, potentia, dignitate, imo & pro regia auctoritate accipi constat, vt apud Zachariam quatuor imperia orbis & monarchiæ cornua appellantur; & apud Psalmistam *illuc producam cornu Dauid*; & libro primo Regum *sublimabit cornu Christi sui*. Per oculos verò septẽ illuminationum illius multitudinem intelligamus oportet, idque per septem Spiritus Sancti dona, & prouidentiæ illius, quantum ad Ecclesiæ directionem, varietatem; numerus enim septenarius vniuersitatis & perfectionis symbolum est apud sacros scriptores.

Num. 28. *Zach. 1.* *Psal. 131.* *1. Reg. 2.*

Septem dona Spir. S. septem oculis cõferuntur.

Et sanè septem hæc dona totidem sunt oculi, quibus cùm anima instructa est, omnia lustrat, vndique dispicit, ac circumcircà contemplatur, nihil vt sibi nocere possit; sapientia & intellectus duo sunt oculi, quibus superna & cælestia contemplantur; fortitudo & consilium ad internoscendum, quid vtile, quid noxium; scientia & pietas, quibus naturalia & sancta piaque dignoscantur; timor denique oculus omnium præstantissimus, quo futura præuideat ac discrimina instantia præcaueat. Adeo vt anima, quæ tot habeat oculos, nouus quidam Argus sit, & similis animalibus illis Ezechielis, quæ oculis plena antè & retrò describuntur, *totum corpus oculis planum*; ac deinde apud Ioannem in Apocalypsi, *Animalia plena oculis antè & retro.*

Ezech. 1. *Apoc. 4.*

Addo insuper, septem hæc dona non oculorum modò & facularum loco, animæ esse, vt per illos videat & illis illustretur, sed fortitudinis etiam & roboris, quo eam defendant & inuincibilem præstent. putabant Philisthæi, Samsonem

Iudic. 16.

captiuum

captiuum & septem neruis colligatum, euadere non posse: sic anima quam Deus septem Spiritus Sancti donis velut vinculis fortissimis colligauit, à dæmonibus expugnari, & à mundo intercipi nequit; Dauid verò ad animam in tuto collocandã vno horum vinculo se colligatum esse gaudebat, atque hoc sufficere putabat; quapropter ait, *Confige timore carnes meas.*

Dicitur in prouerbijs sapientia domum ædificasse, & septem illi ad soliditatem columnas ac fulcra subiecisse: *sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem.* Dicamus igitur, ad mysterium designandum, Iesum Christum sapientia & domo, Ecclesiam, vel si mauis animam, denotari, & septem illis columnis septem Spiritus Sancti dona, quibus Ecclesia, velut septem basibus innixa, & anima stabilita est; sed adeò firmiter vt succumbere & commoueri nequeat. Exemplo sit Iob, qui liberè de hac tutela professus est, *pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cõtra me.* Quasi diceret, tibi me admoue Deus, Spiritus Sancti tui donis animam meam offirma, ceteraque aduersantia interea deseuiant: Totus in me insurgat orbis; me tamen indemnem abiturum confido. Quã validæ Deus bone bases! quã infracta fulcra! sapiẽtia animam aduersus superna fulcit, fortitudo aduersus pericula offirmat, cõsilium aduersus difficultates obdurat, scientia in dubijs & controuersis illuminat, timor verò aduersus futurorum discriminum armat conflictus. sed ô dona admirabilia! dona verè magnifica? dona inquam, quæ animas mortuas ad vitam reuocatis!

Prou. 9.

Spiritus S. dona septẽ columnis similia.

Ioel. 17.

Eliseus viduæ Sunamitidis casam ingressus cũ esset, & super extincti corpus superincubuisset, puer post oẽs illas cærimonias, oculos aperuit, & septies oscitauit, atq; ita quamprimum resurrexit

4. Reg. 4.

vitamq; recuperauit, Et *ascendit, & incubuit super eũ, & oscitauit puer septies, aperuitq; oculos*. Mysticum hoc fuit, denotabaturque, Deum, omnium Prophetarum regem, cum in mundum veniret, qui peccato mortuus erat, superque naturam nostram incubuisset, effecturum vt septies ille respiraret, idque septem Spiritus Sancti donis, quæ Ecclesiæ suæ communicaret, itaque resurrectioné causaretur, vitamq; redderet. Ecquę Deus, mirabilia. Dictum in Isaia, *Apprehendent septem mulieres virum vnum in illa die, dicentes, inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum*. Locum hunc mysticè exponens Origenes, per septé hasce mulieres, septem Spiritus Sancti dona intelligit; item S. Cyprianus in exhortatorio ad Martyres: atque ambo docent, diem quo noua hæc res euentura sit, non alium fore, quam diem redemptionis, in quo *septiformis Ecclesia septiformi spiritu completur*. Ecclesia septem Spiritus sancti donis perfecta, fide & charitate Iesum Christum apprehendit, illumque deprecata est, suum vt opprobrium aufferret, honorem tueretur, ne Iudæi in posterum sibi insultarent, ac ob idolorum adorationem traducerent. Quid de hisce vobis figuris videtur? sed addam & alias.

Figura.

Isai.4.

Hom.3. in Isaiam.

Ierichо vrbs regno Chanaan contermina & idololatris plena, non sine miraculo capta fuit, & muri illius ad clangorem tubarum sacerdotalium ad terram conciderunt, *igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis muri illico corruerunt*. Mundus hic, auditores, vera quædam Iericho est, peccatoribus & idololatris plenus, & sepré Spir. S. dona tubæ quædã bellicæ sunt, quib. magnus ille Deus prodigiosè animos cõuertit, omnesq; vanitates & superstitiones mũdi destruit & euertit. Quænã Deus bone, tuba est sapiẽtia? ecquę

Ios.3.

Tubis septem collata dona Spiritus S.

buccina

buccina consiliũ? ecquis lituus fortitudo? quàm procul sonus hic exauditur? Hinc forsã Isaiæ Prophetæ, Spiritu sancto pleno imperatum fuit, vocem tubæ instar vt extolleret, *Quasi tuba exalta vocem tuam.* Apostoli quoque, postquam Spiritum sanctum recepissent, ita vocem extulêre, vt per omnes terrarum angulos fuerit exaudita, non secus quam si tubis insonuissent: *in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Hinc forsan Apocalypticus Angelus, qui Dei filij imaginẽ gerebat, qui omnem Spiritus sancti plenitudinem continebat, vocem tubæ instar habuisse dicitur, *Et vox prima quam audiui, tamquam tubæ loquentis mecum.* Harum tubarum sonitu & Ecclesiæ suæ arca Deus inferiorẽ hũc mundũ expugnat, peccata profligat, peruicaciam domat, obdurationes emollit, hypocrisim detegit, animasq; ad se cõuertit. Mirum fortasse cuipiam videbitur, septem illa Spiritus sancti dona tubis bellicis quòd comparem: verum vt mirari desinatis, eadem etiam tonitruis comparabo.

Isai. 58.

Psal. 18.

Apoc. 4.

In Apocalypsi septem tonitruorum fit mentio, quæ Ioannes coram throno Dei viuentis audiuisse scribit, atque vocum humanarum instar reboarent, *Et locuta sunt septẽ tonitrua voces suas.* Quid nam opinione vestra, septem hæc tonitrua denotabant? cui illa potissimum rei assimilaueritis, quàm septem Spiritus sancti donis? annon enim hæc septem tonitrua sunt, quę noctu & interdiu à throno diuino proficiscuntur, vt ad eorum fragorem peccatores euigilẽt, caput sustollant, perq; eorũ conscientias clangãt. Ecquod tonitru est, sapientia, quæ per compita clangit & horrendè boat? *sapientia clamitat in plateis.* Quod tonitru consiliũ, quo tot animæ excitatæ paupertatem amplexæ sunt, & mundo valedixerunt? quod

Apoc. 10.

Sp. sancti dona septem tonitruis similia.

quod tonitru fortitudo, quæ tot martyres vitæ prodigos morti se offerre, ac sexcenta supplicii cruciatusque extremos coëgit ferre? Quod tonitru timor, qui tam varios perterruit, vt diuinorũ iudiciorũ furore, mortis discrimine, inferni cruciatibus, delictorum castigatione, aliisque rebus terribilibus sibi ob oculos positis, ita consternati sint, vt vitæ huius deliciis repudiatis, pænitentiã amplexi sint, vitamque religiosam duxerint.

Vera hæc profecto tonitrua sunt, quibus nos in hoc inferiori orbe compellaret, atque ita voce humana loquebantur. sunt, quin etiam insignes quidam gradus, quibus ad cæleste domicilium ascendamus. Atque in rei huius figuram ait Ezechiel Propheta, vidisse se septem gradus, quibus ad templum ascendebatur, *septem graduum erat ascensus*. Cœlum verò quam superbum & magnificum templum est; crucifixus illius est Christus; at virgo Deipara imago illius primaria, at septem Spiritus Sancti dona; septem gradus sunt, quibus ad illud ascenditur, & quorum adminiculo datur accessus: ipsa sunt scala Iacob, cuius primus gradus est timor Domini, *nã initiũ sapientiæ timor Domini*; secundus scientia, tertius pietas, quartus fortitudo, quintus consilium, sextus intellectus, septimus denique sapientia. O præclaros gradus! ô diuinam ascensionem! ô dona admirabilia! sed iam satis superque in genere de septenario hoc donorum numero locuti sumus, iam in particulari de iisdem agendum; quod in secunda cõcionis parte me facturum receperam.

Ezech. 40. Dona Spir. S. septem gradibus assimulantur.

Psal. 110.

Sacra hæc dona, auditores, bina & bina semper incedunt, excepto postremo, quod propterea timor & metus dicitur: primum par, sapientia & intellectus? & ambæ qualitates quædam su-

Dona hæc Spiritus S. bina & bina enumerantur.

per-

pernaturales, quæ ideo combinantur, quod sapientia pariat intellectum, intellectus autem nihil omnino sit sine sapientia. vt autem colligatur, dona hæc, Spiritus Sancti esse, ideo in prouerbijs dicitur, *torrens redundans, fons sapientiæ*. ac deinde Psalmista de Deo loquens, quod etiam Spiritui sancto conuenit, ait sapientiæ illius nec finem nec numerum esse. *& sapientiæ eius non est numerus*: quibus verbis edocemur, quod quæ Deus sapientia sua nouit, numerari non posse: sapientia enim cognouit quidquid in rerum natura extitit, existit, & tandem etiam existet & existere potest, quamuis id etiam numquam è causa sua primaria producendum, & in theatro naturæ appariturum sit. imò verò omnia nouit verba, cogitationes & desideria, quæ fuêre, sunt vel vmquam futura sunt. Denique nouit quæcunque in diuina illa essentia delitescunt, omnes illius perfectiones, attributa, imo & profundissima diuinitatis arcana, quæ omnia sine numero & mensura sunt, ac proinde, *sapientiæ illius non est numerus*. Prou. 18. Psal. 146.

Sed notandum hic occurrit, duo sapientiæ genera esse, cælestem vnam, alteram terrenam, & alteram ab altera maximè differentem, & diuerso è ludo profectam. Mundus quidem sapientiam edocet, sed apud Deum mera stultitia est, ac quos mundus omnium credit sapientissimos, fatui apud Deum habentur. Ita porrò Apostolus Philosophatur prima ad Corinthios, apud quos sapientes plurimi olim exstiterant, & sapientia in pretio habita fuerat; quos omnes stultos ac fatuos fuisse asseuerat, ac iudicio destitutos. *Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum*. Et Romanis scribens, qui tanti se existimabant, politicamq; gubernandi prudentiam extollebant, hanc Duplex sapientia. 1. Cor. 3.

eis propositionem proponit, *sapientia carnis mors est.* Et merito. si enim inquirere voluerimus, certissimum hoc esse comperiemus. an non enim mundus sapientes & prudentes illos habet, quib. in terra fortuna arridet, qui ab omnibus honorátur, qui ad maiores dignitates pertingũt, qui facultates & diuitias quam amplissimas possident. Interea tamen Christus diuitẽ illũ Euangelicum stultum & fatuum compellat, *Dixit autem illi Deus, stulte hac nocte repetent animam tuam à te* &c.

Lúc.12.

Alterum sapientiæ genus cæleste est, atque hæc inter reliqua Spiritus sancti dona principem locum obtinet, quæque nonnisi paruis & humilibus communicatur. Quam opinionem meam Psalmographus confirmat dicens, *sapientiam præstans paruulis.* atque hoc sensu intelligenda sunt verba illa Christi, *Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis.* Quo ostendebat rerum sublimiũ, mysteriorum cęlestiũ, secretorũ diuinorũ, cognitionẽ, prædestinationẽ, reprobationẽ aliaq; mirabilia, quæ per sapiẽtiam percipiuntur prudentibus, sapientibus & sublimibus mundi philosophis absconditafuisse, qui in ijs quæ cælestia concernebãt, nõ nisi bruti, bardi & ignari essent, quæq; nonnisi paruulis & humilibus cõmunicabãtur, quibus horũ reuelationẽ; cognitionẽq; Spir. S. reuelabat, *sapientiam præstans paruulis.* O beatum doctorem! ô ter felices in illius ludo qui edocti fuerint! neque enim ego sum qui hanc illis felicitatẽ auguror, sed sacra scriptura; ait enim: *Beatus homo qui inuenit sapientiam.*

Psal.18.

Matth.11

Sapientes mundi stulti apud Deum.

Prou.2

Et reuera mundus nonnisi stultus quidam est & fatuus, sapientia caret, ac de ipso illud sapientis oportet intelligas, *stultus sicut luna mutatur,* id est

Eccles.7.

id est, mundus, qui per antonomasiam & præ ceteris stultus dicitur, quique lunæ instar conuertitur; vera autem sapientia cælo descendit, & à solo Spiritu sancto dari solet. Dauid rex quamuis regum omnium sapientissimus & in rerũ administratione solertissimus fuerit, apertè tẽtatus nullam in mundo sapientiam & mentẽ apparere, stupiditatem & stoliditatem liberè profitetur, seseque coram Deo vt iumentum esse confirmat, *vt iumentum factus sum apud te*; quasi diceret. Quis qualisue sum Domine? in mundi negotijs verum dicor oraculum, sed coram te & in mysteriorum tuorum contemplatione merum sum brutum & mortalium stupidissimus. Videbitis illum deinde coram diuina maiestate in genua prouolutum, & ardenti animi vocisque contentione sapientiam postulantem, *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Id est, velim Domine legem tuam intelligere, eiusque profunditatem rimari, sed ingenij bolis eatenus non pertingit, atque ideo supplex intellectum à te postulo. In sequentibus quoque preces ingeminando & importunius instans exclamat, *Intellectum da mihi & viuã*; quasi diceret, Ita mihi mea, Domine displicet ignorantia, & mentis stupor, vt nisi ingenium illustres, & mentem exacuas, viuere in mundo vix possim. Psal. 72. Psal. 118.

At mox vt Deus sensus illustraturum, ingenium redditurum, & sapientia condecoraturum se promisit, dicens, *intellectum tibi dabo, & instruam te*; quam primum hocce donum extollens, omnium se mortalium sapiẽtissimum esse gloriatur, *super omnes docentes me intellexi*; ac deinde *super senes intellexi.* Quasi diceret, quam peritus & gnarus docendi tu doctor es Domine! Deus bone, ex quo ludum ego tuum frequentare cępi, ex quo me docuisti Psal. 31. Psal. 118.

docuisti; omnes seniores rerum peritia pollentes antecellui, & super magistros meos efflorui? Quis igitur Spiritum S. sapientiæ doctorem neget.

Spir. S. veræ sapiẽtiæ auctor.

Ipse, ipse inquam, idiotas & bardos reddit eloquentissimos, ipse ignaros, Philosophorum doctores constituit; ipse Regem Salomonem omnium mortalium sapientissimũ effecit, *Dedit Deus sapientiam Salomoni:* & eam sapientiam, quam omnes coràm audire, & in quo illa habitaret, Regem videre summopere desiderarent. Ita enim in sacra Historia scriptum, *Omnes desiderabant videre faciem Salomonis, & audire sapientiam eius.* Ipse magnus ille doctor est, qui iam inde à mundi exordio publicum ludum habuit, & omnigenam sapientiam edocuit. Quàm vero eruditos & peritos habuit discipulos! Ipse edocuit Angelos, quibus eodem, quo esse dabat, tempore, rerum omnium simul notitiam dedit: ipse primum generis humani patrem ita excoluit & formauit, doctorem vt constituerit, mox vt in hominem formauit. Ipse Noachum naupegiam edocuit, arcam vt fabricaret, qua diluuiũ euaderet. Ipse Iosuę ephemeridem & astrologiam ostendit, qua solem medio die sisteret. Ipse Mosi Rhetorices præcepta dedit, disertumque illum reddidit, cum illum ad Pharaonem Aegypti regem destinaret. Moyses quippe suam ineptiam testatus ait, *Obsecro Domine, non sum eloquens;* sed quamprimum audijt, *perge, ego ero in ore tuo, & docebo te quid loquaris;* tantamque tibi indam eloquentiam, omnes vt eandem sint demiraturi. Quid vultis amplius? ipse summus doctor est, qui in die Pentecostes, Apostolos tam doctos reddidit, cumq; nullam vmquã litteris operã dedissent, numquã ludum frequentassent, tantã illis scientiã clanculò inspirauit, vt

3. Reg. 4.

2. Paral. 9.

Gen. 6.

Ios. 10

Exod. 3.

S. Spiritus Apostolos erudiuit.

Græciæ

Græciæ ſapientibus ora obturarint, & Platones, Socrates, Pythagoras & Ariſtoteles coëgerint obmuteſcere. O miracula, ô paradoxa! vnico momento miſellos piſcatores duodecim ita poliuit & edocuit, omnium gentium linguis vt loquerentur, (*loquebantur varijs linguis Apoſtoli.*) itaque inſtruxit, vt doctiſſimorum Philoſophorum gnomas, opinioneſque confutarint, omneſque terræ magnates & Monarchas coegerint obmuteſcere. Atque hoc illis in Euangelio Dominus viuens pollicitus eſt, *Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt contradicere & reſiſtere omnes aduerſarij veſtri: non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri*, &c Atque hoc nomine apud Corinthios gloriatur Apoſtolus, *loquimur ſapientiam inter perfectos, quam nullus Principum huius mundi cognouit; nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum*. Quare continere me non poſſum, quin cum Pſalte exclamem, *Beatus homo quē tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.* At iam reliqua dona Parācliti proſequamur.

Act. 2.

Luc. 21.

1. Cor. 2.

Pſal. 93.

Conſilium & fortitudo.

Poſt ſapientiam & intellectum ſequuntur duo alia dona, Conſilium & fortitudo; illo ardua & ſublimia captuque difficilia intelligimus; hac eadem in actum cogimus & exequimur. Conſilium enim ſine fortitudine, & fortitudo ſine conſilio nihil omnino eſt; ſed vtrumque vbi confluxerit, & vno in ſubiecto inuentum fuerit, tum demum magnum quid & diuinum naſcetur. Egregio hoc ipſum Alciatus Emblemate expreſſit, pinxit ſiquidem hinc Vlyſſem mortalium vaferrimum & in conſilijs captandis dexterrimum, illinc verò validiſſimum Græcorum Diomedem hoc addito ſymbolo, *vnum nihil, duos plurimum poſſe:* id eſt,

Alciati emblema.

id eſt, Conſilium ſine robore, Vlyſſem ſine Diomede nihil omnino eſſe, ſed tum demum præclarum quid effici, cùm ambo concurrunt.

Veteres quoque prudentem & cordatum virũ repræſentaturi, duplicem pinxêre Mercurium, iuniorem vnum, ſeniorem alterum; hic conſilium & prudentiam ſenibus propriam, illi fortitudinem & animos, qui in iuuenili ætate apparere ſolent, deſignabat: ſenſus ænigmatis erat; eum, in quo robur, prudentia, vires & conſilium connubium inierint, perfectum & egregium virum eſſe: Spiritus Sanctus vtrumque donat: de fortitudine quidem teſtatur Pſaltes: *Ipſe dabit virtutẽ & fortitudinem plebi ſuæ*; alibi quoque *turris fortitudinis à facie inimici* appellatur. De conſilio vero idem alio loco locutus, vniuerſum ei aſſignat, *Terribilis in conſiliis ſuper filios hominum*: quaſi diceret, Tu ô ſanctiſſime Spiritus omnis cõſilij fons & auctor es, tuque terribilia dare conſilia ſoles, & ab hominum conſiliis multum diſtantia. Conſulit mundus diuitias coaceruare, tu paupertatem amplecti; mundus voluptates, corporeaſque delicias conſectari, tu corpus auſterius tractare, carnem ieiunio, inedia, macerationeque duriori edomare; mundus, dignitates & honores ambire, ſeſeque extollere ſublimiùs, tu verò humilitatem ſuades, vanitatibus valedicere, omniaque mundana flocci facere.

Pſal. 67.
Pſal. 60.
Pſal. 65.
Mundi cõſilia diuinis contraria.

O ſalutaria, bona, rectaque conſilia! Nouerat hoc Salomon, vtpote qui hac occaſione dixerit, fatuum nihil omnino intelligere, nec futura proſpicere, & ſolũ quæ ante oculos verſarẽtur intueri; at qui conſiliis auſcultat, nihilque niſi prudenter & prouidè agit, ſapientem & eſſe & dici poſſe: *Via ſtulti recta in oculis eius; qui autem*

Prou. 12.

Sapiens

Sapiens est, audit consilia. Verè autem ille Sapiens est, qui consiliis diuinis credit, quæ in Euangelio fundantur. Paupertati scilicet voluntariæ, castitati perpetuæ, & obedientiæ integræ. Hoc enixissimè à Domino postulabat Psalmographus, dum diceret, *Vias tuas demonstra mihi, & semitas tuas edoce me.* Vias & semitas hic producit, illis decalogi præcepta, his autem Euangelica consilia intelligens: neque enim satis illi erat, viam sibi declarari, sed per semitas etiam diuinas deduci vult. Præcepta & mandata Dei viæ maiores sunt & tritæ, per quas omnes cælum ingredi possunt, & has demonstrari sufficit; vti Dominus in Euāgelio adolescenti viam salutis petenti respondit, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*: at Spiritus sancti consilia semitæ sunt, quæ à quàm paucissimis calcantur, maiori tamen securitate animas in cælum deducunt; sed difficulter quis easdem ingredi & inuenire potest; quapropter à Spiritu S. deduci & edoceri debemus, vt ille illius amfractus, ambages, introitum & exitum ostendat: idcirco vnusquisque ex animo dicat, *Deduc me in semita mandatorum tuorum, quia ipsam volui,* & *dirige me in semita recta.* & alio loco, *Perfice gressus meos in semitis tuis,* &c.

Psal. 24.

Consilia Euangelica dicũtur semitæ.

Psal. 118.
Psal. 26.
Psal. 16.

Consilia illa Euangelica, quæ à Spiritu sancto proficisci solent, dura & difficilia intellectui apparent; atque idcirco David vias duras & scruposas appellare non dubitabat, *Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras*: quasi diceret, Ob verborum tuorum honorem, ob reuerentiam quam sanctis tuis cõsiliis debeo, paupertatem dilexi, humilitatem consectatus sum, regiam dignitatem conculcaui, castitatem ambiui, inq; manibus tuis fidelem obedientiam me præstiturum

Psal. 16.

spo-

spospōdi, quę omnes viæ durę & difficiles sunt ingrediētib. tamen perutiles. Ideoq; Patres contēplatiui cōsilia auiū alis assimilāt, quæ easdē quidē grauare videntur & impedire, harū tamen auxilio sublime euolant & à terra sustolluntur. Ita quoque consilia Euangelica siquis accuratius inspiciat, ac penitius contempletur, iudicabit grauia & ponderosa esse, viamque cœlum versus impedientia, cum tamen rei veritate comperta, constet nihil eôdem nos euehere facilius, nihil iter expeditius, & semitas planiores reddere.

Consilia alis confe- runtur.

Quidquid sit, certum est Spiritum sanctum bonorum consiliorum authorem esse, & ad illum recurrendum, nihilque omnino sine illius consilio nutuque aggrediendum. atque hoc sapientis consilium est in Ecclesiastico, *sine consilio nihil facias*. Et in Deuteronomio deplorabat Hebræorum sortē Moses, quod temere facerent omnia, & Deum de futuris aggrediendisque in consilium non adhiberent, *Gens*, inquit *absque consilio est, vtinam saperent, atque intelligerent!* Non ita viuendum est auditores, sed diuinum in omnibus oraculum consulendum, & iuxta illius inspirationes, actiones & cœpta dirigenda. Ceterum consilium inter Spiritus sancti dona fortitudinē pręcedit. nūquā enim robur & animositas bonum ac salutarē consequuntur effectū, si consilium ac deliberatio non præcurrerint & excitarint. Quamobrē Deo auscultandum, cum Deo loquendum prius quam arduum & sublime quid aggrediamur; consultatio enim salutaris, & præcipitatio & temeritas noxia.

Cap. 32.

Deut. 25.

Augustus Cæsar vt ostenderet se in consultando len-

do lentum & omnis præcipitantiæ inimicum esse, pro symbolo delphinum habebat ancorę illigatum, hac addita Epigraphe *Festina lentè*. Delphino nihil viuacius, nihil promptius, nihil celerius; nihil tardius, lentius ac ponderosius nauali anchora: docere autem emblema volebat conceptuum promptitudinem recti & salutaris consilij consideratione ac moderamine retinendam ac coercendam. Eius mentis erat Dauid rex cum diceret, *Audiam quid loquatur in me Deus*. Perinde ac si diceret: Cum salutaris aliquis conceptus in anima procusus fuerit, eum vt ad effectum cogam, non festinabo, nisi prius Deum in consilium adhibuerim, diligenterque auscultauerim, quænam illius voluntas, quidque me facere voluerit, ac deinde insigni illi animæ, domo paterna iam iam egressuræ, suasit, ne præceps esset, ac festinaret: consilia enim temeraria pœnitentiam post factum causantur: quare ait, *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuã*. Suasit, Deum vt audiret consulentem, videretque quid ageret; antequam rem aggrederetur: *Audi* promissa quæ pollicitus Deus ijs qui mundo valedixere, *& vide* pericula quæ hac in vita occurrunt. Orare autem illam vt oculos & aures aperiat, est illam edocere, non esse in rebus magni momenti præcipitandum, sed diligenter prius circumspiciendum quidquid incidere potest, quàm opus aggrediamur & ad actum procedamus. sed in materia cœpta procedamus vlterius.

Psal. 84
Præcipitantia noxia in consilijs.

Psal. 44.

Post consilium & fortitudinem sequuntur scientia & pietas, quæ inter Spiritus sancti dona etiam enumerantur, simulque binarium constituunt; vt hinc pateat, scientiam nunquam

Scientia & pietas dona Spiritus sancti.

ſine pietate virtuteque procedere debere, & nunquam vnam ſine altera à Deo concedi. Hic duplex Spiritus Eliæ eſt, ſunt duo oculi ſponſæ, quorum in Canticis mentio: *Oculi tui, ſicut columbæ.* Sunt duo luminaria magna, quibus mundus hic inferior illuſtratur, *Fecit Dominus luminaria magna.* Sunt duplicia illa indumenta, quibus omnes ſapientiæ domeſtici veſtiti ſunt, *Omnes enim domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.*

4.Reg.2. Cant.5. Gen.1. Prou.31.

Canticorum Sponſus enarrans quæ ad ſponſæ ornamentum parauerat, inter cætera ait, daturũ ſe illi monilia aurea argento vermiculata: *Murænulas,* inquit, *aureas faciamus tibi vermiculatas argento.* Aureæ hæ murænulæ, virtutes denotabant, & vermiculationes argenteæ, humanas ſcientias, quibus virtus inſignitur, & condecoratur: Spiritus autem verus animarum ſponſus, fidelibus animabus ambas dare ſolet: propterea in S. Scriptura inter cetera nomina ſcientiarum Deus nuncupatus eſt, *Deus ſcientiarum Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.* Et ſanè ipſe magnus doctor eſt, qui omnium ſcientiarum facultates edocuit, quique ſanctos Philoſophorum, Theologorum & Prophetarum more loqui fecit. Quod teſtatur etiam Apoſtolorum Princeps Petrus, *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.*

Cant.1. 1.Reg.2. 2.Pet.1.

Reliquum iam eſſet de timore loqui, quem tanti Pſalmographus fecit, eum vt ſanctum appellare non dubitarit, *Timor Domini ſanctus:* alio verò loco, initium & fontem ſapientiæ, *Initium ſapientiæ timor Domini:* ſed timor, quo timeo, ne de timore loquens longiùs & extra debitos limites prouehar, me retinet, vt vela colligere ſatiùs credam. Plura igitur hac de re non dicam, ſed tota vos animi contentione adhortabor, vt Spiritũ

Pſal.18.

ſan-

ſanctum adoretis, voſque dignos ad dona illius& gratias recipiendas reddatis. Recordamini igitur Spiritum ſanctum, eiuſque dona ſacratiſſima vallum & murum eſſe ignitum, quem Propheta prædixit, Et *ego ero ei*, *ait Dominus*, *murus ignis in circuitu*. Sub illius protectionem tutelamq; confugite, ille vobis ſit turris refugij; orate, vt anima ſimilis ſit domui illi à ſapientia exſtructæ, ſeptem hiſce donis, velut columnis ſolidiſſimis fulta & incumbens: illi ſupplicate, vt quemadmodum Eliſæus Propheta mortuum Sunamitidis filium ad vitam reuocauit, ſepties in illum reſpirando, ita ſeptem donis ſuis velut ſeptenario anhelitu anima veſtra peccato mortua, illius auxilio & ope ad gratiæ vitam reuiuiſcat.

Zach. 1. — Prou. 9. — 4. Reg. 4.

Hæc ſunt, ſanctiſſime, glorioſiſſime & admirabilis Spiritus, vota & ſupplicationes, quas hodie tibi offerimus, amor ſubſtantialis; donum Dei altiſſimi, dextræ Dei digitus, ſeptiformis denique munere, dignare hodie pauperculas animas noſtras viſitare; tu putee aquarum viuentium ſenſus noſtros expurga, corpora ablue, conſcientias noſtras irriga; tuque œconome & ſumme bonorum cæleſtium diſpenſator, animas exorna, ſapientiã & intellectum iis largire, vt te viuum agnoſcant, & cetera deſpiciant; conſilio & fortitudine eas inſigni, nihil vt temerè aggrediantur, nec præcipitanter deſtinata, conceptaque ad exitum deducant; ſcientiam & pietatem concede, illam ad mentem illuminandam, hanc ad voluntatem accendendam. Sanctum denique timorem tuum elargire, vt hoc ductore & ſuaſore iudicia tua perhorreſcant, inferni ſupplicia reformident, caſtigationeſque quas in delinquentes exercere ſoles, aſſiduè præ oculis habeant. Hæc nobis, Paraclite Spiritus, dona impertire, fac vt

per

per septem hæc dona velut per septem quosdam gradus tandem ad cælum euolare mereamur, æterna beatitudine ac gaudijs cælestibus perfruituri, quorum nos consortes reddere dignetur Pater & Filius, & gloriosus Paraclitus Spiritus. Amen.

IN DOMINICA SS. TRINITATIS.

Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. Matt. 18.

FIGVRA.

OMnium aquarum reconditorium ac thesaurus generalis Oceanus, in duos se sinus diffundit ac velut exonerat; quorum vnum, Mare mediterraneum, alterum Mare Rubrum cosmographi nuncuparunt. Ad eumdem etiam modum magnus ille Pater æternus, oceanus inquam fons, initium, ac scaturigo omnis diuinitatis; in duas alias se personas, velut in duos sinus Marinos, exonerat, id est communicat; in Filium scilicet quem Rubrum mare denotat (*Dilectus meus candidus & rubicundus.* & alio loco, *Quare rubrum est vestimentum tuum?* aiunt apud Isaiam Angeli) & in Spiritum sanctum, cuius mare Mediterraneum, figura quod medium inter diuinas personas locum occupet, vt qui Patris & Filij vinculum & amor; quæ tres personæ sunt in vnica & eadẽ essentia. In cuius rei figuram œconomus Pharaonis in somnis vineam è qua tres pullulabant propagines, vidit; equidem per vineam hanc diuinitatẽ & per propagines, tres personas quę inde emanant representari crediderim. O mirabilia! ô mysteria! at imprimis sanctissimæ Trinitatis, quæ vnus

Cant. 5.
Isai. 63.
Gen. 40

vnus in essentiæ vnitate Deus, & in personarum pluralitate trinus; tres personæ, quæ nonnisi vnicum Deum, vnum creatorem, eumdem summum Monarcham, eumdem omnipotentem, & vnum tamen Deum tribus personis distinctum, personisque à se inuicem differentibus constituunt: Pater enim non est filius, nec filius Pater, Spiritus Sanctus vero nec Pater nec filius: Eadem trium essentia, relationes particulares. O Trinitas! ô mare, ô abysse! te vbi ingredior exalbesco, te cùm cogito expallesco; loquentem deficit vox, & captum excedit materia. Non igitur nisi tremens ac formidans ad eam accedam, nonnisi admirans de eadem loquar, & humilitatem eloquentiæ loco adhibebo. Quamobrem omnipotens Pater, verbum æternum, gloriose Spiritus Sancte, sanctissima Trinitas vnus Deus, cùm vester hic honos ac diuinitas in scena versari debeat, orationis meæ cymbam dirige, tuque sacratissima virgo, vnius harum personarum genitrix, & toti SS. Trinitati grata acceptaque, quæque stella maris ab Ecclesia diceris, in hoc nobis oceano velut Pharos & Cynosura appare, & benignum propitiumque te sidus exhibe. In hunc itaque finem, antequam linguam & eloquium expandam de huiusmodi materia acturus, genua in terra prostrati sanctissimam Trinitatem adoraturi curuabimus, simul Angelica te salutatione compellaturi.

AVE MARIA.

Simonides Philosophus, referente in libro de Deorum natura Tullio, interrogatus ab Hierone Siciliæ Tyranno, quidnam Deus esset, triduum sibi ad deliberandum postulauit: quo euoluto, decem, ac deinde triginta dies petijt; cumque *Cic. lib. 1. de Natura Deor.*

tandem tyrannus quæstionis solutionem importuniùs peteret, ait: *Quo diutiùs considero, eo mihi res videtur obscurior & intricatior*; Deique natura omnem humani ingenij captũ excedit, nec mortali bolide profunda hæc abyssus metiri potest. Simonidis dictum. Hîc enim ingenium & mens terrena succumbunt. Quod olim Philosophus hic de Dei vnitate inter Ethnicos dixit, ipse potiori hodie iure inter Christianos, de Deo vno & in personis trino asserere possum. Nam vt vobis quis qualisue sit dicã, non tres, non decem, non triginta, vt Simonidi, dies sufficerent, sed mille & mille anni, & amplius, ac tum etiam liberè profiteri possem, quo diutius rem perpendo, eo mihi eamdem videri obscuriorem, meque post longam indagationem ignorantiorem futurum ac minus cogniturum: Hæc enim humani ingenij captum longè transcendit. Ita 1. Tim. 6. hoc metaphoricis verbis testatus est Apostolus, *Lucem*, inquit, *habitat inacceßibilem*. Quasi diceret, tam sublimis Dei cognitio est, adeoque accessu difficilis, illius vt splendor & lumen humanũ ingenium offuscet & omnem terrenum conceptum transscendat.

Iob Propheta hanc ipsam materiam tangens, ait, *Deus magnus vincens scientiam nostram*: id est Iob. 39. tam incomprehensibilis est Deus, eiusque maiestas adeò inaccessibilis, vt perfectionum illius diuinorumque attributorum cognitio scientiam nostram exsuperet, nullamque in mundo philosophiam aut metaphysicam reperire sit, quæ ad fundum illius pertingere, imo ne littora quidẽ eius legere possit. Eiusdem sententiæ erat & Plato qui scripto prodidit, quod toties in Academia do- In Timaeo. cuerat, *Genitorem opificemq́; vniuersi & difficile est inuenire, & inuentum impoßibile explicare*. In quã rem egregios conceptus producam. Spon-

Sponsa dilecti sui perfectiones & merita recensens inter cetera ait, caput illius esse aureum, capillos palmarum instar erectos, & corui in morem nigros : *caput eius*, inquit, *aureum optimum, comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus*, &c. Sponsus hic imaginem verbi æterni gerit, caput aureum diuinitatem denotat, comæ attributa ac perfectiones; dicere autē instar palmarum ramorum illas erectas, & coruorum instar nigrescere, dicere est, attributorum ac perfectionum diuinarum cognitionem adeò altam & sublimem esse, mens humana ad illam vt nequeat pertingere, itaque nigram & obscuram, vt oculi ingenij hominum & Angelorum penitus cæcutiant ac caligent. *Cant. 5.* Diuinorū mysteriorū cognitio obscura.

Isaias Propheta postquam Deum sublimi in solio considentem vidisset, & Seraphinos circum vndique astantes, & magna voce ter clamantes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*; prodigiosam quamdam concussionem quassationemque subnectit, *Et cōmota sūt superliminaria cardinū à voce clamātis, & domus repleta est fumo* Scio litterali sensu per fumū hunc Iudęorū excæcationē post Christi passionem denotari, vt Sanctus Hieronymus interpretatur. Sed dicendum etiam est, per fumum hunc densiorem, obscuritatē cognitionis quæ in hac vita de Deo quidem haberi potest, ac præsertim mysterij SS. Trinitatis, quod Seraphini ter *Sanctus Dominus Deus exercituum* ingeminantes designarunt, denotari. *Isai. 6.* Fumus obscuræ cognitionis symbolū.

Et sanè cognitio hæc in hac vita obscura est, ipsa merus oculis nostris fumus, caligo, & densissimæ ingenio tenebrę. Agnouisse hoc visus est Dauid, dū dixit Deū in tenebris delituisse, *Posuit tenebras latibulū suū*; quasi diceret, Dei magnitudo, mirabiliumq; illius maiestas adeo inuoluta est, *Psal. 17.*

itaque in tenebris delitescens, vt ingenia humana difficulter admodum eamdem inuestigare, inuentamque cognoscere & intelligere non possint. Quis enim in densa nocte videat, quis in tenebris & caligine quid agnoscat, discernat, dijudicet? Hoc enim captum, ingenium & mentem humanam transscendit.

Aegyptij DEVM per crocodilum denotabant.

Aegyptij inter plurima fabularum inuolucra Deum declarare volentes, crocodilo eumdem expressere. Nec id omnino indecorè. Hoc enim animal lingua caret: ac proinde designare volebant; quemadmodum nullum in mundo ingenium perfectè Deum potest cognoscere, ita nullam reperiri linguam, quæ dignis eum verbis exprimat aut eloquatur. Ita credit Iob, temerariumque putat illum qui hoc efficere moliatur: *Excelsior cœlo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? longior terra mensura eius & latior mari*, &c. Quibus verbis efficere vult, magnitudinem Dei ingenium & intellectum humanum transcendere.

Iob. 11.

Aegyptij vt Deum pingerent.

Idcirco ijdem Aegyptij, qui omnia teste Corn. Tacito & Strabone Hieroghyphicis litteris exprimebant, Deum repræsentaturi, hominem pingebant vultu graui & modesto, cuius ab ore ouum prodibat, Hyacinthina toga indutũ, aureo limbo circũdata; manu vna sceptrũ præferentẽ, altera circulũ, Zonæ affixũ; caput pennæ sublime élatæ decorabant. oẽs hæ ornamenti circũstantiæ magna mysteria denotabant; primò hominem pinxerant, quod homo vera Dei imago sit; ouum mundi imaginem gerebat, qui globosa forma illius ab ore exierat, illius enim verbo erat conditus, *Dixit & facta sunt*. &c. vestis Hyacinthina cælum designabat, sceptrum dignitatem regiam,

circulus

circulus prouidentiam; pennæ vero, magnitudinem & maiestatem Dei, omniaque eius mirabilia tam sublime euolare, mentes nostræ vt eò nequeant pertingere, humanusque intellectus hic caliget. Laudandi igitur sunt Ethnici, quòd mundo hoc persuadere sint conati, temerariumque iudicarint, quid qualisque sit diuinitas inquirere. Equidem ijs libens assentior, summoq; discrimini expositum credo, nimis profundè omnipotentis arcana expiscari velle, & diuinitatis adyta temere adire qui præsumit, oceanum naufragio obnoxium nauigare.

Angelus cælo descendens Ezechieli Prophetæ torrentem latum & violentum ostendit, eumque vt transiret imperauit: cui Propheta morem gerens, aquam ingressus est, sed initio vix talos madefecit; vlterius cùm procederet, ad genua vsq; aqua peruenit; progresso paululum ad vsq; renes: At cum vlterius etiam progredi vellet, tam altè aqua intumuit, vt in submersionis periculo versaretur; cumque torrentem transire non posset, regredi coactus fuit: Nam teste scriptura, *intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest trãsuadari.* Cum profundum hunc torrentem ingenio meo vrinor, videre hic quamdam diuinitatis imaginem videor; dicoque primo dum eumdem ingredimur ad cognoscendum nonnisi vnum Deum esse, facillimum hoc factu esse; at dum vlterius procedimus ad cognoscẽdum illum totius vniuersi conditorem esse, quique omnia è nihilo creauerit, aqua intumescit & ad vsque genua pertingit: deinde cùm nec hic subsistere animus est, sed eum vt Redemptorem cognoscere cupimus, quando hominem induit, in cruce moritur, àque mortuis ad vitam redit, inflare hic & insurgere

[Margin: *Ezech.47.*]

[Margin: Mysteriũ SS. Trinitatis torrẽs inuadabilis.]

gere torrens & abyssus profundescere incipit, adeo vt ad renes vsque perueniat; sed demum etiam lõgius prouehi velle, ad sanctissimam Trinitatem peruenire, & trinis in personis vnum Deum cognoscere, Patrem, filium & Spiritum sanctum penitus fieri nequit: hic siquidem gurges intumescit, hic submersio metuenda. Torrẽs enim hic nimis profundus est, hic præceps abyssus, hic vorax charybdis, quæ vadari nequit.

Hæreticorum naufragium in Ss. Trinitatis oceano.

Quotnam hoc in oceano miserè iacturam fecêre, quotnam naufragium passi? Arrius, quod fidem ductricem non assumpsisset, miserè perijt, dum Patrem filio maiorem diceret; Macedonius hic naufragium fecit, qui Spiritum sanctum nonnisi puram creaturam asseruit; Sabellius ab vndarum vorticibus abreptus, funestum finem nactus est, dum trium personarum discrimen ac distinctionem negat; alijq; plurimi, qui cum mare hoc tranare satagunt in scyllam & charybdin inciderunt. Nequaquam; nemo sine fide hic nauigare potest; & rationi humanæ hic illud Samaritanæ occini potest, *puteus altus est, & in quo haurias non habes.* mysterium enim hoc adeo profundum est, vt naturalis ratio nulla habeat argumenta, verba, similitudines, capacitates; quibus hoc cognoscat; quamobrem satius iudico summa eum humilitate ipsum adorare, quàm curiosius id indagare & enucleare velle. Ita olim scripsit Inno. Papa III. *Credere iubemur, discutere prohibemus.* Atque ideo cum tam periculosum sim Oceanum ingressus & omnia illius littora radere velim, ne in eo naufragium faciam, duplici remo concionis meæ cymba agitabitur; primus Vnitaté Dei exquiret, alter Trinitatem personarum tanget; cumque duplex hoc mare enauigauerimus, ad huma-

Ioan. 4.

Lib. 4. myster. miss. c. 8

humilem adorationem velut in portum quietissimum tutissimumque cymbam subducemus.

Quod ad primum igitur spectat. Tanta olim creaturarum ratione præditarum excæcatio fuit & impietas adeò execrabilis, & natura olim adeo fera & silnestris, homines vt reperire fuerit barbaros & impios qui atheismum introducere, omnemq; mundo diuinitatē proscribere sint conati. Infinitos huiusmodi refert Eusebius in libris de præparatione Euangelica, atque inter ceteros Diagoram, Ortheum, Theodorum, Cyrenaicum, Eudmerum, Euagoram Egiatem, Euripidem & plures alios, qui ferarum in morem credidēre, simulque edocuere, nullum in mundo numen existere. Deus aliquis an esset, dubitauit Protagoras cumque hac de re scripsisset, adeo impium hoc Atheniensibus visum, vt publico senatusconsulto, libri illius exusti, eiusque opinio velut impia & scelesta iudicata sit. *Lib.14. Præpar.c.6.*

Exceptis pauculis his, qui monstra potius quàm homines fuisse putandi sunt, nullus omnino reperietur populus aut natio, quemcumque demum in orbis angulum descenderimus, quæ non numen aliquod agnouerit, aut plura saltem, quæ in cœlum terramque dominarentur: *Nulla gens est tam inconsueta, nec tam ferrea, quæ non, etiamsi ignoret, qualem Deum habere deceat tamen habendum sciat.* Hæc Cicero atque hanc Epicuri esse opinionem censuit. Ac deinde Deorum naturam describens eos vt esse asserat, hoc vsus est argumento; *In mundo Deus est, aliquis,* inquit, *qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicißitudines ordinesque* *Cic. lib. 1. de legib.* *Lib.1. de nat. Deor.*

conseruat, terras & maria contemplans. quid dici verius aut certius potest?

Verum quidem est, hanc diuinitatis assertionem varijs erroribus implicatam fuisse, variaque mendacia in se comprehendisse; nam cum paulatim homines à Deo vno deriuarent, plura sibi numina constituêre, atque infinitos in mundo Deos fabricati sunt. Eusebius suprà allatus refert ex Hesiodo, triginta Deorũ apud veteres millia fuisse; quod vnus è numero Prophetarum nostrorum deplorans, hunc inmodum locutus est, *Repleta est terra eius idolis, opus manuum suarum adorauerunt* ac creatorem suum deseruêre.

30000. dij apud veteres.

Lib. 5. præpar. c. 11.

Psal. 2.

Fuit reuera generalis quædam cæcitas, sed tamen nonnisi error quidam popularis: sapientes enim Philosophi & doctissimi quique Gentilium qui in magno naturæ libro studuerunt, credidêre sibique persuasere, nonnisi verum Deum esse, nec plures esse posse. Aristoteles pluribus hoc locis in scriptis suis testatus est, dum ostendit nonnisi vnum primum ens esse, vnam primam causam, vnum primum motorem, in causis non dari progressum in infinitum, sed ad supremam quamdam causam perueniendum, à nulla alia dependentem, sed à qua cetera dependeant: ac deinde à particulari sua opinione ad generalem transscendens, ait omnium hanc sententiam fuisse. & duodecimo Metaphysicorum hanc confirmans, adeo hoc clarum esse confirmat, nullus vt magister sit qui hoc doceat necessarius.

Philosophi veteres vnum Deum agnouêre & imprimis Aristoteles.

Lib. 1. de cælo & 8. Physicor.

Idem deinde M. Tullius scripsit, atque veritatem hanc anticipationem naturæ appellat; idque primò naturæ lumen nos docet; prima enim lectio quam sensus communis & naturæ lex docet est, vnum esse Deum, à quo condita sint omnia. Hanc

Lib. 1. de nat. Deor.

Hanc opinionem quod ſuſtineret Socrates ab Athenienſibus cicutam bibere coactus eſt, vt teſtatur Auguſtinus libro 8. de ciuitate Dei. Pythagoras in exilium miſſus & à patria proſcriptus ob ſimile non crimen, teſte Euſebio lib. 5. de præparat. Euang. c. 10 & S. Hieronymo Epiſtola ad Paulinũ S. Ioanne Damaſceno libro de fide orthodoxa, & Eugubino in libro de perpetua Philoſophia. Cui opinioni omnes Græciæ ſapientes ſuffragati ſunt. C. 9. Lib. 1. c. 5.

Quin & S. Cyrillus Alexandrinus inuectiua in Iulianum apoſtatam egregiam de hoc ſubiecto hiſtoriã narrat. Piſcator in Mileſia regione verriculũ trahebat, & ecce inopinato magni ponderis aureã menſam eduxit. Cumq́; propter nouitatẽ rei & magnitudinem pretij quid ageret neſciret, placuit Apollinem Delphicum conſuli, quid de menſa fieret. Deus reſpondit, illi eſſe dandam, qui ſapientia ceteros præſtaret.

ὃς σοφίῃ πάντων πρῶτος, τούτῳ τρίποδ᾽ ἂν δῶ.

Tum Mileſij communi conſenſu, Thianti menſam dedêre, qui tum omnium mortalium habebatur ſapientiſſimus, is eam accipere renuens, Cleanthi ceſſit, Cleanthes Periandro, is protinus alij, atq; ita in orbem itum eſt, donec tandem Deo ceſſit Delphico, vt qui omnium & ſapientiſſimus & potentiſſimus fuiſſet & futurus eſſet.

Poſt longam hanc Ethnicorum ſeriem docet ſcriptura, ſolos ſtultos & fatuos huic veritati reſiſtere & aduerſari. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Nã tametſi Arnobius, Caſſiodorus, Hugo Cardinalis, & Paulus Burgẽſis de Iudæis locũ hũc intelligant, Chriſtum Deum eſſe negantibus; tamen de omnibus omnino Atheis & impijs hoc dicendum eſt, qui diuinitatem negãtes, verè ſe fatuos & ſtolidos oſtendunt. Pſalmiſta igitur eorum blaſphemias & impietatem declarans, in corde *Pſal. 52.*

eos solum hoc dixisse ait, non verò lingua ausos esse pronunciare. si enim palā & apertè protulissent non esse Deum, omnes eos creaturæ mendacij insimulassent, quæ vnanimi consensu clamant & à Deo se creatas, & quotidie conseruari, *Ipse fecit nos, & non ipsi nos.*

Adeo porrò certum & manifestum est, Deum quemquam totius vniuersi præsidem rectoremq; esse, vt hoc & cæci videant, bruta intelligant, & muta, illius mirabilia decantent ac deprędicent. Quod ex ore Psalmographi audacter pronuntiet, *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiant firmamentum*: quasi diceret, cælum vna cum stellis lingua linguarum est, liber quidam publicus & communis, semper apertus, schola, in qua magni huius magistri scientia edocetur, chorus, in quo noctu diuque illius laudes decantantur, oraculum denique, quod declarat nonnisi vnum Deum in mundo esse. Hanc vt veritatē ostendat, cælos ait hoc testari, & quamuis lingua careant, illius tamen gloriam & laudes, depromere; vtque verò denotet, qualis sit Deus nūquam illum quiescere, semper aliquid moliri, ait à firmamento manuum illius opera exercitiorumque dignitatem annuntiari.

Cæli Dei gloriam enarrant.

Deus semper operatur.

Dauid rex hac in fide confirmatus, ostensurus nihil adeo certum, adeoque euidens in mundo reperiri, quam vnius veriqne Dei præsentiam, metaphoricè loquens ait, in sole illum solium ac thronū suum constituisse, vt ita ab vniuerso mundo videri agnosciqne possit: *In sole posuit tabernaculum suum*. Aliud nihil innuere vult, quàm Deum à se ipso adeò intelligibilem esse ac perceptibilem esse, vt oculos sustollere dumtaxat oporteat, & vel aliqua iudicij portio necessaria sit ad maiesta-

Psal. 18.

iesta-

iestatem & potentiam illius agnoscendam. Dicitur Protogenes pictor Apellem ex vnius lineæ ductu agnouisse: qui fieri posset igitur Deum, tot tãque egregijs operibus productis nobilem, tam præclarum opificem, qui è nihilo condidisset omnia, sub intellectus nostri captum non cadere?

Protogenis iudiciũ de linea Apellis.

Certo certius quippe constat, & nouêre omnes, Deum magnum illum Atlantem esse, qui potentiæ suæ humeris vtrumque orbis cardinem sustentat: ipsum primum mobile esse, quod sphæras omnes inferiores mouet ac moueri facit, à nullo tamen moueatur: Esse solem qui præ ceteris sideribus resplendet ac rutilat, ceterisque astris dominatur, cuius nos igniculi & stellulæ sumus: esse vastum illum oceanum, qui numquã intumescit aut exhauritur, cuius creaturæ omnes flumina ac riuuli sunt; esse primariam illã essentiæ nostræ originem, cuius nos numerus sumus: esse illud esse infinitum, infinitè perfectum & infinitis generibus distinctum; quodque adeò infinitũ est, vt in hoc mundo contineri nequeat, sed extra illum collocandum sit, imo & in locis imaginarijs: esse magnum illum creditorem cui omnes debent, quique primam in bona nostra vitam & esse nostrum hypothecam habeat: esse magnum illum naturæ Dominum, cuius iussa per omnia extenduntur, qui essentia, præsentia, & potentia vbique præest. *Quò à facie tua fugiam? si ascendero in cælũ, tu illic es, si descendero in infernum, ades.*

Dei nomina.

Ecce quomodo oẽs de hac diuinitate Philosophẽtur, sed quid? nouimus quidem Deum esse, sed qualis sit, dicere nemo potest, atq; ipsum difficillimum est, nec nisi mediantibus creaturis eò peruenire licet, & primam illam causam nonnisi ex effectu agnoscimus, nonnisi *in ænigmate hic* *vide-*

Psalm. 138.

1. Cor. 13. *videmus & per speculum*, & nonnisi per ea per facta sunt ipsum intelligimus? *Inuisibilia enim ipsius*
Rom. 1. *per ea quæ facta sunt intellecta cōspiciuntur.* Quod egregia figura exornabo.

Exod 37. Moses Dei iussu duos in tabernaculo Cherubinos efformauit, qui alis se mutuo tangebant, simulque arcam Domini fulciebant. Ad quorum imitationem fecit Salomon rex alios ma-
3. Reg. 6. 2. Paral. 3. iores, quos in medio templi collocauit, sed ea inter vtrosq; erat differentia, quod Mosaici arcam intuerentur, & plane in eandem oculos defixos haberent; at Salomonici nonnisi obliquè, nā facies ad templum obuersas habebant: *Ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem Domum.* In vtraque hac figura vtriusque Ecclesiæ tam triumphantis quam militantis status designatus est: Deus enim præsens in omnibus inq; medio nostrum versatur, tā in terra quā in cœlo in medio beatorum. Hoc tamen discrimine, quod hi instar Cherubinorum Mosaicorum Deum fixè directeque intueantur, & facie ad faciē prout reuera est, contemplētur; nos vero, vt Cherubini Salomonici, qui ad naturæ ianuam respicientes nonnisi obliquè & cognitione à posteriori illum cernere possumus.

Deus in terra nonnisi per creaturas cognoscitur.

Exod. 33. In huius rei similitudinem scriptum est in Exodo Mosem cupidum Dei oculis corporis cognoscendi, vti mentis oculis illum perspectum habebat, hac eum oratione aggressum esse: *si ergo inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam vt sciam te.* Sed cupiditatem hanc eius repressit Deus: *Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Quo confirmatur id quod iam iam enarraui, hac in vita clare Deum videri non posse; hoc siquidem beatis in cœlo reseruatum

Dei posteriora hic in terra videntur.

tum eſt: hic enim nonniſi poſteriora id eſt effectus illius & opera, ac nonniſi creaturarum adminiculo videmus. Eodem modo videbat illum ſponſa in Canticis dum diceret, *Et ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.* Quid enim eſt videre Deum poſt parietem latitantem per feneſtras & per cancellos reſpicientem, quam obſcure & nonniſi per creaturas illum contemplari: cœlum paries eſt, quod illum à nobis abſcondit, creaturæ verò feneſtræ & cancelli per quos eum aliquo modo idque diuerſimodè cognoſcimus.

Sculptores & pictores diuerſa in ſculpendo pingendoq́ue procedunt via, illi demendo, hi addendo; ſtatuarius enim & ſculptor lignarius vt imaginem quampiam eleuatam efformet, vetuſtum truncum dolat, ſemperque reſecando & vnum membrum poſt aliud adaptando, egregiam tandem imaginem cõſtituit. Pictor verò è contra tabulam depicturus, coloré colori addit, vmbram vmbræ, atque ita tabulam perficit. In mundo hoc inferiori idem omnino nos facere ſolemus, ſimilique ratione ad egregiam cognitionis veri Dei in anima imaginem efformandam procedimus. Modò per ſubſtractionem & demptionem ea reſecamus & auferimus, quæ Deum dedeceant, quæq́ue illius naturæ repugnant; negamuſque eum mortalem, paſſibilem, finitum, mutabilem eſſe. hanc viam ſecutus eſt Philoſophus Plato dicens, *Quid Deus ſit nõ noui; quid non ſit, noui: nã ſcio non eſſe colorem, neque quidpiam huius generis, ſed his præſtantiorem eſſe intelligo.*

Diuerſæ pingendi ſculpẽdiq; rationes.

in Timæo.

Eidem ſemitæ inſtitit magnus Auguſtinus, hoc in modo Philoſophando. *Deus*, inquit, *eſt magnus ſine quantitate, bonus ſine qualitate, omnia continens*

lib. de Speculo c. 7.

tinens

tinēs sine habitu, vbique præsens sine situ. Dicere volebat Deum esse quoddam Esse transcendens, quod in se generaliter contineret quidquid speciatim particulatimq; in creaturarum domo reperitur; & annon hoc per subtractionem procedere est, cum Deo qualitatem, quantitatem, habitum, situm, aliasque imperfectiones auferimus?

Viæ quibus Deum in mundo cognoscimus.

Interdū additione ad illius perfectionē ascendimus, perfectionemq; perfectioni, esse esse, magnitudinē magnitudini superimponentes, tandē ad esse quoddā infinitū procedimus, quod in se cōtinet omnia, & à quo cetera dependent; atq; hac via fit, vt Deum substantiam quamdam perfectissimam, actum purissimum, bonum summum, denique finem & initium rerum omnium dicamus. Hac via processere plerique gentilium & fideles omnes. Inter gentiles Mercurius Trismegistus inprimis docet, Deum sphæram quamdam intellectualem esse, cuius centrum est vbique, circumferentia nusquam. Refert Suidas, Græcos credidisse Deum immortale, rationale, perfectum, spirituale quid esse & beatum, quod malum recipere non potest, quod mundum & quęcumque in mundo sunt gubernat.

Lib. de confus. linguar.

In distinct. 2. q. 2.

Inter fideles Philo Iudæorum disertissimus idem iter ingressus dixit, Deum implere omnia non contentum, sed continentem, & solum esse vbique, & nusquam esse. Scotus deinde omnium scholasticorum nomine credidit, Dei nomine Ens necessarium, indepēdens, increatū, immobile intelligi. An non diuinæ quædam hæ sententiæ, sed gentile quoddam hic subnectā hieroglyphicum.

S. Cyrillus Alexandrinus aduersus Iulianum Apostatam scribens, ait apud veteres Aegyptios Deum raro quodam schemate expressum esse; pinge-

pingebant enim oculum qui vniuersa contemplaretur sceptro affixum recto: per sceptrum regiam illius dignitatem ac potentiam, per rectitudinem, iustitiam, æquitatemque, per oculum prouidentiã figurari putabant. Ipse mihi persuaserim è scripturæ nostræ scrinijs hoc illos esse mutuatos; ipsa quippe hæc omnia Deo ascribit. Sceptrum quidem attribuit Ezechiel, *subijciam vos* Ezech.20.
sceptro meo: oculos verò Psalmista affingit. *Oculi Domini super iustos.* Omnia verò vno in hiero- Psal.33.
glyphico comprehensa vidit Hieremias, dum virgam rectam, sceptri instar efformatam, & oculum præferentem vidisse se narrat, *virgam vi-* Hiem.1.
gilantem ego video. Hæ sunt quæ de Dei vnitate fuêre opiniones, hæc sunt quæ de Deo totius naturæ authore, & rerum omnium parente credidit antiquitas.

Sed nihil est, Auditores, littora profundi huius maris rasisse, nihil est paucula hæc de diuinis attributis perfectionibusque dixisse; iam laxanda vela & altum petendum, iam vastus & immensus, terribilisque SS. Trinitatis oceanus conscendendus; Spiritus S. cymbam conducet, malus erit mẽtis dimissio, fides vero helicè & pharos nauiganti futura est. sed priusquam ancoram soluamus, Abrahamum imitemur oportet, qui Deum in mõtis vertice adoraturus, seruis, vt infernè cũ asinis opperirẽtur imperauit, & solus ipse vnà cum filio montem gladium & ignem gestans conscen- Gen.22.
dit, inauditum illud obediẽtiæ opus effecturus, *dixitq; ad pueros suos, Exspectate hic cum asino; Ego autem & puer illius vsque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Nobis hoc loco idem omnino faciẽdum assero; hodie quippe altũ mysterij diuini olympũ conscẽsuri, ad eũdem Deũ

in personarũ Trinitate adorandũ, rationes naturales, argumenta philosophica, ratiocinationes humanas qui serui & mãcipia animæ, & asinũ sensus communis infernè relinquere debemus, donec summo mysterij huius vertice cõscenso, gladium verbi Dei vna manu, ignem & lumen fidei altera præferentes, summa animi demissione humilitateque magnum hunc Deum in tribus personis adorauerimus.

Hic sanè sensibus valedicendum, hic rationum humanarum consilium negligendum, quamuis enim lumine naturali Deum esse & vnum esse agnoscamus, non idcirco tamen tribus distinctum personis illũ scimus, hoc quippe nos docet fides: Eliæ Prophetæ hoc egregiè repræsentatum, cum sacrificulis Baal interfectis, illi dictum est, *Egredere & sta in monte coram Domino.* Et ecce, vt ait scriptura, transeunte coram illo Domino, ventorum fragor & procella vehemens, quâ montes euersi & petræ cõfractæ, exaudiri cæpit, in turbine tamen Dominus non erat: post turbinem verò ingens terræ motus factus est, nec hic aderat Dominus, effulsit & ignis, nec in flamma hac apparere Dominus voluit: sed tandem leuis quædam aura efflare cœpit, quam cùm Elias audisset *operuit pallio vultum suum.*

3. Reg. 19.

Allegoria.

Mirum profectò, Prophetam hunc, nec ad ventum turbulentum, qui montium cacumina quatiebat, nec ad concussionem terræ, nec ad fulgurantem per nubila ignem, vultum operuisse, sed ad Zephyri & auræ leuioris crepitaculũ. Designatũ hic forsan fuit, in effectib. qui omnipotentiã, sapientiã & bonitatẽ Dei declarant, nihil adeo admirabile reperiri, nihilque quod captum ingenij excedat, sed omnia hæc apertis oculis & liberè cogno-

Mysterium SS. Trinitatis ineffabile.

cognosci posse; at vbi lenis diuinarum persona-rum aura flare cœperit, cum de mysterio SS. Trinitatis sermo est, adeo hoc subtile, tenerum ac delicatum est, vt hominis facies hoc facere nequeat, & oculi hic conniueant. Idcirco dictum est Prophetam non modò oculos, quod humilitatis & reuerentiæ signum, occlusisse, sed os quoque pallio cooperuisse, vt ostenderet mysterium hoc ineffabile esse, & per creaturas non posse agnosci.

Prouerb. 3.

Salomon, quidquid in mundo ad intelligendum difficile reperiretur, recensens, dicere solebat, tria esse adeò obscura & inuoluta, vt nulla ratione eadem posset percipere, volatum aquilæ per nubes, repsionem colubri per petram, & vestigiũ nauis per medium gurgitem. Audite verba eius: *Tria sunt mihi difficilia, via aquilæ in cœlo, via colubri super terram, & via nauis in medio mari.* Difficultatis huius hæc erat ratio, quod tria hæc nullum transitus sui relinqueret vestigium, per quod cognosci possent. Et quamuis litteraliter aut spiritualiter de mysterio ascensionis in aquilæ volatu, & resurrectionis in serpentis motu, & de conuersatione ac vita Iesu Christi in nauigij cursu loquatur; huic tamen proposito id aptè accommodari potest: nam vt viæ hæ adeo scabrosæ & salebrosæ sunt, quod nullum sui relinquant vestigium; ita quoque mysterium hoc adeo subest, adeo sublime euoleat, tamque profundè in mirabilium mari excurrit, nullum vt vestigium, è quo cognosci queat, relinquat. & quoniam per nullam creaturam exprimi potest, ideo à creaturis cognosci, vel verbis exponi nequit.

Tria Salomon intelligere nequibat.

Mysterium Trinitatis per nullam creaturam ostendi potest.

Iob. 37.

In libro Iob, Helin filius Barachelis Buzitis hac de re agens, dixit olim Deum magnum esse in fortitudine & iustitia metuendum, eiusque

opera mirabilia enarrari non posse. *Magnus*, inquit, *fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari non potest.* Deum trinum in personis intelligit, dum ait enarrari illum non posse, alioquin enim de eo loqui quis potest & mira de eo enarrare? Idẽ quoque tetigit in prouerbijs Salomon, dum hanc quæstionem proponit, *Quod nomen est eius & quod nomen filij eius? si nosti.* Quasi diceret, Quamuis per creaturas Deus agnosci possit, per easdem tamen nomen Patris aut filij, & relationes illas nimis sublimes, nemo intelligere potest: eius enim generatio est ineffabilis *Generationẽ eius quis enarrabit.*

Prou. 30.

Isai. 6.

Vidit Isaias Propheta olim Dominum in sublimi throno confidentem, cuius maiestas domum vniuersam repleuerat: illud iuxta astabant supernè Seraphini sex alis instructi, quarum duabus faciem velabant, duabus pedes tegebant & duabus ad volandum vtebantur: sed verba scripturæ producamus: *Seraphin stabant super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant, & clamabant alter ad alterum & dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus.* Scio diuersimodè visionem hãc à doctoribus exponi. S. Ambrosius lib. 3. de Spiritu sancto cap 8. & Cyrillus lib. 12. thesauri cap. 2. & S. Hilarius lib. o quinto aduersus Arrianos de Iesu Christo exponunt: sed econtrà S. Athanasius lib. 1. de Trinitate, Basilius lib. de Spiritu sancto contra Eunomium, & S. Augustinus aduersus Adimantum Manichæum, de SS. Trinitate explicant, eo quod Seraphin ter *Sanctus, Sãctus, Sãctus* clamarẽt, quod nonnisi de pluralitate personarũ exponi potest: quòd autẽ faciem Domini

alis

alis ſuis obtegerent, oſtenderunt, neminem in hac vita myſterium hoc intelligere poſſe, niſi obſcurè admodum & per ænigmata, perque creaturarum velum: dicere verò quod alis caput pedeſque quæ duæ corporis extremitates ſunt, obtegerent; fuit oſtendere, comprehenſibilem Dei cognitionem haberi non poſſe. *Deus enim*, vt ſcholaſtici docent, comprehendi non poteſt.

Admirabilis hæc veritas ſub egregio quodam inuolucro Ezechieli deſignata fuit, *Et menſus eſt templum interius & veſtibula, atrij limina & feneſtras obliquas, &c.* vnde colligere eſt, SS. Trinitatis in tribus perſonis myſterium ingenio noſtro dimetiri non poſſe, nec per creaturas, quæ nonniſi feneſtræ obliquæ ſunt, clarè & directè cognoſci, ſed obſcurè dumtaxat & vijs immediatis. Sanctiſſimam Trinitatem autem hic denotari, teſtis eſt D. Hieronymus. Equidem dico ſine fide nihil hic penitus videri, ſed hac duce, mira quædam & eximia vobis recenſebo.

Ezech. 40.

In cap. 40. Ezech.

Sublime, auguſtum ac venerabile SS. Trinitatis myſterium in eo ſitum eſt, quòd tribus in perſonis eadem ſit natura; & quemadmodum nonniſi vna hic natura, vna ſubſtantia, vna eſſentia, ita quoque nonniſi vnus ſit Deus, vnus creator, vnus omnipotens; ſed tres quidē perſonæ, quæ æqualiter & æternè naturam hanc participant, atque hæ tres nonniſi vnum ſunt. Ceterùm ſubſtantiam diuidere blaſphemum eſt; quinimò ſacrilegum eſſet perſonas confundere. vnde hoc axioma tradit Boëtius, *ſubſtantia in diuinis continet vnitatem, relatio autem multiplicat Trinitatem.*

In quo SS. Trinitatis myſterium ſitum ſit.

Vt mysterij huius sublimitas à fundamentis exeutiatur, notandum venit, in diuinis duas esse processiones, tres proprietates, quatuor relationes, & quinque notiones (veniam date, auditores, si hodie adeò sublime euolem & vltra ingenij captum transcendam; ipsa materiæ me euehit altitudo, atque animum violenter abripit.) Notiones sunt ad personas discernendas & cognoscendas, relationes quæ contrariæ sunt, easdem constituunt, processiones verò fulciunt. Nonnisi binæ sunt processiones: cum enim Deus vnica natura sit penitus spiritualis, nonnisi per intellectum vel voluntatem agere potest.

Duæ processiones in diuinitate.

Ceterùm per processiones Theologi, spirituales & intellectuales emanationes intelligunt, id est emanationes internas, quæque extra cognoscentem non egrediuntur. Processio ex parte intellectus, quòd actio quædam intelligibilis sit, ac proinde actio vitalis, generatio appellatur, verbum quoque quód inde procedit, filius dicitur; ac processio ex parte voluntatis spiratio dicitur; quod spiratur, amor dicitur, qui Spiritus sanctus est. Adeo vt generare in diuinis, auditores, aliud non significet, quàm cognoscere. Pater siquidem æternus æternè se & infinitè cognoscens in se ipso veram sui imaginem, quàm verbum, & ob naturæ identitatem Filium dicimus (simile enim generat sibi simile) producit: Deinde Pater & filius infinito se amore diligentes Spiritum sanctum spirant, velut amorem, vinculum & combinationem vtriusque. ô paradoxa!

Quid sit gignere in diuino.

Quid sit verbum mentis:

At nondum hic subsistimus, sed vt ad maiorem mysterij huius cognitionẽ perueniamus, huc adeste Philosophi: dicite, dũ quidpiam cognoscitis, an nõn in mente vestra verã rei cognitæ imaginẽ & figu-

& figuram effingitis, quod *Verbum mentis* dicitur? Fateor & perſpectum habeo, actionem illam quia rem illam cognoſcitis, verè generationem dici non poſſe, nec verbum quod concipitis filium nominari: quod nonniſi accidens ſit, nec eiſdem naturæ cum ſubiecto è quo emanat: at nullum in diuinitate accidens, ſed mera ſubſtantia; atque ideo vera generatio eſt, & verbum quod gignitur eiſdem omninò naturæ, verè nomē filij habet; idque nullo maiori iure; quàm filij qui naturali via generātur à patribus. Patres enim mortales nonniſi guttam ac breue quoddam ſubſtantiæ ſuæ ſpecimen communicant: at Pater æternus omnem ſuam ſubſtantiam filio communicat, largitur & *Pſal.* 109. profusè erogat. Hoc iam olim prædixit Pſalmiſta, *Ex vtero ante Luciferum genui te*; & ab Euangeliſtis dictum, *Omnia tua mea ſunt.*

In mundo non ſemper filii Patres facie referūt: At verbum æternum vera Patris imago eſt. Audite quomodo hoc aſſerat Apoſtolus, *Qui eſt imago* *Coloſſ.* 1. *Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ* Quam ſimilitudinem filius ipſe teſtatus, ita Philippo hoc *Ioan.* 14. ſignificauit apud Ioannem, *Philippe qui videt me, videt & Patrem.* Apoſtolus deinde figuram ſubſtantiæ Patris illum appellat, *Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius.* Ac multò prius à *Heb.* 1. Salomone ſpeculum immaculatum dictus eſt, *ſpeculum ſine macula, & candor lucis æternæ.* Egregia metaphora, qua denotatur, quòd, quemadmodū *Sap.* 7. in ſpeculo inſignis imaginis figura apparet, & homo eijſdem aſpectu delectatur, ſeſeque ipſum intuendo ad ſui ipſius amorē excitatur; ita quoq; magnus ille Deus, ſuam contemplans eſſentiam in ea ſuam imaginem, quæ eſt filius, progignit, atque eam inſignē eſſe videns, in eadem ſibi com-

placet (*Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*) Pater verò & Filius hinc se mutuò amantes Spiritum sanctum producunt.

In personis diuinis omnia communia sunt vbi nulla relatio.

Concludamus igitur, in mysterio Trinitatis tres personas esse sibi maiestate per omnia æquales; Patrem qui gignit & spirat, filium qui nó gignit, sed gignitur & spirat; Spiritum sanctum denique qui nec gignit nec spirat, sed ab alijs duabus procedit. Patri potentiam damus, Filio sapientiam, Spiritui sancto verò infinitam bonitaté; tamen in eo quod absolutum est; nullamque relationem continet, omnia communia sunt, nihilque distinctum. *Omnia enim in diuinis sunt vnum vbi non obuiat relationis oppositio.*

SS. Trinitatis mysterium è scripturis astruitur.

Quamuis autem hæc omnia adeò sublimia sint, itaque à sensibus remota, nihil vt in vniuerso creaturarũ thesauro, neu in natura reperiatur, quod plenam & perspicuam iustitiam illorum afferre possit; è sacra scriptura tamen certissima quædam argumenta elicere possumus; quin & in creaturis quædam reperiuntur, quæ imaginem illorum aliquomodò præferant, nosque quàm proximè eò deducant. Quod ad sacra testimonia spectat, Regius vates Dei nomen tertiò repetens, *Benedicat nos Deus, Deus noster, Benedicat nos Deus*, tres agnoscere personas videtur; sed quando è tribus nonnisi vnum supremum ac metuendum Deum constituit, dicens, *& metuant eum omnes tribus terræ*, naturæ vnitatem confitetur. In Isaia seraphini tertiò inclamantes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, personarum item Trinitatem confitentur, sed in vnum *Dominum exercituum* desinentes, essentiæ vnitatem denotant. sexcenta huiusmodi in sacro volumine testimonia reperire est, sed eadem studio præteriens ad figuras me accingam.

Psal. 66.

Isai. 6.

Legitur

Legitur in Genesi, Abraham, paulo antè quàm Sodoma euerteretur, tres viros in domum suam descendentes vidisse, sed vnum duntaxat adorasse, vnde canit Ecclesia, *Tres vidit, sed vnum adorauit.* Tres hi viri SS. Trinitatis imaginem ex omnium sententia gerebant, quòd verò vnicus tantum fuerit adoratus, denotabatur, quod quamuis tres sint personæ, tamen vnum tantum Deum adorabilem constituāt; *soli Deo honor & gloria,* &c. Gen. 18.

Deinde etiam Iacob Patriarcha Haram versus cum proficisceretur nocte quadam, cum à somno opprimeretur, sinq; agro se ad dormiendum plurimis lapidibus capiti substratis, composuisset, mane excitatus, nonnisi vnicum lapidem reperit, plurib. ad vnū redactis. *surgēs ergo Iacob mane tulit lapidem quem supposuerat capiti suo.* Hæc lapidum pluralitas, diuinarum personarum pluralitatem denotabat, quodque manè vnus tantum reperiretur, figurabat fidei die ac lumine, nonnisi vnum natura Deum esse, nos agnoscere, quamuis ad vesperam & noctem obscuri huius mysterij, personarum pluralitas apparuerit.

Baltassar Babyloniorum monarcha, cum vniuersis regni Satrapis ac principibus epulum instruxisset, vidit ad candelæ lumen digitos parieti incognitos quosdā characteres inscribentes, quos nemo qui legeret, in regno repertus fuit *In eadem hora apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis contra candelabrum.* Digitos hos tres intuenti, occurrit quamprimum, tres Trinitatis personas hic indicari; quasi diuinitas quædam sit manus: at digitos, qui nōnisi ad fidei candelabrū conspiciūtur, quique tā obscura & mystica adeoque mirabilia portēta scribūt, tāq; ænigmaticos characteres, vt nemo Philosophus, sapiēs nemo in mūdo eosdem legere possit. Dan. 4. Insignis SS Trinitatis figura.

Nequis verò hunc conceptum friuolum & inanem credat, eumdem in S. scriptura stabilitum ostédam. Dictum quippe est in Isaia, vniuersam terræ molem tribus digitis quodammodo librari, *Quis appendit molem terræ tribus digitis.* An non per tres hosce digitos trinæ SS. Trinitatis personæ intelligendæ, quæ omnipotentiæ suæ manu totam vniuersi machinam, ac terræ globum sustentant.

Isai. 40

Eccles. 4

In Ecclesiaste mentio fit funiculi triplicis, qui difficillimè diffringitur, *funiculus triplex difficile rumpitur.* Hebraica vero Phrasi ad materiam nostram accommodatiùs; *& filum trinum non cito rũpitur.* Galatinus mysticè hoc interpretatus, ait sanctissimam Trinitatem funiculum esse triplicé, difficile verò rumpi, quòd Deum vnum in essentia & trinum in personis facilè nemo cognoscere queat, *mysterium,* inquit, *trini & vnius Dei non facile nec citò discutitur.* Solus Ioannes Euangelista apertè de hoc locutus est dicens, *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater & verbum & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.*

Lib. 2. c. 4. de Trin.

Ioan. 5.

Anima SS. Trinitatis imago.

At quamuis plurima nobis scriptura loca suggerat & figuras suppeditet, è quibus sanctissimæ Trinitatis mysterium astruere possimus; natura tamen ipsa non minora pauciorave dat argumenta, similitudinesque quibuscum hancconferre meritò valeamus. primo enim in nobis ipsis & in agro domestico animam reperire est, quæ cùm nonnisi ex vna essentia & substantia subsistat, triplici tamen facultate & potentia pollet, habet quippe anima intellectum, voluntatem & memoriam, quæ à se mutuo distinctę & diuersæ sunt, nullamque inter se affinitatem habent, non vero ab anima discretæ. Idem omnino in sanctissima

Trinita-

Trinitate videre est, in qua nonnisi vna essentia, vna natura; sed tres personæ, & personæ à se inuicem distinctæ, sed aliquomodo à natura. Quod authoritate S. Anselmi & S. Bonauenturæ confirmo, qui hanc ipsam similitudinem iam olim assernere, audite S. Bonauentúram. *Constat vnumquemque nostrum se ipsum flagrantißimo amore diligere, minimè autem se diligeret, nisi se intelligeret; non autem intelligeret, nisi sui meminisset : vnde liquet ex sui recordatione atque memoria oriri intelligentiam, ex intelligentia vero sui amorem* &c. *In moral. c. 58. in itinerario mentis*

Sol, lucida illa mundi fax, mirabile naturæ opus, omnis motus princeps, influentiarum Dominus, non minus mysterium hoc Trinitatis repræsentat. Tres enim in hoc planetarum rege videre licet partes & eas à se inuicem distinctas, primò corpus solare, deinde lumen & calorem, quæ tria tamen nonnisi vnum constituunt solem; sol lumen producit, lumen verò simul & sol calorem, vnum tamen altero non est prius. Vera hic SS. Trinitatis imago hæc, in qua tres personæ nonnisi vnum constituunt Deum. Pater solis instar filium velut lumen gignit, *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ.* Pater & Filius Spiritum Sanctum producunt, qui calor & amor est, & vnus altero non est prior aut antiquior. Magnus Areopagi honor Dionysius primus similitudinem hác reperit, dum ait, *Laudatur Deus in sole, tamquam in expressa imagine & primitiua forma totius diuinitatis.* Sol myste-rium SS. Trinitatis repræsen-tat. *Ioan. 1.* *lib. de. diuinis nominib.*

Mathematici inter ceteras suas figuras magni facere solent triangularẽ isoscelon, quæ tres habeat angulos æquales & eamdem basim. Equidem nihil esse crederim quod melius simul & scitius Trinitatis mysterium repræsentet hoc trigono

Quid enim aliud est Trinitas quam trigonum, sed trigonum isoscelon; tres diuinæ personæ, potentia æquales, æternitate pares, maiestate similes, & miraculis sibi mutuò respondentes, tres anguli æquales sunt, quæ nonnisi vnam eamdemque basim haben, id est naturam personis tribut communem.

Trigonon isoscelon vere imago SS. Trinitatis.

Oxalus gemma, teste Plinio, vnico momento tres distinctos in se colores dat conspiciendos; ab vno enim latere si intuearis, ignitus & carbunculus videtur; ab altero purpureum aut rubicundum videbis; obliquè denique si videris, viridem smaragdum intueberis. Diuersicolor hæc gemma, SS. Trinitatis genuina imago est; mysterium enim hoc si intueamur & circumspiciamus, tres colores, id est personas, reperiemus. Ab vna parte hoc conspicatus Moyses, vidit olim Patrem carbunculi instar & prunæ ignitæ rubricantem, & flammis accinctum, *Dominus Deus tuus ignis consumens est*, Isaias deinde ab alia, illum vidit rubrum, *Quare rubrum est vestimentum tuum?* Ioannes denique in Apocalypsi obliquò illum intuitus, smaragdi instar viridem vidit, filium inquam, *Et iris in circuitu sedis similis visioni smaragdinæ.*

Lib. 37. c. 2.

Deut. 4.

Isai. 53.

Apoc. 5.

Finem non reperirem, Auditores, si paradoxa & mirabilia subiecti huius prodigia referre pergerem, & voluntatis meæ ductum hic sequerer; at veritus ne hic me Oceanus absorbeat, & illius vorticibus immergar, vela concionis contraham, ancoram fidei eiiciam, & in fidei infallibilis portum cymbam subducam, inquirere enim periculosum est, credere pium, & adorare honorificum. Valeant igitur curiositates, abscedant argumenta & quæstiones, procul hinc rationes naturales;

hic

hic nihil potestis, inutiles hic sunt vires, bolis vestra curta nimis, nec ad imam vsque abyssum pertinget, oculique nostri nimis lippientes, tantum vt splendorem sustineant. Scio enim materiæ magnitudinem omniũ creaturarũ facultatẽ excedere: satius proinde mihi visum, genibus prostratis illud adorare, quàm pluribus id explicare verbis conari. Bethsamitæ, quòd curiosius arcæ arcana intuerentur, & eamdem inspicerent, Deum iratũ senserunt, *qui percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis.* Ne quid mihi simile contingat, Auditores, atque idem Deus indignetur, si curiosiùs illius scrutari mysteria, si quidquid intra mysterij huius arcam delituerit, præsumptuosiùs intueri voluero; finem hic facio, & cæptum iter deserens, nec longius procedens, in silentio ipsum adorare, quàm longioribus de illo verbis agere, satiùs duco. 1. *Reg.* 6.

Mystica illa Ezechielis animalia, cùm in sublime euolarent; vix vocem in firmamento reboantem audiuêre, quin sisterent volatum, & alas cõtraherent, *Nam cùm vox fieret super firmamentũ, quod erat super caput illorum, stabant & submittebant alas suas.* Docebãt illa, ingenij nobis alas, cũ de rebus diuinis loquendum est, submittendas; atque horum animalium exemplo, cùm hodiè tam sublime euectus sim, & audiuerim quæ supra firmamentum peragantur, quomodo nempe Angeli ipsi & altissimi Seraphini hoc mysterium, cùm comprehendere nequeunt, supplices adorent, hic finiam, concionem abrumpam, & ingenij mei fragilis alis complicatis, solum mysterium hoc cõplectar fide, illis scripturæ verbis inductus; *Nisi credideritis non intelligetis.* *Ezech.* 1.

Iacob

Iacob Patriarcha cùm nocte integra cum Angelo luctatus esset, aduersariique nomen petiisset; videretque Angelus, importunis se Iacobi precibus vrgeri, manè sub auroram abituriens ait, *Dimitte me, iam enim aurora est*; id est, causa ob quam me dimitti oporteat, dies est, nec enim æquum est me à te videri diutius, ac deinde subnectit, *Cur quæris nomen meum?* quasi diceret, Nomé meum admirabile est, & ineffabile, an in eo cognoscendo, expiscandoque laboras? Designare Angelicus ille Spiritus volebat, Auditores, nos, quamdiu in vitæ huius itinere versamur, non nisi sub spissis & obscuris fidei ænigmatis diuina posse mysteria intueri, & tunc à Deo nos deseri ac derelinqui, cùm sole exoriente, & medio die, id est lumine naturali, eadem contemplari noluerimus: & indignatur, curiositate nimia nomen suum exquiri, essentiæ mirabilia indagari, & de relationibus æternis nos nimiopere sollicitos esse; omnia enim hæc vires excedunt naturales, & penitus ineffabilia, incomprehensibiliaque sunt.

Gen. 32.

Mysteria sacra non nisi sub fidei ænigmatis videri queunt.

Princeps Apostolorum cùm à Christo de futura Ioannis morte curiosiùs inquireret, *Hic autem quid?* Audiuit quamprimum reprehendétem Dominum, nimiamque curiositatem corripientem, *Quid ad te? tu me sequere*: id est, Tuum non est, diuinum hoc arcanum scire, sed me sequi; hoc fac, & illud omitte; hoc sine te decretum & statutum est, sine te etiam tuaque intermixtione executioni mandabitur. Docemur hic non esse curiosiùs diuina inquirenda mysteria, ac præsertim SS. Trinitatis: hic siquidem tibi Deus multa interroganti ait, *Quid ad te?* hinc te proripe curiose, tuum non est tam mirabilia indagare; *tu me sequere*; id est ad te spectat vestigiis meis insistere, tormenta

mea imitari, ad supplicia properare, mortem amplecti, & ingenij captum iis, quæ capere nequis, subiicere.

Ad hoc vos, & ob hoc exhortor, Auditores, hic fidei vos clypeo armate, sobriè ac modestè de hoc mysterio loquamini, de ineffabilibus fari ne solliciti sitis, ne inquiratis abscondita, nec ea quæ Pater & Filius norint, & *cui voluerit Filius reuelare*. sed fidem firmam sinceramque seruate, in charitate radicemini, imaginique Dei Patris, id est Filio vos assimilate, quem Catholica veritas genitum docet non gignere, & ab vtroque Spiritum in essentiæ veritate procedere. Imitamini Cherubinos Isaiæ, qui volantes occludebant oculos, os verò ad Dei laudes præconiaque decantanda laxabant, *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus exercituum*. Hic scilicet oculi occludendi, sensus in captiuitatē redigendi, & ratio subiicienda, os verò ad mysterium hoc decātandum, aperiendum; admirantes vero id ipsum laudemus, laudantesque adoremus in essentiæ vnitate, & in personarum Trinitate. *Isai. 6.*

O sancta, augusta, ac veneranda Trinitas, mirabilium omnium maximè admirabile, iratorum spes, beatorum gloria, naturæ miraculum vniuersi filum, & creaturarum omnium origo: gloriosissima Trinitas Patris, Filij, & Spiritus sancti, cuius actiones ad intra, scilicet relationes, productiones, notiones, aliæque tam sunt ineffabiles, quàm quæ ad extra, qualia creatio, conseruatio, prouidentia, potentia, aliæque infinitæ, sunt admirabiles. O natura indiuisibilis! personæ distinctæ & æternæ! obiectum felicitatis nostræ, spei nostræ causa; in te credimus, nullum præter te numen agnoscimus, nullum nisi te adoramus,

tibi

tibi cor simul & animam offerimus. Pater omnipotens, Filius omnisciens, Spiritus totus benignus, vnus in tribus personis Deus, nostri miserere, delicta nobis ignosce, gratiam elargire, & præsta, vt postquam te sub inuolucris, ænigmatis & caliginosa fidei nocte in hoc mundo adorauerimus, in claritate meridiana, facie ad faciem in altero te videre mereamur, ad quem nos Pater & Filius & Spiritus sanctus, sanctissima illa vnitrinitas deducant. Amen.

IN FESTO VEN. SACRAMENTI.

PRIMVM MIRABILE.

De excellentia sanctissimi huius Sacramenti.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

FIGVRA.

FORMOSA Rebecca gaudio & lætitia exultãs vicinis suis & sodalibus monilia cimeliaque
Gen. 24. quæ Isaac futurus sponsus, velut amoris pignus & matrimonij ineundi arrhas miserat, ostendit. Cùm quæ hodie per vniuersum Christianum orbem fiunt contemplor, Ecclesia mihi idem ipsum videtur imitari; vtpote quæ gaudens & exultans, pretiosum & egregium corporis & sanguinis Christi monile, quod dilectissimus illi sponsus, in amoris signum & matrimonij confirmationem dedit, per vicos & plateas omnibus spectandum proponit & publicè circumfert.

Cùm

Cùm Arca Testamenti è monte Sion in pretiosum Salomonis templum deducta fuit, summo eam cultu & veneratione Sacerdotes & Leuitæ tulisse, rex verò & omnis populus honore & reuerentia singulari eam prosecuti dicuntur; imago aut verum potius præsagium fuit illius quod hodie in Ecclesia Christiana fieri cernimus: Similē quippe processionem videmus, qua iam non arca fœderis, sed quod per illam designatum fuit, Eucharistiæ Sacramentum è templo per plateas circumfertur, & è plateis templo rursus infertur: quod Sacerdotes & Diaconi tanto cum honore venerationeque deferunt. Reges verò & Principes, atque adeo omnis fidelium cætus, magna animi submissione comitantur ac stipant. O processio diuina! ô supplicatio verè luculenta! ô mysterium incredibile! ô rem verè nouam! De qua plura vt dicamus, Spiritus Sancti auxilio opus est, & Deiparæ patrocinium adhibendum; quare illius opem & huius beneuolentiam postulaturi in genua prouoluti, *Aue Maria* recitemus.

Magnus Orator Tullius de diuinarum rerum natura agens dicere solebat, quoties de Diis eorumque maiestate, potentiaque loquendum esset, quàm paucissimis id verbis, & nonnisi timidè fieri oportere. *Timidè*, inquit, *de potestate Deorum & pauca dicenda sunt.* Idem propemodum dixit Seneca Philosophus, cùm Aristotelem dilaudet, quòd dixerit, *numquam nos verecundiores esse debere, quàm cùm de Diis agitur.* Quod Ethnici tam sapienter de honore idolis exhibendo dixêre, potiori id ego iure apud Christianos dixero de honore & cultu vero summoque Deo exhibendo. Dicendum igitur, si de

Cic. de nat. Deor.

De Deo timidè loquendum.

Deo

Deo loquendum, id quàm breuissimè & nonnisi timidè verecundeque fieri oportere.

Moses cùm rubum ardentem, in quo Angelus qui Domini nomine dicitur, eo quod illius personam repræsentabat, apparebat, longius procedendo conspicere vellet; quamprimum audiuit, *Ne appropies huc, solue calceamenta de pedibus tuis.* quibus eum tacitè temeritatis arguebat Deus, simulq; nos omnes in eo admonebat, nonnisi summo cum periculo ad diuinorum nos mysteriorũ relationem accedere, ac non sine reuerentia & timore de iisdem loqui posse. Atque vt veteres Hebræi tremebant consternati, Deum in monte Sinai cùm loquentem audirent, dicèbantque Mosi, *Ne loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur*; ita quoque tremere nos oportet, & pallescere, de Deo loqui dum conamur, inque illius mysteria longiùs prouehi, quàm cælitus ab illo sit reuelatum.

Exod. 3.

Exod. 19.

Deus in montem Sinai descensurus, hoc modo Mosem prius allocutus est, *Contestare populũ, ne fortè velit transscendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.* Hinc patet, quanto cum periculo coniunctum sit nimis altè euolare, diuinorumque mysteriorum cognitionem ingredi velle, cùm mortem intentari iis audiamus, qui nescio quid præsumentes plura interioraque conspicere gestiunt, quàm Deus permittat aut reuelet, curiosiusque inspecturi adyta diuina penetrare conantur.

Exod. 19.

Minæ aduersus eos qui nimis multa scire volunt.

In huius rei confirmationem in Numerorum libro legimus, mortem intentari iis, qui in sanctuario curiosius sacra vasa, priusquam inoluátur ad aliò deferendum, inspicere voluerint, *Aaron & filij eius intrabunt tabernaculũ fœderis, ipsiq; disponent*

Num. 4.

disponent opera singulorum, & diuident quid portare quisq; debeat, alij nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusquam inuoluantur, alioquin moriantur, &c. Iesus Christus, magnus ille Pontifex in Ecclesiæ suæ tabernaculo magna mysteria inuoluit, & imprimis venerabile Eucharistiæ Sacramentum, in quo sub panis & vini speciebus pretiosum corpus suũ & sanguinẽ abscondit, nobisque declarauit, reuelauitque, quidquid humeris fidei portare & possemus & deberemus; & sub pœna mortis damnationisque nobis inhibuit, ne quamdiu in vitæ huius itinere versamur, eò curiositatis veniamus, mysteria hæc vt nudè palamque cognoscamus; hæc quippe hic in terra fidei manibus semper inuoluta portanda sunt; Missus hi nonnisi cooperti mensæ inferendi, & visus eorum noxius est.

Mysteria diuina curiosè indaganda non sunt.

Inter cetera Salomonis Prouerbia scriptum est, scrutatorem maiestatis à gloria opprimendum, & sub magnitudine illius periturum. Prouerbium hic propheticę loco haberi dicereque autumo, illum qui à curiositatis vento abreptum minutim enucleare, & audacter diuinam maiestatem indagare præsumit, ac præsertim mysteria Eucharistica, in periculo versari ne hoc in Oceano faciat naufragium, hacq; ab abysso absorbeatur: quare loqui de illis periculosum, silere verò satius ac tutius.

Prou. 5.

Idcirco fortasse factum est, vt loco verborum quæ in vulgata Psalmorum editione loquũtur. *Te decet hymnus Deus in Sion*; Hieronymi versio præferat, idque ad radicum Hebraicarum veritatem, *Te decet silentium Deus*; id est nihil tibi Deus silentio conuenientius est. Inferre Propheta voluit, nihil ad credendum omnibus, quæ de diuini-

Psalm. 64.

tate traduntur, & mysteria intelligenda conuenientius aut aptius esse, quàm nullum de iis verbum effare, sed silere, & silendo adorare & admirari. Quod designare Romani dum vellent, deam quamdam finxêre Angeronã nomine, quæ obuolutum habebat os; vt hinc constaret, in iis quæ diuinitatem concernunt, & ad diuina mysteria spectant, os claudendum, loqui penitus inutile esse, silentium verò aptius: idem quoq; ostensuri veteres Aegyptij, Harpocratẽ pinxêre digito labra comprimentem, denotantes, in diuinis secretis, & iis quæ ad diuinitatem, eiusque potentiæ miracula spectant, silendum, vel nonnisi quàm modestissimè, prudentissimeq; loquendum esse. Alioquin, cæcorum instar, ad singulos passus cæspitamus; Theologi quoq; hæc indagãtes, simul & Philosophi, hic cæcutiunt, & stuporem præferunt.

Angerona Dea.

Harpocrates Deus.

Iob eadem excutiens dicebat, sapientissimos quosq; hic ineptire, nec tantum splendorem, maiestatemq; oculis irretortis posse intueri, *Non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.* Et siquidem abyssus, in qua ratio absorbetur, Oceanus, in quo omnis mundi sapientia submergitur, & naufragium facit. Apertè hoc testatus est Dauid, *Sapientia eorum deuorata est.* Suum quoq; hic symbolum adferens Magnus Gregorius ait, hominum ingenium de Deo loqui dum gestit, quamprimùm nihileitatem suã intueri, & velut in gurgite quodam abreptum, ab immensa hac magnitudine, maiestateq; absorberi; quòd caro de spiritu, de creatore creatura, de æterno tempori subiectus, de immortali mortalis, de lumine cæcutiẽs loqui præsumat. Verba illius audite, *Homo si de Deo loqui cœperit, illico quã sit nihil ostẽdit, quia magnitudinis illius immensitate denotatur, & quasi in profundũ raptus absconditur: loquitur enim*

Iob. 37.

Psal. 106.

Lib. 27. Moral. cap. 25.

caro

tura de spiritu, creatura de creatore, temporalis de æterno, mortalis de immortali, & quasi cæcus de luce loquitur. Hoc si vniuersim de Deo verũ est, nõ minus in illius admirãdis operib. & imprimis in Sacramento Eucharistiæ locũ habet. hic siquidẽ parum loquendum est, & multũ admirandum; hic sensus seponendi, ratio exuenda, axiomata Philosophica contemnenda, solaq; fides in ducem assumenda: Cætera omnia falli possunt, sola fides errare nequit. Quamobrẽ dicendum, tres in hac nobis vita magistros datos esse, à quibus ad rerũ omniũ notitiã, cognitionemq; perducamur, primus ipse sensus est & experiẽtia, quæ omnia sensibilia nobis declarãt, quæq; nobis cũ bestiis communes sunt; secundus est ratio, quæ longiùs procedens, aperit ea quæ sensus excedũt: tertius verò fides, quę longiùs quoq; prouecta, certò nobis persuadet ac patefacit ea, quæ sensus & naturã transscendunt. primi duo sæpius errant, vltimus errare omninò nequit.

Tres nos magistri in hac vita docent omnia.

Isaac iam senior oculos habebat caligantes, cumq; nihil omninò flectentis corã se Iacobi cerneret, tactus eũ decepit, sed auditus ad veritatem deduxit, dixit namq; aurium iudiciũ secutus; *Vox quidẽ vox Iacob, manus autẽ Esau.* Docemur hic, cũ oculos ingenij debiles & intellectũ caligantẽ & obscurũ habeamus, nihil vt in diuinis penitus videamus; sæpiùs à sensibus & ratione nos decipi, non verò à fide, cuius auditus symbolum est, *Fides ex auditu.* Ideoq; in huiusmodi materiis adeò sublimibus ad fidem confugiendum est, ceteraque omnia repudianda. Huc porrò respexisse visus est Apostolus, dũ ait: *Iustus ex fide viuit;* quasi diceret, nonnisi per fidem viuit iustus, non verò per sensus, argumenta, quæstiones, & rationes humanas,

Gen. 27.

Rom. 1.

in his enim illa omne meritum perdit: nam, vt Augustinus testatur, *fides non habet meritum, vbi ratio humana præbet experimentum.*

Matth. 9. Luc. 8. Hæmorrhoissa, qui duodecim ipsos annos fluxu sanguinis laborarat, quamdiu humana remedia consulebat, & naturalia dogmata adhibebat, indies malũ ingrauescebat, & sanitati restitui non poterat. Idem omninò de humano ingenio dicendum est; quamdiu enim sensibus adhæresci, quamdiu rationem consulit, quamdiu ratiocinari vult, nihil omnino discet, sed tunc morbus illius & ignorantia, quantum ad diuinarum rerum contemplationem spectat, crescit.

Fides amittit meritũ dum rationem consulit.

Matth. 2. Magi, de quibus apud Matthæum, qui in Bethlehem venêre, & quibus stella noua itineris ducatũ præbebat, quamprimum vt Ierosolymitanam vrbem ingressi sunt, vbi scribæ & doctores legis commorabantur, ducem illam cælestem amiserunt, atque ipsa lucere desiit & euanuit. Magnum sanè miraculum, sed quod denotet, facem illam cælestem, quæ fides est, quæque iam inde à baptismate in vitæ huius itinere ad puerum Iesum adorandum cognoscendumque ducit, quamprimum vt mundi scholas ingredimur, & scientias naturales in consilium adhibemus, aliquo modo extingui, aut merito saltem suo priuari.

Fides cælestis facula est, quæ in hac vita illuminat.

Valeant igitur sensus exteriores, valeant rationes & verba argumentantium, sola fides hîc locum occupat; hoc quippe omnipotentis Dei opus est, ac penitus nouum, admirabile, inauditum,, paradoxum cui nullum vmquam simile lectum aut visum, denique omnium Dei mirabiliũ compendium & memoria. Testatur hoc Dauid,

Psal. 110. *Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Hocque

que hodierna mihi die velut argumentum & thema delegi, vt magnitudinem maiestatemque sanctissimi & augustissimi Eucharistiæ sacramenti sub his exponã, quod etiam tota hac octaua prosequar, octo illius mirabilia producens. Hodie igitur primo, illius magnitudinem excellentiamque, ac denique magnum quem magnus Deus nobis ostendit amorem, dum admirabile hoc nobis Sacramentum legauit, exponam.

Primò igitur Regius vates de manna, quod Israelitis Deus in deserto dedit, loquens, hunc in modum locutus est, *Deus auribus nostris audiuimus, patres nostri annũtiauerũt nobis opus quod operatus es in diebus antiquis*: opus illud admirabile quod Hebræi videntes dixere, *Man hu quid est hoc?* quæ mirabilia? quis simile quid vmquam vidit? Hodie hoc potiori iure de sacramento Eucharistiæ repetere licet: manna enim nonnisi figura huius erat, hic verò res ipsa: at opus adeo admirabile, vt vniuersus id orbis obstupescat; opus est, quod videntes homines simul & Angeli exclamãt, *Quid est hoc?* videre accidentia sine subiecto, videre corpus non tamen visibile, corpus quod varijs sit in locis, nullum tamen occupet, quantitatem denique sine extensione, aliaque mirabilia. Quid hoc est? quis simile quid vmquam vidit, hic igitur dicendum est quod de alio quodam mirabili dixit Abacuc, *Admiramini & obstupescite, quia opus factum est in dieb. vestris, quod nemo credat cùm narrabitur.* Opus hoc omnem admirationem & fidem superat. *Psal. 43.* *Abac. 1.*

Admirabilis huius operis magnitudinem exaggerans Dionysius Areopagita, *miraculorum miraculum, sacramentorum sacramentum & eorum consummationem* appellat. Quod Angelicus Thomas *Lib. de cæle-sti hierar. c. 3*

exponens ait, Sacramentum hoc finem & perfectionem esse ceterorum, eo quòd ad hoc, velut ad finem suum, reliqua tendant; cumque alia nonnisi virtutem à Iesu Christo communicatam ad gratiam conferendam habeant, hoc ipsum realiter & de facto auctorem ipsum gratiæ, qui Iesus Christus est, cõtinet. Vnde benè Concil. Trident. ait, *Sacramentum hoc aliorum finis est & perfectio, quia cætera Sacramenta ordinantur ad ipsum vt finem*, quod exemplis & figuris notum faciam.

Sess. 13. c. 3.

Conferuntur 7. Sacramenta 7. planetis.

Septem in cælo planetæ sunt, à quorum virtute influxuq; quidquid hic in terra est, dependet, Sol verò inter hos rex est, & solus ipse natura sua & essentia lucidus, ceteri ab ipso lumen mutuantur. Septem quoque in Ecclesia Sacramenta sunt, à quorum virtute in hac vita omnis animarum salus dependet; at Eucharistia ceterorum rex est, & ipsa sola totum gratię authorem in se comprehendit, cùm cetera nonnisi communicatam virtutem habeant. Cuius rei egregiam in Euangelio figuram deprehendo.

Miraculoso illo vino, quod in Cana Galilææ datum fuit, septem hydriæ repletæ sunt, quæ conuiuas in admirationem rapuêre, & nouos nuptos ab infamia & probro vindicarunt; *Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex.* Inexspectatum & non sine miraculo productum, hoc vinum iam tùm augustissimi & sanctissimi Sacramenti imaginem gerebat, quod sub panis & vini speciebus verum & reale Christi corpus continet: atque vt vinum hoc sex repleuit hydrias, ita quoque pretiosus ille sanguis sex alia Sacramenta replet, iisque gratiam confert, atque idcirco fortasse Sacramenta vasa gratiæ vocitantur.

Ioan. 2.

Oeconomus Pharaonis videbat in somnis cul-

Gen. 41.

mum è quo septem spicæ refertæ turgidæque germinabant; *septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque formosæ.* somnium hoc in veritatem conuertendo, dico, culmum illum sanctissimi Sacramenti imaginem fuisse, & spicas aliorum. Ex Eucharistia enim velut è culmo Baptismus, Cōfirmatio, Ordo, aliaque velut septem frumenti spicæ, quæ Ecclesiæ horrea gratiæ frumento complent, & quibus fideles omnes enutriuntur (iuxta Prophetæ vaticinium *& adipe frumenti satiat te*) pullulant atque originem trahunt. Adeo vt cetera nonnisi riuuli sint, hoc verè oceanus, fons & scaturigo. Sacramenta 7 similia spicis septem.

In omnibus omnino rebus naturalibus semper vnum quid ceteris in eodem genere prædominatur: in corporibus quidem luminosis sol alijs est splendidior, inter metalla principatum sibi aurū vindicat, inter animalia excellit homo; In vnoquoque enim genere datur vnum primum, quod omnia illius genera superat. Ita quoq; in Sacramētis Eucharistia prædominatur, causa est amor, sapientia primò inuenit, potestas vero ad opus produxit. Confirmantē hoc audiamus Augustinū, *Reliqua Sacramenta quæ in Ecclesia tenentur, stupenda sunt & veneranda, sed istud tuū Domine Sacramentum præcellit vniuersa.* Amplius aut maius desiderare non poterat homo, cùm quid maius aut dignius dare non posset Deus. Axioma Philosophicum.

Repræsentatum hoc est in historia Esau & Iacobi; Profanus enim Esau audito fratrem primogenituræ iura surripiendo inuasisse, & paternam benedictionem abstulisse, lacrymabundus & eiulans ad patrem accurrit aliā postulaturus. Sed respondit Isaac, *frumento & vino & oleo stabiliui eum, & tibi posthæc fili mi quid faciam?* quasi Gen. 27.

 dice-

diceret, hæc omnia cum dederim, quid amplius dem non habeo, plura tibi præstare non possem. Sacramenti Eucharistici hæc vmbra fuit, de quo hoc ipsum verè dicere possumus: nam Sacramento hoc dato (in frumento enim & vino designatur) & Spiritus sancti vnctione, cuius figura erat, oleum; maius dare non poterat Deus, neu nos amplius quid sperare vel eminentius, quàm post confectum vitæ curriculum gloriam. Atque ideo Sacramentum hoc, mensa Principum dicitur & potentium.

Prou.23 Salomon ad litteram de morum ciuilitate loquens, sed mysticè & anagogicè de sublimi hoc mysterio ait, *Quando sederis vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam.* Hæc quidem vulgata lectio. Sed in alia versione legitur, *Quando sederis in mensa potentis.* Verè enim in hoc Sacramento (cuius mensa symbolum est) potentiam suam ostendit Deus, omnes vires patefecit, omniaque mirabilia velut in vnum compegit. *Memoriam fecit mirabilium suorum.*

Promisit olim Iudaico populo Deus, vti scri-*Exod.3.* ptura tradit, terram lacte & melle abundantem *Et educam de terra illa in terram bonã & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle.* Ad litteram scio omnia hæc de terra promissionis dici, quæ fertilis erat & ferax vt quæ maximè; at mysticè ausim asserere hoc de Eucharistico Sacramento scriptum esse: ipsum enim vera terra abundantiæ est & melle referta, terra promissa & sperata à fi-*Psal.67.* delibus. vnde Psaltes *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus:* terra inquam, in qua duo sunt colles, è *Ioel.3.* quibus lac & mel nullo non tempore emanant. vnde

vnde Prophetæ, & Ioël imprimis ait, *in illa die stillabunt montes dulcedinem & colles fluent lac.* Colles adeò alti, vt vnus, qui diuinitas ipsa, omnem hominum captum & ingenium excedens, vltra nubes cacumen extollat, omnesque creaturas trascendat; alius, qui ipsa humanitas propter hypostaticam verbi vnionem, angelis sublimior sit; imo & solæ species sacramentales, quòd ad carnem Christi accedant, adeo extolluntur & tantam dignitatem obtinent, vt velut incorporatæ ciues ac substantiæ sint, sine velo subiecto subsistẽtes, adeo vt & nutriant, & quod amplius, virtutem effectiuam, ad gratiam hominibus conferendam habeant, aliosque spiritales effectus edant; idque ex multorum ac magni nominis Theologorum sententia.

Humanitas Christi in hoc, Sacramento eleuata.

Nemini verò hic nouum aut mirum videatur: neque enim ipse solus hoc sentio, sed mecum omnes quotquot de hoc Sacramento Theologi scripsere: sed fixum hoc & indubitatum habeatis velim; Christum, corpori suo & carni honorem haberi dum vellet, inter alia, venerabile hoc Eucharistiæ Sacramentum instituisse; in quo humanitas nostra in tantum extollitur, vt diuinitatem præcedat & velut domina hanc sibi subijciat; constat enim ad vim verborum consecrationis, corpús Christi in altari produci, ac deinde diuinitatem accedere: *primo enim*, inquiunt Theologi, *per verba consecrationis producitur corpus Christi.* Cum tamen in incarnatione secus factum sit; primo enim apparuit diuinitas ac velut domina præcessit; humanitas verò nonnisi serua ac pedissequa. O mirabilia! *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus.*

Humanitati nostræ honor maximus in hoc Sacramento habitus.

Apud Matthæū sub parabolæ inuolucris sermo est de thesauro in agro delitescente, *simile est regnum cœlorū thesauro abscondito in agro.* Varia & discrepans Patrum de hoc thesauro expositio est; fidē in hoc denotari credit Ambrosius; Verbū Dei in scripturæ ænigmatis inuolutum Augustinus & Hieronymus, sapientiam Origenes, verbum æternum sub mortalitate nostra absconditum Hilarius, Christum ipsum Ireneus; equidem parabolam in veritatem, & figuras in mysteria conuertendo dico, Christum verè hic designari, sed sub speciebus sacramentalibus in Ecclesiæ nostræ agro absconditum. Ecquis thesaurus! alius hauddubiè quàm ille, cuius Iosephus meminit è Dauidis sepulcro erutus, qui tria talentorum valebat millia, id est nostra supputandi ratione decies & octies centena coronatorum millia; thesaurus enim qui sub speciebus sacramentalib. delitescit, maioris hauddubiè pretij est; nam ipse diuitiarū Deus hic habitat, ipse thesaurorum omnium Dominus, bonorum omnium reconditorium, & rerum omnium origo, *in quo thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi*: hoc è thesauro pretium redemptionis nostræ depromptum est, vnica sanguinis gutta ex hoc educta ad mille etiam mundos redimendos sufficiebat? Dicite igitur, num Sacramentum hoc verè eximium & præstans sit! sed longius iam prouehar, & è sacra scriptura omnes illius titulos ac præconia recensebo.

Matth.13.

Lib.4.aduers.hæreses.

Lib.13.Antiqui.c.15.

Primò igitur dicitur panis è cælo descendens, *Hic est pānis qui è cœlo descendit*, ait Euangelista. Psalmista vero, *Panem cœli dedit eis.* idque ad distinctionem panium cælestium, & ipsius etiam mannæ, quod nonnisi ex aëris regione prodibat: hic verò è summo cælorum descendit cacumine, & quem

Panis est cælo descendens.

Ioan.5.

Psal.104.

& quem panis ille, de quo Salomon in prouerbijs loquitur, quique de longè naui deuectus est, repræsentat, *facta est quasi nauis institoris de longè portans panem*: institor hic Christus est, nauis Ecclesia, panis verò Sacramentum, in quo verus animarum nostrarum cibus continetur, at qui de longè venit, è cælo namque descendit, *A summo cælo egressio eius*. Atque vt panis qui nauibus vehitur, bis coctus est; ita panis hic cælestis, qui in Ecclesiæ naui reperitur, bis coctus est & bis genitus, semel ab æterno in sinu Patris in cælo, deinde in tempore in vtero virginis hoc in mundo. Prou. 31.

Secundò dicitur panis vitæ, *Ego sum panis vitæ*: & paulò post, *qui manducat ex hoc pane, viuet in æternum*. Ita dicitur, vt pateat discrimen quod hoc inter Sacramentum & ceteros terræ cibos est: mundus cibis, delicijs, ferculisque exquisitis abundat; sed cibi sunt mortuorum, & vnico hoc pane excepto, nullus vitam dare potest; atque ideo panis sudoris & laboris in Genesi dicitur, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*: Psalmista panem lacrymarum nuncupat, *Cibabis nos pane lacrymarum*; Et alio loco panem doloris; *Qui manducatis panem doloris*. Sapienti verò panis mendacij & fraudis est, *Ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacij*. Sed in solo hoc sacramento verum reperire est panem, & verum panem vitæ, sed panem quiesse desijt panis, & in carnem transiit CHRISTI, idque ad vitam dandam hominibus; *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Ioan. 5. Panis vitæ. Gen. 42. Psal. 79. Psal. 126. Prou. 23.

Appellatur tertiò panis Angelorum, *Panem Angelorum manducauit homo*; quod cibus quidam Panis angelorum. Psal. 77.

Psal. 77. dam lectissimus, cælestis ac diuinus sit; vel quòd qui illum recipiant angelicam præ se ferre puritatem debeant, ac velut Spiritus quidam cælestes, puræ, castæ, sanctæ & immaculatæ conuersationis. Ecquis tibi honor exhibetur, homo, cùm à mensa bestiarum sequestratus & ablactatus, ad panem angelicum admotus es? an non meministi eius quod redemptor olim Chananææ ait, *Non est* Matth. 7. *bonum sumere panem filiorum, & dare canibus.* Scio ad litteram hic doceri, iniquum esse, Iudæis veris Dei filiis gratias & miracula auferre, quę illorum panis quotidianus erant, illa vt Chananæis & infidelibus, qui ferino & canum more vitam agebant, darentur: sed non obstat, quo minùs mysticè hoc denotet, non esse bonum & vtile, Angelos cæli filios Sacramenti huius contento priuare, & hominibus, qui vt canes & peccatores in terra viuebant, ipsum conferre. Ipse scilicet panis regius est, qui vitam dat, qui Angelos & Cherubinos recreat, qui cælestes Spiritus reficit, quemq; hominibus Deus communicare desiderat. quod egregia figura reddet manifestius.

Angelus, apud Danielem, Abacucum Prophetam qui prandium messoribus parauerat, comis abreptum in sublimè extulit, èque Iudæa in Babylonem transuexit, inque lacum stitit, in quo Daniel inter leones vinctus tenebatur, dicens, *Daniel serue Dei, tolle prandium, quod tulit tibi De-*
Dan. 14. *us.* Notate hic Allegorici, Abacuc, vt notauit Hie-
In locis Hebraicis. ronymus, Hebraicè significare luctatorem, ac pugilem, & in hoc Iesum Christum Dei filium, qui cum diabolo humana natura assumpta luctatus est, significare. Validus autem hic pugil pran-
Matt. 18. dium in cælo messoribus suis (de quibus Matthæus loquitur, *Messores sunt Angeli*, quique tem-

pore

pore messis generalis, bonos in horrea Domini inferét, impios verò in fasciculos compactos flámis tradent) parauerat; sed cùm generis humani, quod in Babylonica mundi huius captiuitate detinebatur, & in medio leonum constitutum, dirissima excruciabatur fame, eum miseratio tangeret, hunc ei cibum destinauit; bestias pascit, leones reficit, àque peccatoribus comedi vult. Audite quid hic Prophetæ dicant, *Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis* Quid? an non conceptus hi placent? sed producam & alios. *Psal. 16.*

Quartò augustum, venerabile & adorandum hoc Sacramentum in Euangelio panis supersubstantialis dicitur, vel transsubstantialis. Quod enim S. Lucas in Oratione Dominica dixit, *Panem nostrum quotidianum*, alio quodam modo extulit Matthęus, *Panem nostrum supersubstantialem*: vtrumque autem de Eucharistico pane loqui constat, & testis est Cyprianus in Dominicæ Orationis expositione; cui suffragatur quoque Diuus Augustinus: fauet quoque textus Græcus, in quo ἐπιούσιον legimus, quod latinè interpreteris *transsubstantialem*. Vt hinc euidens fiat, Sacramentum hoc, quod ordinarius & communis animarum nostrarum panis est, ceteras creaturas transscendere omnes substantias excedens, atque omnibus categoriis supereminens. Ita porro hoc exponit Pius Cassianus ἐπιούσιος dicitur, *quia super omnes substantias est, omnesque creaturas magnificentia eius & sanctitatis eius sublimitas excedit.* Idē quoque habet Ambrosius, forsitan quoque hoc nomine dictum, quod non panis quidam communis, quo corpus nostrum reficitur, existat, sed quo anima regificè enutritur: Ita porrò sentit Augustinus

Luc. 11. *Matth. 6.* *Lib. 2. de ser. Dom. in monte.* *Collat. 3.*

gustinus, vel etiam, quod cibus quidem inter omnes pretiosus sit, vtpote qui de diuinitate humanitateque Redemptoris participet quibus ferculis nulla digniora lectioraque in cœlo terràue cogitari aut dari queunt. In quo Hieronymum & D. Thomam sequor, & vos mecum omnes asseuerabitis, magnam Sacramenti huius excellentiam esse.

Hieron. sup. Matthæum.

At plura etiam cognoscetis, si figuras quæ iam inde à mundi primordio Sacramenti huius institutionem præcessêre, percurrere voluerimus. Non loquar hic de arbore vitæ, quæ in terrestri paradiso plantata fuit, quæ in omnibus penitus fuit admirabilis: nō referam hic sacrificium Melchisedech, cùm panem & vinum Abraha à conflictu redeunte Deo obtulit: panes propositionis hic tacebo in aurea coram maiestate diuina mensa positos: de agno Paschali verbum non dixero, qui tot adhibitis cœremonijs per tribus Hebraicas comedebatur; sed vnicam Mannæ figuram satis mihi fuerit retulisse: nihil enim est quod melius magnitudinem, maiestatem & excellentiam Sacramenti huius exponat aut repræsentet quàm manna. Quod & ipse Christus in exemplum adduxit, *Patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt; qui manducat hunc panē, viuet in æternum.*

Figuræ SS. Eucharistiæ. Gen. 3. Gen. 14. Leuit. 14. Ioan. 6. Apocal. 2.

Ioannes, mannæ huius occasione in Apocalypsi de manna quodam abscondito locutus est, quod victoribus se elargiturum promisit Deus, simul & calculum ignitum, *vincenti*, inquit, *dabo edere manna absconditum, & dabo illi calculum candidum.* Omnes hic sibi Patres persuadent sermonem esse de Sacramento Eucharistiæ, & ad vetus māna allusionem fieri, quo Hebræi in deserto tot anno-

Exod. 16. & Numer. 11.

annorum ſpatio in ſolitudine ſunt enutriti, vt Exodus & Numerorum liber teſtatur, ac deinde Apoſtolus prima ad Corinthios vnum alteri comparat. Dicitur porrò abſconditum manna, quòd hoc in Sacramento ſub ſpeciebus externis verum Chriſti corpus abſcondatur, adeo vt aliud videatur oculis, aliud fide teneatur. Hoc autem modo locutus, ad Hebræorum manna alluſiſſe videtur, quod in Arcâ Teſtamenti aureæ incluſum (1. Reg. 6.) vrnæ aſſeruabatur; quod cũ Bethſamitæ curioſius intueri vellent ac temerè inſpicere, ingentem ſtragem paſſi ſunt. dicitur autem manna abſconditum, (Eſai. 45.) quòd occulta & abſcondita quadam ratione ibidem contineatur: quod miraculum Iſaias agnoſcens, admirans, exclamat, *Tu es Deus abſconditus* in myſterio ſcilicet SS. Trinitatis ſub ineffabilibus generationis illius æternæ mirabilibus; Deus es abſconditus in myſterio Incarnationis, in qua ſub humanitatis noſtræ velo latuiſti; Deus es abſconditus in venerabili altaris Sacramento ſub ſpeciebus Sacramentalibus, & ſemper *manna abſconditum* eſt. Quot verò ſunt inter manna & Sacramentum hoc ſimilitudines, quot ſympatiæ & affinitates, è quibus nouam illius dignitatem (Exod. 16.) & excellentiam diſcere licet?

Primò manna nonniſi de nocte cœlo deſcendebat, & à nullo occulta hæc pluuia percipiebatur: per noctem vero fidem intelligimus, quę verè tamen inuiſibiliter, credit Ieſum Chriſtum in Euchariſtia contineri.

(Sacramenti huius cōſecratio in ſola reperitur Eccleſia.)

Secundo nonniſi in caſtra Hebræorum depluebat, non vero inimicorum, quod ſacramenti huius conſecratio in Eccleſia noſtra duntaxat reperiatur, idque per Sacerdotes legitimos; apud hæreticos verò & ſchiſmaticos nulla

menſæ

mensæ huius communicatio, sed de illorum mensa illud Propheticum dici potest, *separatum est conuiuium eorum*; & alio loco: *Sacrificia eorum quasi panis lugentium, omnes qui comedunt illum, contaminabuntur.* Cyprianus & Hieronym. locum hunc de hæreticis & schismaticis intelligunt, omnia enim apud illos mortua sunt, fides, mores, doctrina, panis eorum immundus, & epulæ eorum meræ sordes & contaminationes.

Osee. 4.

Lib. 1. epist. 4. & 6.

Tertiò manna in cælo paratum fuit, & filijs Israël datum quamdiu in deserto agerent, & cùm terram promissionis ingressi iam essent, ordinarius ille & assuetus cibus dari desijt. Idem omnino de Sacramento hoc dicendum, tamdiu hoc ipsum nobis dari, quã in vitæ huius solitudine viuimus: at vt eadem egressi sumus, & ad patriam cælestem peruenimus, cibus hic dari desinit, nec iam in figuris & signis, sed facie ad faciem Deus videtur. Quod in Exodo egregiè declaratur. Omni hebdomadæ die manna vbertim cœlo depluebat, at Sabbatho, qui dies quietis & vacationis, ne mica quidem decidebat. Quo docemur per vniuersam vitę huius hebdomadam manna hoc in altare nostrum descendere, & in animarum alimentum dari, sed in magno alterius vitæ sabbatho, vbi requies futura, nullum amplius Sacramentum sub speciebus occultatum, sed hominibus simul & angelis spectabile fore.

Hieron. in comment.

Exod. 16.

Quarto denique cum manna descenderet, ros quidam tenuis ac subtilis cum eo descendebat; ita quoque in augusto hoc Sacramento, cum vero manna, quod est corpus & sanguis Iesu Christi, gratiæ & benedictionum cælestium ros descendit. An non igitur è tot mirabilibus, de mysterij huius

Insignis allegoria.

huius excellentia diiudicare possumus, & audacter hic exclamare, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.*

Verè inquam hoc memoria & compendium est omnium Dei omnipotentis mirabilium: tunc teste Hieronymo, Sacramentum hoc institutum est, quando Aegypto egressi eramus, quando agnus qui tollit peccata mundi, immolatus fuit, & sanguine illius ostia domorum nostrarum & animarum frontispicia tincta fuêre: quando etiam omnia quæcunque prædixerant de Christo Prophetæ, completa sunt, quando legalibus cærimoniis finis impositus, quando vmbræ in veritates transiêre, & veritas figuris successit. Quodnam mirabilium compendium!

Christus templum Salomonis olim ingressus mensas & officinas nummulariorum & columbas in vsum sacrificij vendentium subuertit; cùm verò hoc Sacramentum in Ecclesia instituit, vt obseruat Augustinus, tunc omnes mensas propositionis euertit, altaria thymiamatis destruxit, & omnia veteris legis sacrificia aboleuit. *Matth. 21.* *Tract. 10. in Ioan.*

Quando agnus Paschalis per Hebræorum familias fuit immolatus, & sanguine illius postes & superliminaria tincta, tunc omnes inter Moysem & Pharaonem controuersiæ finem habuêre, tunc captiuitas abrupta, & verum libertatis felicitatisque augurium. His omnibus futura Christianorum felicitas in Eucharistiæ huius institutione significabatur: vix enim verus ille agnus Paschalis datus & immolatus fuit, non quidem cruentè, sed incruentè in sacrificio Missæ, quin omnes *Exod. 12.*

omnes hominem inter & diabolum controuersiæ litesque diremptæ finitæque sint, tyrannis illius finem acceperit, captiuitatis nostrę vincula abrupta sint, atque omnes figuræ completæ. An non igitur eximium & admirabile Sacramentum? an non Sacramentum amore & dilectione plenum quodque Saluator hominum instituit, vt hinc homini constet, quanto Deus illum sit amore prosecutus & affectum singularem hinc percipiat? De hoc in secunda orationis parte loqui decreueram, vestrum verò est benignis dicentem auribus accipere.

Sacramenti huius institutio libertatis nostræ signum fuit.

Si Sacramenti huius excellentia magna est, amor, qui hic se exerit & patescit non minor est; magnum enim amoris signum est, Deum qui ipsa est magnitudo, adeo se humiliasse, vt sub simplicibus accidentibus se absconderit, inque cibum se ad creaturas enutriendas mutarit. In mysterio incarnationis verbum æternum magnum amorem ostendit & humilitatem, cum è Deo qualis erat adeò se deiecerit, seipsum exinaniuerit, serui formam accipiens, & pauperis figuram induens, *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & habitu inuentus vt homo*: at in Sacramenti huius institutione maiorem hauddubiè ostendit, cum omnem maiestatem exutus & oblitus adeò se deiecit, vt cibi panisque formam acceperit, quò corporis & sanguinis sui Sacramento animas nostras mirabili quadam ratione pasceret. Hinc exclamat meritò Augustinus, *Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducauit homo, vt scriptum est, Panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, id est verbum illud quo pasce-*

Deus insignem amorem homini in Sacramento hoc ostendit.

Philip.2.

Conc.1.super Psal.33. & Serm.27.de temp.

pascebantur Angeli sempiternum, quod est æquale Patri; manducauit homo, &c.

Insignem profectò amorem affectumque Dauid erga Miphiboseth claudum mancumque ostendit, quando illum quotidianum mensæ suæ conuiuam esse voluit, dicens, *Et tu comedes panem in mensa mea semper.* Sed Dei Regis Regum erga hominem amorem cœlum terraque magis demirantur, cum illum mensæ suæ adhibet, seseque illi in cibum dat; erga hominem inquam qui adeo miser, mancus & claudus per omnia corporis & animæ membra; cum ipse è contra tam potens, altus magnusque sit Monarcha. Hunc affectum admiratus Psalmista exclamat gratias agens, *Parasti in conspectu meo mensam*: quod S. Cyprianus & S. Augustinus de Eucharistia interpretantur. 2. Reg. 9. Psal. 22. Lib. 3. Epistolar. Lib. 27. de ciuit. c. 20.

Solent in hoc mundo proci, qui ad honestum matrimonium aspirant, passiones suas & ardorem intrinsecum testaturi, & puellarum quas ambiunt cor emolliturі dona cimelia, & edulia esui gratissima mittere. Quod ad dona, videte illa quæ Isaac sponsæ suæ Rebeccæ misit, *protulit vir inaures aureas appendentes siclos duos, & armillas totidem.* & dilectus sponsæ suæ in canticis loquens, *murænulas aureas faciemus tibi.* Quod ad cibos verò delicatiores, audite quod pararius illi & amorum conciliator Vagao dixerit ad formosæ Iudith cor & animum Holoferni domino suo parandum *Non vereatur bona puella intrare ad Dominum meum, vt honorificetur ante faciem eius vt manducet cum eo & bibat vinum cum iucunditate.* Putabat enim ille delicatioribus eam epulis seducere. Genes. 24. Cant. 1. Iudith. 12.

Ita quoque mundi Redemptor, sancto quodam amore, cuique similis nullus vmquam exstitit, ad humanæ naturæ cor emolliendum, sancius, futuri matrimonij tempus exspectans, cuius sponsalia in Incarnatione peracta fuerant, magnum hoc & excellens Eucharistiæ monile illi dedit, & Sacramentum hoc in cibum omnium exquisitissimum contulit. Dauid hoc apertè testabitur, *Quàm magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te.* Abscondita hæc dulcedo corpus Christi est, sub speciebus sacramentalibus. O amorem incredibilem, ô affectum ineffabilem?

Psal. 30.

Hic latiùs excurrens Chrysost. ait quemadmodũ Deus Pater suũ in nos amorẽ testaturus, quidquid dari poterat, nobis in incarnatione dedit, vnicum nimirum filium suum, vt in Euangelio scriptum, *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*; ita quoque in Sacramento Eucharistiæ quidquid habebat pretiosum, carnem nimirum & sanguinem, dedisse. Quod extremi cuiusdam amoris argumentum; quin etiam post Sacramenti huius institutionem, dixit Euangelista, *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos*, id est, corpus illis suum in hoc Sacramẽto conferens, ad extremum vsque amoris punctum, & summa dilectione eos se dilexisse testatus est, adeo vt maiorem amorem ostendere non posset.

Chrysost.

Ioan. 3.

Ioan. 13.

Nathan propheta à Deo ad Dauidem missus illum vt adulterij & homicidij argueret; diuinitus edoctus, vt regis affectum passionemque in benignitatem conuerteret & ad iustitiæ Zelum accẽderet, peccati turpitudine & Vriæ in vxorem affectu ob oculos posito, ait illi eam vt ouiculam fuisse, quæ de pane illius comederet, & calice

2. Reg. 12.

biberet

biberet,ac filiæ ritu in sinu dormitaret, *De pane illius comedens, & de Calice eius bibens, & in sinu illius dormiens : eratque illi sicut filia.* Christi in nos amor longè etiam maior : cum enim nos ouiculæ instar educasset (*nos autē populus eius, & oues pascuæ eius*) proprium nobis corpus in escam, & sanguinem in potum dedit, nosque vt proprios dilexit & complexus est filios. nec verò pane duntaxat suo nos educat, velut Vrias, sed mensæ quoque suæ assidere cogit, ac seipsum in cibum largitur.

Vriæ in vxorem affectus.

Sacra scriptura Ionathæ amorem erga Dauidem exaggerans ait, animas amborum inuicem conglutinatas fuisse, & Dauidem à Ionatha velut alterum se dilectum ; *Conglutinata erat anima Ionathæ, animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam;* quod ipsum etiam reipsa testatus est, dum tunica se spoliauit sua familiarem & intimum suum coopertùrus, *expoliauit se tunica sua.* At maior illius in nos affectus fuit, qui proprium nobis dedit corpus, quod animæ, imo & diuinitatis, quæ hic delitescebat, tunica, nobis vt in cibum cederet, quo non animâ solum, sed & corpore corpori nostro conglutinaretur ; cum Christus magis quàm propriam nos vitam dilexerit.

Christi amor erga hominem similis amori Ionathæ erga Dauidem.

Ambrosius & Augustinus magna Ecclesiæ lumina, amorem Dei erga hominem quem in incarnatione ostendit, egregiè exaltant, quòd vterum Virginis ad hominum redemptionem subire non detrectarit, *Tu ad liberandum suscepturus hominem nō horruisti virginis vterum.* Sed amor, quem in Sacramenti huius institutione, quo in cibum & potum se nobis dedit, declarauit, longè

maior est, quando in intimum animæ nostræ descendit.

Vterus Virginis gratiarum & virtutum thesaurus erat, sed pectora & stomachi nostri cloacæ sunt, & foricæ, in quibus nil nisi sordes & immunditiæ apparent. Scribæ & Pharisæi inuidiæ
Matth. 6. œstro acti, & rancore abrepti, Apostolis expro-
Marc. 2. brabant, quod cum peccatoribus & publicanis
Luc. 5. manducaret magister illorum. Nescitis viperarũ genimina, inuidi, & maligni, quid Dei sit amor. Hæc enim diuini affectus indicia, signa, & argumenta sunt. At longè maiorem ostendit affectum, cùm hodiè se in cibum & alimentum dat; nonnisi manducare cum peccatoribus & publicanis solebat, at iam eorum cibus, alimentum, esca & ferculum est, ô amorem ineffabilem!

Ioseph Patriarcha cùm fratres suos domum de-
Gen. 42. mitteret, suum in illos affectum vt patefaceret, cibos illis in viaticum dedit. Nihil hic mirandum occurrit; erant enim fratres, & omnes honesto loco nati, & bonæ vitæ. Sed Christum priusquam ex hoc mundo abiret, & mortem oppeteret, Apostolis suis, qui eum deserturi erant, imò & Iudæ, qui tam nefariam animo proditionem moliebatur, corpus & sanguinem ad illos enutriendos, nosque deinde in vitæ huius itinere, dedisse; omnem admirationem transcendit, nihilq; vnquam simile visum.

Sponsa in Canticis hunc amorem sentiens, &
Cant. 1. reciproco amore æstuans, sponsum allocuta est, & osculum ab eo petiit, dicens, *osculetur me osculo oris sui*, quasi ad hoc Sacramentum alludens diceret, Hunc mihi honorem exhibebat dilectus, os meum carne sua vt tangat, meisque labiis suum applicet, illum vt velut animæ cibum reci-

piam.

piam. Conceptus huius author est Sanctus Ambrosius, *Ecclesiæ Sacramenta mirabatur, & ait, Osculetur me osculo oris sui*: cui addo, si hoc illa de omnibus in genere Sacramentis, quid dictura in illam fuisse credimus, si Eucharistiam vidisset? Hic siquidem Creator creaturas osculatur, & Deus homines basiatur. *Lib. 5. de Sacram. c. 2.*

Atque hinc est quod Augustinus & D. Thomas Eucharistiam, *Sacramentum reconciliationis* vocent: quod vt intelligatis, sciendum est, veteribus, in more fuisse vt fœdus inituri panem sumerent. Quod etiam symbolo quodam suo exposuit Pythagoras, dicens, *Panem ne frangito*, id est amicitiam pane initã ne dissoluas. Mirum porro, Romæ, Sulla dictatore, dum panis in mensa frangeretur, sanguinem inopinatò effluxisse; quo portento designabatur, ciuilibus per marianas & Sullanas seditiones excitatis bellis, plurimũ sanguinis effusum iri, & magnam stragem edendam. *Eucharistia Sacramentum conciliationis.*

Non omnino abs re fuit, quod de futuri Messiæ seculo prædixit Psalmographus, ipso regnante scilicet, fore, vt iustitia floreret & pax vbiuis terrarum dominaretur: *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis*: & qua ratione hoc futurum esset, aperiens ait, *Et erit firmamentum in summis montium*; quo loco Hebraicè legitur, *Erit placenta frumenti in capitibus sacerdotum.* Quod doctissimus Galatinus libro de veritatis Catholicæ secretis, de hoc mysterio & Eucharistiæ Sacramento intelligit, quæ quotidie vltra Sacerdotum caput sustollitur; verum sanè Sacramentum amoris & reconciliationis, vbi Deus & homo simul manducantes, aut homo DEVM potiùs sub panis & vini speciebus

manducans, Deo suo reconciliatur, & arctissimam cum eo necessitudinem contrahit.

Antiquorũ mos in fœdere ineundo.

Apud Caramanes, suum vt amorem testatum facerent, & fœdus initum inuiolatum fore declararent, moris erat sanguinem venis educere, eumque sibi mutuo in potu præbibere. Scythæ verò pateras sanguine replebant, quem deinde exhauriebant; Medi & Lydij sub axilla venas aperiebant, è quibus alij sanguinem exugebant. Alij verò minus barbari & ad humanitatem propensiores animalia mactabant, eorum sanguiné educebant, carnemque duas in partes dissecabant, ac deinde fœdus inituri inter vtramque partem transibant medij. Quibus ritibus designare volebant, morte illum dignum esse, & in frusta concidi merere, qui fœderis pacta conuentaque violaret.

Gen. 15.

Nemini verò hoc vanum aut fabulosum videri debet, illius enim rei exemplum in Genesi legere est: Deus enim & Abraham dum fœdus inirent, animalia mactata sunt, & sanguine illorum tellus respersa, & per mediũ Deus transiuit: *Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas.* Cur autem? rationem subnectit, *In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abraham.* In Exodo ipsum etiam longè est manifestius, cùm Moses sanguinem holocaustorum in manus sumeret, & eodem altare respergeret, simul & vniuersum populum, *Hic*, inquit, *est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum.* Iuxta veterem igitur hanc consuetudinem sacramentum hoc sacramentum amoris & reconciliationis dicitur; eo quod in ipso Deus nobiscũ reconcilietur, & cum homine amicitiam contrahat; suum hic corpus dat manducandum, pretiosum verò sanguinem ad bibendum; hoc fœdus pa-

In Sacramento Eucharistiæ homo fœdus init cum Deo.

cis

cis, hæc pactio amoris, & amicitiæ nostræ symbolum.

O Sacramentum igitur dilectionis! mysterium amoris! ô amica coniunctio! ô Sanctissima vnio! ita scilicet exclamat Chrysostomus, *Cogita quali sis insignitus honore, quali mensa fruaris, quod Angeli videntes horrescunt, neque liberè audent intueri, propter emicantem inde splendorem, hoc nos pascimur, huic nos vnimur, & facti sumus vnum corpus Christi & vna caro, &c.* Quisnam ille amor ex parte Dei, quæ verò hominis, hoc nomine erga illum reciproca obligatio? *Hom. 60. ad pop. Antioch.*

Iacob Patriarcha cùm procul à patria abesset, & in agro erraret vagabundus, oculos ad cælum conuertens, hoc votum Deo fecit, *si dederit mihi Dominus panem ad vescendum, erit mihi Dominus in Deũ, & toto vitæ meæ tempore seruiam illi.* Quin tu, ô homo, paradiso eiecte, perque vitæ huius deserta vagans, cui tamen Deus Angelorum panem in viaticum & alimentum dedit, eodem te voto obligas, quin & sanctè profiteris, nullum alium te Deum agniturum, quàm hunc ipsum, & illi toto vitæ tempore fidele obsequium præstiturum? Vterque Tobias & Pater & filius collati sibi cælitus beneficij magnitudinem perpendentes, quod Angelum hospitio suscipere meruissent, quid Deo illo nomine rependerent, nesciebant, & beneficia ab Angelo quẽ hominem putabant, recepta exaggerantes, dicebant, *Per ipsum omnibus bonis repleti sumus, quid ergo poterimus ad hoc illi dignum dare?* Eodem modo contemplare anima Deo deuincta, hoc interdum tecum sola repete, considerans'q; Deum, propriũ tibi dando corpus, omni bonorum genere te repleuisse, perpende simul eâdem operâ, quid tantis beneficiis di- *Genes. 28.* *Tob. 12.*

 gnum

gnum illi rependere possis, *Per ipsum omnibus bonis repleta es, Quid ergo poteris ad hoc illi dignum dare?* si Tobias vnius Angeli beneficia tanti fecit, quanti porrò Dei tui, qui summus Angelorũ princeps est, beneficia te facere par est?

Ioseph seruus Putipharis cum ad nefarium adulterinumque à domina concubitum pelliceretur, non alio vmbone pellacis mulierculæ preces sollicitationesq; retudit, quã affectu & amore, quo Dominus illũ prosequebatur; quod & reipsa probans omnia sibi in manus tradita, nulla re excepta asseruit. audiamus pudicum adolescentem,
Gen. 39. *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis ignorat, quid habet in domo sua, & non est quidquam, quod non sit in mea potestate, vel quod nõ tradiderit mihi.* Quanto potiori iure te, anima mea, par est, cùm à maligno mundi amore oppugnaris, hoc modo defendere, amoremq; quo te Dominus tuus prosecutus, velut clypeum obiicere. An non amorem tibi ostendit? cùm nihil omninò in domo sua habuerit, in cælo, in terra, deniq; in vniuerso mundo, quin in manus tuas tradiderit; dedit tibi quidquid dare poterat, Filium, Spiritũ S. hoc Sacramẽtum, corpus, sanguinẽ, animã, diuinitatẽ, humanitatẽ, ceteraq; filij sui Iesu Christi merita; quomodo igitur post tot illum beneficia non diligis? quid? tanta beneficia tot maleficiis rependere? an non hic amore æstuas anima mea? an non agnoscis honorem, qui in hac tibi mensa exhibetur.

2. Reg. 9. Miphiboseth Ionathæ hæres & Saulis filius natu minimus, cùm videret se à rege dignum habitum qui mensæ illius assiduus conuiua foret, tanti beneficium hoc fecit, vt indignũ se reputãs, quamuis regio prognatus esset sanguine, summa animi dimissione diceret; *Quis ego sum seruus tuus, quia*

us, quia respexisti super canem mortuum similem mei?

Si Princeps hic tanti regiam mensam fecit, quanti tu Dei tui facias oportet? si hic ita se deiecit, quòd regis conuiua factus esset; quid te facere par est peccator, qui dignus factus es corpus illius comedere, cuius tu creatura es? Esther Regina, in regia iam dignitate stabilita, cùm superbum Amanum ad conuiuium inuitasset, tanti ille beneficium hoc fecit, vt mortalium se crederet felicissimum, suamque sortem magnifaciens apud amicos & familiares gloriaretur, dicens, *Regina Esther nullum alium ad conuiuium cum rege vocauit, præter me.* quasi diceret, O beatum me! ecquæ mea hodierna die beatitudo, quòd à Regina solus cum rege Assuero sim inuitatus. Hoc animo voluas velim, ô homo, tecumque cogites, maiorem honorem & gloriam tibi collatam esse, quòd ad epulum Eucharisticum sis inuitatus; vbi Iesu Christi humanitas ipsa regina est, Diuinitas verò rex & monarcha. Hoc non cogitas homo, sed ad hoc Sacramentum velut brutum vecors accedis: adeò vt de te dicere non immeritò illud Prophetæ queam, *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus.* Esth. 5. Psal. 18.

Eia igitur, Auditores, mentem vestram purgate, desideria exacuite, cogitationes sustollite, mirabilia hæc demiremini, Sacramentum hoc adorate, fidem hic adhibete, & summa cum reuerentia ad ipsum accedite. Panes propositionis in aurea collocabantur mensa, non verò in altari sanguine asperso, forsitan vt constaret Sacramentum hoc non esse secundum ordinem Aaronis, qui in sanguinis effusione constabat; sed Exod. 25. Num. 8.

secun-

ſecundum ordinem Melchiſedech, qui in caritate & dilectione ſitus erat, forſitan etiam, vt denotaretur quænam diſpoſitio foret ad hoc Sacramentum recipiendum neceſſaria, id eſt non in aliam id animam intromittendum, quàm charitate auream, gratijs, virtutibus & meritis plenam. Ad hoc igitur accedite, & illuminemini, nolite erubeſcere, nec pudor faciẽ veſtrã opplebit, *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. Accedite* inquam per fidem, *illuminamini* charitate, *& facies veſtræ*, ſpe roboratæ, *non confundentur:* accedite cogitationibus, *illuminamini*, verbis, *& facies veſtræ non confundentur*, operibus: *accedite* humilitate, *illuminamini* gratia, *& facies veſtræ non confundentur* in gloria. Accedite Ethnici, *illuminamini* Hæretici, *& facies veſtræ non confundentur*, Catholici.

Sacramen. hoc ſecundum ordinem Melchiſedech non verô Aaronis.

Pſal. 33.

O ſalutaris hoſtia, admirabile Sacramentum: fidelium cummunio, ſaluus conductus, animarum mortalium viaticum, defunctorum vita, debilium robur, cæcorum lumen, afflictorum gaudium, ægrotantium medicamentum! O myſterium ſublime, quod inter Sacramenta es, quod ſol inter planetas, tu in te cauſam complecteris, alia nonniſi effectum continent: tu Oceanus es, alia nonniſi flumina; tu eſſe habes in facto eſſe, vt Theologi loquuntur, cetera duntaxat in fieri: ô æſtuantem caritatis fornacem! ô rubum amore ardentem! ô hieroglyphicum omnis bonitatis, te nos ſupplices adoramus, ac viua fide credimus; ſenſus hic abijcimus, dicimus argumentis *valete*, rationem omnem vt ſuſpectam habemus, & fidei certæ & infallibilis pedibus aduoluimur. O panis delicias afferens regibus, panis vitæ, panis angelorum, panis qui olim Eliæ tantum virium ac roboris

Euchariſtię elogia.

boris dedisti, hodie animis nostris robur adde, mentem corrobora, affectus confirma, vt postquam in desertum vitæ huius Iesabelem, carnem inquam nostram, & tyrannum Achab, id est mundum fugientes, concesserimus, in virtute tua non ad montem Oreb, sed ad montem Domini peruenire mereamur, vbi Sacramentum non erit amplius, & vbi velo ablato, ac figuris abolitis clarè videbimus quod hodie obscurè & inuolutè credim⁹, quodque vnica beatitudinis nostræ causa & obiectum erit, ad quam nos Pater, & Filius, & gloriosus Spiritus Sanctus perducere dignentur. Amen.

CONCIO SECVNDA,
INFRA OCTAVAM
VEN. SACRAMENTI.

SECVNDVM MIRABILE.

De vera & reali existentia corporis Christi in Eucharistia.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psalm. 110.

FIGVRA.

AARON Pontifex, postquam sanctuarium occlusisset, & omnia vasa sacra & suppellectilem illius sedulò collegisset & inuoluisset, filiis Caath cura commissa erat, vt sacram hanc sarcinā quamdiu populus procederet, semper inuolutam gestarent; nefas verò erat, nisi vitæ adire periculum vellent, eadem retegere aut disco- *Num. 4.*

discooperire. O figura luculenta & peregregia! Quod olim summus sacerdos Aaron in veteri lege præstitit, Iesus Christus in noua fecisse comperitur: cùm enim Ecclesiæ suæ Sanctuarium tot sigillis ac mirabilibus offirmasset, atque interius sancta ac diuina Sacramenta, velut supellectilem & vasa sua, atque inter illa Eucharistia inuoluisset, mandauit nobis, vt omnia illa inuoluta fidei humeris ferremus, nihil videntes, neque inspicientes, quam diu Ecclesiæ castra in vitæ huius via progrediuntur; quin & inhibuit, quidquam horum, nisi periculum vitæ incurrere velimus, tangi; credenda sunt non visa, sine dubitatione portanda, & non cognita adoranda. Tamen quoniam cum nouis quibusdam Bethsamitis nobis hodie negotium est, qui credere nequeunt nisi manna in arca viderint, & cum stupidis Capharnaitis, qui in animum inducere suum non possunt, Christum corpus suum in Eucharistia in cibum dare potuisse: circa legem hanc nonnihil dispensando sanctuarij huius supellectilem paululum reuoluam, Eucharistiæ veritatem explicabo, & summa cum reuerentia & honore monile hoc discooperiens, è scripturis, figuris, & validis rationibus veracem illius veritatem exponam, & corporis & sanguinis Christi Iesu in augusto hoc Sacramento realitatem patefaciam. fides vbique hic ducē aget, Spiritus sanctus submonitorem, Deipara patronum; idcirco salutationem illi angelicam recitabimus. *Aue Maria.*

1. Reg. 6.

Ioan. 6.

Omnes pretiosi lapides, qui in Salomonici tēpli fundamentis posita erant, magnitudine pares inter se erant; eo quòd omnes iuxta eamdem mēsuram secti & efformati essent; sed non idem omnium erat pretium aut valor; erant enim alij

3. Reg. 7.

alijs

aliis pretiosiores; *Fundamenta autem erant de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis, decē siue octo cubitorum, & desuper lapides pretiosi æqualis mensuræ secti erant.* Augurium & diuinum quoddam secretū fuit, quo docemur, quòd quamuis omnia mysteria & Sacramēta fidei ac religionis Christianę, quæ lapides pretiosi & fundamentales sunt tēpli Ecclesiæ, ęqualia sint quantum ad credendū & veritatem, eo quòd omnia eadem in incude fabricata, & eodem signata charactere sint, idē fundamētum habeant, quod potestas & authoritas diuina est; in intelligendo tamen imparia esse: alia enim aliis sunt obscuriora, in quibus proinde fides magis operatur, atq; ideò magis Christiana sunt, iuxta Aphorismum illum Theologicū, *Ibi præcipuè fides habet meritum, vbi ratio humana non præbet experimentū.* Satis hoc ostendit Redemptor, cùm Thomæ priùs incredulo dixit, *Credidisti, quia vidisti, beati*, id est, beatiores, *qui non viderunt & crediderunt*: vnde discimus, quòd vbi ingeniū humanum fatiscit & ratio succumbit, ibi fidem valere, pollere, ac robur exercere; mysteriaque in quibus ratio naturalis cęcutit & nihil omninò videt, magis Christiana esse ac veriora. Aliæ enim religiones adulterinæ & spurię rationē semper in cōsiliū adhibēt, & quantū mens humana illa potest comprehēdere & capere, tantū etiā creduntur & percipiuntur; atque hinc est quod Turcæ & Barbari credant quidem Deum quemdam omnipotentem esse totius vniuersi gubernatorem, moderatoremque, honorandum, amandū, & obsequio dignū; esse post hanc vitam, aliam, & gaudia bonis, improbis tormenta destinata. docet hoc quippe illos naturę lumen, & ratio humana, sed vnū Deū esse in tribus personis, Deum Patrem Filium dedisse pro nobis vt mortem occumberet, atque eumdem

Omnia fidei mysteria in credendo æqualia, sed non in intelligēdo.

Ioan. 20.

Infideles fidem in naturali ratione stabiliunt.

eumdem Dei filium humanam carnem induisse, & sub mirabili Sacramento corpus suum in esca reliquisse, (quòd ratio humana hic cæcutiat, nec edocere hoc valeat,) sibi persuadere non possunt.

Christianę Religionis dignitas.

Atque ideò Christianæ Religionis dignitas & excellentia in hoc patet, quòd omnem hominum intellectum transscendat, & rationem excedat, quod sola authoritate recipiatur & eâdem nixa sit, non verò ratione, argumentis, demonstrationibus; adeò vt Christianus credat, quæ non intelligit, neue vmquam poterit intelligere; ac præsertim circa sublime, admirabile, adeoque augustum Sacramentum, quod singulari quadam prærogatiua & priuilegiali supereminentia, quá præ cæteris habet, simpliciter, absolutè, & sine aliqua quadam designatione, antonomasticè *Sacramentum* appellatur; velut ceterorum Sacramentorum caput, præfectus, dominus. in quo tam multa admiranda, credenda & adoranda sunt, tam pauca tamen dicenda & intelligenda. Sacramentum quod naturam excedit, & eumdem in admirationem rapit, quodque vltimum donum, & summum bonum est ab authore naturæ collatum, Sacramentum denique, quo nullum vmquam maius ab æterno Deo opus patratum, aut in rerum natura productum.

Sacramentum Eucharistiæ supernaturale est.

Huius opinionis erat Isaias Propheta, cùm de mirabilibus, quæ Deus aliquando in Ecclesia peracturus esset, ageret; nam illius conceptus demiratus, omnes omninò homines adhortatur, vt illius adinuentiones diuulgarent, *Notas facite adinuentiones eius*. Quàm egregiæ porrò sunt inuentiones, hominem fieri, cùm homine conuersari, cum homine viuere, & sub Sacramento se tradere vt

re vt

re vt ab homine manducetur? an non hæ dignæ sunt, quæ perpetuò in hominum memoria versentur, annon merentur vt cælo simul & terræ hominibus iuxta atque Angelis innotescant?

Hasce porrò inuentiones adeò obstupuit Salomon, itaque difficile ei videbatur & nouum, Deum cum hominibus commorari, qui ab Angelis in cælo adorari consueuerat, vt ipsum penitus impossibile putaret, admiransque aut potiùs dubitans diceret, *Ergone credibile est quod Deus habitet cum hominibus super terram?* Credibile est, Salomon, credibile, nondum enim Dei inuentiones nosti, verè enim cum hominibus habitat, quin & homo factus, ab hominibus manducari cupit, suumque corpus in admirabili hoc Sacramento in hominum alimentum reliquit. *2. Paral. 9.* Mirum Deum cũ cũ hominibus habitare.

Satrapæ tamen Babylonij contrarium docuêre, & coram Nabuchodonosore rege asseruêre, somnium quoddam eius interpretantes, Deos in terra non commorari, nec cum hominibus conuersari. Audite quid dicant, *Exceptis Dijs, quorum non est cum hominibus conuersatio.* In Ethnicis hoc non adeò obstupesco, nec illos hic errasse adeò mirandũ est. Sine fide enim hoc credi nequit, etiam cùm credendum est, quòd qui mundum replet, in exigua quadam hostia comprehenditur; quòd qui in cælo gloria & maiestate vestitur, hic sub speciebus & accidentibus delitescat, ac corpus & sanguinem dederit, vt hominibus in cibum & potum sit; hoc enim ad intelligendum difficile est, & ægrè se animus resignare, & hic requiescere potest, vt hic se in captiuitatem tradat. *Daniel. 2.*

Hebræorum Legislator Moyses, non parùm familiaritatem Dei cũ hominibus demirabatur,

& hanc ipsam populo Hebræo repræsentans, illos ad gratitudinem excitabat, quòd nulla sub sole natio Deos sibi haberet adeo vicinos & propinquantes: *Non est*, inquit, *alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi.* si Moses tantus tamq; eximius vir tanti fecit, quòd Deus cœli familiaritatem cum Hebræis contraheret, familiarius cum ijs ageret, sique illos ideo tantopere ad illum diligendum obligatos putaret; quis Christiano honor est, quæ gratia & beneuolentia, quòd idem Deus non ad illum modò accedat, sed ipsi similis reddatur, cum illo comedat, ipsi se denique in cibum largiatur? quomodo igitur illi deuincti sunt? aliquisne sub cœlo populus, natio, aut territorium est, cui tantam dij sui gratiam præstent, tantam beneuolentiam exhibeant? cum hoc concessum est Ecclesiæ, soli huic honor hic & gloria reseruata.

Deut. 4.

Ezechiel Propheta beatam ciuitatem cum descripsisset, omnigeno refertam bono, tandem vno velut fasce omnia illius bona complectens ait, Dominum ibi commorari, & ciuem illius esse, *Et nomen ciuitatis illius ex illa die, Dominus ibidem.* Quasi diceret quòd Deus ciuitatis huius ciuis sit & inquilinus, maximam hoc illi gloriam adfert & decus eximium, Quod olim de huiusmodi ciuitate Propheta dixit, hodie apertè manifesteque de Ecclesia dicendum, omnem illius honorē triumphum ac gloriam esse, Deum inquilinum & in altari præsentem, inque mensa vt cibum habere. Quapropter non immeritò Propheta exclamat, *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei*; quod scilicet Deum habeas fundatorem, Deum qui apud te commoratus est, Deum quem vidisti, quem comedisti, quique propria te carne enutriebat.

Ezech. 48.

Omnis Ecclesiæ honor est Deum habere præsentem.

Psal. 86.

O res

O res verè admirabiles & gloriosas! Esaias hæc prædicens & eminus præsagiens spem certam melioris fortunæ concipit, *Pro eo quòd derelicta fuisti & odio habita, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generatione & generationem.* Quasi diceret, Ecclesia quidem mea derelicta & contempta fuit, sed veniet tempus, quo ita illam exaltabo & dilatabo, atque ita illam proueham, vt totius vniuersi futura sit decus & ornamentum, vtque futura secula nihil huiusmodi visura sint, aut quidquam dignius aut excellentius; futurus enim sum ciuis illius, & in ipsa commorabor. *Isai. 60*

Ioannes Euangelista cum in Incarnationis & SS. Trinitatis Oceano longiùs prouectus esset, ac plurima circa illam mysteria exposuisset, ita tandem Euangelium suum concludit, *Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis:* perinde ac dixisset; Hoc cũ dixero, nihil dici aut cogitari sublimius digniusue potest, quàm Deum in nobis habitare, non enim datur vltra! non dicit *nobiscum*, hoc enim in incarnatione peractum fuit, cum Deus hominem induens nobiscum commoratus est: sed ait, *in nobis*, quod hoc in Sacramento fit, in quo se Deus in cibũ largiens in nobis & ipsi vicissim in illo commoramur, iuxta Euangelij sententiam, *In me manet, & ego in eo*, hoc scilicet omnem admirationem excedit, & sine fide hoc credi nequit. *Ioan. 1.*

Dicere solebat Auerroes magnus quidem Philosophus, sed gentilis, multa quidem in Christiana religione contineri, sibi quę arriderent, sed quod Christiani Deum se manducare profiterentur tam execrandum, impium & nouum sibi videri, vt Mahometis se superstitionibus adhibe- **Auerrois opinio impia.**

adhærere, quàm Christianorum religionem amplecti malle diceret: idem ipse Iudaicam quoque legem exsibilans, puerilem eam dicebat, quod ceremoniis abundaret puerilibus; Turcarum vero & Saracenicam patinam, quòd immunda esset & sordibus abundaret; Christianam denique stultam & fatuam, quòd Deum se suum manducare astrueret. Quare omnibus ritè consideratis, malle se Philosophico more viuere iactabat.

Huc alludens Apostolus simile quid de sui
1. Cor. 1. temporis hominibus refert, dicitque Christum crucifixum annuntiari, Gentibus stultitiam, Iudæis autem scandalum videri, *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.* Et sanè quicunque rationem consulere, sensus interrogare, naturam indagare, Philosophiæ præcepta sequi, ac simpliciter humano more loqui vellet, crederet hauddubiè, stultum esse, & stolidum, quicumque persuadere conaretur, Deum hominem factum, sub Sacramenti speciebus delitescere, in cibum dari, os nostrum ingredi, & tamdiu subsistere, quamdiu ipsæ subsistunt species. sed quid? sequendum est Psalmistæ consilium, eiq; consulenti credendum, qui simili iure ait, *Credidi propter quod locutus sũ,*
Psal. 115. *ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Hoc quidem & ipse cõsulo, & mihi ipsi imprimis, vtinã & vobis eadem insideat opinio: credã igitur priusquã quid dicam, fidem ante verba præmittam: mentem & omnes animæ facultates humiliabo, & sub fidei
Auctoris egregia resolutio & animus. obedientia flectam, vobis idem vt faciatis auctor sum; dicã igitur hodie in excessu iustarũ passionũ & iracundiæ meæ, sacrosanctæ Eucharistiæ honorẽ protecturus, Berengarius impostor est, Lutherus

rus mendax, *Zuinglius* calumniator, Caluinus blaſphemus, & omnis homo fallax, qui negare voluerit corpus & ſanguinem Chriſti realiter, ſubſtantialiter & verè in magno & adorando Altaris Sacramento contineri, Sacramento inquam quod epitome & compendium omnium Omnipotentis Dei mirabilium. Atque hoc thema noſtrum commune eſt, *Memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus.* E tot mirabilibus hodie nonniſi vnum tangam, quod ſecundũ erit, mirabilẽ ſcil. Chriſti in hoc Sacramẽto exiſtentiam, quã vt vobis clariùs producã, primò hæreticorum falſitates & impoſturas patefaciã, ac Catholicam deinde veritatem depromam.

Principio igitur, antequam longius in hac controuerſia prouehar, & inimicos ad conflictum prouocem, egregios peritoſque pictores imitabor; qui rudi quadam Minerua & vmbratico colore tabulas & laminas delineant, ac viuos genuinoſque & vnicuique perſonæ ac rei proprios colores addentes, imaginem perficiunt: ita & ipſe impietatem, impoſturam, blaſphemias, calumnias, & errores hæreticorum priùs in concionis huius tabella deliniabo, & craſſo quodam & pingui modo proponam, quàm veris viuiſque ſacræ ſcripturæ oraculorum propheticorum, figurarum veteris teſtamenti, & ſanctorum Patrum auctoritatis coloribus propoſitis, veram realitatis Sacroſanctæ Euchariſtiæ imaginẽ repræſentẽ. Pictorum mos.

Aod ad liberandum populum à Deo deſtinatus, ambidexter deſcribitur, tamque ſcitè ſiniſtra quã dextra vtens. *Qui ſuſcitauit eis ſaluatorem vocabulo Aod, inclytum filium Gera, filij Iemini, qui vtraque manu pro dextra vtebatur.* Equidem huic duci hodie ſimilis videri cupio, cumque huc à Deo *Iudic. 3.*

ad animarum salutem procurādam euocatus sim, vtraque manu digladiabor, sinistra hæreticos profligabo, conuincam, coarguam, dextra verò Sacramenti huius veritatem propugnabo, & Catholicos in vera fide stabiliam.

Terribilis ille Angelus, qui olim Ioanni in Apocalypsi apparuit, inter cetera gladium ancipitem habebat ore promanantem, *Et de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat*. Verbū Dei iuxta Apostolum gladius anceps est, dicit enim, *viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti*. Hodie quoque similis quidam ore meo exeat, & vtrimque concidens, vt hinc in aduersarios insurgā, & calumnias propulsem, illinc verò fidei veritatem adstruam, & fidelium Catholicorumque opinionem confirmem. Deus Ieremiam Prophetam cùm destinasset, quò populo suo passim concionaretur, & per gentes & regna verbum suum disseminaret, mandauit vt euelleret & plantaret, demoliretur & ædificaret; *Ecce constitui te hodie super gentes & super regna, vt euellas & destruas, & disperdas & dißipes, & ædifices & plantes.*

Hebr. 4.

Ierem. 1.

Idem me Deus eadem hodie ratione legasse videtur, vt populo suo concionarer, ad hæreses euellendas, sanctamque fidem plantandam, mendacia destruenda, & veritates ædificandas. Hoc igitur me modo hic geram, priusque falsitatibus & erroribus inimicorum euersis, fidem & professionem Ecclesiæ deinde stabiliam.

Susannæ accusatio Euchari-stię confertur.

Pudica & innocens Susanna à duobus veteranis veteratoribus, amore impudico æstuantibus adulterij accusata cùm foret, suscitauit Deus Spiritū adolescentis Danielis, qui innocentiā illius tutatus est, & nefarios illos adulteros mendacij & fal-

& falsitatis coarguit. Lutherus & Caluinus duo flagitiosi illi veteratores, iam à multis annis præter omne fas & nefas, Sanctam & innocentem Eucharistiam malignè impieque persequûntur; sed ecce, ipse hodierna die, post infinitos alios, qui contrarium asseruêre, & duos illos vafros testes mendacij coarguerunt, velut alter Daniel veritatem & honorem Sacramenti huius tuebor, ac duos illos sæculi nostri veteratores libidine infames, iuratos Ecclesiæ nostræ hostes mendacij accusabo. Quare iam ad illorum technas detegendas, imposturasque conuincendas me accingo.

Caluinistæ, velut noui quidam Capharnaitæ cùm dignitatem, maiestatemque Sacramenti huius comprehendere non possent, auditores, nonnisi figuram corporis Christi hoc dumtaxat contineri, impiè blaterant, realitatemq; & veritatem ita ab eodem abesse,

Sidera terra
Vt distant & flamma mari.

Quin & formulam institutionis illius interpolantes aiunt, Christum cùm verba hæc protulit, *Hoc est corpus meũ*, intellexisse & dicere voluisse, *Hoc significat corpus meũ*. O errores, mendacia, impietates & calumniæ! latiùs hæc exponenda sunt, & series hæc amplianda.

Mox vt Christus suam corporis nobis sui in venerabili Eucharistia relinquendi, voluntatemque mentemque discipulis aperuit; illi rei difficultate consternati, & credere non valentes, cum Capharnaitis *abierunt retrorsum*; & nefarius Iudas primus hac in re, teste August. hæreticus fuit; *Ioan. 6.*
sed ipse Christus summus Ecclesiæ Doctor, hunc *In Psal. 54.*

errorem refutans, in viam illos veritatis reduxit, ostenditque, quod illi crassò & rudi modo intelligi vellent, spirituali & alio penitus diuerso esse intelligendum; *verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.*

Ioan. 6.

Deinde Corinthij quidam de mysterio hoc dubitantes, & à generali fidelium fide desciscentes credere non poterant, Sanctam communionem tam diuinum quid esse, vt sanguinem & corpus Iesu Christi in se contineret; sed nonnisi vt communem illam habebant cibum, vel nonnisi aliquid mysterij in se continentem: aduersus quos Apostolus confestim dictata Epistola conflixit, dicens, *conuenientibus vobis*, inquit, *in vnum audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo, nam oportet hæreses esse, &c.*

1. Cor. 10. & 11.

Post illos venêre Manichæi, qui filij Dei humanitatem oppugnantes, credere aut sibi persuadere non potuerunt, sanguinem Christi sub vini speciebus contineri, vti nec corpus sub specie panis, omnia hæc refert & testatur S. Augustinus; sed errorem hunc in ipso sui exordio quamprimùm iugularunt Patres. Negauit deinde Nestorius in Eucharistia carnem verbo vnitam recipi, sed hanc falsitatem concilij Ephesini Patres destruxerunt.

Lib. 20. cont. Faust.

Longo pòst tempore, circa annum Domini octingentesimum, Ioannes quidã Scotus, ordinis S. Benedicti, & Caroli magni præceptor, veterẽ hunc errorem ab inferis reuocans veritatem Eucharisticam negauit, sed quamprimũ in concilio Vercellensi teste Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi, condemnatus est. Ducentis pòst annis elapsis, anno scilicet millesimo, Berẽgarius Archidiaconus Audegauensis in aciem prodijt, qui

vbiq;

vbique & docuit & scriptis asseruit in Sacramento hoc nonnisi figuram comprehendi; & ecce quamprimum vt in apertum prodijt, à pluribus lingua calamoque oppugnatus fuit, in primis ab Aldemanno Episcopo Brixiensi, Lanfranco Cantuariensi, Guitmundo Auersano in Apulia, Algero monacho, alijsque plurimis; deinde ab vniuersali Ecclesiæ voce suffragioque proscriptus in concilijs & priuatis & generalibus, primo in cōcilio Vercellensi sub Leone sexto; secundò in Turonensi sub Victore secundo, cui Hildebrandus, qui deinde Pontifex creatus Gregorius septimus fuit appellatus, præsedit; in quo cùm rationibus & argumentorum pondere conuictus esset, errorem abiurauit; tertiò in vniuersali Romano, cui centum ac tredecim Episcopi sub Nicolao Papa interfuêre, in quo miser iterum dogma eiurauit, errorem agnouit, & coram Pontifice scripta sua flammis tradidit.

Gulielmus Malmesburiensis Bibliothecarius in historia Anglorum mirum quid enarrat, velut triste malorū Berengarij augurium: refert enim S Fubertum; cùm in vitæ extremo constitutus esset, Berengariumque adhuc tum puerum lecto astantem cerneret, quamprimum inde aufferri mandasse, se enim illum cernere non posse, vt qui illum veritatis catholicæ alquando deprauatoré & cruentum Ecclesiæ persecutorem fore præsagiret, idque extimulatione dæmonis cuiusdam, qui lateri illius indiuiduus comes adhæreret, & tandem ad extremam crudelitatem pertraheret. *Lib. 3. de gestis Anglorum.*

Berengario confutato, condemnato, inque machinationibus suis extincto, Ecclesia cùm in Berengarij contētione superior euasisset, in summa pace ac quiete veritatem & realitatem articu-

li huius poſſidebat, donec tandem Anno Domini MCCCLXXX. duo nefarij vitiligatores VViclef & Ioannes Hus, cõtrouerſiam ſopitam, iterũ reſuſcitant, & ſumma nituntur opum vi, huius nobis Sacramenti realitatẽ, quæ toties & tot in tribunalibus nobis, auditis ſemper aduerſariorũ poſtulatis, adiudicata fuerat, auferre. Illi verò tempus ad hoc maximè oportunũ delegerunt; quodq́; eorũ molíminibus non parũ conduceret; tempus ſcilicet ſchiſmatis, quo tres diuerſi Pontificiã dignitatẽ ambibant, ſed tandem ſchiſmate abolito & Martino V. legitimo Pontifice ſtabilito, cauſa hæc in Concilio Conſtantienſi ventilata fuit, & ſecundùm nos pronuntiatũ, aduerſarij repulſam paſſi, & ad ſumptus luendos, & honeſtam emendã præſtandam condemnati, quòd in Concilio hoc VViclef, Ioannes Hus, & Hieronymus Pragenſis igni ſunt adiudicati: & corpora eorum ſepulcris eruta. Nec hic dæmonis ſubſtitit malignitas aut vafrities, ſed ad Eccleſiæ pacẽ diſturbandam nouos controuerſiæ huius excitauit promotores, ceteriſq́; nequiores; & ecce tibi in Germania Lutherum, Melanchthonẽ, Oecolampadium, Zuinglium, Brentium, alioſq́; innumeros; in Gallia noſtra Petrum Martyrem, Caluinũ, alioſq́; eiuſdem farinæ & dogmatis viros armauit, qui malignitatis vinculo caudatim illigati, ad Eccleſiæ meſſem, velut Samſonicę vulpes, diſperdendã, occaſione horum verborum, *Hoc eſt corpus meum,* quæ cauſæ noſtræ baſis & fundamentum ſunt, in tot ſunt ſectas & opinionum ſchiſmata diſpertiti, vt octoginta & amplius loci huius expoſitiones ſint in eorum ſcriptis, à doctiſſimis quibuſq́; hominibus detectæ; quæ omnes, vt notauit doctiſſimus Epiſcopus Ebroicenſis, Claudius de Sanctis, Senatuum, Parlamentorum, Vniuerſitatum,

Repet. l. 1. c. 10.

& Academiarum totius Christianitatis, sentẽtiâ, ac denique totius Ecclesiæ in Concilio Tridentino, suffragio condemnatæ & proscriptæ sunt.

Lutherus, qui quidem realitatem credebat, sed transsubstantiationem negabat; panis substantiam simul cum corporis Christi substãtia subsistere putabat; atq; ideo Christũ docens impanatũ, horũ omniũ dementiã explodebat, scripsitq; suo tẽpore octo diuersas per Germaniã opiniones vulgò creditas fuisse; alij siquidẽ significatiui, alij figuratiui, alij energici, alij metamorphosiæ, &c. dicebãtur. Melanchthon S.R. Imperij Electoribus hac de re scribẽs, huiusmodi diuersitatẽ opinionũ explodens, alias sex nouas adfert, penitus à Lutheri expositionibus alienas ac discrepantes. sed videamus quid sub hisce nebulis delitescat. *tract. de part. cæn. Domini.*

Fides & opinio Huguenotarũ Caluinisticorũ, auditores, est, quòd quãuis corpus & sãguis Christi σωματικῶς καὶ οὐσίως, id est corporaliter & essentialiter cũ pane & vino hic nõ subsistat, vel sub panis & vini speciebus in Sacramẽto Eucharistiæ nõ comprehendatur, sed in cælo dũtaxat; verè tamẽ ibi illa recipi, idq; dupliciter, primò spiritualiter, ac deinde sacramẽtaliter; spiritualiter quidem ac spiritus, id est fide, & arcta quadam Christi cum anima nostra coniunctione, quæ per Spiritus S. virtutem fieri solet, recipi; sacramentaliter verò ore corporali, quando nõ corpus & sanguis Christi, sed eorũ dumtaxat figuræ, id est panis & vinum sumuntur, quæ velut sigilla quædam & characteres esse dicunt, quibus Christus promissa, quibus corporis & sanguinis sui in Sacramento Eucharistiæ spiritualiter participes nos se effecturũ promisit, confirmare & signare nobis voluit. Sed quantus hic latet error, quæ impostura, quæ nebula & caligo? **Caluinistarũ opinio de hoc Sacramento.**

Impru-

Caluini hæresis Micholi similis.

Imprudens & probrosa hæc Hæresis, significatorum signorum & figurarum adinuentrix, filiæ Saulis Micholis mihi hoc loco memoriam refricat; ac quod olim illa, illud ipsũ hęc hocce tẽpore agere videtur: cùm enim videret illa Dauidem maritum ad necem quæri, clanculò illum dimisit & statuam quamdam pellibus caprinis copertã

1. Reg. 19.

eius loco in lecto collocauit, adeo vt cum regij satellites domũ illius ingressi, Dauidem inuenire dum putant, inanẽ eius loco figuram repererint, *Tulit autem Michol statuã, & posuit eã super lectum & pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius & operuit eam vestimentis.* Ita quoque Caluinistica hæresis, verum Iesu Christi corpus auferens nonnisi spectrum quoddam & inanem vmbrã in profano cænæ suæ lecto collocat, cumque verum Deum, & realitatem ac substantiã veram inuenire volumus nonnisi figura, signum, imago reperitur, quam pellibus tegunt & conuestiunt, id est

Apoc. 17.

chymeris, erroribus, mendacijs, significatis, paradoxis, atque ita miserè atque infeliciter animas decipiunt ac circumueniunt.

In Apocalypticis inuolucris mulierem quamdam meretricem ac libidine infamem, bestiæ insidentem conspicio, plenã blasphemiæ nominibus, septem instructam capitibus & decem communitam cornibus, auro resplendentem & lapidibus pretiosis, manu poculum deauratum forinsecus gestantẽ, sed immunditia & abominationibus refertum: reges ad turpe secum commertium inuitabat, & pellaci lenocinio dementabat, vinoque fornicationum suarum omnes terræ incolas inebriabat, *Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septẽ, & cornua decem; & mulier erat circum-*

Apocalypticæ meretrici comparata nostri temporis hæresis.

circumdata purpura & coccino & inaurata auro & lapide pretioso, & margaritis habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immunditia fornicationis eius. cum mulierem hanc diligenter contemplatus, omnia illius schemata intueor, & fornicationes eius & dissolutiones, ipse mihi persuadeo, verum hoc hæresis sæculi nostri schema esse & imaginem. Sed vestra venia singulas illius partes adaptabo, & vtramque inter se conferam. Imprimis bestiæ insidet, quòd opinio hæc meræ bestialitati & ignorantiæ innixa sit, vel à sensualitate nuda seduci se patiatur, cuius symbolum est bestia: blasphemiis redundat quòd mille impietates & conuitia quotidie aduersus Deum, illius Ecclesiam, sanctos, & ministros Angelosque eructet & euomat: septem capita illius diuisiones & schismata significant; decem cornua verò artes & dolos quibus animarũ salutem studet euertere; lapides pretiosi & aurum superbiam signant & arrogantiã, quæ sectæ huic adhærent. poculum verò aureum quod manu gestat verum Calicis symbolum est, quem in cœna sua circumferunt, qui exteriùs quidem pulcher, venustus & spetiosus, sed intrinsecus mera abominatio, damnatio, exitium, immunditia, & prophanatio mera: adhæc infamis ac salax hæc meretrix reges pelliciebat, omnes habitatores terræ inebriabat, quòd hæresis omnis dissolutionis mater tot principes in errorem pertraxerit, & falsitatis suæ vino plurimos per orbem sparsos populos inebriarit. ô monstrum horrendum, ingens portentosum! O hæresim prodigiosam!

Abominabilis hęc Caluinistarũ nostrorũ cœna refricat mihi ollam virulentam filiorum Prophetarum, de qua lib. 4. Regum scriptum est, quæ 4. Reg. 4.

cùm

cū herbis silueſtribus & incognitis repleta fuiſſet, adeò amara viſa fuit, vt mors in ea deliteſcere putaretur; tantumque abfuerit quidquam vt inde guſtarent, vt clamarent mortem olla contineri, *Cumq; guſtaſſent de coctione, clamauerunt dicentes: mors in olla vir Dei, & non potuerunt comedere.* Mihi credite, Auditores, putida hæc olla, Caluiniſticæ cænæ imaginem præfert; quid enim communio illorum eſt aliud, quàm mera quædam culina, cuius olla & lebes cæna eſt: miniſtri enim myſterium hoc, vt filij Prophetarum, inſipidis, agreſtibus & noxijs herbis, quaſque ignorarent, repleuêre, erroribus inquam, blaſphemijs, impietatibus, & dogmatibus silueſtribus, opinionibuſque, quas nec ipſi intelligunt; adeò vt merum hic virus, venenum, mors ac mera animarum damnatio contineatur; & guſtāti adeo amara & inſipida videantur omnia, vt mortem hic latere inclamet, & comedere nequeat. Olla periculoſa, & menſa mortem propinans, peſtilens cæna ac letifera, animabuſque noxia. De hac Dauid præſagiens, locutus eſt, dum canit, *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum.* Menſa quædam mortis eſt, menſa doloſa, fraudulenta & ſcandali Caluiniſtarum cæna, in qua nonniſi mucidus panis & acetum conuiuis proponitur.

Cæna Caluiniſtica ſimilis ollę filiorum Prophetarum.

Pſal. 68.

Ioſ. 9.

Habitatores quidam terræ Chanaā, cùm olim Ioſuam ementito habitu decipere vellent, veteres quaſdam lacernas, laceras & obſoletas induerunt, & mucido caniſtris pane impoſito & vino fugiēti in lagenis, è longinqua ſe regione profectos aſſeruêre, cùm tamen nonniſi è vicinia regni eſſent, *Dicentes, de terra longinqua venerunt ſerui tui:* quapropter hoc ſchemate Ioſuam aggreſſi,

Caluiniſtę Gabaonitis ſimiles.

gressi, illũ decepêre, & fœdus cum eo iniere. Nostræ tempestatis hæretici idem omninò facere cõperiuntur. Reformatores se enim ementientes, & vetustis quibusdã & exolitis dogmatib. iã dudũ cõdẽnatis assumptis, & S. Scripturæ locis velut frustillis, quibusdam hinc inde vnũ in centonẽ cõsarcinatis, & asinos quosdã Ministros pane mucido & vino acido cœnæ onerantes, è longinqua se regione venire fingunt, id est à multis iã annorũ centurijs fuisse iactant, à primitiua Ecclesia, iã inde ab Apostolorũ temporibus, & immediatè à Christo; cũ tamen inter nos nati sint, eodem quo nos baptizati tempore, & in eadem Ecclesia educati: hoc igitur schema præferentes Prælatos nostros adiêre, & Ecclesiæ nostræ castra ingressi sunt, cumq; nonnisi pacem, reformationem, sanctitatemque spirarent, ac plenis buccis concreparent, fœdus cum iis pepigêre, & fideles omnes in fraudẽ perduxêre. Ecquæ nam illa fraus, loco veri ac sinceri panis nonnisi figuratum producere!

Heliogabalus Rom. Imperator luxu & libidine defluens vt qui maximè, cùm quodam tempore iocos captaret, vniuersum populum Romanum in palatio inuitauit. Omnis plebecula prandij captandi auida confluxit; mensæ sternuntur, aulæis parietes conuestiuntur, & ecce nonnisi cibi picti fucataque fercula mensæ inferuntur, capi, perdices, turdi, lepores, phasiani, aliaque si vera forent, lectissima fercula. sed hic, nonnisi mẽdacia & euanida & picta. ita vt conuiuæ delusi maiori cùm fame mensa recesserint, quàm accesserint. Idem profectò facit & Ioannes Caluinus, Huguenotarum caput & Imperator; vniuersam siquidem Christianorum remplublicam ad magnum cænæ conuiuium cum inuitasset, ad *Aeliogabali factum lepidum.*

quod

quod omnes iam dudum Christus inuitauerat, vt
Matth.11. iucundissimè epularentur dicens, *venite omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos*: & multo etiam prius, *Bibite amici & inebriamini carissimi*; cumq; omnes ad impostoris huius inuitationem accurrissent, mensam insternit fucatam, cænamque parat, in qua nonnisi picta conspiciuntur fercula, corpus inquam & sanguis Christi in figura dumtaxat; misellæ itaque animæ deceptæ non minori inde cum fame & inaniori stomacho recedunt quàm accesserant.

Prou.23. Sapiens in prouerbijs de magnatū purpuratorumque mensa loquens, suadet ne quis eorum, vt parasitus, mensas ambiat, sed cibos declinet; vt qui nonnisi falsa fercula & panem mendacij mensis inferrent; *Ne desideres de cibis eius; in quo est panis mendacij*. Consilium hoc ex parte

In Caluinistica cęna nil nisi fraus.

propheticum erat nosque tacitè admonuit, vt hæreticorum conuiuia fugeremus, nunquam verò eorum fercula ambiremus: in ipsorum enim cæna, nonnisi panis mēdacij ac fraudis frangitur: fraudis inprimis, misellæ enim animæ, verum angelorum & vitæ panem hic emanducaturas cùm putant, nonnisi meras figuras accipiunt: mendacij verò, quòd omnia hæc erroribus & falsitatibus inuitantur; œconomi quoque conuiuij huius, Ministri scilicet, toties mentiuntur quoties realitatem corporis Christi in Eucharistiæ Sacramento inficiantur.

Exod 27. Scriptum in Exodo legimus, altare legis Mosaicæ cauum fuisse & intrinsecus inane, nec è solida compositam materia. Ita quippe id fieri mandauit Dominus, *Non solidum, sed inane & cauum intrinsecus facies illud*. Scio Deum hic ostendere voluisse, Mosaicæ legis sacrificia vana fuisse &

omnis

omnis meriti expertia, vt quę nec remittere peccata, nec aliquam conferre gratiam possent; erat enim lex hæc vacua, & nonnisi figuras habebat; soliditatem verò errorum omnium veritatē legi Euangelicæ reseruatam fuisse. Sed quale apud Hebræos erat sacrificiorum altare, talis esse mihi videtur mensa communionis & cænæ Caluinisticæ, vacua, inanis, caua, nullamque soliditatem continens, substantiam nullam, nullum corpus, nullam realitatem, sed meram inanitatem & cōcauitatem, & *omnia in figuris*. O extremam inopiam! ô calamitatem deplorandam! sed fraudes & versutias potiùs intolerabiles!

In Cæna Caluinistica nihil solidi.

Intolerabiles inquam: cùm ita verba Iesu Christi Eucharisticum Sacramentum instituentis deprauentur, corrumpantur, & interpolentur, simulque mendacij arguantur quatuor sincerissimi Secretarij, quorum tres Euangelistæ, & vnus Apostolus, S. Matthæus cap. XXVI. S. Lucas cap. XXII. S. Marcus XIV. & XV. & Paulus I. ad Corinthios cap. XI. qui diuerso scribentes tempore, locisque diuersis, & distinctis idiomatibus omnes vno eodemque consensu scripsêre, *Hoc est corpus meum*; nullus verò dixit, imò ne dicere quidem cogitauit, *Hoc significat corpus meum*. hoc dicere impostorum est & mera blasphemia, in quo nulla apparet ratio, quodque nulla verisimilitudine astrui potest.

Euangelistarum cōsensus quo ad institutionē Ven. Sacramēti.

Quis enim, non dico credat, sed solùm cogitet, Christum Dei Filium vnigenitum, quique nihil ignoraret, Sacramentum hoc instituere dum vellet, remque tanti momenti ac ponderis legare, parabolicis & figuratis verbis apud Apostolos obtrusioris ingenij viros & rerum penitus ignaros vti voluisse? ipsum inquam, qui in Lege

Mosaica tam perspicuis & apertis verbis circumcisionem, agnum paschalem, panes propositionis, aliaque Sacramenta instituisset; & vnum hoc quod dignius & eminentius ceteris, sub figuris duntaxat & inuolucris tradidisset? Quis fuisset ille doctor, qui cùm ad nos veritatem docendam venisset, mentemque nostram illustrandam eamdem magis inuoluisset ac turbasset, nonnisi per gryphos, emblemata, ambiguitates & figuras loquendo? Præceperas nobis Pater æterne, aurem illi vt præberemus, *ipsum audite*, sed quid lucri fecissemus, si nulla ipsum ratione intelligere potuissemus, & in rebus maximi momenti & serijs nonnisi obscurè, amphibologicè & figuratè esset locutus?

Christus in Sacramenti huius institutione Testamentum suum condidit. Cap. 26.

Ad hæc cùm filius Dei hæc verba pronunciaret, & Apostolis suis eloqueretur, testamentum suum condebat, cuius Apostoli fuêre testes, & Euangelistæ notarij: apud Matthæum enim dictum est, *Hic est sanguis noui testamenti*, atqui in testamentis omnia perspicuis & apertis verbis enuntiari conscribique debent, vt lites & controuersiæ hoc modo euitentur. Clarè igitur illum loqui hic oportuit, non verò in ænigmatis; nos enim alioquin, nonnisi signa & figuras dando, decepisset.

Testamēta clara sint.

Nam vt Paterfamilas falsarius & impostor audiret, si filio testamento gemmas & vniones legans, nonnisi pictos adamantes, rubinos & smaragdos intelligeret: de Deo idipsū multo minus credendum est, quod *fidelis in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis*. Nulla enim ratio est, verisimilitudo nulla, amplius iam vt in figuris loquatur, nam hoc Mosaicum quid spirat; & ad

Iuda-

Iudaiſmum inclinare eſt, atque ita in veteri Teſtamento verſaremur, nec aliud Chriſtus inſtituiſſet, maleque dixiſſet, *Hic eſt calix noui teſtamenti*; & hoc, *Ecce noua facio omnia*. Ecquæ enim nouitas, ſi figuræ etiamnum durant? De veteri lege dici verè poterat, *Omnia in figuris contingebant illis*, hocque vſurpari poterat, anteq uã Ieſus Chriſtus ad Eccleſiam ſuam veniret. Solet Princeps nuptias reginæ alicuius ambiens, & quidem abſentis, quamque videre non poteſt aut alloqui, imaginem illi ſuam mittere; at cum alter alterum vidit, fruſtra omnis pictura; naturâ ſiquidẽ præualente cedit fictitium: ita quoque magnus ille Princeps pacis Chriſtus, quamdiu Eccleſiam ſuam ambiuit, quæ illi in ſponſam deſtinata erat, lege Moſaica durante, imaginem ſuam Synagogæ deſtinauit, ac priuſquam ad illam veniret, infinitas figuras & ſigna præmiſit, at vbi iam ipſe venit, non iam amplius de figuris, picturiſque, & parabolis loquendum eſt. Ad aduentus illius iubar omnes figuræ euanuêre, vt ſole exoriente manna diffluebat. Matth. 28. Simile.

Vmbræ erant pro lege veteri, corpus pro noua, promiſſa Synagogæ effecta, data ſunt Eccleſiæ. In quo Apoſtolo ſuffragor qui ad Hebræos ait, *Vmbram lex futurorum bonorũ non ipſam imaginem rerum*, id eſt non res ipſas, ſed vmbras: & in Epiſtola ad Hebræos, *Iuxta fidem defuncti ſunt omnes non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes*. Exod. 19. Hebr. 11.

Valeant igitur figuræ: iniuria quippè Chriſto non exigua fieret, ſi verba illius ita tropologicè interpretamur, *Hoc eſt corpus meum*; cùm demonſtratiuus articulus, *hoc*, ſtudio & de-

dita opera ibi sit positus, vt rei veritatem denotaret, nosque ab omni dubitatione reuocaret.

Atque vt Pater æternus filij sui veritatem demonstrare cupiens, apertis & perspicuis verbis ait in monte Thabor, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*; hic, inquam, qui hoc in monte spectandum se præbet, qui inter vos est, cuius videtis gloriam, qui loquitur vobiscum, ac de quo loquor; non est Elias, non est Moyses, nec Pseudopropheta, sed verè filius meus: ita quoque in Sacramenti huius institutione, cùm ait, *Hoc est corpus meum*; dicere voluit *hoc*, hoc quod manu teneo, quod dono vobis, quod manducare debetis, verè corpus meum est, & caro; non verò vmbra aut figura.

Matth.17.

Ioan.6.

Aeterna sapientia, priusquam mysterium hoc institueret, videretque non mediocres horum interpretatione verborum controuersias exorituras, præuenire voluit & impedire, vtque omnem dubitationem tolleret, apud Ioannem longè antè dixit, *Caro mea verè est cibus*, nõ figuratè, tropologicè, metaphoricè, sed reuera & realiter, quasi diceret: Multa de me dicuntur, quæ nonnisi per comparationem mihi applicantur, non vero per naturam, vt quòd lapis, leo, agnus & aliis nominibus dicar, quorum similitudinem habeo; sed hic verè, non verò figuratè *caro mea cibus est*.

Sed quid cogitatis etiamnum Iudaizantes Caluinistæ, cùm cœnam vestram figuris refercitis, realitatemque & verum corpus Eucharistiæ aufertis; si hoc verum esset, peiores nobis essetis & maiores idololatræ quàm nos esse putatis: nobis enim obiicitis quod colamus & honoremus imagines;

Hæretici imaginum deuoratores.

magines; sed vos longè essetis deteriores, vt qui in cœna vestra easdē etiā deuoretis, si illic nonnisi figuræ sint & imagines. Atq; idcirco non cœnatores, sed imaginum ac figurarum deuoratores dici meremini. Quænam illa ineptia! quænam absurditas!

Addimus denique axioma & communem omnium Theologorum sententiam esse, in Sacramentorum verbis nullam figuram aut tropum contineri. Adhæc, quòd omnis semper credidit antiquitas, vbi in verbis aliquod in fide nostra necessarium mysterium delitescit, illa per allegorias, methaphoras, aliasque figuras non esse explicanda; ita veteres Patres Manichæos condemnarunt, quòd verba illa Ioannis, *Et verbum caro factum est*, de symbolica & mystica carne exponerent; idem Arrianos, qui verba illa, *Ego & Pater vnum sumus*, de vnione substantiali intelligere nolebant; item Nestorianos, qui verba illa, *Hic est filius meus dilectus*, non de filiatione substantiali, sed adoptiua dumtaxat esse dicebant interpretanda. Ioan. 1.

Cùm igitur verba Sacramenti huius tam eximium & diuinum mysterium includant, ecquænam futura dementia eadem per figuram & signum exponere? quænam etiam futura temeritas, dicere Iesum Christum tam sublimè mysterium dum institueret, coram Apostolis figuratè & parabolicè locutum, cùm priùs illis promisisset, *Iam non in prouerbiis loquar vobis?* Plura de priori hoc membro non dicam, sed aliud iam aggrediar; iam enim satis superque hæresim hanc videor destruxisse, errores euulsisse, imposturas euertisse, & tot execrabiles blasphemias

pessum dedisse. Tempus igitur est veritatis exstruendæ, veræ fidei adstruendæ, & Scripturarũ producendarum. atq; hoc reliquum cæptæ materiæ.

Catholica fides circa Sacramentum hoc.

Perfectè credimus, Auditores, in sancto & Venerabili hoc Sacramento, verè, realiter & substãtialiter pretiosum Iesu Christi corpus contineri, illud ipsum quod natum est ex Maria Virgine, quod cruci affixum, quodque hodie in cælo gloriosum ab Angelis conspicitur: Credimus inquam, post sacrosanctaSacerdotis verba, qui velut Dei minister hic operatur, panis & vini substantiam vnico momento mutari, conuerti, & transsubstãtiari in corpus & sanguinem Iesu Christi; & sub duabus illis speciebus verum corpus, viuum inquam corpus ab anima sua informatum, & diuinitatem semper secum habens, contineri: hancq; omnium Christianorum, omnis antiquitatis, omnium Patrum Catholicorum, vniuersæ Ecclesiæ, deniq; totius orbis fidem esse & sententiam, ita nempe tria generalia Concilia determinarunt, Ephesinum tertium, cui S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus præsedit, Nicenum in Asia superiori congregatum anno Dom. CCCXXXII. & iam à Patrum memoria Tridentinum: cuius hoc decretum est, *Docet sancta Synodus ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacramento, post panis & vini consecrationem, Dominum nostrũ Iesum Christum verum Deum atque hominem, verè, realiter & substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilium contineri*, &c. — *Sess. 13. c. 1.*

Veritas hæc, & fides imprimis certissimis infallibilibusque verbis Iesu Christi, quę hoc Sacramentum instituens elocutus est, innititur, *hoc est corpus meum*; deinde ipsorum Euangelistarum te- — *Matt. 9.*

stimonio

stimonio, qui eadem scriptis mandarunt; Prophetarumque quoque oraculis, qui toties tamque manifestè hoc prædixerunt; Sanctorum etiã Patrum auctoritati, qui omnibus in locis validè animoseque illam propugnarunt, denique Ecclesiæ traditioni, quæ à Spiritu sancto directa, gubernataque, iam inde à mille sexcentis, hac in fide inuiolabilis & integra perstitit. Cæterùm vt magis magisque hodie in eadem vos confirmem, eamdem ipsam veritatem sacræ Scripturæ verbis, veteris Testamenti figuris, & irrefragabilibus rationibus confirmabo.

Ad sacræ Scripturæ igitur loca iam procedamus. In Psalmis scriptum est, *Apud te laus mea in Ecclesia magna; edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum.* quasi diceret, in Synagoga iam olim & exigua Iudæorum congregatione dilaudatus es Domine; sed in posterum laudaberis, & à me imprimis, in Ecclesia magna & generali omnium gentilium concilio: tunc enim miseri peccatores & pauperes vitæ panem in Sacramento altaris comedent, saturabunturque, atque ita saturi deinde Dominum dilaudabunt. Additque deinde seipsum explicans, *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.* Prophetico ritu præteritum pro futuro ponens, *manducauerunt*, pro *manducabunt*. quasi dicere voluisset, Non pauperes modo & mechanici, sed Principes, Reges, & Monarchæ terræ, genibus flexis adorabunt & manducabunt; è quo loco hoc elicimus argumentum, Ait paruos & magnos, pauperes & pinguiores aliquando in Ecclesia panem comesturos, quem adorabunt: adoratio verò nonnisi DEO debetur: atqui hic de

Psal. 21.

Probatur realitas Sacramenti.

Euchariſtia ſermo; ergo verus in Euchariſtia Deus eſt; quis enim vnquam panis adoratus fuit, priuſquam ori inferretur? ſi verò illic non adeſſet Deus, adoratio mera foret idololatria.

Secundò, Regius vates Pſalmo ſecundo, qui totus in laudem Ieſu Chriſti & vitæ eius myſteria effuſus eſt, ait, *Apprehendite diſciplinam, ne quãdo iraſcatur Dominus*; quo loco fontes Hebraici legunt, *Oſculamini filium*, alij item *adorate panem*; quod nonniſi de Chriſto Ieſu intelligi poteſt, qui cùm ſit verus Dei filius, idque æterna generatione & ab hominibus in myſterio incarnationis oſculatus fuerit, quando natura noſtra vnita fuit verbo, tandem ſe panem vitæ præſtitit, idque in Sacramento Euchariſtiæ, *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi*; quique ab Angelis & hominibus ſimul adorari debet.

Pſalm. 2.

Ioan. 6.

Tertiò de hoc Sacramento Apoſtolus ſcribens ad Corinthios ait, *Quicumq; manducauerit & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſãguinis Domini.* E quo hoc elicio argumentum; ſi in Sacramento hoc nonniſi purus eſt panis & figura corporis, quî fieri poſſet, illum peccare mortaliter, qui peccati reus illud manducaret? fierine poteſt Deus bone, vt ob fruſtum quoddam panis indignè ſumptum, anima perpetuam damnationem incurrat? ſi quis dicat ideo hoc fieri, quòd panis hic ſit figura & imago Dei, ob quem peccatum committitur; contrà reſpondeo, agnum Paſchalem verè Ieſu Chriſti figurã extitiſſe; qui tamen in ſtatu illum peccati manducaret, non dici peccare; quare ſequitur, in Sacramento hoc aliud quid contineri, diuinitatem ſcilicet, quæ indignè ſumpta maximi peccati ream animam conſtituit.

1. Cor. 11.

Qui agnũ paſchalé in peccato comederet, non peccabat mortaliter.

Quartò

Quartò Gentium doctor Paulus magnifaciens illud quod in Eucharistia recipimus, Hebræis ait, *Nos habemus altare*, continens pro contento, *de quo non habent potestatem edere qui tabernaculo deseruiunt*: quo loco de Iudæis loquitur, quibus figura dumtaxat & non ipsa veritas data erat, qui cibum hunc gustare non poterant; vtpote qui Ecclesiæ seruatus esset. Quod in Leuitico iam olim Dominus designauit, cùm præcepit, vt singulis annis vitulum & caprum ad expiationem scelerũ sibi Iudaicus populus offerret, quorum sanguine Sanctuarium respergebatur, caro verò extra castra igni dabatur, ac nulli in cibum cedebat. Quorum omnium Apostolus Epistola ad Hebræos meminit, *Quorum animalium infertur sanguis in sancta pro populo per pontificem, horum corpora cremãtur extra castra.* Quo nihil aliud designatum fuit, quàm Iesum Christum in cruce pro peccatorum expiatione immolatum, extra Ierusalem pati & mori, & sanguine illius genus humanum purificari debuisse; carnem verò illius à sacerdotibus Aaronicis altari deseruientibus, id est in veteri lege permanentibus, non manducandam. Illis data erat figura, at nobis veritas. Atque vt olim serui & mercenarij ab agni Paschalis manducatione excludebantur; ita quoque hodie Iudæi & hæretici, qui à pristina libertate & nobilitate velut filij spurij & mercenarij exciderunt, Eucharistiæ gratia priuati sunt.

Hebr. 13.

Leuit. 16.

Hebr. 13.

Dicite igitur, si Apostolus IESV CHRISTI corpus verè in Eucharistia non contineri, & nonnisi signa & figuras hic cerni credidisset, an adeò audacter se veteris legis Sacerdotibus præponere, suamque & Christianorum omnium prærogatiuam extollere & iactare potuisset?

Quintò, Dei filius corporis sui veritatem in hoc Sacramento astruere dum vellet, his vsus est verbis, *ficut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, ipse viuet propter me*: id est, vt ego viuo ex patre, ita vos è corpore meo viuetis. Atqui constat, verbum æternum propter Patrem non viuere ob nuda accidentia, sed vera substantiæ suæ participatione, illi ab æterno communicata; vtpote cùm ambo vitæ fons & origo sint, *Apud te est fons vitæ*. si vera hæc est comparatio, vti reuera est, cùm Christus mentiri nequeat; quis dubitabit, quin de illo mãducatione verè substantiali, non verò accidentali dumtaxat, qualis per solam fidem fieri solet, quæ nonnisi accidens est, quæ fieri & non fieri in anima potest, viuere debeamus. Veritati igitur huic credendum est, aut verbum Dei negandum.

Ioan. 6.

Sextò, Cùm Christus Sacramentum hoc institueret, dicebat, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*. Certum verò est, verum id Iesu corpus, & in substantia & natura fuisse, qui pro nobis non in corpore phantastico & figurato, sed verò traditus & crucifixus fuit, nisi Manichæorum hæresim sequi velimus. Deinde de sanguine dictum est, *qui pro vobis effundetur*: è quo argumentor, quod Christus nobis in Sacramento dedit & reliquit, idem ipsum fuit, quod traditum & effusum fuit in cruce; atqui verum illius corpus & sanguis, non verò figura, traditum, & effusus fuit in ara Crucis; verum ergò corpus & verum sanguinem in Eucharistia reliquit. Equidem argumentum hoc vt certissimum & irrefragabile teneo, & velùt Achillem inuincibilem. sed iam ad figuras descendamus, ecce primam.

Matth. 28.

Argumentum ad realitatem Eucharistiæ probãdam.

In medio Paradisi arbor vitæ fuit consita, velut

arborum ceterarum caput & princeps; & quamuis in horto illo regio aliæ item arbores forent, variis fructibus refertæ, omnesque in hominum vsum alimentumque consitæ: sola vitæ arbor, velut princeps & primaria, vitæ fructum continebat, immortalitatemque homini conferebat. Paschasius Abbas lib. de corpore & sanguine Christi, vt in Bibliotheca Sanctorum Patrum traditur, ait, arborem hanc figuram Sacramenti Eucharistiæ fuisse, quæ cùm in Ecclesia, quæ verus paradisus terrestris, in Sacramentorum velut arborum fructiferarum medio constituta sit; quamuis ceteræ fructus & particularia quædam dona contineant, sola vitæ arbor est, animabusque immortalitatem parit. Vnde Christus ait, *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*; & , *In ipso vita erat.* &, *apud te est fons vitæ*, locisq; aliis innumeris. Secunda. Sapientia dicitur in Prouerbiis ædificasse sibi domum, septem columnas excidisse, victimas immolasse, & mensam proposuisse. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem; & proposuit mensam.* S. Cyprianus libro Epistolarum, & S. Augustinus hoc de sacrosancta Eucharistia interpretantur, tunc verò sapientiam, domum putant ædificasse, quando Verbum æternum, quod ipsa Patris sapientia, Ecclesiam è Iudæis & gentibus collegit; septem verò columnas adaptasse, cũ septem illã Spiritus S. donis aut septẽ Sacramentis instruxit; victimas immolasse, cũ in cruce moriens Deo Patri se obtulit; mensam deniq; proposuisse, cũ suũ in Eucharistia corpus reliquit. De hac mẽsa locutus est Psalmographus dum canit, *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.*

Gen. 2. — Cap. 2. — Ioan. 6. — Prou. 9. — Epist. 3. lib. 17. de ciu. Dei. c. 30. — Psal. 22.

Addam & tertiam. Agnus Paschalis sine vlla con-

controuersia figura Sacramenti huius extitit, nam vt ille immolatus fuit pridie eius diei qua Hebræi Aegypto egrediebantur; ita Christus *pridie quam pateretur, accepit Panem in sanctas ac venerabiles manus suas*, &c. Agnus non per familias modò comedebatur, sed per Sacerdotes etiam in sacrificium ferebatur & immolabatur; Eucharistia non modò est Sacramentum & communio populo, sed sacrificium item à Sacerdotibus oblatum. Agni sanguine Hebræorum postes cum respersi essent, angeli exterminatores, magnam per Aegyptum stragem edentes, manus & rabiem euasère; ita quoque cum animæ nostræ pretioso Agni huius immaculati, qui in Sacramento continetur, quique in crucis arbore oblatus fuit, sanguine consperſæ & irrigatæ fuerint, à dæmonum Spirituum illorum homicidarum & à principum tenebrarum feritate immunes sunt & tutæ.

Agnus paschalis figura fuit Sacramenti Eucharistiæ.

Hæc sit quarta; sed omnium quotquot vnquam fuere præstantissima, manna scilicet; ita post plures alios interpretantur S. Augustinus, Rupertus, venerabilis Beda, qui omnes vnanimi consensu de Eucharistia locum hunc Apocalypseos exponunt, *vincenti dabo manna absconditum*. sexcentas porrò in Eucharistiam & manna proprietates, sympathias, consensus, similitudinesque reperire est, quæ id nobis apertissimè ostendunt. Primo mãna cibus erat angelicus, Eucharistia verò penitus diuina omnium ciborum gustum suggerebat comedenti manna; Eucharistia quoque omnium voluptatum deliciarumque accedentibus gustum præbet: manna quamprimum cælo delapsum apparuit, populus omnis stupore & admiratione perculsus, clamabat *Man hu*, quid

Manna figura Eucharistiæ.

Apoc. 2.

hoc

hoc est? Eucharistia mox vt instituta fuit, mox vt apparuêre accidentia sine subiecto, corpus sine extensione, nullumque occupans locum, omnes omnino mortales cõsternati & stupore defixi clamarunt, *Quis credidit auditui nostro?* quænam hæc miracula, quæ paradoxa? quis vnquam hæc crediderit? An non præstantes hæ figuræ è quibus commune hoc argumentum elicio, manna, agnus Paschalis, mensa sapientiæ & egregia hæc arbor vitæ, figuræ & vmbræ Sacramenti huius fuêre tempore legis Mosaicæ. sequitur ergo, vera corpora & res figuratas in lege Euangelica necessariò esse debuisse; & in augusto hoc Sacramẽto ita realitatem corporis & sanguinis Christi nos habere & nactos esse, vti eius figuras & signa veteres Hebræi habuerunt. Rationes iam velut auxiliarios milites in aciem producam, quibus inimici vires retundemus, & sententiam nostram stabiliemus. Ecce primam. Exod. 16.

Si ipsa Christi corporis realitas in Sacramento Eucharistiæ non contineatur, sequitur, legem Mosaicam Euangelicâ & digniorem & perfectiorem esse, quod ita probo: agnus Paschalis tot cum cærimonijs inter familias Iudæorum manducatus dignior & eminentior erat, meliusque Christum Dominum denotabat, melius illius carnem, innocentiam, mortem & sacrificium repræsentabat, quã panis & vinum, quæ nonnisi inanima & mortua sunt. Attamen Sacramentum hoc panis & vini excellentius & nobilius esse debebat, cum Christus ab agno hoc Paschali ad Eucharisticum hoc Sacramentum, velut ab imperfectiori ad perfectius, & ab minori ad maius transierit; ideo fatendum corpus Iesu Christi verè realiter

Rationes quibus Sacramenti huius veritas astruitur.

Prima ratio

aliterque in Eucharistia contineri ; vel è contra asserendum, Euangelium eiusq; Sacramenta lege veteri, & Christum Mose inferiorem esse, ac proinde multò esse satius Iudaizare, quàm Christi fidem amplecti.

Secunda. En secundam. Dei Filius cùm homo factus in hunc mundum descendisset, veteres figuras omnes aboleuit, legemque Mosaicam in omnibus & per omnia adimpleuit; ipse siquidem de se ait: *Non veni soluere legem, sed adimplere*; & in cruce pendens postremis verbis hoc ipsum testatus est, (Matth. 27.) *Consummatum est*. si verò in augusto & venerabili hoc Sacramento corporis sui realitatem non haberemus, tot illius figuras, quæ longo tempore præcurrerunt, quas iam produximus, non adimplesset; ac proinde cum nihil noui recepissemus, nec ad aliud testamentum transiissemus, Iudæorum instar etiamnũ sub figuris & signis ageremus.

Tertia. Adnectam & tertiam. Obijciunt aduersarij, nonnisi fide Christi corpus hic subsistere; sed respondeo; fides rei alicui existentiam non donat, sed eamdem iam existentem supponit. Dei quippe est rebus esse suum dare, hominis vero id credere quod exemplum manifestum faciet; Non facit fides, Christum resurrexisse, incarnatũ esse, aliaque fecisse, at credit, hæc aliaque his similia noua & inaudita quadam ratione facta. Cum igitur fides efficere non possit, Christi corpus in Eucharistia vt adsit, alia quadam ratione ibi comprehendatur necesse est: falsa enim alioqui esset fides, vtpote quæ credat esse, quod non subsistat. (Fides rebus non dat esse.)

Quarta. Producamus & quartam, per Eucharistiam homo Deo vnitur; & Deus homini, atque idcirco communio dicitur; at si vnio hæc & coniunctio

non-

nonnisi mentaliter & per fidem fieret, vt sibi persuadent hæretici, nihil hic nouum esset, neu quid amplius quàm in baptismo; hocque Sacramentum recipere aliud non foret, quam baptismum renouare, quo fit cōiunctio quædā spiritualis & per fidem, quæ etiam varijs adhibitis cæremonijs peragitur: sequeretur etiam hinc nostram cū Deo vnionē coniunctionemq; nonnisi in mente cōtingere; atqui in carne & spiritu cōtingit, vt testatur ad Ephesios Apostolus, *Erunt duo in carne vna, hoc autem dico in Christo & in Ecclesia.* Quamobrem, Christiani auditores, ex hisce rationibus, figuris & textibus sacræ scripturæ, asserendum, non amplius figuras hic esse, sed inuiolabiliter firmiterque credendum verum, substantiale, & naturale Iesu Christi corpus realiter in Sacramento Eucharistiæ contineri. *Ephes. 5.*

Hæc est catholica & vniuersalis omnium fides, hocque credendum est modo; si verò rei ipsius dignitas ac sublimitas, vel violentus humanarum persuasionum turbo contrarium nos edocere voluerit, clamemus omnes cum Propheta, *Domine vim patior, responde pro me*, causæ meæ patrocinare; ratio fatescit, sensus comprehendere nequit, natura vim patitur, quid dicam, ignoro; quare Domine auxilium præsta, meo responde nomine, tu meus in disceptando esto præses, fide me tua arma, sine ipsa enim causa caderem. *Isai. 38.*

Vlyssis prudentia.

Vlysses cum sirenum scopulos præternauigaret, earumq; cantus illicia pertimesceret, malo se alligari voluit, ne cantus dulcedine illectus & fascinatus, illarum ad scopulos nauis, impelleretur, itaque illisa naufragium faceret: sancto huic mysterio adaptus dico, optimum quemque Christianum hoc imitari debere; Mare

enim

enim contemplationis mysterij huius postquam conscendit, & sirenes humanas cantillantes audit, rationem inquam, sensus, argumenta, Philosophiam, hæresim, sirenes vaferrimas & periculosissimas; Deum oret se vt fidei, quæ verus nauis Ecclesiæ malus est, alliget, ne mundi carmine illectus & fascinatus, mentis impotentiam incurrat, inque infidelitatis præcipitium delapsus animæ naufragium patiatur.

Iob.39. Fide igitur hic opus est, & rationi valedicendum, & Iob Propheta imitandus, qui sublimè euolare cupiens, & curiosiùs in diuina arcana inquirere, ait, *Manum meam posui super os meum*, ne fortè quid extra rem loquerer, ac parum decenter de eo quod comprehēdere non possem. Vas quod *Leuit,19.* operculo carebat, vt immundum in Leuitico haberi volebat Deus; os quoque nostrum vas est, quod, dum mysteria tractanda sunt, quale hoc Eucharisticum, ac de corporis Christi hic præsentia agendum, si silentio coopertum non fuerit, coram Deo velut immundum & sordidum habetur.

Hic, curiose, os tibi refrenandū, ne quid obgānias & quasi tibi minus fuerit satisfactū, inquiras; oculi verò è contrà adaperiendi ad imitationem *Isai.6.* Seraphinorum Prophetæ; nihil præter fidem hic adhibendum, illi soli credendum, omnia sub illius assertione integrè asserenda. Quod in Exodo *Exod.12.* egregia figura repræsentauit; præcepit enim Deus, vt Agni Paschalis assati caput simul & pedes deuorarentur, *caput cum pedibus vorabitis*. ô mysterium. Caput Christi est ipsa diuinitas; vnde *1.Cor.9.* Apostolus, *Caput Christi Deus*; pedes verò illius humanitas, cuius scabellum ipsa fuit crux: hæc porro omnia in Sacramento, nostro agno Paschali, con-

li, continentur: atque per fidem deuoranda sunt, tum quæ ad diuinitatem, tum quæ ad humanitatem spectant, summum & imum, & quidquid in hoc Sacramento à capite vsque ad pedes continetur, deuoranda inquam, sine vlteriori inquisitione: in quo Danielem Prophetam imitemur oportet, qui curiosiùs in cibos ab Angelo allatos non inquisiuit, aut vnde deferret, percontatus est, sed gratiis actis in alimentum sumpsit: idem penitus hic agendum, omni curiositate sepositâ, realitas credenda, substantia in nutrimentum conuertenda, tanti beneficij largitor & donator adorandus, immensæque illi gratiarum actiones offerendæ. *Dan. 14.*

Porrò, benignissime Iesu, verè panis vitæ, & ambrosia penitus diuina, ita hoc credimus, atque in hac mori veritate est animus: numquam verò ab hac fide discedemus, credimus siquidẽ corde, & lingua confitemur; verè te in Eucharistia contineri, corpusque tuum hic realiter & perfectè cũ substantia, natura, anima, sanguine, quantitate, qualitatibus, diuinitate denique comitatum adesse. Verissimum hoc & certissimum esse scimus, contrarium verò asserere qui ausus fuerit, illum hæreticum censendum: scimus & credimus te in hoc Sacramento esse velut arborem vitæ in medio paradisi consitam, vitam & immortalitatem animabus quæ adfers: item ceu agnum Paschalẽ, qui in amoris & caritatis extremæ prunis assatus deuorandus es; adhæc velut manna nouum, sed quod sub accidentibus & speciebus Sacramentalibus delitescat, manna quod oculos adaperiat, stuporemque iniiciat iis, qui ipsum contemplantur; denique velut conuiuium & epulum regium, ab æterna sapientia paratum, in quo omnes ho-

homines reficiantur ac planè saturentur. Idcirco hic te adoramus, adorantesque speramus, quod, postquam animas nostras hic velut cibus enutrieris, Sacramentis cessantibus ac finitis, velut Deus, in altera gloriam iis visibilem sis elargiturus. Cuius compotes nos præstent Pater & Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

CONCIO TERTIA, INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

TERTIVM MIRABILE.

De admirabili transsubstantiatione.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psalm. 110.

FIGVRA.

Exod. 4. & 7. QVAM præclarum videre fuit olim, magnū legislatorem Mosem, vt auctoritatem efficaciamque legationis sibi creditæ ostenderet, ad regem barbarum mitigandum perterrendumque, virgas in serpentes, flumina Aegypti in sanguinis riuos conuertentem. At maius hodierna die miraculum est ac prodigium, Saluatorem & redemptorem orbis Iesum Christum, potentiæ suæ magnitudinem, maiestatemque patefacere dum vellet, magno tum hominum, tum Angelorum stupore admiratione que, panis & vini substantiam in corporis & sanguinis substantiam in Eucharistiæ Sacramento transsubstantiare ac conuertere. Quænam hæc mirabilia, ecquæ transsubstantiatio! *Quis credidit auditui nostro?*

Quis

Quis tam noua & extraordinaria crediderit! quis non obstupescet, demirabiturque, quod natura vniuersa stupet & miratur? Quis de re loqui audeat præsumatque, quæ Angelos mutos reddit & elinguet? quis verbis complecti, ad quam exponendam cælestibus Spiritibus verba deficiunt? Tu futurus es sanctissime Spiritus, qui nobis hoc persuaseris, tu inquam eris, qui sola admiratione nos illud edocebis; tu denique eris, magne totius vniuersi doctor, omnium scientiarum facultatumque thesaure & reconditorium, qui ignaros & idiotas Philosophorum doces argutias, & subtilitates, qui linguas infantium omnibus oratoribus reddis eloquentiores, qui hodiè me ad hanc veritatem docendam asserendamque instrues & armabis, ingenium exacues, mentemq; capacem reddes, vt coram vniuerso hoc Catholicorũ cœtu, ad Christiani nominis honorem, hæreticorumque confusionem, de eadem loquar. ideo opem, auxiliumque tuum imploro, & patrocinium Deiparæ hic inuoco, quam propterea Angelicis verbis compellabimus. AVE MARIA.

Vas electionis Paulus ad fratres suos Hebræos scripta Epistola, de fide eiusque essentialibus mébris loquens; *Fides*, inquit, *est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* In Græco verbo est ὑπόστασις, ad denotandum fidem basim, columnam, & fundamentum omniũ mysteriorum esse. Atque vt Sampson columnas atrij, in quo Philisthæi versabantur, dum collideret & auferret, vniuersa domus ad terram concidit; non aliter etiam cùm Satan fidei semel nobis columnam eripuerit, omne Spiritus ædificium quamprimũ collabatur necesse est & pessum eat; vtpote quæ rerum omnium basis sit & fulcrum.

Heb. 11. *1. Cor.* 13. *Iudic.* 16.

Latinus textus Verbum habet ſubſtantia, ita vt denotetur, quemadmodum ſubſtantia prima omnia humeris ſuis ſuſtinet accidentia, & accidentia ſubiecta deſtructis primis ſubſtantijs remanere nequeunt; ita fidem ſubſtantiam, ſuſtentaculum & fundamentum rerum omnium ſupernaturaliũ eſſe, ac ſine illa ingenium noſtrum tam graue difficultatum myſteriorumque pondus ſuſtinere non poſſe; quî fieri nimirum queat, Deum vnum eſſe trinũ in perſonis, Dei filium carnem induiſſe, eumdem ſub Sacramento contineri & tranſſubſtantiationẽ in Euchariſtia peragi. Vnica fides eſt, quæ montes hos mouet, transfert ipſa, quæ ſublimes hoſce vertices concutit, & impoſſibilia reddit poſſibilia: vnde Apoſtolus, *ſi tantam fidem habeam, ita vt montes transferam.* Ipſa magiſtra ingenij & animæ facula, ſine qua nihil omnino perſpicere poſſumus.

Fides baſis rerum ſpiritualium.

Matth. 27. Sole tempore paſſionis in monte Caluariæ deliquium patiente, tenebris omnia circumquaque cooperta fuêre, cælum, ſtellæque denſiſſima caligine erant obuoluta, atque ita patuit, Dei filium mortem occubuiſſe. Fides animæ ſol eſt, quæ cùm ſemel defecerit, mera in anima apparet obſcuritas, nec quid cæleſte vel ſpiritale cognoſci poteſt; ad hæc certiſſimum argumentum eſt, Deum miſſum & in anima exſtructum eſſe, nec iam amplius viuere, quomodo in Apoſtolo vixiſſe dicitur, *Viuit autem in me Chriſtus;* nihilque interiùs quàm meras tenebras & caliginem deprehendi: tuncque locum habere ſententiam illam Chriſti, *ſi lumen quod in te eſt tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt?* Lumen quod in nobis eſt ipſa eſt fides; quæ cum caligine cooperta fuerit, nihil apud nos quàm obſcuritates & tenebræ reſtabunt.

Fides fax animæ eſt.

Gal. 2.

Matth. 6.

Primum

Primum quod Antiochus Tyrannus templo Ierosolymitano abstulit, fuit candelabrum in quo lucernæ accendebantur, quo sublato mera in templo apparuit caligo & tenebræ: *Et intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis.* Allegoricè hoc exponens, & à sensu litterali ad mysticum transiens, dico, tyrannum infernalem, fidem, quæ candelabrum luminis est, ex animæ nostræ templo ante alia eius vasa diripere conari; quæ cum ablata & sublata fuerit, nonnisi mera nox, nubes, vmbræ illic conspicientur, atque homo eadem destitutus, verè illud Psalmi repetere potest, *Collocauit me in obscuris sicut mortuos.* 1. Mach. 1. Fides luminare animæ. Psal. 142.

In Apocalypsi, inter Angelos illos iræ Dei ministros, iustitiæque illius executores, quartus quidam fuit, qui solem inuasit, eumque obscurare satagens, homines æstu afflixit, adeo vt præ rabie in nomen Dei viuentis blasphemias euomuerint, *Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines & igni,* &c. Quis, vestra sententia, Auditores, Angelus ille noxius est, nisi Satanas, ille malignorum Angelorum Princeps, qui semper fidem nostrã, quæ sol animæ, exstinguere nititur, & aduersus illam, hæreticorum dogmatum phialam, effundere, quam si obscurare potuerit, homines æstuare & rabire, & aduersus Dei honorem, aduersus veritatem, aduersus sanctissimum Sacramentum, & admirabilẽ illius transsubstantiationẽ blasphemias cogit euomere: Eo verò magis diabolus hanc oppugnat & inuadere satagit, quòd nobis illam necessariam norit; & quamuis sol sit paulò obscurior, tamen est in suo obiecto certus & infallibilis, nobisque verarum rerum cer- Apoc. 16. Solam fidem oppugnat diabolus.

 tissi-

tissimam cognitionem præbet, imo etiam obscurissimarum, ac præsertim mysterij Eucharistici.

Regius Propheta nocti eam comparat; at nocti illuminanti; quapropter ait, *Nox illuminatio mea est*: quasi diceret: Fides nox est, quòd obscura sit, sed dies etiam lucida, quæ lumen præbet, ac sine illa nihil omnino in mysteriorum sublimitate videre liceat: & alio quoque loco ait, *Nox nocti indicat scientiam*, id est, fidei nox, quę quòd obscura sit & caliginosa, nox videtur, hominem in ignorantiæ nocte tenebrisque natum, rerum sublimium omnemque sensum & naturam transcendentium cognitionem edocet; fides oculos lippientes habet & caligantes, sed clarè nihilominus videt, ac certissimè de rebus ipsis edocet, cuius figura fuit Lia magni Patriarchæ vxor.

Psalm. 138.

Psal. 18.

Fides obscura est sed certa.

Gen. 29.

Iacob enim cùm in Mesopotamiam in domum Labani venisset, duas illum habere filias comperit, Rachelem formosam vt quæ maximè, sed natura sterilem, Liam verò lippientem; sed fecundam; Iacob itaque cùm Rachelis connubium ambiret, respondit Pater, qua erat prudentia ac modestia, non esse moris, iuniores ante maiores natu nuptui tradere, & si gener esse vellet, Liam prius peti oportere, ac deinde Rachelem se vltrò daturum.

Fides Liæ filiæ Labani lippienti similis.

DEVS æternus, Allegorici, ad Labani huius similitudinem duas filias habet; fidem in quâ, quæ natu maior, & cuius Lia figura erat, oculos hæc habet lippientes, nec clarè videt, sed meritis & bonis operibus fecunda est; ipsa enim illorum radix & origo, vnde Apostolus, *Fides sine operibus*

Iacob. 2.

operibus mortua est; & visionem diuinam, quæ natu posterior, & formosa quàm maximè, quam denotat Rachel, quæ sterilis, neque enim post hanc vitam merendi tempus est: homo velut secundus Iacob, quamprimum visionis huius diuinæ amore inardescit, beatitudinis inquam cælestis, eiusque connubium ambit: sed fidem inprimis hic in terra ducamus oportet, (*sponsabo te mihi in fide*) ac deinde postquam fidele obsequium præstiterimus, & debito Patrem honore fuerimus prosecuti, beatitudinis tandem, hac vita confecta, participes reddemur; nec solet Deus felicitatem cuiquam concedere, nisi prius in hac vita fidem habuerit. Adeo vt fides Liæ similis sit, quod caliget & lippiat, obscureque cernat; certa tamen est & ad mysterium hoc percipiendum penitus necessaria, atque idcirco Eucharistia Sacramentum fidei antonomasticè præ alijs mysterijs dicitur. Osee. 2.

Veteres fidem depingere volentes virginis instar exprimebant, quæ regem aurea vinctum catena contineret, & multos sub pedibus suis prostratos, inaurem ore tenebat & calicem & hostiam manu. Nihil porro hic temerè additum aut parergon: primo quòd incorrupta esset; vt virgo repræsentabatur; rex ille captiuus & vinculis illigatus intellectus & mens erat hominis, quæ cùm facultatibus animæ quodammodo prædominetur, fidei tamen se subijcere debet, eiusq; iussis parêre. vnde Apostolus, *Captiuantes intellectum in obsequium fidei.* milites illi prostrati sensus denotant corporales, quæ ad fidei pedes prosterni debellarique debent: inauris verò auditum designat, per quem fides nasci solet, *Fides enim ex auditu.* Antiqua fidei imago.

Calix verò & hostia signat, Sacramentum hoc præcipuum esse fidei nostræ mysterium, & in quo fides præsertim elucescat. Omnis per sensus, vt ait Aristoteles, oritur cognitio: sensus verò scientiæ plurimùm conducunt, quod velut serui ac famuli intellectus sint, qui omnes illi species, quæ in rerum natura versantur repræsentant. At in hoc Sacramento sensus impediunt potius & intellectui obsunt, quàm prosint, quòd per accidentium verisimilitudinem, mentem priorem etiam substantiam hic subesse, cogant credere. Quamobrem fides hic in primis necessaria est, cuius excellentia in eo apparet, quòd tametsi sensus aliud videant & extrinsecus testētur, mentem tamen ea credere compellat, quæ non videt, eaque vt certissima inuiolataque tenere & amplecti. Apostolus Abrahæ fidem exaggerans ait, *Qui contra spem in spem credidit, vt fieret pater multarum gentium*. Videbat sterilitatem, & credidit fecunditatem, nullos è Sara susceperat liberos, credidítque plurimas ex se gentes orituras. Ita quoque fidei hominis in hoc Sacramento accidit, nihil hic enim videt præter colorem, odoratum, accidentia, gustum, qualitatem panis; firmiter tamen sibi persuadet, post consecrationis verba prolata, panem non amplius superesse. Non videt, non olfacit, non percipit mutationem, variationem aut productionem corporis Domini; credit tamen certissimè, reali, vera, admirabili tamen & penitus diuina actione, quam transsubstantionem dicimus, panis substantia desinente euanescenteque, verum ac reale Iesu Christi Corpus in augusto hoc Sacramento produci: Quod Psalmographo adeò nouum & inusitatum videtur, vt in eo omnium diuinorum mirabili-

Lib. 2. de anim.

Fidei excellentia in hoc Sacramento patet.

Rom. 4.

rabilium compendium situm esse iudicet: quod iam in thema quotidianum sumpsimus, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus*. Tertium vobis hodie mirabile producturus, primo quid de hac nostra transsubstantiatione aduersarijs videatur proferam, quænam deinde Catholicorum circa illam credentia sit, explicabo.

Quod ad primum igitur spectat, sacrosanctum & diuinum transubstantiationis vocabulum, non tã à Catholicis in pretio & veneratione habetur, quàm hæreticis odio & detestationi est. Solent Dæmones Sanctissimo Iesu nomine audito percelli, consternari & perterreri; & ministri patatitij illi reformatores, dum transsubstantiationis vocabulum legunt vel audiunt, quæ tamen Christum in Eucharistia sistit & præsentem exhibet, præ rabie ac furore emoriuntur & efferascunt. Tradunt qui de animalium natura scripsere tigrim animal ferocissimum simul & velocissimũ, rubicundo colore viso efferascere ac rabire; elephantes quoq; viso sanguine ferociam induere & animosius in vulnera ruere. Testantur hoc Machabæorum monumenta, in quibus legere est. *Et elephantis ostenderunt sanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in prælium.* Ita quoque Ministri, qui in Ecclesiam tigrium aut elephantorum more debacchantur ac furunt, quamprimum vt transubstantiationis vocem intelligunt, in qua rubicundus Iesu Christi sanguis in Eucharistia adoratus conspicitur, excandescunt, efferascunt, & rabie fera corda tument, & motus excitare incipiunt.

Heretici transsubstantionis verbum detestantur.

Tigres efferascunt viso colore rubro.

1. Machab. 6

Veteres Hebræi idololatriæ dediti & aduersus superiores murmurare soliti, loquentem Dominum au-

Exod. 20.

num audientes emori se dicebant, atque adeò
Exod. 20. Moysen allocuti aiunt, *Non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Quàm præclarum Domini verbum est transsubstantiatio! Reformatores nostri, libertatem crepantes, & aduersus Ecclesiæ Præsules insolescere murmurareque edocti vt qui maximè, illud ipsum audire nequeunt nisi emoriantur; quare furunt, indignantur & extabescunt; dum tam admirabilem diuinamque actionem peragi audiunt.

Athenienses Philosophi Paulum de resurrectione mortuorum differentem dum audirent,
Act. 7. dicentis orationem explodebant, ac fabulam sibi occini credebant, quum tamen rem illis certissimam exponeret. *Cùm audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam irridebant.* Ita quoque hodierna die, dum Pastores & Ecclesiæ Doctores coram hæreticis argutantibus, sophisticeque agentibus, de admirabili hac actione disserunt; explodunt omnia, mendacij accusant, & idololatras nuncupant.

Nefarium igitur & malignum hoc esse verbum iactant, verbum primitiuæ Ecclesiæ inauditum, nec vsquam in Sacra Scriptura reperibile; verbum portentosum, paradoxum, barbarum, verbum quod velut pestem & grandinem totius Christianitatis autumant, verbum quod velut fulmen, flagellum & communem totius hæreseos ruinam ducunt. Hinc est quod tempore hoc detestentur, tantis viribus aduersus hoc connitantur, & omni animi contentione è mundo id satagant proscribere, omnemque illius memoriam penitus abolere.

Transsubstantiatio hæreticis barbara est.

Primum quod Antiochus Tyrannus è tem-
1. Mach. I. plo Salomonis abstulit, fuit altare sacrum, & mensam

mensam panum propositionis, *Et accepit altare aureum, & candelabrum luminis & vniuersa eius & mensam propositionis.* Sic primum quod sacrilegi & profani hæretici Ecclesiæ surripere & auferre conantur, altare est sacrificij Missæ, & sacra Eucharistiæ mensa; quòd verò transsubstantiatio vtriusque fundamentum sit, & vtriusque realitatem in apertum producat, idcirco omni ratione in illam desæuiunt, & tantùm illam delere & credere, quantùm nos tueri ac propugnare contendimus.

Transsubstantiatio Eucharistiæ fundamentum.

Caluinus homo omni flagitiorum genere copertus, Ecclesiæ flagellum, omne virulentiæ calumniæque genus, aduersus illam euomit, & illius honorem extinguere, gloriam obscurare, decus denigrare, & apud Christi fideles eamdem traducere conuitiarique gestiens, incantationem, fascinum, & diabolicam illusionem nuncupat; quòd sensus eam comprehendere, oculi videre, nec mirabilia illius inuestigare ingenium possit. O effrontem calumniatorem! ô impiam & sacrilegam linguam! Quid? quòd videri hæc actio nequeat, ideonè calumnijs impetenda? quod comprehendere impie non possis, ideoneque sacrilego dente proscindes? An non enim & alia sunt, & quidem in rebus naturalibus, quæ, quamuis sensus nequeat cognoscere, nec ad veram illorum causam pertingere, vera nihilominus, certissima, & fieri naturaliter solita. Viditne vnquam sensus conuersionem illam quæ in baptismo peragitur, qua ablutus à statu præuaricationis ad gratiæ commutatur? Quis vidit vmquam mutationem conuersionemque illam, qua in stomacho cibus digestus in carnem sanguinemque conuertitur?

Lib. 4.

Conuersiones naturales, quę videri exterius nequeunt.

Vide-

Viderene vmquam quis potuit conuersionem oui in auem, quæ intra eiusdem putamina peragitur, quam videre oculi, & sensus comprehendere nequeunt? Credimus tamen hæc omnia. In hoc verò Sacramento non credimus quæ ad oculum non apparent, quamuis actio hæc altior, dignior & longè sit eminentior, omnem sensum, rationem, argumenta, & humanam imaginationem magno interuallo transscendens.

Th. VValdens. to. 2. c. 63.

Ioannes VViclef etiã audacior & in blasphemiis euomendis impudẽtior hinc sacrilegum & scelestum hoc argumentum elicuit; si vera foret transsubstantiatio, Christus foret malignus ille Deus, quem finxêre Manichæi, quod ad nihilum reduceret redigeretq; bona, quæ bonus Deus creasset. Ita hoc Thomas VValdensis tomo secundo operum testatur.

Blasphemiæ aduersus transsubstantionem.

Doctus hic miles & generosus doctor iam nuper excusus, in rupem hanc impingens, & ceruicem collidens, transsubstantionis dignitatem comprehendere non valens, iniurijs illam & blasphemijs euertere & destruere molitur; ac velut draco quidam apocalypticus, egregiam hanc stellam Ecclesiæ nostræ firmamento auellere conatur, ac Rabsacis in modum blasphemans, admirabilem hanc actionem, monstrum, magiam, & chimęram appellat. Noctua hæc, in scripturis vt immunda iudicata, visus imbecillioris est, & ingenij lumen ad lucem & splendorem mysterij huius percipiendum nimis debile habet. Quare non inscitè de illo ac reliquis in genere Ministris dicere licet, *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eã non comprehenderunt*, id est Iesus Christus lux mundi in obscuritate caligineque Sacramenti huius per transsubstantiationem relucet, & tenebræ, id est Mi-

Apoc. 12.

4. Reg. 18.

Ioan. 11.

est Ministri Hæretici, eam nequeunt comprehendere. Quid est autem causæ, an tanto verbū hoc odio prosequantur hæretici, itaque detestentur? quòd scilicet illorum malitiam peruersitatemque denotet, hæresim, dogmata, errores sugillet; deniq; quòd vnica vox hæc omnes eorum minas explodat & euanidas reddat, quòd apertè exponat, quidquid de hoc Sacramento credendum est, quòd realem, veramq́ue corporis Christi in Eucharistia præsentiam explicet, astruat & definiat. Cum enim de transsubstantiatione loqui audio, quamprimum sine figura, sine falsitate, sine ambiguitate, intelligo, credo, confiteor Iesum Christum in Sacramento contineri, panisq́ue substantiam in corporis illius substantiam commutatam esse: quòd verò vocabuli huius splendor lippientes caligantesq́ue noctuarum harum oculos feriat, & filij tenebrarum ad radios hosce conniueant, hinc est quod ipsum detestentur, abhorreant, & nonnisi blasphemijs calumnijsq́ue excipiant, ac virulento dente proscindant.

Cur hæretici oderint transsubstantionem.

Ita olim Arriani vocabulum illud ὁμόσιος *consubstātialis*, quod trecentorū octodecimq; Episcoporū autoritate inuentū, procusum & stabilitum est, & in Niceno Concilio promulgatum; Nestoriani quoque verbum θεοτόκος, *Deipara*, quod Ecclesiæ prudentia & consiliorū concilio ad hæreticorum fraudes dignoscendas, & veram Catholicorum fidem stabiliendam introductum, detestati sunt. Dicere verò verbum hoc in scripturæ lexico non reperiri nihil euincit; hæc quippe omnium semper fuit hæreticorū expostulatio; nec plura alia verba, qualia *Trinitas*, ὁμόσιος, θεοτόκος in sacra scriptura reperiuntur, ea tamen magno in honore habet Ecclesia ac velut symbola & tesseras

Vocabula à concilijs inuenta ad Hæreticorum errores detegendos.

tesseras ad inimicos suos dignoscendos.

Iudic. 12. Milites Iephte, Ephratæis profligatis & subactis, omnem Iordanis ripam & pontes obsidentes & valido præsidio communientes, non alio indicio hostes suos dignouerunt quam verbi *Schibboleth* pronuntiatione, quod spicam denotabat; quod cum Ephratæi debitè commodeque pronuntiare non possent, sed blesè *sibboleth* efferrent velut hostes symbolum ignorantes mactabantur. *Interrogabant eum, Dic ergo schibboleth, quo interpretatur spica: qui respondebat, sibboleth statimque iugulabant in ipso Iordanis transitu.* Vox transsubstantiatio vera tessera & schibboleth Catholicorum est, cum frumentum, spicam & animarum cibum denotet, ac per hanc Catholici in Ecclesiæ militantis castris, nouos Ephratæos postquam fidelium castra fugiendo palandoque deseruerunt dignoscunt ac distinguunt.

Transsubstantiatio tessera Catholicorum.

Gen. 27 Isaac Patriarcha cum senio grauis lecto decumberet, oculique illius caligarēt, è voce quamprimum Iacob filium agnouit, quamuis habitum & schema esset ementitus, & Esau se diceret; *Vox quidem Iacob, manus autem Esau.* Non aliter etiam bonus ille Isaac, magnus ille & prudens Ecclesiæ Patriarcha ac Pontifex, iam senex, ob sæculorum annorumque numerum, quo Ecclesiæ suæ durauit imperium, illos vt filios habet, qui de transsubstantiatione loquuntur, eamque in hoc mysterio profitentur, quamuis interdum aliam formam induant, & peccatoris habitum, qui omnino profanus est, assumant, hæretici verò qui eamdem abhorrent & fugiunt velut adulterini spuriique habentur (*gens praua & adultera*) Hæc scilicet tessera est è qua fideles dignoscuntur.

Durante Pharaonico iugo, & strage Angeli exter-

exterminatoris desæuiente, electus Dei populus Hebræi ab Angelo internoscebantur, quòd superliminaria domorum & postes illorum agni immolati sanguine respersi essent; Aegyptiorum verò barbarorum & idololatrarum hoc signum non præferrēt, *Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis.* Ad eumdem modum in Ecclesia, sæuiente Satanæ tyrannide, & hæreticorum persecutione, quamprimum Catholici dignoscuntur populus Dei electus, quòd animam pretioso Iesu Christi, agni immaculati sanguine tinctā habeant, & os transsubstantiationem spiret ac sonet; profani vero & infideles Caluinistæ, quòd vtroque careant. Signum illud, vitæ & conseruationis Israelitarum fuit argumentum & nota, hæc verò salutis, & prædestinationis certitudo in fidelibus & Catholicis.

Exod. 12.

Transsubstantiatio signum salutis fidelium.

Hæc est quæ aduersarios nostros cogit efferascere & ad mendacia & falsitates malè concinnatas confugere. Lutherus omnesque Protestantes, nonnisi merum Innocentij Pontificis III. qui Ecclesiæ præsedit anno Domini MCCXV. & S. Thomæ Aquinatis qui natus est anno MCCXIV. inuentum esse docent. Petr. Martyr. libro contra Stephanum Gardinerum vocabuli huius authorem inuentoremque comminiscitur Innocentium tertium & Concilium Lateranense, tum ob nomen tum etiam ob rei ipsius respectum. Caluinus libro 4. Institutionum suarum dicere non veretur ante D. Bernardi tempora vocabulum hoc mundo incognitum & inusitatum fuisse, Martinus Kemnitius alijque recentiores nebulones, in mendacijs procudendis etiam impudentiores, stupidiores tamen & ignorantiores, dicere audent, tempore Petri Lombardi quem

De captiuit. Babylon. c. 1.

Obiect. 128.

c. 16. §. 15.

2. p. exam. Conc. Trident. Sess. 13. c. 4.

quem Magistrum sententiarum vocant, nihil ad adhuc certi quo ad transsubstantiationem decretum fuisse ac definitum.

At cur tam sæuè in verbum hoc desæuiunt? quid refert nomen hoc nouum sit an vetus? cur tantopere in nomine, qualitate, natura, exordio, origine illius inuestiganda laborant; cùm quod denotat, cum ipso Sacramento esse cœperit, & non prius institui, quam Sacramentum fuerit institutum. Quid refert, eodem veteres vsos non fuisse & primitiuæ Ecclesiæ tempore eius obscurum fuisse, & nonnisi post aliquot sæcula productum; ideone de rei veritate dubitandum? ideoque abhorrendum, calumnijs proscindēdum, maledictione blasphemijsque excipiendum? Quis dicere scribereùe Cosmographus audeat, Indiam occidentalem nonnisi ab hinc centum annis exstitisse, ex quo Americæ ei nomen inditum? Quis Theologus, nisi Arrianorum sequi partes velit, docere præsumat, Christum non prius consubstantialem Patri esse cœpisse, quàm post suum ad cœlos adscensum, quòd tum primum nomen hoc illi inditum fuerit? Ad eumdem planè modum, quis adeo stupidus, & iners futurus, qui quòd vocabulum Transsubstantiationis nouum videat & recenter inuectum, hinc inferre docereque velit rem quam designat, etiam nouam & recentem esse? Abusus est, error, mendacium, ac blasphemia.

Nomen transsubstantiatio, nihil refert vetus sit an nouum.

Vt verum dixisse me profiteamini bina illorum argumenta potissima depromam, quibus omnem suam opinionem tuentur, quibusque hæresim stabilire & transsubstantiationem conuellere se posse iactant: sed hanc propugnaturus, illam verò euersurus vtrique respondebo & oppugna-

Argumenta hæreticorum.

pugnabo quàm possim validissimè. Primum argumentum hoc est: panis omnino desinere esse non potest, aut naturam suam exuere, quin periat & in nihilum recidat: atqui quod in nihilum redactum, est in aliam conuerti & transire substantiam nequit, ac proinde non transsubstantiari: vanum ergo & futile huiusmodi transsubstantiationẽ in Eucharistico Sacramento effingere. Responsum: non ideo panis corruptus est aut in nihilum redactus: quamuis enim post consecrationem panis nihil sit, tamen id in quod conuersus est, non est nihil & hoc non dicitur in nihilum redactum quod nihil in se manet, sed quod desijt & ad nihilum tendit, adeò vt terminus & finis actionis qua esse amittit, nihil omnino fit: alioquin aqua, quæ in vinum à Iesu Christo in nuptijs Canaæẽsibus conuersa fuit, annihilata fuisset. Atqui in hoc Sacramento actio, qua panis desinit esse, terminum verè realem habet, qui corpus est Domini in Eucharistia, atque ideo non est, nec esse potest hic annihilatio.

Non est in hoc Sacramento annihilatio.

Secundum. sensus circa substantiam & propria obiecta decipi nequeunt, atqui in Eucharistia esse censent panem; & veteres etiam patres aduersus Manicheos similesq; hæreticos probarunt, Christum verè hominem fuisse, quòd comederet, biberet, dormiret, defatigaretur; quæ omnia sensibus percipiuntur. Ita quoque in Eucharistia nonnisi panem esse iactant, quòd hîc odor, sapor, color & vera panis figura appareat; atque ideo transsubstantiationem hanc fidei præiudicare, & hæreticis fauere. Magni momenti hoc argumentum credebat VViclef, asserebatque verè credi oportere panem esse, cum id ita sensus iudicarent, imo & animalia, ac mures imprimis, ipsum

Apud Th. VValdensem tom. 2. c. 45.

nobis demonstrarent, qui hunc velut panem deuorabant, eoque nutriebantur.

Sensus in propriis obiectis falluntur.

Hæc si obiectio aliquam veri habeat similitudinem, maiorem etiam habebit responsio: quapropter dico primò, sententiam illam & axioma Philosophorum, sensum in proprio obiecto scilicet errare non posse, veram esse, sed multis limitationibus opus habere. Primò vera est de obiectis per se, id est de accidentibus non verò de substantia, quæ nonnisi per accidens sensuum obiectum est; atque hinc fit, homines sæpe in substantiarum sensibilium consideratione falli, vt cùm mistionem quid esse putant, nonnisi mera glacies est. secundò vera est de obiecto proprio, non verò contrario & alieno; quare sæpe sensus fallere contingit, vt circa stellarum magnitudinem, baculum intra aquas delitescentem, & circa nauigationem in qua arbores progredi per agros & moueri videntur. Tertiò locum hoc habet in obiecto proprio, cùm medium & organum benè sunt disposita; alioquin enim & in proprio obiecto falli possunt, vt quando trans medium aliquod viride videmus, tunc enim quidquid apparet, viride apparet. Hæ sunt igitur imposturæ & male consuti errores putatitiorum Reformatorum nostrorum, quos hic euertimus, & profligauimus; iam quæ fidei sunt Catholicæ, tela depromanus, & veritatis causam agamus, ac transsubstantionis partes defendendo, Catholici vt sint superiores efficiamus.

Quid credat Ecclesia de trãsubstantiatione.

Catholica credit Ecclesia, auditores, rationem ob quam verum Christi corpus in Eucharistia fit, non esse quamdam annihilationem, non corruptionem, non assumptionem panis ad personam verbi, non vbiquitatem, non simplicem & velut

localem

localem panis cum corpore vnionem, non deniq; partialem panis in corpus mutationem, sed totalem substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Iesu Christi conuersionem, quam in puris terminis transsubstantiationẽ dicimus. Quod verbum Ecclesia à Spiritu sancto instructa adinuenit ac sapienter introduxit, ad inimicos propulsandos, & veritatem sacraque Eucharistiæ mysteria edocenda: sine quo verum horum intellectum inuenire non possemus.

Manna cùm in Sinaico deserto plueret exclamauit populus admirans hebraicè *Man hu*? quid hoc? quænã hæc miracula, quæ prodigia? Interuenit admirationi ac stupori huic Moses, atq; huius cælestis pluuiæ mox rationẽ edocuit, dicens, *Hic est panis quem dedit vobis Dominus ad vescendum.* Mose populi duce rem adaperiẽte didicêre, quod **Exod. 16.** sensu exteriori comprehendere non poterant; manibus quidem manna contrectabant, oculis videbant, quin & lingua palatoque gustabant; quid tamen & vnde venisset, mens illorum comprehendere non poterant,, sed Mose docente ad veram rei huius cognitionem peruenêre, audituque tandẽ quid esse, percepêre. Docuit illos doctor, quod proprio Marte ingenioque comprehendere nequibant. Ad eumdem modum, cùm manna hoc cælicum super altare nostrum descenderet, omnes oculos & corda aperiebat; videbat colorem oculus, figuram tangebat manus, gustus saporem inueniebat, adoratus quid olfaciebat; sed sola mens & intellectus hic hærebat & stupebat, nemoque mysterium hoc poterat percipere; donec tandẽ Ecclesia cũ Mose suo, Pontifice suorum, omniũ fideliũ duce ac pastore, concilijs præ-

Docuit nos Ecclesia mysterij huius mysteria.

 sidente,

ſidente, tranſſubſtantiationis vocabulo adinuento vnumquemque docuit, & indubitatè, certeque credere coëgit, panem eſſe angelicum, corpus & ſanguinem Domini, quod Deus nobis, ſub panis & vini ſpeciebus ad animarum noſtrarũ alimentum elargitus eſt. Quod igitur proprio ingenio induſtriaq; comprehẽdere nõ potuimus, Eccleſia velut eruditiſſima quædam magiſtra nos edocuit, & fides quæ ex auditu ipſum complecti & intelligere facit.

Egregia hoc figura è libro Iudicum deprompta faciet manifeſtius. Sampſon poſtquam in agro leonem interfeciſſet, ænigma hoc Philiſthæis propoſuit, *De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo*: quod nemo illorum exponere potuit, quamuis ſeptem ipſos cogitaſſent dies: ſed cum rei difficultate perſpecta diffiderent, vxorem illius ſunt aggreſſi, dicẽtes, *Blandire viro tuo, vt indicet tibi quid ſignificet problema.* Quamobrẽ mulier precibus & importunis Philiſthæorum petitionibus ſollicitata à marito hoc poſtulauit, & obtinuit; illa petitoribus expoſuit, quod prius Sampſon illi. Ieſus Chriſtus Sampſon noſter cœleſtis, Sacramentum hoc vniuerſo mundo velut problema reliquerat, quomodo ſcilicet is qui leo rugiens, & Deus zelotes erat, iniquitates patrum in filijs ad quartam vſque generationem vindicans, pro nobis ſit mortuus, & cibus factus; & ſanè nemo id noſtrum ſine ſponſa Ieſu Chriſti quæ Eccleſia eſt id poterat comprehendere, quæ cum id à ſponſo ſuo didiciſſet, omnes deinde Chriſti fideles edocuit; à Deo ſcilicet omnis rei huius cognitio dependet.

Iud. 15.

Apoſtolus gentium Paulus hoc nomine gloriatus apud Corinthios magni ſe faciebat, quòd hoc

hoc edoctus esset mysterium; quod tamen non ingenij acumine, non vi argumentorum, non rationis sensu, inductioneùe, non per sensuũ iudiciũ, sed immediatè à Deo & singulari illius dono gratiaque edidicerat, *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,* Quasi diceret, nolite cogitare, quòd quæ de Sacramenti huius institutione dixi, in scriptis meis priuato studio vel Philosophorum veterum placita consulendo didicerim; nequaquam; sed Deus ipse primus horum mihi cognitionem impertiuit, hæcq; vt crederem fides effecit. fide siquidem Sacramentum hoc percipitur, rationem verò consultando humanaque curiositate inuestigando longè fit obscurius. 1. Cor. 11.

Manna, quamdiu populus in deserto Sinai agebat perque solitudinem vagabatur, noctu & ad lunæ stellarumq; sub obscurã claritatẽ integrũ erat, at mox vt sol oriebatur diei luminisq; præses, putrescebat & corrumpebatur: quæ allegoria docet, Sacramentum hoc sub obscura fidei claritate gustandum esse, & quicumque naturali hoc lumine percipere & intelligere satageret, ipsum quamprimum amissurum. Ita fides hoc nos edocet, ita Ecclesia à sponso suo illustrata id exponit; nihil verò vt omittat illorum quæ ad hoc vlla ratione spectant, verbũ transsubstantiatio reperit, quod cetera quàm maximè exponit; verbum inquam quod mutationem, conuersionemq; ab vna substantia in aliam significet: adeo vt post consecrationis verba prolata nihil è panis vinique substantia sit reliquum, sed ipsum Christi corpus ibi dumtaxat reperiatur. Exod. 16. Num. 11.

Ad hæc autem omnia intelligenda sciendum ad veram conuersionem quatuor imprimis re-

quiri: primò vt aliquid esse desinat; neque enim credibile est, aliquid in aliud quid conuerti, nisi quod conuertitur, esse quod prius erat, desinat. Atque ideo D. Augustinus in libris de ciuitate Dei negat veras cõuersiones fuisse, quas olim Magi in Aegypto fecêre, aut quas stulta iactauit de dijs suis antiquitas, velut Arcadũ in lupos, sociorum Vlyssis in porcos: dæmonum enim adminiculo quamprimum hi oculis hominum eripiebantur, & alia in eorum locum substituebantur. Deinde vt aliud quid in locum eius quod esse desijt succedat; alioquin non cõuersio, sed corruptio foret vel annihilatio, si finis & terminus rei huius ipsũ nihil & non esse rei esset. Tertio certa requiritur connexio & dependẽtia inter desitionẽ vnius & successionem alterius, adeo vt vnum esse desinat, aliud vt succedat, & desitionis huius virtute ipsa fiat successio. Mihi enim hæc esset connexio, nó esset actio quæ conuersio diceretur, sed duæ distinctæ actiones, per accidens sibi mutuo inhærentes, quarum vna annihilatio; altera creatio dici posset. Quartò, vt duo termini, tam à quo quàm ad quem verè sint positiui. In hoc enim vera conuersio non modò à creatione, & annihilatione quid distinctum est, sed etiam, à conuersionibus naturalibus, quamuis ex vno aliud quid penitus diuersum constituatur velut ignis ex aëre, & è terra aqua. Quæ quatuor quoniam in admirabili illa actione, quam transsubstantiationem dicimus, concurrunt, hinc vera quædam cõuersio est, quæ panis substantiam emigrare & desinere compellens, Christi corpus verè præsens in Eucharistia reddit: quamuis autem verbum hoc non semper in Ecclesia vsitatum fuerit, nec in tam manifesta

Quatuor ad veram conuersionem necessaria sunt.

Lib. 18. c. 18.

Transsubstantiatio vera conuersio.

festa significatione apud Patres veteres, quàm hodierna die, vsurpatum, quod tamen per eamdem denotatur, adeo vetus & antiquum est, ac Sacramentum ipsum, quod exprimit.

Transsubstantiationis vox noua sed significatio vetus.

Hoc ita esse qui negarit, consulat Patres græcos, videbitque illos, tametsi eodem vsi verbo non fuerint, similibus tamen vsos & æquipollētibus. Origenes imprimis vsus est voce γίνεσθαι, id est, fieri, ἐσθίομεν ἄρτους σῶμα γινομένους, id est, *comedimus panes corpus iam factos*. Gregorius Nyssenus quodam loco de hac conuersione agens vsurpat verbum μεταποιεῖσθαι, id est, *transformari, transmutari, conuerti*. Theophylactus auctor est verbi μεταστοιχειοῦσθαι *transelementari*, id est penitus mutari ad prima vsque elementa. Apud alios reperire est verbum μεταβάλλειν, quod denotat *mutationem*. Patres verò Latini vt Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus & alij vsurparunt verba Græcorum verbis ad amussim in notione respondentia, *vt fieri, mutari*, &c. quibus idem efficias ac verbo *transsubstantiari*. Quî enim comprehendemus, aliquid mutatum, transformatum, conuersum, & transelementatum esse, nisi vna substantia in aliam commutetur? Nihil minus, auditores; prodigiosa hæc actio ac nomen hoc cælo delapsum nouum non est, sed vetus, de quo omnes omnino Patres locuti sunt, quod sæcula præterita cognouêre, quodque sex vniuersalia concilia, Vercellense, Turonense, Lateranense sub Innocentio tertio, præsentibus MCCLxxxv. Patribus collectum, Romanum, Basileense, ac iam nuperrimè Tridentinum ad hæreticos confutandos vsurparunt.

Lib. 8. contra Celsum.

Verba græca transsubstantiationi æquipollentia.

Transsubstantiationis vox à Concilijs confirmata.

Cõuitientur igitur pro viribus hęretici & quot

libuerit iniurias calumniasq; aduersus transsubstantiationem hanc eructent; non ideò tamen minus eamdem credemus, at quàm possumus maximè exaltabimus; ipsi negant, quod impossibilem eam credant; nos verò ideò illam confitemur, quòd Deo nihil esse putemus impossibile. Ipsæ adhæc rationes nobis id persuadent, & reipsa ad oculum id videre possumus; quarum aliquas iam producam, ostendamque Deum in actione hac suam ostendere potentiam, quòd occulta quadam operatione, per Sacerdotis verba panis substantia, ab accidentibus sequestrata in corpus illius mutetur, quod per puram aliquam creaturam fieri nequit. Prima itaque sit.

Rationes ad trãssubstantiationem adstruendam.

1. Ratio.

Si in Sacramento hoc vera non esset substantiæ vnius in aliã conuersio, id est transsubstantiatio; & si vna cum Domini corpore panis substantia sub eisdem maneret accidentibus, periculum esset, ne in idololatriam imperitiores inciderent, panem adorantes, qui nonnisi pura creatura. Illi enim non distinguunt, sed simpliciter quod sub speciebus continetur, adorant & venerantur: ad huiusmodi igitur cauenda pericula, & Dei verbo credendum, certissimè tenendũ Iesum Christum verba illa proferentẽ, *Hoc est corpus meum*, voluisse, omnes vt crederent per hæc verba panis substantiam in corporis transmutatam.

Secunda.

In epist. 117 c. 6.

Secundam hanc pono. si in Sacramento hoc alia non esset mutatio, & panis substantia ibi adhuc remaneret, corpus Domini nemo sumere posset nisi ieiunium frangeret, quod Apostolicæ tamen, teste Augustino, constitutiones vetant; ijs quippe decretum est, vt nonnisi à ieiuniis corpus Domini sumatur, tamen iam à mille & amplius annis in Ecclesia consuetudo inualuit vt Sacerdo-

cerdotes in festo natiuitatis Dominicæ triplex sacrum celebrent, vt è Gregorio constat: è quo efficio, ieiunium triplici hac sumptione Sacramenti non violari, ac proinde non esse hic panem, sed transsubstantionem factam. *Hom. 8. in Euangelia.*

Succedat tertia. Actionis huius nouæ possibilitatem Patres ex ipsa creatione mundi astruunt: si enim volente Deo omnia è nihilo condita sunt; fieri iam potest, vt è pane corpus Domini virtute diuina fiat: minoris enim laboris videtur in quid aliud, quod iam factum est, conuertere, quàm quid è nihilo producere. Ratione hac vsi sunt S. Hieronymus tomo secundo in sermonibus de ven. Eucharistia. S Ambrosius libro 4 de Sacramentis, Chrisostomus in caput 26. Matthæi, & Ioan: Damascenus, qui postremus rationi huic robur additurus exemplum adfert de igne Eliæ, *si tantum*, inquit, *valuit sermo Eliæ, vt ignem de cœle deponeret, non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum?* Tertia. *Cap. 4.* *Lib. 4. c. 4.*

Quarta sit hæc. Admirabile opus hoc hominibus persuasurus Deus, non modò iam olim & longo antè tempore figuras produxit, vt quando Moses in Aegypto virgas in serpentes, aquas in sanguinem conuertit, Iosuè verò in Iudæa solem in medio cælorum axe properantem stitit: verùm etiam paulò prius, quàm sacram hanc cænam instituteret, potentiam suam excitauit, omnes vires suas produxit, maioraque miracula patrauit; paulo enim antè Lazarum à mortuis suscitauit, magnum hoc epulum circa montem instituit, in quo quinque hominum millia exiguo quinq; panum commeatu pauit, aliaque similia. Euangelista quoque priusquam referret ea quæ in Sacramenti huius institutione transacta erant, hac Quarta. *Exod. 4. 7* *Iosſ. 20.*

præfatione velut Lectorē præmonēs, vſus eſt. *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus.* Ipſe quoque
Matth. 16. inſtitutor nō ſine inſigni prudentia, non prius Sacramentū hoc inſtituere voluit, quā Apoſtolorū omnium nomine confeſſus eſſet Chriſtū Petrus, velut in fide confirmatus, ſciens nempe, ſine hac nihil hic omnino intelligi poſſe.

Quinta. Quinta addatur hæc Satanas Dei filiū ieiunātē in deſerto Palęſtinæ tentaturus, potētiæ illius periculū facturus ait, *Dic vt lapides iſti panes fiāt*, credebat ſiquidē illū, ſi Dei filius eſſet, lapides in panē poſſe conuertere, quod ſine tranſſubſtantiatione fieri aut cogitari nō poteſt: illi igitur dæmone nequiores ſunt, minuſq; fidei habent, ſimile quid in Euchariſtia peragi, qui credere nolunt. Huc verò reſpexit Dominus, cū Iudæ infidelitatē debilēque fidē perſpectā habens, qui cum Capharnaitis, Chriſtum verè in Euchariſtia poſſe cōtineri, credere nō poterat, diabolum eū nuncupauit, *Numquid vnus ex vobis Diabolus eſt?*

Matth. 4.

Ioan 6.

Sexta. Claudat agmen ſexta. Veritatē hanc confirmamus Orientalium Chriſtianorū cenſura in confeſſionē Argentoratenſem. Non ſine diuina enim prouidentia factum, vt Lutherani, acerrimi trāſſubſtātiationis aduerſarij, ad perpetuā ſui infamiam, inimicos noſtros iuratos controuerſiæ inter nos & ſe ortæ, diremptores iudiceſq; habere voluerint. Quapropter ad Conſtantinopolitanū Patriarcham, Ieremiam nomine, Argentoratenſem hanc confeſſionē miſêre, qui loco approbationis grauiſſimā & acerrimā aduerſus eamdem cenſuram miſit, inq; plurimis articulis illam falſitatis coarguit, ac præſertim in decimo, qui de cęna Domini agit, in qua Græci tranſſubſtantiationē cōfitentur; atq; inter cætera docēt, Chriſti corpus cælo non

lo nō descēdere, & in Eucharistia sit præsens, sed transmutatione quadā & trāsitione panis in corpus Christi præsens adesse. An nō rationes hæ prægnantes & luculentæ? Eritne igitur aliquis, qui de veritate mysterij huius dubitare audeat; atq; aduersus actionē tam honorabilē admirabilemque blaterare præsumat, eiq; calumniari? nemo profecto nisi hæresin sapiat. Hic quippe illorum cicuta, & elleborum, hic insaniunt & efferascunt, hic furunt & rabiunt. Arca Domini dum Ierichuntinos muros forinsecus obiret, illi mox ad terram collapsi, liberum Israelitis aditum præbuere; adeò vt lapides ipsi consternati & perculsi fuisse videantur: ita quoq; hisce temporibus hæretici, vidētes Sacramentum hoc, veram inquam fœderis arcam à fidelibus honorari, coli, per vrbiū compita circumferri, & in supplicatione velut verum Christianæ Religionis obiectum portari, contremiscūt & anguntur: quòd enim ægrè ferant, nos hoc tantoperè delectari, gaudereque, hinc est, quòd tam acriter aduersus transsubstantiationem insurgant, eiusque gloriam impugnent.

Nos verò, qui eamdē credimus illā pro dignitatē laudamus & extollimus, credimusque hoc in figura olim Esaiæ Prophetæ demonstratum. Dominus quippe magnum volumen ostendens ait, *Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stilo hominis, velociter spolia detrahe, citò prædare.* O mysteria! magnum hoc volumen Sacramentum denotabat, quod tres complecteretur paginas, Christi scilicet animam, corpus, ac diuinitatem, paginas inquam, quæ Sacramentum hoc & panis viniqúe species, vt cooperculum habent; liber hic scriptus est, stilo hominis, quòd Dei filius eodē vt homo contineatur & inscriptus sit; in eodem *Isai. 6.*

quoque

quoque ſcripta ſunt verba, *velociter ſpolia detra he, cito prædare*; quòd poſt conſecrationem velociter panis & vini ſubſtantia detrahenda ſit, accidentiaque auferenda. Vnico namque momento panis eſſentiæ expers redditur, accidentia ſubiectum amittunt, qualitas extenſione caret, adeò vt vbique & in omnibus hîc appareat prædatio & ablatio. O actionem mirabilibus plenam! ô myſteria incomprehenſibilia.

Quamobrem Auditores, tranſſubſtantiationē credentes, rem ipſam adoremus, auctori illius gratias agamus, & æternas illi gratiarum actiones depromamus; *Numquid rugiet onager*, inquit
Cap. 6. Iob, *cum habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præſepe ſteterit?* quaſi diceret, animalia domeſtica, ſimul & ſilueſtria, & fera quieta ſunt nec rugient; cùm læta affulgent paſcua aut præda. Quid ergo, vt hoc alio ſenſu & parodicè exponamus, an non quietam pacatamque vitam aget homo? an non Deum oppugnare diuexareque deſinet? an non quieſcet, cui Angelorum Deus in cibum ceſſerit, quique quotidie non præſepi alicui, vt iumentum, aſtare, ſed Dei ſui menſæ aſſidere poteſt panem manducans Angelorum? præclara hæc & eximia conſidera anima mea, hæcque mirabilia admirare.

Num. 11. Hebræi veteres, quòd carnem à Deo in eſcam non accepiſſent, inſurgere aduerſus Moſem & Aaronem cœpêre, & tollere cornua, dicentes, *Anima noſtra arida eſt, quis dabit nobis ad veſcendum carnes?* Cùm verò Chriſtiani ipſo Domini paſcamur corpore, noſtrum eſt non murmurare, cauillari, & Iudaico more in benefactorem ingratos
Pſal. 103. eſſe, ſed immortales illi gratias agere, & cum Pſalmographo dicere, *Quàm magnificata ſunt o-*

pera

pera tua Domine, omnia à te exspectant, vt des illis escam in tempore: Quis similis tui, magnificus in sanctitate?

Nullus omnino, Domine; nec vllus reperiri potest, vel vmquam poterit. Tu enim magnus ille œconomus & dispensator, qui omnes creaturas tuas splendidè liberaliterque enutris, cuiusque mensa omnibus omnino hominibus patet & exposita est. Tu siquidem Angelos reficis in cælo, gloriâ inebriando; animas in purgatorio, spe & consolatione pascendo; homines in hoc mundo, mensa & cibo Eucharistico illis robur suppeditãdo. *Quàm magnificata sunt opera tua*, quàm actiones tuæ admirabiles! & imprimis illa quæ hoc in Sacramento perspicitur, quam transsubstantiationem nuncupamus: per hanc enim hic præsens sisteris, inque Sacramento contentus: Creatio octo dierum spatio, creaturas omnes in aciem produxit, & in naturæ theatro spectandas dedit, at transsubstantiatio creatorem omnium vnico momento intra Sacerdotis manus præsentem sistit. O mirabilia! ô opera ab Omnipotẽtis manu profecta! Tu verò omnipotens & æterne Deus, quem actionis huius virtute in altari nostro adoratum cernimus, gratiam nobis elargire, vt, postquam te hic præsentem viua fide nouerimus, tandem te in æterna gloria videre mereamur, ad quam Pater & Filius, sanctissimusque Spiritus nos deducant.

Amen.

CONCIO

CONCIO QVARTA, DOMINICA INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

QVARTVM MIRABILE.

De admirabili epulo ac cæna quæ in Eucharistia paratur.

Homo quidam fecit cænam magnam & vocauit multos. Luc. 4.

FIGVRA.

Ioan. 6. PRAECLARVM sanè ac diuinum miraculum fuit, Auditores, cùm Redemptor, in monte Hermon, in quo nonnisi lapides & petræ, quinque hominum millia, quinque panibus hordeaceis saturauit, atque ita saturauit, quinque vt cophini fragmentorum pleni sint asseruati. Longè profectò maius miraculum est, quod hodie in Eucharistia, in monte Ecclesię vnico pane cælitùs dato, & in carnem commutato, omnes homines saturentur, & satis superque etiam sit reliquum, vt infiniti alij eodem pascantur & reficiantur. Prius nonnisi figura fuit & typus, alterum res & mysterium. Hic additi in obsonium duo pisciculi, hîc duæ accedunt naturæ, è magno illo gratiarum Oceano, Deipara inquam Virgine, eductæ. Magnum illic conuiuium fuit, in quo campus & ager, mensarum loco fuêre, Apostoli, dispensatorum; & Christus ipse conuiuij instructor & apparator; hic verò regificũ instruitur epulum, in quo mensæ, altaria sunt; ministri, Sacerdotes; œconomi,

mi, Angeli; cibus denique, ipse Dei filius. O epulum admirabile! ô conuiuium stupendum! ô cœnam magnam, cuique nulla vmquam par exstitit! dignè vt de eadē hodie loquar, egregieq; vos excipiā, & missus palato non displiceant, ad Paraclitum Spiritum me conuertam, illius gratiam, & Deiparæ patrocinium postulaturus; idcirco omnes Gabrielis paranymphi verbis eam salutemus. AVE MARIA.

Philosophorum Princeps Aristoteles, de virtute sermonem instituens, eiusq; naturam excutiēs, in medio illam, vitia verò in extremis collocauit, *Virtus in mediocritate consistit*. In homine quidem hoc locum habet, cuius virtus medium non transilit, non verò in Deo, qui, cùm Dominus ac Deus virtutum appelletur (*Dominus virtutùm ipse est rex gloriæ,*) omnes virtutes habet in excessu positas, & mediocritatis limites transilientes. Atque ideo magna illa mūdi lumina Moses & Elias, cùm in monte Thabor in die transfigurationis de admirandis stupendisque filij Dei virtutibus agerēt, velut *de excessu* rebusque extraordinariis & non vulgaribus *loquebantur*. Psal. 23. Matth. 17.

Inter ceteras autem, quæ in Deo resplendent, quasque illi attribuimus virtutes, liberalitas illius excedens est, medium nescit, & omne extremum transgreditur. Sapiens hanc, admirabilem magnificentiam appellat, *Admirabilis magnificētia eius.* item Psalmista, *Magnificentia eius & virtus eius in nubibus*: Quodque inter paruos & humiles vitium videtur, ac prodigalitatis species; inter magnates & cordatos virtus est ac liberalitas; ac potissimum in Deo; nam quod nos excessum appellamus, apud illum magnificētia est. An non excessiua quædam liberalitas Creato- Eccle. 43. Psal. 67.

ris

ris fuit, cum se exterius etiam communicare cupiens, tot tamque varia produxit, totque mirabilibus operibus stupendisque rerum naturam compleuit, eaque vni homini velut Domino subiecit? Magnificentiam hanc demiratus Psaltes exclamat, *Domine Dominus noster quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra; quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.*

Psal. 8.

Hominis magnificẽtia in hominis nutritione.

In primis verò in hominis educatione conseruationeque hanc suam liberalitatem magnificentiamq; patefecit; quem quinq; millium annorum spatio tam splendidè tamque egregiè enutriuit, numquam vt illũ deseruerit, ex quo in se suscepit debito illũ tempore enutrire. Quã magnificus hic Princeps est! Nihil in domo desideratur, semper illi de prouisione indeficienti prouisum est, maria illius penuaria sunt, agri horrea, causæ naturales annonæ præfecti, atque adeo orbis vniuersus illius culina. Quænam obsecro reconditoria sunt terra cum vniuersis animalibus, aër cum omni volucrum cætu, oceanus cum squamigeris ciuibus, & vniuersus orbis cum creaturis? & quo amplius de hoc vuiuerso comeditur, quo plura etiam restant comedenda, è quibus voluptas hauriatur. at quænam illa culina, quæ tot conuiuas alumnosque vna excipit mensa & eodem simul tempore?

3. Reg. 4. Salomonis expensa quotidiana.

Magni fit in scriptura Regis Salomonis mẽsa & sumptus quotidianus, ac velut mirum quid & rarum refertur, quotidie in omnes domesticos alendos, triginta coros similæ, & sexaginta farinæ, decem boues pinguiores, & viginti boues pascuos, arietes centum, excepta venatione ceruorum, caprarum, bubalorum & omnigenum altilium, insumptos fuisse. Nequis me verò

excede-

excedere putet, verba Scripturæ producam: *Erat autem cibus Salomonis, per dies singulos triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ, decē boues pingues, & viginti boues pascuales: & centum arietes, excepta venatione ceruorum, caprarum atque bubalorum, & omnium altilium.* Quin & œconomiam hanc expensamq; domesticam exaggeremus scriptura, œconomos ac præfectos ciborum singula quæque in tempore debito prouidisse ait & curasse, & imprimis quæ ad Principis mensam erāt necessaria, *Sed & necessaria mensæ regis Salomonis præbebant in tempore suo.* Oeconomia verò domestica sumptusque quotidianus qui in domo Dei ad hominis, ceterarumque creaturarum alimentum expenditur, longè etiam mirabilior est, quot frumenti modij, quot vindemię torcularia, quantum carnis in macellis expenditur, quanta piscium piscatio, quanta animalium venatio, quantum auiū aucupium, ad hominem alendum, & Principis huius mensam instruendam necessarium?

Declaraturus hoc Deus, & magnificentiam patefacturus, in Leuitico præcepit, mensa tabernaculi sui semper vt recentibus panibus insterneretur, *Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas facies.* Panes hi propositionis semper recentes erant, singulisque Sabbathis mutabantur, vt ita cura sollicitudoque Dei, quam in creaturis suis enutriendis habet in hoc mundo, in quo mensa semper strata & cibis instructa denotaretur. *Qui dat escam omni carni,* &c. & inprimis in Ecclesia quam tabernaculum hoc denotat, in qua Ven. Sacramenti mensa ad hominem enutriendum pascendumque instructa cernitur.

Leuit.24.
1.Reg.21.
Psal.135.

Sponsa delicias domus suæ sponso recēsens, ait *Cant.7.*

in hortis ſuis tum nouos tum veteres fructus reperiri: *In hortis noſtris omnia poma noua & vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi.* Per Sponſam hanc, Eccleſia Ieſu Chriſti ſponſa intelligenda, quæ ad delicias ſuas, nõ in hortis, ſed in altaribus & ſacris menſis omne fructuum genus habet, tũ nouorũ tum veterum, id eſt tam Sacramenta legis antiquæ, vel nouæ figuras, quæ fructus noui dici poſſunt; quàm legis Euangelicæ, inter quæ ipſum Euchariſticum excellit; quæque fructus recentes ſunt & noui, ad hominem paſcendum, curamque Dei in hominibus enutriendis oſtendendam deſtinati.

Cant. 7.

Apoc. 22.

In extremo Apocalipſeos vidit Ioannes iuxta thronum agni arborem feraciſſimam, duodecies per annum fructum ferentem, cuiuſque folia ægris ſanitatem afferebat, *In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis, lignũ vitæ, afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum.* Scio per arborem hanc à nonnullis Chriſtum intelligi, perque duodenos fructus duodecim Apoſtolos, per folia morbos depellentia ſacram quæ ore illius egrediebatur doctrinam, quæ mundo ſalutem vitamque comparauit: hanc expoſitionem ſequuntur Beda, Rupertus, Richardus de S. Victore, Haimo, Ioachim, alijque. in aliam viam cõcedunt alij. Equidem eius ſemper fui ſententiæ, arborem hanc tam egregios & tam frequentes ferentem fructus, magnificentiæ Dei, eiuſque quam de homine ſplendidè in Eccleſia, cęterisque in mundo creaturis vulgari modo enutriendis habet, curæ figuram eſſe.

Ecquę cura! quænam liberalitas! ecquæ Principis huius magnificentia! vix creatus erat mundus & ecce herbis, fructibus, pomis, bis mille annorũ ſpatio poſcit ad vſq; diluuij tẽpora: *Dixitq́, Deus, ecce*

ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemet-ipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam. Gen. 2.
Deinde cùm videret hominem nauſeare ſuper agreſti hoc & arboreo ferculo, aliud illi parauit, & epulum inſtruxit longè abundantius, in quo omne animalium & piſcium genus paratum: *Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum.* Gen. 8. Cũ iterum lautiores cibos homo quæreret, nec animalium miſſus palato arriderent, menſamque ferina inſtructam repudiaret, Angelorum ambroſiâ & nectare tandem paſcere voluit, *Panem Angelorum manducauit homo.* Tuncque Sacramentum hoc inſtituit, & tam lectiſſimum parauit ferculum vt Pſalmographus illius magnificentiam demiratus omnium id mirabilium diuinorum memoriam compendiumque dixerit, *Memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus*, &c. & in Euangelio hodierno magna appellatur cœna, *Homo quidam fecit cœnam magnam, &c.* Verè inquam magna & conuiuium admirabile, in quo vos ipſe hodierno die reficere ac paſcere decreui, quartum Sacramenti huius mirabile producens; quod bifariam diuidam, primò conuiuij huius magnitudinem ſplendoréque, deinde reliquum parabolæ proponam. vos modo diligenter auſcultate & rem aggrediar.

Homo à menſa beſtiarum ad Angelicam traductus.

Quod ad primum igitur ſpectat; Euchariſtiæ Sacramentum magnum eſt epulum, ad quod omnes homines inuitati ſunt, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Matth. 11. Quo loco duo ſunt obſeruanda; Primum, ſolum Deũ eſſe qui paſcere & reficere animas queat, *Et ego reficiam vos.* Mundus enim paſcere dum vult, eſurientiores menſa dimittit.

Testantur hoc & reges, *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua.* Perinde ac diceret, Quamuis me quotidie mundus regia excipiat mensa, nunquam tamen mentem satiat, sed esurientem à mensa abire sinit; tu solus desiderium meum implere, & verè animam satiare potes. Alterum otiosos & inertes nihil agere aut pati desiderantes, à Deo non pasci, sed illos qui bonis operibus incumbunt, & austeritatum, pænitentiæ, votorum, persecutionum aduersitatumque pondere pressi sunt, *Qui laboratis, & onerati estis.* Non ait dumtaxat, *Qui laboratis*, sed addit, *& onerati estis:* qui enim in mundo laborat, onus crucis Christi, pænitentiæ sarcinam, & diuinorum præceptorum iugum ferat necesse est, (*Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue*) aliorum quoque imperfectiones benignè portet, *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.*

Psalm. 16.

Matth. 11.

Gal. 6.

Eucharistia epulũ.

Eucharistia igitur epulum est & conuiuium, atque hoc modo illam nuncupat Ecclesia, *O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, & recolitur memoria paßionis eius*, &c. Duo verò hoc in cõuiuio spectanda notandaque sunt; primum, Christum hic sumi in cibũ à fidelibus. si enim æstimari à ferculorum pretio raritateque conuiuia solent, ipsum Eucharisticum huiusmodi ferculum habet, cui nullum simile vmquam exstitit, aut vllo tempore existet: cùm in eo sumatur Deus, quo nihil in mundo rarius aut pretiosius haberi cogitarique potest. Alterum quod mortis, passionisque Dominicæ sit commemoratio; Dei filius enim hoc conuiuium instruens, voluit suæ nos passionis mortisque & eorum omnium quæ in Caluariæ monte contigerunt, memores esse.

Solebant

Solebant Aegyptij, testibus Herodoto, & in conuiuio Sapientum Plutarcho, mẽsis suis craniũ & mortis imaginem inferre, vt quicumque mensæ acumberent mortis memoriã præ oculis haberent, neu sui inter epulandũ obliti, temperãtiæ moderationisque limites excederent. Morem hunc seruare voluisse videtur Deus, aut nobis illum saltem ad imitandum proposuisse, cùm in solemni magnificentissimoque Eucharistici Sacramenti conuiuio mortis suæ symbolum repræsentari imprimis voluerit, vt passione illius ob oculos posita, mortem illius assiduè mente volueremus; ideoque canit Ecclesia, *& recolitur memoria passionis eius.* *Lib.6.*

In Exodo præcepit Deus, vt Hebræis agnum Paschalem in Aegypto comedentibus, superliminaria & postes domorum interea sanguine illius conspergerentur, vt ita mortis recordarentur, cuius sanguinem in domorum postibus intuerentur, *Et sument de sanguine eius, ac ponent super vtrumq; postem, & in superliminaribus domorum in quibus comedent illum.* Designabat iam tùm figura illa, quod hodie in Eucharistia cernere est, in qua Deus ipse incarnatus, & verus agnus maculæ expers, corpus nobis suum in cibum donans, sanguine suo sensus & cogitationes nostras tingi voluit, vt mortis & passionis illius memoriam ageremus, qui sua animas carne pasceret. Dicite igitur num verè magnificum hoc sit conuiuium; in Euangelio verò cęnę nomen habet, sed magnæ; *Homo quidam fecit cænam magnam.* *Exod.12.*

Et sanè Sacramentum hoc cæna dicitur, quo nomine illam & Paulus nominauit, *Iam non est Dominicam cœnam manducare*; ac deinde Chrysostomus. Porrò hoc nomine cur dicatur, variæ *1.Cor.11.* *Homil.1. de cæna Dom.*

eæque præclaræ dare rationes possent. primò. Quod Christus illud die Iouis post cænam, & vespera passionem præcedente instituerit. Secunda, quòd non de die sed noctu, quando cœnare homines solent, fuerit institutum.

Tertia, quòd veteres, epulum aliquod regium splendidumque instructuri, vesperi semper id facerent. Quas ideo scriptura etiam magnas cœnas appellat, vnde Darij Persarum regis conuiuium cœna dicitur, *Rex Darius fecit cœnam magnam* quin etiam in Bethuliæ obsidio conuiuium quod Ozias Sacerdos Achiori parauit, cœna dicitur, *Tunc Ozias finito consilio suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam magnam.* Quarta, quòd quemadmodum cœna vltima hominis refectio est, ita quoque Sacramentum hoc finis & ceterorum consummatio fuerit.

3. Esdr. 3.

Iudith. 6.

Mundus trinam refectionẽ habet.

Triplicem mundus, Auditores refectionem habet & comedendi tempora, ientaculum, prandium, & cœnam; primum manè, alterum in meridie, & postremum circa vesperam fit. Tot etiam homini refectiones parat Deus, sub auroram mundi, in lege naturæ, in ientaculum dedit panem Melchisedechi, & aliquot guttas sacrificiorũ Abelis & Abrahæ: in prandium, tempore legis Mosaicæ lautiores missus & fercula rariora intulit, sed figuras tamen, panes nimirum propositionis, agnum paschalem manna, totque Aaronis sacrificia: In cœnam verò in lege Euangelica propriam sub speciebus Sacramentalibus carnem velut ferculum quoddam regium, & escam verè diuinam largitus est, atque hinc cœna nuncupatur, quòd vltima & optima hominis sit refectio.

Euchari-stia cur cę-na dicatur.

In

In nuptijs Canensibus laudari meruit architriclinus, quòd vinum deterius & minus sapidum primò dedisset, melius verò & sapidius ad extremum, præter aliorum hominum morem reseruasset, *Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cùm inebriati fuerint homines, tunc id quod deterius est; tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc.* Christus verus architriclinus idem omnino in Eucharistiæ institutione & in cœnę huius conuiuio peragit: nam cum iam inde à mundi primordio in lege naturæ & Mosaica, in Synagogæ mensa, quod minoris saporis esset proposuisset, figuras inquam & sacrificia, magnum hoc Sacramentum ad extremum, velut optimum & exquisitissimum ferculum reseruauit. Ioan. 2.

Hanc igitur ob causam cœna dicitur, sed *cœna magna*; vel quòd is qui eamdem instituit magnus sit, scilicet Deus, cuius magnitudo potentiaque nullis exponi verbis potest, *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis*; vel quòd qui ad eamdem inuitantur magni sint & frequentes, omnes scilicet mundi incolæ, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiam vos, &c.* vel quòd fercula quæ hic apponuntur, magna sint, diuinitas scilicet & humanitas Iesu Christi, quibus nihil in mundo dignius aut excellentius dici fingiue potest. Cur cœna magna dicatur. Psal. 144. Matth. 11.

Magnum illud hauddubiè epulum esset, ac omnium sermone celebraretur, dignumque ad quod Reges & Monarchæ admitterentur, si in eo Phœnix vnica in terris auis, perque Arabiæ deserta volitans, qua nihil in orbe rarius apponeretur. Quid igitur de conuiuio Eucharistico dicemus, in quo totius Simile.

vniuersi Phœnix, Iesus Christus, vnigenitus Dei filius, in altaris mensa manducādus proponitur? anne de simili conuiuio quis vmquam loqui audiuit? an non hoc dignum in quo non reges & Monarchæ, sed Angeli & Cherubini reficiantur?

Si quod in magno mundi palatio conuiuium instrueretur, in quo cibus comedendus proponeretur, qui omnium ciborum gustum in se contineret, annon hoc egregium & admirabile epulū foret, an non cęlum terraque de eodem loquerētur, an non Angeli simul & homines admirarentur? in māna hæc olim inuenire fuit, de quo Psalmista hoc modo locutus est, *Pluit illis manna ad manducandum, panem cæli dedit eis, cibaria misit eis in abundantia.* ait plurali numero *cibaria*, quòd quamuis nonnisi vnus esset cibus, omnium ciborum nihilominus saporem delitiasque contineret. Quod Hebræos tantoperè percelluit, vt per desertum inclamarint, *Man hu*? quid est hoc? quænam esca? quæ mirabilia? Eucharistia conuiuium est, in quo omnia hæc concurrunt; in hac enim talis præbetur hominibus cibus, qui vbi gustatus fuerit, omnium ciborum spiritualium gustum præbet. Testatur hoc scriptura & sapientia mihi cautionem præstat, *Panem de cælo præstitisti eis, omne delectamentum in se habentem, & omnem saporem suauitatis.* Quis igitur non admiretur? quis non de hoc loquatur! quis ad epulum hoc non accedet, cui nullum vmquam par aut simile exstitit?

Psal. 77.

Sap. 16.

Cleopatræ conuiuiū.

De splendido igitur Cleopatræ conuiuio taceat antiquitas, quod omnium Historicorum præconio celebratum est, quodque illa Alexandriæ in Antonij sui gratiā parauit, in quod illati fuēre vniones duo præstantissimi, qui centum coro-

natorum

natorum millibus & amplius æstimantur. Longè verò lautius & admirabilius epulum est, quod Christus in Eucharistia instituit, in quo præclari illi duo vniones, humanitas & diuinitas Iesu Christi sumuntur, vniones inquam splendidissimi, quarumque valor verbis exprimi nequit; & vna gemma & margaritum adeò pretiosum & diues, Iesus Christus inquam, vt homo sapiens illud emturus, omnia diuendat & abiiciat. *Matth. 13.*

Antiquitus moris erat, vt in sollennibus & publicis epulis ferculum aliquod apponeretur è varijs cibis concinnatum, quod dicebant Porcum Troianum; nam ingentem porcum omni auium genere inferciebãt; cui deinde mensæ illato latera adaperiebantur, è quibus omnis hæc auium multitudo, velut olim ex equo Troiano milites & armata iuuentus, qui Troiam euerterunt, egrediebantur. Huius missus meminere Athenæus, & in saturnalibus suis Macrobius; qui addit oratoré Cincinium legem Fanniã de moderandis sumptibus defendere conatum, hanc porci Troiani consuetudinem Romanorumque luxum reprehendisse. Quin & eadem occasione refert in Adagijs suis Chiliastes, in solennibus principum epulis moris olim fuisse, vt bos vel camelus omni auium animalculorumq; genere fartus, mẽsæ inferretur, sed ad luxum hæc & ingluuiem reperta: at Christi inuentiones longè pluris faciendæ sunt, atque idcirco *Notas facite in populis adinuentiones eius*: nam in epulo regio, quod in die cęnæ instituit, ad quod omnes Ecclesiæ Principes inuitati erant, ferculum quoddam, corpus inquam suum, gratijs & benedictionibus plenũ & mirabilibus refertum apposuit; è quo, velut ex equo Troiano, mille gratiæ robora, vires, consolationes, ani-

Veterum epulæ.

lib. 1.

lib. 3. c. 12.

mæ salus, intellectus, lumen, sensuum mortificatio, infinitæq; gratiæ prodeunt & emanant. O cōuiuium penitus admirabile! ô cœnam verè magnam! *Homo quidam fecit cœnam magnam.*

Galigulæ Imp. epulū. Caligula luxui & dissolutioni deditus, epulum quoddam ac cœnam instituit, centies sestertiûm, id est trecētis coronatorum millibus, nostra supputandi ratione, æstimatam; tantumq; hic luxum ostendit, vt panes & obsonia solida ex auro apponi iusserit. *Caligula*, inquit Agellius, *vna die centies sestertiûm cœnauit, qui etiam ex auro panes & obsonia apposuit.* Sed nihil est, si cum Christi epulo, quod in Eucharistia parauit, comparemus; vtpote cuius pretium æstimari nequeat. Vnica sanguinis quæ hic bibitur gutta, pretiosior, maiorisque valoris est, quàm omnia quæ haberi possunt monilia & diuitiæ. Hic cibi aurei, & panis verè cælestis apponuntur, qui dat delicias regibus, & recreat Angelos.

Gen. 8. Diluuio transacto omni domui Noë Deus epulum & mensam parauit, cùm illi arca egresso ait, *Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in escam.* At epulum quod Christus Ecclesiæ suæ parat, longè dignius ac magnificentius, in quo Filij Dei, caro in cibum, & sanguis in potum hominibus propinantur.

3. Reg. 10. 2. Paral. 9. Regina Saba Salomonis sapientiam demirata, & mensæ illius cibos contemplata, omnemq; domus ordinem & domesticorum ac ministrantium habitacula, *non habebat vltrà Spiritū*, sed extra se præ admiratione rapta clamabat, *Beati viri tui & beati serui tui hi, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.* Quanto hoc potiori cum ratione de magno Eucharistię conuiuio dicamus: nā quicumq; ciborum, qui hic apponūtur pretiū,

valo-

valoremq́;,ordinem,qualitatem,&eorum qui hic ministrant magnitudinem propiùs voluerit intueri, perculsus hauddubiè & admirans exclamabit, Beati qui ad cœnam conuiuiumque magni huius Principis vocati sunt.

Persarum rex Assuerus,qui in centum ac viginti septem prouincias,imperium suum extēdebat, tertio regni sui anno, omnibus regni sui Principibus & Satrapis epulum parauit, quod centū & octoginta diebus durauit: *cumq́; implerentur dies conuiuij,inuitauitq́; omnem populum qui inuētus est in Susan à maximo vsq; ad minimum.* Crediderim hoc augurium,ac velut prognosticon fuisse illius, quod Regum Rex Christus aliquando facturus esset. Tertio enim prædicationis suæ anno magnum Sacramenti Eucharistici conuiuium parauit, ad quod Apostolos, Ecclesiæ Principes & capita, & *belli triumphatores duces* inuitauit: & deinde illis refectis omnes terræ habitatores ad ipsum vocauit. Fuit hoc conuiuium, de quo olim vaticinans Isaias dixit, Et *faciet Dominus exercituum omnib. populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuiū vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ*: quo loco sub vini & pinguium metaphora, de Sacramento hoc locutus videtur, quod conuiuium est, omne delectamentum & spirituale alimentum complectens.

Esth. 1.

Assueri conuiuiū.

Isai. 28.

In libris Regum præclaram rei huius figuram videre est; Dauid enim Rex proximus morti cùm esset, & Salomonem filiis cæteris prælatum, legitimum regni totius hæredem reliquisset, illi in vltima voluntate imperauit, vt filios Berzellai Galaaditis perpetuos mensæ suæ conuiuas haberet, *sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntq́; comedentes in mensa tua.* O figu-

3. Reg. 2.

O figuræ fauorabiles. Ita quoque Redemptor Iesus cum morti iam proximus, inter ceteros Apostolos Petrum in vicarium suum, atque in Ecclesiæ regno Viceregem selegisset, velut legatum quoddam testamentariũ legauit, vt Christi fideles omnes in mensa hac reficerentur, & Sacramenti huius, velut conuiuij regij; quod omnibus in se credentibus parauerat, fierent participes.

Gen. 21. Abraham cùm Isaac filius natus esset, & Sara eundem lactasset, & iam ablactatus esset, grande omnibus amicis conuiuiũ fecit, *Creuit igitur puer & ablactatus est, fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.* Egregia hæc allegoria est materiæ nostræ per omnia conueniens, vti iam reipsa demonstrabo. Per baptismum regeneramur, & Dei filij reddimur; sancta deinde mater Ecclesia educat, & puro cælestis doctrinæ lacte nos alit; cùm verò iam ablactati sumus, id est ad annos discretionis peruenerimus, bonus ille Pater æternus magnum nobis Eucharistiæ Epulum parat, in quo animas diuina quadam ratione pascit, suamque gloriam & magnificentiam ostendit.

Magnum illud miraculum in nuptijs Canensibus cum Dominus patrasset, & aquam in vinum conuertisset; subiungit Euangelista, primum & primarium illud miraculorum illius fuisse, atque
Ioan. 2. illo gloriam suam manifestasse, *Hoc fecit*, inquit, *initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam.* Materiam hanc proposito meo adaptans, cum Christus Dei filius in magna hac cœna & splendido epulo panem & vinum in corpus & sanguinem suum conuerterit, maiori cum ratione dicere possũ, hoc maximũ & omniũ eius miraculorum primum fuisse; atque hoc pacto glo-

Christus gloriã in hoc Sacramento manifestauit.

cto gloriam suam patefecisse, & certum magnificentiæ suæ periculum fecisse.

Baltassar Babyloniorum Monarcha magnitudinem & potentiam patefacturus, grande conuiuiũ fecit, ad quod omnes regni Principes & Satrapas inuitabat, & in quo vnusquisque iuxta ætatem & merita bibebat sua, *Baltassar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille, & vnusquisque secundum suam bibebat ætatem.* Dicerene ausim epulum quod hoc in Sacramento instruitur, regio huic conuiuio simile exstitisse; hic enim Christus regum omniũ Rex in vespera passionis omnibus Ecclesiæ suæ Principibus, id est Apostolis, & vniuersis optimatibus regni, id est omnibus fidelibus conuiuium parat; atque in hoc Sacramento vnusquisque ita tractatur & reficitur, tantumque è Dei gratia recipit, quantum dispositionis meritique attulerit. Atque ad hoc omnes inuitantur, *Bibite amici, & inebriamini carißimi*, omnes hic grati, nullus reiicitur, tam pauperes quàm diuites recipiuntur. *Dan.5.*

Athenienses epulum quoddam sollenne ac publicum habebant, quod sysitiam vocabant, ad quod diuites & pauperes, nobiles & plebeij, æqualiter admittebantur, & sine vllo discrimine promiscuè epulabantur: vnde Agellius, *in celebri epulo quod sysitiam vocant, tenuiores cum ditioribus vna conueniunt, & æqualem obsoniorum partem ferunt.* Idipsum & apud Lacedæmonios in vsu erat, habebant enim epulas publicas, ad quas pauperes & diuites æqualiter inuitabantur, & eodem cibo reficiebantur, testis sit idem auctor, *Spartanis communia erant conuiuia pauperes cum ditioribus eodem vescuntur obsonio.* Epulum, quod Christus in Sacramento Eucharistiæ facit, simile omnino *Lib.5.genial.dier. c.21.* *Ibid.*

esse videtur; in hac enim communione & epulo regali pauperes & diuites, Principes & mechanici, eodem modo reficiuntur & tractantur, & omnes eodem vtuntur obsonio, nec vnus plus altero recipit. Quod admirans exclamat D. Thomas, *O res mirabilis, manducas Dominum seruus, pauper & humilis.* O conuiuium diuinum, ô cœnam verè magnam & admirabilem ! nam illius magnitudo & mirabilia verba mea & dicendi copiam superat; quare vobiscum vos ipsi admiremini, interea ad aliam, parabolæ partem vti receperam träsibo. *Homo quidam fecit cœnam magnam.*

Tria peccantium genera qui ad cœnam Eucharisticā venire renuant.

Homo hic, Auditores, tam egregium & diuinum conuiuium cùm instruxisset & adornasset, inuitati venire aut comparere noluêre, & varias excusationes attulere: quorum tria Euangelista genera recenset, primi dicebant, *villam emi*; secundi, *Iuga boum emi*; & tertij, *vxorem duxi*. Primi figura sunt ambitiosorum, secundi auarorum, tertij luxuriosorum; & omnes in genere, peccatores denotant, qui ad epulum Eucharisticum inuitati, hunc honorem negligentes venire renuunt, & varias excusationes prætexunt, quod non exiguam animabus perniciem adfert, & deplorandum est.

Esther. 1.

Regina Vasthi cum à coniuge suo Assuero, ad epulum quod regni optimatibus & Satrapis magnificentiam suam patefacturus; parauerat, venire detrectasset, Regem ad indignationem prouocauit, adeò vt illam repudiaret, & aliam loco eius in vxorem allegerit, *Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per Eunuchos mandauerat, venire contempsit, vnde iratus rex, & nimio furore succensus*, &c.

Irreligiosi, inertes, & ad epulum Euchari-

cum,

cum, ad quod quotidie à Deo regum Rege inuitantur, venire detrectantes, idem repudium metuant, & sanè verendum est, ne ad Reginæ huius imitationem, Deum & maiestatem illius offendentes, irridentes, repudientur, & ita connubio, coniugioque illius excidant.

Prodigus, cuius Euangelica meminit historia, *Luc. 15.* Patris mensam & lautitias contemnens & vilipendens, in regionem longinquam secedere maluit, & sterile ac horridum clima adire, in quo esuriit, & ad extremam miseriam, famemq; redactus, subulcum agere coactus est; cum summa inopia conflictans, vt ad vitam vix viles porcorum siliquę sufficerent. Iusta temeritatis castigatio; infelix tamen, miser ac deplorandus, quod paternã mensam deliciis refertam, cum porcorum hara, & cibos magnificos, cum vili, infami, & sordida siliqua commutarit. At maior hauddubiè Christianorum infamia ac temeritas, qui deliciis, voluptatibus, & saporibus quos in Patris cęlestis mensa habere poterant, neglectis, peregrinũ & barbarum solum adeunt, ac clima immitius, mundũ inquam, in quo cum porcis, voluptatum carnalium symbolis, victitantes, rabida internè excruciantur fame, tantaque cum necessitate confligunt, vt sæpiùs emoriantur. Quæ iusta peccatorum castigatio & pœna: Audite Psalmographũ, *Psal. 58.* *Famem patientur vt canes.*

An non magna Israelitarum in deserto vagantium cæcitas vel potiùs infamia fuit, quòd *Num. 11.* manna cibo adeò electo & sapido, quique omnem in se suauitatem complectebatur, neglecto, allia, cepas, porrum, aliosque secundarios cibos postularent, quos se olim in Aegypto meminerant comedisse, *Recordamur pisciũ,*

quos

quos comedebamus in Aegypto gratis; in mentem nobis veniunt cucumeres, porriq́, & cepæ & allia; anima *nostra arida est, nil aliud respiciunt oculi nostri nisi man.* At maior haudubiò Christianorum vesania est, quod sacrum hoc Sacramentum manna quoddam nouum, & ipsum Angelorum panem negligant, stulto diuitiarum, honorum vitæ huius, & carnalium voluptatum, quæ nonnisi amara allia & cibi rustici sunt, quibus hoc in mundo viuitur, desiderio æstuantes. Magna sanè peccatorum stultitia est, quod conuiuium Christi aspernentes; mundanas epulas ambiunt. Quam verò Deus bone, epulæ hæ noxiæ sunt, quàm damnosæ, quam funestus & feralis illarum exitus!

Iob.22. Mundus non instituit cænas, sed prandia, & eadem breuia admodum, breuique finienda. vnde bene de ijsdem Iob ait, *Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt.* Mundus siquidem Luc.16. sæpe prandium apparet, & eodem ipso die apud inferos peccatores cænaturos transmittit. Ita se rem habere, docet miser epulo, qui quotidie splendidè epulatus, tandem in tartaro cænauit & *sepultus est in inferno*; cumque hic ingluuiem sectatus, ventri & genio indulsisset largius, frigidæ Cic.Tuscul.1. guttam, qua ardorem restingueret, non habuit.

Leonidas Spartanus cum suos in extremo versari periculo cerneret, & nullam effugij spem superesse, illos ad rem fortiter gerendam adhortatus ait: prandete forti animo Lacedæmonij, hodie apud inferos fortasse cænaturi. Idem penitus suis occinit mundus, eosque ad confligendum & prædam vitæ huius acquirendam animans, & deliciarum suarum mensa eos reficiens, eodem ipso die sæpe ad inferos transmittit, apud quos cænam suam peragāt. ô stolidi & vesani mundi amatores!

ô con-

ô conuiuia periculosa & discrimini exposita! At non sunt huiusmodi, quæ Christus in hoc Sacramento parat, ijs enim finitis recta ad cælum tenditur, gloria sequitur, & planum ad vitam sempiternam iter patet. Num errem, ostendet Ioannes, dum ait, *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*

Aman purpuratus, quod solus cum Rege Assuero à Regina Esther ad conuiuium inuitatus esset, gloriabatur, seseque felicem credidit, at nesciuit miser hoc exitij & suspendij pòst secuti causam fore: nam triclinio egressus in crucem actus est, & summa cum infamia laqueo vitam finiuit. peccatores quoque miselli mundi huius asseclæ, qui sortem sua, quòd magnificè in Assueri, huius mũdi conuiuio, id est voluptatibus reficiantur & ad delicias reginæ Esther, id est carnis, admittantur, magni faciunt, seseque mortalium omnium credunt felicissimos; quoniam in discrimine versentur ignorant, nesciunt inquam mortem hic suam, ruinam, & damnationem imminere. sæpe enim ad refectionis huius finem & vitæ exitum infernalibus supplicijs, & perpetuis cruciatibus mãcipantur. **Mundi asseclæ Amano similes.**

Iudicum liber tyrannum quemdam nomine Adonibezech depingit, qui numquam mensæ accumbebat, quin septuaginta reges ferro & catenis grauati, pedum manuumque summitatibus resectis, sub mensa canum instar micas colligerent. *Dixitq́; Adonibezech; septuaginta reges amputatis manuũ ac pedum summitatibus collegebant sub mensa mea ciborum reliquias.* Mundi domus & aula tyranni huius palatio persimils est, atque ipse Adonibezecho crudelior & immanior; magnatos enim & potẽtiores bestiarum instar habet, **Iud. I.**

Reges & Principes ceu seruos vinculis premit & catenis, & nonnisi reliquijs micisque ciborum enutrit. Infelix ac nimis infelix est homo, qui diætam & mensã reguli huius ambit! solus enim Christus suos regificè reficere potest, ille digna quoslibet excipit mensa, pauperes non secus ac reges recreat ac pascit, atque adeo mortales omnes mensæ facit Angelorum accumbere, & quotquot assidere voluerint, cibo verè cælesti, cuiusque sapor & dulcedo exprimi verbis nequit, enutrit.

Mundus tyranno Adonibezecho similis.

Canticorum sponsa sacræ huius mensæ delicias ac voluptates referens, tam grata & sapida fercula illius sibi fuisse testatur, vt lac & mel & dulcedinem, quæ omnia superabat, continuisse visa sint, *Commedi fauum cum melle meo, bibi vinũ cum lacte meo.* Quod septuaginta transtulere, *comedi panem cum melle meo.* Quasi diceret; Panis quem in sponsi mei conuiuio manducabam, mel esse videbatur, & vinum quod bibebam, lacte dulcius & sapidius. Eiusdem opinionis quoque erat Psaltes cum gaudio extra mentis statum abreptus exclamat; *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te,* in Eucharistia!

Cant. 5.

Psal. 30.

An non igitur mera stultitia est ac stoliditas cœnam hanc negligere, & nescio quas ideo excusationes prætexere? an non fatuus & mentis impos ille dicendus, qui mundi huius gurgustia & popinas sectatus ad hoc venire conuiuium renuit? An non Saul brutus & stupidus, quòd dum Samuel illum in regem vncturus & ad regiam dignitatem euocaturus vbique locorum inuestigaret, asinas patris sui solicitus quæreret, quæritandoque per montes & valles diuagaretur? Maior etiam, mihi credite Christianorum fatuitas, qui

Stultum est Sacramentum hoc negligere.

1. Reg. 19.

qui dum à Christo ad regale Eucharistiæ epulum inuitantur, & ad gratiæ receptionem, atque inde ad beatitudinem vocantur, erga vitæ huius inanias anxiè occupantur & afinitates mundi stolidè ambiunt & insectantur. Huc respexisse crediderim Psalmographum dum hominum vecordiam demiratus exclamat, *filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* Psal. 4.

Refert in Periclis vita Plutarchus, Cæsarem cùm exterarum gentium legatos Romæ obambulantes cerneret, & catellos melitæos brachijs fouentes, stringentes, & tantum non exosculantes, interrogasse, nũ mulieres apud eos liberos parerent. Qua interrogatione tacitè illorum ineptiam mollitiemque sugillabat, quòd amorem pueris & infantibus debitum bestijs adaptarent, tamque stolidè atque ineptè canes amplecterentur. *In vita Periclis.* Proposito meo hoc adaptans dico. Quis non obstupescat, cùm hodie Christianos permagnę huius vrbis id est mundi plateas obambulantes, omnẽ affectum ineptijs vanitatibusque sæculi huius caduci & perituri dedere videat, de cælestibus verò ac diuinis nulla ratione esse solicitos? Quis inquam non miretur, cùm viderit homines amorem & affectum, nullis nominibus regio & augusto Sacramenti huius epulo debitum, subtrahere, & dissolutionibus illum, lubricitatibus, lasciuis voluptatibus, & ingluuijs mundi huius applicare? sine lacrymis hoc sanè referri non potest.

Reperire tamen est homines adeo cæcutientes & stolidos, qui Sacramentorum frequentationem & consolationes diuinas, spirituales delicias, & animarum salutem negligentes mundana

ambiunt negotia, iiſque ſe totos immergunt & penitus inuoluunt. Tria illorum genera nobis Euangelium ſub parabolæ inuolucris depingit, primo ambitioſum, qui quòd villam aliquam emiſſet, & videre illam iam decreuiſſet, venire ſe negauit poſſe, *Villam emi, & vado videre eam.* Notate dementiam, ob nullius momenti rem, amittit totum, ob villam terreſtrem & vliginoſam, cæleſtem & auream vrbem exponit periculo, ob bonum triduanum æternam poſſeſsionem in diſcrimen adducit. O prophanos Eſau, qui ob lenticulam & offulam primogenitorum iura diuendidiſtis! id eſt, qui ob voluptatem carnalem & punctum honoris, quod æternæ beatitudinis ius habebatis, amittitis, & delicias quas è Sacramento Euchariſtiæ ſperare poteratis. Deinde quòd emerint rem non viſã, aliud ſtultitiæ genus admiſerunt, mundi tamen ſectatoribus conſuetæ, qui cuncta hoc in mundo emunt, honores, dignitates, dominia, non viſa tamen nec cognita. Si mundi villas viderent cognoſcerentque priùs quàm emerent, numquam tam iniqua commercia inirent, quæ æterna ſequitur pœnitentia. Oratorum Græciæ Princeps Demoſthenes ad Laidem meretricẽ cũ acceſſiſſet, & illa pro exiguo corporis vſu, mille drachmas atticas poſtulaſſet; eorũ hoc pretio deterritus ait, *Tanti pœnitere non emo*, vel vt Græcè, ὀυκ ὠνε̃μαι μωρίων δραχμῶν μεταμηλέιαν. Floſculum hunc egregium è gentilitatis horto decerpens, vt in rerum ſacrarum viridarium transferam, dico, mundanum, rerum vitæ huius amore ſaucium, & inordinato ſæculi voluptatum affectu abreptum, ſi cogitarit quàm carò illi ſingula conſtabunt, cum Demoſthene hauddubiè mundo valedicendo dicturum, *Tanti pœnitere non emam.* In rebus enim mundi

Ambitioſorum infamia.

Agell. lib. 1. c. 8.

mundi semper adest pœnitentia, nulla verò in obsequio seruitioque Christi, & sancta Sacramentorum Ecclesiæ frequentatione.

Secundus qui se excusat & ad cœnam venire detractat, auarus est, quem bruta distinent animalia, & quinque boum iuga, è quibus se expedire nequit. Ah anima mundanorum miseria! nonnisi vnicum Deus iugum offert, & ipsum dulce & leue, *Tollite iugum meum super vos, iugum enim meum suaue est*, &c. mundus verò quinque habet; quibus premit & in captiuitatem redigit suos; ea tamen interea mundanorum stultitia est, ipsa vt subire maluit, quàm Dominum sequi, cuius iugum adeò facile, & obsequium leue. Ecce stolidus hic aratrum sequi mauult, & inter boues agere quàm nuptiis, & conuiuio interesse. Qui ad conuiuum repræsentat illos, qui satiùs ducunt inter scelestos & bestiarum ritu in mundi gurgustiis viuere, quàm ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum accedere; in quo tamen ad nuptias Agni vocantur, & Angelorum mensæ participes redduntur. Matth. 11. Auari stultitia.

Brutales hi & vecordes Nabuchodonosoris mihi vitæ memoriam refricant, qui iusta Dei sententia, & digna scelerum castigatione, regno exactus fuit & in desertum pulsus, mensaq; Regum Babyloniorum priuatus, animalium ferarumque conuiua factus: *Eiicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua, & fænum vt bos comedes.* Iusta enim delictorum castigatione fit, vt peccatores à communione, & ferculis Angelicis spoliati, & à delitiis quæ in sacratissimo hoc Sacramento continentur, exclusi, in mundum eiiciantur, sordes & immunditias consectentur, & ferarum brutorumque more viuant. Quare non Dan. 4.

Psal. 48. ineptè illis applicuero Psalmographi illud, *Homo cum in honore esset, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* & sanè ad magnum honorem euectus est homo, cum mensæ huic accumbit, & panem comedit angelorum; sed felicitatem dignitatemque non agnoscit, cùm ad illam negligit accedere, carnalesque voluptates illi præfert, ac tum brutis iumentisque similis redditur.

Peccatum carnis SS. Sacramenti frequentationem impedit.

Tertius qui nuptijs interesse detrectat & ad sanctum hoc Sacramentum venire se non posse asserit, carnalis est, libidinosus & lasciuus, qui inuitatis ait *vxorem duxi, ideò nõ possum ire* &c. Et sanè nihil est quod hominem magis à Sacramenti huius susceptione frequentationeq; auocet eumq; magis impediat, ne diuinum hoc conuiuium accedat, quàm peccatum carnis. Historia summi Sacerdotis Abimelech satis hoc repræsentat, qui

1. Reg. 25. priùs quàm socijs Dauidis panes propositionis edere permitteret, petebat num à carnali copula & actu venereo mundi essent; *Et respondẽs Sacerdos ad Dauid, ait illi, nõ habeo laicos panes ad manũ sed tantum panem sanctum, si mundi sunt pueri & maximè à mulieribus, manducent.* sciebat enim carnis voluptatibus deditũ & immunditia & lasciuia plenum communione indignum esse, nec sacræ huius mensæ participare posse.

Tom. 2. Epist. lib. 1. contr. Iouinian.

Hieronymus aduersus Iouinianum omnis castimoniæ aduersarium scribens, refert Ciceronem, cùm Terentiam suam repudiasset, & suam illi Hirtius sororem in vxorem obtulisset respondisse, non posse se & Philosophiæ simul & vxori vacare. Oratoris hoc responsum vsurpans, dico, certo certius esse, nihil de-

uotio-

uotioni, quæ ſublimis quædam Philoſophia eſt, obſtare magis aut aduerſari, quàm feminarum vſum & carnis commercium, ac difficulter admodum hominem peccato huic vacare, & frequenter ad Euchariſtiam poſſe accedere. Sacramentum quippe hoc nonniſi caſtos & puros admittit.

Difficulter dixi, imò penitus impoſſibile eſt: atque idcirco carnalis hic & vxorius abſolutè ait, *Non poſſum ire:* alij duo honeſtè ſe excuſarant, & plauſibilem negligentiæ prætextũ attulere, dicentes, *Rogo te habe me excuſatum*; at hic omnem exuens pudorem, ciuilitatiſque oblitus, ſtolidi & beſtiæ inſtar ait, *non poſſum ire.* Ambitioſus ſanè & auarus excuſant ſe frequentius, quo minus ad Euchariſtiam accedant, & menſæ huius ſe participes reddant, at libidinoſus & vxorius ne accedere quidem poteſt: hoc ſiquidem peccatum illum penitus excæcat, & ex homine ratione prædito brutum quoddam ſtolidum & vecors reddit, & cor penitus tollit: vnde prophetarum numerus ait, *Fornicatio & ebrietas auferunt cor.* Ebrietati fornicationem nõ inſcitè maritat, nam vt qui ebrius eſt & vino repletus, omni ratione, ſenſuque in rebus corporalibus ſpoliatus eſt, ita voluptatis mancipium omnem rerum ſpiritualium ſenſum amittit.

Carnalis beſtiæ ſimilis.

Oſee. 4.

Phidias ſculptor præſtantiſſimus voluptatem expreſſurus, Venerem pinxit hirco inſidentem & teſtudini inſiſtentem. Hircus peccati huius turpitudinem immunditiemque explicat, teſtudo verò ſignificat eos qui hoc peccato ſunt dediti cor omne & animum amiſiſſe, quod teſte Ariſtotele inter reliqua animalia corde ſola careat teſtudo.

Voluptatis imago.

Exemplum futurus est Dauid, qui quamdiu libidine insanijt & exarsit, suum se cor amisisse deplorat, atque idcirco nouum à Deo postulauit, *Cor mundum crea in me Deus*: O rem tristē & calamitosam! O stolidos mortales & insensatos, tam præclaram manibus elabi occasionem quòd sinatis, qui tantis vos delicijs, quibus ad nuptias veniendo & ad magnam hanc cænâ properando frui poteratis, priuatis.

Lib. de somno & vigilia

Psal. 50.

Non ita porro viuendum est Auditores, audita inuitatione ad cænam properate, ad illam accedite; ipse hodie ad vos eodem vocandos destinatus sum, venite igitur, properate, parata sunt omnia, mēsa in communione iam strata est, Christi corpus & sanguis illius sunt fercula, ministri Sacerdotes, triclinium verò Ecclesia. Venite inquam, ad conuiuium hoc, properate: magnum est. ipse enim Dei filius eiusdē auctor, illius quippe caro cibus est, inuitati verò omnes Christi fideles sunt: Cæna porro dicitur, quòd nonnisi post diurnum laborem detur, & vesperi sit non de die Sacramentum institutum, ad fidei obscuritatem, quæ in hoc mysterio dominatur, denotandam. Hunc igitur honorem ne negligatis velim, excusationes nullas prætexite, negotijs omnibus valedicite, villas emere nolite, hoc siquidem ambitiosorum est: iuga boum nolite probare, nam auaritiam spirat: denique mulierum fugite commercium, redolet enim luxuriam. Sed ab omni negotio liberi ac sequestrati venite, venite inquā ad magnam hanc cœnam, ad epulum hoc regale properate, in quo Dominicæ passionis recolitur memoria, & piorum animæ omnigena replentur gratia.

Cæna cur appelletur hoc Sacramentum.

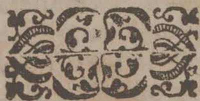
O sacrum conuiuium! ò augusta cœna! ô epulum

epulum in omnibus & per omnia admirabile! epulum pulcherrimum, ditissimum, magnificentissimum, quo simile nullum vidit orbis. Epulum Mannæ, quod in deserto quadraginta annorum spatio durauit, mirabile quidem fuit; sed tu longè mirabilius & diuturnius; iam à mille enim sexcentis annis mensa hæc strata fuit, in qua animæ in Ecclesiæ palatio enutriuntur. Assueri conuiuium magnum fuit & grande, vtpote à rege institutum, & ad solam magnificentiam ostentandam paratum; tu verò longe maius ac dignius, nam sua te Deus potens manu instruxit, & non ob aliam causam, quàm vt suam mundo magnitudinem, potentiam, liberalitatem, magnificentiamque patefaceret. O epulum longè maius Lucelliano, opulentius Cleopatræo, augustius Vitelliano, epulum inquam cui nullum hactenus par exstitit, aut post hominum memoriam exstabit. Epulum denique, quod hac in terra nostras pascens animas, Deumque illis in cibum elargiens, certissimam spem suggerit, in cælo propriæ visione essentię aliquando illas beandas; in cuius aspectu contemplationeque omnis beatorum felicitas consistit: cuius nos participes cõstituat ingenitus Pater, vnigenitus Filius, & ab vtroque procedens Spiritus Sanctus.

AMEN.

Exod. 16.

Esther. 1.

CONCIO QVINTA, INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

QVINTVM MIRABILE.

De admirabili ratione, qua Christus in hoc Sacramento continetur.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 100.

FIGVRA.

1. Reg. 6. BETHSAMITAE, qui in sorte tribus Beniaminicæ commorabantur, quòd curiosiùs admirabile manna cognoscere & inspicere vellent, quod in arca delitescebat, illorum temeritatem puniente Deo, dignas dedêre pœnas. Vereor profectò ac reformido, ne eadẽ mihi hodie pœna infligatur, quod mirabilia & modos quibus nouum Sacramenti huius manna in Eucharistiæ arca contineatur, indagare & inquirere contendam. Hoc verò mihi magne Deus actionum humanarum iudex, qui corda scrutaris, & animi penetralia rimaris, imputes nolim, neu temerarium cæptum meum diiudices; si qua enim hic apparet curiositas, finem laudabilem habet: fit siquidem hoc ad ignorantes docendos, ad improbos percellendos, ad maiestatem tuam exaltandam, & sanctæ augustæq; Eucharistiæ mirabilia perspicienda. feliciter vt hoc ad exitum deducã, spiritu mihi tuo opitulare, tuq; Virgo sacratissima opem solitam impertire, & nos solitam tibi salutationem impertiemur. AVE MARIA.

Solent

Solent Reges & Principes terræ, postquam rempubl. legibus stabilierunt, varias nationes subiugarunt, & victorias amplissimas retulerunt, trophæa, arcus triumphales, & pyramides erigere, vt sempiternam nominis memoriam & gloriam immortalem consequantur: ita magnus ille Regum Rex, & totius vniuersi Monarcha, lege Euangelica lata, perdomitis inferis, totque victoriis in orbe reportatis, in medio Ecclesiæ, Venerabile altaris Sacramentum, velut arcũ triumphalẽ, pyramidẽ & mirabilium colossum, ac trophæum erigere voluit, vt sanctum eius nomẽ & memoria perpetua ad posteros dimanaret. Est siquidẽ memoria & signum publicum, commemoratioq; omnium bonorum Domini, sed imprimis mortis, passionis, celeberrimarumq; victoriarum illius: hoc ipse nempe primus aperuit, primus ipse hoc illi nomen indidit, & per Euangelistas euulgari voluit, *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.*

Ven. Sacramentum triumphorũ Christi memoria.

Matth. 26.

Ioseph Patriarcha cùm in extremis esset, & de regni negotiis disposuisset, fratribus ossa sua, velut trophæum egregiorum facinorum, & vitæ præteritæ memoriam commendauit, *Asportate*, inquit, *ossa mea de loco isto.* Redemptor orbis Christus, postquam cæli, terræque negotia ritè disposuisset, pridiè quam moreretur, suum Apostolis corpus, sanguinem, seseque totum, velut triumphorum & victoriarum notas & insignia, ac publicum crucis, passionis, mortis, vitæque monumentum, legauit. Audite quid Scripturæ dicant, *Mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.*

Gen. 50.

1. Cor. 11.

Dauid, Postquam Goliadam Philisthæorum ducem profligasset, virtutem & robur suum testaturus, & victoriarum memoriã ad posteros transmissurus,

miſſurus, arma illius & gladium imprimis, quo monſtro huic ceruices præciderat, in tabernaculo 1.Reg.17. ſuſpendit pallio coopertum; *& Dixit Sacerdos, ec-* 1.Reg.21 *ce hic gladius Goliath Philiſthæi, quem percuſſiſti in valle terebinthi, eſt inuolutus pallio poſt Ephod.* Chriſtus Dei filius, cui nullus fortitudine, robore, animoque par exſtitit, principibus tenebrarum profligatis in medio Eccleſiæ regia humanitatis ſuæ arma, & glorioſum victoremque corporis gladium, quod vitam illis eripuit, relinquere voluit, ſed opertum & ſpecierum velo in Sacramento Euchariſtiæ velatum & inuolutum.

Iuſſit olim Deus, ad ſempiternum eorum quæ in deſerto contigerant memoriam, in arca teſtamenti perpetuo manna aſſeruari. Ita me docuit Hebr.9. Apoſtolus Epiſt. ad Hebræos, *Et arcam teſtamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habent manna, & virga Aaron quæ fronduerat.* Iam vero in lege Euangelica, ad omnium mirabilium quæ Chriſtus in mundi huius deſerto præſtitit memoriam, verum corporis ſui manna in Eccleſiæ arca reliquit, in egregio Sacramenti Euchariſtici vaſe incluſum; Apoſtoliſque præcepit, vt in ſui memoriam ipſum aſſeruarent, *Hoc facite in meam commemorationem.*

Ioſias rex religionem & verum Dei cultum in regno ſtabilire dum conatur, veteres aras deſtruxit, ſtatuas euertit, omneque idololatrarum inſtrumentum contriuit, & loca cadaueribus & immundis mortuorum oſſibus repleuit; quo nomine inſignem animi pietatem, honoriſque diuini ze- 4.Reg.23. lum teſtatus eſt, *Et cõtriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos repleuitq; loca eorum oſſibus mortuorum.* Regum rex Chriſtus, cœlo delapſus veram vt religionem in terra plantaret, Aeternique cultum & adorationem

nem stabiliret, veteres synagogæ oras demolitus est, figuras aboleuit, cærimonias contraxit, sacrificia pessumdedit, inq; eorum loca cineres & ossa mortuorũ, corpus inquam suum & sanguinem, velut notas, repræsentationem & mortis, passionis, crucisque suæ memoriam, quod amoris & affectus infiniti testimonium, reposuit.

Docet Plinius & Herodotus, reginam quamdam Cariæ, nomine Artemisiá, mortui coniugis Mausolei cineres vino immistos bibisse, suũ vt erga illũ affectum testaretur; quin etiã & perpetua nominis illius ad posteros transiret memoria egregium & splendidum illi monumentum parauit, quod inter septem orbis miracula primum facilè locum occupat; vt Suetonius de Cæsarum monumẽtis loquens, eadem *Mausolæa* nuncupet; cuius etiam meminit de Domitiani amphitheatro loquens Martialis. Huius occasione dixero, magnum cælorum regem Christum, & totius orbis seruatorem, suum vt nomen redderet immortale, & memoria perennis foret, vtque testatum faceret amorem, quo sponsam suam Ecclesiam, quæ toties in scriptura regina dicitur, prosequitur, corpus illi suum dedit, sed viuum & gloria plenum, voluitque vt illud sacro sanguinis sui vino immistum biberet; superbum illi adhæc Mausolæum, hoc videlicet Sacramentum, quod maximum cæli terræque miraculum, erexit. *Lib. 36. c. 5.* *Lib. 7.*

Nabuchodonosor Babyloniorum rex Deum se & immortalem credens, diuinos honores ambiuit, atque ideo in medio ciuitatis, statuam auream erexit, quam ab omnibus subditis adorari & Symphonia & musica coli volebat, morte etiam numinis neglectorib. proposita, *in hora qua audieritis sonitum tubæ, adorate statuam auream, quam statu-* *Dan. 3.*

statuit Nabuchodonosor rex, si quis autē non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacē ignis ardentis. Quod insolens hic rex magna temeritate fieri voluit, totius vniuersi Saluator summa prudentia & sapientia fecit; cùm enim verè se Dei filium, & essentia sua immortalem agnosceret, atq; talis ab omnibus haberi vellet, in Ecclesia magnū Sacramēti huius colossū erexit, in quo non modò statua & corporis sui repræsentatio, sed ipsum met animatū, gloriosum, ac vitale, quod ab omnibus honorari, coli, adorariq;, & hymnis & canticis celebrari vult, nisi damnationē qui se-
Psal. 98. cus faxit, incurrere velit. quod testatur etiam Scriptura, *Adorate scabellum pedum eius.*

Video in diserto Sinai serpētem æneum, in hastili erectum, quem cùm propiùs accedens intu-
Num. 21. eor, comperio imprimis erectum fuisse, vt signū foret ac memoria eorum, quæ in crucis hastili peragi debebant in deserto Caluariæ. Qui mysterium Eucharisticum iam contemplari voluerit, comperiet etiam, non quidem ad futurorum, sed ad præteritorum mirabilium commemorationem, scilicet ad mortis & passionis Dominicæ memoriam, institutum id & erectum fuisse.

Princeps aliquis vrbem cùm condidit, vel nouum regnum adeptus est, posteris vt testatum faciat, se auctorem illius, fundatoremque esse, & perpetua illius ibi viuat memoria, cùm præsens ibi semper adesse nequeat, imaginem suam, insigniaque in sublimi aliquo loco relin-
Apoc. 19. quere consueuit. Is qui in Apocalypsi, in femore scriptum habere dicitur, *Rex Regum, & Do-*
Psal. 86. *minus dominantium*, postquam sanctā illā ciuitatē Ecclesiæ fundauit (*ipse fundauit eam altissimus,*) & præclarum illud regnum obtinuit, de quo in sacra

sacra scriptura scriptum, *Regnum tuum regnum omnium seculorum*; mundo vt patefaceret, se & fundatorem & principem illius esse, immortale nomen consequeretur; non effigiem & insignia dumtaxat, sed corpus quoque suum & se ipsum in Ecclesia altaribus dedit, idque in tam pulchro admirabilique subiecto, quale est Eucharistiæ Sacramentum. Quod & scripturæ loco confirmare potero, *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* *Psal. 144.*

Dei igitur filius Ecclesiæ suæ augustum hoc & reale Sacramentum, velut admirabilium suorum præclarorumque operum argumentum, notam, & memoriam reliquit. Ita hoc prædixit Psalmographus dicens, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Inter tot autem mirabilia primum facilè locum occupat ipse modus, quo Christus in hoc Sacramento continetur; hoc siquidem ingenij captum superat, omnem mentis humanæ compræhensionem transcendit, & ipse intellectus hic cæcutit. Idcirco vobis hunc hodierna cócione exponam, sed sine certo quodam ordine ac methodo, at sparsim ac confusè, quidquid hic dicendum occurrit, coaceruabo. *Psal. 110.*

Dico igitur primò Christi corpus, hoc Sacramento contineri, & incipere esse in altari, vbi nõ erat priùs, non generatione, nec per motum localem, sed vera quadam panis in illud ipsum conuersione: quod similibus etiam exemplis ostendere possumus. Cum enim homo alimento crescit, rationalis anima incipit esse in materia iam recenter adiuncta, in qua non erat prius; noua tamen hic anima non producitur, aut quæ de loco in locũ mutetur, atq; materiam quam prius non

Christi corpus quomodo in Eucharistia sit.

Exemplis hoc probatur.

non informarat, incipit informare: è contra verò dum membrum aliquod præciditur, hic esse desinit anima, nequaquam tamen perit, nec de loco in locum mutatur: ita quoque in Deo se negotium habet, cùm quid in mundo nascitur, in hoc esse incipit Deus; cùm verò euanescit & perit, etiam disinit ibi esse; certum tamen est, illum generationi corruptioniq; non esse obnoxium, nec locali quodam motu locique mutatione venire aut recedere.

Christus cęlum non deserit, quo in Eucharistia præsens sit.

Eodem modo de corpore Dominico in Eucharistia dicendum: prolatis quippe consecrationis verbis integrum, viuidum, præsens illic reperitur, non quod ibi de nouo creetur, vel quod cœlum deserat, vt in altare se sistat; at dumtaxat quòd incipiat esse in loco, in quo non erat, priusquam sacra consecrationis verba proferrentur. D. Thomas Theologum hîc agens, postquam dixisset, corpora naturalia circumscriptè in loco esse, Angelos verò definitè, Deum autem vbique incircumscriptè; & indefinitè; tandem asserit Iesu Christi corpus in cœlo circumscriptè, at in Sacramento Eucharistiæ nullo in loco esse, nec circumscriptè, nec definitè, quantum quidem ad ipsum; tamen quo ad species panis, circumscriptè in omni esse loco, in quo hostiæ sunt consecratæ.

3. p. Sacram. Eucharist.

Christi corpus in Eucharistia demẽsione caret.

Nouum hoc & admirabile; longè mirabilius, sub tam exigua hostiæ quantitate re ipsa & de facto tantum contineri corpus, quantum in cruce suspensum ac deinde in sepulcro positum fuit. Docet siquidem experientia, alia corpora natura sua tantum occupare loci, quantum longitudinis habent ac latitudinis; hoc verò hîc non habet locum. Docet adhæc Philosophia, & ratio quoque

indi-

indicat, corpora circumſcriptè, Spiritus verò definitè in loco comprehendi: ſed hæc axiomata hic vim omnem perdunt, & omnia hic noua. Chriſti enim corpus hic non eſt circumſcriptè, vtpote non habens partes quæ loci partibus dimenſionibuſque reſpondeant; non etiam definitè; neque enim ita in loco certo determinatum eſt, quin ſimul eodem tempore in pluribus aliis ſubſiſtat. Omnem tamen magnitudinem & quantitatem habet; ſed non extenſionem, atque ideo locum non occupat, ſed conglobatum, collectum, & conſtipatum eſt, velut rei ſubſtantia.

Vt autem conſtet, quomodo fieri hoc poſſit, ſciendum in omnibus rebus naturalibus ſubſtantiam inter & qualitatem diſcrimen eſſe, quòd eadem rei ſubſtantia manente, ipſius quantitas minui & augeri poteſt. Adhæc ſubſtãtiam ex ſe nullum locũ occupare, niſi fortè per quantitatẽ, cum ſubſtãtia non habeat partes extra partes, niſi mediante quantitate, cui hoc proprium, quæq; ſola diuiſionẽ admittit, & partes extendit. Cernimus tamen, ſubſtantiã cũ aliquo in loco mediãte quãtitate eſt, tunc quantitati ſe attemperare; quẽadmodum in anima noſtra manifeſtum eſt, quæ tantum loci occupat, quantum corpus eſt quod informat, quòd tota ſit in toto, & tota in ſingulis corporis partibus: ſi igitur quantitas quæ nonniſi accidens, aliquando ſubſtantiam regat, eamque ad ſe trahat, locum vt occupet; cur nouum cuipiam videbitur, ſi aliquãdo ſubſtantia quantitatẽ ad naturã ſuam cogat, vt in loco aliquo ſtatuat, locũ tamẽ nõ occupet? Cùm verò in altaris Sacramẽto virtute cõſecrationis ſubſtantia pręcipua ſit pars, & proinde quantitas ſubſtantiæ ſe attẽperet, hinc cũ nulla hic ſit extenſio, magnum aliquod corpus

Nota.

Subſtantię & quãtitatis differẽtia.

in exiguæ hostiolæ subiecto contineri poterit. Adeo vt, cùm substantia ex se partes extra partes non habeat, eo quod diuidi nequeat, ac velut punctus sit, quamuis sanè totum Christi corpus in hostia, comprehenditur, capitis, pedum, aliorumq; membrorũ certus non sit locus assignãdus, quòd in minima illius particula vniuersũ corpus contineatur. Mirabilia hęc verè sunt & paradoxa.

Demonstratur Christi corpus locum nõ occupare.

Si verò hæc comprehendere nequeas, humana mens, conceptus tuos extolle & exacue, & cogita, quomodo idem ipsum corpus vtero prodierit virginali, virginitatis tamen claustris non violatis; recorderis quomodo sepulchro, monumento sigillis munito & lapide ingenti aduoluto exierit; memineris ad hæc quomodo ianuis clausis, ad Apostolos in conclaue penetrauerit; atq; in his omnibus videbis, sacrum hoc corpus alia penetrasse corpora, nullumque locum occupasse; intelligesque quòd, quamnis id mirabile sit & penitus nouum, in hoc Sacramento idem omnino peragatur. & sanè ipse Dominus hoc ipsum probaturus Ascensionis suę exemplum adducit, discipulisque hac de re agens ait, *Hoc vos scandalizat, si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius*: id est, obstupescitis & scandalizamini, audito, omne me corpus vobis tã exiguo spatio cõprehensum relinquere; quid igitur fiet cũ elemẽta me videritis transcẽdere, ac nubes ascẽdendo penetrare? Dicite, obsecro, auditores, si camelũ per exiguum acus foramẽ transeuntẽ videretis, animal inquam vastissimũ & gibbo tumidũ tã paruo cõtineri loco, an nõ obstupesceretis? Crederetisne fieri hoc posse, nisi videretis? ipsũ tamẽ fieri posse filius Dei testatur, ac velut possibile fieri in exemplũ in Euangelio adducit, *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitẽ intrare in regnum cælorum.*

Matth. 27.

Ioan. 6.

Matth. 10.
Luc. 18.

cælorum. Cur non credetis igitur, Christi corpus in Eucharistia esse posse? si facere possit Deus, vt camelus in foramine integer maneat, an nō multo præstabit facilius, vt filij corpus tantum, quantum est, in hostia contineatur? Nam iuxta Philosophos, qui potest maius, potest minus.

Dei hæc sunt mirabilia & omnipotentis summique artificis opus, quòd sub his speciebus & in minima earum particula, & in exiguæ hostiæ circumferentia, totum Christi corpus, cùm omni sua quantitate, magnitudine, dimensionibus, mensuraque comprehendatur. Nemo iam Phidiæ manum admiretur, non ob Iouis Olympij imaginem factam, sed ob clypeum Mineruæ, in quo totum terrarum orbem efformauit: De Myrmecide taceat antiquitas, & currum eius quadriiugum, & nauem velis, malo & necessarijs omnibus instructam, quam alis musca tegeret, nemo iam obstupescat. Nihil quippe sunt hæc omnia, si cum Sacramento hoc conferantur, in quo totū Iesu Christi corpus in minima hostiæ parte continetur; in quo Deus & homo, iuxta quantitatem sed tamē sine extensione locali comprehenditur, atq; hoc ad confusionem euitandam: nam si huiusmodi extensionem concederemus, necesse foret, vt Christi corporis partes loci partibus vsquequaque responderent, atque ita caput extra collum, & collum extra humeros foret, ac sic de alijs: nihilominus, extensione hac amissa corporis Christi quantitas integra permanet. Certum quippe est vbi caput est ibi & collum esse, vbi collum, ibi humeros, &c. omnia tamen distinctione & in ordine ad se, non verò ad locum.

Veterum artificum opera.

Christi corpus hic extensionē localem amittit.

Adeo vt hinc inferendum sit; totum Christi corpus in minima hostiæ particula contineri, cuius rei figura fuit manna: quod cùm Exod. 16.

Hebræi colligerent, is qui minus collegerat, tantum referebat, quantum qui amplius, quòd rarescendo apud priorem cresceret, & apud alterum constipatum minueretur. eodem modo in hoc fit Sacramento, qui ipsum in magna specie recipit, non quid amplius recipit, quàm qui in minori.

Rupertus locum hunc Exodi exponens, ait, quòd quemadmodum cùm Adam ex arbore vetita comedit, tantum primo morsu comedit, quantum si omnia arboris poma deuorasset; quòd in primo illo morsu non minùs mortem gustauit, quàm si nullum in arbore pomum reliquisset: ita quoque & longè veriùs, quicumque in Eucharistia Creatorem suum sub minima etiam recipit particula, non minus Deum suum, & vitæ authorem recipit, quàm si mille hostias, easque maximas sumeret.

In Exod. 17.

Huc faciet quod de manna scribitur in Exodo, quod semini Coriandri simile fuisse dicitur: de quo semine ait Philo, quòd quamuis exiguum sit, si in plures diuidatur partes, & vnaquæque seratur, omnes fructum & semen sint prolaturæ, adeò vt diuisum integrum surgat, & integrum non plus contineat, quàm diuisum. Idipsum de Sacramento hoc & dicamus & perfectè credamus; quòd diuisum tantùm contineat, quantum integrum, & integrum minus non habeat, quàm minima eius portio. O mirabilia, ô noua, ô paradoxa!

Coriandri qualitas.

Ecce & aliud mirabile, sequi solitum modum quo Christi corpus in Sacramento hoc est, quodque in fractione consistit: hostia quippe consecrata, in qua realiter Christus integer continetur, licet frangatur, & plura in frustilla diuidatur; Christi tamen corpus nō frangitur, sed integrum

grum sub singulis particulis continetur; atq; ideo Magister Sententiarum ait, Christi corpus incorruptibile esse. Ceterũ fractio hæc non in ipsa corporis Christi substantia, sed in Sacramẽto dũtaxat peragitur, id est, in speciebus, quæ quamuis fractæ sint, & concisæ, corpus tamen semper integrum & indiuisibile perseuerat. Testatus est hoc Angelicus Doctor Thomas, cuius in sequentia ita Ecclesia canit, 4. *Sent. distinct.* 12.

Nulla rei fit scissura
Signi tantùm fit fractura,
Qua nec status nec statura
Signati minuitur. & paulò pòst:
Integer accipitur.

Atque vt anima nostra tota est in toto corpore, & tota in singulis corporis partibus, ita quoque in hostia Christi corpus; atque vt vero corpore diuiso, anima non diuiditur, (brachio siquidem resecto, quædam animæ pars non propterea rescinditur,) ita etiam Sacramento hoc diuiso, Christi corpus non diuiditur aut frangitur; fractio enim nonnisi ad species ipsas pertingit. Quod speculi exemplum reddet manifestius: ipsum enim licet fractum & in varia fragmenta diuisum sit, ipsa tamen hominis, quæ inde resultabat imago, non frangitur aut diuiditur; sed in tot tantùm locis multiplicatur, quot frustilla reperire est. In Sacramento hoc non aliter se res habet, Sacramento quippe hoc in Sacerdotis manibus diuiso, non ideo Christi corpus diuiditur, sed integrum perseuerat, totque in partibus continetur, in quot hostia diuisa. Simile. Christi corpus non frangitur fracto Sacramento.

Exodus huius rei subministrabit figuram. Cùm enim Israelitæ agnum Paschalem comederent, vetuit Deus, ne quid in eo frangerent, imo ne ossa Exod. 12.

 quidem,

quidem, *Os non comminuetis ex eo.* Quid hæc cæremonia designat? non aliud, quàm Christum verũ nostrum Agnum Paschalem, in Sacramento Eucharistico aliquando comedendum; sed integrum, non confractum, non diuisum; atque ideo factum, quòd Iudæi, cùm latronum crucifixorum membra & ossa confregissent, Christi ossa comminuere non sint ausi, sed corpus illius integrum reliquerint. Ita hoc docent Euangelistæ

Ioan. 19. *Ad Iesum autem cùm venissent, cùm viderent eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.*

Figura. In Leuitico Moysi præcepit Deus, vt dum illi in holocausta offerendæ essent aues, velut turtures, columbæ, &c. integræ sibi offerrentur, nec capite ablato vel comminuto, sed nonnihil ad collum reflexo. Audi decretum, *De turturibus & pullis columbæ offeret eam Sacerdos ad altare, & retorto ad collum capite.* Denotare duo cæremonia hæc volebãt, primum quemadmodum caput columbæ turturisue ad collum retortum erat, non verò præsectum aut separatum; Ita quoque caput nostrum Christum semper cum corpore, id est Ecclesia, permansurum, non separandum; adeo vt bonus ille Emanuel à nobis absens & simul sit præsens, abiens & permanens, verè præsens substantiâ ratione quadam Sacramentali, absens verò in propria specie, quæ ab oculis nostris percipi nequit. Alterum, quod magis ad propositum nostrum, quòd quando Iesus Christus, verus

Cant. 2. ille turtur, de quo in Canticis sermo (*vox turturis audita est in terra nostra*) in Sacramento hoc & sacrificio offerendus esset, non diuideretur aut secaretur, sed integer in communione comederetur & in Missa offerretur.

Tertium mirabile, quod admirabilem, qua Chri-

Christus in Eucharistia præsens est, rationem comitatur, est, quòd sacrum hoc corpus & diuinum eodem tempore & instanti in pluribus sit locis, nullum tamen locum occupans; eodem momento Parisijs est, Romæ, Constantinopoli, Ierosolymis, in China, Peru, in India, apud Antipodes, vtroque in mundi cardine, vbique locorum vbi altaria & hostias sacratas reperire fuerit. Hoc intellectum hominum percellit, hoc captum humanum transscendit, hoc fieri nulla ratione videtur posse, tamen præterquamquod fatẽdum est, nihil Deo impossibile esse, exempla nobis natura ipsa suggerit. Videmus enim ad oculũ quotidie vocẽ, quamuis nonnisi accidens sit, multis in locis eodem tempore reperiri. An non verum est, meam hanc vocem qua hoc ipsum pronuntio, in tot auribus versari vagarique, quot hic auditores ad me audiendum collecti? Si igitur natura accidens quoddam eatenus extollere potest & euehere, cur non idem in substantia faciat naturæ author? an non maioris Deus authoritatis fuerit, quam ipsa Physica?

Corpus Christi eodem tempore in pluribus locis.

Ipsa ad hæc ratio nobis adstipulatur, ratio inquam maximis fidei mysterijs innixa: si enim credere tenemur, duo corpora in eodem loco cum penetratione demensionũ velut in gloriosa natiuitate & admirabile Christi resurrectione contigit, simul fuisse; cur nõ eadem ratione credemus, in sublimi hoc mysterio, idem corpus gloriosum diuersis locis se posse sistere? an non verisimile videatur, si duo corpora in eodem loco accommodari queant, vnum quoque corpus in duobus locis posse subsistere? si verò in duobus, cur non item in pluribus?

Ratio quę docetur Christi corpus in pluribus locis esse.

Exẽpla & demõstrationes nobis suggerit scriptura

 & aper-

& apertè declarat vnum numero corpus ſubſtantia ſua pluribus in locis poſſe ſubſiſtere. Primò, conſtat, Chriſtum ex quo ad cælos aſcendit in diuerſis locis fuiſſe, in cælo quidem ad Patris omnipotentis dextram confidentem, (*ſede à dextris meis,*) & in terra Apoſtolo Paulo apparentem, vt ipſe de ſe ad Corinthios ſcribendo teſtatur, *Nouiſsimè autem omnium tanquam abortiuo viſus eſt mihi*; &c. ſecundò, Dicitur Paulus ad tertium vſque cælum raptus; atqui huiuſmodi raptus fieri nequit, quin duobus in locis ſimul fuerit, tum in cælo tum in terra; certum eſt enim illum tum à terra non abfuiſſe, ſed in eadem permanſiſſe. ſi verò hoc ſolum quod animam & ſpiritum fuiſſet, animâ in ſublime raptâ, & corpore in terra permanente; mortuus haud dubiè Paulus fuiſſet, cùm aliud quid non ſit mors; quàm vnius ab altera partis ſeparatio: quod tamen hic nulla ratione factum videtur.

Pſal. 109. 1.*Cor.* 13. 2.*Cor.* 12.

Vna natura in 3. perſonis.

Deinde non tanta repugnantia eſt, corpus vnum diuerſis in locis eſſe, quàm eamdem in pluribus naturam. Atqui ipſa docet fides & credere iubet, in ſanctiſſimo Trinitatis myſterio eamdem eſſentiam, ſubſtantiam, & naturam in tribus perſonis eſſe Patre, Filio & Spiritu ſancto, atq; hinc eſt quòd nonniſi vnum eumdemq; conſtituãt Deum. Cur igitur non credemus, idem corpus in diuerſis locis poſſe ſubſiſtere, & maximè Chriſti quod in Euchariſtia? Quare mirabilia ſunt, in quibus recenſendis pergemus.

Chriſti corpus hic inuiſibile.

Quartum mirabile, eſt, quòd glorioſum hoc corpus, quamuis certo, verè realiterque præſens & viuens adſit, à nemine tamen videri queat; nonniſi accidentia hic videntur, ſub quibus ſemper deliteſcit, & numquam videtur, quamuis tamen ve-

men vere realiterque sub his contineatur. Quodque difficillimum & rem penitus reddit incredibilem, est quòd Christus in Euangelio, declaraturus verum se habere corpus, non verò vmbraticum aut phantasticum, Apostolis præceperit, oculos vt aparirent, manibus palparent, quod Spiritus carnem & ossa non haberet, viderique non posset, aut manibus contrectari, *Palpate & videte, quoniam Spiritus carnem & ossa non habet.* Quod Caluinus argumentum aduersus Eucharisticam veritatem vsurpauit, quodque velut Achillem credit inexpugnabilem. Sed miser fallitur, Dico igitur Christum patefacere dum vellet, verum se corpus habere, benè consequenterque intulisse, dicendo *Palpate & videte.* Quod fieri nō possit rem corporis expertem sensu corporeo aut tangi aut videri, adeo vt hinc necessariò inferendum sit, quidquid tangitur aut cernitur, corporeum ac materiale est.

Ioan. 20.

Fieri tamen potest, verum aliquod corpus præsens adesse, non tamen videri, vel quòd ab alio tegatur corpore, vel quòd impediat Deus, ne species sensibiles ad sensus transmittantur, quemadmodum in vita Gregorij Thaumaturgi B. Gregorius Nyssenus, & in S. Felicis Nolani S. Paulinus scribūt. Et quamuis exempla nobis non suppeteret, ipsa docet veritas, corpus aliquod præsens adesse posse, quamuis tamen exterius non videatur; scriptura mihi hic suffragatur. Dicitur quippe in Euangelio, Christum ipso resurrectionis die in Emaus cum duobus viatoribus concedentem subitò ex oculis eorum euanuisse, id est inuisibilem se præbuisse. Quin & apud Ioannem Christus Iudæi cùm lapides in illum iacere vellent, vt turbas & rabiem eorum declinaret,

Corpus adesse potest non tamen videri.

Luc. 24.

Ioan. 8.

inuisibilem se reddidit, & transibat per medium illorum, à nullo tamen visus aut cognitus est, *per medium illorum ibat.*

Addo insuper, dæmones, carminibus magicis & incantationibus corpus aliquod, quamuis alioqui visibile, inuisibile posse reddere, & hominum oculis subtrahere, & aliud è contra, quod procul inde dissitum fuerit, in locum illius subiicere ac videndum præponere. Si dæmonum hoc artificio fieri potest, vti reuera fit, & illusiones quotidianæ satis superque manifestant, anne diuinæ quis omnipotentiæ illud ipsum denegare audeat? Diabolus corpus aliquod subtrahet aut supponet, inuisibile reddet aut visibile; & Deus Omnipotens omnium id facere non poterit, imo nec in proprio corpore? Quod profectò nullo pacto videtur impossibile.

Aer. qui corpus, videri nequit.

Aer secundum inter elementa, verum est corpus, vti & ignis, qui sub cœlo lunari; interea tamen, nec vnum videmus, nec alterum; quamobrem ita argumentor, sunt in rerum natura corpora, quæ oculis nostris videri nequeunt, igiturne mirum & velut impossibile, corpus gloriosum & communem naturæ ordinem transcendens, quale est Christi in Eucharistia, videri non posse?

Nolite hic quiescere sensus humani, vester visus nimis debilis & imbecillis, vestrumque iudicium nimis infirmum; fidei siquidem est, hic iudicare, ac velut præsidem agere, non verò vestrum, qui nonnisi iudices subalterni. Tres Orientis Principes stellæ ductu Christum pannis in præsepi inuolutum, summa animi dimissione adoratum venêre, *& procidentes adorauerunt eum.*

Matth. 2.

Idem Christus velut Deus & homo accidentium panni-

panniculis in Eucharistico mysterio inuolutus est & absconditus; vestrum est, sensus exteriores, qui velut principes in animæ nostræ regno dominium exercetis, humillimè corpus, animam, diuinitatem, omnemque substantiam illius, fidei ductu hic adorare.

Oculi boni Senecionis Isaac caligabant, adeò vt filium Iacob pellibus hædinis coopertum dignoscere non potuerit, quamuis per vniuersum illum corpus tangeret; sed mox vt illum loquentem audiuit, agnouit quamprimùm, *Vox quidem Iacob, manus autem Esau*, &c. Ita quoque in Sacramento hoc sensus nostri adeò caligant & cæcutiunt, verum vt Iesu Christi corpus, accidentium pellibus coopertum, neque ant agnoscere, sed ad fidei vocem quamprimum dignoscitur, & adoratur. Verè enim ibi absconditum est, & quamuis à nobis videri nequeat, nos tamen sub speciebus delitescens, videre potest. Gen. 27.

Cuius rei egregiam in libro Geneseos figuram legere est, in quo puteum videntis & viuentis nominari audimus, *Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad puteum, cuius nomen est videntis & viuentis*. Et sanè Sacramentum hoc profundus quidam puteus est, in quo verè cótinetur viuens, quiq; de seipso ait, *Ego sum via, veritas & vita*; quiq; omnia conspicatur & obseruat; quamuis enim nos ipsum non videamus, nos tamen ille è putei huius fundo intuetur & aspicit, Quò respiciens alludensq; in Canticis sponsa aiebat. *En stat post parietem nostrum prospiciens per cancellos*. Quid enim sunt species hæ sacramentales, nisi paries quidam medius, post quem Dominus delitescit, vnde nos videt, quamuis ab ipso minimè videamur? sed vlteriùs progredior. Gen. 24. Sacramentũ puteus videntis & viuentis. Cant. 2.

Quintum

Quintum mirabile, quod Chriſti ſubſiſtentiam hic comitatur, eſt, quod hic accidentia ſint ſine ſubiecto, ſeſe ipſa continentia, ac velut abſoluti quidam Domini à nulla dependentia ſubſtantia, nam ſubſtantia panis & vini, à qua dependebant, & quæ ſubiectum illorum erat, hic eſſe deſijt. Nouum quid & penitus inauditum, Philoſophorumque doctrinæ repugnans, docentium accidentis eſſe alteri ineſſe, vti ex Ariſtotelis metaphyſica colligere eſt; adeo vt accidentia non tam eſſe quædam ſint, quam quiddam τȣ̃ eſſe. Idem quoque Platonem carpit, quòd ideas à natura ſegregaſſet; ſi verò ex mente illius formæ ſubſtantiales, quales ideæ ſunt, à materia ſeparari nequeunt, multo verò minus formæ accidentales.

Accidentia ſine ſubiecto.

Text. 32.

Lutherus & Caluiniſtæ huic Philoſophorum doctrinæ innixi docent, Deum omni ſua potentia efficere non poſſe, vt accidens ſine aliquo ſubiecto ſubſiſtat. Quod inconueniens vt euitet, mauult Lutherus panis ſubſtantiã cùm corporis Dominici ſubſtantia ſimul coniungere, & Caluinus veram realemque Chriſti præſentiam potius concedere, quàm dicere accidentia ſine ſubiecto ſubſtantiaq; eſſe, ſubſiſtereq; poſſe. In quo ſe non modo infideles ſed & imperitos Philoſophos oſtendẽderunt. Phyſica enim docet quidquid poteſt & habet cauſa ſecunda, à prima id mutuari: atqui Deus omnium rerum cauſa eſt, *Omnia per ipſum facta ſunt*; igitur aſſerendum, quidquid Deus creaturarũ adminiculo poteſt, à ſe ipſo ſolo & ſine illis id poſſe, cùm omnis illarum virtus proprietaſque ab illius poteſtate dependeant. Ecce iam argumentum in forma: Quidquid accidentia ſubiecto & ſubſtantiæ inhærentia conſeruare poteſt, poteſt & ſeparata ab illa conſeruare, eo quòd

Caluiniſtarum & Lutheranorum error.

Ratio naturalis.

Ioan 1.

quòd substantiæ potestas proprietasque acciden-tia conseruandi ab ipso veniat. Atqui Deus omnipotens & substantias & accidentia conser-uat; ergo cùm illa conseruet quamdiu subiecto insunt, poterit etiam conseruare à substantia remota.

Deinde si fides nostra possibilitatibus verisi-milioribus limitanda esset, in præcipuo fidei my-sterio aliud quid lōgè admirabilius appareret, in quo tamen substantiam corporalem sine aliqua subsistentia credimus: nam Christi humanitas in mysterio incarnationis non in se, sed in verbi æ-terni hypostasi, subsistit, atque ita nonnisi vna hypostasis est, non verò duplex; longè tamen creditu mihi videtur difficilius, naturam quam-dam sine hypostasi esse, quàm credere accidentia carere subiecto. si igitur difficilius & credimus & profitemur in mysterio incarnationis, cur quod facilius minusque repugnans est, non cre-demus profitebimurque in Eucharistiæ Sacra-mento?

Natura sine subsistentia in mysterio incarnationis.

Adhæc nego, & falsum etiam est, inhæreer subiecto, esse de essentia accidentis. Neque enim Patres, Theologi, & philosophi dūtaxat, sed mul-ti etiam Gentilium eius fuere opinionis. Basilius namque non modò credidit accidens esse posse sine subiecto, sed iam inde à mundi primordio subiecto caruisse. siquidem in homilijs scripsit, solis lumen à primo die conditum fuisse, & nul-li tamen subiecto inhæsisse, idque triduo, Donec tandem die quarto, sole creato, illi velut subiecto naturali inditum est, atqui lumen accidens est, cum tamen illud sine subiecto triduo conserua-re potuerit Deus in alijs idem præstare hauddubiè poterit.

De accidētis essentia non est inhærere.

Homil. 2. & 6. de hexaem

Thomas

Thomas VValdensis plura veterum Philosophorum hic adducit testimonia, credentium accidentia sine subiecto esse & subsistere posse. Aristoteles quidem hoc non concedit, nam verè illud fieri nequit, apertè tamen docet, de accidẽtis essentia non esse, inesse & inhærere? Nam libro 3. de anima docet aliud esse magnitudinem, & aliud magnitudinis esse. si esse, id est existentia accidẽtis ab essentia destructa est, multo potiùs inhærẽtia distinguetur, quę nō nisi certus quidam existẽtiæ modus. Idem quoq; Aristoteles de vacuo tractans petit, an vacuum illud dicendum, in quo nonnisi color, aut sonus quispiam reperitur; quæ quæstio sanè inanis & futilis foret, si inhærentia foret de accidentis essentia: de colore enim cùm agimus, necessariò subiectum includimus, cuius insit, & proinde corpus; vbi verò corpus aliquod est, vacuum esse non potest. Adeo vt Aristoteles hanc quæstionẽ proponens, an scil. locus ille vacuus foret, in quo nullum corpus, sed accidens aliquod dumtaxat (quale sonus aut color,) reperiretur, agnouisse & confessus videatur, accidẽs esse sine subiecto posse, & ab omni corpore & substantia remotum.

Tom. 2. c. 76. 2.

c. 6.

9. Physic. c. 58.

Accidens habet esse, & subiecto inhærere:

Concludamus igitur, Theologi, duas accidens habere proprietates; primo suũ esse, deinde subiecto inhærere: primum illi relinquit Deus, & secundum potentia sua illi aufert. Licet à simili in igne duo sunt, *lucere & vrere*; tamen non sine miraculo ignis Babylonicus aduersus tres pueros in fornace succensus, priori effectu permanente, secundo caruit, numquam enim Martyres in fornacem coniectos potuit offendere: atqui certissimũ est, calorem tam huic elemento essentialem esse, quàm accidenti subiecto inesse.

Cæterũ, penitus hoc admirabile esse fateor, & opus

opus quoddam ab omnipotentia diuina profectũ, cùm omnẽ naturæ vim,& communiũ rerũ inferiorũ ordinẽ excedat: fatendum quoq; , impium ac blasphemum esse, credere & affirmare, penitus hoc fieri non posse,& Dei omnipotentiæ potentiã hanc denegare. Quicumq; enim Deum omnipotẽtem esse crediderit, credet etiam hauddubiè cunctos omnipotentiæ illius effectus, idq; per verbũ illius: si enim diuina hæc vox substantiis & accidentibus esse dederit, vt sine aliquo subiecto essent & subsisterent, multò faciliùs easdẽ substantias conuertet & commutabit, ac sine illis accidentia, quoties & quomodo illi visum fuerit, faciet subsistere. Atq; hæc est Magni Doctoris Ambrosij ratio, *De totius mundi*, inquit, *operibus legistis, quòd ipse dixit & facta sunt; sermo ergo Christi ex nihilo faciens, quod nouerat, non potest ea quæ sunt mutare in id quod significant?* Credendũ dumtaxat est Deũ omnipotentẽ esse, si credere velis, hoc fieri posse.

Impium est credere Deum non posse facere vt accidens sine subiecto subsistat.

Lib. de initi. and. c. 10.

Cùm Abrahamo DEVS filium in spem posteritatis, hæreditatisq; adeundę nasciturum promitteret, primũ quo eum ad credendum inducere voluit argumentum, ipsa erat omnipotẽtia; *Ego*, inquit, *sum Deus omnipotens*. Id est, si naturam & rationes humanas in consilium adhibeas, penitus tibi videbitur fieri non posse, vt vxor tua vetula & infecunda filium tibi pariat; sed hoc vnum hanc tibi natiuitatem suadeat, quòd omnipotens sit, qui hanc tibi promittat ac spondeat. Idem de hoc mysterio dico; Quicumque sensus & rationem consultricem adhibet, & credere nequit, accidentia sine subiecto, sed per seipsa subsistere, sibi ob oculos ponat, quòd qui hoc faciat, quique hoc Sacramentum instituerit, omnipotens Deus sit, cui nihil factu impossibile.

Gen. 17.

Hine

Omnipotentia Dei articulorum symboli fundamentum.

Hinc factum vt Apostoli, quò fidei nostræ articulos creditu faciliores redderent, ab omnipotentia exordium ducant, eamque velut omnium credendorum fundamentum ponant, *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Credendum igitur firmiterque tenendum sola accidentia hic permanere, qualia sunt color, sapor, figura & alia, & panis substantiam cui velut subiecto inesse solebant, abijsse & desijsse; & quãuis sensui videatur panis adhuc reliquus esse, errat tamen & fallitur, sola enim nudaque accidentia hic permanent.

Gen 27.

Iacob Esau mentitus, eius enim vestes induerat Patri se obtulit, non ideo tamẽ verè Esau erat, sed nonnisi illius species & imago. Ita quamuis Christus sub panis accidentibus in Sacerdotis manibus ad aras immolantis se spectandum proponat, non ideo tamen panis hic est, sed accidentia tantum & panis similitudo.

1. Reg. 19.

Michol Dauidis loco, in lecto statuam quamdam & pelles hædinas, exploratores elusura, collocauit; adeo vt cùm Saulis milites venissent, Dauidem quæsituri, præter statuam & pelles nihil inuenerint. Eodem modo hic sensus nostri deluduntur, credentes enim veram hic panis substantiam esse, nihil huiusmodi reperient, sed sola & nuda accidentia, quibus substantia tegitur ac cooperitur, quæque in hoc Sacramento, subiecto iam ablato, permanent.

Gen. 39.

Ioseph in manu dominæ *pallio relicto*, ne Dominum offenderet, eiusque thorum violaret, *fugit & egressus est.* Eodem modo in hoc Sacramento res peragitur, auditores, quam primum enim vt consecrationis verba proferuntur, panis esse desinit & fugit, accidentibus, velut pallio suo, in

Sacer-

ſacerdotis manibus relictis, ne in Dominum peccet, eiuſque obedientiam infringat; non eſt verò ſenſuum hic contrarium oſtendere, qui non niſi iudices inferiores ſunt & ſecundarij, quiq; ſola accidentia quæ vident & palpant, quæque ſecundùm communem naturæ ordinẽ fiunt, diiudicare norunt.

Feſtus Præſes Paulum iudicaturus ad Cæſarem velut ad ſupremum iudicem & aliorum iudicum caput appellauit. Ita cum ſenſus in hac materia diiudicare quid voluerit, ad fidem potius appellandum eſt; veritatis enim huius iudicium ad ſupremum iudicem ſpectat, quæ ipſa fides, non verò ſenſum exteriorem, qui nonniſi ſecundarius & ſubalternus eſt iudex. In exodo Moyſi quidam ait exprobrans & immorigerus, *Quis te conſtituit iudicem?* eodem etiam modo ſenſui reſpondendum, cùm in tam profunda tamque ſublimia inquirere & diiudicare præſumet, eique acriter obiiciendum, Quis te articulorum fidei, rerumque ſupernaturalium ac diuinarum iudicem conſtituit? Nequaquam, ſenſus hic obediat menti, & Spiritus fidei, fides vero credat in Deum; nulla alioquin pax, quies, aut ſecuritas tum in anima tum in Eccleſia futura eſt.

Act. 25.

Fides ſupremus in hoc Sacramento iudex.

Exod. 22.

In vtero Rebeccæ, vxoris Iſaac, nulla pax erat quòd in eodem duo aduerſarij bellum inteſtinum gererent, & duorum populorum capita; *Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, &c.* Ita quoque in Eccleſia, vel potius in anima, dum ſchiſma, diuiſio, ſeditioque aliqua ingruerit, ſenſus iuxta captũ & mentem ſuam diiudicare voluerit, & ratio ſeſe ſubijcere nolit & fides dominatum ſuperioritatemque obtinere

Gen. 25.

nequeat, nulla speranda pax est, salus nulla, quies vel tranquillitas nulla.

Psalmographus audacter de hoc mysterio velut de articulo quodam fidei locuturus ait, se non hominum suasu, inductioneùe, nec sensuum iudicio inductum id credidisse, sed purè simpliciterq; quòd hoc illi Deus reuelasset, *Credidi propter quod locutus sum*: & cùm sensuum, argumentorum & rationum humanarum falsitatem aperuisset ait, *Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax*.

Psal. 115.

Idem omnino faciat Christianus, & fidei, non verò sensuum lingua inductus credat, Deum non minus veracem fuisse in hac nobis veritate reuelanda, quàm in omnibus mirabilibus patrandis; sibique persuadeat non immeritò à Dauide Sacramentum hoc memoriam & compendium omnium diuinorum mysteriorum fuisse appellatum; *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus.*

Et est reuera mirabilium compendium, in eodem subiecto tot mirabilia miraculaque concurrere, & ad vnicum hominis verbum Deum è cęlo in manus illius descendere. Magna quidem verborum Iosue vis fuit, quòd violentum solis cursum in medio axe stiterit, vt diem protraheret, & nox moram pateretur; at maior hauddubiè sacerdotalium est, quæ Christum cælo deuocant, gratiam qui elargiturus est & communicaturus. Magnum hoc, vti & illud, quòd panis viniquè substantia esse desinente, Domini corpus quamprimum adesse incipiat; quòd accidentia sine subiecto subsistant, quòd corpus quantitatem habeat, nullam tamen extensionem, quod eodem momento

Mirabilia Eucharistiæ.

mento in pluribus sit locis, locum verò nullum occupet; quod verè realiterq; corpus sit, non tamen palpabile aut visibile; quod hostia frangatur, diuidaturque, corpus tamen semper maneat indiuisum. Quis audiuit vmquam quid simile? quis non admirans exclamet, *Quàm magnificata sunt opera tua, Domine, omnia in sapientia fecisti,* &c. Psal. 103.

Eia igitur fideles, veritatem hic fidei sequamini, sensus humiliate, & rationem, argumenta & syllogismos, qui contrarium ostendent, conuincite, omnipotentiam Dei vindicate, mirabilia admirabilis existentiæ corporis Christi in Sacramento Eucharistico admiremini, in quo animæ nostræ exemplum vos confirmet; considerate inquam quòd quemadmodum illa tota in toto corpore & simul in vnaquaque corporis parte est, ita gloriosum CHRISTI corpus in Eucharistia esse: sciunt enim Philosophi omnes, locum corpori deberi, non solùm quòd corpus sit, sed etiam quòd vnum.

Hoc igitur vobis inhæreat, quod si intelligere nõ valeatis, in silentio idipsum adorare sufficiat. Et sanè animarum nostrarum vindex Deus, te hic supplices adoramus, & omnia hæc mirabilia demirantes, te verè hic præsentem esse confitemur, esse velut Iacob pellibus accidentium coopertum; velut sponsum Canticorum specierum Sacramentalium cancellos respicientem; velut Moysem monte descendentem faciem Sacramenti velo coopertum, vt ita diuinæ maiestatis fulgorem, ad quem creaturarum oculi caligant, abscondas; ac velut solem humanitatis nostræ nubilo tectum, vnde influxus

Locus corpori debitus quod vnum sit.

Gen. 27.

Cant. 2.

Exod. 34.

nobis cælestes emittis. Quos ne subtrahas rogamus, & supplices contendimus, tuumq; amorem nobis in hoc mundo elargiaris & gratiam, vt hac ratione in altero gloriam promereamur, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus sanctus deducant, AMEN.

CONCIO SEXTA, INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

SEXTVM MIRABILE.

In quo de admirandis SS. Eucharistiæ effectis est sermo.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psalm. 110.

FIGVRA.

2. Reg. 6. DOMVS Obededom Leuitæ, gratiis & benedictionibus cælestibus repleta fuit, quòd fœderis arca ad aliquot menses in eadem esset commorata. Arca hæc, Auditores, verè Eucharistiæ figura fuit & Prototypon, atque innuere allegoricè historia volebat, sacrosanctum hoc Sacramentum, vt dignè, summoque cum honore animam piam, spiritualemque ingressum est, omnia quamprimum donis, gratiis, fauoribus, & benedictionibus cælestibus repleri ac cumulari. Felix beataque illius præsentia, ac receptio illius penitus admirabilis, & effecta verè diuina & inaudita. De his hodierna die apud vos agam, & omnia illius genera, quam possum, scitissimè recensebo.

censebo. sed cæleste priùs auxilium implorandum est, ad Spiritum paracletum confugiendum, eius gratia expetenda, simulque gloriosa Deipara inuocanda, nobis vt adesse & patrocinari dignetur: idcirco omnes in genua procumbamus, & cum Gabriele Archangelo verbis consuetis illam salutemus.

AVE MARIA.

Nihil est omnino, Auditores, quod homines erga Deum magis deuinciat, magisque impediat, ne maiestatem illius vllo modo offendant, quàm beneficiorum, & præsertim eorum, quæ ad alimentum, & vitæ huius sustentationem spectant, recordatio, iugisque memoria. Exemplo nobis futurus est Iacob Patriarcha, qui cùm ad extremam se redactum inopiam cerneret, & maxima victus penuria laboraret, votum vouet Deo, se, si panem in cibum, & vestem ad induendum nactus fuerit, perpetuò vt Deum illum habiturum, totoque vitæ tempore fidele illi obsequium præstiturum. Audiamus promittentem, *Si fuerit Dominus mecum & dederit mihi panem ad vescendum, & vestem ad induendum, erit mihi Dominus in Deum*, &c.

Nihil est quod magis obliget quàm alimentum.

Gen. 28.

Hoc argumento vsus est in Deuteronomio Deus, vtque Hebræis repræsentaret quantum illi deberent, ingentia illis beneficia, quæ ab ipso receperant, in memoriam reuocauit, atque illa imprimis, quæ ad eorum educationem, alimentaque pertinerent, *Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus, quadraginta annis per desertum, & dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu, & Patres tui*: quasi diceret; si colere me & adorare debes, popule me-

Deut. 8.

 us,

us, quòd tuus Creator sim & cõditor; maiori profecto ratione quod tuus sim benefactor; recorderis enim oportet omnium viarũ, per quas te Deus quadraginta annorum spatio deduxit, intereadũ in deserto cõmorareris, quomodo tibi manna in cibum dederit, quod erat cibus & esca, tibi non minus, quàm Patribus incognita. E quo efficere volebat illum qui alit & educat, alumnos sibi
Ioan. 6. mirabili ratione deuincere.

Quod egregiè illustratur apud Ioannem, vbi Dominus postquam quinque panibus hordeaceis & duobus pisciculis quinque hominum millia refecisset, ita sibi alumnos illos deuinxit, vt publica illum voce deprædicarint, eius mirabilia diuulgarint, inque regem eligere voluerint, *Iesus ergo cùm cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem*, &c.

Adorari meretur Deus quod nos enutriat.

Et sanè magnum singulareque beneficium est, à Deo nutriri & educari, adeò vt si nulla alia eius amandi timendique esset ratio, vnum hoc sufficeret, quòd ab eo & alamur & nutriamur, quique animas simul & corpora magna cura, sollicitudineque recreat ac pascit: vnica hæc consideratio, licet aliæ non forent, ad rationis præscriptum ponderatæ, nos illum in regem creare, & velut Deum sincerè toto vitæ tempore adorare cogeret.

Ioseph non sine singulari Dei prouidentia ad
Gen. 41. secundaria regni Aegypti gubernacula promotus, cùm iam frumenti magnam copiam coaceruasset, & vniuersos regni incolas, in summa rerum inopia aluisset, publico omnium Satraparum, & Regis imprimis edicto honorem nactus est amplissimum, & generalis totius regni vicarius, &

rius, & lingua Aegyptiorum, Saluator mundi est nuncupatus, *Et vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi*, &c. Cant. 1.

Videte igitur quomodo alimenta hominem obligent, quot, quantisque nominibus altori debitores constituant, etiam populos barbaros & Deum ignorantes? Maior profectò Christianorum erga Deum obligatio, qui tanta anxietate, curaque illos educat, & nullo non tempore reficit.

Sponsa, dona, quæ à dilecto receperat, quotque nominibus erga illum esset deuincta, recensens inter cætera ait, eo potissimùm nomine se obligatam, quod in cellaria illius ad gustanda vina esset introducta, in quibus reficeretur, & biberet largiùs: *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Prô! quanta maior animæ erga Deum obligatio, sponsum inquam suum, quòd quotidie illam non in cellam, sed ad Sacramenta, & præsertim ad Eucharisticum, inuitet & introducat, vt ibidem corpore eam suo reficiat & sanguine inebriet, quæ alimenta verè diuina sunt & cælestia.

Magna animæ obligatio erga *Deum*.

Et sanè singulare beneficium est liberali munificaque Dei manu enutriri, & non minor econtrà ingratitudo, ipsum nolle agnoscere, & beneficij memoriam exuere. Vnde apud Isaiam expostulans Deus hanc Iudæis ingratitudinem exprobrat, quòd scilicet ab illo enutriti benefactorem contemsissent, & tantum non pedibus proculcassent, *Filios enutriui, ipsi verò spreuerunt me*, quasi diceret, ægrè me habet, & non mediocriter emacerat, quòd postquam filios tam sedulò matureque educarim, ab iisdem negligar,

Cap. 1.

Christianorum ingratitudo.

gligar, offendar, & ad iracundiam prouocer. Nulla sanè reperiri maior ingratitudo potest quàm Christianos, quibus datum est filios Dei & esse & dici (*Dedit eis potestatem filios Dei fieri*) quique quotidie tum quo ad animam, tum quo ad corpus in mensa Patris cælestis reficiuntur ac pascuntur, quotidie delictis eum suis irritare & contemnere.

Ioan. 1.

De populi sui ingratitudine conquestus olim altissimus, eamque sugillans & coarguens, inter cetera ei exprobrat, quòd delicatè enutritus ac impinguatus aduersus se insurrexerit, & refractarius recalcitrarit: *Incrassatus, dilatatus, impinguatus postea recalcitrauit.* Dicere volebat, Quid, hunccine populum impinguatum, & velut equú hordeo in equili infartum, insolescendo me calcibus petere, in me insurgere, tollere cornua, murmurare, & præcepta mea pedibus proterere & pessundare: Profectò deplorandū ac lacrymis dignum, Christianos tam iucundè dulciterque in epulo Eucharistico refectos, & impinguatos, aduersus Deum insurgere, calcibus petere, immorigeros se præbere. Nulla hac maior dici fingiúe ingratitudo potest.

Deut. 32.

Sortem suam deplorans Dauid & aduersum fortunæ vultum, ait, nihil vmquam sibi visum grauius aut funestius, nihil quod illum affligeret magis, quam Domesticos, conuiuasque aduersus se insurgere, & insidias in corpus suum moliri. Audite querelas & expostulationes, *si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem vtique; tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Quod olim de seipso Dauid idem de Deo sentiendū credendumq;, si aliqua in illum

Psal. 54.

Nihil grauius domesticorum insidiis.

illum cadere possit afflictio, nihil fore quod illũ affligeret torqueretque magis, quàm cum offen- Grauis offensa eorũ qui sæpius communicant,
sum se videt ab ijs, qui fideles se illius famulos esse iactant, sæpiusque ad communionem accedunt, & frequenter carnem illius & sanguinem in Eucharistia recipiunt. Nihil siquidem est quod diuinam maiestatem magis offendat & irritet.

Hactenus hæc dicta hinc, vt fiat manifestum, quemadmodum Deo infinitis nominibus deuincti sumus, quòd alimenta nobis suppeditet corpusque enutriat, multo maiorem nostram erga illum obligationem esse, quòd animam in Sacramento Eucharistiæ enutriat ac pane reficiat Angelico, Sacramento inquam, quod omnium diuinorũ memoriale & epitome; quod solitum nobis thema hactenus fuit, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus.* Inter tot mirabilia, iam aliquod mihi delegi, quod sextum futurum sit, qui sunt mirabiles, quos producere in recipiente Sacramentum hoc solet, effectus: in quo vt ordinem consuetum seruem, primò de effectis illius qui in anima, ac deinde de iis quæ in corpore producit, sum acturus, atque hinc videre potestis, quanta hic mirabilia delitescant.

Quod ad primum igitur spectat, antequam progrediar vlterius, sciatis oportet, Sacramentum inter cetera quibus nuncupatur nominibus, tria potissimum habere, quæ primaria ac præcipua sunt, vt Angelicus doctor Thomas ait: dicitur quidem hostia, communio & viaticum, idque ob 3.p.q.73.
triplicem temporis differentiam, hostia siquidem præteritum tempus spectat, quòd mortis & dominicæ passionis, in qua velut vera hostia ille

Deo Patri oblatus fuit, memoriam refricet. Communio præsens denotat, quòd corporis & sanguinis Iesu Christi manducatione, cum illo vniti coniunctique maneamus. Denique viaticum, quod futurum tempus innuit, quòd Sacramentum hoc, velut viaticum & saluus conductus, cum ex hac vita decedimus, nobis dari soleat.

Hoc supposito materiam iam auspicor, dicoque Lutherum nouorum commentorem paradoxorum, de effectibus Eucharisticis dum loquitur, asserere, primum Sacramenti huius effectum esse, mortiferorum delictorum remissionem, & nullam idcirco ad id præparationem requiri; at quo plura quis se & grauiora admisisse flagitia nouit, eo aptiorem digrioremque esse, ad hoc vt Sacramentum admittatur: nec confessionem præuiam necessariam esse, sed vnicam sufficere fidem, qua credat omnia sibi hac sacramenti sumptione peccata à Deo condonanda; ita docet sermone de digna ad Eucharistiam præparatione, quem anno 1518. habuit; hoc vero modo id conatur astruere, quòd Redemptor Iesus peccatores & non iustos ad Sacramentum hoc vocare venerit. Eiusdem quoque opinionis est Martinus Kemnitius, contrarium in Institutionibus suis tradit Caluinus, & particulare iter ingressus, vult pœnitentiâ prius hominem iustificari, docetque fidem & caritatem ad dignè Eucharistiam recipiendam imprimis requiri.

Primus Eucharistiæ effectus peccatorum remissio, iuxta Lutherum.

2. p. exam. Conc. Trid. sess. 18. c. 2.

Catholica verò Ecclesia, omnes hasce hæreticorum opiniones cõuellens, in Concilio Tridentino duo circa hoc imprimis docuit; primum, præcipuum, primariumque Eucharistiæ effectum non esse mortalium peccatorum remissionem,

Sess. 13. c. 2.

nem, sed animæ nutricationem, & à peccando præseruationem. Alteram præparationem ad Eucharistiam non solam, nudamque fidem esse, sed veram pœnitentiam peccatorumque confessionem. Quod è sacris litteris abundè sufficienterque astruere possumus. Primò in vniuerso sexto Ioannis capite dictum, scriptumque non est, Sacramentum hoc ad peccatorum remissionem esse institutum, sed ad vitam spiritualem dumtaxat conseruandam, *Non morietur in æternum.* Secundo Redemptor dixit, *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, &c. è quo loco eruitur, Sacramentum hoc nonnisi spirituale alimentum esse; quare absurdum & penitus ineptum est, cibum, potumque mortuis porrigere. *Ioan. 6.*

Tertiò liquidò id colligere est è figuris instrumenti veteris; agnus enim Paschalis, qui Sacramenti huius figura, nonnisi à mundis purificatisque comedi poterat. Panes quoque propositionis inquinatis, & immundis, & commercio muliebri pollutis, non dabantur. Adhæc quicumque pollutus è carne sacrificiorum comedisset, in vitæ periculo versabatur, & anima in præsens discrimen adducebatur, vti in Leuitico scribitur. Denique in nouo Testamento, Apostolorum priùs pedes Redemptor lauat, quàm sacram iis Eucharistiam impertiret; quin & apud Matthæum grauissimè animaduersum in illum, qui sine veste nuptiali ad regias nuptias ingredi præsumpserat; Apostolus adhæc idipsum docet, dum probari sumentem vult, antequam ad sumendum sese ingerat, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* *Num. 9.* *2. Paral. 30.* *1. Reg. 21.* *Leuit. 22.* *Ioan. 13.* *Matth. 22.* *1. Cor. 11.*

E quibus efficio, insignem diligentemq; præparatio-

parationem in Eucharistiæ sumptione necessariam esse, atque idcirco primum illius effectum non esse peccatorum letalium remissionem, nisi forte per accidẽs, & aliqua per excusabilem obliuionem adhuc in conscientia reperiantur, quamuis omnem & extremam sumens diligentiam adhibuerit, pœnitentiam vt in se excitaret, diligenterque ac seriò omnes conscientiæ angulos excuteret.

Dicendum tamen Sacramento hoc peccata venialia directè & per accidens remitti, bonisque operibus, quæ peccatum occiderat, quibusque omne meritum abstulerat, quæque Theologi opera mortificata dicunt, vitam restitui. Elisæi Prophetæ historia nobis id reddet manifestius. Hic enim cùm viduæ Sunamitidos ædes subiret, filium illi suum ad vitam reuocauit; oleum illius & farinam multiplicauit: quod præsagium fuit & figura, Christum omnium Prophetarum regem, qui hoc Sacramento continetur, cum animam viduam & afflictam quæ Deum & sponsum suum peccatis amisit, ingreditur, filios illius, id est bona opera, quæ olim ediderat, sed quæ deinde peccatum morti tradiderat, resuscitaturum, & sacrum gratiæ oleum per pœnitentiam iam acquisitum, & meritorum farinam multiplicaturum.

4. Reg. 4.

Eucharistia opera mortua viuificat.

Ecce & aliam allegoriam. Israelitæ in captiuitatem Babylonicam cum abducerentur ignem sacrum in puteo quodam obscuro defoderunt, ne in profanorum manus incideret, in quo septuaginta ipsis annis delituit, tot enim annis in captiuitate mansêre. sed vbi in libertatem restituti in patriam venêre, & ignem quæsituri puteum aperuerunt, nihil ignis repererunt, sed aquam quamdam crassam & viscosam; quæ radijs solis

2. Mach. 1.

expo-

exposita flammam concepit & in ignem pertransijt, *Non inuenerunt ignem, sed aquam crassam, &c. & tempus affuit quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Moralem hinc sensum expiscaturus aio: dum anima in peccati captiuitatem abducitur, ignis charitatis, deuotionísque in conscientiæ puteo iacet extinctus, nihilque præter aquam peccati, & tenax mundanarum vanitatum viscus reperitur; at vbi captiuitas illa finem accipit, animaque libertati restituitur, quamprimùm vt radijs solis in hoc Sacramento refulgentis exposita est, accenditur, totaque ignescit; quod per Sacramenti huius receptionem opera mortificata vitam recipiant.

Esse tradunt authores radicem quamdam, Græcis ἀπορίζις dictam, quæ ignem concipit & accenditur, mox vt in solis conspectum venit. Verum hoc an sit nescio, scio tamen opera nostra & virtutes, veras salutis nostræ radices, peccato aridas & quodammodo emortuas, quamprimum meriti vitam nancisci, & accendi, vt Sacramenti huius in Eucharistia resplendentis radios sensêre. Atque huc referre licet Psalmistę illud, *Carbones succensi sunt ab eo.* Id est, opera nostra quæ carbonum instar in peccato nigrescebant, lucida fieri, flãmareque cùm ad Sacramenti Eucharistici ignem accesserint, incipiunt. Sed habet & alios effectus non inferiores.

Radix quæ ad solis conspectũ accenditur.

Psal. 17.

Præterita peccata remittit, & à futuris præseruat ac tuetur. In huius rei figuram f[...]ctum est, vt arca Testamenti à terra Philisthæorum redeunte, & ad ripam Iordanis accedente, aquæ superiores quæ à fonte descendebant steterint, & inferiores defluxerint: *steterũt aquæ descendẽtes in locu vno, &*

Ios. 3.

ad instar montis tumescentes apparebant procul ab vrbe, quæ vocatur Edon, vsque ad locum Sarthan, quæ autem inferiores erant in mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuũ) *descenderunt vsquequo omnino deficerent.* Arca hæc venerabile Sacramentum denotabat, quod mox vt ad animam accedit aquæ superiores stant, id est, peccata præterita remittũtur, inferiores verò delabuntur & pereunt; quòd à futuris quæ in animam deuolui poterant, præseruet ac defendat.

Psal. 113. Huc alludens Dauid obstupescit, quòd arca veniente aquæ steterint & cursum interrumpentes ad caput suum reuersæ sint, *Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis, quia conuersus es, retrorsum:* de mari quidẽ rubro scriptum est Exod. 14. de Iordane verò Iosue cap. 5. Sed in venerabili Sacramento multò satius hoc est demirari; nam, vt ad arcæ conspectum fluctus & vndæ marinæ non modò quieuêre, sed etiã retrorsum conuersę sunt; ita quoq; ad Domini in hoc Sacramẽto præsentiam vitia fugiunt, superbiæ fluctus detumescunt ambitio subsidit, vanitas sopitur, & concupiscentiæ prauorumq; desideriorum flamma exstinguitur.

Dom. 3. Qui apud Danielem similis filio Dei apparuit, ità Babylonicæ fornacis ignem temperauit, vt tres pueros, qui in eamdem coniecti erant, offendere non potuerit, *Et species quarti similis Filio Dei.* Mundus hic, auditores, Babylon quædam est, caro fornacis vice fungitur, & ignis concupiscentia, in qua quotidie animæ adurũtur & ardent, at mox vt Dei filius in hoc Sacramento delitescens, in hac fornace se conspiciendum tradit, ita ignem hunc moderatur, vt animis nocere non possit; appeti-

Sacramentum concupiscentiæ ardorẽ restinguit.

tui

tui dominatur, sensualitatem refrænat, & humanarum passionum ardorem exstinguit.

Animalia quæ apud Ezechielem currum triumphalem trahere describuntur, diuersa inter se erant & distincta; at quoniam Spiritus Domini erat in rotis, supernè verò similitudo vultus hominis; ideo omnia pacata erant, & quieta. Deus homo in hoc Sacramento haudubiè est, non igitur mirũ est, passiones quiescere & refrænatas iugum pati, quæ velut feræ quædam truculentæ & indomitæ, ac nimium inter se discrepantes vitæ nostræ currum trahunt, cùm Spiritus Dei & Deus ipse imperium hic exerceat. Hic scilicet vitia domantur, passiones cohibentur, atque omnis in moribus corruptio corrigitur ac tollitur.

Ezech. 10

Sacramentum hoc passiones domat.

Socratem Philosophum cum salacem & libidinosum Sopyrus Physiognomicus censuisset, ridere cępit Alcibiades qui id coràm audiebat, vtpote qui præceptorem longè alium virum nosset, & ab omni praua cupiditate remotissimum. sed defendere Physiognomicum cœpit Socrates dicens rem acu hic tetigit, & morbum meum quam scitissimè è pulsu cognouit; si enim me sobrium, temperantem & castum modò videas, Philosophiæ ascribendum, quæ naturam meam correxit, & animæ inclinationes refrænans, in alium me virum commutauit. Idem de sancta communione dicendum; ac credas velim, si humilem, prudentem, pium, castum, temperantem, honestæque conuersationis te videas, sacrosanctæ id Eucharistiæ ascribi oportere; illa quippe morum vitia tollit, naturæ corruptionem corrigit, & affluentem animabus gratiam impertitur.

Socratis apophthegma.

Sacramentum hoc, naturæ corruptionem tollit.

Atque hic vnus è præcipuis Sacramenti effectibus est,

Gratiam confert

bus est, quòd scilicet gratiam recipienti conferat, collatamque adaugeat; idque ex Psalmographi mente, *Multiplicabis in anima mea virtutem.* In quo obiter notandum, Eucharistiam viuentium cibum esse, per quem & cum quo homo, spiritualiter in Baptismo generatus, in vita spirituali conseruatur. Non igitur per illam prima gratia donatur, sed ei qui iam per gratiam viuit, noua confertur; vnde Dei filius ait, *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Gratia enim tam abundè luculenterque hic confertur, nihil vt animæ denegari queat.

Psal. 137

Ioan. 10.

Hoc conuiuiorum apud veteres priuilegium erat, nihil vt denegari posset, quod inter epulandum petitum esset. Ita prudens & cordata Esther populi sui libertatem, restitutionemque petitura, quem Aman inuidia æstuans iam condemnauerat, exspectauit, donec Assuerus mensæ accumberet, & oportunum hoc tempus putauit, cùm sciret petita inter conuiuandum concedi solere. Hoc etiam tempus sibi delegit Herodias cùm filiæ suasit, vt Ioannis Baptistæ caput in lance peteret, peteret inquam à rege dum mensæ accumberet, *Et pœnituit regem propter iusiurandum & propter simul discumbentes.* Si in veterum conuiuijs mos hic erat, melius is hauddubiè in Epulo Eucharistico seruatur; nihil enim hic animabus denegatur; hic audacter quidlibet petant, hic audient, *Petite & accipietis.* Herodes dimidium regni se hic daturum puellæ iurauit, *Et iurauit illi, quia quidquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei.* At longè munificentior hic est Deus, nam integra se daturum spondet regna, imo suos filios effecturum, & ex hominibus in Deos constituturũ. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* quod ad primum

Veterum conuiuiorum priuilegia.

Esth. 7.

Matth. 14.

Marc. 6.

Ioan. 1.

mum; *Ego dixi, dij estis & filij excelsi omnes*, quo ad alterum. *Psal. 81.*

Narrat Augustum Suetonius sex olim conuiuas lautè excepisse, vtque magis munificentiā splendoremque suum patefaceret, tres deorum & tres dearum schemate induisse, ipsumque in medio velut Deum supremū consedisse. friuolum hoc & absurdum; rei veritas tamen est, in Sacramento Eucharistico, homines deificari, & animas cęlestes penitus effici.

In hoc Sacramento Diabolus exploditur & sugillatur, quodque olim ille ad arboris vetitæ esū inuitans, promisit, *Eritis sicut dij*, verè in Eucharistia nostra locum habere constat: quicunque enim dignè communicant, sicut Deus quidam sunt, & hoc testatur in Euangelio Dominus, *sicut misit me viuens Pater & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Cibus quidam mortem nobis attulit & calamitatē, nouus hic cibus vitam & diuinitatem adfert. *Qui manducat me, & ipse viuet propter me.* O verba notatu dignissima! quasi dicere vellet, Quemadmodum caro mea vitæ diuinæ particeps est, & verbo, mirabili hac substantiarum personarumq; vnione adunita est in incarnatione; ita quoque qui carnem meam māducauerit, de vita mea participat, inque meipsum per Sacramenti vnionem conuertitur. Quod etiam è verbis illis colligere est, *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo.* scio verba hæc diuersimodè exponi posse; *in me manet*, id est, *in me viuit:* nam qui Sacramentum hoc recipit, non in se viuit, sed penitus in Christo. atque hoc pacto se vixisse ait Paulus, *viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus*, &c. id est, olim in mundo, in Iudaismo, *Ioan. 9.* *Ioan 6.* *Gal. 2.*

inque peccatis vixi, sed iam mutata sunt omnia, & nouam vitam viuo. *In me manet*, id est, *in me quiescit*; quòd qui dignè communicat, in Deo suo contentus sit, nihilque amplius in mundo desideret, nihil in terra concupiscat, similis illi qui cœli desiderio æstuans dicebat, *& à te quid volui super terram?* At melior & conuenientior expositio est, *in me manet*, id est, *in me conuertitur*, Deus fit & est, non amplius homo.

Peccatum magnum à Deo secedere.

Hic cogitationes sistas velim, ô homo, hic mentem in sublime sustollas, hic consideres, quantum peccatum sit à Deo se suo seiungere. Si tyrannus immanis & barbarus omnem abs te cibum auelleret & separaret, quem integro anno comedisses, an non insignem in te crudelitatem & inauditam exerceret? partem siquidem oculorum, aurium, pedum, manum auelli oporteret, nullumque in corpore membrum foret quod non incidi & decorticari imminuique deberet, quod barbaricum & immane foret. Cibus hic cœlestis, homo, quem in communione sumpsisti, in te conuersus est, iam nonnisi vnus & idem es cum eo: cum igitur ab illo te separas, oculi partem illi aufers, pedes & manus illius truncas, aliaque membra frustatim discerpis. Quę crudelitas immanis & inaudita. Huc alludens Paulus magna energia, efficaciaque dicebat, *Tollens membrum Christi faciam membrum meretricis?* sed in effectibus pergamus vlterius.

1. Cor. 15.

Eucharistia pietatem accēdit.

Sacramentum hoc calorem & ardorem pietatis succendit, animasque sancto quodam zelo & æstu inflāmat. Huius rei figuram producam. Elisæus Propheta cùm mortuo puello superincubuisset, & oculos oculis, os ori, manibusque manus applicasset, pueri caro calefieri cœpit & vitam recu-

4. Reg. 4.

recuperauit, *Incubuit Elisæus super puerum, posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, &c. & calefacta est caro pueri.* Ita quoque credendum Prophetarum rege Christo in Sacramento hoc nobis se accommodante, & oculos, os, manus, totumque corpus nostro adaptante, animam pietate calefactum iri, & vitæ restitutum; *Etiamsi mortuus fuerit, viuet.*

Si certum est, vti reuera est, fœminam Hæmorroissam, de qua in Euangelio scriptum, quæque fluxu sanguinis laborabat, solo fimbriarum Dominicæ vestis attactu sanitati restitutam fuisse: quam obsecro virtutem, quos pietatis ardores, quos amoris æstus anima, attactu, imo reali propriæ carnis & sanguinis Filij Dei manducatione in se sentiet? Sacramentum hoc fornax est ardens, & flamma, quæ semel in anima vbi fuerit succensa, fieri non potest quin ardeat, & scintillas eiaculetur. Huc respexisse sapientem crediderim, cùm dixit, *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta sua non ardeant?* Non potest ignis amoris diuinitatisque ita abscondi, quin se prodat & in apertum foras prodeat. *Matth. 9. Luc. 8.*

Gratiam hanc exprimere volens Spiritus sanctus, metaphoricis vsus est verbis, aitque apud Psalmistam, *Calix meus inebrians quam præclarus est!* Per inebriantem hunc Calicem Sacramentum hoc intelligit, in quo animæ ita deuotione & pietate accedũtur, vt ebrię videãtur; dicere igitur voluisse videtur, quẽadmodũ ingeniũ & mens illius qui ebrius est penitus à vino absorpta sũt; ita quoque à gratia quæ per sanguinẽ Iesu Christi in Eucharistia datur anima pia ac spiritualis. De quo loquẽs Ambrosius, hãcq; metaphoram exponẽs ait, & habetur de cõsecratione distinct. 2. *Quotiescũque* *Psal. 22.* *Lib. de sacram.*

 inquit,

inquit, *calicem Domini bibis, remissionem peccatorum accipis, & inebriaris spiritu non carne.* Quò respiciens etiam Apostolus Ephesiis consulit dicens, *Nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed inebriamini Spiritu sancto*; accedendo nimirum ad Sacramentum Eucharistiæ, in qua animæ Angelorũ mensę assidentes, non minus à Spiritu S. quam corpora vino in mundi huius conuiuio inebriãtur.

Ephes. 5.

Adhæc Sacramentum hoc animabus robur & vires suppeditat. Quod præuidens & eminùs præsagiens Psalmographus hunc in modum locutus est, *Parasti in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant me*: in quo aliam mensam non intellexit quàm Eucharisticam, quæ asylum est & refugium animarum aduersitatibus oppressarum, imo certissimum aduersus diabolos auxiliũ. Huc etiam referri debet illud eiusdem Prophetæ, *Exurgat Deus & dissipentur inimici eius*: in hoc enim Sacramento vix exurrexit Deus, & in animam ingressus est, quin omne inimicorum illius agmen, atq; omnes diabolicæ turmæ dissipentur, & velut fumus euanescant. Huius occasione aiebat Chrysostomus, ab hac nos mensa recedere, velut leones igniuomos, & flammas spirantes, & dæmonibus terribiles effectos.

Eucharistia dat robur animis.

Hom. 45. in Ioann.

Milites Dauidici cùm in Aegyptium exhaustis viribus languidum errantemque per agros incidissent, ad regem illum deduxere, dederuntq; illi panem, quo vires recuperauit & animum, cuius deinde Dauid operâ vsus est in latrunculis hostilibus inuestigandis, quos illius ope industriaque confecit ac profligauit: *Inuenerunt virum Aegyptium in agro & adduxerunt illum ad Dauid, dederuntque ei panem vt comederet & refocillatus est.* Aegyptius hic peccatoris imaginem gerit, quem concionatores, milites & pugiles Dei ad Christum

1. Reg. 30.

Allegoria.

stum

ſtum per vitæ conuerſionem, emendationemque morum perducunt, qui ſacrum hunc panem comedens, & corpore Dominico enutritus, validus & robuſtus redditur, vires recuperat priſtinas, ſæpeque dux & caput agminis & exercitus Ieſu Chriſti, ad dæmones & profligandos proculcandoſque conſtituitur.

Sępè mecum tacitus demiratus ſum, cur ſponſa in Canticis dilectum ſuum faſciculo myrrhino ſimilem dixerit, *faſciculus mirrhæ dilectus meus mihi inter vbera cõmorabitur.* Hanc porro tandem eius reperi rationem, quòd ſicut myrrha naturam corroborat, corruptionem impedit, corporaque à vermibus aliaque putredine putiſcẽtiaque præſeruat; ita Sacramentũ hoc quod verè faſciculus myrrhæ, in quo Ieſus Chriſtus realiter verus Eccleſiæ ſponſus continetur, animabus noſtris robur & virtutem ſuppeditet, à peccati eas corruptione præmuniat ac tueatur, à malignarum cogitationum vermibus præſeruet, eos denique venuſtiores elegantioreſque reddat. Ad quod illuſtrandum figurã è vetere teſtamento depromam. Cant. 1. Sacramentum hoc dat vires animæ aduerſus malas cogitationes.

Tres illi pueri qui nonniſi leguminibus victitabant, facies elegantiores viuacioreſque habuiſſe dicuntur, quàm ceteri regij pediſſequi, qui lautius & ſplendidiùs epulabantur & regia è mẽſa quotidie alebantur, *Apparuerunt vultus eorum meliores præ omnibus pueris, qui veſcebantur cibo regio*: quæ verba exponens gloſſa addit de ſuo, *vultus eorum quos panis ſatiebat, qui de cælo deſcendit, apparuerunt meliores*; Eximiam hanc pulchritudinem & colorem inſolitum pani qui in Sacramento hoc comeditur aſcribens. Et ſanè ita ſe res habet; animæ enim quæ cæleſti hoc pane victitãt, coram Deo elegãtiores, venuſtioreſque apparẽt, gratioremque vultum præferunt quàm quæ deli- Dan. 1. Animam reddit venuſtiorem

cijs & voluptatibus quæ ſunt eſcæ regiæ mundi huius, enutriuntur.

Moſes cùm in monte Sinai quadraginta dies manſiſſet, rutilante ſplendentique facie deſcendit, adeo vt Hebræi in vultum illius oculos intendere non valerēt: noua hæc qualitas & inſolitus faciei ſplendor ac fulgor nouam, quam Propheta è diuino perceperat colloquio gratiam, deſignabant. Ita quoque anima è ſancto Euchariſtię monte deſcendens, adeo lucida & venuſta apparet, vt mundani eamdem quodammodo videre nequeant, nec niſi indignando luminis illius ſplendorem intueri; & quemadmodum coram mundi oculis formoſa & venuſta apparet, ita quoque in ſeipſa reficitur ac ſatiatur, iuxta Propheticum illud, *Edent pauperes & ſaturabuntur*: quod Euſebius Cæſarienſis ante me ad Euchariſtam retulit, per *pauperes*, intelligens humiles, atque illos de quibus apud Matthæum ſermo, *Beati Pauperes Spiritu*. aitque hoc Sacramento hominem penitus ſatiari, voluntatem per charitatem, intellectum per cognitionem, memoriam denique beneficiorum recordatione O panem qui eſurientes ſatias, afflictos conſolaris, proſtratos erigis, ægris mederis, languidos calefacis & ſuccendis, pauperes ditas, miſeros beas, imbecilles corroboras, pigros excitas, & animas inflammas! Hi ſunt Sacramenti huius effectus, qui ad animam ſpectant, iam producam illos qui corpus concernunt, quos in ſecunda concionis parte deducturum me promiſeram. Hoc itaque Sacramētum, auditores, non animæ modò virtutem communicat, ſed in corpore etiam eamdem patefacit. Atque vt in tranſfiguratione, gloriaque in Ieſu Chriſti anima cōcluſa erat, non in corpus modò deriuata eſt, ſed adi-

Exod. 34 & 29.

Pſal. 21. Lib. 10. de demonſtr. Euang c. 7.

Matth. 5.

Matth. 17.

psas etiam vestes dimanauit, quæ niuis instar candidæ factæ sunt, Et *vestimenta eius facta sunt alba sicut nix*, &c. Ita quoque occulta & arcana Sacramenti huius virtus non in anima solum continetur, sed exteriùs etiam se prodit, & in ipso corpore apparet. Atque idcirco Cyrillus Hierosolymitanus ait, Sacramento hoc tum animam tum corpus sanctificari: Gregorius verò Nyssenus salutare medicamentum vocat, prauas corporis nostri effectiones corrigens; equidem addo, ipsas etiam ęgritudines morbosque eodē fugari profligariq;. *Catech. myst.* 4. *Orat. catech.* c. 37.

Magnum profectò miraculū fuit, in Israelitarū de Aegypto exitu inter sexcenta hominū arma gerentiū millia, exceptis etiam feminis & pueris, nullum inter eos infirmū, imo ne morbidū quidē aut languidū inter greges pecus inueniri: ita porrò hoc obseruauit Dauid, *Nō erat in tribubus eorū infirmus*. omnes sanitatē hanc & vegetā corporū dispositionē agni Paschalis mādūcationi ascribūt: si hoc verè ita se habet, quod etiam firmiter credo multo mihi sit verisimilius, veri Agni, Iesu Christi inquā, manducationē, quę in Eucharistia peragitur, animam à peccatis, ac sępenumero corpus à morbis tueri. Huc collineans Apostolus ad Corint. ait, plurimos quod malè cōmunicassēt, & indignè corpus & sanguinē Domini māducassent, in varios grauesque morbos incidisse, *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiūt multi*. Adeo vt qui dignè pretiosum hoc corpus recipit, iure meritoque dicere queat, quod olim Psalmographus, *Nō timebo mala quoniā tu mecū es*, id est, cum mecū sis & ego tecū Domine in Sacramēti huius receptione, nullā timebo aduersitatē, nullum animę malum, quod peccata sunt, nullum etiam corporis, quod ęgritudines & morbi, formidabo. *Psal.* 104. Sacramentum hoc à morbo corpora præseruat. 1. *Cor.* 11.

Sacramentum panis vitæ dicitur.

Atq; hæc est ratio cur Sacramentum hoc in sacra scriptura vitæ panis nuncupetur, *Panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita*; quòd corpus ab imbecillitate & ægritudine naturali præseruans in causa sit, cur vita potiatur diuturniori, atque ita se rem habere credēdum est. si enim ad nudam Prophetæ vocem & clamorem clamantis *ossa arida, oßa arida*; ossa ad vitā redierint & corpori vnita constiterint; si Hæmorrhoissa ad contactum vestis Iesu Christi sanitatem recuperauit; si Petri vmbra morbos depulit; si pallium Eliæ prophetiæ donum Elisæo communicauit, & aqua Iordanis illi transitum concessit; an non potiori ratione Christi corpus vobis in hoc Sacramento vitam conferet, & ab omni morbo infirmitateque tuebitur?

Ioan. 6. Ezech. 17. Matth. 8. Act. 5. I. Reg. 2.

Ita enim corpus defendit, tuetur & vndique communit, vt à nullo inuadi queat, & ad omnem fortunæ casum, aduersitatemque inuictum reddat, nullique cedens insultui. Si enim Iob in afflictionum medio dicere potuerit, *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me*; Christianus, qui hoc in Sacramento verè Deum suum recipit, & iuxta se collocat, multo securior esse potest, nihilque in omnibus mundi casibus, imo & morbis infirmitateque formidare.

Iob. 17.

Debilis fides Reguli sciebat, Christū si vel descēdere & præsens adesse dignaretur, filiū à morbo liberare posse, vitamq; conseruare; quare obsecrans ait, *Domine descende priusquam moriatur filius meus*. Eiusdem farinæ erat & fides Marthæ, cùm diceret fratrem, si Christus adfuisset, moriturum non fuisse, *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Cùm igitur idem hîc Deus in Eucharistia præsens adsit, perque communionem animę nostræ

Ioan. 11. Ioan. 4.

nostræ vnitus sit & in corpus nostrum receptus; an non certissimò credendum, eadem illum pollere potestate, tam in morbis scilicet depellendis, quam vita nostra prolonganda? si ad ossium Elisæi contactum mortuus ad vitam redire potuit; an non Christi filij ipsius Dei corpus eadem virtute pollebit, & an non quod multò minus, ægritudines corporales persanabit ac tollet? 4. Reg. 13.

Sacramentum hoc aduersus omnes infirmitates morbosque & ad vitam conseruando adeo efficax & potens est, immortalitatem vt causetur, corporaque ab omni corruptione putredineùe præstet immunia. Ideoque S. Ignatius in Epistola, ad Ephesios, ipsum *Pharmacum immortalitatis*, & Cyrillus Alexandrinus *cibum nutrientem ad immortalitatem & vitam æternam*, nominare non dubitarunt. Ambo verbis illis Christi apud Ioannem innixi, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Eucharistia immortalitatis causa. *Epist. 14.* *Ioan. 6.*

Huc facit quod de auibus quibusdam Indiæ Orientalis tradunt historici, quæ quòd cynamomi, carpophyllorum, muscique flore, alijsque arboribus odoriferis victitent carnem sibi parant incorruptibilem & non putrescibilem. Si arbor hæc corpora auicularum à corruptione defendere potest, & à putredine tueri, non mirum, si corporis sanguinisque Iesu Christi, qui vera arbor vitæ, sumptio, hominum corpora immortalia & incorruptibilia reddere queat. Vitæ arbor in medio paradisi consita, hanc à Deo virtutem nacta erat, vt corpora à morte conseruare posset & immortalitatem reddere; & quoniam arbor hæc Iesu Christi typus est, qui vera vitæ arbor in medio Ecclesiæ consita; dico, solam hanc homini immortalitatem conferre posse, iuxta id Euange- Aues quarum caro non corrũpitur. *Gen. 2.*

 licum

licum, *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Omnes quos in mundo reperire est cibos, corruptioni obnoxios nos reddunt, inque cineres nos paulatim redigunt & nihil minus cogitantes conuertũt; solum hoc Sacramentũ, cibus inquam cælestis & diuinus, à morte corruptioneque nos defendit ac protegit.

Ioan. 6.

Stratoniei apophtegma.

Stratonicus dux, referente Plutarcho, cùm quodam die per agros obambularet, vidit multos è puteo magno labore sudoreq; aquam hauriẽtes à quibus petijt num ad bibendũ sapida & idonea foret; cumque omnes sapidam esse, & omnes accolas regionis ex eadem bibere, asserent, sibi id non videri ait, sed noxiam potiùs & insalubrẽ: atque hanc dicti sui rationem reddidit, quod omnes qui ex eadem biberent, pallidulos cinereosque cerneret, quod aquarum potationi ille ascribebat, quæ colorem immutabant, & pallorem inducebant. Idem omnino de cibis mundi, omnibusque quæ hic haberi possunt deliciæ, cogitandum: quicumque enim pallidos hominum vultus & mortis colorem quem omnes naturæ vultu præferunt, contemplatus fuerit, iudicabit, cibos hos & aquas insipidas, in causa esse, cur corruptioni sint obnoxij: sed hoc in Sacramẽto vita cõfertur & esca hæc supernaturalis mortẽ, mortalitatẽq; excludit, *Qui mãducauerit ex hoc pane viuet in æternũ.* Profectò Sacramentũ hoc immortalitatẽ causatur, eritq; in generali mortuorum resurrectione causa, cur corpora resurrectura sint, atque ideo in symbolo Nicæno *symbolum resurrectionis* à Patribus nominatur: ac deinde Iustinus Martyr, S. Cyrillus, S. Irenæus, alijque scriptores asseruêre præcipuam resurrectionis nostræ causam Eucharisticam futuram; quòd carneæ huic moli vires, virtutemque à morte ad vitam resurgen-

Ioan. 6.

Sacramentum hoc corporum nostrorum resurrectionis causa.

surgendi suggerat. Atque idcirco huc trahi potest illud Isaiæ, *Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent, &c. quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.* Quo loco hauddubiè de resurrectione locutus est, atq; filius patri ait, viuent mortui tui, & mei quoque ad vitam resurgent, quòd manna quod emisisti luminis quidam ros fuit, quo terram dæmonum in ruinam detraxisti, vel sepulcra intelligi oportet, in quæ dæmones & mors, feri illi gigantes & metuendi, mortuos transmittunt; simulque notandum per rorem hunc luminosum Hebræorum manna intelligi non posse, sed tropologicè figurateque hoc Sacramentum; quod manna nonnisi nocte plueret, & sole exoriente liquesceret; at hoc, *ros luminis* appellatur: adhæc tempus legis Mosaicæ tempus erat nocturnum ac tenebricosum, hoc verò claritatis, diei & luminis, iuxta id Apostolicum, *Nox præcessit, dies autem appropinquauit.* Quidquid demum sit, videtur Propheta sub obscuris verborum horum inuolucris de Eucharistia locutus, ac dicere voluisse, illam potissimã mortuorũ resurrectionis causã esse. Quod egregia ex Apocalypsi deprõpta figura faciet manifestiùs.

Isai. 26.

Sacramentum hoc ros luminis.

Rom. 3.

Suas enim Ioannes visiones enarrans, vidisse se ait animas interfectorum sub altari clamantium ac vindictam deposcentium, *vidi sub altari Dei animas interfectorum, clamantiũ vsquequò Domine.* Ait vidisse se animas sanctorum orantium Deum, vt Iudicis instar descenderet, eò quòd à corpore sequestratæ plena integraque beatitudine non fruerentur; ac sub altari clamasse: quòd scirent, per Sacramẽtũ hoc, quod in altari cõtinetur, corpora sua resuscitanda, tuncque gloriam & felicitatem eorum plenam ac perfectam fore: Idem quoque docet in Euangelio suo idem Ioannes

Apoc. 6.

Qui

Qui manducat meam carnem, & bibit meum san-
Ioan. 6. *guinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo e-*
um in nouißimo die.

Apud veteres moris erat, vt in solenni Imperatorum Consulumque epulo, conuiuis donaria darentur, & apophoreta quæ domum deferrent, imo & serui interdũ, qui mensæ seruierant, in libertatem vindicabantur; testatur hoc Tertullianus. In epulo Eucharistico maior etiam magnificentia splendorque apparet, quòd hic pretiosum illud monile Corporis Dominici, donariumque amplissimum donetur, peccatoribusque, qui vera mancipia, libertas; quod vnum è præcipuis Sacramenti huius effectis sit, corporum resurrectio, & in die iudicij, quo generalis omnium
Rom. 8. mortuorum fiet resurrectio, *ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis filiorum Dei*, vt refert Apostolus.

Eia igitur, Auditores, resurrectionem illam generalem exspectantes, sæpius ad regium hoc & magnificum conuiuium accedamus; Sacramento hoc admirabili, quod tantos tamque præclaros in animo, corporeque effectus producit, animam pascamus, cibum hunc, qui recipientibus robur, vitamque confert, frequentemus. Magnus Sacer-
Gen. 14. dos Melchisedech, Abrahamo, è conflictu cùm defatigatus & fractus viribus rediret, frustum panis dedit, vt recuperatis, restauratisque viribus, Deo vota & sacrificia persoluat. Ita quoque summus Pontifex Christus, cùm Apostolos defatigatos & animum despondentes cerneret, panem illis Angelorum dedit, & eumdem quoque nobis in afflictionum nostrarum impetu, & tentationũ conflictu communicat, vt animæ refectæ, confortа-

fortatæque, viribus recuperatis fidele illi obsequium persoluant.

Agnus typicus & figurans Israelitis vires & animos dedit, captiuitate Aegyptiaca se vt eximerent, neu prius egredi potuêre, quam manducatio hæc peracta esset, illiusque sanguine postes & domorum tincta superliminaria. Quod certissimum præsagium & verissimum est, Sacramentum hoc, in quo verus Paschalis agnus continetur, robur & animos suggerere, ad peccati seruitute & mundi huius Aegypto exeundum: neu prius se egredi quis nostrum posse speret, aut in libertatẽ vindicari, quàm agnum hunc comederit, & pretioso illius sanguine animæ postes & introitus tinxerit. Ita quippe in Euangelio scriptum legimus, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* *Psal. 72.*

Exod. 10. — Sacramentum hoc vires confert ad peccato egrediendum.

Verba illa Psalmi 77. *Panem angelorũ manducauit homo,* interpretes nõnulli hoc modo legunt, *Panem fortem*: vt hinc manifestum fiat, Sacramentum hoc robur & animos suggerere; & sanè S. Cyprianus durantibus Ecclesiæ persecutionibus Christianos exhortabatur, hoc vt se Sacramento communirent, quod timidis animos addere, & è ceruis, leones animosissimos reddere asserebat.

Ioan. 6. — *Serm. de pace lapſ. dãda.*

Huius occasione D. Ambrosius venerabili huic Sacramento historiam Gedeonis accommodat, qui quadam nocte Madianitarum castra exploraturus, militem quemdam in excubiis cõlocatum socio narrantem clanculò audiuit, *Videbatur mihi quasi subcinericius Panis ex hordeo volui, & in castra Madian descẽdere, cumq; peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit, & terræ funditus coæquauit.* Cui socius perculsus respondit; *Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis* qui nobis om- *Iudic. 7.*

bis om-

bis omnibus vitam eripiet, & aciem nostram di-
sperdet ac subuertet. Equidē somnium hoc Pro-
phetię loco habens, dico panem hunc subcineri-
tium non esse aliud quàm pretiosum Iesu Christi
corpus, sub humanitatis nostræ cineribus coctum
efformatumque; sed panem fermento malitiæ ca-
rentem; quique omnes inimicos nostros in fugā
agit; gladium quoque non Gedeonis, sed Iesu
Psal. 45. Christi, qui potentias infernales subuertit ac dis-
sipat. *O Deus refugium nostrum & virtus, adiutor
in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis.*

Vos igitur, auditores, auditis tam eximijs, ra-
ris, admirabilibusque effectibus, ad eorum pa-
tratorem auctoremq; accedite; dispicite vobiscū
quomodo seipsum in cibum & escam dederit, in-
que sacrificium pro nobis obtulerit: quare & vos
ipsos in dignum præsentia sua sacrificium offerte;
4. Reg. 13. nihil inquam in vobis amplius carnale, munda-
num nihil, aut terrestre appareat. Quidam in
Regum historia cùm cadauer ad sepulcrum defer-
rent, & in via latrunculos conspicati essent, per-
territi perculsique, fuga sibi, cadauere interea in
Elisæi sepulcrum coniecto, consuluerunt: sed
mox vt ipsum sanctas Prophetæ reliquias conti-
git, resuscitatum in pedes stetit, ac vitam recupe-
rauit. vnde fit igitur, fideles, vt frequenti hoc Ie-
su Christi contactu manducationeque è peccatis
vestris non excitemini, & ad gratiæ vitam non
redeatis? nisi quia vitijs scatetis & inquinati estis
sordibus. Tobias iunior quamprimùm vt oculos
felle piscis inunxisset visum recuperauit; quî fieri
igitur dicam, quod post tam salutarem medici-
nam ac Pharmacum, totiesque iteratum, adeo eti-
amnum cæcutiatis?

Dan. 14. Daniel Propheta Babylonicis Sacerdotibus
insul-

inſultabat illudebatque, quòd mortuo Deo, qualis Bel, cibos & fercula apponerent; ſed magis deploremus oportet, quòd cibus hic cæleſtis mortuis, id eſt peccatoribus, qui corpore quidem viuentes, anima mortui ſunt & putiſcentes internè, adminiſtretur.

Te igitur omnipotens atque æterne Deus oramus & obſecramus, vitã ijs vt conferas, tu inquã qui mortuos excitas, eque ſepulcris educis fœtidis & putiſcentibus; tu qui claues mortis & inferni geſtas, qui vita ipſa, quique vel vnico verbo oſſa cadaueraque Ezechielis excitas & viuificas. Sopitos hos benigne & miſericors Deus excita, mortuos ad vitam reuoca, afflictos conſolare, totque ægris infirmiſque ſanitatem confer: quique nos nutris & paſcis, quique te in cibum in Sacramenti huius mirabilibus dediſti, in nobis obſecro præſta, quod in Euchariſtia hac reipſa efficis, in corpore hoſce effectus patra, ac infirmitatibus id præſeruans, ad reſurrectionem vocans, immortalitatem illi reſeruans, paſſiones edomans, appetitus refrænans, & vires illi ac robur conferens; in anima verò hos; gratiam amplifica, peccata illi condona, pietatem in illa ſuccende, & ſpiritualibus virtutum reliquijs illam locupleta, & poſt confectum vitæ huius curriculum gloriam illi in cœlo confer immortalem, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus perducant.

AMEN.

CON-

CONCIO SEPTIMA, INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

SEPTIMVM MIRABILE.

De admirabili præparatione ad Sacramentum hoc necessaria.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, *escam dedit timentibus se* Psal. 110.

FIGVRA.

1. Reg 6. PHILISTHAEI idolorũ cultu infames & veri Dei ignari, quòd Arcã testamenti magna temeritate, imprudẽterq́; in ara idoli collocassent; insignes temeritatis pænas dederunt; quodque tam sanctas reliquias profanassent, & tam vilipendissent, inaudita, infamique castigatione à Deo puniti fuêre: ita peccatores profani & imprudentes, qui Eucharistiæ Sacramentum in animæ suæ ara constituunt, in quo idolum peccati adoratur & colitur, in discrimine versantur, ne grauissimè à Deo puniantur, & cælestis indignationis, iracundiæque flagella experiantur. Est quin etiam læsæ diuinæ maiestatis crimen, idque in summo gradu, væ igitur illi qui illius se reum statuit; quemadmodum ècontra summum bonum est, & totalis animæ salus, dignè illud recipere, & præparationem debitam, conuenientemque afferre. De hac hodierna die loqui decreui, quòd vt etiam dignè fiat, sanctissimi Pneumatis gratiam, auxiliumque inuocemus, Deiparæq́; inter-

paræque intercessionem interponamus oportet; quare magna animi dimissione, mente in cælo, genibus in terra constitutis, dicamus,

AVE MARIA.

Dauid rex magnus & non minor Propheta, exaggerans quot Deo nominibus deuinctus esset, inter cetera hoc velut maximum & potissimum posuit; quòd scilicet Deus nutritium agens mensam illi erexerit, quæ solatio illi & refugio in omnibus aduersitatibus calamitatibusque foret, *Parasti*, inquit, *in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant animam meam.* Psal. 22. Perinde ac si diceret, Teneor haud dubiè, Deus meus, multisque nominibus deuinctus sum, ad immortales & æternas tibi gratias agendas, quòd cùm tibi è mundi me puluere eduxisse non sufficeret, & è pastore ouium totius Israelis Principem constituisse, superbè me quoque & regificè pascere enutrireque volueris, à mensa me brutorũ ad Angelicam, transferendo: de mensa communionis, deque Sacramento Eucharistico loquebatur, ad quod homo cùm inuitatur, maiorem hoc in mundo gloriam honoremq; optare non posset.

Esther reginarum omnium formosissima cùm ad conuiuium quod parauerat, cuique Persarum potentissimus Monarcha interfuturus erat, Amanum purpuratum, ceteris exclusis, vocasset, tanti Aman beneficium hoc fecit, vt gloriabundus apud suos hoc se nomine iactaret, *Regina Esther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege præter me.* Esther. 5. Honor, quem homo, ad hoc Sacramentum quod regis cælestis conuiuium est, & in quo Deus ipse præsens adest, admissus recipit, longè maior est & excellentior, maioreq; gloriandi efferendiq; se homo rationẽ habet, quã Persa ille purpuratus.

Estheris epulum e pulo Eucharistico collatum.

Quid enim reginę conuiuium est cum Dei colla-tum? quid creaturarum mensa si cum Creatoris comparetur? nulla inter vtramque similitudo, proportio nulla.

2. Reg. 9. Dauid rex omnibus aduersariorum motibus compositis, cum regno quietè pacificeque frueretur, atque priores à Saule acceptas iniurias obliuionis amnestiæque tumulo obruisset; Miphibosetho Saulis nepoti, & Ionathæ filio honorem hunc contulit, quòd quotidianum illum conuiuam mensæ suæ constituerit, *Faciens faciam tecum misericordiam propter Ionatham Patrem tuum & tu comedes panem in mensa mea semper.* quod beneficium tanti ille fecit vt genibus in terra prostratis illiusque maiestatem adorans, tanto se honore indignum iudicârit, quamuis alioquin regio stemmate prognatus esset, *Qui adorans ait, quis ego sum seruus tuus, quia respexisti super canem mortuum?* Quanto potiori iure humilitatem hanc demissionemque homo vsurpet, imo & maiorem, vbi se à rege & Deo suo mensæ admoueri videt, & proprio illius pasci corpore? parne aliquis huic honor haberi potest? an non creatura, tam vilis, vt est homo, ipsum creatorem in se recipiens, se ad imum vsque terræ centrum deijciat, indignam iudicet, & infinitis se DEO suo nominibus obstrictam agnoscat?

Quantum honorem in hoc Sacramento recipiat homo.

Spiritus sanctus per Prophetarum os loquens olim Ierosolymæ & Sioni denuntiari mandauit, vt DEO gratias immortales ageret, quod pingui frumento eiusque medulla enutrirentur,

Psal. 147. *Lauda Ierusalem Dominum, lauda* DEVM *tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filijs tuis in te, qui posuit fines tuos*

tuos pacem, & adipe frumenti satiat te,&c. Iisdem hodie verbis vti volo, & hominem parodicè Psalmistæ verbis affari, *Lauda homo Dominum, lauda Deum tuum homo*, quoniam fragilitatem ille nostram confortat, & benedictionem nobis suam elargitur, atque in anima pacem stabilit, & imprimis quòd adipe frumenti nos pascat, de quo in Euangelio dicitur, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Ioan. 12. Frumentum inquam è quo egregius ille vitæ Panis conflatur, qui in Eucharistia sumitur.

Felicitatem suam exaggerans Psalmographus & suam sortem deprædicans, gloriatur inprimis quòd DEVS illum pascere dignatus sit, ac velut ouiculam in lætam luxuriantemque pascuam deduxerit, in qua nihil omnino deest, *Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit*, quo loco pro verbo *regit* Hebræi Psal. 22. fontes legunt *robhi*, textus verò Græcus significat propriè *pascit*; quasi diceret Psaltes, Quàm bonum benignumque nactus sum Dominum, vtpote qui me Pastoris instar enutriat, inque pascua me collocârit, in quibus nihil omnino mihi In Psal. 22. toto vitæ tempore deesse possit. Per fertilem lætamque hanc pascuam Eucharistiam intelligit, vti etiam doctissimus Cardinalis intellligit Bellarminus. Equidem hæc omnia proposita adaptans dico, hominem bonitatem Dei magis etiam admirari, & sortis suæ magnitudinem pluris facere debere, & honorem quem recepit agnoscere, quòd illius pascatur manu, angelica reficiatur mensa, & Sacramentum hoc in pascuam nactus sit, in quo omnis abundat gratia, nihilque animæ deesse potest.

Et ſanè quicumq; honorem hunc non agnoſcit & gratias largitori Deo non agit ingratitudinis notam incurrit, quique nullum rerum etiam ſenſibus maximè expoſitarum ſenſum habet, non hominem ſe ſed brutum & iumentum oſtendit. De quo verè illud Pſalmiſtæ dici poteſt, quòd in protoplaſto olim deplorauit: *Homo cùm in honore eſſet*, & ad menſam Euchariſticam inuitatus, quo nullus amplior digniorque haberi creaturæ

Pſal. 48 poteſt *non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis*; quòd non agnouerit qualis hæc eſſet gloria, & ad illam, velut animal brutum acceſſerit.

Deplorandum hoc eſt, & diligenter circumſpiciendum, nam qui indignè ad eamdem acceſſerit, graui dignus eſt ſupplicio, Deumque diuer-

Matth. 22. ſimodè ad iracundiam prouocat; teſtis ſit qui apud Matthæum non induta veſte nuptiali obiurgantem exprobrantemque Patrem familias

Deplorandum, indignè ad Euchariſtiam accedi. audiuit, *Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* ſi impudens hic & effrons tam ſeuerè caſtigari meruit, quod laceris indutus ad nuptias ſe ingeſſerit; quid de illis exſpectandum, qui ad magnas Euchariſtiæ nuptias & epulum, veſte nuptiali id eſt, gratia deſtituti accedere præſumunt, ſed lacinioſi, ſcrutoſi, laceri, vitijs inordinatiſque paſſionibus in varia diſtracti? an non credendum illos punitionem promereri, & Dominum, in quem iniuria admiſſa, ſeuerè eamdem caſtigaturum.

Dan. 1. Nabuchodonoſor Babyloniorum rex, omnes pueros, qui in obſequium regium adaptandi eſſent, decoros forma ſeligi voluit, & omnigena ſcientia excultos, quibus nulla ineſſet macula aut næuus: *Pueros in quibus nulla eſſet macula, decoros for-*

vos forma, & eruditos omni sapientia, & qui possent stare in palatio regis, &c. Si rex hic nihil inquinatum aut aliqua macula deforme coram oculis suis pati voluit; quantò potiori iure cœlorum ille Monarcha desideret, vt quotquot corā sua maiestate, quæ in hoc Sacramento delitescit comparere voluerint, vt cum illo bibant & comedant, in omni perfectionum & virtutum genere completi perfectiq; sint, ac nullam in anima immundiciem peccatumque præferant?

Puellæ Persicæ quas in Assueri regis conspectum venire oportebat, anno integro in regio conclaui asseruabantur, atque intereà temporis in venustate adaugenda comparandaque totæ occupabantur; sex enim mensibus oleo myrrhino alijsq; se vnguentis inungebant, & deinde sex alijs pigmentis & aromatibus varijs ad colorem conciliandum vtebantur. Si tanta puellis hic gentilibus præparatio necessaria erat, ne fortè minus comptæ regiam maiestatem offenderent; maior profectò Christianorum animabus, quæ coram cœlorū terræq; rege comparere debent, est necessaria, ne tantam maiestatem offendant, nec enim vnum dumtaxat annum, sed decem imo & viginti impendere eas par esset, vt interea ad tantum Sacramentum dignè recipiendum se præparent, nihilque desit quod ad præparationem hanc aliquo modo spectare videretur. *Esth. 2.*

Et sanè mirabilis quædam dispositio huc adferenda, quòd qui recipitur, cibus etiam admirabilis sit. Ita hoc testatur Psalmista dicens, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se:* Quare quidquid hic dicturus sum bifariam diui-

dam, primo præparationem quæ ad dignè Sacramentum hoc recipiendum necessaria est exponam; deinde quantum discrimen adeant qui indiscretè, temere, ac sine vlla reuerentia ad ipsum accedunt.

An Sacramentum hoc sub duplici specie recipiendum. Principio itaque antequam penitus materiam hanc penetrem, nonnihil in limine subsistendum, & difficultas quædam quæ hic incidere solet, dissoluenda; num scilicet liceat expediatq; sub vtraque specie communicare, vel satis sit Laicis sub vnica Sacramentum recipere? Lutherus libro de captiuitate Babylonica
c. 1. summa opum vi, sacræ scripturæ testimonijs conatur ostendere, iure diuino, Sacerdotes ad duas species laicis, si petierint, dandas, cogi constringique posse: secularibus tamen licitum & arbitrarium esse vel nonnisi vnicam, vel duas vel etiam si lubuerit neutram sumere. Eiusdem opinionis est Brentius in Apologia pro confessione VVitembergensi, item Philippus Melanchthon in Apologia pro confessione Augustana, Martinus quoque Kemnitius in secunda Concilij Tridentini examinis parte.

Omne Nouantium horum sectariorumque fundamentum verbis illis Euangelij innititur,
Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*
Matth. 26. & illis Matthæi, *Omnes ex eo bibite*, quo loco omnes ad sumptionem Calicis inuitantur. Ad hæc Eucharistia conuiuium spirituale est; atqui in conuiuio non cibus modò, sed & potus necessarius est, atque ideo Laici non dignè pleneque accepti viderentur, si Calice priuarentur, magnaque illis & non contemnenda irrogaretur iniuria.

Omnis

Omnis controuersæ huius vis & nodus in eo cõsistit, num scilicet integer, sub vtraque specie singillatim, Christus contineatur; si enim contineatur, frustra sibi iniuriam irrogari conqueritur populus, & laici incassum, sibi Calicem iniustè auferri, blaterant, cum sub vnica specie tantum recipiant, quantum sub duabus simul essent recepturi. Quod facillimè probari potest & luce meridiana clarius ostendi primò è Ioanne, vbi Christus ait, *Qui manducat me viuet propter me.* atqui Christus non manducatur, nisi sub specie panis; ergo in specie panis non modò corpus ipsum continetur, sed integer etiam Christus. Secundò Apostolus ad Romanos hoc modo est locutus, *Christus resurgens ex mortuis iã non moritur.* Atqui si corpus eius dari sine sanguine poterat, ac proinde sine anima ac vita, mortuum illud foret; credendum igitur, in singulis illum speciebus integrum, & viuentem cum corpore, anima & sanguine contineri.

Christus integer sub vnaquaq; specie.

Ioan. 6.

Rom. 6.

Iam figuris idipsum probabo. In Manna & panibus propositionis nullus de potu erat sermo, certissimum tamen est, veros illa typos & figuras Eucharistiæ fuisse. Ad hæc in sacrificiorum participatione caro dumtaxat comedebatur, sanguis verò Deo offerebatur. Quin etiam in celebri illo conuiuio, in quo quinque hominum millia quinque panibus hordeaceis refecti fuêre, & duodecim cophini reliquijs repleti, de potu & Calice nulla mentio; nec item in prandio Emaus, in quo Dominus agnitus fuit *in fractione panis*; nec in illo actorum loco, *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*, &c.

Exod. 16.
Exod. 15.

Exod. 15.

Luc. 24.
Act. 2.

Præterea erant Christiani nonnulli Hiero-

solymis qui permissu Apostolorum legales & Mosaicas cæremonias obseruabant, quales erant Nazaræi, qui caput non radebant, & toto vitæ tempore vinum non gustabant; è quo efficere volo, & certo certiùs eam constat, sub specie vini illos Sacramentum non recepisse, ita namque votum transgressi fuissent. Quare concludendum, laicos immeritò conqueri, si sub vnica dumtaxat communicare illis sit licitum, cum non minus sub vna, quam sub duabus corpus & sanguis IESV CHRISTI contineātur; solisque Sacerdotibus competere ac fas esse, sub duplici communicare specie. Quod mysterium vt percipiatur, sciendum, Eucharistiam sumi posse tum vt Sacramētum, & vt tale à laicis sub vna tantùm specie recipi; tum etiam vt sacrificium, atque hoc modo à Sacerdotibus, velut sacrificij, crucis, & passionis, in quo sanguis à corpore discretus fuit, quod ambæ species etiam denotant, commemoratio, recipitur.

Soli Sacerdotes sub vtraque specie cō municare possunt.

Eucharistia Sacra mentum simul & sacrificium.

Hoc itaque cum fixum iam definitumque sit, ad præparationem illam descendo, quā magnā esse oportere censeo, cùm qui recipitur adeò potens sit & magnus. In huius rei signum vetuit sibi Deus panes aut victimas in lege veteri à quoquam maculam habente offerri. decretum ad manum habeo, *Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron Sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo.* Discimus hinc quis aliquando honor, ecquæ reuerentia aut cultus sancto huic Sacramento esset exhibendus; in ipso enim datur nobis panis ille Angelorum, atque is ipse qui velut victimam se olim in cruce obtulit immolandum: quare quicumque accedere voluerit, omnis peccati expers sit oportet & maculæ; morta-

Leuit. 21.

Is peccat mortaliter qui indignè Sacramentum hoc recipit

mortali quippe se scelere astringeret, damnationemque sibi suam acciperet ac mortem. Quod iam olim prædixit Psaltes non quidem imprecando, sed malum eorum præsagiendo, *fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum*, &c. Quasi diceret; Sancta hæc Communionis mensa mors est ac virus ijs, qui irreuerenter, ac sine vllo honore exhibito ad eamdem accedunt. *Psal. 68.*

Dauid Dei sui amantissimus & pietate eximius priusquàm Spiritum rectum à Deo peteret (*spiritum rectum innoua in visceribus meis*) peccata sibi sua remitti abolerique postulauit, *Et omnes iniquitates meas dele.* darique sibi cor mundum & immaculatum, *Cor mundum crea in me Deus.* Ceterũ in hoc Sacramento & Eucharistiæ mensa Dei nobis Spiritus datur, & ipse Deus incarnatus; quare priusquam ille recipiatur, diligens præparatio præmittenda; peccatorum remissio postulanda, & cor ab omni inquinamento & sordibus expurgandum, nihil vt in eo reperiatur quod conscientiam arguat, & scrupulum moueat. *Psal. 50*

Manna cibus ille cælicus, quique omnes in admirationem rapiebat, non prius populo datus est, quàm captiuitate egressus esset, & farinæ Aegypto allatæ defecissent. Manna verus Sacramenti huius typus erat, dicereque volebant mysterium, non antè cælitus id nobis dandum, aut prius nos ipsum desiderare debere, quàm seruitute captiuitateque peccati egressi simus, nullusq; odij, praui appetitus, qui sunt farinæ & fermentum huius mundi, fomes apud nos reperiatur. *Exod. 16.*

Iacob Patriarcha Deo suo offerre sacrificium dum vellet, omnem priùs familiam conuocauit, seruisque præcepit, Deos alienos vt abijcerent, *Gen. 35.*

mundarentur, ac vestimenta mutarent. Dij alieni hominis ambitio sunt, auaritia, & mundi amor; sordes & immunditiæ ipsa peccata; vestes verò, prauæ consuetudines ac mores: Qui cum ad Sacramentum hoc accedere, ibique Deo cor suum in sacrificium offerre voluerit, omnes animæ facultates colligat, & ad se reflectat, peccati idola abijciat, virtutum honestatem induat, & veteres malitiæ nequitiæque vestes commutet.

Exod. 30.

Sacerdotes Mosaici priusquam ad immolandum victimas, ad altare accederent, manus pedesque ablui priùs oportebat. *Lauabunt*, ait lex, *Aaron & filij eius pedes ac manus, quando accessuri sunt ad altare.* Venerabilis Beda hanc figuram hic adaptans, ait Sacerdotes, simul & omnem Christianorum cætum, id imitari debere; & tanto maiori cum ratione, quanto Sacramentum Eucharisticum altari dignius; cumque illi lauarent manus & pedes, denotabant, cogitationes & opera nobis esse emundanda & purificanda. *Illud quoque*, inquit, *hic præcipitur, vt qui Sacramenta Domini participant actus suos & cogitationes priùs discutiant.*

Orat. 1. de resurrect. Christi.

S. Gregorius Nissenus egregiam dat rationem, cur Agnus Paschalis ipsa decima quarta lunæ comedi deberet, non pridie nec postridie: quòd inquit, illa die nullæ sint per vniuersum terrarum orbē diu noctuùe tenebræ: interdiu quidem, quòd tunc sol fulgeat; noctu verò quòd sole occidente, priusquam tenebræ ingruant, & omnia furuo amictu conuestiant, luna surgere quamprimum incipiat, & per integram noctem suum lumen effundat, donec quotidiana illa fax, sol, iterum

iterum ab Antipodibus reuertatur. Quod designat eos qui agnum illum diuinum manducare debent 2. Cor. 6. de tenebris participare, aut vllam in animo peccati obscuritatem præferre non debere. nam, vt bene ad Corinthios docet Apostolus, *Quæ conuentio lucis ad tenebras.*

Lib. 4. Scytharum mos in conuiuiis.

Herodotus tradit Scythas solenne quotannis instruere epulum consueuisse, ad quod nullus admittebatur, nisi aliquem prius hostium in bello occidisset; qui verò nullum interfecisse comperiebantur, summa cum ignominia contumeliaque tam honesto conuentu & conuiuio pellebantur.

Quàm egregiè hoc materiæ propositæ quadrat! In Ecclesia Deus quotidie magnum illud Eucharistiæ epulum adornat, nemini verò accedere fas est, nisi priùs in vitæ huius conflictu peccatum, carnem, mundum qui iurati hominum inimici, profligarit aut subegerit.

Lib. de moribus. German.

Corn. Tacitus illiusq; magnus commentator Lipsius apud veteres Germanos hác consuetudiné fuisse aiunt, quod principibus, qui regni se hęredes dicerent, apud patrem in mensa non priùs fas esset accumbere, quàm iuuentute transacta, & omni ineptia lasciuiaque explosa veros se nobiles ostenderent & viros compositos. E laudabili Gentilium hac consuetudine inferre licet, indignos illos esse sanctæ huic mensæ cum Deo rege suo & Patre cælesti accumbere, qui non omnigena virtutum armatura, velut equites spirituales, communiti sint, & omnes vitæ huius vanitates ineptiæq; priùs transierint euanuerintque: tanti scilicet dignitas hæc facienda.

Vt in hoc de conuiuijs sermone pergamus, refert

In vita theor. refert Philo libro de vita Theorica, Iudæos olim in magnificis solennibusque epulis albas induere togas consueuisse, etiam cum nuptijs interessent; atque ideo fortasse factum, vt qui apud Matthæum vestem nuptialem non haberet, magna cum infamia eiectus sit & exterminatus, audieritque, *Amice, quomodo huc intrasti non habēs vestem nuptialem* si Iudæi hanc vulgò in communibus epulis consuetudinem obseruabant, vt hoc schemate induti nitidiores, elagantiores, politioresque viderentur, an non Christianis idipsum in epulo Eucharistico facere potiùs incumbit, epulo inquam cui nullum vmquam par exstitit? an non albis indutos illos par est accedere, puros inquam, & vitæ innocentia conspicuos; cùm candor & albedo sanctitatis innocentiæque color sit & symbolum? ille verò an non eiici arcerique eodem dignus, qui aliter accedit & pullis indutus?

Iudæorum mos in cōuiuijs.

Matth. 22.

Huic consuetudini coincidit & Romanorum, qui etiam in alba accumbebant; atque idcirco Vatinium quemdam carpit Cicero, quòd ad conuiuium pulla indutus, & atratus venerit; audiamus loquentem, *Atque illud etiam scire cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo C. Arcij familiaris mei cum toga pulla accumberes? quis vmquā cœnauit atratus?* sanè si gentili huic Oratori adeò nouum & insolens visum pullatum accumbere; quanto Christianū indecentius ac turpius, ad Sacramenti huius epulum atra peccati veste indutū accedere? Intolerabile hoc est & cælum & terram in admirationem rapit: omnis hic nigredo exulet necesse est, solus autē virtutum candor requiritur; atque huc forsitan Sapiens respexit cùm ait, *Omni tempore sint vestimenta tua candida, &c.*

Epist. ad Attic.

Eccles. 9

Tertul-

Tertullianus libro de pallio prodidit sacrificulos veterum qui Bellonæ & Marti immolarent, nigris semper vestibus vsos fuisse, Saturni verò Mystas puniceis; at Cereris quæ frumentum & panes inuenisset, albis. Equidem hoc proposito meo adaptans dico, Saturnum figuram mundi gerere, eosque qui illi vitam obtulerint, purpura semper, quę ambitionis symbolum, amictos esse; Bellonam verò carnis, quæ semper nobis bellum mouet, quam qui fouent, & consectantur, pullas atrasq; togas, quæ ferale mortis sunt symbolum, præferre; atqui Dei sunt, eique ex animo totaq; mentis contentione obsequuntur, ei inquam qui inuentor & auctor panis illius cælestis, & cui Cerealis non est comparandus, alba indui & niuea oportere, quæ innocentiæ puritatisque symbolum. Paucis vt complectar, dicendum, eos qui ad Sacramentum hoc accedere præsumunt, nihil habere immundi inquinatique, sed insignem tum animi tum corporis nitorem elegantiamque præferre debere.

Cereris Sacerdotes albis induti.

Idem quoque Tertullianus libro de resurrectione carnis, docet seruos olim semper pullatos atratosque incedere consueuisse, & nunquam herili mensæ accumberę potuisse; at quando libertatis pileum accipiebant & emancipabantur, albis indui solitos, ac dominorum mensa dignos censeri, *Atqui vestis albæ nitore & aurei annuli honore ac patrum nomine ac tribu mensaq; honorantur*. peccatores vera sunt mancipia, semper nigris pullisque induti, quod mortis peccatique symbolum, atque ideo sancta hac mensa arcentur; at cùm dignè accedunt, & eodem quo per sanctam confessionem in veram libertatem restituuntur, die albis induuntur Dei nomine honorantur, (*Ego dixi, Dij estis*

Serui olim pullati.

Dÿ estis) illius familiæ alleguntur, & sanctæ & augustæ huius mensæ participes fiunt. Beati igitur ac verè beati, qui cum præparatione & dispositione necessaria ad ipsum accedunt.

Exod. 16. Num. 11.

Manna priusquam cælo descenderet, subtilis quidam ros præmittebatur, qua velut præuia aspergine terra purgabatur emundabaturque ad pretiosum illum cibum recipiendum. E quo colligere licet, qua puritate, & animi munditia ad hoc sit Sacramentum, cuius manna nonnisi figura erat ac typus, accedendum, quantaque dispositio Eucharistiæ receptionem debeat præcedere.

Non cadebat manna in loca immunda.

Deinde manna iuxta castra, tentoria & habitacula, in quibus hominum iumentorumque sordes erant, non descendebat; quod augurium ac præsagium erat, Sacramentum hoc, cuius alterum symbolum, in corde sordibus inquinato, & peccatis subdito collocari non debere, & eodem animam immundam indignam esse.

Num. 11.

DEVS cùm Hebræis aues & volatila in cibum mittere decreuisset, pridie illos præmonuit, vt sanctificarentur, seseque ad huiusmodi cibum recipiendum dignè disponeret; *Dicit Dominus, sanctificamini, cras comedetis carnes.* si ad coturnices & volucres quasdam vulgares comedendas sanctificationē prærequæsiuit Dominus; maiori profecto cum ratione eamdem ad carnem IESV CHRISTI in Sacramento hoc sumendam requiret? quænam DEVS bone!! huc munditia afferenda, quænam hic sanctitas necessaria?

Gen. 43.

Ioseph

Ioſeph Patriarcha priuſquam cum fratribus conuiuio accumberet, vbertim fleuit. quo tacitè *Pſal. 101.* edocemur, priuſquam ad ſanctam hanc menſam accedamus, in qua magnum & diuinum hoc epulum nobis parat Deus, peccata deploranda, à *Iob. 3.* Deo veniam petendam, animum ſancta quadam pœnitentia diſponendum & præparandum, oculos denique lacrymis humectandos. Idem feciſſe *Iud. 19.* Dauidem comperio dum diceret, *Potum meum cum fletu miſcebam.* & Iob ante illum, *Antequam comedo ſuſpiro.*

Inſignem quamdam hiſtoriam, quæ huc facit, in libro Iudicum legere eſt; ſenex quidam Iebuſæus Leuitam in domum perduxit, ſed priuſquam conuiuio illum exciperet, pedes illum lauare voluit, *Ac poſtquam lauerunt pedes ſuos, recepit eos in conuiuium.* Quod ſenex ille conuiuas ſuos ante epulum vulgare facere voluit, id Chriſtus à ſuis *Leuit. 8.* etiam exigit in Epulo Euchariſtico, vultque omnes priuſquam accedant, pedes, id eſt cogitationes animi, abluere, nihil vt immundum in eo reperiatur.

In Leuitico præcepit olim Deus vt animalis ſibi in ſacrificio immolandi pedes & inteſtina priùs aqua abluerentur; *Inteſtina verò & pedes lauabunt aqua.* figura illud erat veritatis quam nos *Ierem. 4.* habemus, quæque denotare volebat, Chriſtianum, qui ſanctè ad menſam hanc accedere voluerit, cor, animum, cogitationes, & quidquid latet intrinſecus, aquæ pœnitentiæ abluere debere: Ita me hoc dicere ſuadet Ieremias *Laua à munditia cor tuum.*

Illi ab Agni Paſchalis eſu arcebantur in lege Moſaica, qui Abrahæ Patriarchæ poſteri non

essent, aut in eius saltem religionem non concessissent. Ita quoque Euangelica lex illos corpus Christi, qui verus Agnus paschalis, comedere prohibet, qui Dei filio per fidem & honestam vitæ conuersationem coniuncti non fuerint; è quorum numero peccatores sunt, qui propter peccata à capite hoc separati; si verò ipsa accesserit hæresis, penitus ab Ecclesia sequestrati sunt.

Matth. 15. Ac de illis intelligendum illud, *Non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus.* item hoc,

Matt. 7. *Nolite sanctum dare canibus.* Per panem hunc filiorum & sanctum, Eucharistia, per canes verò peccatores denotantur, quibus illam dari nefas. Qui verò hoc in statu accedunt, magnam sibi damnationem accersunt, Deumque offendunt quàm maximè; quod latius iam exponam, velut alterum concionis caput.

Leuit. 10. Docet Leuiticus Nadab & Abiu magni Aaronis filios, quod ignem aliorum & nouum, quemq; Deus non præcepisset, vsurpassent, dignas temeritatis pœnas dedisse & vindicem Dei manum confestim sensisse, nam *egressus ignis à Domino deuorauit eos.*

Mundi amor alienus est ignis. Illi verò alienum coram Deo ignem offerunt, qui in anima, dum Eucharistiam recipiunt, in qua Deus præsens est, mundi & concupiscentiæ amorem fouent, qui ignes alieni & à Deo vetiti sunt. Qui verò eosdē in anima accendunt & æstuare volunt, diuinam maiestatem offendunt, & grauiter à Deo castigari merentur.

Dicebat Moysi Deus cùm legem ferret, vt omne à monte animal amoueret, nam quodcumq; accederet, periturum & lapidibus obruendum.

Exod. 29. Sacramentum hoc altus quidam mons est, in quo

in quo Deus ipse animabus legem fert, variaque edit mirabilia, *Mons coagulatus, mons pinguis, mons Dei*: peccator verò animal; quare quicumque vt brutum ad ipsum accedit, mortem & damnationem æternam meretur. Ita id censuit Apostolus, *Iudicium sibi manducat & bibit*, &c. Psal. 67.

Achimelech Sacerdos, hoc in figura obseruans panes sanctos Dauidis socijs non prius vescendos dare voluit, quàm intellexisset quo in statu conscientia illorum sita esset, didicissetque illos ab omni immunditia liberos, sciebat nimirum magnus ille vir mortem illos & animæ interitum manducaturos fuisse, si inquinati ad eosdem comedendos accessissent. Idē omnino de sancto hoc sacrificio dicamus, in quo verus ille panis est, quem alij nonnisi in figura designabant, quem recipere nullus debet, nisi ab omni sit mundus immunditia, animamque puram ac nitidam habeat. 1. Reg. 21.

Quam grauiter verò acriterque puniet illos Pater æternus, qui dilecti filij sui carnem indignè manducarint! Quod Apostolus dilucidè satis exposuit verbisque apertis, cùm ait, *Reus erit corporis & sanguinis Domini*. Scriptum in Ieremia legimus, *Caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion, & sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Ierusalem*. Verba hæc obscura sunt, sed sensus lucidus, ac dicere vult, Populus hic grauissimè punietur, quòd dilectis meis mortem intulerint, eorumque sanguinem effuderint, nam coram Deo carnem & sanguinem, quem magna feritate mihi abstulerunt, offeram; meaque oblatio expostulatioq; vindictam deposcet. Si Sion & Ierusalem ob inimicorum suorum crudelitatem in ciues suos exercitam tam meritò expostulare potuerint; an non Pater æternus de ijs conqueretur, qui filij sui 1. Cor. 11. Ierem. 51.

carnem & sanguinem, in peccati statu illa recipientes, tam indignis modis habent? an non credendum seuerè in illos animaduersurum, & vltionem delictis dignam exerciturum?

Iud. 19. Horrendum est ac terribile quod in libro Iudicum legimus, quod huc referri non ineptè queat: Gabaonitæ cum singulari quadam inhumanitate Leuitæ vxorem iugulassent, maritus indignatus vt qui maximè, mortuum cadauer in duodecim partes discidit, & singulis Israëlis tribubus partem misit, vt suum vnaquæque fructum haberet, videretque quàm salaces simul & crudeles Gabaonitæ forent. Ita verò ferale hoc spectaculum omnes Hebræorum familias animauit, vt vindicaturas se facinus hoc immane vnanimi consensu iurarint; quare collectæ vndecim tribus, Beniaminicam, quæ sola Gabaonitas tuebatur, ad internecionem propemodum deleuit. Dicite, Christiani, si vnius mulierculæ corpus membratim dissectum & tam indignis habitum modis Israëlitas ad vltionem sumendam excitauit, ecquod supplicium, ecquam castigationem ac pœnam peccator exspectet oportet, cùm magnus ille Pater cælestis filij sui sanguinem & carnem tam indignè habitam ostendet, quem in statu peccati in Eucharistia ille recepit? Quomodo illos prosequentur Angeli? quam vindictam deposcent? *Qui enim manducat indignè, iudiciũ sibi manducat*, &c. Quam ergo præparationẽ afferre par est, quo metu & formidine accedere, ne fortè irreuerenter & præsumptuosè se ad illius receptionem ingerat.

Præclarum verò illud, quod huc spectans in Salomonicis Prouerbijs legere est, dum à Princi-

Prou. 34. pibus inuitato præcepta conuiuialia præscribit, *Quando sederis, vt comedas cum Principe, diligenter attende,*

attende, quæ sunt apposita ante faciem tuam, & statue cultrum in gutture tuo. Quem locum D. Hieronymus exponens, ait, omnia hæc allegoricè dicta esse; & per guttur loquelam ac sermonem denotari, quòd guttur vocis sit organum, per cultrũ verò discretionem ac prudentiam. Tunc verò cultrum in gutture statui, quando qui diligenter diuina eloquia meditatur, discretè & prudenter eloquitur. Cogitate verò, quo in statu constitutus sit ille, quem inimicus faucibus premit & sicam gutturi imponit; an non tunc semimortuus oculos ad cęlum sustollit, membris tremit, sanguis illi intra venas congelascit; annon genibus in terrã prostratis, & corde ad Deum conuerso misericordiam & delictorum veniam postulat? talis omninò sit homo, tũ quoad corpus, tum quoad animã, quando ad Sacramentũ hoc, quod mensa est regis Regum & Domini dominantiũ, accedit, adeo submissè se modesteque gerat necesse est, ac si cultrũ gutturi infixum &, mortem præ oculis haberet, quòd iudicium sibi manducet qui sumit indignè.

Hieronymus Allegoria.

Non erit abs re Prodigi Euangelici historiam huc trahere: Lurco hic & ganeo cùm domo paterna egressus ad extremã necessitatẽ redactus esset, & cũ grauissima rerũ penuria cõflictaret, ait intra se, Quotnam mercenarij in domo patris mei abũdant panibus, & ego miser & inops hic fame pereo? Surgã, vitã hãc inopẽ perosus, & ibo ad patrẽ, & dicã ei dolore tactus intrinsecus, *Pater, Peccaui in cælũ & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus.* Peccato egressus, interno tactus dolore, præteritorum delictorũ pœnitudine angebatur, & futura se vitaturũ spondebat, ac præsentia pertæsus, panẽ gaudij cõsolationisq; in domo paterna comedere summopere desiderabat. Huiusmodi etiã pœnitẽtia, animi cõpũctione, dolore cordis,

Luc. 15.

clamore vocis ad cælos vſque penetrantis, & lacrymarum effuſione, benedictionis omnis panē in Eccleſiæ, quæ domus Patris noſtri cæleſtis, ſumere debemus. & ſecus qui faxit, Sacramento hoc abutitur, & ſalutem in extremum diſcrimen adducit.

In Numeris lex eſt, qua ad mariti zelotypi expoſtulationem mulier ſuſpecta, efficacem quamdam magnarumque virium aquam bibere iubebatur, quæ execrationis aqua dicebatur; ſi mulier falsò delata & omni ſuſpicione adulterij aliena eſſet, nullum ei aqua detrimentum afferebat, ſi verò illicito concubitu thalamum maritalem commaculaſſet, in ipſo loco emoriebatur, & morte repentina ſuam coram omnibus infamiam teſtabatur. Verba legis hæc ſunt: *Et ſic potum det mulieri aquas amariſſimas, quas cùm biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro adulterij rea; pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur.* Eiuſdem efficaciæ, cuius olim aqua hæc, hodie eſt Sacramentum Euchariſticum; quicumque enim ſanguinem Domini bibit, & iuſtus eſt, ſincerus, innocens, & nullo flagitio maculatus, meritum ſibi & gratiam bibit: at ſi reus eſt & in peccati ſtatu verſetur, mortem, ruinam, damnationemque ſibi accerſit, & eamdem cum Iuda ſacrilego ſortem ſubit; qui poſtquam Sacramentū hoc in ſtatu damnationis recepiſſet, poſtridie exagitante eū conſcientia, & in cælo iā iudicatus, *crepuit mediu*s, cùm ex arbore ſe ſuſpendiſſet.

Num. 5.

Indignè communicans Iudæ ſimilis.

Manna in Exodo in coriandri ſpeciem deſcendiſſe ſcribitur, *Quod erat quaſi ſemen coriandri album.* Berchorius myſterium hoc indagans, ait ſemen hoc ſalutare eſſe, & capitis ſanitati conducere, & cerebrum corroborare; at ſi canes ipſum contingat edere, rabidos reddi, & illis in mortem

Exod. 16.

mortem verti & exitium, quod natura ad hominis vitam salutemque produxerat. Ita se quoque res in hoc Sacramento habet, quod propterea in Apocalypsi *manna* dicitur *absconditum* quòd iustos pascat & viuificet, damnationem verò, mortem & interitum canibus, id est peccatoribus adferat. Idcirco Dominus in Euangelio ait, *Nolite sanctum dare canibus.* Lib. I. Huius occasione Optatus Mileuitanus de VVandalorum persecutione loquens, deque calamitatibus quas Africanis Ecclesijs intulissent, sacrilegos hosce hæreticos sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum canibus obiecisse scribit, sed ipsos quamprimum in rabiem actos, in Dominos irruisse, & confestim in frusta discerptos deuorasse. digna tam enormi flagitio, castigatio, & peccato respondens animaduersio.

Tradunt Leænam cùm à tigride impraegnata est, ad leonem accedere non audere, nisi se priùs abluerit, & pro posse suo purificarit, ne tigridis odorem sentiens leo in comparem adulterij ream, insurgat & frustatim discerpat: Ita quoque animam, quæ furore ac feritate tigridi persimilis est, quæque cum peccato communicauit, se par est aquis confessionis abluere, & pœnitentia purgare, prius quàm ad Sacramentum hoc, in quo sponsus illius continetur, accedat, ne eam velut adulteram habens, & in ea odorem peccati, inimici sui iuratissimi sentiens, illam disperdat, damnet & in exitium pertrahat; hic enim iusti & innocentes vitam, peccatores mortem & æternam damnationem reperiunt. Leænæ natura.

Nihil magis deplorandum, nihil immanius & insolentius, Auditores, quàm ibi mortem inuenire, vbi vita & salus inuenienda esset. An non miserum & infelix hinc peccatores arma mutuari qui-

ri quibus se iugulent & offendant, vnde coronas ad regnandum peti oporteret? Vetuit olim Deus ne hœdus in lacte materno coqueretur, *Non coques hœdum in lacte matris suæ*, &c. Quid refert Domine, hędusne in lacte materno, an alio liquore coquatur? Sed hæc ratio est, quod quamdiu hœdus vbera materna trahit, lac illi vitam conferat, in illo verò eumdem coquere, immane foret & crudele, si scilicet ipsum viuificans iam mortis fieret occasio. In Sacramento hoc dulce ac sapidum illud lac reperitur, quo animæ enutriuntur; quò respiciebat sponsa, cùm dilecto suo diceret, *Meliora sunt vbera tua vino*, &c. Et crudele foret & immane inde mortem & damnationem trahere, vnde salus & vita speranda foret.

Exod. 23.

Cant. 1.

Sacrificuli Cereris fabas non comedebant.

Fabæ signa mortis & lacrymarū.

Non permittebant Aegyptij, vt Sacerdotes sui, & imprimis Cereris, fabas comederent, quod & legibus cautum erat; huius legis hæc ratio erat, quod fabas dijs infernalibus & manibus sacras putarent, quia dum fabæ florent nigras quasdam pelliculas habent, quas veteres vt lacrymarum & mortis symbola habebant. Nihil interesse putabant, si sacrificuli Iouis, Martis, Saturni, Mercurij, aliorumq; deorum hęc legumina comederent; sed Cereris Sacerdotes sub pœna mortis fabas comedere nefas erat: cuius rei hæc erat ratio, quod Ceres granum reperisset è quo panis conficitur, quique vitam hominum sustentat: & indecens penitus foret & ineptum, illos qui deæ panis largitrici ministrabant, qui vitam hominibus confert, panem mortis comedere, & vitæ cibum in cibum mortis mutari. Dicite mihi Christiani, quid magis deplorandum sit, quàm, cum Christus panem vitæ nobis dederit, per peccata nostra & indispositionem in mortis & damnationis æternæ cibum, illum conuerti?

Indignè communicans seipsū morti tradit.

O rem nouam & penitus inauditam! Peccator indignè ad sanctam hanc mensam accedens sibi ipsi mortem adfert, ecquæ cæcitas, ecquæ dementia, ad conuiuium accedit, vt mortem inueniat. Plures leguntur in conuiuijs occisi, vt Ammon Dauidis filius, qui inter epulas à fratre Absalomo interfectus est: Simon Sacerdos à Ptolemæo ad epulas inuitatus cum duobus filijs vitam amisit nefariè obtruncatus. Vespasianus Imperator cùm Romanorum aliquot suspectos haberet, ad conuiuium illos inuitauit, quos deinde per sicarios interimi iussit: at nemo vidit vel audiuit vmquam, quemquam adeò stupidum & vecordem fuisse, vt ad epulas inuitatus suis mortem manibus sumserit, aut calicem veneno aut toxico refertum sibi dari, vel gladium ad iugulum sibi præscindendum postularit. Hoc tamen facit is qui indignè communicat, qui sui ipsius est interemtor, suis manibus cibum capit, mortem qui sit allaturus, & calicem bibit venenum qui continet, quod bibitum ad imas cordis fibras penetrabit, & vitam auferet, *Iudicium sibi manducat*, &c.

2. Reg. 13.
1. Mach. 13.
Sueton.

Vos vero Catholici malum hoc fugite, honorem hunc ne detrectetis, magna cum reuerentia Sacramentum hoc recipite, & cogitate, si pij illi viri, qui Christum iam mortuum sepulturæ mandarunt, nonnisi in sindone munda illū inuoluere voluerunt: an non iidē corpus sed viuens, animatum, & penitus diuinū, in corde purissimo collocari & in animā nitidissimā recipi par sit! Sed sæpius illū recipite, cū sępe vos Deo reconciliet, benedictionibusq; repleat recipientes; liberè proinde ad cibū accedite, qui tā liberè vobis offertur.

Matth. 27.

Mala mundum prementia referens Sapiens ait, *Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem.*

Eccles. 6.

quidem frequens apud homines; vir cui Deus dedit diuitias, & substantiam & honorem, nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo. Malum certè est, & quidem frequentissimum, habere substantiam illam cælestem, diuitias hasce possidere, & huius honoris participem factum esse, corpus nimirum Dei filij in cibũ nactum esse, & ipsum nolle aut non posse accipere. Hoc est Tantalum esse & medias inter epulas & flumina fame sitique emori.

Eia agite sæpius eumdem gustate, ac Deum illum clementissimum qui hunc vobis elargitus est, infinitis gratiarum actionibus prosequimini. Cùm grauissima Samariam rerum penuria premeret, quæ hostili septa erat exercitu, mu-
4. Reg. 6. lier quædam stimulante fame regem accessit dicens, *Salua me Domine, mi rex*: atque ita cibum à rege ad vitæ conseruationem postulabat. Et spectat sanè ad cordatum sapientemque regem suorum vitæ subditorum prospicere, ideo quidam in regem apud Isaiam electus hisce verbis hunc à se honorem propulsauit, seseque munere iudicauit
Isai. 3. indignum, *Non sum medicus, in domo mea non est panis nec vestimentum.* Quasi diceret, Rex esse nequeo, quòd subditos curare nequeam, & domi cum inopia conflicter. Sed ad Christum in extrema necessitate confugiendum, ab illo panis ad vitam necessarius est postulandus, ipse enim verus est medicus, & in domo illius cælestis panis reperitur.

Regis est suos enutrire.

Exod. 3. Accedite igitur Christiani, sine metu, audacter, liberè, neminem pudeat, sed reuerenter tamen, nec temerè: non enim amplius in rubo ardenti æstuantique conspicitur, vti olim Mosi apparuit; non est amplius Deus ille vltionum, Zelotes, e-

xercens

xercens supplicia in quartam vsq; generationem, sed qui facit misericordiam, & gratiam nullo non tempore elargitur; non est amplius leo rugiens, omnibus hominibus timorem incutiens, sed leo mel & nectar faucibus præferens; ad illum igitur properate, *gustate & videte* Dulcedinem Sacramenti *gustate*, & magnitudinem *videte*: *gustate* panem hunc vitæ, & *videte* mirabilia; *gustate* verum Christi corpus, & solas *videte* species; *gustate* quis qualisue hic cibus detur, ac *videte* quænam hîc sit dispositio necessaria.

Quis porrò norit, Saluator mundi, quanta hæc esse debeat? Si enim Salomon septennium in templo suo ædificando impendit, cui solæ legis tabulæ inferendæ erant; quantum temporis in conscientia præparanda necessarium, in quam legis ipse author admittendus? Si centum Noachus annos in arca compingenda, in qua se cum suis à diluuij violentia tueretur, consumsit; quot dies, quot menses, quot denique annos in anima præparanda impendi oportet, vt illam verus Noe ingrediatur, quo illam à mortis damnationisque perpetuæ diluuio tueatur ac sospitet? Manna Sacramenti huius figura nonnisi in aurea vrna in tabernaculo asseruabatur; quo demonstratur, Sacramentum hoc, verum piorum manna, nonnisi in anima per charitatem, humilitatem, modestiam, aliasque virtutes necessarias deauratâ & insignitâ recipi debere. Tu verò animarum nostrarum Saluator gratiam præsta, hoc modo illas vt disponamus, vt nonnisi amoris diuini aurum in corde, nonnisi puritatis aurum in cogitationibus, nonnisi aurum modestiæ & humilitatis in verbis, nonnisi virtutum pietatisque in operibus, aurum denique vbique & in omnibus

3. Reg. 6.

Gen. 6.

Exod. 16.

bus resplendeat, vt dignè te recipiendo, mortem nobis inde non afferamus, vnde vitæ obtinendæ & beatitudinis adeundæ spem & occasionem concipere par erat, ad quam nos Pater & Filius & Spiritus sanctus perducere dignentur. Amen.

CONCIO OCTAVA, INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

OCTAVVM MIRABILE.

De admirabili Missæ Sacrificio.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

FIGVRA.

QVEMADMODVM pridie quàm Hebræi Ægyptiaca seruitute eximerentur, & libertate donarentur, decreuit Deus, vt
Exod. 12. Sacrificium Agni Paschalis, quotannis, ad perpetuam liberationis huius memoriam perageretur, quod sacrificium cum ipsa Synagoga tandem extinctum est, & quamdiu illa stetit, tam diu quoq; in vsu apud Iudæos fuit. Ita pridie quàm veros Dei filios è captiuitate Satanica, quam illa velut Israëlitarum præsignabat, educeret, magnum hoc & augustum Missæ sacrificium instituit, in quo verus agnus immaculatus Deo Patri offertur, ac simul decretum, vt in perpetuas generationes vsq; ipsum permaneret, dum ait, *Hoc facite in meam commemorationem.* Id est, Idem offerte sacrificium, eumdem offerte Agnum, eandem celebrate Missam, & tamdiu hæc duret institutio, quamdiu duratu-

duratura est Ecclesia. O sacrificium admirabile! honor, decus, ornamentum & consummatio omnium sacrificiorum veterum! ô mortis, crucis & passionis Christi memoria! ô præcipuum, dignissimum, ac maximè admirabile religionis nostræ pignus; dæmonum terror, hæreticorum horror, peccatorum piscina, Christi tropæum, Angelorum excellentia, hominum beatitudo, & totius mundi salus! Vt hac matutina hora mirabilia hæc profundius scrutemur, oculos mentemque ad cælum conuertamus, Spiritus sancti auxilium imploremus, Virginemque Deiparam supplices deprecemur, suis nobis vt precibus hic succurrat, ac propterea magna animi attentione & in genua prouoluti, AVE MARIA recitemus:

Magnus Propheta Daniel inter horrendas & admirabiles visiones, quas Deo reuelante vidit, arietem se vidisse ait duobus instructum cornibus, & omnes terræ bestias prosternentem, *Postea vidi arietem cornibus ventilantem contra occidentem, & contra aquilonem, & contra meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neq; liberari de manu eius*, &c. Arietem hunc cùm à capite ad caudam accuratiùs intueor, & circumsecus contemplor; allegoricè hunc expositurus dico, gryphum & ęnigma quoddam esse aut mysticum emblema, quo augustum & diuinum Eucharistiæ Sacramentum denotatur, quod realiter & verè non arietem lasciuum aut petulcum, sed mitissimum Agnum continet; quodq; duo capite præfert cornua, quoniam interdum vt sacrificium, interdum vt Sacramentum sumitur, & duabus hisce partibus cornibusq; oẽs terræ bestias, id est hæreticos, qui stupidissimi mortaliũ & stolidissimi, ventilat ac pessumdat. Adeo vt ascribendum illi sit, quod

Dan. 8.

Aries hic bicornis Sacramenti Eucharistici figura.

Dauid

David vaticinans ait, *conquassabit capita in terra multorum.*

Psal. 109. Pythagoræ littera, toties & tam multis in locis à veteribus decantata (quam ille ad vitæ humanæ statum designandum effinxit) furcata erat & bicornis, Eucharistia ad eundem modum egregia quædam littera est, quam toties Prophetæ celebrarunt ac decantarunt, & in Christianorum alphabeto præcipua ac princeps; sed bicornis est, & bifida, & geminum præfert sensum, modò enim vt Sacramentũ, modò vt sacrificium, sumitur; vt sacramẽtum, communio est; vt sacrificium Missa. Et sanè nulla insignior aut significatior vnquam in scholis littera visa vel audita, neu Philosophi Theologique hactenus eius arcana mysteriaue detegere potuerunt.

Littera bicornis Pythagoræ.

Ezech. 1. Ezechiel Propheta Iudæos in Babylonica captiuitate detentos consolatus, vidisse se inter cetera tradit Seraphinum, qui duplicem præferret vultum, leonis simul & hominis; *Facies hominis & facies leonis.* Quod Propheta olim monstrosum in Babylonica captiuitate vidit, ipse iam mysticum in libertate Euangelica video. Seraphicum enim hoc Sacramentum duas alias facies præfert, terribilem vnam velut leonis, quando velut Sacrificium accipitur, alteram hominis benignam & mansuetam, quando vt Sacramentum capitur: nihil enim ita sumpto dulcius. nam manna est, quod omnem hominibus voluptatem adfert; sacrificio verò nihil ferocius & terribilius. hoc enim hæreticos efferascere cogit & in rabiem conuertit.

Eucharistia collata Seraphino duplicem faciem habenti.

Oceani duo brachia. Oceanus, vt historici & Cosmagraphi docent, in duos magnos & vastos sinus se exonerat, mare Mediterraneum & rubrum siue Arabicum. Sacramen-

cramentum hoc oceanus est gratijs & mirabilibus redundans, sed qui in duo se brachia & cornua diffundit; velut Sacramētum enim mare Mediterraneum est; vt sacrificium mare Rubrum, sanguine inquam, cruce, morte & passione Christi rubricans; ac duo hæc brachia nonnisi vnum constituunt Oceanum, Sacramentum scilicet Eucharisticum.

Iordanis in lacu Asphaltite, qui haud procul à Sodoma & Gomorrha, à terra absorbetur, nec vllum huius apparet vestigium, quo in mare se exonerare cognoscatur; sed duos efficit lacus, vnum Tiberiadis, qui dulcis & pisculentus; alterum Asphaltitem salsugine & sterilitate notum. Eucharistia quoque nouus quidam Iordanis est, quæ in duos se lacus subdiuidit, vnum qui Sacramentum, quod dulce & gratijs plenum; alterum qui Sacrificium quod tormentorum, pœnarum & passionis salsugine respersum; velut Sacramentum sancta communio est: at sacrificium, est quod vulgò Missam dicimus. **Euchari-stia Iordani collata.**

Hæretici iurati Sacramenti huius hostes de duplici hac distinctione audire nolunt, insaniunt, rabiunt, efferascunt, denique emoriuntur cùm sacrificij mentionem fieri audiunt. Solent Tigrides ferocissima illa animalia, viso sanguine aut puniceo aliquo colore ferocire & feritatem induere; hæretici multo etiam crudeliores, ad eumdem modum furunt, cùm sanguinem Christi vel sacrificium Missæ vident, vel minimam etiam illorum mentionem fieri audiunt, Missæ inquam, quæ effusione sanguinis Christi cruce, morte & passione, totaque Caluarica tragœdia rubricat & purpurissat. Insaniunt cùm de Missa, sacrificio, cruce loquentem intelligunt, & plenis clamant **Hæretici sacrificium detestãtur.**

buccis,

buccis, *consummatum est*, sacrificia transierunt, finem habent omnia, Vos Papistæ Iudaizatis, idololatriam exercetis Romani, homicidæ vos Sacerdotes, sacrilegi, anthopophagi.

Refert Magnum Antonium Athanasius, vidisse in visione mulos qui altaria calcibus impeterent, & assidua pedum iactatione Ecclesias euerterent. Quæ visio Arianos tum denotabat, qui haud multo pòst cornua erexere, & sanguinarium immaneque Ecclesiæ bellum intulerunt; hodie Lutheranos & Caluinistas, qui equorum effrenium instar ac mulorum altaria nostra calcibus feriunt, & sacrosanctæ Eucharistiæ, & augustissimo Missæ sacrificio crudele bellum indicunt.

Lutherus magna impietate & infinitas blasphemias eructans ait, Sacerdotes nostros in Missa non aliter se cum Christo gerere quàm olim Iudæi in monte Caluariæ, Quin & super Isaiam scribens ait, *Monachi quoties celebrant, grauius peccant, quàm si cædem faciant; est enim blasphemiæ opus.* Imo & aduersus Oecolampadium & Zuinglium scribens, hæc habet: *Maxima sunt*, inquit, *peccata mea, quòd tam sanctus fui Monachus, ac tot Missis par annos quindecim, Dominum meum grauiter offendi*: Ita scilicet insaniunt hæretici, cùm nos etiamnum de sacrificio loqui audiunt.

Lib. contra Reg. Angliæ.

Ad cap. 66.

Describit Genesis importunitatem muscarum quæ Abrahamum, dum sacrificio offerendo occupatur, importuno volatu impediebant, *Descenderuntque volucres super cadauera, & abigebat eas Abram.* An non meritò hæreticos nostros muscis hisce dixerimus persimiles? qui non nisi vespæ & impuri fuci sunt, qui importunius in nos insurgunt, nosque impedire & sacrificium Missæ turbare manibus & pedibus contendunt, sed Abra-

Gen. 15.

hæ ex-

hæ exemplo abigendi & ſanctum quod cœptum exercitium non interrumpendum.

Permittere Pharao Aegyptijque nolebant, vt Iſraëlitæ vero Deo ſuo in Aegypto ſacrificium offerrent. Ad eumdem modum Satan, eiuſque miniſtri hæretici omni contentione & ſtudio prohibere nituntur, ne ſacrum Miſſæ ſacrificium, quod ſacrificij crucis & Caluarici commemoratio, ac repræſentatio quotidiana eſt, Omnipotenti, qui verus noſter & ſupremus Deus, offeramus. *Exod. 5.*

Vaticinatur Daniel, Antichriſtum filium illum perditionis, quo omnem Chriſtianam religionem euertat, ſanctum hoc & iuge ſacrificium ante omnia auferre conaturum; *Et à tempore quo ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem.* Iuxta vaticinij huius præſcriptum noſtri temporis hæretici, Antichriſti præcurſores, vt religionem euertant, Eccleſiam affligant, omnemque ſanctimoniam peſſundent, feritatem rabiemque à ſacrificij Miſſæ abolitione & ruina exordiuntur. *Dan. 12.*

Noſtræ tempeſtatis hæreſis meretrici illi haud abſimilis videtur, quæ coram Salomone de mortua prole diſceptans, cùm ſociæ prolem viuam habere nõ poſſet, cum propriam incumbendo negligenter ſuffocaſſet, eam occidi petijt, vt ita neutri cederet, *Nec tibi nec mihi ſit, ſed diuidatur.* Non ſecus etiã hęreſis, veterana illa ac triobularis meretrix, iã à multis annis ſacrificium hoc auferri abolerique voluit, de ſacrificio oẽs ſileant, inquit, nulla illius in poſterum fiat mentio, nec mihi nec Romanæ cedat Eccleſiæ. Deniq; Miſſam ſacrificiũ eſſe credere detrectat, ſed abuſum, abominationẽ, blaſphemiam, ſacrilegium, incantationem impiè eſſe blaterat; cum tamen Patres omnes, Concilia *3. Reg. 3.*

vniuer-

vniuersa atque adeo Ecclesia tota scripturarum testimonijs innixa credat semperque crediderit, ac defendat, sanctum & verum illam esse sacrificium; Dauid verò memoriam & compendium omnium diuinorum mysteriorum esse tradit, quod in thema nostrum iam quotidie desumpsimus, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus*, &c. Vt autem de mirabilium hoc aceruo collectioneque aliquid vobis dicam, duplici remo concionem more solito impellam; primò è veteri Testamento patefaciam Missam verum & honorabile sacrificium esse; deinde ipsum è nouo stabiliam, atque hinc quanta mysterij huius dignitas sit & veritas perdiscetis.

§. Genera sacrificiorum in S. Scriptura.

Quod ad primum igitur spectat, antequam quid horum probare aggrediamur, triplex sacrificiorum genus in scriptura inueniri dicendum est, vt iam dudum obseruauit magnus Augustinus; primum internum & inuisibile, quo omnis actio pia in anima efformata intelligitur, qualia sunt bona desideria, mentis in Deum eleuatio, pœnitentia præteritorum, atque alij motus omnes, qui internè in anima gignuntur. Huius meminit Psalmographus dicens, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*. Secundum exterius est & ab omnibus conspici potest, quod omne bonum opus externum, quodque ab interno motu de quo iam locuti sumus, originem trahit, comprehendit; horum de numero sunt ieiunia, eleemosyna, oratio, corporis castigatio, proximi correctio, verbi diuini promulgatio ac doctrina, denique omnia externa virtutis & religionis opera; atque duo hæc generali nomine sacrificia dicuntur. Sed est & aliud sacrificij genus singularius & magis proprium,

Li. 10. *de ciuit. c.* 5. *&* 6
Psal. 80.

prium, quod est actio quædam extrinseca, offerens & conuertens aliquid in signum, professionem, & cultus supremi Deo debiti agnitionem; vel Sacrificium proprium; est oblatio visibilis doni sanctificati cũ cærimonia & mutatione illius, soli Deo per ministrũ legitimum ad diuinæ maiestatis agnitionẽ, nostriq; erga illam subiectionẽ, facta:

Hoc velut fundamento totius ædificij huius supposito, iam probare contendam Missam nostrã verum quoddam sacrificium esse, idq; ex antiquo testamento productis tum testimonijs, & figuris.

Primò Melchisedech rex Salem & sacerdos Altissimi figura fuit ac typus Christi, tum in persona sua, tum etiam in sacrificio, in quo panem & vinum obtulit. Ita comparationem hanc instituit ad Hebræos Apostolus, & ante illum Psalmographus; *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Quòd cùm verè ita se habeat, sequitur necessariò nos figuræ huius veritatem in Eucharistia habere, cùm certo certiùs constet, veteres omnes figuras completas fuisse; & nullum aliud Sacrificium reperiatur, in quo hæc compleri potuerit, hoc vno excepto. Deinde si Christus testimonio Psalmistę sacerdos sit in ęternum; id est, sacrificium in Ecclesia sua ad finem vsque mundi iuxta ordinem, ritum, & materiam Sacrificij Melchisedech oblaturus; in pane & vino hoc fit oportet: quod de crucis sacrificio intelligi nequit; nullam enim hoc, cũ oblatione Melchisedech, comparationem aut similitudinem habet, sed ad Aaronicam referri commodè potest, quæ cruenta erat & in sanguinis effusione & animalium iugulatione consistebat; ergo in Missæ Sacrificio, quod hodiè solum in Ecclesia reliquum est; compleri hoc & verificari debet.

Gen. 14.
Heb. 7.
Psal. 10.

Vero inquam & sancto sacrificio, in quo Iesus Christus summus Sacerdos est, & mediator inter Patrem æternum & homines constitutus, verus rex pacis & iustitiæ, verus Sacerdos, qui maiestati illius offerat, iustitiæ illius satisfaciat, furorem mitiget, eumque generi humano reconciliet, non tamen iugulatione aut mactatione animalium, aut effusione sanguinis. *Numquid enim manducabo carnes taurorum?* & alibi, *Sacrificium & oblationem noluisti.* Nec secundum ordinem Aaronis, sed per hostiam & oblationem corporis sui, quod illi multò exstitit gratius quàm orbis vniuersus; corporis inquã, quod semel Patri in cruce ritu Aaronico obtulit cruentum, sed deinde in æternum, secundùm ordinem Melchisedech, sub panis ac vini speciebus, vt prius illud applicet, & tali sacrificio ad finem vsque mundi Omnipotentem honoret & veneretur, est oblaturus. Sacrificia, vota, oblationes magni huius Sacerdotis, æternùm Altissimo grata erunt, vt quod voluerint ijs quos redemit, quique Patrem huiusmodi sunt sacrificio honoraturi, impetrent.

Christus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

Psal. 49.

Psal. 39.

Secundo Agnus Paschalis verum in lege Mosaica sacrificium fuit, atque hæc fuit Patrum omnium hactenus sententia; nec sacrificij crucis dumtaxat hoc figura fuit, sed Eucharistici quoque, quod ita probo: Christus vt Agnum Paschalem cum Apostolis comedit, statim eodem tempore & loco, & ijsdem præsentibus Eucharistiam instituit, crucis agnus hic typus fuit. Deinde in agni Paschalis manducatione quatuor reperire est circumstantias, quæ nulli alteri quàm Eucharistiæ adaptari poterant. Primo Agnus immolabatur vt manducaretur, nec manducari priùs poterat, quàm

Exod. 12.

Agnus Paschalis typus Eucharistiæ.

Quatuor circumstãtiæ in Agni paschalis

quàm immolatus esset, atqui hoc de sacrificio crucis dici nequit. Secundò priuatim in domo hæc immolatio contingebat per Patremfamilias inter domesticos purificatos & circumcisos; atqui crucis oblatio publicè & palam peracta fuit in totius populi conspectu, coram Iudæis & Ethnicis. Tertiò agni immolatio paulo antè facta fuit, quàm Hebræi captiuitate Aegyptia liberarentur, quarta decima luna; ita quoque prima Eucharistiæ institutio quarta decima luna contigit, & pridie eius diei circa vesperam, quàm Christus pateretur, ac morte sua in libertatem nos vindicaret; at crucis sacrificium in meridie peractum, decima quinta luna, & postride quàm Agnus Paschalis esset immolatus. Quartò Agnus Paschalis non erat transitus Domini, nec Iudæorum liberatio, at typus & sola eiusdem commemoratio, ideoque sæpiùs repetebatur & quotannis iterabatur. Ita Eucharistia signum dumtaxat fuit libertatis, qua iamiam genus humanum donandum erat per transitum, id est mortem Saluatoris, qui crastina die ex hac vita ad alteram esset transiturus, & Aegyptios, inimicos inquam nostros, id est peccata interfecturus, & sanguine suo Israëlitas libertate donaturus, & omnes omnino homines à seruitute & captiuitate erepturus.

Immolationeseruari solitæ Eucharistiæ adaptantur.

Tertiò sacrificium pacificum, de quo in Leuitico & Numeris loquitur Moses, vera Missæ nostræ figura exstitit. Quod ita probare poterimus. Vetus hoc sacrificium, quatuor habebat proprietates, quæ alteri sacrificio quàm Missæ appropriari nequeunt. Primò sacrificium hoc tùm potissimum immolabatur, cùm fœdus quoddam cũ Deo ineũdum erat, & gratiarum illi actio persoluenda; atq;

Leuit. 3 & 7. Num. 15.

Sacrificiũ pacificum sacrificij Missę figura.

ideo Hebraico vocabulo *Todad* dicebatur, quod eiusdem omnino significationis, cuius *Eucharistia.* Deinde in varias partes hostia dissecabatur, quæ certis quibusdam eleuationibus ad quatuor mundi plagas offerebantur. Tertiò comedebatur non à Sacerdotibus solùm, sed à populo promiscuè. Quartò denique panis hic & vinum offerebantur: quæ omnia in Missa nostra videre est. Non est igitur dubitandum, quin, quandoquidem figura tam solemne fuerit sacrificium, Missa quoque sacrificium sit, cumque præcesserit olim figura, nos rei veritatem atque ipsum mysterium habeamus.

Iud. 12. Quartò scriptum legimus, Israëlitides funestum & tragicum filiæ Iephtes Hebræorum ducis interitum deplorantes, quotannis conuenire solitas pulla indutas & luctum præferentes, vt ita funus ac memoriam sociæ refricarent, & dolorem quem ex innocentis immolatione ceperant, nouo dolore gemituque testarentur: Cùm quod in Ecclesia in Missæ sacrificio peragitur mecum considero, idem mihi omnino videor intueri; In hoc enim omnes Christiani & pij non quotannis semel dumtaxat, sed quotidie conueniunt, vt in sancto Missæ sacrificio, mortis ac passionis eius memoriam qui innocenter in crucē actus, & pro nobis semel cruētè in cruce oblatus fuit, repetant ac repræsent, cuius sacrificij Missa nōnisi memoria atque repræsentatio est: ita quippe Dominus ipse in institutione illius præcepit, *hoc facite in meam commemorationem.*

Sacrificiū Missæ repræsentatio sacrificij crucis.

1. Reg. 2. Quintò, Ille qui à Deo velut Propheta ad sacerdotem Heli missus; & Sacerdotium se illi ablaturum, & alium eius loco excitaturum, qui voluntati eius in omnibus morem gereret, & panem illi in sacrificium offerret, est comminatus, hoc

hoc pacto illum est allocutus, *suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum & animam meam faciet, & ædificabo in domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus, & offeret tortam panis*, &c. E quo loco sacrificium Missæ astruere mihi posse videor. Hoc enim de sacerdotio Leuitico nequit intelligi, iam enim à longo tempore institutum erat, nec de Aaronico. ait enim *cunctis diebus*; Aaronicum verò iam abolitum & abrogatum; nec de panibus propositionis. hic enim de futuro sermo est, atqui panes propositionis quadringentis iam annis præcesserant. Credendum igitur & indubitatè tenendum de sancto Missæ sacrificio hoc intelligi debere, quod Leuitico successit, & in quo nouus Sacerdos quotidie sub panis & vini speciebus in Missa pretiosissimam victimam offert, quæ vnquam in mundo oblata fuit. Missæ sacrificium substitutũ in locum sacerdotij Heli.

Sextò, In Prouerbiis sapientiæ cum domum ædificasset & septem illam fulcris imposuisset, & luculentum conuiuium instituisset, omnes omnino mortales inuitat, vt panem suum comedant, & vinum gustent, *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis* S. Cyprianus vnus è veteribus Ecclesiæ Patribus huius loci agens interpretem, de Missæ sacrificio hoc intelligi oportere credit. Nec omnino id extra ordinem. Nam & Christus, sapientia illa æterna, cùm regiam Ecclesiæ domum ædificasset, & septem illam Sacramentorum virtuti & efficacię, velut totius religionis fulcris, imposuisset, pridie quàm pateretur magnum Missæ sacrificium, velut conuiuium quoddam instituit, in quo Patri se offert, & in cibum sub panis ac vini speciebus, in Sacerdotis manibus se elargitur, vt ab vniuerso mortalium cœtu comedatur. Prou. 9. Sapientiæ conuiuiũ Missæ sacrificio accõmodatur.

Malach.1. Septimo, Malachias Propheta, qui omnium Prophetarum postremus ac Christo proinde proximus exstitit. ita initio prophetiæ suæ loquitur, *Magnum nomen meum* erit aliquando *in gentibus, & in omni loco offeretur sacrificium & oblatio munda nomini meo.* Prophetia hæc manifesta est, & ad fidem nostram & Missæ sacrificium stabiliendum magnæ efficaciæ, quòd dignitatem puritatemque nouæ cuiusdam oblationis in lege Gratiæ, à nouis Sacerdotibus summi Pontificis Iesu Christi vicarijs, offerendæ repræsentet; oblationis inquam verè puræ & penitus mundæ, quòd illius materia sit Iesu Christi corpus, & offerens ipsemet Christus; quæ nec per Sacerdotum nequitiam violari inquinarique potest, qui nonnisi vicarij sunt; in qua panis est qui non mucescit, vinum quod non acescit; & actio quædam subest quæ mutari non potest aut alterari. Exclamem igitur meritò, ô verum sacrificium, ô mirabilia!

Missa oblatio munda.

Rationes probantes Missam esse sacrificium.

I.

Præter omnes hasce figuras & prophetias plurimas quoque ad manum habeo rationes, quæ idem omnino confirmabunt; quarum hæc prima: Sacrificium crucis nonnisi cruenta veteris Testamenti sacrificia cum parua cœrimonia compleuit; necesse igitur aliud quoddam sacrificium fuisse, quod veteres omnes figuras compleat, quas sacrificium crucis non adimpleuit; verus alioqui Christus non foret, nec fidelis in verbis suis, quod tamen in eo Vates regius deprædicat, *Vt iustificeris in sermonibus tuis:* & alio loco, *Fidelis Deus in omnibus verbis suis:* quiq; apud Matthæum omnia in lege adimplenda, etiã iota vnum & apicẽ dixit. præterquam quòd non mediocris etiã diuinæ potentiæ ac prouidentiæ irrogaretur iniuria, quòd figuras tam eximias præmiserit, easdem tamen complere & ad opus perducere non potuerit.

Psal.50.
Matth.5.

Secunda est hæc. Si Deus in terra sacrificijs coli honorarique, tum in lege naturæ, tùm Mosaica voluerit, quòd filij illius sacrificium in cruce peractum etiam priusquam compleretur, repræsentarent; quî fieri igitur potest, imo credi, eumdem ipsum Deum, nullum sacrificij genus, post filij triumphum, in Ecclesia reliquisse, quod ipsum crucis sacrificium iam peractum repræsentaret, semper vt in eo agnosceretur, honoraretur, & velut in tam luculenti facinoris filij sui, & omnipotentiæ illius operis, & tã eximij à misericordia illius profecti beneficij memoria adoraretur? Cùm igitur nullum sit hodie, præter Missæ, credendum est verum illam sacrificiũ esse, quæ præteritũ crucis sacrificium repræsentet, quod Mosaica sacrificia velut futurũ & adhuc faciendum designabant. 2.

Tertia sequatur. Iudæi sub Mosaica lege viuentes plurima vera & propria habebant sacrificia; Quare & Christianos in lege Euangelica, quæ multò præstantior, alquod habere par est. Quod ita probo: Causæ ob quas Iudæi sacrificia offerrẽt Christianis non minus communes sunt, imo & magis propriæ. Sacrificabant enim ad Deum solemniter & verè honorandum, eo quod huiusmodi actio supremus quidam cultus sit; atqui Christianis maior huius cultus reddendi Deo ratio incumbit quàm Iudæis. Sacrificabant ad hæc vt hoc pacto publicè & palàm religionem suam profiterentur; quod Christianis maiori etiam cum cura & accuratiùs facere oportet, vtpote cũ Ecclesia maioris sit dignitatis maiestatisque, quam ipsa vmquam Synagoga fuit. Deniq; vt futurum crucis sacrificiũ repræsentarent, Christianis verò id potius repræsentare incũbit, quoniã illud iam factũ & cõpletum est, vt ita iugis illius memoria & perpetua 3.

Cur Iudæi sacrificia haberent.

petua foret, eoque vti ad indignationem Omnipotentis mitigandam, gratias ab eodem impetrandas, & veniam ac misericordiam obtinendam possent. Omnia autem hæc nobis in Missæ sunt sacrificio acquisita.

Missa actus latriæ Deo proprius.

O sanctam igitur, sacram, augustam & verè diuinam Missam! Dicat & obganniat hæreticus quod libuerit, tuum est Catholice, sincerè credere Missam verum esse sacrificium, & actum latriæ soli Deo proprium; sacrificium inquam, quod in lege naturæ & Mosaica & apud omnes orbis populos semper vt præcipuum ac maximum diuini cultus testimonium est habitum: in Missa per legitimos ministros, propria, publica & solemni cæremonia Deus adoratur, & agnoscitur à seruis suis & creatura velut supremus rex, cæli terræque conditor, Dominus viuorum ac mortuorum, & nostræ salutis auctor. Denique Missa mysterium est, in quo & per quod Deo talis recognitio exhibetur, qua maior à vasallo Domino, à subdito Regi, creaturâ Creatori dari & exhiberi non potest. Quid magis aut ampliùs desideratis?

Repetam iterum Missam Sacrificium esse, in quo nullus effunditur sanguis, nullum iugulatur animal, sed incruentum: sed in quo idem Deo sacrificatur, atque idem Christus offertur, qui olim in arbore crucis oblatus est, sed ibi mortem subeundo & sanguinem effundendo. Missa Sacrificium est quod ceterorum sacrificiorum complementum & consummatio est; deinde fuit & omnipotentiæ cuiusdam opus, in tot figuris, tanto antè tempore, tamque ad viuum futurum quoddam sacrificium repræsentare, easque omnes ad veritatis conspectum euanidas reddere; verè opus diuinum & cæleste, quòd tot ante sæcula

sacrifi-

sacrificium hoc à tot Prophetarum oraculis, figuris & sacrificijs adumbratum & depictum fuit.

Cùm hanc totius vniuersi molem contemplor, & in cælum terramque oculos conijcio, ac tantam operum varietatem in naturæ theatro productam cerno, stellas scilicet in sublimi firmamento, animalia in terra, elementa inter vtraque coniecta, vniones in fundo maris, Adamantes rupibus adhærescentes, aurum in fodinarum venis, flores per agros sparsos, picturas in officinis, aliaque mirabilia considero, quæ non minùs menté consternant, quàm oculos raritate sua præstinguunt; mentis oculos altius sustollens, quam primum cogito, horum omnium auctorem infinitè potentem, extremè bonum & summè sapientem esse. Tum verò cùm video eumdem ipsum Deum Sacrificium Missæ tot veteribus sacrificijs præsignasse, holocaustis inquam, pacificis, propitiatorijs, & vnam hanc solam omnes virtutes in se comprehendere, quas omnia illa denotabant; non possum quin Dei Sapientiam simul & bonitatem in opere adeò perfecto & nummo adeò pretioso, omnem vt Iudaicorum nummulorum valorem comprehenderit, & in sacrificio, in quo omnia sacrificia legis naturalis & scriptæ continentur, relucentem summoperè mecum demirer, simulque gratias illi ob tam præclarum munus & eximium beneficium agam. Dic igitur an non Missa nostra sanctum quid sit, dic an non satis in veteri testamento fundata, à Prophetis prædicta, & in tot figuris præsignata sit? iam alia ad rei confirmationem argumenta fundamentaque è nouo Testamento depromam, in quo illa instituta. Atque hoc me initio facturum promiseram.

Dei sapientia eluxit in eo quòd tot figuras in veteri testamento præmiserit, quæ Missam repræsentarent.

Missa nummus aureus omnem Iudaicam monetam complectens.

Præcipuum, ſublimiſſimum ac pretioſiſſimum pignus, quod in noui Teſtaméti inuentario reperitur, eſt Miſſæ ſacrificium; eſt enim velut præcipuum ac principale filij Dei opus, & omnium quotquot cælum vmquam in mundo producit operum complementum. Habet hoc pro more Deus, vt à paruis incipiat & in maiora deſinat & auguſtiora. Et facto ipſo in opere creationis, in admirabili illa die, qua omnia è nihilo prodeuntia in rerum natura comparuerunt, hoc modo ſe geſſit. Prima enim die creauit lumen, ac deinde quò in numero dierum progrediebatur longiùs, quò & perfectiora maioraque condebat opera, ab elementis progrediendo ad plantas, à plantis ad animalia; tandem opera omnia opere perfectiſſimo concluſurus, creauit hominem, in quem velut in vniuerſum quoddam, cælum, terram, mentem & corpus congeſſit, ac velut epitomen ex magno illo totius mundi volumine, in parua tabella viuam diuinitatis imaginem geſtantem, meliora ſemper digniora que ad extremum reſeruando, & multitudinem ad vnitatem iuxta naturæ ſuæ ſimilitudinem, quæ infinitè eſt vna, reducendo confecit. Ita quoq; idem ſupremus & omnipotens Dominus, in lege naturæ inſignia documenta ac quædam ſacrificia ad Eccleſiæ ſuæ gubernationem ſpectantia, hominibus dedit, vt iam inde ſignaret ac denotaret bona, quæ Meſſias nobis eſſet allaturus. In lege Moſaica multo etiam fuit liberalior, vtpote in qua tot mirabilia produxit, tot ſacrificia inſtituit, tot gratias & indulgentias promulgauit. At in lege Euangelica contrahens hæc omnia, omniaque mirabilia ſua in vnum velut faſcem compingens, in Miſſæ ſacrificium cuncta refudit.

Nihil Miſſa in nouo Teſtamento reperitur dignius.

Deus à paruis incipiens in magna deſinit.

Cum

Cum ingens quædam & capax fundenda est cāpana, minores fundi solent, & ex omnium materia vna maior concinnari quæ exaudiatur longius & terribilem sonitum edat: Omnia legis naturalis sacrificia & scriptæ nonnisi notæ & campanulæ minores erant, quæque nonnisi tinnitum ederent; atque ideo forsitan Sacerdotis Iudaici tunica campanulas ac tintinnabula in fimbria habebat, *Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, & bysso retorta, mistis in medio tintinnabulis.* Necesse porrò erat nouum quoddam instituere sacrificium, cuius sonitus vbique terrarum exaudiretur; idcirco artifex omnia tintinnabula vetera fusorio iniecit, & magnum hoc & sanctum opus, Missam inquam, efformauit, quæ tantum sonum edidit, vt per vniuersum terrarum orbem fuerit exaudita, *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Simile.

Exod. 28.

Psal. 18.

Aristoteles de naturæ progressu loquens, & ostendere volens prudentem hanc matrem à minimis cōceptus suos & opera exordiri, ac deinde paulatim ad perfectiora ascendere, in scholis docuit, *Primo viuimus vita plantæ, postea vita animalis, postea vita hominis.* Eodem modo de naturæ totius auctore loquendum, credendumque, illum in lege naturæ leuia opera ac tenuia edidisse, sacrificiaq; ac cæremonias haud magni ponderis & imperfecta instituisse; in lege verò Mosis meliores merces proposuisse ac paulò pretiosiores; at in Euangelica omnia operando quàm perfectissimè, Missæ sacrificium, velut pretium ac decus omnium priorum operū suorum, legasse atq; instituisse. Quod conceptus quidam nouus faciet manifestius.

Natura à paruis exorditur, & in maiora desinit.

In Nu-

In Nuptijs Canensibus, cùm Dei Filius miraculis gloriam suam patefacere inciperet, vinum deterius præmisit, & melius ac sapidius ad extremum seruauit, *Tu verò seruasti bonum vinum vsque adhuc.* Mysticum hoc fuit, docet tamen nos, Christum hic agere, quod ab orbis exordio iam facere ceperat, cùm quod minimum circa cultum suum erat præmiserit velut sacrificia & cæremonias veteres, & ad extremum, quod optimum & pretiosissimum, sanctum scilicet Missæ sacrificium, reseruauit. Sed eius honor è nouo Testamento iam probandus, quod facilè factu, cùm non desint argumenta eaque efficacia.

Ioan. 2.

Primò apud Lucam corpus suum in cibum donans, dixit, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur & frangitur.* ita habet Textus Græcus in Epistola ad Corinthios; scriptum enim est κλώμενον. similiter accepto calice ait, Hic est calix nouum Testamentum, in sanguine meo, qui pro vobis fundetur in remissionem peccatorum; è quibus hoc argumentum educo, Christus Eucharistiam dans discipulis ait, corpus tradi & sanguinem fundi; atqui is cui dabatur, alius esse non poterat quàm Pater æternus; sequitur ergo, corpus illum suum consecrasse; nam Deo quid dare tot cerimonijs, gratiarum actione, fractione, effusione cõsecratum, est ipsum sacrificare & immolare. Kemnitius & aliquot alij sectarij hoc ad sacrificium crucis referunt, dicentes, Hoc est corpus meum traditum, id est quod mox tradetur (Patrum quorumdam auctoritate nixi, qui futurum pro preterito vsurpant) nec interest in preteritone an in futuro intelligatur. sensus enim est huiusmodi; Hoc est corpus meũ quod tradetur, & hic sanguis meus qui effũdetur, primò in cruce vnico sacrificio

Luc. 22.

1. Cor. 11.

Primus locus è nouo testamento, ad probandum Missam sacrificium esse.

crificio cruento, quod non iterabitur amplius; deinde in sacrificio Missæ, ad finem vsque sæculi.

Secundò, Christus ait Apostolis, *Hoc facite in meam commemorationem.* fieri præcipit, quod instituerat, id est Eucharistiam celebrari in crucis & passionis suæ memoriam. Eucharistia igitur verum est sacrificium; in quantum enim Sacramentum est, sacrificium crucis repræsentare nequit: quòd Sacramentum nonnisi in sola benedictione consistat & manducatione; ac proinde Eucharistia Sacrificium est, quod vera repræsentationis huius figura; Missa autem vera Passionis dominicæ memoria, quòd sacrificium sit & non Sacramentum. ipsa ad hæc, vt hanc memoriam commemorationemque exornet & augustiorem reddat, sacræ scripturæ lectionem, imagines, signationes crucis, aliasque cærimonias adiungit. **Secundus.**

Tertiò, Samaritana vrbe ad aquam hauriendam egressa, cùm montem Garizim, in quo Samaritani sacrificia & cultum suum exercebant, ac summo honore venerabantur, extolleret; audiuit à Christo qui ad puteum sedebat defatigatus, *Mulier crede mihi, venit hora in qua nec in monte isto, nec in Ierusalem adorabitis Patrem.* & paulo pòst, *Venit hora in qua veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Ex hoc loco ita fidem nostram confirmo, atque ita argumentor. Verbum *adorare* idem hic significat quod sacrificare; cùm igitur dicat Christus non solum fore vt in Ierusalem, sed in omni loco etiam adoretur, innuit, vbique terrarum verum ac proprium sacrificium sacrificandum: Quasi diceret mulieri huic loquens, Venit tempus in quo non Ierosolomæ dumtaxat per carnalia figuratiuaque sacrificia adorabitur, sed per vniuersum terrarum orbem **Ioan. 4.**

bem in spiritu & veritate, id est per sacrificium corporis spiritualis, spirituali ritu immolati, quoque omnium præteritarum figurarum sit complementum ac veritas.

Adorare pro sacrificare in S. Scriptura.

Quod verò adorare hic pro sacrificare sumatur, facile declaratu est, & satis colligitur ex controuersia quæ tunc temporis inter Iudæos & Samaritanos acerrimè vētilabatur, circa adorationem Dei quæ in publico cultu & proprio quodam sacrificio consistebat, vt in Antiquitatibus suis notauit Iosephus. Asserebant enim Iudæi in templo Ierosolymitano duntaxat sacrificandum esse, quod & omnium Prophetarum confirmabant testimonio, ac Dauidis, Salomonis, & omnium Hebræorum veterum exemplo, qui Ierosolymis sacrificarant, & ipso Dei verbo, qui Ierusalē in habitationem sibi delegerat, in qua preces sacrificiaque reciperet. Samaritani è contra opponebāt in templo suo in Monte Garizim ædificato id fieri debere, in quo iam olim Benedictiones erant promissæ ijs, qui legem diuinam inuiolatè custodierant, & in quo ei Iacob Patriarcha olim sacrificia & victimas immolaret.

Cil. 11. c. 8.

Deut. 77.

Gen. 22.

Adhæc Genesi 22. adorare ad sacrificium refertur, quo loco Abraham seruis suis loquens ait, *Manete hic in pede montis, veniemus statim atque adorauerimus*, id est sacrificauerimus; nam filium immolaturus montem cōscenderat. Et apud Ioannē de quibusdam proselytis gentilibus dictum est, *Venerunt Ierusalem ad adorandum*, quo loco *adorandum* pro sacrificādum positum; quod adoratio summa sit sacrificij pars, & à sacrificio diuidi ac separari nequeat. Post testimonia hæc è sacræ scripturæ scrinio deprompta, rationes producam prægnantissimas. Quarum hæc prima.

Gen. 12.

Ioan. 21.

Iam

Iam inde à prima Eucharistiæ institutione fuê-re in Ecclesia altaria. Testem hic habeo Aposto-lum, qui suo tempore in Iudęa aras fuisse testatur, *Nos habemus altare, de quo edere potestatem non ha-bent, qui tabernaculo inseruiunt*. ac multo id mani-festius declarat textus Græcus in quo legitur θυσι-αστήρων. Ac sequentibus deinde sæculis sæpius al-tarium meminêre S. Dionysius, Tertullianus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, ac ceteri Patres omnes; erat ergo sacrificium, erant sacer-dotes, erant Missæ, nec aliud dici aut cogitari po-test sacrificium, & relatiua sunt hæc inter se, quo-rum vnum sine altero esse, nequit: Relata enim, iuxta Philosophos, sunt simul. Caluinus hoc ne admittere cogatur, impudenter & impiè negare audet in primitiua Ecclesia altaria fuisse, ne ita sacrificium aliquod fuisse confiteri cogatur: *Dedit nobis mensas*, inquit, *ad manducandum non altaria ad sacrificandum*. sed notandum hic est, docti, Scri-pturam aliquando de mensis, aliquando verò de altaribus loqui, quod Eucharistia simul Sacra-mentum sit & sacrificium.

Rationes probantes Missam esse sacrificium. I.

Heb. 13.

Cap. 3. Hierarch.

Lib. 4. Institut.

Ecce secundam. In ipso sacerdotio etiam Missa consistit; dico igitur, in Ecclesia semper fuisse, propriè iuxta nomen & mysterium sumptos sa-cerdotes; certum inquam ordinem virorum Deo ad sacrificandum consecratorum. Semper igitur sacrificium aliquod fuit, quod est ipsum corporis Iesu Christi in Missa oblati. Probo maiorē. Isaias de sacrificatoribus legis Euangelicæ loquens, his vsus est verbis, *Et assumam ex eis Sacerdotes & Leuitas dixit Dominus.* Quod de Iudæis nequit intelligi, quod eorum sacerdotium sumen-dum esset non secus ac sacrificium, vt prædixe-rat Malachias. Legis autem Euangelicæ æternum

Isai. 66.

esse

Psal.109. esse debebat, iuxta Dauidis vaticinium, *Tu es Sacerdos in æternum iuxta ordinem Melchisedech:* quæ æternitas consistere nequit, nisi sint inter Christianos viri, qui velut legati ac Iesu Christi summi Pontificis vicarij, sacerdotium exerceant, & ad illius imitationem sacrificantium munus ac functionem exerceant. Et si Christus Sacerdos æternus sit, vbinam æternum hoc Sacerdotium & sacrificium; nisi in Ecclesia sua per Sacerdotes vicarios suos exercebitur? Et si quod etiam sacrificium est, credendum est, aliud nō esse quā ipsum Missæ, nullum enim aliud est aut esse potest.

Tertiam hanc statuo. Ipsa omnium gentium consuetudo, & omnium sæculorum prēteritorum agendi ratio, Missam nostram confirmant: nam ex quo orbis machina condi cœpit, nulla vmquam religio exstitit, quin semper sacrificium aliquod habuerit, velut primarium omnis religionis pignus & supremum adorationis cultum. Videte namque vt iam inde à mundi cunabulis, filij Adæ, primi terræ incolæ sacrificia Deo offerant: post diluuium quoque nidor sacrificiorum Noëi aëra compleuit: Videte quod in lege Mosaica animalia ad sacrificandum immolentur & mactentur. Nihil etiam est quod Sancti ac Prophetæ magis deplorarunt quam sacrificium interitum & cessationem; vti Elias 3.Reg. & Daniel alijque plurimi: Fierine potest igitur; Christianam religionem, quæ omnium perfectissima & nobilissima sacrificio destitutā mansisse? Non fit hoc mihi verisimile, sed falsum est, mendax; & rationi repugnans quique asserere ausit; blasphemus est & impius.

Nulla vmquam religio sine sacrificio.

3.Reg.17.

Adhęc ad maiorem certioremq; opinionis meæ confirmationem, omnium Ecclesię Patrū auctoritatem

Patrum auctoritas circa Missæ sacrificium.

tatem ac testimonium produco, qui vnanimi sen-
tentia ac suffragio Missæ nostræ sacrificij nomen
& titulum dederũt. Chrysostomus & cum eo om-
nẽs Patres Græci, nullo non loco illam *sacrifici-* *Hom. 6. ad*
ũm terribile & plenũ horroris, ob maiestatem illius *popul.*
qui in eodem offertur, nuncupant. Eusebius libro
primo Demonstrationis Euangelicæ, *sacrificium* *L. 1. Ep. 3.*
plenum, appellauit, Cyprianus *plenum & verum*
sacrificium, Augustinus, *supremum & verissimum* *Lib. 10.*
sacrificium, aitque sacrificium hoc pro vniuersa *Cant. c. 20.*
terra, cultu latriæ & supremo honore soli Deo
debito, offerri. S. Dionysius verò, libro de cælesti
Hierarchia ipsam *mysterium cœleste*, *oblationem*
sanctissimi sacrificij, *augustum & sacratissimum my-*
sterium vocare non dubitauit. Denique omnes Pa-
tres apertè profitentur, Missam verum sacrifici-
um esse, quod Christus nobis testamento legauit
vt in sacrificij passionis memoriam idipsum of-
ferretur. Addit insuper Epiphanius, sacrificium
hoc adeo diuinum & augustum esse, vt & à matre
sua offerri ipsum vetuerit, sed à solis Apostolis,
quos in Sacerdotes ordinauerat.

O sacra, sancta ac venerabilis Missa! cuius *Primus Christus Missam celebrauit.*
DEI filius, & auctor & institutor; CHRI-
STVS enim mundi Saluator, qui primus eam ce-
lebrauit, à mensa surgens, longam discipulis ex-
hortationẽ faciens, eorumq; pedes abluens & ab-
stergens, iterum mensæ accubuit, panem in ma-
nus sumsit & Calicẽ, in altum sustulit, Deo Patri
obtulit, gratias egit, eumque in sui ipsius corpo-
ris substantiam conuertit, idque horum verbo-
rum vi & efficacia, *Hoc est corpus meum*; ac dis- *Matth. 26.*
cipulis comedendum ac bibendum dedit dicens,
Accipite & manducate ex hoc omnes: ac deinde
præcepit vt idipsum imitarentur ac sequeren-

tur, id eſt Miſſam celebrarent, *Hoc facite in meam commemorationem.*

Omnes Apoſtoli miſſam celebrarunt.

Quod & reipſa factum, nam mox à Chriſto Apoſtoli omnes Miſſam celebrarunt, vtpote omnes Sacerdotes conſtituti, ſed non ante Pentecoſten & priùs quam Spiritus ſanctus deſcenderet, ſed eodem ipſo die, vt notat Heſychius S. Hieronymo æqualis; quod & ex Actis Apoſtolorum colligere eſt, quando dicitur; *Erant perſeuerantes in doctrina*, id eſt concionando, *& communicatione & fractione panis & orationibus*, id eſt, celebratione Miſſæ; ac deinde Actorum capite tertio decimo Apoſtoli omnes Miſſam celebrarũt cùm Paulum & Barnabam in Euangelij præcones elegerunt, λειτουργούντων αὐτῶν, *ſacrificantibus ipſis*, id eſt Miſſam celebrantibus.

In cap 9. Leuit. — *Act. 2.* — *Act. 13.*

Papæ omnes miſſam celebrarunt.

Poſt Apoſtolos Pontifices oẽs immediatè poſt Petrum Miſſam celebrarunt; & vocabulũ ipſum Miſſa in ſcriptis eorum reperitur, Clemens ſcilicet, Euariſtus, Alexander, Sixtus, Teleſphorus, qui in feſto Natiuitatis Dominicæ tres celebrari Miſſas præcepit, quiq́ue ad Eccleſiæ gubernacula ſedit anno Domini CCLXXVII. Silueſter qui anno ſalutis, vt Gratianus retulit, CCCXLIII. vetuit ne in loco profano & prius non conſecrato quis Miſſam celebraret. Nec in Pontificum modò commentarijs, ſed & in Concilijs generalibus quæ quatuor primis annorum centurijs celebrata fuêre, manifeſta Miſſæ mentio fit: atque inter cetera Carthaginẽſe ſecundum, quod à ſexto Oecumenico confirmatum eſt, cap. ſecundo habet, *Reconciliare quemquam in publica Miſſa præsbytero non licet*, & tertium Carthaginenſe, cui ducenti quatuordecim Epiſcopi, atque inter ceteros Auguſtinus anno CCCXCVII. interfuêre, canone LXXXIV.

LXXXIV. sic ait, *Episcopus nullum prohibeat vsque ad Missam.* & alia plurima.

Missa repræsentatio sacrificii crucis.

Concludendum igitur, Auditores, quidquid aduersarij nostri è contra obganniant, atque impiè blaterent, Missam verum & sanctum sacrificium esse, & crucis sacrificij repræsentationem, passionis & mortis Dominicæ commemorationem, thesaurum & reconditorium omnium filij Dei meritorum, victoriarum Messiæ trophæum, cœli terræque mirabilium memoriam ac compendium, Christianæ religionis fulcrum, atque salutis animarum originem. Discite Catholici, qua reuerentia, quo honore, qua pietate vos Missæ sacrificio interesse oporteat, si in die Passionis Dominicæ præsentes, Christum cum lacrymis orantem postulantemque vidissetis, & crucem ascendendo dicentem audissetis, per hasce te lacrymas æterne & benigne Deus, quas oculis meis emanare vides per cruciatus ac supplicia quæ hic patior, & hactenus passus sum, te supplex obsecro, *dimitte eis quia nesciunt quid faciunt*; an non inquam & ipse dixisses, Omnipotens & misericors Deus, id ipsum & nos à te postulamus, omnia hæc in salutem nostram admitte, his omnibus fias propitius nobis. Cùm verò idem in Missa peragatur, quare eamdem pietatem & affectum non ostendis? cur easdem preces non effundis? Anne ridendi iocandique occasionem habuisses, si Christum in cruce moriētem & expirantem pœnis saturatum vidisses; cùm verò in Missa hoc ipsum tibi repræsentetur, cur vanis & inanibus cogitationibus distrahi mentem & euagari sinis? cur de profanis & secularibus rebus cum alijs colloqueris? cur in templo ridere & fabulari audes?

Tu vero animarum Saluator Domine, Sacerdos in æternum, Sacrificij huius auctor, primæ sanctæ Missæ nostræ institutor, gratiam præsta, vt ipsam tantum honoremus ac veneremur, quantum hęretici contemnunt ac cauillantur, & quod illis cicuta & exitium, nobis salus sit & potio salutaris. Virga Aaronis olim Aegyptijs afflictionem, infirmitatē, & mortem afferebat; Hebræis verò salutem & vitam: Rubri maris aqua Israelitis liberum in terram promissionis proficiscentibus iter dabat; Pharaoni autem eiusque exercitui naufragium, omnes absorptos ad inferos transmisit. Idipsum quoque sit crux & passio tua mundi Redemptor, quæ in Missa repræsentatur, hæreticis inquam flagellum & castigatio, solamen verò & salus fidelibus; nec iam amplius aquę sed sanguis tuus in rubro passionis tuæ mari, cuius figura & commemoratio ipsa Missa est, efferuescens, naufragium Satanæ eiusque asseclis ac ministris hæreticis afferat, & omnes absorbeat; Dei verò filijs iter tutum cœlum versus, quod terra promissionis est, & in quo beatitudine aliquando potiri speramus præbeat, cuius nos compotes reddant Pater & Filius & Spiritus sanctus.

Exod. 7. 8. 9

AMEN.

IN FE-

IN FESTO S. IOANNIS BAPTISTÆ.

Quis putas puer iste erit? Luc. 1.

FIGVRA

VETVS Testamentum virum nobis depingit, cui nomen vulgò Elias, Dei obseruantissimum, vitæ austeritate celebrem, zona pellicea velut cilicio ad renes accinctum, acerrimum peccantium ac flagitiosorum vindicem, & honoris diuini zelo feruentissimum. similem omnino hodie nouum Testamentum depingit, cui nomen Ioannes Baptista, cuius vita, virtutes, & mores sunt penitus admirabiles; qui priori per omnia similis exstitit: Elias erat Propheta, Ioãnes plusquã Propheta; ille verba ignita & flammantia loquebatur, hic lucerna ardẽs & lucẽs; ille à coruis pastus est, & nonnisi frigidam in deserto bibebat; hic locustis & melle siluestri in solitudine Palæstinæ, quod apes illi præparabant victitauit; ille impium Achab & sanguinariam Iesabelem insolescentes castigauit, hic vero aduersus nefarium Herodis & Herodiadis incestum coarguendo insurrexit. mira in vtroque similitudo & harmonia, & magna vtrimque prodigia: quæ latius vobis deducam, si prius Spiritum sanctum adorauerimus & gratiam ab eo postulauerimus, virginemque Deiparam salutauerimus, sua vt ope nobis adesse & intercedere dignetur: idcirco communi supplicatione Angelicis eam verbis compellemus. 4. Reg. 1.

AVE MARIA.

Apoc. 10.

Apocalypseos mysteria contemplans & penitus intuens, admirabilem video Angelum, qui duas pedum loco columnas habet, quarum hæc terræ, illa mari insistit, quibus corpus è nube efformatum fulcitur; facies illi solis instar refulget, caput iride conuestitur, cuius extremitates terrã versus vergebant, quæ oculis eius lacrymas eliciebant; leonis instar, rugiebat iurabatq; breui mundum consumendum & iudicium in foribus adesse, *Iurauit per viuentem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit amplius.*

Ioan. Baptista in Angelo Apocal. designatus.

Cum figuram hanc accuratius intueor, dicere ausim, Angelum hunc Ioannis Baptistæ nostri typum fuisse, qui à Prophetis etiam iam olim Angelus meruit appellari. Tibias autem instar columnarum habet, vt hinc illius soliditas & constantia appareant, quodque Ioannes non fuerit arundo ventis agitata, sed solida quædam columna basi firmissimę innitens: pes vnus terræ & alter mari insistẽs, quod elementum non minus inconstans, vagum ac mutabile, quàm terra solida, constans & immobilis; symbolum sunt legis tum veteris tum nouæ. Illa enim varia & inconstans quæque aliquando abroganda & abolenda esset; hæc verò perpetua & sempiterna. S. Ioannes autem tantus fuit & tam latè patens, vtramque vt sit legem complexus, pede vno veterem, altero nouum premens. Corpus adhæc habet è nube compactum & coaptatum, quòd Ioannes corpus adeo tenue & exhaustum ieiunijs habuerit, vt non carnem, sed aëreum & è nubibus efformatum videretur, quia sine cibo aut potu propemodum vitam trahebat, *Erat neque manducans neque bibens.* Leonis præterea instar rugit, & lacrymarum flumi-

flumina emittit, quia eremicola noſter in ſolitudine egit pœnitentiam, & mundi delicta lacrymis expiauit. Denique capite iridem præfert velut arcum, qui in bello & conflictu vſu venire ſolet, vt hinc fieret manifeſtum, Ioannem edocturum, regnum cælorum pugnando & violentia & certaminibus comparari.

Quid in hoc Angelo deeſt, quod non Ioanni commodè apari poſſit! Malachias Propheta eminus eius virtutes & merita præuidens, pluſquam hominem illum eſſe ait, nihilq; ex homine participare, ſed Angeli nomen illi aſſignat, *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam:* non quòd natura quidam angelus fuerit, vt ſtolidè nonnulli cum Origine crediderunt, ſed gratia dũtaxat & functione, quod longè maius ac dignius. vt enim quamuis pannus auro argẽtoùe intertextus laneo ſit dignior ac pretioſior; tamen hic ita inſigniri & artificis manu ita exornari opere phrygio poteſt, alterum vt ſit pretio anteceſſurus; ita quoq; ſe res habet cum homine & Angelo. Licet enim hic illo natura dignior ſit & excellẽtior, ita tamẽ per gratiã ſublimari homo poteſt, vt Angelo ſit futurus ſuperior ac maior.

Mal. 3.

Ioannes non fuit natura Angelus ſed gratia dumtaxat & officio.

Tradit in naturali ſua hiſtoria Plinius, Liſyppum ſeculo ſuo ſculptorum facile principem, duas Alexandri Macedonis ſtatuas efformaſſe, vnam ſolido ex argento, alteram è marmore; marmoream tamen excellentiorem fuiſſe ac pluris æſtimatã; ob argẽteã enim nonniſi duo talẽta à Rege tulit, ſed ob marmoream viginti, hæc ſuperabat ſcilicet materiâ, illa artificio & elegantia. Idem de homine & Angelo dixero: ambo imago ſunt diuinâ efformata manu, & ambo magnum illum totius vniuerſi creatorem artificem nacti.

Homo angelo maior eſſe per gratiam poteſt.

Angeli quidem natura dignior & augustior, quòd nobilior, liberior, & penitus spritualis sit; at gratia ascendere potest in homine sublimius, quemadmodum in Ioanne Baptista ascendit, adeo vt & angelum transgressura sit; & sanè homines, quantumcumque viles & plebeij, per gratiam maiores & eminentiores ipsis Seraphinis, Cherubinis & omnibus Angelis fieri possunt.

Fuit hæc opinio magni Patris Ioan. Chrysostomi qui in homilia de laudibus Ioan. Baptistæ ait, *Gloriosius fuit Ioanni, quòd cùm homo esset, angelus vocaretur, quàm si illud esset & nomine & natura.* Nec omnino id abs re: si enim quemquam regnum aliquod virtute propria & meritis nancisci contingat, maiori hoc illi laudi & gloriæ futurum est, quàm si hæreditate & successione legitima, Patri in regno succederet. Atqui qui naturâ est Angelus, velut per successionem & hæreditatem hoc habet, non verò meritis id sibi peperit; Deus quippe ex infinita sua misericordia Angelum illum creare voluit. At Ioannem Angelum esse & gratijs ornatum, proprijs illius meritis id ascribendum, diuinâ tamen illi gratiâ ac benedictione cælesti auxiliante.

Simile.

Simile.

Non est mirum aut nouum, egregiam oliuam in fertili feracique consitam solo, terraque pingui & diligenter exculta fructus ferre; at dumetum quoddam sterile in deserta solitudine, locisque scruposis & arenosis progerminatum, à nemine excultum, fructus proferre, longè censendum mirabilius: Angelum quoque in cœlo, quod terra benedictionis & felicitatis, opimos amoris, zeli, charitatisque fructus procreare mirum nulli videri debet; at Ioannem Baptistam, rubum

rubum inquam siluestrem, velut qui deserta inco-luerat eosdem, quos Angelus, fructus pro lucentem cernere, mirandum est, miraculum sapit, eumque Angelis omnibus maiorem constituit.

S. Ioannes Bapt. solus hierarchiam in cęlo constituit.

At hæc est ratio cur mellifluus Bernardus & doctissimus Parisiẽsis Cancellarius Ioannes Gerson dixerint, Ioãnẽ Baptistã, quod per gratiã adeptus esset id, quod Angeli naturâ habebãt, solũ Hierarchiam quamdam in cœlo constituere & neminẽ sibi parem aut socium habere. Adeo vt si petas ab ijs, quid Ioannes Baptista sit, respõsuri sint audacter, esse quid Christo & Deipara minus, ceteris tamen Sanctis & Angelis quid dignius: atque hæc omnium propemodum Ecclesiæ Patrum opinio est ac sententia.

Hinc Augustinus, ait, *Vis scire quid sit Ioannes, non est Deus, non est Christus*; Quasi diceret, Deo creatore & Iesu Christo mundi vindice excepto, inter homines sanctos primum ac principem locum obtinet. Quin & alio loco manifestius & audacius ait: *Præcellit ceteros, eminet vniuersis; quisquis de muliere natus est, inferiore est illo.*

Serm. nat.

S. Bernardus verè Christum soli, virginem lunæ & Ioannem lucifero comparans scribit, illum in perfectione sua vnicum esse, & inter homines secundum non habere, *vnus est*, inquit, *& secundum non habet; Tria namque fecit Deus sine secundo, Christum, Mariam & Ioannem.* S. Ioannes Damascenus post Christum eiusque matrem sanctissimam tertium Ioanni Baptistæ locũ assignat; ac post duos priores præ ceteris hunc creaturis honorandum & colendum dicit. S. Gregorius Nyssenus in il-

Post Christum & Deiparam Ioan. Baptista honorandus.

ſius encomia ſe effundens turturem Veris præ-nuntium illum appellare, eique verba hæc Sponſi in Canticis accommodare non dubitauit, *Imber abijt & receßit, ſurge amica mea & veni; vox turturis audita eſt in terra noſtra*, &c. Poſtquam enim hyems rigida legis Moſaicæ pertranſijſſet Ioannis vox per deſerta inclamans, per Eccleſiæ terram eſt exaudita.

Cant. 2.

Magnus Doctor Hieronymus Principem illum nuncupat Anachoretarum, & nemicolarum, primipilum. Quin & Pater ipſius Zacharias futuram illius dignitatem auguratus & præſagiens, iam inde ab incunabulis puerum Prophetam Altiſſimi vocare non eſt veritus, *Et tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis.* Alij non prius & Prophetæ dicebantur fiebantque, quàm ad virilem ætatem perueniſſent, at hic Propheta fuit etiamnum puer. Ioannes Euangeliſta qui eiuſdem conſanguineus erat, illius horoſcopum conſtituens vocauit hominem à DEO miſſum, *Fuit homo mißus à* DEO, *cui nomen erat Ioannes.*

Epiſt. ad Euſtochium.

Luc. 1.

Ioan. 1.

Poſt elogia & encomia illa hominum, ſi & cœleſtia & Angelorum audire eſt animus, Archangelum Gabrielem eius natiuitatem prænuntiantem, huiuſmodi de illo dicentem ac prædicantem audietis, qualia de nullo vnquam mortalium dicta memini; quòd ſcilicet magnus coram DEO futurus eſſet, Spiritu ſancto iam inde à matris vtero replendus, *Erit magnus coram Domino, Spiritu Sancto replebitur adhuc in vtero matris ſuæ.* Ipſe quinetiã CHRISTVS, hominum ſimul & Angelorum rex, poſt humanas & angelicas prædicationes, maximum omnium qui vmquam inter homines nati eſſe cenſuit, vnde apud

Luc. 1.

apud Matthæum legere est, *inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista,*&c. Matth. 11.

Regum historia quemdam villicum in deserto 1. Reg. 25.
Pharan & Carmeli habitantem describens, inter cetera ait, quòd magnus esset & in omnibus potens, *Erat autem vir quisquam in solitudine Maon & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis.* Veterem hanc historiam nouæ adaptando, & figuras veritati, qui desertum Palæstinæ & Iudææ solitudines adire voluerit, maximum ibi virum reperiet, quo nullus vmquam maior exstitit. Ita namque de illo testatus est CHRISTVS, *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista,*&c.

Eodem in libro Samuel mores, vitæ ratio- 1. Reg. 9.
nem, corporisque habitum & formam Saulis describens ait, illum electum à DEO fuisse, omnium Israelitarum sincerissimum, & tantæ proceritatis, vt capite & ceruicibus altis, reliquo populo quasi gigas & colossus superemineret. *Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus, & non erat vir de filijs Israel melior illo, ab humero & sursum eminebat super omnem populum,* &c. Qui omnes hasce proprietates examinare voluerit, & æqua lance ponderare, videbit confestim, hæc maiori cum ratione de Ioanne nostro dici posse; ille enim electus à DEO & prædestinatus, illius vt foret præcursor, non erat inter natos mulierum vir melior illo, perfectior aut dignior, & omnes mundi populos non capite & superis, sed gratia, perfectionibus & meritis superabat.

Idcirco Salomon sancti huius viri vitam mi- Prou. 30.
raculosam prodigiosamque contemplatus, inter cetera paradoxa, & inter quatuor sibi ad comprehen-

prehendendum difficilia, illam ponit, *Tria sunt*, inquit, *mihi difficilia, & quartum penitus ignoro; viam aquilæ in cælo, viam nauis in medio mari, viam colubri super petram, & viam viri in adolescentia sua*: Per primum nonnulli Ioannem Euangelistã intelligunt, qui aquilæ instar ad sublime diuinitatis mysterium euolauit, per secundum Apostolum Petrum, qui nauis Ecclesiæ rector constitutus, magna omnium admiratione, & non sine miraculo, super aquas ambulauit; per tertium Christum Dominum à mortuis è sepulcro resurgentem, qui serpentis instar tam subtiliter super & per sepulcri petram repsit, nullum vt vestigium reliquerit; per quartum denique Ioannem Baptistam, ille enim portentum & miraculum quoddam naturæ fuit, quòd in pueritia, imò infantia, vir fuerit, & rationis ac iudicij vsum nactus sit.

Quatuor quæ Salomon nequiit comprehendere.

Hoc est quod hodie omnes homines demirantur, hoc est quod vniuersa Iudæa obstupescit, hinc est quòd amici & vicini Zachariæ, viso puerum hunc tam miraculosa ratione, totque portentis præuiis nasci ad inuicem dixerint, *Quis putas puer erit*? Hoc hodie in concionis thema delegi, ac velut fundamentum panegyreos huius viri; quam vt dignè prosequar & debita ratione ac methodo qua consueui deducam, à mirabilibus, quæ in vitæ exordio & natiuitate contigerunt, exordium sumam; ac deinde quæ in totius vitæ serie eluxerunt prosequar; quibus duobus ostendam, vosque omnes fateri cogam, nullum vmquam virum in terram aut sanctiorem aut maiorem cælitus destinatum fuisse.

Quod ad primum attinet cum admirabilem mirabilis huius infantis natiuitatem considero, præter

præter communem naturæ legem, præter ordinē vulgaré, & non sine miraculo, cælum terráq; gaudio & exultatione replendo, illā in lucē prodire, video. Multa quidē magnaq; quæ in infantiū multorum natiuitate contigêre prodigia, tum sacræ tum profanæ referunt historiæ, nulla tamen quæ cum Ioannis natiuitate comparanda sint, legere apud quemquam memini. Legimus Zoroastrem Aegypti regem, & idololatriæ magiæque inuentorem mox vt natus est risisse; Esau vero & Iacobum matris in vtero calcibus se inuicē petiuisse. Phares & Zaran cùm iam iam in lucem edituri essent, vnus manum vtero exeruit, cui obstetrix coccineam fasciam alligauit, *Atque in ipsa effusione infantiū vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum.* Tradunt alij S. Ambrosio nato & in cunis posito, examen apum aduolasse & cunas circumsepsisse, quo denotatū fuit melle dulciorem eius sermonem futurum, & eloquentiæ illius dulcedine omnes demulcendos. S. Nicolaus vix in mundum venerat, quin ieiunium & abstinentiā sectatus, diebus Mercurij & Veneris vbera fugere noluerit. Qui S. Dominici vitam & miracula conscripsêre, tradunt matrē eius dum adhuc vterum ferret, in somnis vidisse, canem in vtero se ferre qui facem ore & fronte stellam præferret, quod certissimum futuræ illius doctrinæ ac vitæ sanctitatis erat præsagium. At quod hodie in Ioan. Baptistæ natiuitate cernimus, longè rarius & admirabilius est, & magis homines percellit & admiratione complet, vnde meritò quotquot viderunt, dicere obstupescentes potuere, *Quis putas puer iste erit?*

Natiuitates puerorū mirabiles.

Gen. 26.

Gen. 38.

Apes in Ambrosii cunis mellificarunt.

D. Dominici matris somnium.

S. Lucas hæc omnia describens ait, *Mirati sunt vniuersi*: hæc autem admiratio & stupor vicinos

& cogna-

& cognatos multa dicere & augurari de puero hoc & varias sibi coniecturas effingere, ac plurimis eum Patriarcharum similem fore, præsagire coëgit. Dicebant siquidem hi, secundum hunc Noë

Comparatur Ioannes veteribus Patriarchis.

futurum; nam vt Noë verè Ianus biceps duo viderat sæcula, vnum ante, alterum post deluuium, ita quoque puer hic, vetus legis Mosaicæ & nouum Euangelij & gratiæ sæculum vidit. illi verò alterum Abraham; nam vti hic fidei & credentium Pater fuerat, ita hic venerat, *vt omnes crederent per illum.* Erant qui dicerent nouum futurum Isaac quòd sicut hic filius risus & gaudij appellatus fuit, & Pater eius centenario maior, audito sibi filium nasciturum rei nouitate perculsus effusè risit Ioannnes nascens omnes gaudio & exultatione repleuisset, *& in natiuitate eius multi gaudebunt.*

Gen. 28. Alij verò aliud comminiscentes spargebant in vulgus, fore nouum quemdem Iacob; nam vt Patriarcha ille scalam viderat, quæ vna extremitate, terram altera cœlum tangebat, ita quoque

Matth. 3. Propheta hic cœlos viderat apertos. Credebant alij nouum Mosem fore; sicut enim ille populum Dei per desertum deduxerat, ita hic à teneris

Exod. 14 annis solitudinem incoluit, & pœnitentiam promulgauit, omnes ad eamdem inuitans,

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens petisti. &c.

Alij denique augurabantur, Eliam quemdam fu-

3. Reg. 7. turum zelo plenum; prædixerat enim Angelus de eo, *ipse præcedet in Spiritu & virtute Eliæ.* atque

Luc. c. 1. ita diuersa de puero hoc prædicentes, eiusque horoscopum examinantes, omnes sibi mutuo dicebant, *Quis putas puer iste erit?*

Quod

Quod verò omnes in admirationem rapiebat & maximè percellebat, erat, quòd præter naturæ ordinem & communem nascendi gignendique consuetudinem nasceretur, è Patre scilicet sterili & matre infęcũda. Ita porro id destinauerat Deus vt pueri huius natiuitas eo foret admirabilior; quòd cum Zacharias Pater diffidens non credidisset, & Angelo natiuitatem eius denuntianti fidem non adhibuisset, *perdidit promptæ modulos loquelæ.* Cùm vestibulum aliquod palatij magnifici construendum est, siccum & aridum quæri lignum solet, ne si viride sit, opus hiet, rimas agat, ac proinde ad normam aptari nequeat; ne verò lignum putrescat, luna minuente putari solet. Ioannes Baptista porta ac propylęum fuit, per quod Christi & fides & cognitio in mundum introiuit, ideo è ligno arido illum construi oportuit, id est è parentibus senibus, sterilibus, frigidis & incorruptibilibus nasci.

Ioanes Patre & matre sterili natus.

Simile.

Et sanè cùm Ioannis generationem natiuitatemque considero, Isaaci natiuitatem videre videor, qui matre sterili & nonagenaria natus est; atque ideo filio nato admirans secum ait, *Risum fecit mihi Deus, & quicumque audierit, corridebit mihi.* De Elisabethæ, quę naturâ sterilis, puerperio hodie dictum, filium genuisse, in cuius natiuitate omnes sint gauisuri & exultaturi. O prodigia, ô miracula, ô natiuitatem admirabilem! in qua miracula illa quæ in deserto iam olim contigerunt, mihi videre videor.

Gen.17. & 21.

Legimus in Exodo Petrã in Sinai deserto, virga percussã aquã emisisse, qua omnis exercitus potatus & adaquatus fuit. cuius rei Dauid in Psalmis meminit dicẽs, *derupit petrã & fluxerũt aquæ;* & alio loco, *Qui conuertit Petram in stagna aquarum.*

Exod.17. Num.20. Deut.28. Psal.104. Psal.101.

Hic

Hic verò videmus duas quasdam petras, vnam senectutis & alteram sterilitatis, diuinæ omnipotentiæ virga percussas, magnum gratiarum & virtutum torrentem, Ioannem Baptistam scilicet, emittere, qui synagogam omnem in deserto aquis Baptismalibus refecit & irrigauit.

Exod. 16.

In eodem quoque deserto cùm manna cælo decideret, omnes admirantes exclamarunt, *Manhu*, quid est hoc? quæ nouitas? quæ miracula? & ecce cùm hodie in deserto sterilitatis & senectutis, filius velut manna quoddam, descendit, omnes admirantes exclamant & stupentes, *Quis putas puer iste erit*? quid de puero hoc futurum?

E sterili matre quòd nascentem videant admirantur, eque sterilitate augurantur puerum hunc magnum fore & singularem. Omnes enim quos scriptura ex infęcundis matribus genitos prodit, admirabiles, rari, eximij & ceteris præstantiores extitêre. Qualis Isaac è Sara nonagenaria progenitus, in quo omnes gentes benedicendas Dominus promisit. Iosephus è Rachele, qui totius Aegypti constitutus vicarius, & totius mundi saluator est nuncupatus; Sampson naturæ miraculum, Prophetarum gloria Samuel, alijque plurimi. Quorum quidem omnium natiuitas admirabilis extitit, at non adeò mirabilis, quæ cum Ioannis Baptistæ natiuitate conferri potuerit, quæ omnes percellens & obstupefaciens dicere cogit vicinos, *Quis putas puer iste erit?*

Gen. 21.

Futuram magnitudinem è mirabilibus quæ in natiuitate illius contigerunt, augurantur. inter cetera verò, quòd in matris vtero fuerit sanctificatus, quam & Angelus suo prius calculo confirmauit, *Spiritu sancto replebitur, adhuc ex vtero matris suæ.* Arca Testamenti Iordani cum accederet, æquæ

Ioannes in vtero matris sanctificatus.

Luc. 1.

ret, æquæ diuisæ sunt, & vtrimque conglobatæ montem effecêre: quod Psalmista Dei in mirabilia in deserto patrata recensens, non est oblitus, at loquens velut de re insolita & noua per apostrophen ait, *Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum?* Idem in natiuitate gloriosi huius pueri contigit, quamprimũ enim vt naturæ territorium attigit, peccati originalis mare fugit, & diuinorum iudiciorum, quæ in omnes homines extendebantur, Iordanis stetit; *Mare vidit & fugit; Iordanis conuersus est retrorsum.* & addam amplius; *Montes exaltauerunt vt arietes;* fide inquam intellectus, charitate voluntas, & spe memoria.

Num. 4.

Psal. 113.

Iob paupertatem aut potius miseriam natiuitatis suæ exponens, quæ tamen illi cum alijs hominibus communis, lacrymans dicebat, *Nudus egressus sum de vtero matris meæ:* quo loco non tam de corporis quàm de animę nuditate loquebatur. Certum est enim omnes nos nasci nudos tum corpore tum anima, corpore vestibus destituto, animâ gratijs. At non Ioannes; quamuis enim corpore nudus sit natus, non tamen quoad animam, vtpote, cui data sit gratia iam inde à matris vtero.

Tanta inquam gratia, quæque tantopere illum exornauit ac confirmauit, numquam vt toto vitæ tempore mortaliter peccarit. Nam vt D. Thomas docet, *Sanctificatis in vtero creditur præstitum esse, vt de cetero mortaliter non peccarent.* Vnde quidam sanctus Abbas præconia sancti huius decantans, sanctitatem illius, originalem sanctitatem dixit, quòd eam in matris vtero receperit, quam deinde numquam amisit. Imo docet Galatinus & Abulensis, numquam illum ne venialiter quidem peccasse, verbis Ecclesiastci hymni

3 p. q. 27. a. 6. ad 1.

Guerricus sermon. 1.

Lib. 7. c. 9.

innixi, *Ne leui ſaltem maculare vitam famine poſſes.*

Pſal.57. Pſaltes regius hominum natiuitatem & conceptionem deſcribens, & calamitatem quæ illos ſemper etiam ab vtero ſequi ſolet, ait, *Alienati ſunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero.* Hoc quidem locum habet in ceterorum hominum ortu, non verò in Ioanne Baptiſta, qui ab vtero matris Eliſabeth cum Deo vnitus & coniunctus fuit, & gratia à Spiritu ſancto repletus. Adeo vt de eo cantari illud poſſit, *Domine præueniſti eum in benedictionibus.* Verè enim benedictionibus cæleſtibus præuentus fuit, quas deinde vniuerſæ communicauit Iudææ.

Arbor mirabilis in Canaria. Eſt in inſulis Fortunatis, quas Canarias vocant, arbor, quam *Amaquam* dicunt, quæ ab ipſo exortu ſuo rore paſta, & quotidie eumdem recipiens, omnibus inſulanis aquam velut fons aut ſcaturigo ſuppeditat. Talis fuit etiam Ioannes noſter, & rara quædam per Iudæam planta; nam iam indeà matris vtero cùm gratiam, rorem inquam illum cæleſtem, recepiſſet, & eadem ſemper deinde paſtus eſſet, omnibus deinde, qui eam audiuêre, eamdem communicauit, & cognatis & vicinis occaſionem dedit dicendi, *Quis putas puer iſte erit?*

Verè admirandum ac ſtupendum eſt, infantem in vtero matris ſubſultare & exultare præ gaudio Eſau & Iacobi motus ac concuſſio matri moleſta & diſplicens fuit, quod inter ſe collidereutur, & ſeſe mutuò oppugnarent. At Ioannis motus matri gratus & iucundus fuit. Nam vt prolem ad Meſſiæ præſentiam in Deiparæ aduentu exultare ſenſit, gaudio & lætitia plena, cognatę dicere cœpit, ei

pit, ei ob visitationem gratias agens, *vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo:* Quod egregia figura faciet manifestius.

2. Reg. 6.

Dauid Iudææ rex coram Arcâ Domini saltauit & magna gaudij & iubili signa ostendit, *Et Dauid percutiebat in organis armigatis, & saltabat totis viribus ante Dominum,* &c. Ita Ioannes coram arca nobiliori excellentiorique, Deipara scilicet, quæ non tabulas legis, sed ipsum legis auctorem in se continebat, exultat & subsilit, inq; matris vtero præ gaudio tripudiat.

Comparatur Ioannes cum acu nautica.

Acus nautica vbi magnetem tetigerit ad Boream semper vergit & sidus boreale ostendit. Ita Ioannes, vera legis nouæ acus, iá inde à natiuitate à spiritus sancti gratia tactus, non stellam modò poli, sed magnum illum mundi solem lætitiæ & exultationis signis demonstrauit.

Item cum monte.

Atque vt altus quidam mons, qualis Athos, Atlas, vel Caucasus, citiùs à sole illuminatus quàm depressa quædam vallis aut obscurius senticetum, eius quoq; exortum denotat citiùs: ad eundem quoque modum Ioannes noster, qui quò ad perfectionem altus quidam vertex fuit, prius à CHRISTO quàm reliqui Iudæorum, inspiratus & illustratus, citiùs etiam illis, ipsius exortum & aduentum annuntiauit, ad illius præsentiam etiam antè exultans, quàm in mundo natus esset, *Exultauit infans in vtero.*

Item cum Lynce.

Nouam hic videte lyncem, quæ oculos adeo viuidos & perspicaces habet, vt non parietes modo & ianuas, sed maternum & virginalem

simul vterum visu penetret; & in eodem Creatorem ac redemptorem suum perspiciat. Quid dicitis, adhæc peruicaces & contumaces hæretici? Is qui in matris vtero conclusus, Messiam videt in alio etiam vtero occlusum, & eum salutat; cælo iam receptus & gloria perfruens & oculos iam subtiliores & penetrantiores habens, ea quæ in hoc mundo fiunt non videbit, & nostras preces non audiet vel intelliget? sed de his alias. Iam in natiuitatis illius mirabilibus pergamus.

Si repentina hæc in vtero exultatio fuit admirabilis, rationis vsus, per quem à Deo, iuxta Augustinum & Anselmum, præuentus fuit, longè etiam est mirabilior. Esse tradunt herbarum scriptores florem cui nomen *filius ante patrem*, cui hoc mirabile à natura datum, vt priùs fructus ferat quàm floreat. Talis fuit & Ioannes noster, fructus enim tulit amplissimos, antequam floruisset; Christumque adorauit antequam loqueretur, saltauit & exultauit antequam nosset incedere; credidit priùs, quàm natus; iudicio & rationis vsu polluit priusquam ad ætatem venisset maturam; denique vir fuit & sapiens, antequam puer & linguam mouere posset.

Herba quæ seminat antequam floreat.

Gen. 2.

In Genesi leguntur arbores fructibus onustæ à Deo creatæ, fructusque ante flores apparuisse. Videte verò hic nouam quamdam arborem in medio synagogæ cum pleno rationis vsu plantatam id est, genitam. Præcones & præmaturos hos fructus, naturæ florem & ætatis præcedere, nouum penitus & mundo inauditum.

Num. 17.

Aaronis Virga floruit & simul fructum eadem nocte tulit, quod miraculum omnes Hæbræos in admirationem perculit: *sequenti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui; & turgentibus*

gentibus gemmis eruperunt flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt. Ecce hic quid etiam mirabilibus, videmus enim Ioannem eodem quo genitus est momento, rationis vsu pollere.

Constat solem, omnis luminis fontem, ac totius vniuersi faculam, mox vt conditus est, radios quocumque sparsisse, suamque claritatem & lumen diffudisse: certum quoque est, eodem instanti quo Ioannes, stella illa matutina conceptus, rationis iubar & diem illum ostendere cœpisse.

Sol mox vt conditus illuminare cæpit.

Docet nos experientia, non tamen sine admiratione, reperiri auiculas quasdam, quæ mox vt exclusæ sunt ouo, cantillant, incedunt, & quocumque impetus tulerit cursitant. Idem quoque Ioannem nostrum, præclaram illam solitudinis auem, fecisse comperimus; quamprimum enim vt conceptus, Messiæ laudes decantauit, & ad illius pręsentiam adorationis gressus mouit, in matris vtero gaudio exultans. Quæ omnia adeo noua & inaudita vicinis visa, vt omnes admirantes dicant, *Quis putas puer iste erit?*

Aues quæ cantant mox vt ouo sunt exclusæ.

Cùm aurora sole ab Antipodibus reuerso, vt hæmisphærium nostrum obambulet, iubar effundere incipit, aues cantillare & minurire incipiũt ac iucundissimo concentu siluas & agros perstrepere. Ad eumdem quoque modum, Ioanne nostro exoriente ac velut aurora, orizontem nostrum illustratura Iustitiæ solem Christum præcedente; omnia auium genera cantillare & suauissimam edere harmoniam incipiunt: nam auis illa paradisiaca, illa cæli terręq; Phœnix, Deipara inquam Virgo cantat: *Magnificat anima mea Dominum.*

Simile.

Mutus quoque Zacharias, *Benedictus Dominus Deus Israel.* Angelicæ etiam aues, *Magnus erit coram Domino, &c.* Denique vicini & cognati, *Quis putas puer iste erit?*

Cùm hanc Zachariæ vicinorum interrogationem audio petentium, Quis qualisue puer ille futurus est; respondere illis posse videor, quod olim mystica Salomonis Sponsa ad interrogationem quam proponebant ei Israelitides dilectum quærenti, *Qualis est dilectus tuus ex dilectis, ô pulcherrima mulierum?* Quibus illa respondit, *Dilectus meus candidus, & rubicundus electus ex millibus.*

Cant. 5.

Idem inquam de puero hoc dicere licet, puer hic candidus est, & erit ob virginalem pudicitiam; rubicundus ob sanguinem, quem in martyrio effudit; electus etiam ex millibus, quòd parem nec habuerit nec habiturus sit. Meritò igitur petere possunt, *Quis putas puer iste erit?*

Huic vestræ petitioni respondebo, Iudæi; Astrologum hic agam & genethliacum, eiusque horoscopum examinando futuram pueri huius fortunam, ac sortem aperiam. Cùm igitur videam, sub benignissimo & fauentissimo illum nasci astro, auguror & præsagio maximum simul & beatissimum hunc mortalium fore.

Astrologorum auguria in principum ortu.

SOLENT Astrologi in Principum natiuitate per signorum & planetarum aspectum & siderum dispositionem de futura eorum ætate & gestis augurari, num scilicet ad bellum an verò ad pacem propensuri sint, munifici,

an ad rem attenti, felices an infelices. si solis aspectum in Ioannis natiuitate videre voluerimus, & quo in signo tum fuerit indagare, solem iustitiæ tunc in signo Virginis fuisse cōperiemus, quod omnium signorum fortunatissimum, semperque prosperitatem portendēs, & quod fortitudinis ac virtutis prænuntium. Adeo vt hinc inferre liceat, puerum hunc nonnisi maximum & felicissimum fore, cum sub felicissimo & maximo nascatur signo, gloriosa inquam Virgine, quam denotauit signum illud Apocalypticum, de quo scriptum legimus, *signum magnum apparuit in cælo.* *Apoc. 12.*

Augusti Cæsaris numismata quædam ab vno latere capricornum præferunt, qui in piscem desinebat, pedibusque anterioribus sphæram premebat. figura hæc, vt Suetonius ait, horoscopum illius designabat, & signa hæc illius natiuitati præsederunt, atque futuram fortunam præsignarunt. Equidem maiori ratione Ioannis nostri Baptistæ natiuitatem extollere possum, ac dicere, horoscopo illius denotari, felicissimum & perfectissimum illum puerum fore, qui vmquam in terra apparuerit; cum in ipso natiuitatis illius puncto solem iustitiæ, & Virginem, Dei matrem, quæ omnium astrorum quæ in Zodiaco conspiciuntur, benignissima atque optima sunt, videam præsidentes. Suetonius in vita.

Idem Suetonius ait notatu dignissimum fuisse, Neronem Imperatorem eodem temporis puncto, quo sol oriebatur natum; hocque exponens ait, solem nescio qua ambitione motum, in terra prius radijs suis illustrandâ festinasse visum, quàm puer hic eamdem nascens tangeret. *In vita.*

Quando hoc melius de præclaro hoc Sancto dicendum, eodem namque quo nasci voluit tempore, magnus iustitiæ Sol oritur, videturque reuera prius illum radijs gratiæ suæ afflare voluisse, quàm terram tetigerit. Quis non igitur inde futuram illius sanctitatem auguretur & magnitudinem, & cum alijs dicet, *Quis putas puer iste erit?*

Prognosticon meum prosequens, magnum illum fore præsagio; atque ideo vnicus fuit. Anna mater Samuelis, miraculo primum nacta est filium, & deinde alios naturali ordine; at Elisabeth nullum posthac habuit, quique ita debebat esse vnicus, socium & fratrem habere vt non potuerit. Quod futuræ illius magnitudinis vitæque sanctitatis euidens præsagium fuit. Atque hoc adeo verum est, vt si Sancti sibi inuicem inuidere possent, ingemiscerent & plorarēt, Alexandri Macedonis more qui lacrymat⁹ dicitur audito Philippū Partē varias per Græciā obtinere victorias, quasi nihil sibi ad nomē immortale comparandū, fortitudinēque patefaciendam inposterum relinqueret; expostulare inquam possent, videntes Ioannem esse Angelum, Patriarcham, Prophetam, Apostolum Dei, Martyrem, virginem, doctorem, confessorē, Anachoretam, &c. quasi nihil sibi ad meritum foret reliquum, cùm illi donata fuerint omnia, nullusque vmquam inter mortales vixerit, cum illo qui sit dignitate comparandus, *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista.*

1. Reg. 1.

Alexandri Ambitio.

Solent in musicis instrumentis chordæ grossiores, quas bassos vocant semper singulæ tangi, tenuiores verò, binæ. Ecclesia instrumentum harmonicum est, in qua quotidie Dei laudes decantan-

Simile.

cantantur, iusti & Sancti chordæ sunt, qui semper pares & socios habuêre: in cuius duplicitatis combinationisque signum Dominus Apostolos binos ad prædicandum misit, *Misit illos binos ante faciem suam.* At Ioannes Baptista, vox illa velut bassus, *clamans in deserto*, solus fuit, nullum vnquam similem aut parem habuit. Vnde præclarè de eo dixit D. Augustinus, *Quidquid Ioanne maius est, non tantùm homo, sed Deus est.* Quin & Bernardus longius in laudum illius campum excurrens dicebat, *Maior homine, par Angelis, tuba cœli, præco Christi, arcanum Patris.* An non igitur meritò cognati petunt, *Quis putas puer iste erit?* Plura igitur de natiuitatis illius miraculis non loquar, iam vitæ eius mirabilia prosequenda sunt, atque hoc reliquum panegyreos meæ futurum erat. Luc. 10

Vitæ Ioannnis mirabilia ab admirabili infantiæ illius austeritate incipiam, quam deinde reliquo vitæ tempore seruauit. Nonnisi quinquennium agebat, vt plurima Patrum pars testatur, dum Zachariæ Patris domum deserens, & hominum consortium diuitans, mundi honores & voluptates perosus, in eremum, vitæ austeritatem sectaturus, confugit & ferarum se socium constituit. Ita namque canit Ecclesia. Quinquénis in eremum concessit.

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens, petisti, &c.

O admirabilem eremicolam! ô Angelum incarnatum! Quid tibi ô puer innocens cum hoc deserto; cum solitudine, anima purissima? Quid tibi opus cũ bestijs viuere, cilicio tenella membra

constringere, tamque rigidè in puerile corpusculum desæuire? tibi inquam qui quid peccare sit nondum nosti, quique in vtero matris sanctificatus es? Non est scilicet ad expianda peccata illius hæc pœnitentia, sed vt exemplo eius edoceantur alij, vitaque hæc schola quędam est & gymnasium.

Christus olim de illius austeritate apud Principes Sacerdotum & Pharisæos agens, hoc illum elogio condecorauit: *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt Dæmonium habet: venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce homo vorax & potator vini.* Quis igitur mundo satisfaciat & vsquequaque placeat? Idem de mundanis quibusdam & libertinis dicere potero, qui omnium Catholicorum mores sugillant & denigrant, Si sint Religiosi, qui nec manducant nec bibunt, & laceris induuntur, idque ad carnem edomandam, & pœnitentiam agendam, hypocritæ & fucati audiunt; illinc verò Episcopi & Prælati qui vitam magis sæcularem & ad populum accommodatam agunt, dicuntur prodigi & profusi. Hæc scilicet sunt mundi iudicia.

Matth. 11.

Iudicia sinistra mũdi.

Verum cur Ioannes tam austerè ac rigidè, CHRISTVS communiter & familiariter viuebat; Hæc dari solet & potest ratio? Quod Ioannes peccata metueret, ideo ad pœnitentiam confugit, & in desertum concessit, at CHRISTVS hæc non metuebat. Tradunt qui de animalibus scripsêre, Leonem omnium animalium regem non in cauernis & spelunca, sed in via publica & agro sub dio dormire, viribus suis confisũ, si verò

Cur Ioannes austerè Christus communiter viueret.

si verò interdum antra subire contingat, hoc solis declinandi, vmbræque captandæ gratia, non metus causa fit: sed cetera animalia nocte ingruente antra subeunt velut habitacula tutiora. Ita CHRISTVS, quod esset leo ille de tribu Iuda, numquam desertum petijt metu aut formidine compulsus, sed semper cum hominibus, & inter homines conuersatus est, quòd nihil metueret; si verò interdum solitudinem adijt, hoc quietis & secessus captandi, id est Patrem orandi, & aduersus diabolum confligendi gratiá, factum. Sed reliqui Sanctorum, & Ioannes imprimis, peccata & abominationes quæ in sæculo dominantur perspecta habentes, desertum velut asylum & locum refugij delegerunt.

Verum est Ioannem eremum adijsse ad venialia delicta vitanda, mortalia enim numquam admisit; quamuis autem hoc è sacra scriptura erui nequeat; ad credendum tamen sufficiat, in ea reperiri, iam indeà matris vtero à Spiritu sancto fuisse sanctificatum; sufficiat, reperiri illum plusquam Prophetam fuisse; sufficiat Christum dixisse, inter natos mulierum illo maiorem non surrexisse. venialia verò committere poterat, quæ vt euitaret, solitudinem adijt, vt se in tuto collocaret, & occasiones declinaret.

Nullam mortale delictum admisit. venialiter peccare poterat.

Qui in æstate aliquo profecturi sunt, ne à muscis importuniùs diuexentur, summo mane iter aggredi solent, vt sub vmbra incedant, & hanc molestiam fugiant. Peccata venialia muscæ quædam importunæ sunt, quæque hominibus, interea dum vitæ huius æstas durat, molestiam

Simile.

lestiam pariunt; atque ideo Ioannes iam inde à vitæ exordientis aurora, id est, quinquennis, molestiæ huius declinandæ causa eremum petiuit, & solitudinis vmbraculum captauit. Conceptum hunc Salomon confirmãs ait, *Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti*, id est, peccata venialia quæ nos muscarum vesparumq́ue instar circumuolitant, tandem in causa sunt, cur gratia, verum illud & cæleste vnguentum pereat ac pessum eat.

Eccle. 10.

In Eremo igitur viuit, sed Cameli exuuijs indutus, vnde Euangelistę, *Ioannes erat vestitus pilis Cameli*. Qui habitus pœnitentiæ symbolum, non verò subtilis & mollis: testimonium hoc Domini confirmat, *Quid existis in desertum videre, hominem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regũ sunt*. Erat hic ciliciũ è pilis camelorum contextum, rude, austerum, durum, sed quod Eremitæ huius animi robur & fortitudiné declararet. Vnde factum, vt Ethnici suos etiam Deos leonum & aliarum ferarum pellibus conuestirent, ad eorum potentiam & robur designandum. Imperatorum quoque Romanorum ea fuit insania ac temeritas, vt huiusmodi gestare exuuias pulchrum ducerent, ac loco paludamenti purpurei, leonina humeris pellis dependeret, vt ita & Herculem imitarentur, & terribiliores viderentur & horrorem pręferre. Hæc Gentilium fuit insania risu potius & ludibrio, quam applausu & admiratione excipienda; at mysterio non vacat puerum quinquennem in derserto camelina pelle coopertum viuere; hocq́ue est, quod illum tum coram DEO & hominibus admirabilem, tum Dæmonibus terribilem reddit.

Matt. 3. & Ioan. 3.

Matth. 11.

Sed mox vt desertum adijt, & antra subijt, inq́ue

que cauernis delituit, lucernæ instar cœpit efful-gere, & lumen suum eiaculari. Hinc est quod ab Euangelistis *lucerna ardens & lucens* dicatur; id-que non sine ratione. Primò, Christus De-us quidam absconditus erat (*Verè tu es Deus absconditus*) ideo lucerna opus erat, qua illum detegeret & ostenderet. Secundò, nondum ex-ortus erat sol, sed iam iam exoriturus; dum quis igitur ante auroram & crepusculum ma-tutinnm surgit, lucerna opus habet; Ioannes igitur quòd in mundum venisset, Deum illum absconditũ reuelaturus, & nasceretur antequam iustitiæ sol Christus exoreretur, lucernæ nomi-ne appellari potuit. *Erat* itaque *lucerna* sed *ar-dens*, vt hinc manifestum fieret illum conciona-torem ardentem zelo & virtute æstuantem, qua-lis Helias, futurum. Hinc de se dictum, *Hic ve-nit in virtute & Spiritu Eliæ*, &c. Ioannes lucerna ar-dens & lu-cens.

Sanctus Epiphanius & Dorotheus Martyr in vita Prophetarum docent, Angelos, dum in cu-nis Elias adhuc puer cubaret, ignitis illum fascijs inuoluisse: quo viso Patrem consternatum Hie-rosolymam summum Sacerdotem super illo spe-ctro consulendi gratia concessisse; ac diuino re-sponsum oraculo, futuram pueri sanctitatem ac zelum hic tacitè denotari, significatumque, illum aliquando ignem viuentem & penitus cælestem, aduersus Dei inimicos futurum. Idem de Ioanne nostro dicere possumus, cùm Lucerna ardés nun-cupatus sit, atque hinc colligere; illum ignem etiam aduersus Herodem & Synagogæ Princi-pes fore; ideoque Sanctus Basilius illi verba hęc Psalmistæ accommodare non veretur. *Ignis* Psal. 96. *ante ipsum præcedet & inflammabit in circuitu*

inimi-

Psal.96. *inimicos eius.* Quam præclari hic sese nobis conceptus offerunt?

Lib.8.in commodo. Reges Persarum, teste Xenophonte, & Imperatores Romani, teste Herodiano; & aliarũ etiam gentium principes; cùm sollenni incedere pompa per vrbem vellent, aut triumphum agerent, ignem sacrum è sacrificijs sibi præferri iubebant. De Cyro ita scribit Xenophon, *Post illum ignem sequitur Cyrus.* Commodus verò Imp. Romanorum Lucillæ sorori dum per plateas incederet ignem præferri præcepit, *Honores sorori*; inquit Herodianus, *sua seruauit; nam & in theatris in sella Imperatoria sedebat, & ignis eam præcedebat,* è profanis sacra illustraturus dico, Deum hodie ignem, facem & lucernam hanc præmittere, ad Messiæ suique Filij maiestatem, dignitatem, diuinitatemque patefaciendam.

Exod.28. In Exodo candelabrum quoddam describitur aureum, in quo noctu diuque coram Arca testamenti lucernæ arderent. Antiquitatem hanc cum nouitate comparans, ipse mihi persuadeo Sancti huius fortunam hic tacitè demonstratam; Ioannes enim, velut nouum quoddam candelabrum aureum, id est auro & virtutibus rutilans, coram Messia accensum est, & nocte dieque zelo & amore ante maiestatem illius inardescit, velut lampas quædam ante arcam fœderis. Et sanè Tertullianus libro contra Iudæos & Cyrillus de Ioanne Baptista, locum illum Psalmi interpretantur, *paraui lucernam Christo meo.* & Euangelista ait, *Erat lucerna ardens.* Atque vti fax illuminatum semper præcedit, ita Messiam suum hic præcursor.

Comparatur Ioannes candelabro aureo.

Lib.1.c.7.

Psal.131.

Pha-

Pharao dum Iosephum exaltare & honoribus afficere vellet, quadriiugo illum currui imposuit, Gen. 41. & præconem ante currum enuntiare imperauit, vt omnes genu flecterẽt & supplice poplite adorarent, *Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genuflecterent*, &c. DEVS æternus velut nouus quidam Pharao, Iesum Christum filium suum extollere & exaltare dum cupit, sublimem ac gloriosum Incarnationis currum fecit conscendere, & Ioannem Baptistam veluti præconem, ad populi animos disponendos, quo Messiam debito honore prosequerentur præmisit, *vox clamantis in deserto, parate viam Domini.*

Gen. 24. Magnus Patriarcha Abraham filio suo Isaac cum vxorem quæreret, antiquissimum famulorum suorum misit, nomine Eleeser, qui foras profectus puellam aliquam tanto adolescente dignam inuestigaret; qui cùm tandem ad fontem venisset, & Rebeccam vidisset, Domini nomine illam despondit, aurea & argentea illi offerens monilia, inaures & armillas, *Postquam autem biberunt Cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.* Ad eundem modum Pater æternus connubium filij sui dilectissimi cum Ecclesia celebrare volens, nobilissimum & maximum seruorum & Prophetarum suorum Ioannem Baptistam scilicet, emisit, qui iuxta Iordanem commoratus Christum synagogæ despondit, & inaures illi dedit, id est fidem, (quia *fides ex auditu*) duos pendentem siclos, quòd omnis religio & fides nostra circa duo potissimũ versetur mysteria Trinitatis & incarnationis; armillas verò, decẽ pẽdẽtes siclos id est

Ioannes Messiæ præcursor.

id est præceptorum diuinorum quæ decalogus complectitur, obseruationem; vasaque aurea & argentea, id est Sacramenta Confessionis & Baptismi, quæ Ioannes in deserto docebat & executioni mandabat, quæ nonnisi vacua erant vasa, liquore omni & gratia destituta, ac Sacramentorum legis Euangelicæ figura. Exclamem igitur in laudem tuam, O præcursorem & prodromum verè admirabilem! imo verò & Prophetam maximum!

Et sanè pauper hic Anachoreta, pœnitens hic solitudinis incola, Propheta extitit; non tamen magnus ille Propheta, de quo in Deuteronomio Moses ait, *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitauit tibi Dominus Deus tuus,* &c. Quem & ipse se negauit esse apud Iudæos, percunctantes *Propheta es tu?* id est, Tune Messias, quem lex vetus sub nomine Prophetæ designauit? *Non sum,* inquit. Ait tamen Christus illo absente, *& plusquam Propheta.* Quod ceteri Prophetæ vel prædixerint futura, vt Ioannes in Apocalypsi, Ieremias, Isaias, alijque; vel præterita, vt Moses, qui Spiritu quodam prophetico mundi originem & primordia descripsit, & quidquid in illius creatione contigisset, quamuis nihil horum aut præsens vidisset, aut ab alijs scriptum legisset; vel præsentia, vt Elisæus qui Giezi simoniam & munerum à Naamano acceptionem etiam absens vidit & intellexit. At Ioannes Baptista in omnibus Propheta fuit; præsentia quidem prædixit & annuntiauit, cùm Christum digito ostendit dicens, *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Præterita autem, cùm Iudæorum scelera coarguit; quæ tamen non viderat, nam ab incunabulis in de-

Deut. 19. | Ioannes plusquam propheta. | Gen. 1. | 4. Reg. 5. | Luc. 3.

in desertum concesserat, dicens, *Genimina viperarum qui vos docuit fugere à ventura ira?* Futura denique, cùm Christi Domini passionem prædixit, *Hunc oportet crescere*, in crucem sublatum; *me autem minui* capite truncatum. Luc. 3. Ioan. 3.

Plinius testatur, esse quoddam aquilarum aut miluorum genus, qui triduo, etiam quatriduo prius odorantur corpora, quàm emoriantur; hoc an verum sit nescio, scio tamen Ioannem Baptistam, velut huiusmodi aquilam, eminus & multo priùs Christi corpus præsensisse, quod in cruce moriturum erat. Atque hoc forsitan Christus intellexit, dum ait, *Vbi ceciderit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.* Magnus igitur Propheta fuit, qui de omnibus annuntiauit, ac vir verè & in omnibus magnus. Vulturum genus cadauera præsentiscens antequam emoriantur. Matth. 24.

Et ita magnus, quòd quamuis fides nonnisi circa ardua, difficilia, quæque sensus & naturam omnem excedunt versetur, quæ proinde miraculis prius confirmari opus habent, quàm credantur; diuina tamen bonitas ita sanctum hunc exornare gratia, tali innocentia condecorare, tot eum virtutibus insignire, tamque in omnium oculis admirabilem voluit reddere, vt etiam non patratis miraculis Iudæi illi crediderint, doctrinamque illius vt verissimam habuerint, *Hic venit vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.* Apostoli quidem docuêre & promulgauêre Euangelium, & populos omnes ad sibi credendum inuitarunt, sed sermonem & doctrinam illorum sequentibus signis & prodigijs confirmauit; *Prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis,* &c. At nullum Ioannes miraculum edidit; tamen mox vt Petrus & Andreas illum audiuêre dicen- Creditur Ioanni etiam sine miraculis. Ioan. 1. Mar. 16.

tem, *Ecce Agnus Dei*, quamprimùm crediderunt, & Christo relictis omnibus adhæserunt.

Ioannes creditus Messias. Adeo quoque magnus fuit, vt vulgò à populo Messias sit habitus. Quare Christus infinita cùm patrasset miracula, quibus diuinitatem suam testatus erat, crederetque nullum adeo brutum & stupidum fore, quin vt talem se haberet, & Matth. 6. quodam tempore ab Apostolis petijsset, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* tanta de sanctitate Ioânis, populi animis insedit opinio, vt respóderint Apostoli, Ioannem pro Messia à populo haberi, *Alij Ioannem Baptistam*. Neu ea populi dumtaxat erat sententia & opinio, sed scribarum, Pharisæorum, sacerdotum, & doctorum legis, qui propterea legatos suos ad illum in deserto miserunt postulaturos, *Tu quis es? Messias es tu?* &c. Magnus quoque fuit iuxta ea, quæ in verè magno Matth. 5. requirit Euangelium; Nam apud Matthæum legimus, *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum*: nam Ioannes & fecit & docuit: in deserto fecit pœnitentiam, & eamdem quoque verbis edocuit. Huc respexit Angelus qui natiuitatem illius annuntiauit, dum dixit, *Hic erit magnus coram Domino*. Cur non addis eadem operâ, Angele, magnum illum fore coram hominibus, cùm crediderint illum suum esse Saluatorem ac Messiam? Magnus deinde fuit, quod sibi ipsi paruulus videretur, ideoque à Deo meruit exaltari, 1. Reg. 5. iuxta id quod de Saule dixit Samuel, *cùm esses paruulus in oculis tuis, ecce caput in tribubus Israël factus es*.

Luc 1. Adeo quoque magnus fuit, vt ad illum producendum & in mundum inducendum, Dei ipsius manibus opus fuerit, *Manus Domini erat cum illo*. Dauid

Dauid vates cùm de totius vniuersi creatione ageret, ait, Deum ad vniuersam hanc machinam procreandam nonnisi digitos suos adhibuisse, *Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum.* Psal. 8. Isaias quoque de admirabili illa vi, quæ vniuersam terram velut sphæram in aëre suspensam continet, agens, id DEI digitis fieri ait, *Qui mensus est pugillo aquas, & appendit tribus digitis molem terræ.* Isai. 40. Moses quoque in Exod. 8. Exodo de muscarum Aegyptiarum plaga loquens, quæ Pharaonis magos consternabat & in admirationem rapiebat, ait, illos perculsos exclamasse, *Digitus Dei est hic.* Luc. 11. Quin & apud Lucam, quamuis magnum quid & sublime sit fugare & eijcere dæmonia, Christus tamen hoc nisi digitorum suorum opus esse dicit, *si in digito Dei eijcio dæmonia.* At dum de Ioannis Baptistæ natiuitate incidit sermo, ait scriptura, vniuersam Dei manum in illo creando occupatam fuisse, *Manus Domini erat cum illo.* Dum Euangelium de mysterio incarnationis loquitur, quo nullum vmquam maius Deus edidit, ab omnipotentiæ Luc. 1. diuinæ brachio id profectum esse tradit, *Fecit* Isai. 53 *potentiam in brachio suo.* & apud Isaiam, *Brachium Domini cui reuelatum est.* Cum itaque de Ioannis Generatione loqui incipit, à Dei manu id opus profectum testatur, de ceterorum autem productione agens, nonnisi digitorum diuinorum opera esse asseuerat; vt hinc foret manifestum, sancti huius viri productionem incarnatione IESV CHRISTI esse quid inferius ac minus, at rerum cæterarum creatione quid maius & excellentius. Dicite igitur, an non verè magnus exstiterit?

Tam magnus siquidem fuit, nullus numquam eo vt fuerit maior, aut caput manusue extulerit sublimiùs. Hoc vt intelligatur, sciendum est Christum regulam & dimensionem omnium Sanctorum fuisse, secundum illud Apostoli, *Quos præsciuit, hos & prædestinauit, cōformes fieri imagini filij sui*, &c. In huius rei figuram vidit Ioannes in Apocalypsi Angelum qui virga aurea ciuitatem illam cælestem ac beatorum, quam cælo descendentem viderat, metiebatur, muros scilicet propugnacula, portas & propylæa, imò & lapides singulos. Virga hæc & calamus mensorius erat Christus, quo omnes lapides viui, qui aliquando in ædificium cæleste cooptandi erunt, metiri debent; quoque lapis aliquis ad regulam hanc magis adaptatur, fitque confirmior, eò & altiorem in cælesti regno locum sortietur. Si igitur ostendero, ceteris nostrum Ioannem caput extulisse altius, & Christo conformiorem extitisse, satis me tunc ostendisse, nullum eo vmquam maiorem aut digniorem exstitisse putauero. Magdalena cùm se ad hanc regulam & normam dimensa esset, nonnisi ad pedes vsque pertingit, *stans retrò secùs pedes eius*: secuta deinde Hæmorrhoissa, nōnisi ad fimbriam vestimenti peruenit, *Si tetigero fimbriam vestimenti eius*. Thomas quoque accedens, sese vt dimetiretur, vt qui regulam non haberet, sed peruicax foret, ad latus vsque peruenit, & exclamat, *Dominus meus & Deus meus*. Dilectus Discipulus etiam se ad Christi regulam metiri dum vult, eumque amplecti, pectus illius solum attingit. At Ioannes Baptista in Iordane illius se dimensus mensuram, manum vltra Christi caput extulit, ad quam altitudinem numquam homo aut Angelus potuit pertingere. Quamobrem dicendum

[Margin notes: Numquā quis Ioanne maior. — Rom. 8. — Apoc. 21. — Luc. 7. — Matth. 9. — Luc. 24. — Matth. 27.]

cendum

cendum magnitudine illum omnes homines excessisse.

Denique adeo magnus fuit, illius vt magnitudo excellentiaque vix à quoquam comprehendi possit; & sane Ioannes de illo loquens, affirmatiuè quid esset dicere non est ausus, at negatiuè quid non esset, *Non erat ille lux*. Quin & ipse Sacerdotibus & Leuitis Ierosolymâ ad se missis nonnisi negatiuè respondit, *Non sum Christus, non sum Elias, non sum Propheta*. D. Thomas docet quidditatem & essentiam Dei, quòd eius natura incomprehensibilis sit, potius per negatiua percipi, quid non sit, quàm per affirmatiua quid sit. Idem de dignitate, magnitudine, & excellentia Ioannis Baptistę dicendum, negationes ad eandem exprimendã aptiores, quàm propositiones affirmatiuas videri. Ita hoc D. Augustinus ostendit, dicẽs, *Vis scire quid sit Ioannes, non est Deus, nõ est Christus*; quasi, illum omnium hominum & maximum & primum esse, denique & omnium creaturarum Phœnicem diceret.

Ioan. 1.

1. p. q. 11. a. 5. ad 2.

De laud. S. Ioan.

Addam hic velut appendicem & magnitudinis illius coronidem, extremum & singularem, quo illum Christus est prosecutus, amorem & dilectionem; ita quippe illum dilexit, vt etiam ventre Virgineo conclusus, neminem ante illum visitare sit dignatus. Si rex potens & nobilis vrbem aliquam ingressus, priusquam curru descenderet, ciuem aliquem inuiseret, an non magni & insignis amoris & dilectionis signum foret? Christus Dominus regum Rex & princeps cælorum, magnam mundi huius vrbem ingressus priusquam sacro Virginis vtero egrederetur, Angelicum hunc virum visitare dignatus est; quod extremæ amicitiæ & dilectionis argumen-

Amor Christi erga Ioannẽ.

tum. Quin etiam audito illum ab Herode occisum, luctum induens, & non mediocriter contristatus in desertum secessit, *Quo audito abijt in desertum.* Et etiam dum vixit, non semel aut bis, at sæpius illum coram omnibus Iudæis dilaudauit. Ecquæ gloria, tam præclarum facinorum suorum præconem nactum esse!

Marc. 6.

In Sigæo.

Refert in vita D. Hilarionis Hieronymus, Alexandrum Magnum cùm ad Achillis tumulum constitisset, beatum ac felicem Achillem pronuntiasse, quòd Poëtarum principem Homerum gestorum suorum præconem nactus esset. Quantò igitur maior Ioannis nostri laus & beatitudo, vt qui Iesum Christum meritorum suorum sit præconem consecutus?

Christo fidelis Ioannes.

Et sane si Christus Ioannem tanto est amore prosecutus, non sine causa id factum; nam ipse vicissim Christum etiam dilaudauit, vt qui priuatim & publicè verum illum esse Messiam declarâtit, se verò eundem esse negârit, honorem qui sibi à Synagogæ legatis delatus esset in illum transfundens, *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* in quo insignem erga Dei filium fidelitatem declarauit, cui Messiæ dignitatem ablatum ibant Iudæi, & in Ioannem relatum: fidelitatem inquam maiorem, quam Lycurgum vsurpasse tradunt historiæ.

Fidelitas Lycurgi.

Spartani enim reip. gerundæ peritissimi, cùm Lycurgo, fratre illius Polydecte mortuo, regnum & coronam detulissent, viduáque defuncti prægnantem se esse comperisset; veritá ne nouus rex hoc audito indignaretur ac molestè ferret, quod forsitan masculus ex se nasciturus, regnum illi auferret, vtpote legitimus hæres; nuntiauit illi, se, quò illius regnum firmaret, tutùm & ab omni competi-

competitore liberum redderet, si modò vellet, fœtum vtero conceptum, veneno aliquo aut medicamento necaturam, aut aborsum causaturam: Placere sibi cōsilium finxit Lycurgus, at nolle se, ne tali sibi medicamento aliquod afferret detrimentū; quare infantē tempore suo nasci sineret, sibi iam nati exstinguēdi rationes non defuturas. Credidit illa & cùm egregium masculum peperisset, Lycurgus acceptum in senatum detulit, atque hac ad Lacedæmonios vsus est oratione: Ecce legitimum regem vestrum, Lacedæmonij, non verò me; quare regia ornamenta exuta puello imposuit posthumo. Magna hæc profectò fuit fidelitas; non tamen cum Ioannis nostri fidelitate comparanda, regnum enim quod detrectauit, Messiæ regnum fuit, cumque omnes vt Messiam & redemptorem orbis illum haberent, declarauit, mox vt puer ille in mundum venit, non se, sed puerum Iesum Messiam ac verum illorum regem esse, *Medius*, inquit, *vestrum stetit, quem vos nescitis; cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti.* O fidelem seruum! virum admirabilem! ô mundi Phœnicem!

Sed iam satis superque Auditores, de hac re locuti sumus, citius siquidem me verba quàm materia defecerit; iam enim vox me & latera destituunt, cùm Sancti huius merita perfectionesque infinitæ, immensæ & impenetrabiles sint; sufficiat nobis virtutem & vitam illius admirari, & in natiuitate illius exultare. Benedicamus & deprædicemus Zachariam, quòd tam beati filij Pater existat, gloriam Elisabethæ & felicitatem decantemus, quòd tam admirabilem ediderit prolem. Erat apud ethnicos moris, vt puerperarum fores coronis, & floribus

Veterum consuetudo in puerperio.

conuestirentur postes: cuius quidem consuetudinis Satyricus meminit,

——Foribus suspende coronas;
Iam Pater es.

Iuuen. sat. 9.

Elisabeth Zachariæ Pontificis vxor è sanguine & stirpe Aaronis hodie filium enixa est Ioannem, hanc igitur consuetudinem sequamur, illiusq; foribus & postibus coronas affigamus, atque omnigenarum laudum & præconiorum flosculos depromamus, & matri huic suam felicitatem congratulemur, simulque cum vniuersa Ecclesia hodie exultemus & lætemur. Pueri huius magnitudinem diuulgemus, merita illius deprædicemus, natiuitatis illius mirabilia decantemus, & ad illum, quum modò in cælo gloriosus regnet, vota & supplicationes nostras dirigamus.

Ioannis epitheta.

O gloriose Ioannes! mundi miraculum, naturæ stupor & portentum, cælorum opus, terræ gloria, hominum Phænix, Sanctissimæ Trinitatis legate, Messiæ præcursor, eremi doctor, solitudinis incola, Eremicolarum princeps, Anachoretarum patrone & præses, pœnitentiæ exemplum, Pater pietatis, omnisque sanctimoniæ Magister ac præceptor: tu olim propmodum in terra Angele, at modò in cælo omnibus Angelorum hierarchijs maior ac superior, Zachariæ fili, Iesu Christi cognate, è magni Pontificis Aaronis stirpe progenite, iam inde ab incunabulis magne & eximie, ante natiuitatem prudens & discrete, in matris vtero sanctificate, magnorum mysteriorum Propheta, Synagogæ oraculum, ac totius vniuersi iubile & exultatio; è toto corde & animo tibi hodie laudem offerimus, omni qua possumus pietate opem tuam deposcimus, orationes tibi nostras & preces omni humilitate ac demissi-

demiſſione preſentamus. Tu nobis faueas ac benignus eſto, præſta, vt qua tum in cælo tum in terra auctoritate ac poteſtate polles, ſentiamus; tu ſcilicet qui numquam peccaſti, tantam tamen feciſti pœnitentiam, tamque in corpus tuum rigidus fuiſti; fac obſecro vt interceſſione tua veniam delictorum obtinere mereamur, quam vt obtineamus, ex hoc momento pœnitentiam nos acturos pollicemur. Tu vanitatum contemptor, qui à teneris annis mundum deſerens, in deſertum & intimam ſolitudinem fugiſti; fac vt exemplo & ad imitationem tui idem ſequamur; ſi verò eamdem forſan non tam maturè & citò inceperimus, ac te conſtat incepiſſe, ac ſtultè & ſtolidè maximam & potiſſimam vitæ partem traduxerimus; tamen quoniam ſatiùs eſt ſeriùs quàm numquam, præſta vt exiguum id quod reſtat vitæ ac temporis, in mundi fuga, vanitatum contempto, & pœnitentiæ auſteritatiſque ſectatione impendamus, vt hac ratione ſalutem noſtram in tuto collocemus, peccata fugiamus, gratiam mereamur, atque ita Deum metuentes, & virtutem ſectantes, beatitudinis nos compotes reddamus, quam Sanctiſſimus Pater cum vnigenito filio, & paraclito Spiritu ſancto nobis dignetur concedere.

A M E N.

(o)

IN FESTO GLORIOSORVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI.

Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Matth. 10.

FIGVRA.

Exod. 25. MOSI cùm Arcam Testamenti iam olim facere præciperet DEVS, duos illum Cherubinos super propitiatorium collocare voluit, qui penitus aurei, & versis se vultibus intuentes, & alas extendentes, summum & dignissimum Arcæ locum occupabant. In Euangelica lege hãc figuram adimpletam videre videor. Hic siquidem duos magnos & eximios Apostolos intueor, velut duos Cherubinos, Petrum & Paulũ, qui caritate aurei & virtutibus circumsecus exornati, & se mutuò auerso vultu intuentes, (quòd ille Iudæorum, hic Ethnicorum saluti procurandæ incubuerit) & alas potentiæ ac doctrinæ extendentes, summum in Ecclesia locum & dignitatem occupant. Apostolorum Princeps vnus est, magnus IESV Christi Vicarius, ac generalis totius Ecclesiæ rector & nauclerus: alter verò Vas electionis, magnus Gentium Doctor, Euangelij buccina, ambo quoad scientiam Cherubini, dignitatem Apostoli, & socij & sodales; ambo quippe eodem mortui sunt die, non verò eodem mortis genere; Petrus siquidem cruci affixus fuit, Paulus verò ceruices præcisas habuit.

O Mar-

O Martyres admirabiles, ô gloriosi Principes terræ, orbis lumina, ac bases Ecclesiæ! Hodie vestras ego laudes, vester iam præco factus celebrabo, vestra mirabilia depromam, vestræ vitæ seriem prosequar, & in morte terminabo. Hoc meum propositum ope tua promouere Spiritus Paraclite: tuque precibus tuis Deipara dignare; ideo Angelicam tibi salutationem depromimus.

AVE MARIA.

Quotiescumque in scriptura duodenarius occurrit numerus, Sancti Ecclesiæ Patres duodecim Apostolos in eo semper figuratos credidêre: adeo vt cùm duodecim, in Biblijs, Israëlitarum tribus legimus, duodecim Apostolos denotari sibi persuadeant. Nam quemadmodum in Synagoga Iudæorum duodecim fuêre Patriarchæ, qui duodecim constituerunt tribus; ita in Ecclesia Christi duodecim aliquando futuros Apostolos. Ita hoc prædixerat & præuiderat regius Vates: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram*, id est Patriarcharum loco successerunt Apostoli.

Numerus duodenarius Apostolorum figura erat.

Psal. 44.

Idem quoque in Apocalypsi sua præuidens Ioannes, vidisse se scribit quemdam maiestate plenum in throno considentē, quem viginti quatuor seniores amicti albis, & coronis redimiti ambibant ac circumstabant, *Et super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.* Viginti quatuor hi seniores hauddubiè Patriarchas simul & Apostolos denotabant, qui in bis duodenum diuisi numerum, viginti quatuor constituunt; throni verò eorundem authoritatem,

Apoc. 4.

sene-

senectus & canities antiquitatem, vestium candor sanctitatem, coronæ denique aureæ eorum dominium & potestatem repræsentabant.

Exod. 15.
Apostoli 12 denotati in 12. fontibus Eliu.

Deinde cùm in exitu de Aegypto duodecim fontes in Eliu & septuaginta palmas legunt, *Venerunt autem in Eliu filij Israël, vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ*; aiunt duodecim hisce fontibus Apostolos designari, qui velut duodecim fontes & scaturigines doctrinæ ac gratiæ, omnem Dei populum ex Aegypto Synagogæ ad viuam Euangelij aquam egredientem, refecerunt ac potarunt; septuaginta autem palmas, discipulorum figuram fuisse.

Cap. 24.

Quamprimùm vt in Leuitico duodecim panes propositionis legerunt, de quibus ita Dominus locutus est, *Accipies quoque similam, & coque ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas facies*, &c. dicunt duodecim Apostolorum illos typum fuisse, qui duodecim fidei articulos proponentes omnes fideles panibus vitæ enutriuêre.

3. Reg. 4.
12. Apostoli denotati in 12. œconomis Pharaonis.

Postea cùm libro tertio Regum duodecim præfectos annonæ regiæ super omnem Israëlem stabilitos legunt, *Habêbat autem Salomon duodecim præfectos super omnem Israël, qui præbebant annonam regi & domui eius*, &c. Quamprimum sibi persuadent, duodecim Apostolos tacitè hic significari, qui velut duodecim œconomi in domo Iesu Christi, idest Ecclesia, constituti; carpunt, scindunt, struunt, imperant, & omnia peragunt. Illi sunt, quibus commeatus spiritualis cura & præfectura concredita est, qui Sacramenta administrant, qui doctrinam edocent, deque rebus sanctis, quibus animæ nostræ victitant, disponunt,

Matth. 4.

Non enim in solo pane viuit homo, sed de omni verbo, quod procedit de ore Dei.

Scri-

Scriptura regium Salomonis thronum cùm descripsisset, dixissetque duodecim illum leunculis innixum esse, *Et duodecim leunculi stantes super gradus, hinc atque inde*; statim sibi persuadent leones hos Apostolorum prototypon fuisse; qui velut duodecim leunculi, à magno illo leone tribus Iuda prognati, tantum animi ac roboris demonstrarunt, & tantum concionando rugitum ediderunt, vt per totum terrarum orbem sit exauditus, *In omnem terram exiuit sonus eorum.* 3. *Reg.* 10.

Libro eodem vas quoddam amplum & capax describitur, quod propterea *mare* appellatur: inter cætera autem dicitur opus hoc duodecim bobus innixum fuisse, *Et mare vnum, & boues duodecim subter mare.* Vix vidêre mysterium hoc Patres, quin per vas hoc Ecclesiam denotari credentes, sibi persuaserint per duodecim hos boues Apostolos figurari, qui boum instar labori & iugo & operi assuetorum, Christi iugum humeris tulêre, nationes omnes perfregêre & doctrina excoluêre, & idololatriæ vrticas & sentes excaudicarunt, ac potentiæ suæ humeris omne Ecclesiæ opus & pondus infracti sustinuerunt. 3. *Reg.* 7. Apostoli 12. denotati in 12. bobus maris ænei.

Denique S. Ioannes in Apocalypsi ciuitatem illam regiam quam viderat describens, (*Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem.*) & inter cetera commemorans, duodecim illam fundamentis innixam fuisse, ac duodecim lapidibus pretiosis, velut, basibus inædificatam (*& murus ciuitatis habens fundamenta duodecim.*) occasionem Patribus dedit existimandi, Ecclesiam ciuitatis nomine denotari, in duodecim verò lapidibus fundamentalibus duodecim nostros Apostolos intelligi, qui reuera velut duodecim quædam gemmæ pretiosæ ac lapides, & rupes infractæ, prima Ecclesiæ funda- *Apoc.* 21. 12. Apocalypticæ ciuitatis fundamenta. 12. Apostolorum typus.

fundamenta exstitêre. Videte quid eorum vni dictum sit, sed omnium principi *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Matth. 10.

At quî fieri potest, dicet quispiam vt duodenarius hic numerus, Apostolos figuret, cùm plures quàm duodecim exstiterint, imo & quatuordecim inueniuntur, nisi Paulum & Barnabam Apostolos fuisse negemus, quod tamen dici nequit nisi veritati aduersari velimus? Christus quoque apud Matthæum Apostolis iudiciariam potestatem promittens ait; *Sedebitis vos super sedes duodecim iudicantes*, &c. Hoc quidem duodecim Apostolis dictum est & promissum, Quid verò Paulo & Barnabæ fiet? vbinam duo illi sedebunt? quosnam iudicabunt? Ad exactam difficultatis huius solutionem notandum est primò, sæpe in scriptura tam accuratam numeri vbique rationem non haberi: vt cum in Apocalypsi dicit, *Duodecim millia signati* qui numerus pro maiori capaciorique accipitur. Item apud Danielem, *Milia millium ministrabant*, &c. quo loco numerus certus & finitus pro incerto & infinito ponitur.

Matth. 19.

Nota.

Apoc. 7.

Dan. 7.

Deinde, quòd quamuis Apostoli in prima vocatione, & iuxta decretum Christi duodecim dumtaxat electi essent, qui numerus perfectus est & vniuersalis, & deinde alij ad eumdē accederent, numerus tamen ille semper idem qualis fuit initio, manserit nec mutatus sit. Quod & alio exemplo probo. Nonnisi duodecim filij fuere Iacob, qui in duodecim diuisi fuere tribus; at cum Iacob benedictionem filijs Ioseph daret, tribum Ioseph in duas alias subdistinxit, Ephraim scilicet & Manassis, atque ita tredecim fuere tribus: tamen nonnisi duodecim fuisse reperiuntur Patriarchæ quem numerum scriptura

Gen. 48.

ptura secuta & semper sequens, quamuis hæc accederet appendix, numquã nisi de duodecim tribubus locuta est. Deinde ex omnium Auctorum Doctorumq; testimonio cõstat septuaginta duos sacrorum Bibliorum interpretes fuisse, at quoniam numerus hic fractus & imperfectus videtur, ideo duorum aliorum nulla, sed nonnisi septuaginta habetur ratio, quod numerus is rotundus, nobilis & altero sit perfectior.

At figuras iam producam, qua hoc quod hic de Apostolis dicitur, facient manifestius. Salomon thronum constituit eburneum, eumq; auro conuestiuit, duodecim, sex hinc & illinc sex, leunculi erãt, sed infernè duo maiores quibus tota throni moles incumbebat. *Et duæ manus hinc atq; inde tenentes sedile, & duo leones stabant iuxta manus singulas.* Thronus hic eximium Christi Thronum, qui est Ecclesia, denotabat, duodecim illi leunculi, duodecim Apostolos; & duo leones maiores, totam molem & pondus sustinentes, Petrum & Paulum; atque hoc modo duodecim erunt simul & quatuordecim. Certum enim est, duos illos Apostolos, de ceteris vt hic taceam, fuisse leones maiores, quorum rugitus, id est vox & prædicatio per vniuersum fuit mundum exaudita.

3. Reg. 10.

Petrus & Paulus cõparati duobus leonibus grandioribus.

Moses duodecim exploratores terram promissionis exploraturos è deserto misit, sed inter illos duo eminuêre, Iosue & Caleb. Hunc in modum duodecim Apostoli velut duodecim exploratores per vniuersum orbem dispersi sunt, (*Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ.*) vt animas in cælum deducerent; sed inter illos duo exstitere duces, qui populum, id est, Ecclesiam ab vno polo ad alterum conduxêre, Petrus scilicet & Paulus, duo præfecti bellici, duo Principes terræ, ac duo fidelium duces.

Num. 13.

Item Iosue & Calebo.

An

An non vidiſtis in Iſaia duos illos generoſos & validos equites, qui terram Babylonis euerterunt, & omnia illius Simulacra ſolo proſtrârunt. *Et vidit currum duorum equitum*, &c. *& dixit, Cecidit, cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum eius contrita ſunt in terram.* Mea quidem ſententia duo duces hic denotantur; qui Romam, quam Ioannes in Apocalypſi Babylonem nuncupauit, inuaſerunt, & tot tamque varia illius idola ad terram deiecerunt.

Iſai.21.

Deniq; ambo Eccleſiæ Romanę fuêre pręſides, ambo faces religionis, quæ ab oriente in Occidentem vſque rutilarunt, ambo Catholicæ Eccleſiæ oculi, ambo tertio decimo Imperij Neronis anno eodem die, eodemque anno, hic cruci affixus, ille capite imminutus, Romæ ſub crudeliſſimo tyranno occubuêre. Quorum anniuerſariam memoriam hodie vniuerſa celebrat Eccleſia, in vnius honorem decantans, *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, &c. Vt verò vtriuſque præconia ac laudes referam, primò Petri panegyrim celebrabo, deinde ad Pauli laudes deſcenſurus, & in duplici hoc ſubiecto duplicia videre dabitur mirabilia.

S. Petrus & Paulus eodem die mortem ſubiêre.

Principio cùm de Petro loqui propono, de Principe me Apoſtolorum loqui credatis velim, de Eccleſię vertice, de Ieſu Chriſti Vicario, de regni cælorum ianitore, de Myſteriorum diuinorum diſpenſatore, de petra fidei, & Moſis ſucceſſore. Omnes hoſce titulos Epheſinum mihi Concilium ſuggeſſit, quod de Sancto Petro loquens, alijſque eum comparans Apoſtolis fontem illum appellat, ceteros verò riuulos ab hoc fonte deriuatos; ipſum arborem; ceteros verò, ramos; aſſeritque hunc ſolem eſſe, ceteros verò nonniſi radios

S. Petri Epitheta.

dios qui ab eo procedunt. Adeo vt qui naturam in Petro consideraturus est; illud Psalmographi hîc locum habere confessurus, *Minuisti eum paulò minus ab Angelis*; in quantum enim homo, Angelis est inferior, quòd verò totius Ecclesiæ illi sit cura concredita; omnibus est Angelis dignior & excellentior. Et ratio est manifesta: Angelis enim inferioribus singuli cõmissi sunt homines, *Angelis suis Deus mandauit de te*; Archangelis verò familiæ & ciuitates, Principatibus prouinciæ & regna; at nullus Spirituum cælestium & beatorum totius orbis curam habuit; vni & soli Petro inter mortales honor hic & dignitas reseruata erat. Ideo illi dictum, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Psal. 8.

Meritò & iure hic illi soli primò & præ alijs honos est habitus; nam & ipse primus fuit, qui, cùm audisset Christum dicentem, *Numquid & vos vultis abire?* abitionem hanc & separationem veritus, secúmque quamprimum perpendens, quot damna secum traheret, magno Zelo & affectu ait, *Domine quo ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Primus quoque Christum, Dei filium esse confessus est; *Tu es Christus Dei viui.* Primus magna constantia, & ingenti amore flagrans in mare se deiecit aquis inambulaturus; quò ad Christum accederet. Primus periculis sese offerens & ingentem erga Dominum amorem ostendens, liberè ait, *Paratus sum tecum in carcerem & in mortem ire.* Primus ipse in Dominicæ passionis conflictu & concertatione manum gladio admouit, aduersus integram militum & armatorum cohortem dimicaturus, & eorum audaciam ab herili capite defensurus. Primus denique sine vllo metu ac formidine sepulcrum Christi, Ioan. 6. Matth. 16. Matth. 14.

post resurrectionem ingressus est; ideoque meritò ceteris exclusis primatus Ecclesiæ illi datur, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* &c.

Gen. 2.
S. Petrus costæ Adæ persimilis.

Quis verò dubitabit, quin hoc Geneseos testimonium, *Aedificauit Dominus costam, quam tulerat, ex Adam*; hic vsu veniat? Christus, nouus Adam est; Eua, Ecclesia; Petrus autem costa est; primum & proximum Christo membrum, cui Ecclesia inædificata fuit. Audite promissum, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c.

Gen. 28.

Iacob Patriarcha locum designans, in quo Deo suo oratorium & titulum exstrueret, lapidem vnum è mille alijs delegit, quem erexit in titulum. *Tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum.* Christus verus quidam Iacob fuit, qui ædificium Ecclesiæ suæ, quæ in cultum & obsequium suum cederet, exstructurus, lapidem hunc præ alijs, etiam præ ceteris Apostolis delegit, eumque in titulum Ecclesiæ erexit, Petrum seligens, qui fundamentum & lapis fundamentalis foret, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Dan. 2.
S. Petrus comparatus cum lapide Nabuchodonosoris statuam comminuente.

Danielis secundo capite de lapillo quodam sermo est, qui summo montis vertice delapsus, statuam Nabuchodonosoris in frusta comminuit, qui deinde coalescens in montem magnum excreuit, adeò vt vuiuersam terram replêrit *Lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram.* Mysterij huius aliam expositionem ne quæratis, auditores, lapis hic Petrus noster fuit, qui lapidis in morem à IESV Christo, qui toties in scriptura mons dicitur quo ad electionem, vocationem, præ-

prædestinationem, missionem & authoritatem deuolutus, paganismi & idololatriæ statuam cōminuit & euertit: ipse siquidem superbam & triumphantem illam Romam pessumdedit ac subuertit; quique initio exiguus, vtpote qui nonnisi piscator esset, sed mox adeo excreuit, itaque magnus effectus est, vt mons factus, vniuersam terram repleuerit: nam Christus Vicarium eum suum constituens, plenam ei in orbem vniuersum potestatem & auctoritatem dedit, ideo vt illi adaptari fecerit, quod de se dicitur apud Psalmographum, *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* *Psal. 2.*

Dauid Propheta de afflictionibus & ærumnis suis loquens, petræ cuiusdam meminit, quæ illi solatio & robori erat, & quantum afflictiones aduersitatesque illum deijcerent & ad terram deprimerent, tantum ab hac petra se erectum & exaltatum refert, *Dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.* Qui propius verba illa considerârit, quamprimum sibi ea non ad solam Principis huius personam, sed vlteriùs etiam se extendere persuadebit. Credendum igitur, Ecclesiam per Prophetæ huius os loqui: quamuis enim ipsa varias persecutiones perpessa sit, & indies etiam perpetiatur, non ideo tamen animum despondet, quòd firmæ cuidam petræ innixam se norit, & si hæreses & aduersi turbines illam diuexent & affligant, lapis hic cui inædificata est, & in quo erecta, consolationem illi & robur suggerit; *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Petrus autem dicitur, vt hinc Ecclesiæ constantia & infractum robur, vtpote quæ rupi in-

ædificata, denotetur: dum enim Ecclesia de rè
Psal. 39. aliqua petræ inædificata loquitur, denotat eam stabilem, firmam, & tutam esse, *statuit supra Petram pedes meos*, id est, cogitationum mearum, qui sunt animæ pedes, statum firmum & stabilem reddidit; cumque ante errarent & huc illucque vagarentur, iam quietæ, fixæ & constantes sunt. Ita quoque de Ecclesia credendum est super Petram hanc exstructa, atque è Petra hac, de firmitate, constantia, infallibilitate augurandum.

Refert quidam plurimas, haud procul à Delo,
Epaphus lib. 17. insulas magno terræ motu concidisse & euersas esse; tam inquam magno, nulla vt domus, fanum, palatium, arx foret, quod non solò æquaretur, excepto fano quodam veteri, quod rupi erat inædificatū, quod integrum permansit, & omnē naturæ & terræ motus violentiam elusit. Idem quoque de Ecclesia, magno illo Dei templo cogitandum, quamuis enim fractus illabatur orbis, quamuis omnia persecutionum & tyrannidis violentia sursum deorsumque ferantur, non est quod metuamus, ne regium hoc ædificium ad terram collabatur, nimis enim firmum & fixum est, vtpote quod Petræ illi veteri, Petro inquam Apostolo, inædificatum est, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*.

Romani etiam, teste Liuio, cum quid firmum
Liuius. & perpetuum stabilire vellent ac constituere, per lapidem iurabant, quem in altum sustollebant, deinde in terram dimittebant. Pagana hæc fuit & vana superstitio, sed tamen hinc eruo, Christum, cùm Petrum velut Petram & fundamentum Ecclesiæ statueret, tacitè innuere voluisse, constantiam illius & firmita-

mitatem nulli aduersitati persecutionique succubituram, *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.*

Docet nos Ecclesiastica historia, Ieremiam Prophetam, cum Ierosolymitani templi destructionem præuideret, Arcam Testamenti & quidquid eadem contineretur, inde sustulisse, eamque in rupe quadam collocasse, Deum postulando, illam vt tueri & conseruare dignaretur. IESVS Christus Prophetarum rex idem omnino, de Ecclesiæ salute solicitus, fecisse comperitur; cum enim persecutiones & aduersitates mundi præuideret, in summo potentiæ suæ monte eam collocauit, cùm ipsa *ciuitas* sit *super montem posita*, vt ait Euangelium, eamque in petra & rupe ædificauit, Deum æternum orans, fundamentum hoc numquam vt fatiscat aut collabascat, atque Petri fides numquam deficiat, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*: Sed audite & alia de petra & rupe mirabilia. Cap. 3.

Olim in deserto è rupibus Sinai aqua prodigiosa erupit, quæ omnes Hebræos per castra siti propemodum enectos recreauit; quodque longè mirabilius, numquam eos petra hæc deserebat, sed perpetuò eos sequebatur, donec in terram promissionis venissent. Testem habeo Paulum, qui ait, *de consequente eos Petra.* Petrus vera illa petra exstitit, è qua salutaris illa fidei & doctrinæ aqua erupit, quæ veros Ecclesiæ filios numquam deseret, sed semper comitabitur. Exod. 17. Num. 20. Deut. 8. 1. Cor. 10.

Lapis è manu Dauidis profectus, Goliadæ vitam abstulit, Philisthæos consternauit, & vniuerso Israëli honorem attulit, pacem peperit, ac res illius in tuto collocauit. Et ecce hic ipse 1. Reg. 17.

qui nomine Petri dicitur, veri Dauidis, id est Iesu Christi, manu impulsus, Satanam Inferni Goliam debellauit, hæreticos profligauit, atq; omne Ecclesiæ regnum quiete & gloriâ, beauit, ac securum reddidit. Audite, an non hoc verè ita se habeat, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Sacrificia vetera super lapidē offerebantur.

Omnia legis veteris sacrificia super viuum lapidem offerri voluit Deus: quo præcepto tacitè significabatur, omnia sacrificia nostra, vota, deuotionesque super fidem Petri, id est in Ecclesia, fidei gloriosi huius Apostoli inædificata offerri debere; *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Zach. 3.

Zacharias Propheta vidisse se ait lapidem septem instructum oculis. *super vnum lapidem septem oculi.* scio hoc vulgò à plerisque de Christo intelligi: sed cur non communicatione quadam & mutua dependentia de illo intelligatur, de quo dictum in Euangelio, *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam?* septem porrò occuli septem dona Spiritus sunt, quæ illi data fuêre; numerus verò septenus, qui pluralitatem includit, plenitudinem scientiæ & potentiæ, quæ in capite illo omnium fidelium apparebat, denotat.

Isai. 28.

Isaias Propheta ostendere volens, quanti Pater æternus vnicum suum faceret filium, quantique ab Angelis fieret, quæ illi data sint dona, & imprimis quòd Ecclesiæ suæ fundamentum fecerit, declarat, *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum.* Quem locum Hieronymus, Cyprianus, & Eusebius Alexandrinus ad litteram de Iesu Christo intelligunt. O mirabilia, ô dignitatem! Eadem quæ

Pater

Pater æternus filio ſuo dedit, filius deinde Petro contulit, dicens, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram* Matth. 16. *ædificabo Eccleſiam meam*; nam illum in fundamentalem & angularem Eccleſiæ ſuæ lapidẽ delegit.

Idem ignis lutum indurat & lapideſcere cogit, Ignis Petras emollit; & indurat. vt in tegulis & lateribus manifeſtum eſt, qui cocti in magna celſaque cooptantur ædificia, eaque ſuſtinent; aliàs etiam lapides duriſſimos emollit, & in calcem conuertit. Ignis ſancti Spiritus Paulum petra duriorem emollit, ſed petra ſcandali & offenſionis, eumque adeo mollem & flexibilem reddidit, vt morigerum ſe præbens dixerit, *Domine quid me vis facere?* Petrum verò adeo mollem ac fragilem initio, in duriſſimum lapidem conuertit, cui tota poſſet Eccleſiæ moles incumbere, iuxta illud, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Act. 9.

Hinc magnitudo & maieſtas Petri, ſimul & clauium, quas ei Chriſtus Dominus contulit, colligi poteſt. Propheta Iſaias Meſſię excellentiam exaggeraturus, velut inſigne quiddam refert, Patrem æternum diuinorum theſaurorum illi claues tradidiſſe, *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius, aperiet, & non erit qui claudat; claudet, & non erit qui aperiat*: Eamdem ob cauſam ipſe Vicarij Meſſiæ huius magnitudinem extollere potero, cùm idem, quem Deus filio ſuo honorem dedit, à filio viciſſim Vicario ſuo collatus ſit, eaſdem ſcilicet claues Petro dando, *Tibi dabo claues regni cælorum.* Iſai. 22.

Apud auctorem aliquem ſcriptum me legere memini, moris fuiſſe, vt cum alicui prouincia aliqua mandaretur, clauis ei daretur, gleba terræ, lapis, & ſeptem nummi; clauis potentiæ erat Symbolum; gleba, regni; lapis, conſtantiæ;

 nummi

nummi media quibus officium suum & munus exequi poterat, designabat. Christus Ecclesiæ suæ gubernationem curamque Petro concredens, eamdem seruasse videtur consuetudinem, & inter cetera claues illi velut auctoritatis & potentiæ symbolum in manus dedisse, *Tibi dabo claues regni cælorum.*

S. Petrus Iano comparatus.

Statua Iani apud veteres binas eodem in capite habebat facies, & manu gestabat claues, petræ imposita, atque hic inter ceteros Deos Romæ plurimi fiebat. Crediderim Deum Romanos hac figura docere voluisse, quam illis suo tempore daturus esset religionem, & præsertim quidquid ad Petri auctoritatem spectaret, quem ad tantum eleuare honoris culmen voluit, vt Ecclesiæ ei suæ claues dederit, & solidæ eum petræ imposuerit, *Tu es* Petrus, *& super hanc* Petram *ædificabo,* &c. Illum quoque omnium Apostolorum maximum & celeberrimum reddere voluit; binæ facies potestatem quam habebat in terra, quodcumque vellet circa peccatorum remissionem decernendi, & in cælo, vbi sententiæ & decreta illius vt rata habentur, designabat, *Quæcumque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcumque solueris super terram,* &c.

Petrus collegij Apostolici princeps.

Cùm igitur cæli claues vni Petro & non alijs concessas video, risu digni & ludibrio mihi iure videntur illi, qui persuadere conantur, Apostolos omnes, auctoritate, potestate & iurisdictione æquales fuisse; quare aliam viam insistens, Petrum vltra alios prærogatiuam aliquam & priuilegium habuisse assero, & collegij Apostolici caput & principem exstitisse. Vt verò me magis intelligatis, notari & obseruari velim, claues Ecclesiæ, quæ potestatem & Ecclesiasticam

Nota.

Præla-

Prælatorum iuriſdictionem ſignificant, duplici ratione capi poſſe, tum ſecundùm vſum, tum ſecundùm rei proprietatem; quo præſuppoſito dicendum omnes Apoſtolos Eccleſiæ claues habuiſſe, vt ijs vterentur; at Petrum eas ſibi proprias nactum eſſe. Ceteris quidem Apoſtolis à Chriſto promiſſum, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*; Sed hic vſus dumtaxat clauium eſt: at nuſquam legitur claues alteri dediſſe, ſed ſoli Petro, *Dabo tibi*, & non, *vobis claues regni cælorum*.

Quod ſimilitudine quadam oſtendam clariùs: Paterfamilias cùm foras proficiſcitur, ſeruorum fideliſſimo, vniuerſæ domus & omnium theſaurorum claues relinquere ſolet, vt de ijs diſponeret vti herum diſpoſiturum nouit, ſi domi præſens adeſſet; non tamen ideo vetuit ne alij eiſdem vti poſſent clauibus, ſed permiſit earum vſum tum in exeundo & introeundo, tum in claudendo & aperiendo, modo nihil noxium domum aut ingrediatur aut egrediatur. Pater ille familias, de quo toties in Euangelio ſermo eſt, Chriſtus eſt, qui *in longinquam regionem profectus*, domus ſuæ, id eſt Eccleſiæ claues fideliſſimo ſuo diſcipulo Petro concredidit, & tamen conditione, vt alijs Apoſtolis ijſdem; ſi quando neceſſitas cogeret, vti liceret. Simile.

Ad ſolum igitur Petrum clauium ſpectat proprietas, ad alios Apoſtolos vſus illarũ dumtaxat; Papæ igitur ſoli ſuprema auctoritas & iuriſdictio cõpetit; Epiſcopi & Sacerdotes, qui eodẽ inſigniti ſunt charactere, vel etiam cũ extenſione aliqua, eamdem non niſi delegatam & ſubalternatam habent. Atque hæc inter Apoſtolos & Epiſcopos eſt differentia, quòd illorum iuriſdictio per vniuerſum

Solus Pontifex ſupremam habet iuriſdictionem.

uersum orbem generalis esset, (*Ite in mundum vniuersum*,) quòd temporis ratio & Euangelij prædicatio id ità requireret; at horum limitata & intra diœceseos limites constricta.

Adeo vt Petrus sine vlla difficultate, nisi aliqua subesse forsan videatur ijs, qui hæresin sapiunt, auctoritate primus sit, vt egregiè ac validè sanctus Bernardus defendit, hoc vsus argumento, *Cui vnquam Apostolorum dixit Christus, Pasce oues meas, Tibi dabo claues regni cælorum, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam!* Quod ille argumentum à Paulo Apostolo est mutuatus, qui dignitatem Iesu Christi omnium Angelorum dignitati antepositurus, ijsdem pænè vsus est verbis, *Cui vnquam Angelorum dixit Deus, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Atque vt Paulus hic probat Christum Angelis superiorem extitisse, quod nulli eorum concessum sit, Dei filium dici; ita Bernardus efficere & probare contendit & ostendit, Petrum caput & superiorem esse & quid maius ceteris Apostolis; neminienim quàm huic claues, regimen & administrationem dedisse Christus comperitur, atque hoc est quod Apostolum hunc præ alijs excellentem & apud homines admirabilem reddit.

Hebr. 1.

1. Mach. 15.

Scriptum in Machabæorum libro legimus, Athenobium Antiochi Satrapam cùm Ierosolymam legatus venisset, & Pontificis Iudaici Simonis honorem, gloriam & maiestatem vidisset, obstupuisse, *Et venit Athenobius amicus regis in Ierusalem, & vidit gloriam Simonis & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum, & obstupuit*. Aurum & argentum, & maiestas Pontificis Iudæorum, legatum hunc in admirationem trahebat; sed nonnisi terrena & caduca hæc

erant.

erant. At hodie magis totus orbis obstupesat cùm alterius cuiusdam Simonis Petri, summi Sacerdotis vel Pontificis Ecclesiæ, gloriam & honorem contemplatur; at gloriam quæ non in rerum vanarum & temporalium apparentia, sed in omni virtutum genere & potestate admirabili consistit. Et sanè quis non obstupescat vbi piscatorem indoctum, imperitum & inopem cælorum claues videt gestantem, & animas soluentem & ligantem? O fortunam admirabilem!

Gloria S. Petri collata cum gloria Simonis Pontificis Iudæorum.

Purpuratus Aman, qui inter cæteros Satrapas ita à rege Assuero sublimatus erat, vt primus in regno à rege foret, adeò superbire & insolescere cœpit, vt Rex Esthere in sponsam cooptatâ, illum aula pellere, & pauperem Mardochæum & alienigenam in locum illius subrogare, fuerit coactus; quod omnes regni Principes non parum sunt admirati. In Iudæorum Synagoga, cùm summus Sacerdos, primus in sacris Princeps, adeo arrogans & insolens factus esset, vt aduersus suum regem Christum quòd potens hic Monarcha Ecclesiam per Estherem designatam sibi connubio copulasset, conspirârit; odium & indignationem incurrit, honoribus & omni prærogatiua fuit priuatus, & inops Petrus in illius locum suffectus; quæ mutatio omnem & hominum & Angelorum aulam in admirationem rapuit, & omnia etiam mundi regna coëgit obstupescere, cum illum ad tantam dignitatem & amplissimos honores euectum, tanta auctoritate, potestateque donatum, vt diuinæ propemodum par sit ac respondeat, cernerent.

Esth. 7.

Dixit olim dilecto suo Iob potentiam suam decla-

Iob. 40.

declarans Deus, *Si habes brachium sicut Deus, & simili voce tonas, circumda tibi decorem, esto gloriosus, & in sublime erigere.* Hoc sanè nomine gloriari potest S. Petrus; Habet enim brachium diuino persimile; nam cùm in terra versetur, brachium adeò longum & potens nactus est, vt oues pascat in terra, cæli portas aperiat, & indulgentias ad vsque purgatorium destinet. Deinde voce tonat simili diuinæ, nam Dei vox hæc est, *Remittuntur tibi peccata tua*; eadem etiam est Petri, nam hæc illi authoritas & potestas data est, *Quorum remiseritis peccata*, &c.

S. Petrus eamdem pene vocẽ & robur habet quod Deus

Luc. 5.

Ioseph Patriarcha fortunæ suæ felicitatem & auctoritatem, qua in domo Putipharis Domini sui pollebat, extollens, dicebat admirans, *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi.* Quàm benè verba hæc Petro nostro accommodari queunt? certè potiori iure quàm olim Iosephus dicere potest, *Ecce Dominus omnibus mihi traditis*, &c. nihil enim in magna Iesu Christi Domini sui domo, id est Ecclesia, est, quod non illi traditum sit; omnia illi in manus data, remittendorum peccatorum auctoritas, cæli reserandi potestas, concedendarum indulgentiarum iurisdictio, ac mille alij fauores & priuilegia.

Gen. 39.

Atque ob hanc prærogatiuam & dona collata, Angeli eum colere cœperunt, eiusque honorem tueri, vt qui illum Herodis carcere eduxerint, & captiuitatis vincula & catenas disruperint, indignum arbitrati, illum captiuum & vinctum teneri, alios qui soluere & in libertatem vindicare debebat. Vniuersa quoque Trinitas magni illum semper æstimauit, reuelauit ei Pa-

Angeli D. Petrum honore affecerunt.

ter

ter mysteria quæ carne & sanguine reuelante discere non poterat; Spiritus sanctus peccatorum remittendorum illi potestatem dedit, Filius denique illum Ecclesiæ suæ principem & gubernatorem constituit; quin & magnitudinem illius declarare volens, ipse apud Matthæum beatum illum pronuntiauit, hoc modo, *Beatus es Simon Bar-Iona*, idem illi nomen dans quod in passione repetijt, dum illum dormientem compellauit, *Simon dormis? non potuisti vna hora vigilare mecum?* Quo nomine illi fidelitatem in mentem reuocauit, quam prius Domino suo promiserat. *Matth. 16.* Christus Petrum appellat beatum.

Nabuchodonosor cùm tempore Regis Ioachim Iudæam sub ditionem redegisset, Mathaniam sui loco Viceregem constituit, cui nomen Sedechiæ imposuit. Nicolaus de Lyra ait, idcirco hoc illi nomen impositum, vt hac ratione fidelitatem illi in mentem reuocaret, quam Regi Babylonio iurasset, vt è libro primo Paralipomenon colligere licet, quo loco illum iuramento astrictum legimus, quotannis se tributum persoluturum, atque in iuramenti huius memoriam Sedechiæ illi nomen impositum, id est Iustitia Dei, vt nomen illum iuramenti commonefaceret. Ita quoque magnus ille regum Rex Christus, sua inquam natura Rex, postquam vniuersum mundi imperium subegisset, & Monarcha Ecclesiæ iam factus esset, Vicarium & viceregem in terra constituit Petrum, & Simonem illum nominauit eodem ipso tẽpore, quo fidelitatẽ illi promisit ac iurauit, atque illum vt Deum & Messiam agnouit, *Beatus es Simon Bar-Iona* vt hoc illi nomen in mentem reuocaret, in hac se confessione fideliter perseuerare ac numquam à Domini *4. Reg. 24.* *1. Paral. 26.*

obse-

obsequio & dilectione declinare debere.

O gloriose Apostole, quò in laudibus & elogio tuo esse studeo succinctior, & hanc panegyrim concludere, quo & plura dicenda occurrunt, meritis tuis & præconijs omnem eloquentiam excedentibus: Maiestas enim & magnitudo tua concionem superant, & in perfectionibus enarrandis lingua mihi & latera fatiscunt; vnum hoc Bernardi elogium, quod Eugenio successori olim tuo ille occinuit, produxisse satis erit, tibique adaptare, *Age, indagemus diligentius quis sit, Sacerdos magnus, summus Pontifex, tu Princeps Apostolorum*; tu in primatu Abel, in regimen Noe, in Patriarcha tu Abraham, in ordine Melchisedeh, in dignitate Aaron, in auctoritate Moyses, in iudicando Samuel, in vnctione denique & potestate IESVS Christus. Hæc sunt quæ paucis de Petro dicenda habui, iam ad Pauli panegyrim descendam, quam aggressurum me initio promiseram.

Lib. 3 de consid. c. 8.

S. Petri Epitheta.

Si Petri auctoritatem potestatemque admirari potuistis, Auditores, non minus, credo, Pauli doctrinam & scientiam, & quidquid de illo dicturus sum, admirabimini. Ipse namque fuit noui Testamenti prædicator, magnorum mysteriorum interpres, Iudææ Theologus, totius Christianitatis Apostolus, ciuis paradisi, Gentilium Doctor, Christi os, Spiritus sancti tuba, vas electionis, & Ecclesiæ cithara.

Non dicam hic nec multis ostendam, Petrum & Paulum Romæ olim fuisse, nam præterquam quòd certum sit, illos hodie sub crudelissima Neronis persecutione mortem subijsse, ipsum adeò clarum ac perspicuum est, atque ita vnanimi totius

Error eorũ qui negant Petrum & Paulum Romæ fuisse.

totius antiquitatis consensu stabilitum, vt mirer hodie reperiri quosdam qui hoc in controuersiam vocare audeant, vel de eo dubitare; cùm nec Caluinus ipse vmquam hoc negare ausus fuerit, communi omnium, vt fatetur, historiarum veterum consensu conuictus; & sanè nugas agunt, dum id à nobis scripturarum testimonio probari volunt: Acta enim Apostolorum iam scripta & finita erant, antequam duo hi Apostoli martyrium consummassent; idcirco hoc scripto mandari non potuit: deinde Apocalypsis de præteritis mentionem nullam facit, sed de futuris dumtaxat. Cum verò nullæ aliæ in nouo Testamento historiæ reperiantur, mirum non est hoc è scriptura probari non posse.

Hoc igitur vt verissimo præsupposito, dico, quemadmodum Petrus magnus fuit auctoritate & potestate, ita Paulum doctrina & scientia magnum & eximium exstitisse; idcirco per excellentiam & antonomasiam dictum esse Apostolum: & fuit profecto magnus quidam prædicator, omnes enim conditiones & qualitates in concionatore perfecto requisitas & ad tubæ euangelicæ perfectionem necessarias in se habuit, quæ ad tria reuocari capita possunt, authoritatem & missionem, doctrinam ac scientiam, denique charitatem; quarum vna vbi defuerit, nihil in Doctore Euangelico esse perfectum potest. S. Paulus Apostolus dicitur per excellentiam.

Primò, Auctoritatem docendi talem habuit Paulus, qualem vllus vmquam, vtpote immediatè ab ipso Deo missus: hocq; nomine apud Galatas se iactat & gloriatur, *Paulus, Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per* IESVM *Christum, &* DEVM *Patrem, qui suscitauit eum à mor-* Tria in concionatore necessaria. Gal. 1.

à mortuis. Ipsius verò missio velut mixta fuit, id est, partim extraordinaria, quando scilicet Dei manu equo in terram deiectus est; partim etiam ordinaria, quando hæc eadem ab Ordinario fuit confirmata; nam extraordinariè à Deo vocatus & missus cùm esset, Hierosolymam quamprimùm venit, vt illius missio à Petro, qui tum Ordinarij fungebatur vice, probaretur.

Legitimæ missionis signa.

Notandum hic est, ad veram & legitimam missionem cognoscendam; opus esse, vt hæc ab Ordinario confirmetur; deinde ne extraordinaria ordinariæ non aduersetur. Ita ipsemet IESVS Christus extra ordinem missus, Synagogæ quæ velut ordinarius mittere solebat, ordinem non contempsit, sed populum semper docuit, vt scribis ac Pharisæis, qui tum velut præsules & Doctores super Cathedram Mosis sedebant, integrè ac sincerè obedirent; *super Cathedram Mosis sederunt scribæ & Pharisæi, omnia ergo quæcumque dixerint vobis seruate ac facite.* Quæ perfectio cùm Reformatis nostris Pseudo-Euangelicis desit, qui Ecclesiæ Prælatis aduersantur & repugnant, dicendum est, missionem illorum nullam esse, ac proinde doctrinam illorum & dogmata suspecta.

Matth. 13.

Scientia in vero prædicatore necessaria.

Altera in prædicatore requisita dos, est scientia ac doctrina; quomodò enim docebit, si numquam didicerit: & necesse est doctrinæ aliquod lumen & lucernam in eis esse, qui vitæ iter, & semitam salutis alijs errantibus ostendere voluerint; *si enim cæcus cæcum ducere*, & ignorans ignorantem docere voluerit, *ambo* teste Euangelio, *in foueam cadent.* Non quod opus sit Prædicatorem, doctum Philosophum esse; aut historicum orato-

Matth. 15.

oratoremùe, ſed ſatis eſt, cognitionem habeat ſcripturarũ, & aptus ſit ad populum edocendum; cùm ipſi Apoſtoli huiuſmodi ſcientias non didicerint. At quoniam iam Deus tam crebra miracula patrare non vult, hinc opus eſt, humaniores illos ſcientias callere, antequam ad Theologiam accedant: nec par eſt aut expediens, ſartores, ſutores, cerdones, alioſque mechanicos, qui numquam vniuerſitates adiêre, nec huiuſmodi ſcientias didicêre, cathedram, populi docendi gratiâ, conſcendere.

Atqui Paulus adeo doctus fuit, tantumque ſcientiæ & doctrinæ eſt aſſecutus, nullus vt Apoſtolorum maiorem ampliorem que à Domino acceperit. Teſtatur hoc Apoſtolus Petrus, qui in ſecunda ſua Epiſtola, tantum doctrinæ & reconditæ ſcientiæ in Paulinis Epiſtolæ deliteſcere ait, vt nonniſi doctiſſimi quique eãdem intelligant, imperitiores verò non percipiant, *ſicut & cariſſimus frater noſter Paulus, ſecundùm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus epiſtolis ſuis, loquens in eis de his: in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ inſtabiles & indocti deprauant*, &c. Quin & ipſe Paulus hoc fatetur, quaſi hoc nomine ſuperbiat, & ſcientia ſibi cælitus infuſa, quaſi modeſtiæ limites egreſſus, glorietur: Idcirco quodam loco ait, *Scio hominem ad tertium vſq; cælum raptum, quoniam raptus eſt in paradiſum & audiuit arcana verba, &c. & ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus ſatanæ qui me colaphizet*, &c. vt ſic modeſtè & demiſſè de me ſentiam, neu ob conceſſam mihi ſcientiam extollar.

2. Pet. 3.

2 Cor. 12

Quis porro fuit vmquam Chriſtianus Philoſophus, quis Theologus, qui non è Pauli Epiſtolis

Tria Auguſtini vota.

reconditam doctrinam hausit? Quis vmquam in sacrarum scripturarum scientia magnus est habitus, qui non liberè confessus sit, è Pauli eam scriptis se mutuatum esse? Dicitur Africæ columen Augustinus, magnum illud Ecclesiæ decus tria summopere videre optasse, Christum scilicet in terra inter homines conuersantem, Paulum Apostolum concionantem, & Ciceronem in Rostris Romanis detonantem. Paulus profectò parem non habuit, qui etiam totius orbis doctor & magnum Ecclesiæ luminare ac facula extitit.

Luminaris quoniam mentio facta est, scriptum in Genesi est, Deum in orbis creatione duo magna luminaria condidisse, vnũ maius, & alterum minus, illud vt diei, hoc vt nocti pręsideret, *fecitq́; Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti.* Primum erat sol, alterum luna, faces & luminaria ad mundi conseruationem penitus necessaria. Idem quoque Deus sed iam incarnatus, in exordio Ecclesiæ suæ duo alia luminaria creauit ac produxit, *Luminare maius*, id est Petrum, & *minus*, id est Paulum; primum vt solis instar diei cognitionis diuinæ inter Iudæos præesset, Petrus scilicet; alterum verò vt ad similitudinem Lunę paganismi & gentilitatis caligini ac tenebris imperaret, nimirum Paulus; qui ambo ad Catholicæ religionis progressum augmentumque adeò sunt necessarij, vt ab eorum lumine & influxu omnia in inferiori hoc orbe & Ecclesia militante dependeant.

Gen. 1.

Petrus & Paulus velut sol & luna.

Qui de sole & Luna Philosophi olim locuti sunt, non errarunt, mea quidem sententia, cum duos illos planetas, oculos mundi nuncuparunt, ad imitationẽ oculorum qui in humano corpore conspi-

conſpiciuntur, atque hoc illos nomine Ioan. Chryſoſtomus nuncupare non eſt veritus; eiuſdē quoq; opinionis fuit in Hexaemero S. Ambroſius. Quod illi de mundo, equidem mihi potiori iure de Eccleſia dicere poſſe videor, & non ſine ratione, aſſerere, magnos hoſce Apoſtolos, ambo luminaria maiora, duos mundi oculos extitiſſe. Atque vt homo nonniſi oculorum adminiculo videt, incedit, & omnes ſuas actiones dirigit & gubernat, ita quoque vniuerſum Eccleſiæ corpus nihil omninò in fide videt, non incedit per viam ſalutis, nec ea quæ ſalutis aut religionis ſunt, quā ſub horum Apoſtolorum ductu & auctoritate, procurat aut ſectatur. *Hom SS. in Ioann.*

S. Bernardus duorum illorum Principum terrę laudes & præconia proſecutus, inter ceteros quibus illos exornauit titulos ait, *Duo mundi lumina:* præterquam quòd conceptus hic illis Chriſti verbis fundatus ſit, *Vos eſtis lux mundi*, experientiâ quoque poterit confirmari; nam vt de Petro interim taceam, Quæ fax, quis oculus, ecquæ lux fuit Paulus? ecquam claritatem, quem ſplendorem, quem fulgorem luna hæc per gentilitatis tenebras diffudit? Quis populus adeò barbarus, quæ natio incognita & abſtruſa, quis mundi angulus adeò remotus, qui de ſcientia illius, virtute & vita loqui non audierit? *Serm. de laudib. Petr. & Pauli.*

Apoc. 11.

Vndecimo Apocalypſeos capite, duo candelabra aurea, ſemper ardentia, & coram diuina maieſtate in terra collucentia deſcribuntur, *Et duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantia.* Quorumdam Patrum opinioni innixus dicere non verebor per duo hæc candelabra duos hoſce Apoſtolos deſignari, qui à primo vocatio- S. Petrus & Paulus candelabris Apocal. comparati.

vocationis suæ die, prædicatione & vitæ conuersatione, coram vniuerso mundo in medio Ecclesiæ lucere ac fulgere non cessarunt. Ecquod candelabrum fuit Petrus? ecquod Paulus? Certè de ipso illam Christi sententiam repetere licet, *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Nam lampas hæc virtutis & doctrinæ, quæ in illo accensa erat, abscondita non fuit, aut sub modio collocata, sed velut in sublimi candelabro posita, per omnia loca lumen sparsit, & ab omnibus qui in domo Dei, id est Ecclesia commorabantur, visa est.

Matth. 8.

Item duabus oliuis Zachariæ.

Zacharias Propheta de duabus oliuis locutus est, quas vidisse se ait, è quibus oleum ad lampadem quamdam fouendam effluebat, *Et duæ oliuæ super illud; vna à dextris lampadis, & vna à sinistris eius.* Cum visionem hanc diligenter mecum perpendi, & omnes illius partes examinaui, si per lampadem intelligere liceat Ecclesiam, vtpote quæ visibilis sit, ac de qua dictum à Psalte, *In sole posuit tabernaculum suum;* dicere audebo, per duas hasce oliuas, duos Apostolos nostros commodè exponi posse, illi enim sunt duæ illæ oliuæ, quæ virtutis, charitatis, prædicationis, doctrinæ oleum suppeditarunt, quod Ecclesiæ lampadem etiamnum lucidam & resplendentem reddit; & Paulus præsertim, qui ad mysteriorum claritatem, olei & lactis virtutum plurimum, ad enutriendos fideles subministrauit.

Psal. 18.

Quin amplius hanc materiam prosequẽdo, huc etiam traham, quod in Canticis sponsa dilectum suum allocuta dixit, *statura tua assimilata est palmæ & vbera tua botrus.* E quo inferre licet, quod quemadmodum sponsus vbera habet, sponsa id est

Cant. 7.

Ecclesia

Ecclesia non minus habeat, sed gratiæ, scientiarum, doctrinæ, aliarumq; perfectionum lacte plena; duo porro hæc Ecclesiæ vbera Apostoli nostri sunt, qui velut duo vbera plenissima ac turgentissima vniuersum orbē scientiæ & doctrinæ lacte enutriuêre. scriptura hunc conceptum suggessit ac confirmat: audite enim vt Petrus vber suum exerens clamet & omnes ad lactendum inuitet, *Quasi modò geniti infantes, lac concupiscite.* Videte quoque, vt Paulus Corinthios prædicationū suarum lacte enutriisse se glorietur, *Lac vobis potum dedi, non escam;* &c. 1. Pet. 2.

Cur verò putetis Paulum prædicationes suas lacti assimilasse? anne ob verborum qua vtebatur suauitatem? anne ob candorē & vitæ innocentiam, cuius lactis est symbolum? anne ob teneritudinem, imbecillitatem & infirmitatem illorum, quos imbuebat, quique fortioris & durioris escæ capaces non erant? Verisimilia quidem omnia hæc: sed tamen aliò illum respexisse crediderim, cuius conceptum ac mentem vt intelligatis, memineritis oportet Deum per Prophetam Esaiam omnes ad bibendum inuitantem, hîc vsum verbis, *Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, emite gratis vinum & lac.* Trium hoc loco liquorum habetur mentio, aquæ, vini & lactis; quæ tria triplicis etiam scientiæ & cognitionis sunt symbola, naturalis, humanæ, ac diuinæ. Per aquam igitur naturalis scientia intelligenda venit, per vinum humana, per lac verò diuina: Paulus itaque vt se non naturalem vel humanam scientiam, sed diuina omnia, quæque ad fidem, Religionem & animarum salutem spectarent, edocuisse ostendat, nonnisi lac illis in potum se dedisse, id est, nonnisi diuina docuisse 1. Cor. 3. Isai. 55. Triplex scientia.

teſtatur. Exclamabo igitur, O magnum, ſanctum & admirabilem prædicatorem!

Sed pergamus in concionatorijs dotibus recenſendis; tertia quam in Eccleſiaſte requiri perfectionem declarauimus, zelus eſt & charitas; per hanc enim vir probus conſtituitur; ſcientia quidem doctum illum efficit, at ſola charitas bonum; & quicumque hac virtute concionator fuerit deſtitutus, flocci non fecerim. Audite, vt hoc Paulus noſter confirmet & ſuo exemplo manifeſtet, *ſi linguis hominum vel angelorum loquar, charitatem autem non habeam, nihil ſum*: id eſt, Quàuis Angelica inſignitus eſſem eloquentia, & Cherubinorum donatus ſcientia; ſi vnica mihi defecerit charitas, doctrina mea & prædicatio nihil omninò eſt.

Charitas concionatori neceſſaria.

1. Cor. 13.

Quis porrò maiorem feruentioremque caritatem oſtendit quàm Paulus, vtpote qui anathema pro fratribus ſuis eſſe optârit, *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis*, &c. in quo te imitatus eſt Domine, animarum noſtrarum redemptor, qui pro nobis maledictum, vt Prophetæ & Paulus noſter teſtantur, fieri non exhorruiſti, *Factus pro nobis maledictum.*

Rom. 9.

Gal. 3.

Duplex in anima illius æſtuabat charitas, hinc erga Deum, illinc erga proximum. Prima exclamare illum cogebat. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* aut ab obſequio illius abſtrahet? Eſſe tradit Plinius lapidem, quem qui de lapidibus ſcripsêre Areſtin appellant, qui vbi ſemel in ignê coniectus fuerit & ignitus fuerit, aqua vel vento aut alia quapiam ratione nequit extingui. Hunc ita Poëta deſcripſit.

Rom. 8.

Ferreus hic color eſt, naturæ mira poteſtas,
Nam ſemel accenſus ſuſceptos detinet ignes,
Extinguiq; nequit.

Talis

Talis reuera Paulus noster extitit charitate & amore erga Deum inflammatus: cùm enim semel cor eius cælesti hoc igne succensum esset, nulla id formido, pauor nullus, nullum tormentum aut persecutio quępiam ipsum extinguere potuit.

Adeo siquidem anima illius æstuabat, & cor ita caritate accensũ erat, vt diceret non se, sed Christum in se viuere, quem velut alterum se complectebatur, *Viuo autem, iam non ego, viuit verò in me Christus.* Verumque axioma hoc in se fuisse ostendit, quo dicitur anima magis esse vbi amat, quàm vbi animat; eius enim anima magis cum Christo in cruce erat, quem ex toto corde & mente diligebat, quàm apud illum in proprio corpore, quod animabat & viuificabat.

Magna Pauli charitas erga Deum.
Gal. 2.

Propter charitatem erga proximum, quot regiones peragrauit, quot itinera confecit, quot maria, ad animarum salutem comparandam, enauigauit? Modò illum Antiochiæ videas, modo Lystris, modò in Pamphylia, modò etiam Romæ, alijsque locis innumeris. Quot ille labores subijt, quot afflictiones pertulit, quot pericula adijt in quot discriminibus, ad Euangelium anuntiandum, idololatras conuertendos versatus est. Audite vt hoc ipse ad Corinthios enarret, *In itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, &c. in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate*, &c.

Magna charitas illius erga proximũ.
2. *Cor.* 11.

Esse docent naturaliũ rerum scriptores pisciculum echineida vel remoram appellatum, qui maximas in mari sistere naues potest, sale verò conditus si fluuijs, puteis, & mari inijciatur, aurũ ad se trahere, quocunq; demũ loco reperiatur. huiusmodi piscis exstitit Paulus, cũq; remoræ instar

Echineis pisciculus.

tot peccatrices animas in mundi huius mari stitisset, tandem sale tribulationum cōditus, aurum conuersionis in mari; fluminibus ac torrentibus mundi, id est à peccantium cordibus, attrahere potuit.

Fuit hauddubiè magna illa charitas, quæ tantam illi audaciam & dexteritatem in corripiendis peccatoribus dedit. Emunctoria Tabernaculi ex auro fieri iussit Deus, *Emunctoria quoque & vbi quæ emuncta sunt extinguentur, fiant ex auro purissimo, &c.* Emunctoria symbola sunt reprehensionum, dicere porrò mysterium vult, eum qui alios reprehendere vult, totum aureum, id est charitate plenum, qualis hic Apostolus fuit, esse debere.

Emunctoria symbola reprehensionum.

Hæc eadem erat charitas, quæ, Sanctum Petrum vt coargueret, illi animum dedit, vti in Epistola ad Galatas ipse testatur, *Cum autem venisset Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Est quippe insignis caritatis actus, superiores reprehendere, modò id cum modestia fiat; nec aduersariorum nostrorum blasphemiis hic credendum, asserētium Paulum peccasse mortiferè, dum Petro in faciem restitit; hoc enim è charitatis zelo factum est; nec Petrus hic etiam peccauit, qui ad euitandum scandalum Iudæos cum Gentilibus conuersari nolebat, nisi forsan hic Petrus venialiter peccarit.

S. Paulus non peccauit Petrum coarguendo.

Videte igitur, Auditores, duos Apostolos nostros ambos magnos, vnum auctoritate, alterum prædicatione, qui fidem nos edocuerunt, & modò pro nobis in cælo intercedunt. Nec petendum est quomodo, si enim Petrus fraudem & imposturam Ananiæ & Sapphiræ cognoscere potuit, imas etiam & intimas cogitationes intueri, credendum

Act. 5.

dendum est multò illum melius faciliusque scire ea, quæ hoc in mundo contingunt, & pro nobis Deum deprecari cùm nostra negotia perspecta habeat. Longius, enim interuallum est inter cognitiones humanas & penita cordis penetralia, quàm inter cælum & terram. Ac deinde notate quid Paulus dicat, *Ex parte hic cognoscimus, ex parte prophetamus, cùm autem venerit quod perfectum est*, Id est quidquid hic scimus & cognoscimus nonisi media & imperfecta scientia est; at in cælo sciētia perfecta futura est. Dicere vult igitur Paulus, Beatos omnia in cælo videre, quin & illa quæ hic in terra fiunt, finem verò faciam si miraculum illud celebre hic obiter attulero. 1. Cor. 13.

In Actibus Apostolorum scriptum est, Petrum & Ioannem ascendisse in templum, & ad portam speciosum claudum eleemosynam ab ijsdem petijsse, ac Petrum ei dixisse *Aurum & argentum non habeo, sed respice in nos; quod autem habeo hoc tibi do, surge & ambula.* Quotquot hic sumus auditores, claudi sumus ad portam templi, id est Ecclesiæ militantis, quæ triumphantis porta & introitus est, iacentes. Fingamus igitur Ioannis loco Paulum, & Petrum cum illo hodie templum ascendere; eleemosynam ab illis postulemus, & misericordiam imploremus supplices. Omnes enim claudicamus, si enim ab vno latere incedamus recti, altero sumus claudi, si prælatus hic à latere doctrinæ rectè incedat, à latere prædicationis claudicat, eo quod prædicare nolit, si diues hic quantum ad prudentiam perfectus sit, in misericordia claudicat. Act. 3. Omnes hac in vita claudicamus.

Stipem igitur ab illis postulemus, clamemus post illos supplices & in terram prostrati, ipsi vicissim dicent, *respice in nos*; oculos in nos conijci-

te circumundique, nos intueamini, aurum & argentum non habemus, hæc enim contempſimus, *Ecce nos reliquimus omnia.* Quod autem habemus, hoc vobis damus: quam modo habemus gloriam vobis offerimus, vobis optamus, & precibus noſtris impetramus. Surgite ergo & ambulate. Surgite à vitijs ad pœnitentiam, ad contritionem, perque virtutes & bona opera incedite.

O glorioſi Apoſtoli, totius vniuerſi lumina, Euangelij buccinæ, religionis axes, Eccleſiæ fulcra, principes terræ, hactenus aurum & argentum, honores & diuitias à vobis poſtulauimus, ac velut pueri, in orationibus noſtris luteas & ſputeas domos, vt ait ſcriptura, ædificauimus. At cũ vos contemplamur, & in vos reſpicimus, omnia hæc meram vanitatem, eſſe agnoſcimus. Petimus igitur ea quæ habetis, id eſt, qua fruimini gloriam, non quod veſtrum ſit eam elargiri, nam *gratiam & gloriam dabit Dominus,* ſed interceſſionibus veſtris nobis eam impetrate, precibuſque veſtris efficite, vt poſtquam hic in terra fidem quam nos edocuiſtis integram & inuiolatam ſeruauerimus, tandem aliquando in cælo mercedem & remuneratioñẽ nãciſcamur, beatitudinem ſcilicet ſempiternam & gloriam ſine fine manſuram, ad quam nos Pater & filius & Spiritus ſanctus deducere dignentur.

AMEN.

IN FE-

IN FESTO ASSVMPTIONIS DEIPARÆ VIRGINIS.

Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens? &c. CANT. 6.

FIGVRA.

MAGNA illa, prodigiosa & admirabilis nauis, Noëi inquam arca, postquam longo tempore diluuij aquis, fluctibus & tempestatibus agitata, procellis & tempestatibus concussa, innatasset, in montibus ARMENIAE tandem stetit. Hodie vero videmus gloriosam Mariam Virginem, veram arcam, quæ verum Noëum saluatorem & restauratorem totius vniuersi tulit, postquam longo tempore super aquas & miseriæ & tribulationum vitæ huius, tentationum ventis pulsata, & tot tantarumque tempestatibus ac procellis aduersitatū agitata, natasset, in montibus æternis substitisse. Est hoc festi gloriosæ Assumptionis occasio & subiectum, subiectum triumphis & mirabilibus plenum, subiectum quod homines simul & Angelos ob reginæ suæ coronationem recreat & gaudio replet. Tu verò sacratissima Virgo, quæ hodie instar auroræ ascendis, quæ pulcra vt luna es, electa vt sol, & terribilis vt castrorum acies ordinata, cùm de tuo hic honore agatur, tua gloria in aciem hic veniat, nobis gratiam impetra, opem cælestem implora, cymbam hanc nostram dirige, cumque hodie te Angeli cœlum ingredientem

noua

noua quadam salutatione compellent, nos veteri te salutatione, quæ tibi olim ab Angelo Gabriele impertita fuit, compellabimus, communi voce dicentes.

AVE MARIA.

Mirabilia Apellis opera.

Magnus ille, celebris, & admirabilis pictor Apelles, de quo tanta tradit, quemque tanti olim fecit Antiquitas, vt nomen suum ad posteros egregio quodam opere transmitteret, Venerem quandam pingere voluit, quam vt perficeret & omnibus numeris absolutam redderet, decem ipsos annos in illa depingenda impendit. sed tantum huc contulit ingenij, laboris, industriæ & artificij, nullum vt simile opus à quoquam fuerit aliàs elaboratum: adeo vt, cùm publicè Athenis spectanda proposita esset, & omnes eam extollerent & pro dignitate admirarentur, vtpote quæ omnium animos & oculos simul raperet; iuuentus Atheniensis in eius amorem exarserit, quamobrem visum senatui, ad desideria lasciuorum, & lubricorum cupiditatem restinguendam, imaginem tollere, eamque in loco aliquo non ita patulo ponere, ne quam fortè reip. corruptionem afferret, & adolescentum animos nouo cupiditatis fomite succenderet.

Mariâ nulla imago pulchrior.

Magnum hoc & stupendum artis & naturæ miraculum: sed non sunt huic imagini cogitationes vestræ ita affigendæ, auditores, vt auellere nequeatis, nam quid aliud longè dignius admirari & obstupescere par est. Videre quippe hic licet opus centuplo perfectius, admirabilius & subtilius: videre licet inquam pulcherrimam, elegantissimam, perfectissimam imaginem, qua nulla in mundo vnquam conspecta fuit dignior. Imago hæc Deipara est, non Dea impudicitiæ, & lasciuię

vermis

vermis, sed sacratissima Maria Virgo, omnis castimoniæ regina. Qui eam depinxit pictor Spiritus Sanctus est; quod impensum est tempus, quinque annorum excedit millia; sed opus ipsum & imago adeo præclara sunt, vt cùm in die natiuitatis esset in terra ad spectandum proposita, & hodie in die Assumptionis in cœlum euecta, totus orbis obstupescens confiteatur nihil se vmquam simile conspexisse, vnde canit Ecclesia.

Nec primam similem visa est, nec habere sequentē 3.Reg.10.

Libro tertio Regum dicitur Salomon regium construxisse thronum, idque ex ebore, & auro mundo eum côuestijsse: & ecce addit scriptura simile nihil vmquam conspectum fuisse, *Non est factum tale opus in vniuersis regnis.* Regū rex Deus cùm virginem hanc côderet, quæ veri Salomonis Christi esse debebat thronus, eamque ex ebore castitatis efformaret, & mundissimo caritatis auro conuestiret, tam luculentum id opus fuit, nihil vt in omnibus mundi regnis simile apparuerit, nec in Angelorum regno in cælo, nec hominum in terra. Deipara throno Salomonis assimilata.

Scriptura de templo Salomonico agens, res tam nouas & admirandas profert, vt nisi credere teneremur, quòd Dei verbum sit fallere nesciū, incredibilia crederemus, quod nimirum, *Aedificarunt eam annis septem*; cùm tamen quotidie septuaginta millia onera portantium, & octoginta millia latomorum in eo occuparentur. Ipse quoque ædificij fabricator & constructor dicebat, *Grande opus; nec enim homini præparatur habitatio, sed Deo.* Sane quicumque magnitudinem, maiestatem, & quidquid in prædestinatione & perfectione Virginis huius peractum est, propius intueri vo- 3.Reg.6. 3.Reg.5. 1.Par.29.

eri voluerit, quòd quinque annorum millibus & amplius in eius consummatione laboratum sit, quodque vniuersa Trinitas in ea perficienda allaborarit, meritò Salomonis hæc verba repetere potest, *Grande opus*, admirabile, & nonnisi ab omnipotentis Dei manu profectum; nec proinde mirum cuipiam videri debet, si opus sit admirabile, *neque enim homini præparabatur habitatio, sed Dei filio*, cuius illa esse Mater debebat.

Quamobrem D. Thomas cum eius mirabilia, dotes, gratias, & perfectiones considerasset, tandem concludit, ipsum quoddam omnipotentis Dei opus, & singulare quidem exstitisse, sed perfectum adeo & admirabile, vt Creator ipse maius aut perfectius aliquod efficere non posset. Omnipotentiam enim Dei examinans, & inuestigans, num agens illud infinitum & æternum, pulchriora & præclariora quædam facere posset quàm ea quæ fecisset, & mundum aliquem hoc ipso quo fruimur perfectiorem fabricare, concludit tandem & asserit, posse. Tria tamen ab ipso facta tam perfecta, vt inposterum perfectiora excellentioraùe efficere nequeat; scilicet ipsam, quam Beatis parauit gloriam & cõpensationem; deinde Iesum Christum in quantum erat homo; denique gloriosam Deiparam Mariam: nam vt priorum ratio omittatur, creaturam aliquam Deus altiùs eleuare non poterat, aut maiorem ei honorem, gratiam aut perfectionem conferre, quàm creatoris illam matrem, & cœli terræque reginam constituere. Quod ipsa Virgo etiam obstupescens, alios admirari etiam cogens ait, *Quia fecit mihi magna qui potens est*, Quasi diceret, magnificare Dominum debet anima, eiusq; poten-

1.p.q.25. ar.4.

Deipara opus Dei primarium

Luc.1.

potétiã deprædicare, quod in me magna patrarit, & sanè (virgo sacratissima) ita magna &, eximia, nihil vt maius digniusue dici aut fingi potuerit.

Et sanè omnipotens Deus magna in Virgine hac fecit; primo in eo quod gloriam illius spectat, illam hodie super omnium tum Angelorum tum sanctorum gloriam extollendo. deinde etiam quo ad gratiam; vtpote cui maiorem ampliorémque hac in vita gratiam quàm omnibus simul creaturis communicarit: tum denique quò ad naturam, plura siquidem illi merita ac dotes maioremque pulchritudinem contulit, quàm alteri cuidam mulieri, quæ hac aliquando in terra vixerit. Fuit scilicet Deipara vera Apellæa imago quæ in admirationem amorémque omnes omninò homines pellexit. Ita hoc prædixit Psalmographus, *Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis*. Id est, Ita te, Virgo perfectionibus locupletabit Deus ac ditabit dotibus, vt ditissimi quique quos orbis fert, easdem sint admiraturi, magnumque sibi honorem exhiberi putaturi, si vultum tuum adorare & colere posse illis contigerit.

Magna Deus in Virgine fecit per gloriam, gratiam & naturam.

Psal. 44.

Dionysius Areopagita, cùm audiuisset tantam è virginali hoc vultu elucere pulchritudinem, patriam reliquisse dicitur, & in Iudæam venisse Deiparam visurus: quam mox vt vidit, maiorem è vultu illius pulchritudinem emicantem conspicatus est, quàm ab alijs audiuisset; quare illam demiratus, & venerandum vultus maiestatem ex oculis & fronte promicantem veneratus ingenuè confessus est, se, nisi diuinitaté quandam in cælo latitanté docuisset fides, aliud in terra numẽ prę ter hoc ipsũ nõ adoraturũ, credebatq; nullũ diuinius in terra subiectũ posse & augustius reperiri.

Iudicium Dionysij de Deiparę pulchritudine.

Mili-

Iudith. 10. Milites Assyrij, interea dum Bethuliam obsiderent, visa Iudith viduæ pulchritudine capti fuêre; quin & ipse Imperator Holofernes, mox vt in conspectum eius venit, oculorum illius illicio inescatus est, & confessus, similem aut parem se numquã conspexisse, *Cumq́, intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes.* Nulla fuit cum Deiparæ pulchritudine Iudithæ pulchritudini affinitas, comparatio nulla; fuit enim totius vniuersi admiratio, naturæ stupor, omnisque tum cælestis tum terrenæ venustatis ornamentum. Atque ideo fideles omnes Ecclesiæ militantis milites, qui eamdem vel internis cogitationum oculis videre potuere, confestim vultus illius pulchritudine, & animæ dotibus capti & illecti fuerunt, vt liberè aperteque confessi sint, nihil vmquam solem vidisse admirabilius; atque hinc extra se rapti, inque illius affectum transformati, suum illi obsequium, affectum & cultum lubenter meritoque, ab eo momento, dedicarunt.

Iudith pulchritudini præfertur B. Virgo.

In officijs Cicero de virtutis venustate ac splendore loquens, tam venustam eam & eximiam esse tradit, vt, si humanis cerni posset oculis, admirabile sui in animis hominum excitaret desiderium, atque omnes in amorem suum pertraheret. Quod orator ille de virtutis dignitate, mihi potiori iure de Deipara virtutum omnium regina dicere licuerit; dico igitur tantum illam pulchritudinis in vultu, tantum in animo gratiarum continere, nullus vt vmquam propiùs illam; sit intuitus, qui non eamdem admiratus sit, & eius exemplo virtutum ac vitæ imitationem fuerit incitatus. Non loquar hic de hominum stupore, non dicam

dicam quomodo eam creaturæ omnes sint demiratę, quò ad Angelorum admirationem, stuporem meritorumque illus prædicationem descendam. Audite enim vt illâ cælum subeunte, admirantes, consternati, perculsique clament. *Quæ est ista, quæ pregreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol?* Subiectum hoc & thema meæ panegyreos, quam vt debito ordine prosequar, primò mortem & assumptionem Deiparæ proponam, deinde illius ad cælos ascensum describam; & gloriæ magnitudinem recensebo.

Nonnullorum opinio Virginem vnà cum filio exstinctam

Principiò igitur, quamuis historici non conueniant in mortis Deiparæ tempore & circumstantijs recensendis, omnium tamen simul opinio est, vnà cum filio illam non exspirasse, vti nonnullorum scriptorum sententia fuit, sed longo post illum tempore mortem obijsse; quod mysterij huius & historiæ summa est & breue compendium. Certum quidem est ac manifestum, nullum in sacris litteris reperiri locum, qui Virginem mortuam doceat, adeò vt credere possemus, numquam illam mortuam fuisse, vti indubitatè Enoch, Eliam, & Ioannem Euangelistam mortem *Apoc. 12.* non sensisse credimus, qui tamen in fine sæculorum morituri sunt, vt ipsa Apocalypsis tradit, cum nullum scripturæ haberi possit testimonium *Hebr. 9.* quod refragetur: Discimus quidem generaliter è sacris litteris Omnibus mortem oppetendam, *Psal. 118.* *statutum est omnibus hominibus semel mori*, ait Apostolus, & *quis est homo qui viuet, & non videbit mortem?* canit Dauid: at hunc aut illum mortuum esse; non traditur. at è contra è scriptura erui potest, aliquos nondum obijsse. Verum sacra & sancta docet traditio, quæ per tot iam se-

Traditione constat

cula inuiolata permansit, virginem verè obijsse. Traditione igitur id constat, non verò è scriptura.

Virginem obijsse.

Dicere verò vnà cum filio illam obijsse in tristi Caluariæ tragædia, Scripturæ simul & Euangelistis aduersatur. Constat enim Sacratissimam Virginem, filio patiente & in crucem sublato, iuxta crucem firmam infractamque constitisse. Quin & in Actis Apostolorum traditur, illam post filij ascensionem vnà cum Apostolis in die Pentecostes DEVM orasse, *Hi omnes erant perseuerantes in oratione cum mulieribus & Maria Matre Iesu & fratribus eius.* Ad hæc Ecclesiasticæ historiæ docent, Dionysium Areopagitam illius videndæ causa in Iudæam profectum, eamque tot à morte filij annis in terra conspexisse.

Virginem vnà cum filio obijsse Euãgelio repugnat.

Igitur vnà cum filio non est mortua, sed longo deinde pòst tempore: idque duas ob rationes prægnantissimas; primam quæ ipsam spectat, alteram quæ nos; vt scilicet ipsa, merita varia coaceruaret, ac velut fascem colligeret: cùm enim vita hæc ad merendum concessa sit, hinc diutius viuere illam permisit Deus: nostri verò respectu, vt hac ratione varijs hæreticis via obstrueretur, ac præsertim Manichæis, credentibus Christi corpus verum non fuisse corpus, sed phantasticum, euanidum, apparens, aëreum: quos vt conuinceret Christus, Virginem ac Matrem suam in terra commorari voluit, vt fidelis ac vera testis foret, omnesque illam conspicati sibi persuaderent, filium verum ac reale corpus habuisse, quale habere matrem videbant.

Cur Virgo post filium vixerit.

Aliam

Aliam adhæc rationem adfert Anselmus, docetque idcirco vitam illi productam, vt in filij absentia Apostolos, ceterosque fideles edoceret, Ecclesięque solatio foret. Prouidit solerter haud-dubiè natura, vt Sol & Luna numquam simul à terra absint; adeo vt Sole absente Luna radios & lumen diffundere soleat. Maior etiam fuit sapientia naturæ ipsius auctoris in Ecclesiæ suæ bono procurando; censebat enim, rationi consentaneum non esse, vt Christo sole Iustitiæ in cælum sublato, Luna, id est Deipara, quæ pulchra vt Luna, simul cùm ipso in cælum ascenderet; mansit hæc igitur superstes, ad Ecclesiam illustrandam, & fulgore suo illuminandam. *Lib. de excellent. Virg.*

At quo mortis genere sacratissima hæc Virgo occubuit? nonnulli, Martyrio & morte violenta illam exstinctam credũt, verbis illis Simeonis innixi, *Tuam ipsius animam doloris pertransibit gladius.* At falsum hoc est, & contrarium figuris affirmari potest. Nam in Deuteronomio Moysi præcepit Deus, *Aedificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus quos ferrum non tetigit.* Vti Deus ferrum tangere lapides altaris vetuit, ita & Virginis huius membra. **Opinio nonnullorum Virginem morte violenta obijsse.** *Deut. 27.*

Libro tertio Regum velut miraculum refertur, numquam malleum, securim, serram, aut aliquod ferramentum in Dei domo esse exauditum, interea dum ædificaretur, *Malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo Domini, dum ædificaretur.* Ita quoque gladius nullus, nulla violentia, aut cruciatus in Virginis huius corpore, quod vera Dei domus, cum ex hoc mundo decederet, fuit exauditus. *3. Reg. 6.*

Dicendum igitur, alijs curiositatibus relictis, filij sui morte eam exstinctam esse, quod **Virgo morte filij sui exstincta est.**

hac ratione probo, Eamdem quam filius vitam vixit Virgo, eâdem ergo qua ille morte exstincta: non quòd eamdem Christum & Matrem animam habuisse velim, sed eo modo, quo dicitur in Actis, *Credentium vnum & cor & animam fuisse*; idque
Act. 4. ob magnam vnionem communionemque, quæ inter primitiuæ Ecclesiæ fideles erat, amor porrò & vnio Christum inter & Matrem adeò perfecta erant, vt vna amborum vita esset; Atque vt de se Paulus ait, *Viuo ego; iam non ego, viuit verò in me*
Gal. 2. *Christus*; ita Virginis anima filio sic vnita erat, vt meritò parodicè dicere posset, *Viuo ego, iam non ego, viuit autem in me filius*. Cumque vita filij vixerit, sequitur etiam, morte illam filij occubuisse.

1. Reg. 18. Tanta Ionathan inter & Dauidem fuisse scribitur coniunctio, vt anima Ionathæ animæ Dauidis agglutinata amoris visco diceretur, *Anima Ionathæ conglutinata erat animæ Dauidis, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam* &c. Quàm igitur magnus fuisse amor Virginis erga filium credendum est? an non dicendum, Mariæ animam animæ Iesu adhæsisse agglutinatam, filiumq; à matre velut animam suam dilectam? Adeò vt vnâ parte exstinctâ, alteram eodem vulnere occubuisse credendum sit. Atque hæc fuit Simeonis Prophetia, qui Virgini hoc mortis genus prædixit, dicens, *Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit*. Loci huius interpretes hoc modo illum exponunt, spiritualis passionis gladius, id est tormenta crucis, animam tuam transuerberabunt, ad mortem vsque te sauciabunt, & verbo vt dicam, morte filij tui occumbes.

Dauidis & Ionathæ amor.

Luc. 2.

Simile. Cùm vehemens quidam ictus & magna violentia corpori infligitur, sæpè ipsum traijcit & transad-

transfadigit, vt & proximè adſtans eodem ſæpè vulneretur. Ita quoque tormenta crucis tanta violentia inflicta, non modò Chriſtum in cruce mori coëgerunt, ſed & glorioſæ Virginis animam, quæ filij ſui animæ conglutinata erat & cruci quàm proximè adſtabat, tranſuerberarunt.

Aliud.

Cerui venatorum ſaucij iaculis, in ipſo mori loco quamprimùm non ſolent, ſed per agros & auia fugientes, letale corpore nihilominus vulnus tenentes, procul à venatoribus emoriuntur. Mors venatrix quædam cruenta cùm in ipſo Caluariæ loco magnum illum ceruum, Ieſum Chriſtum occidiſſet, & eodem ictu præclaram illam ceruam, Deiparam ſcilicet, vulneraſſet; ipſa tamen eodem in loco non exſpirauit, ſed à monte Caluariæ fugitans, & animo ferale & letale hoc vulnus fouens, nonniſi aliquot poſt annos mortua eſt.

Mors venatori ſimilis.

Ariſtoteles litteris prodidit, ceruos Cretenſes, cùm telo ſe vulneratos ſentiunt, quamprimum dictamnon quærere, quam herbam vbi guſtarint, & iacula ſtatim excidere & plagam coaleſcere. Nullum Chriſtianum eſſe crediderim, auditores, qui non, vbi oculos in crucem coniecerit, & Dominicæ paſſionis ſupplicia perpenderit, compaſſionis telo intrinſecus in animo ſaucietur: ſed ceruis hiſce Cretenſibus perſimiles ſumus, vt enim vulnus hoc ſalutare ſenſerimus, ad mundum quamprimùm conferimus, dictamnum conſolationum mundanarum, vanitatum ineptiarumque ſæcularium quæſituri, atque ita clauium, ſpinarum, & lanceæ ſenſum doloremque, quæ cor noſtrum ad mortem vſque vulnerant, reijcimus; at glorioſa hæc Virgo ad mortem vſque ſemel vulnerata, nullum deinde medica-

Ceruorum Cretenſiũ aſtus.

mentum aut remedium quæsiuit, sed religiosè semper plagás suas seruauit.

At qua tandem morte exstincta est? morte filij. porrò vt ille ex amore & liberè ac sponte mortem oppetijt, ita idem quoque de Virgine cogitandum. Hæc scilicet est Magni Alberti opinio, *Virgo præ amore & sine dolore mortua est*. Scio Christum Dominum infinita tum in corpore tum in anima tormenta perpessum esse: quoad animam quidem, proponite eum vobis in horto gementem & afflictum, ac præ animi amaritudine dicentem, *Tristis est anima mea vsque ad mortem*: quoad corpus verò respicite illum in cruce constitutum. Sed non satis erant hæc omnia ad illi vitam eripiendam, sed solus ei amor vitam eripuit. Testatur hoc in Euangelio dicens, *Animam meam pono*, id est morti me offero. Neque enim audebat ei mors vincula inijcere, eumque comprehendere; atque ideo *inclinato capite tradidit Spiritum*; quem non mors violenter abstulit, sed vltrò, spontè, libenterque emisit. Ita quoque Amor Virginem hanc mori coëgit; sancta quippe & cælestis hæc passio ita corpus hoc nobile inuaserat & occupârat, vt tandem ipsam prostrauerit, & animam exire compulerit.

Virgo præ amore mortua.

In suo Mariali.

Matth. 26.

Ioan. 10.

Matth. 27.

Ignis nube velut carcere quodam conclusus, non quiescit, donec erumpat & violenter sibi exitum paret. Ignis amoris est Symbolum, qui in animo Virginali inclusus & accensus, non prius cessauit, quàm animæ exitum è corpore, quod illam captiuam detinebat, pararit. Amor siquidem & mors eiusdem sunt potentiæ ac virium, & imperio dominioque pares. Vnde Cantica, *fortis est vt mors dilectio*. Quasi dilectæ diceret

Simile.

Cant. 8.

ret sponsus, Tanta amoris tui & dilectionis vis est ac robur, quanta mortis, & iurare ausim, mortem illum mihi illaturum, vitamque erepturum.

Amnon Dauidis filius sororis suæ Thamaris amore dum inardesceret, elanguebat & tantum non emoriebatur. vnde dicitur. *Ita vt propter amorem eius ægrotaret.* 2. Reg. 13. Si amor lasciuus & impudicus tantarum apud stolidos Veneris clientes virium est, quantarum amor sanctus, purus & diuinus est futurus? annon ille Virginem elanguere, & tabescere coëgit, animamque à corpore & vitam à corpore violenter abstulit? adeò vt morte voluntaria spontaneaque exstincta sit.

Phænix omnium auium princeps, & Arabiæ Felicis incola, cum iam annis grauis vitam pertæsus est, ligna calida & benè olentia coaceruat, eaque solis radijs exponens, alas concutit, vt ignem concipiant, quo se aduri finit. Ita quoque Virgo nostra, vera mundi Phœnix, iam senior, aromatica crucis ligna, clauos & spinas coaceruans, & alis meditationis super eadem assiduè volitans, ignem amoris excitauit, (*Et in meditatione mea exardescet ignis*,) qui illam hic absumpsit, vt rediuiuam & sospitem in altero mundo sistat.

Mors Virginis morti Phœnicis collata.

Psal. 38.

Psal. 56.

Sed mortua quamprimum resuscitata est; ita porrò hoc prædixerat Psalmographus, *Exurge Psalterium & cithara, exurgam diluculo.* Scio Hieronymum, & Augustinum de Christi hoc resurrectione exponere; sed quid impe-

dit quo minùs etiam de gloriosa illius matre intelligamus? ipsa siquidem verum exstitit Psalterium, quod superius cecinit, docendo credendoque mysteria, & lyra, quæ & infimum tonum sonuit, tribulationes & aduersitates vitæ huius perferens, atque hæc ipsa diluculo surrexit, id est statim à morte, à corruptione quæ cæteris communis est, libera penitus & exemta.

Exod. 25. Arca è ligno incorruptibili constructa

Voluit in Exodo Deus Arcam fœderis è ligno Sethim, quod corruptionem nescit, compingi & construi. Gloriosæ Virginis corpus vera arca fuit, pacis & fœderis nostri Symbolum, quæ verum manna, & ipsum legis auctorem in se continuit, ac proinde ab omni liberum esse corruptione debebat, neu in cineres, quibus cetera hominum corpora obnoxia, conuerti. Prærogatiuam hanc & gratiam præsignârat Propheta cùm diceret, *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*, id est, Virginis nostræ corpus, quod penitùs sanctum erat, nec ab vllo vnquam peccato profanatum.

Psal. 15.

Propheta in Christi persona hæc ait, sed loco verborum *sanctum tuum*, vertunt nonnulli, *carnem meam*: quod Apostolorum Princeps Act. 2. de Christo interpretatur: quî fieri queat igitur, Virginis corpus corruptioni obnoxium esse, è quo suam Christus humanitatem acceperat? Ad hæc, si Prophetas quosdam in corpore simul & anima ad cælum sustollere potuit Deus, cur Virgini matri id ipsum denegârit?

Vnum est, sed non tanti momenti quod hoc impediat; generale scilicet illud decretum, aduersus vniuersum hominum genus promulgatum, *Puluis es, & in puluerem redigêris*. Nam multæ ab hac regula dari possunt exceptiones. Legimus

mus enim Eliam in curru igneo per aëra raptum, nullam corruptionem passum; vbi hic cineres & puluis? Docet etiam Genesis Enoch non apparuisse amplius, sed subitò disparuisse, nulla mortis, cinerumùe mentione factâ. Quamuis certum sit circa mundi finem illos morituros, vt docet Apocalypsis: Sed aliter se in Virgine hæc res habet; si enim anima illius contra vniuersalem illam regulam, *Omnes peccauerunt in Adam*, &c. speciali quadam gratia ab originali peccato præseruata fuit; cur non corpus quoque illius, eâdem gratiâ ab omni naturali putredine præseruetur? Quod figuræ Biblicæ facient manifestius.

4.Reg. 2.
Gen. 4.
Apoc. 12.

In excidio & euersione Ierichuntina cùm omnes domus & basilicæ ad terram deijcerentur & ferro & igni euerterentur, sola domus Raab conseruata fuit & sospes, quod Iosuæ exploratores occultasset. Audite militare decretum aduersus vrbem promulgatum, *Sitq; ciuitas hæc anathema, & omnia quæ in ea sunt Domino; sola Raab meretrix viuat cum vniuersis qui cum ea in domo sunt, abscondit enim nuntios quos direximus.* Ita quoque in generali generis humani excidio & euersione; in qua cœlesti decreto omnia hominum corpora cineribus adiudicata fuerant; sola Domus Raab, id est Deiparæ corpus, quod ipsum Iosuam, id est Christum Dominum, sacro vtero suo tulisset & occultasset, exempta fuit.

Iof. 6.

Virginis corpus cũ domo Raab comparatum.

Diluuio per vniuersam terræ superficiem sæuiente, si fortè memineritis, palatia omnia, vrbes, & integræ regiones, & quidquid in mundo esset, euersum & perditum fuit; at sola Arca Noëi tempestatibus, aquis, & vndis resistens, fluctuauit enatauitque incolumis. Ad eumdem modum Gen. 6.

in diluuio primæ illius condemnationis omnia hominum corpora, quæ viua animarum nostrarum domicilia sunt, pereunt & putrescunt; ac nullum, præterquam Virginis, post filij sui, quod vera illa Noëi Arca, enauigauit, & numquam fundum petijt, id est numquam in cineres & corruptionem redactum est. E sacra scriptura conceptus hic eductus est, *Tu & arca sanctificationis tuæ.*

Psal. 13.

Abiathar Sacerdos quòd cum Adonia aduersus Salomonem conspirasset, læsæ Maiestatis crimen ei condonans, rex ait, *Vir quidem mortis es; sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram Dauid Patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus in quibus laborauit Pater meus,* &c. Ita omnipotens Deus, videns Virginem sub conspiratione vniuersali aduersus maiestatem suam inita, & ab Adamo in paradiso terrestri tentata comprehendi, & proinde mortem & corporis putredinem mereri, gratiam ei præstitit, & prærogatiuam; quòd salutis nostræ arcam, id est sacram filij sui humanitatem, portasset.

3. Reg. 2.

Omnes filij Iob in morte primogeniti occubuerunt, corporaque eorum sub ruderibus ac ruinis domus obtrita, adeò vt nonnisi, qui rem nuntiaret, euaserit nuntius, *Et ego solus euasi.* Verus quidam Iob Deus est, cuius filij omnes sunt homines, quorum primogenitus ipse fuit Adam; quo moriente, omnes simul mortui sunt, omniumque animæ sub peccati originalis ruderibus sepultæ, corpora verò morti & cineribus adiudicata, *Omnes peccauerunt in Adamo & mortui sunt:* sola hæc euasit Virgo, ac sola dicere potuit, *& ego sola euasi*, in die conceptionis animâ ab originali peccato præseruatâ, & hodie corpo-

Iob. 1.

corpore illius à cineribus & corruptione exempto.

Solent apud Iudices ciuiles, eorum domus qui regni & Regum proditores fuêre, & aduersus eorum incolumitatem ac salutem conspirarunt, euerti & solo æquari; at fideles regum clientes & regni sospitatores, huic legi consuetudinique obnoxij non sunt. O diuina iudicia! Omnes nos Dei nostri proditores exstitimus, & aduersus Principis nostri maiestatem in paradiso terrestri conspirauimus, idcirco in criminis expiationem, domus nostræ, id est corpora, morte euertuntur & in cineres rediguntur, idque irreuocabili hoc decreto, *Puluis es & in puluerem redigêris.* At Virgo hæc, quæ nullam vnquam proditionem machinata erat, sed Deo suo & regi fida semper exstiterat, à legis huius rigore eximi debebat: ideoque corpus illius quamprimùm vt sepulcro illatum fuit, resurrexit, nec corruptionem aut putredinem sensit. Quomodo puniri soleant regũ proditores. Virgo semper Deo fidelis exstitit.

Augustus Cæsar cum Alexandriam Aegypti metropolim obsidionẽ premeret, eamdem euertere aut muros eius solo prosternere noluit, eam solùm ob causam, quòd Magnus eam Alexander excitasset & in suam habitationem delegisset. Non potuit igitur Magnus ille orbis Monarcha Deus, omnia corpora hominum euertens, & in cineres ac vermes redigens, pati, vt Virginis nostræ corpus periret & corruptioni succumberet, tam sancta inquam ciuitas, æterni Dei manu fundata, *Et ipse fundauit eam Altißimus*, & quam filius vnigenitus sibi ad habitandum delegisset. *Plutarchus.*

Legitur in Canticis, *Quàm pulchri greßus tui filia Principis, in calceamentis tuis.* De Virgine Cant. 7.

Dei-

Virgo duos egregios fecit gressus in mūdum veniens & hinc abiens.

Deipara, cælesti regina hoc interpretor, ac duo quos fecit passus pulchri supra modum fuêre, primus in conceptione, qui primus est passus ad vitam hanc ingrediendam; hunc illa fecit ab originali tunc peccato exemta; alter in obitu qui vltimus est quo è vita egredimur; at in quo tanta felicitas eius fuit, vt ne in terram decideret, cauere potuerit, id est ne corpus in cinerem ac puluerem conuerteretur. At gressus quem calceata & vestita fecit, nam ad cælum corpore vestita atque induta, præter aliorum beatorum consuetudinem ascendit. Hunc mihi conceptum S. Bernardus suggessit, qui per calceamentum hoc corpus intelligi vult, quo anima, non secus ac mortui animalis exuuijs induta est.

1. Reg. 30.

Adeò vt corpore simul & anima ad cælum ascenderit, eisdem quibus filius gaudens priuilegijs, cuius rei eximiam producam figuram. Dauid Amalecitas persequens eosdem funditus deleturus, iter suum, vti vellet, prosequi non poterat, quòd saucios aliquot secum duceret, & exhaustos, & ob viarum difficultates defatigatos; quibus præcepit, vt in tuto loco manerent, impedimenta, currus, arma, commeatum, & belli sarcinas custodirent. Interea cum alijs inimicos prosecutus est, quos profligauit, atque ita ad suos opimis onustus spolijs reuertit; at cùm ea iam diuidenda esset, magna lis & controuersia inter milites exorta est, num qui ad sarcinas & machinas mansissent, & hostem non vidissent, è præda participes esse deberent; quare cùm inter se litem dirimere non possent, Regem contentionis placuit arbitrum deligere, qui ait, *Non sic facietis fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus: æqua enim portio erit descendentis ad prælium & re-*

Insignis allegoria.

& remanentis ad sarcinas, & similiter diuident. Et *factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israël vsque in diem hanc:* In cruento & ferali illo Caluariæ conflictu, auditores, Iesus Christus Dominus noster inimicos debellauit, & solus dæmonem confregit, *Torcular calcaui solus, & de gentibus non fuit vir mecum,* ait Isaias; & Ieremias, *Fortis impegit in fortem, & ambo pariter ceciderunt.* Nemo victoriæ, quam de Satana retulit, aut Angelorum, Apostolorum aut Sanctorum aliquis, particeps exstitit: idcirco ad hoc designandum ab omnibus derelictus fuit; sola Virgo ad sarcinas mansit, sola ipsa iuxta crucem stetit immobilis, & sola fidem seruauit: non disputabo hic aut inquiram, num Apostoli eamdem seruarint nec ne. At in ipsa non defecit, sed fidelis exstitit: cùm igitur æqua debeat esse, & eorum qui castra tutantur, & eorum qui conflictum ineunt & sanguinem effundunt, portio; cumque Christus è conflictu nominis sui exaltationem, corporis glorificationem, & ascensionis suæ gloriam sit consecutus, sequitur, idem omninò ius iure meritoque in Virginem nostram competere. Atque hoc illi hodiè in Assumtione concessum, & eiusdem cum filio sortis esse iudicata est.

Isai. 65.

Ierem. 46.

Denique Virgo hæc vix exstincta est, quin filius eam suus in altum euexerit. Huius esse magnes naturæ dicitur, vt ferrum quocumque demum loco sit, ad se attrahat; ita lapis ille angularis, & de quo Paulus ait, *Petra autem erat Christus,* è summo cælorum habitaculo sacrum matris suæ corpus sepulcro inclusum, in cælum sustulit.

Tradunt Physici ciconias, dum cælum mutant, & ex

Ciconiarũ affectus in parentes.

& ex vno climate in aliud concedunt, parentes senio graues & viribus destitutos in humeros excipere, & in aliam regionem transportare feruentiorem. *Exurge Domine in præcepto quod mandasti.* Animalibus etiam brutis hunc instinctum indidisti, vt parentes colerent & honorarent. *Exurge Domine*, hoc amoris præceptum & effectum illius in gloriosa matre tua exhibe; atque ita potentiæ suæ alis matrem excitauit, & in cælum transtulit, iam mortem perpessam, & sexaginta quinque annos, vt communior fert opinio, agentem: decimo quinto enim ætatis anno peperit Christum, triginta tribus annos cum eodem conuersata est, ac quindecim post mortem illius annis, mortua est.

Mortua inquam morte miraculis & priuilegiis plena. Primò sine vllo dolore, & morbo nullo diuexata, vt quidem Ioannes Damascenus testatur: ita mortuus est Aaron in monte Hor, & Moyses in Monte Nebo, vnde ait Scriptura, *Mortuus est ibi Moses seruus Domini, iubente Domino non caligauit oculus, nec dentes illius moti sunt.* 2. Omnes Apostoli, qui tum temporis in mundo viuebant, diuino quodam miraculo illi morienti adfuerunt. Apud Lucam scriptum est, *Vbicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ*: Sacrum Virginis corpus Ierosolymis erat, & ecce in mortis illius articulo, aquilæ illæ imperiales, quæ per totum mundum volauerant, congregabantur. 3. Omnes illi morienti astitêre Angeli, ad tam diuinam puramque animam recipiendam, eamque ad æternam beatitudinem perlaturi, quod secunda me parte expositurum promiseram, in quam mentis impetu delatus eram, & nesciebam.

Num. 33. *Deut. 34.* *Luc. 17.*

Hodie

Hodie igitur, Auditores, triumphi, gloriæ, & coronationis Deiparæ dies est; hodie arca illa testamenti è terra Philisthijn ad Bethsamites, id est, domum Solis refertur; Hodie egregium hoc tabernaculum, quod tanto tempore sub vitæ huius tentorijs & papilionibus commoratum fuit, in magnificum cæli templum illatum est: hodie verus Salomon dilectissimam matrem ad Dextram suam collocauit, sanctè illi promittens ac iurans omnibus illius precibus postulationibusque se annuiturum; hodie formosa illa Esther regni cælestis corona, quod præ ceteris feminis Regi Assuero placuisset, insignitur; hodie pulchra illa Sara à Principibus domus Pharaonis commendatur & extollitur; hodie denique pulchra vt luna facta est, & vt plena luna, quæ tot prius dolorum & molestiarum Ecclipses erat passa. *1. Reg. 6.* *3. Reg. 8.* *3. Reg. 2.* *Esth. 2.* *Gen. 12.*

Ecquod tunc cælesti in aula gaudium, ecquæ fuit exultatio? Hanc Patres describunt & quàm scitissimè depingunt, & S. Anselmus inprimis, *Contempletur animo qui potest, quo gaudio, qua festiuitate, quibus concentibus, iubilabant omnes beatorum Spirituum ordines, quando & amicam Domini sui matrem aduentare, & ipsum Dominum suum ei videbant omni sua gloria decoratum velle occurrere?* Plura etiam Bernardus, *Quis cogitare sufficiat, quàm gloriosa regina mundi processerit, & quanto deuotionis affectu, tota in occursum cælestium legionum prodierit multitudo, quibus gloriæ canticis ad thronum sit deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à filio, & super omnem exaltata creaturam.* *Li. de excel. Virg.* *Serm. de assumpt.*

Iacob

Iacob Patriarcha cùm filium suum Iosephum
Gen. 46. visurus, in Aegytum descenderat, qui tum primus à rege erat; omnes regni principes Iosepho congratulaturi eidem occurrerunt, omnemque quem potuêre honorem exhibuêre. Ita hodie Maria Virgine cælum subeunte gloriosum visura filium, qui tunc vniuerso orbi dominabatur (nam de se ipso ait, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*) omnes cæli ciues ac Principes, in Christi, qui dux & caput eorum erat, gratiam, illi obuiam procedunt, tamque excellentem matrem honoraturi, admirantes simul & gaudentes illi occinunt, *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens.*

3. Reg. 20. Regina Saba dum relicto regno Regem Salomonem visum venit, multis stipata comitibus & diuitijs multis & aromatibus onusta venit, *Multo cum comitatu & diuitijs, camelis portantibus aromata & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas* Additque scriptura tot antea diuitias & aromata Ierosolymis conspecta non fuisse, *Non sunt allata vltra aromata tàm multa, quàm ea quæ dedit regina Saba, regi Salomoni.* Maior & excellentior fuit hauddubiè hodiè cæli terræque reginæ in cælum introitus; nam è mundi huius territorio, filium suum Christum verum Salomonem visura, eôdem conscendens multis Angelorum myriadibus, & infinita Cherubinorum multitudine stipata, & omni aromatum & diuitiarum spiritualium genere affluens introiuit, & nullus vnquam sanctus, nullaue vnquam creatura, tantum aromatum aut tot bonorum operum gemmas, quot illa vitâ hac egrediens, secum tulit, contulisse comperitur.

Ingressus Deiparæ in cælum collatus cum ingressu reginæ Saba in Ierusalē.

Prou. 31. Cordatam mulierem describens Salomon ait, *Multa*

multæ filiæ congregauerunt sibi diuitias, tu supergressa es vniuersas. De virgine Deipara sine dubio locutus est, nam quamuis multæ creaturæ & sancti multas virtutes bonaque opera in hac vita congregarint, meritis tamen omnes longè transcendit: In hoc mundo multa bona congregamus, sed eadem quamprimum etiam dissipamus: cùm scilicet sæpius ieiunauimus, multas effudimus eleemosynas, multum temporis orationi impendimus, ingentes nobis thesauros & diuitias collegimus; at vnico letali admisso peccato omnium iacturam facimus. At gloriosa hæc virgo numquam vllum admisit delictum, & à primo natiuitatis suæ puncto semper diuitias accumularat, neue vmquam destitit. Quàm igitur diues & opulenta cęlos ascendit? Quanta fuit & hodie etiamnum est illius gloria. Deipara reliquos sanctos meritis tramscendit.

Apostolus gloriam Christi exaggeraturus, his ad Hebræos verbis est vsus, *Sedet ad dextram maiestatis in excelsis, tanto maior Angelis effectus, quanto præ illis differentius nomen hereditauit: cui enim aliquando Angelorum dixit, filius meus es tu, ego hodie genui te?* Vnde efficere vult gloriam Angelorum nonnisi seruorum gloriam esse; Christi verò, filij vnigeniti, *Et vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti.* Eodẽ ego vti argumento possum & concludere, gloriã virginis longo interuallo aliorum Sanctorum gloriam antecellere, vtpote quæ sola gratiã accepit, quòd scil. Dei Mater esset quæ nulli vmquã creaturæ concessa fuit. Adeo vt tantò gloria eius ceterorum gloriam excedat quanto meritorum numero ac magnitudine ceteris præcelluit. Ioel. 1. Ioan. 1.

Dixit apud Ioannem Dominus, *Vbi ego sum, illic & minister meus erit*; id est ea qua fruor gloria, fru- Ioan. 12.

etur & is qui mihi obsequium impenderit; atqui
Luc. 1. Virgo, quamuis ancillam se dixerit, *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum*; quid tamen maius fuit, hominum scilicet & Angelorum regina, naturæ miraculum, totius vniuersi gemma, denique Dei mater; credendum igitur, gloriam illius omnem aliam transcendere gloriam.

1. Cor. 2. Paulus de Sanctorum loquens gloria, eam adeò eximiam, magnam, & admirabilem esse prædicat, vt nec oculus viderit, nec auris audiuerit, nec in cor hominis ascenderit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Huic ipse sententiæ innixus, ad eumdem modum dico, si gloria Deum amantium adeò futura est magna, vt incomprehendi nequeat, ecquæ futura est & modò etiam est illius gloria, quæ non modò illum dilexit, sed mundo etiam peperit, illiusque mater extitit? illa ne exprimi potest, aut cogitatione comprehen-
Apoc. 12. di?

Vidisse se signum magnum in cælo Ioannes ait, mulierem scilicet amictam sole, & duodecim stellis velut diademate redimitam. Virgo nostra signum hoc est, quæ hodie in cælo apparet, & amictus ille solaris & corona è stellis compaginata, fulgorem, splendorem, ac maiestatem gloriæ illius denotat: corona mulieris illius è duodecim composita erat stellis, & Virginis nostræ è duodecim pulcherrimis qualitatibus compacta; prima est clarissima SS. Trinitatis visio: secunda ardentissimus è beata hac visione procedens amor: tertia extremum & infinitum quoddam gaudium: quarta admirabilis quædam creaturarum in verbo cognitio: quinta, corporis splendor: sexta, impassibilitas: septima, agilitas; octaua,

Virginis gloriæ descriptio.

octaua ſubtilitas; nona, ſuper omnes Angelos exaltatio; decima, matris Dei dignitas: vndecima, virginitatis aureola: duodecima excellentia reginæ cælorum. An non corona hæc ſplendida & glorioſa, & duodecim egregijs ſtellis inſignita?

An non magnificus ille triumphus? introitus quidam admirabilis? aſſumptio planè admirabilis & ſtupenda? virginem quatuor elementa tranſcendentem videre, ac lunæ, Mercurij, Veneris, Solis, Martis, Iouis & Saturni orbes, primum mobile, cælum Cryſtallinum tranſeuntem, & cælum empyreum ingredientem? eſt profectò. aquila illa, quæ in ſcriptura nidum ſuum in arduis poſuiſſe dicitur; aquila inquam, quæ vltra Angelorum caput tranſuolat, & ab Angelis honoratur. Virginis huius triumphus.

Cùm igitur ab Angelis in cælo hodie honoretur, par eſt & nos homines illam in terra colere, non velut deam quamdam, vt inſani quidam hæretici commenti ſunt, non velut creatricem, ſed creaturam; non velut mediatricem, ſed aduocatam dumtaxat. Et ſanè eamdem vt Dei matrem & matrem miſericordię honorare debemus & reipſa etiam, honoramus; filium in illa honorantes: ſi enim gloria filiorum parentum eſt gloria, ita viciſſim ac reciprocè parentum gloria in filios redundabit, *Gloria filiorū patres eorum*. Quomodo virgo honoranda. Prou. 17.

Stulti igitur & veſani hæretici, qui creditis peccare nos & idololatriam committere, cùm Virgini huic obſequium aliquod impendimus; facimus enim quod antiquitus & ſemper & ab omnibus Patribus factitatū eſt, Auguſtino, Bernardo, Gregorio, alijſq; plurimis; at quis vnquam virginē noſtrā digno non eſt honore proſecutus? oculos per vniuerſū Chriſtianū orbē circūferte, Orbis Chriſtianus vniuerſus virginem honorauit.

circumspicite singula, quatuor mundi angulos cogitatione percurrite, tot veteres Basilicas inspicite, ac videbitis tertiam eorum partem Virgini huic dedicatam esse.

Catholicorum fides de honore virginis.

Erratis hauddubiè cũ idololatras nos dicitis & putatis; quid enim de virgine credere nos creditis? dicimus illam magis CHRISTO deuinctam esse, magisque ab illo propendere, quàm nos. dicimus magis eam illius ancillam esse & creaturam; magis ab illo redemtam, quia plura ab ipso accepit beneficia, maioremque gratiam; quidquid enim est, per Christum est; *Pulcra vt Luna*, ait scriptura in laudem eius; quæ lumen habet, sed non à se, at à sole: ita gloriosa virgo pulchra est, & peccati omnis expers, sed à Christo Domino id proficiscendum.

Luc. 1.

Audite vt hoc ipsa confiteatur in Cantico suo *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*; & quamobrem quæso? *Quia fecit mihi magna qui potens est.*

3. Reg. 1

Eam igitur vt Aduocatam nostram, vt Domini atque vnici Redemptoris matrem colimus; est enim in cælo velut noua quædam Bersabæa ad Salomonis dextram residens, certa se impetraturam, quodcumque precibus ab eo postulauerit; velut altera Esther iuxta Assuerum pro misero Mardochæo, genere inquam humano deprecans; velut secunda Abigail Dauidis iracundiam & furorem aduersus stolidum Nabal, id est peccatorem, indignantis mitigans; denique velut cælestis quædam Thecuitis, rebelles Absalomos, id est peccatores, regi ac patri suo reconcilians.

Esth. 2.

1. Reg. 25.

2. Reg. 14.

Est igitur honoranda, cùm & Angeli illam honorent; idque dupliciter; primò laudes eius

dilatan-

dilatando deprędicandoq; *Ecce enim beatam me dicent omnes generationes:* deinde filium illius amando & obsequendo, atque is potissimus est, qui reddi ei honor potest. Bersabee coram Dauide se magna humilitate prosternens, aliud ab eo non postulauit, quàm vt filius patri in regno posset succedere: Deipara quoque aliud ab hominibus non postulat, quàm vt filius illius rex sit, id est, in animis nostris & cordis throno, Dominium exerceat. Non reperitur in vniuersa scriptura Virgo nonnisi bis hominibus locuta, semel cùm cognatam suam Elisabeth salutauit; deinde ministris in Cana Galilææ dicens, *Omnia quæcumque dixerit vobis, facite.* Cogitate, idem illam nobis dicere ac suggerere; pro nobis in cælo intercedit, vultque omnia seruari atque exactè fieri, quæ filius nobis suus præceperit, non sufficit rosarium è cingulo gestare, nisi simul obseruationi mandatorum eius incumbamus; filio igitur obediendum, si placere voluerimus matri. 3. *Reg.* 1. Virgo nonnisi bis locuta legitur hominibus. *Ioan.* 2.

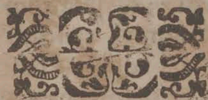
Et se verè ita res habet, virgo sanctissima, vt enim seruire & colere & adorare quàm humillimè tuum debemus filium, ita te ex toto corde & ex animo, toto vitæ tempore honorare ac venerari. Tu namque cæli porta es, stella maris, peccatorum patrona, Angelorum regina, mater misericordiæ; & quantum te hic in terra colimus & veneramur, tantum te in cælo pro nobis orare constat. Ideoque te suppliciter obsecrantes, solitum vt fauorem nobis exhibeas, ijsdem te iam precibus ac verbis compellamus, quibus olim Adonias Bersabeam, *Precor vt dicas Salomoni regi* (neq; enim tibi negare quidquam potest) *vt det mihi Abisaig vxorem.* Easdem tibi preces, tibi, ô cęli terræque regina, depromimus 3. *Reg.* 2.

tibique magna animi demissione supplicamus, verum vt Salomonem filium tuum Iesum Christum depreceris; certi quippe sumus, nihil illum tibi denegaturum, vt nobis non Abisaig, sed gloriam cæleſtem in præmium concedat. Bersabee verò illum exaudiens, ait animo quam promptissimo, *Ego loquar pro te regi.* Idem obsecro fac Deipara, pro nobis apud filium intercede, nostram apud illum causam age, nostrique apud maiestatem illius suscipe patrocinium.

Assuerus rex præ affectus quo Estherem prosequebatur vehemētia ait, *Quid vis Regina Esther? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris dabitur tibi.* Idem tecum agitur in cælo, quod olim cū Esthere in Perside apud Assuerum: nam summus regum rex Christus tāto te honore, amore, reuerentia, & affectu prosequitur, vt quidquid ab illo petieris, tibi daturus sit. Tu igitur, spes nostra & refugium vnicum, veniam nobis delictorum impetra, emendationem vitæ obtine, & gratiam illius in hoc mundo adipiscere, & in altero gloriam & beatitudinem, cuius nos participes reddant Pater & filius & Spiritus sanctus.

Esther. 5.

AMEN.

IN FESTO NATIVITATIS DEIPARÆ VIRGINIS.

De qua natus est Iesus qui dicitur Christus Matt. 1.

FIGVRA.

VETERES Aegyptij pro more habebant Auditores, publico quodam festo & applausu principum suorum natalem celebrare, vt è quadragesimo Geneseos capite colligi datur. Longè maiori cum ratione fideles & Christiani, magno lætitiæ & exultationis testimonio, hodie & singulis etiã annis, beatum, ac felicem natalẽ Principis suæ, id est Deiparæ Virginis hominum simul & Angelorũ Dominæ ac reginæ, celebrare possunt. Hoc est quod hodie colit & veneratur Ecclesia, quod vniuersa celebrat Christianitas, quod cœlum terramque lætificat, quod præsenti cõcione & celebrare & deprædicare conabor, cuiusq; laudes, triumphos & mirabilia canam: tu sacra Virgo cymbam nostram dirige, cumque tui causa nauigatione instituerimus, tu nobis cynosura & helice esto, tuisque ad DEVM intercessionibus præsta vt Spiritus Sancti flabrum auramque propitiam sentiamus. Atque hunc in finem salutationem Angelicam omnes pronuntiabimus. Gen. 40.

AVE MARIA.

Magna eorum dementia & insania erat, auditores, qui vitæ huius miseræ & ærumnosæ dulcedine inescati, felicem ac fortu-

natum eum putabant diem, quo in mundum exierant, & sui amore dementati, omni eum gaudio & plausu celebrabant. si enim oculos coniecerimus in id, quod vitæ nobis parat introitus, ingressus, commoratio & vita quam in ipso viuimus, exiguam gaudendi sed plurimas lacrymandi dolendique occasiones reperiemus. Et sanè iniquũ & impar videatur & rationi aduersarium, diem illum ab homine inter beatos & albo notandos calculo referri, quo magna cum infamia in carcerem coniectus est, gehennam passus est, & quo non priùs egressurus est, quàm dum ad supplicium rapietur. Idem nobis in vitæ huius introitu, contingere solet; mundum enim hunc intrantes tristem quemdam ingredimur carcerem, in quo mille tormenta, & mille cruciatus pati debemus, nec eo prius egredi datur, quàm ad mortem dum rapimur; nefas igitur & indignum diem illum in felices recensere.

Fatuitas natalem suum celebrantium.

Mundus hic hominis est carcer.

Hoc perspectum habens Plinius, quamuis alioquin veri Dei cultûs ignarus, diem natalem suum detestabatur, & cùm naturam expostulabat, quod erga cetera se animalia vt matrem, erga hominem verò solum, vt nouercam, se exhibuisset. Nec immeritò ea expostulatio deprompta, certumque est, hominem quamprimum vt in mundum editus est, duplici carceri includi, corpori quidem animam, & corpus mundo; è quo post plurimos exantlatos labores, non priùs egredi dabitur, quàm in cineres & putredinem conuertemur.

Plinius de natura expostulabat.

Egregia hoc figura è libro Exodi deprompta faciet manifestius. Moyses è stirpe Leui prognatus mox vt natus est; in profluẽtem deiicitur, & Aegy-

Exod. 2.

ptiarum

ptiarum aquarum impetum experiri cogitur, *Posuitq́ʒ infantulum intus, & exposuit eum in carectis ripæ fluminis.* Calamitatis nostræ augurium & signum manifestum, nos quamprimum vt nati in hunc mundum venimus, vitæ infortunijs obnoxios & fluctibus milleque aduersitatum hoc in mundo occurrentium vorticibus expositos esse.

Hæc fuit causa, cur duo Philosophi nimium quantum inter se discrepantes vitæ inanias & aduersitatem, hic risu, ille fletu exceperit: suam prior natiuitatem natalemque deridebat explodebatque; dum quibus nos illa malis inuolueret, perpenderet, & huic nomen Democriti; alter dum vitæ calamitates sibi ob oculos poneret, in lacrymas resoluebatur, ac nullo non tempore ingemiscebat, Heraclitus scilicet. Duo Philosophi diuersi ingenij.

Non discrepat multum filiorum Israel historia; in Babylonem enim captiui abducti, in clima barbarum & immite, cùm ab inimicis ad patria carmina decantanda inuitarentur, omnem risum perosi, lacrymantes gemiscentesque dicebant, *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Idem quoque homo cælo extorris & in mundi captiuitatem mundique tyrannidem redactus respondeat, cùm inimici illum ad risum & inanitates sæculi consectandas inuitant, cogitet inquam se in loco ærumnoso, & immiti climate versari. Quî igitur rideat, gaudeatùe in vita tam molesta miseraque constitutus? *Psal. 136*

Thraces immanitate ac feritate barbari, vitæ huius afflictionem & ęrumnas perspectas cùm haberent, in filiorum natiuitate plorabant, cum tā miseram & ęrumnosam illos ingredi vitam viderent; in eorum verò morte ac funere plaudebant ac læ- Thracum mos.

ac lætabantur, quòd tam periculosam nauigationem confecissent, & vitæ huius captiuitate soluti, vitæ alterius gaudiorum suauitatisq; compotes facti essent.

Plut in conuiuio sep. sapient. Huic consuetudini quàm proximè accedebant Aegyptij, diem enim natalem suum negligentes vnicũ mortis & funeris præ oculis habebant, vtq; nunquam illum animo exuerent, mortis imaginẽ epulis inferri mãdabant, eam amplectẽtes, ac velut miseriarum suarum finẽ, ac felicitatis initium habentes.

Refert Antipatrum Sidonium Poëtam Valerius Maximus diem natalem suum detestatum semper fuisse, quod vnico hoc die sẽper ægrotaret, & eodẽ etiã exstinctus sit, vt qui vitam ei dederat sol, idem quoque mortem & interitum afferret, quiq; vitæ fuerat introitus, foret & exitus. Meritò igitur diem hunc detestari poterat, eumque vt feralem & nigro dignum lapillo auersari, vt qui mortalis ei fuerit & extremus.

Nemini igitur mirum aut nouum videri debet, si gentiles hi primum dierum suorum ita sint detestati, eumque dierum esse duxerint acerbissi-
Iob.3. mum: cum & Iob, qui Dei cognitione fuit imbutus eumdem diris deuouerit ac maledictone proscidert, *Maledixit diei suo & locutus est, pereat dies*
Iob maledicit diei natali. *qua natus sum, & nox in qua dictũ est, conceptus est homo; dies ille vertatur in tenebras.* quin & impatientiæ limites egressus in recensendis ærumnis pergit dicens, *Quare de vulua egressus sum?*
Gen.47. *qui vtinam consumptus essem, essem quasi non essem.*

Iacob vitæ huius miserias dolebat. Quam vitam hanc auersaretur quamque illius molestias ægrè ferret, satis Iacob Patriarcha declarauit, Pharao namque ætatem illius scisci-

scifcitatus ait, *Quot sunt dies annorum vitæ tuæ.* cui ille respondit, *Dies peregrinationis meæ centum & triginta anni sunt parui & mali.* Tanto cùm vixisset tempore nonnisi minimo se vixisse credebat, vitæ enim huius ærumnas & calamitates sibi proponens, credebat vitam mortis potius, mortem verò vitæ nomine appellandam esse.

Atque ideo Ecclesia à Spiritu sancto edocta, diem natalem Sanctorum non celebrat, sed eum quo ex hac vita abierunt, ac præter mundi consuetudinem diem mortis, eorum *natalitia* nuncupat. Adeo vt nonnisi triũ dies natales Sanctorum celebret, ceteros verò deplorare videatur, Iesu Christi scilicet, Beatæ Virginis, & Ioannis Baptistæ, Filij inquam, matris, ac clientis; prioris ante natiuitatem, secundæ in conceptione, tertij naturá sanctificati. Deiparæ igitur natiuitas inter feliciores natiuitates numerari potest, cuius hodie Ecclesia memoriam recolit, & Euangelio hoc hodierno continetur: vt verò in illius expositione gaudendi quoque & exultandi sit occisio, primò de festi huius celebritate, deinde de illius quæ hodie nascitur & celebratur meritis & dignitate loquar.

Ecclesia diem mortis sanctorũ natalé nuncupat.

Primò itaque, felix ac beata gloriosæ Virginis ac Dei matris, natiuitas, ex Abulensis supputandi ratione contigit anno mundo MMM. DCCCC.XLVII. & à transmigratione è captiuitate Babylonica DLXXVI. & ab vrbe condita DCCXXXVIII. vigesimo secundo Imperij Augusti, & secundum Danielis hebdomades hebdomade LXIV. cùm Herodes Ethnicus alienigena ad regnum & sceptrum Israelis peruenisset, iuxta vaticinium Patriarchæ Iacob,

Quo tempore nata Deipara.

Aufere-

Auferetur sceptrum de Iuda. Nata porrò Virgo nostra est octaua septembris die, neu sine mysterio: annum quippe suum Hebræi à prima septembris luna auspicabantur, credebantque mundum eodem esse mense conditum, eo nixi fundamento quòd arbores tũ fructibus & pomis onusta essent quod nonnisi in autumno fieri potest. Adeo vt eodem tempore, anno, mense, & eodem propemodum die, quo infelix Eua malorum pandora à Deo creata fuit, gloriosa Virgo, omnis felicitatis nuntia & causa, nata sit, atque ad præuaricationem primæ feminæ expiandam destinata.

Natà eo quo creata Eua tempore.

Vnde factum verò & quamobrem, vt sancta hæc natiuitas tanto fuerit tempore dilata? multæ ac præclaræ dari rationes possunt. prima sit hæc similitudine expressa; Cum rex aliquis nouum sibi regnum acquisiuit, & ipsum adire vult vt in eo in principem admittatur, principes suos ac præfectos, viam paraturos præmittere solet. Ita quoque totius vniuersi Monarcha mundum ingressurus, atque infinitam maiestatem suam & incredibilem potentiam patefacturus, principes suos, Patriarchas scilicet, Prophetas, Reges plurimos, ac varios sanctitate illustres viros præmittere visum fuit. Catalogum eorum texit Matthæus, dum Euangelium suum ab eodem auspicatus ait, *Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, Isaac genuit Iacob.* O egregiam seriem & recensionẽ! Duodecim hic videre Patriarchas, totidẽ Prophetas, totidẽ quoq; sũmos licet Pontifices; qui ordine quique suo incedentes, quatuor annorum millibus præcessêre, antequam Christus rex, eiusque sacratissima mater ac regina nascerentur: quos deinde duodecim Apostoli, septuaginta discipuli, & infinitæ Martyrum myri-

Rationes cur dilata Virginis natiuitas.

myriades, tot confeſſores ac Virgines & plurimi Sanctorum, ſecuti ſunt.

Ecce & aliam. Natiuitas hæc dilata etiam partim eſt, vt hinc mundo Dei omnipotentis furor & indignatio manifeſta fiat, qui vnico mortali delicto ita irritatus erat, vt ad quatuor annorum millia iram ſuam extenderit, nec generi humano voluerit reconciliari, *Tantæne animis cœleſtibus iræ?* E quo peccator grauitatem & malum peccati agnoſcere potes, cùm enim ipſius te reum conſtituis, in tam profundam ac præcipitem laberis voraginem, ex ea vt ſine Dei miſericordia egredi nequeas. De filio prodigo apud Lucam dictum eſt, quod poſtquam paternam domum dereliquit, in regionẽ longinquam conceſſerit, in qua cùm ad multos annos ſubſtitiſſet omnem ſubſtantiam diſſipauit. Veram ecce peccatoris imaginem, qui diſſolutione ſua domum Patris cœleſtis deſerens; in peccati regionem concedit, quæ verè regio longinqua & remota eſt, in qua longo commoratus tẽpore, gratias, virtutes, bona, tempus, & reliquum ſubſtantiæ diſſipat. Quantum Deus bone peccatum inter & gratiam interuallum! Quàm ſunt hæ viæ à ſe inuicem diſtantes, & iter hoc longum.

Peccati mortalis grauitas.

Luc. 15.

Infelix Adam atque omnis illius poſteritas cùm in hanc regionem veniſſet & vias illas abditas eſſet ingreſſus, quatuor aut quinque annorum millibus errauit, priuſquam exitum reperiret, & à ſtatu damnationis, ad beatam iuſtificationẽ ſe conuerteret. Angeli, Spiritus illi prompti, celeres pernices, cum ſemel hoc iter ingreſſi eſſent, idque ob ſuperbiam & arrogantiam, nondum redire potuerunt, nec vnquam reuertentur, eorumque elongatio perpetua futura. ſed ecce allegoriã huc ſpectantem.

Iter à peccato ad gratiam longum eſt.

Hebræi

Hebræi rerũ penuria & fame ſtimulante preſſi
Allegoria patriam & cœlum mutare coacti ſunt, & in Ae-
gyptum ſe conferre, nonniſi ad triennium vel
quadriennium fortè ibidem permanere propo-
nentes, quandiu ſcilicet fames & rerum inopia
duraret, vt fertilitatis annis venientibus, iterum
in patriam reuerterentur; ſed longè ſecus & præ-
ter opinionem accidit, omnes enim in Aegypto
mortui atque eorum poſteritas quadringentis
ibidem omnis commorata eſt, & nonniſi Deo
Pſal. 124. iuuante, vi annorum, ac præuiis miraculis egre-
di potuit. Vnde Pſalmiſta, *Emiſit ſigna & prodi-
gia in medio tui Aegypte, in Pharaonem & in omnes
Pſal. 105. ſeruos eius*, & alibi, *Fecit magnalia in Aegypto, mi-
rabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro*, &c.
Eheu peccator infelix, cùm fame & inordinato
voluptatum & in deliciarum mundi huius fame
preſſum te vides, placidum ac ſuaue gratiæ diui-
næ clima mutas, quo in peccati Aegyptum deſcen-
das, è qua te mox vbi voluptatibus nonnihil in-
dulſeris, rediturum, breui exomologeſin factu-
rum, ac breui pœnitentiam facturum ſperas; ſed
ſæpe te diutius ibidem commorari contingit, &
ſpe fruſtratus in peccato moreris, iuxta intermi-
nationem illam Euangelicam, *Et in peccato veſtro
moriemini.* Nunquam verò inde egrederis, niſi di-
uina tibi affulſerit miſericordia, & miraculorum
violentiâ extraharis. Adeo vt ſicut D. Thomas aſ-
Tract. de gratia. ſerit, iuſtificatio & remiſſio peccatorum maxi-
mum opus Dei ſit. Sed iam in rationibus noſtris
proferendis pergamus.

Tertiam hanc ſtatuo. Natiuitatis huius felici-
tas tam diu dilata fuit, vt hinc Dei de peccato-
Cant. 5. rum ſalute ſolicitudo denotetur. Hic reſpiciebat
in Canticis ſponſa, cum de ſponſi interrogata
quali-

qualitatibus, *Qualis est dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum?* inter cetera respondit, *Caput eius aurum optimum, comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus*: per palmam denotantur iusti, per coruum verò peccatores; atque ideo dicere vult, dilecti sui cogitationes quas comæ figurant, & de iustorum & iniustorum salute occupatas esse, hos vt conuertat, illos verò vt in gratia conseruet.

Tantoperè Deo præuaricantum emendatio cordi est, vt aliud propemodum cogitare aut facere, quàm media illis suggerere, & inspirationes sanctas immittere ad eos conuertendos, & in gratiæ viam reuocandos, non videatur. imo gaudet & omnes cum eo Angeli, audito vel vnicam animam errantem in viam redire, quæ maiori illum gaudio afficit, quam nonaginta nouem quæ non indiguerunt pœnitentia, sed in vocatione firmæ & immobiles perstiterunt. vnde ait, *Gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Gaudet Deus de peccatorũ conuersione. Luc. 15.

In domo & aula Principis alicuius, nemo gaudet vel admiratur, cum arietes, agni, capelli, vituli, gallinæ, columbæ, aliaque domestica animalia iugulantur, quia ordinarium & solitum est, at si vrsus, aper vel leo mactetur, omnes exultant & gestiunt. Iusti animalia domestica sunt & ad Dei domum spectantia, ob quorum mortificationem nulla noua Angelis Deoùe oritur exultatio, at dum peccator immite & ferox illud animal leone & vrso immanius, bestiales impetus sequẽdo, per diuinas inspirationes, cõtritione & pænitẽtia intrinsecus saucius, peccato mori incipit; simile.

cipit; quantum in cælo inter beatos sit gaudium exprimi nequit. Hæc igitur est ratio, cur tanto tempore Virginis huius natiuitatem aduentumque distulerit Deus, vt hac ratione ijs tempus de salute cogitandi, seseque ad pænitentiam disponendi concederet.

Omnes hæ rationes præclaræ sunt, attamen qui fieri potuerit, cur aduentum tuum, regina mundi optatissima & exspectatissima, differre volueris, intelligere non possum; tu enim iam olim, vel tuo nomine Prophetę gloriati sunt, ante mundi creationem te præelectam & prædestinatam fuisse, *Dominus possedit me ab initio viarum suarum antequam quidquam faceret; cùm eo eram cuncta componens.* Quamuis enim locus hic primò & per se iuxta originem, de æterna sapientia intelligatur, propriè tamen & aptissimè ad Virginem Deiparam referri potest; quin & Galatinus libro de Catholicæ veritatis arcanis docet, quamuis loca hęc prouerbiorum & Ecclesiastici Christo & Ecclesiæ conueniant, Virgini tamen non impropriè adaptari posse; cum & Epiphanius iam à mille annis, locū hunc Salomonis, de Messia intelligi posse negauerit, eiusdem opinionis sunt Gregorius Nazianzenus & magnus Basilius; acccedit quòd Arriani loci huius auctoritate grauiter Catholicos, aduersus verbi diuinitatem, insectarentur. Cum itaq; loca hæc de gloriosa Virgine intelligi debeant, atque ipsa in Dei matrem, iam inde ab initio viarum illius, id est, iam inde à peccati præuisione & de genere humano redimendo decreto & voluntate verbi, qua humanam naturam assumere voluit, præelecta & prædestinata fuerit, vnde fit ergo, natiuitatem hanc tanto dilatam esse tempore?

Prou 8.

Lib. 7. c. 2.

Psal-

Psalmographus hanc temporis moram & exspectationem diuturnam ante quàm Messias descenderet perosus, dicebat lacrymans, *Defecerunt oculi mei suspicientes in excelsum*; & alio loco, *Defecit in salutare tuum anima mea, dicentes quando consolaberis me*, & venies ô Redemptor orbis? Idem mundus de natiuitatis huius dilatione dicere poterat, defecerant scilicet oculi eius ob continuas lacrymas, raucæ factæ erant fauces eius, & viscera singultiendo suspirandoque fracta, dum aduentum illius præstolantur. Sed quid? non sic visum Deo, & arcanum hoc prædestinationis secretum erat, eamque nasci fecit dum voluit & placuit. Ecce tandem aliquando apparuit & nata est; omnes gaudio & exultatione replens.

Psal. 68.

Psal. 108.

Exultate iam igitur Angeli, vos Spiritus non minùs perfecti quàm beati & felices: ecce enim in foribus illam, quæ ruinas vestras restaurabit; videte hic iam auroram quam olim demirati estis, dicentes, *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Aurora noctis est extremum, & diei exordium: hic verò vera aurora conspicitur; Virgo enim nascens noctis Synagogicæ, rigoris legalis, exilium illorum Sacramentorum, Sacrificiorum cruentorum, & ceterarum Mosaicarum cerimoniarum finem adfert, simul & diei Ecclesiæ, noui Euangelij gratiæ, remissionisque peccatorum, Sacramentorum efficacium ac Sacrificij Missæ exordium. Huc alludens Apostolus ad Romanos ait, *Nox præcessit* damnationis & peccati; *dies autem* gratiæ, ac misericordiæ *appropinquauit*, quorum prius finem, & alterum initium nascente hac Virgine habuit.

Cant. 6.

Virgo auroræ cõparata.

Rom. 13.

Exultate etiam Patres, qui iam à tot annorum millib. in limbi cauernis delitescitis, & tetro illo carcere

Natiuitas Virginis.

Omnes Limbi patres recreauit. carcere captiui detinemini: iam certa liberationis vestræ spes affulsit, iam breui captiuitatis vestræ vincula disrupta ac dissoluta videbitis. Felicem vobis offero nuntium, illam iam natam esse, quæ in Messiæ matrem iam olim delecta est, quamque iam tanto tempore exspectastis; videte, virgam illam, quæ è radice Iesse pullulare & florẽ iucundissimum proferre debebat, iam progredientẽ, *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Videte redemtionis vestræ simul & totius orbis certissimum indicium ac signum, quod iam olim Ioannes vidit, *signum magnum apparuit in cælo*, &c. signum misericordiæ, gratiæ, salutis, & redemptionis hominum.

Isai. 11.

Apoc. 12.

O diem millies beatum! ô natiuitatem gloriosam, & admirabilem! verè dixi mirabilem; quòd illam viro sanctissimo Ioachim è tribu Iuda, & Anna è stirpe Isachar è domo Dauid, post viginti sterilitatis annos vtrinque transactos videam enasci. Quod miraculum mihi veterum veteris testamẽti prodigiorum memoriam refricat. Magnum hauddubiè prodigium ac miraculum fuit, cùm aquarum torrentes è durissima petra in Sinai deserto proruperunt. at longè maius & excellentius, dum Virginem hanc, quæ puteus & fons aquarum viuentium nominatur, è Ioachimo & Anna, quæ steriles rupes & quasi de prole suscipienda desperantes, enasci conspicio.

Num. 20.

Sara magni Abrahæ vxor cum ab Angelo didicisset, filium è se nasciturum; effusè ridere cœpit ac dicere sibi ipsi congratulando, *Risum fecit mihi Dominus, & omnes qui audierint, corridebunt mihi*: quasi diceret. An non ridiculum est, omnibusque ridendi causam dare, me cum iu-

Gen. 21.

uencula & valido vegetoque corpore prolem concipere non potuerim, iam nonagenariam & effætam Abrahamo marito meo centesimum etiam annum excedente, parere? an non hoc me sannis & sibilo omnium exponere? Quanto potiori iure S. Anna, egregium hoc totius vniuersi margaritum pariens, tamque eximiæ filiæ præter spem omnem & communem naturæ ordinem mater futura, eadem verba vsurpet? & sanè omnibus ridendi, non quidem irridēdi subsannaundique, sed tam præclaram filiæ huius natiuitatem admirandi datur occasio. Atque ideo vniuersa Ecclesia in huius celebritate exultat & plaudit.

Solus Lutherus sacrilegus Apost ta, inferni soboles & Megeræ anguibus prognatus festum hoc oppugnauit, eiusque memoriam abolere voluit, quam ob causam odio & rabie tumens Virginis huius honori aduersatus, quodā in loco scripsit, *Peruelim hoc festum omitti, cum nullo scripturæ nitatur testimonio*: sed ostendat ipse peruelim, quo scripturæ testimonio Dominicę diei, paschatis, Pentecostes, & Natalitiorum Domini obseruatio nitatur. Deinde in præsumptione & arrogantia progressus vlterius alio quodam loco ait, *Assumptionis & natiuitatis festa planè reijcimus.* At debacchetur infernalis hęc Tisiphone quantū voluerit, quaslibet effundat calumnias ac blasphemias; Christi fideles tamen festum hoc ad Deiparæ honorem perpetuò obseruabunt.

Circa Euangel. fest. Natiuit. Mar.

Lib. de pijs cærimon. obseruandis.

Si Salomon, omnisque adeo populus Israel tantum gaudij & exultationis in dedicatione & erectione templi magnifici, in quod nonnisi tabulæ legis inferendæ essent, ostendit; quid non 3. Reg. 7.

Christianos, in natiuitate, id est in veri huius templi perfectione, in quo ipse legis auctor & lator habitare & domicilium figere debet, facere par est? Conceptum hunc à Petro Damiano, sanctissimo simul & doctissimo Cardinale sum mutuatus, qui cùm figuram superiorem protulisset, in Virginis tandem præconia erumpens, hæc illi epitheta affingit, *Hæc est thronus Dei, solium diuinitatis, palatium regis æterni, gazophylacium thesauri, quo de cruenti prædonis seruitio sumus comparati.* Quis igitur hoc in festo non exultet, cum Ecclesia eòdem vniuersos fideles inuitet?

Serm. 2. & 3. de natiuit.

Mulier illa Euangelica cùm dragmam quam perdiderat, reperisset, gaudio & exultatione effusa, *conuocat amicas & vicinas dicens, Congratulamini mihi, quia inueni dragmã quam perdideram.* Magna illa mulier ac parens natura, non vnam, sed omnes margaritas, diuitias, moniliaque pretiosissima amiserat, gloriam scilicet, innocentiam, gratiam, immortalitatem, aliaque innumera, sed cùm hodie Virginem hanc reperiendo, gemmam pretiosissimam, quaque nulla vmquam exstitit illustrior, (*multæ filiæ congregauerunt sibi diuitias, tu supergressa es vniuersas*) omnia hæc reperisset; omnes mundi nationes conuocat & vnum in locum colligit, vt sibi congaudeant, & de tam perfectæ creaturæ inuentione, id est natiuitate congratulentur. Et verè gaudio & lætitia dignissima est.

Luc. 15.

Gauisus sibique congratulatus esset Salomon, si hanc tempore suo mulierem fortem & generosam reperisset, quam tantopere in Prouerbijs suis quæsiuit, sibique ostendi postulauit: *Mulierem fortem quis inueniet?* Nostris eam temporibus inue-

Prou. 31.

inuenimus Christiani, & coram oculis nostris nasci vidimus, quod reges veteres suo tēpore tantopere videre cupiebant. Ecce hic mulierē illā fortem, bellatricem illam Amazona, quæ omnipotentem debellabit, diabolum sibi subijciet, & redemptionis mundi, quæ iam in foribus futura est occasio & exordium.

Tres Purpurati Persæ cùm in aula Darij disceptarent, quid rerum omnium foret fortissimum, & suam singuli sententiam protulissent, tandem suam Symbolam attulit etiam Zorobabel, omnibus fortitudine præstare censens mulierem. De Virgine hac nostra sine dubio loquebatur, ac velut Propheta præsagiebat Spiritu sancto plenus; tandem aliquando, hodierna scilicet die, Virginem nascituram, quæ omnium quæ vnquam in rerum natura exstitêre, fortissima futura esset. Quę enim fortitudo ac robur iram cęlestem auertere, inferos obserare, dæmones consternare, solem ad deliquium cogere, infinitum certis terminis ac finibus circumscribere, omnipotentem vtero ferre, Creatorem parere, DEI genitrix existere, aliaque fortitudinis opera edere? Quæ omnia cùm hodie contigerint, an non ingens gaudij & exultationis nobis materia data est? 3. Esdr. 3.

An non vrbi obsessæ ab hostibus, & ad extremam necessitatem redactæ, magnum gaudium foret, si ad portum suum nauem commeatu onustā appellentem videat. Mundus hic magna quædam ciuitas est, Oriens, Occidens, septemtrio & meridies illius portæ sunt & ingressus: quinque annorum millibus hæc obsessa erat, & ad extremam necessitatem redacta; at gaudio illa non mediocri hodie perfunditur, cùm portum suum nauem Simile.

 illam

illam regiam ingredientem videt, Virginem inquam nostram; quæ hodie mundi huius mare ingressa, post annos quatuordecim panem illum vitæ adferet, qui vniuerso orbi commeatum suppeditauit. Ad hunc conceptum respexisse videtur Salomon, cùm in Prouerbijs de naui institoris de longè panem ferente locutus est. Virgo enim hæc vera nauis est ad panem de longè venientem vehendum destinata; veniet enim panis ille è cælo, de quo apud Ioannem dicitur, *Hic est panis qui de cælo descendit.* Panis qui nauibus deuehitur, bis coqui debet, ita quoque panis ille quem deferet Virgo, *bis coctus, bis genitus*: semel ab æterno in gremio Patris, deinde in tempore, in sacro Virginis vtero, quis igitur in nauis huius pane vitali onustæ aduentu non exultet?

Prou. 31. Virgo naui institoris comparata. Ioan. 6.

Iacob Patriarcha non mediocriter angebatur, quòd patria abesset, & in aliena regione laboribus & viæ molestijs fractus versaretur; Sed non minus recreabatur gaudebatque, cùm mysticam illam scalam, in qua Angeli & descenderent & ascenderent, in somnis videret. Hactenus quidem dolere & angi potuit homo, patria cælesti extorris, ac varijs ærumnis & miserijs obnoxius; vt scala illa noua in medio mundi fixa, per quam Deus in terram cælitus descendet, & homo è terra in cælum ascendet, animos illi addit & gaudij segetem occasionemque non mediocrem subministrat. Hanc mihi inuentionem & conceptum Petrus Damianus suggerit, vti qui priùs me dixerit, *Hodie nata est regina mundi, fenestra mundi, ianua paradisi, tabernaculum Dei, stella maris, scala cælestis, per quam supernus rex humilia-*

Gen. 28. Virgo scalæ Iacob collata.

humiliatus ad ima descendit, & homo qui prostratus iacebat ad superna exaltatus ascendit. O gaudium! ô plausum!

Noë Patriarcha non parum affligebatur, & in animo non exiguam molestiam sentiebat, cùm mundum diluuio generali oppressum cerneret, omnesque adeo mortales aquis vehementibus inuolui; at vbi magnam illam arcam ad se & vniuersam familiam suam ab aquis conseruandam paratam vidit, molestiam exuit, & è contra lætitiam induit. Quanto in mærore, dolore & tristitia genus humanum versabatur, cùm omnes omnino homines damnari, & horribili damnationis diluuio inuolui cerneret. at quam lætandi iubilandique materiam hodie nanciscitur, cùm egregiam illam arcam vitæ huius aquis innatantem, veram inquam Noëi Arcam ad vniuersum hominum genus saluandum destinatam ac compactam videt? Gen. 6. Item arca Noëi.

Præter hæc, festum hoc lætitiam & gaudendi occasiones suggerit, quòd nouum quid & penitus admirabile nobis spectandum proponat, creaturæ inquam, quæ sine omni prorsus peccato & gratiæ plena in hunc mundum venit, natiuitatem; idque præter communem naturæ humanæ ordinem & filiorũ Adam in hoc mundo nascendi consuetudinem, qui iuxta Apostolum omnes filij iræ nascuntur. At hæc sola sine peccato concepta fuit & nata. Atque ideo sponsus illam in Canticis dilaudans ait, *Tota pulchra es amica mea, tota pulchra es & macula non est in te*, non originalis, non mortalis non venialis. Cur putatis illum repetijsse, *pulchra es*? quòd amoris enim forsan vehementia & impetus ex affectu, sic loqui coë- Virgo penitus pulchra. Ephes. 2. Cant. 4.

 gerit,

gerit, quasi sic eam pulcherrimam esse significare voluerit; vel forsitan, quòd internè in anima & externè in corpore foret pulcherrima; fieri quidem potest. Sed meo iudicio indicatum hic est, in conceptione illam sua pulchram extitisse, & in natiuitate hodie sua non minus formosam existere.

Cant. 7. Dilectus sponsæ suæ dotes & qualitates dilaudans ait, *Quàm pulchri sunt gressus tui filia Principis!* Per sponsam illam & filiam Principis omnes omnino Patres Virginem intelligunt, quæ duos quosdam gressus fecit, vnum *à non esse ad esse*, in conceptione scilicet sua; alterum *de esse ad nasci*, in natiuitate nimirum; atque ambo pulchri fuêre, qui feliciter admodum sine vllo peccati lapsu peracti fuêre, cùm ceteri omnes in ijs offenderint, cespitarint ac miserè ceciderint. Atque ideo hac, ab omni peccato exemtâ, in mundum veniente & gratijs plenissimâ, omnes diem hunc vt felicem, salutarem & festum habent. De quo iam plura non loquar, ad reliquum materiæ me accincturus, merita scilicet & dignitatem Virginis enarraturus.

Tanta nempe eius, quæ hodie in mundum venit merita sunt, vt cùm ille Euangelista comprehendere non posset, eisdem quàm paucissimis sit verbis complexus, *de qua natus est Iesus, qui dicitur Christus:* Quasi diceret, Quicumque scire voluerit, quam perfectionem, quot dotes, quot virtutes, gratias & merita Virgo hæc nostra in se complexa sit, cogitet oportet, Matrem illam Vnigeniti Dei filij exstitisse, qua nulla, teste D. Thoma, maior aut amplior haberi dignitas potest; cùm maiorem perfectioremque filij sui Matre creaturam, propter qualitatem & priuilegium ei datum, creare non posset.

1. q. 25. a. 4.

Dixit

Dixit olim Sapiens, parentum decus & ornamentum esse filiorum virtuté ac sapientiam, *filius sapiens, gloria parentum.* Adeò vt Pater cælestis, omnem gloriæ suæ magnitudinem ac diuinitatis splendorem filij sui sapientiæ acceptum referat, *Filius meus es tu ego hodie genui te.* Cùm igitur Virgo ipsum repetere possit, & Patris cælestis instar gloriari, *Filius meus es tu, ego genui te*; ecquæ obsecro illius magnitudo, dignitas & maiestas? Prou. 20. Psal. 2.

Poëtæ fabularum Patres vnà cum Hesiodo in Theogonia commenti sunt, deos olim Pandoram omnigenis donis & muneribus cumulasse, quod cælestem ac diuinam sobolem edidisset, quod è nomine illius etiam colligi potest, quod tantumdem græcè sonat, atque omnia dona. fabulosum hoc est & commentum; at certum cùm sit, Virginem tam egregij filij, vnigeniti inquam Dei Patris, Matrem exstitisse, quibus eam donis cumulatam fuisse credendum? quibus dotibus locupletatam! *De qua natus est Iesus qui dicitur Christus.* O dignitatem admirabilem! Pandoram finxere poëtæ.

Deus cùm Abrahamum & Dauidem, egregios viros & sanctitate eximios amore singulari prosequeretur, & singularem ijs gratiam dare decreuisset, suum vt amorem in eos testatum faceret, promisit, filium suum è stirpe & progenie illorum nasciturum, *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, alteri in Psalmis iurauit, *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, &c. Quo audito in terram se prostrauit Abraham supplex, tanti honorem ac singulare hoc beneficium faciens, sibi vt vires deesse putauerit ad dignas benefactori gratias persoluendas. Si tantum sit beneficium Christum consanguineum, sed nónisi post multas annorum centurias nasciturum, habere, Gen. 17. Psal. 131.

vti Abraham eum & Dauid habuere; Quæ futura est dignitas ac maiestas Mariæ, quæ vera illius & parens & genitrix exstitit, quæque illum sacro tulit vtero nouem mensibus inclusum? *De qua natus est Iesus.*

In Isai.38. & 4.Reg. 20. Hieronymus Ezechiæ regis lacrymarum rationem reddens (*fleuit Ezechias fletu magno*) ait, non ob aliam eum causam fleuisse, quam ob promissum ac iuramentum Dauidi factum, è sua scilicet progenie ac stirpe Messiam nasciturum, quod in se iam morti proximo, & illiberi hinc abeunte fractum cerneret atque interruptum. at cùm quindecim annos vitæ addidisset Deus, in illorum tertio Manassem genuit. fletus igitur hæc erat ratio, quòd hac spe frustraretur, dicebatque intra se, In me igitur longa hæc & catenata annorum series deficiet, atq; illa frustrabor gloria, quòd meus non sit nepos Messias futurus. Magni, vt videtis, Princeps faciebat, quòd Christus è stirpe illius descenderet; quid ergo de Virgine hac cogitandum, quomodo magnitudo illius ponderanda, quantique gloria illius facienda, quòd Dei Mater fuerit, atque illum vtero tulerit?

Fletus Ezechiæ causa.

Dauid rex vt audiuit à Saule se in generum adoptandum, & filiam illius Michol ducturum, sese humilians ait, *Quis sum ego! aut quis est filius Isai, vt sim gener regis?* cumque in aula inter magnates & Principes versaretur, hoc nomine gloriatus dicebat, *An parum vobis esse videtur esse generum regis?* Tanti scilicet honorem hunc faciebat, vt omnes in Psalmo 112. ad gratias ob tantum beneficium sibi collatum agendas inuitet, *Laudate pueri Dominum:* quasi dicere vellet, vos pueri pauperes, plebei & ignobiles, huc adeste, ac me-

1. Reg. 18.

Psal. 112.

ac mecum nomen Domini deprædicate, & sanctum nomen eius per omnes mundi angulos extollite ac dilaudate; *Quis sicut Dominus Deus noster*: id est, dicite, num aliquem Deo, quem adoramus, videritis maiorem? *Suscitans à terra inopem & de stercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus.* Ipse enim bonus ille Deus est, qui paruulum & inopem Dauid è mundi huius fæcibus & miseriæ fimo, ab omni fortuna destitutum, & inglorium sublimauit, vt cum Principibus illum collocaret, regis me generum constitueret, & inter reges terræ numerari faceret. Si tanti hoc faciebat Dauid, & maximæ sibi id gloriæ esse ducebat, quid de illa cogitandum, quæ hodie nascitur, vt in Dei ipsius matrem assumatur? Euangelista porrò honorem illum comprehendere non valens, ait duntaxat, *De qua natus est Iesus qui dicitur Christus.*

Simile.

Imitatus Apellem hîc Euangelista videtur, qui cùm exigua in tabella gigantis alicuius colosseam magnitudinem effingere deberet, videretque commodè hoc fieri non posse, pollicem illius tantùm depinxit, infernè hoc addito Epigrammate, *Ex vngue leonem*, id est è pollicis huius proportione facile reliqua gigantis huius magnitudo cognosci potest. Euangelista magnitudinem, excellentiam, maiestatem ac reliqua merita illius quæ hodie nascitur, exponere cùm vellet ac velut in tabula depingere, videretque hoc aptè sciteque fieri, tantamque meritorum copiam tam exiguo in subiecto contineri non posse; satis putauit, dixisse, IESV CHRISTI illam matrem esse, è sola hac qualitate de ceteris illius meritis perfe-

perfectionibusque sufficientem coniecturam fieri posse sibi persuadens, *De qua natus est Iesus*, &c.

Num. 13. Simile quid vetus proponit Testamentum cùm nobis duos illos exploratores è terra Promissionis redeuntes depingit; qui vt Hebræis regni illius fæcunditatem & fructuum illic prouenientium abundantiam declararent, botrum ingẽtem in vecte velut diuitiarũ & feracitatis terræ illius specimen, humeris detulerunt. Cogitate Euangelistam nostrum idipsum hic imitari voluisse, gloriosæ enim Virginis diuitias, perfectiones, & admirabiles virtutes eius depingere & declarare volens magnam illam, quòd Christi Domini mater extiterit, dignitatem ob oculos ponit, quæ velut specimen & omnis magnitudinis infinitorumque meritorum eius iudicium, *De qua natus est Christus*, &c.

Eia igitur, Catholici auditores, Virginem hanc demiremini, solemne hoc festum colite, felicitatem natiuitatis illius magnificate, ac diem hunc velut dierum omnium iam inde à mundi exordio felicissimum existimate; diem inquam qui vniuersum recreat: & non sine ratione. si enim in natiuitate filij Zachariæ plurimi gauisi sint, (*Et in natiuitate eius multi gaudebunt*) an non potiori iure matris Dei natiuitas omnes omnino Catholicos magis recreet & gaudere cogat?

Natiuitatis Deiparæ figuræ. Et sanè totus hodie exultet orbis & plaudat, hodie quippe salutis nostræ ac redemptionis exordium fuit, hodie vitæ arbor in paradiso terrestri plantatur, quę vobis fructum vitę est allatura: hodię arca illa absoluta, & in mundi huius mare exponitur, quæ verum Noë & totius orbis saluatorem vehere & gestare debebit: hodie thronus ille eburneus & auro conuestitus, mundi miraculum,

Gen. 1.

Gene. 6.

raculum, perfectus est, in quo verus Salomon Iesus Christus considebit; hodie arca illa fœderis è ligno incorruptibili compacta, & ad legis ipsius authorẽ recipiendum destinata, perfecta & constructa est: hodie denique turris illa Dauidica, ex qua omnigena dependet armatura, & vndiq; cõmunita velut inimici terror, fidelium præsidium, ac velut Ecclesiæ propugnaculum agnoscitur. Ad illam igitur confugiamus, illam in asylum deligamus, ex toto illam oremus corde, in patronam adoptemus, deuoti illi & obsequiosi simus, & nunquam à laudibus illius deprædicandis diuulgandisque lingua nostra conticescat. 3. Reg. 10. Exod. 25.

Ita etiam fiet, gloriosa ac beata Virgo. Oculi nostri perpetuò te admirabuntur, linguæ te laudabunt, & cor totum tibi dedicabitur. te enim velut dignissimam, maximam, ac creaturarum omnium quæ vnquam in mundo vixêre perfectissimam agnoscimus. Deus enim, qui omnibus in rebus liberalis, erga te se velut prodigum & profusum declarauit, in vnicam animam tuam colligens & simul coaceruans, quod ceteris creaturis nonnisi singillatim ac minutim distribuit. In Exodo præcepit Deus, vt Mosi tabernaculũ constructuro, omnes aurum, argentum, gemmas, imo & animalium pelles conferrent. Mysterium hoc fuit & prognosticon, gloriosissima virgo, ac meritorum tuorum magnitudinis quodammodo præsagium: vt enim tu in verum Ecclesiæ tabernaculũ destinata es, ita declarare voluit Deus, omnes sanctissimarum quarumlibet creaturarum perfectiones in tuis finiendas, & Sanctos omnes, qui te præcederent, è suis virtutibus aliquid ad tuarũ perfectionem & complementum collaturos. Adeo vt fidelitate Sara, pulchritudine Rebecca, hu- Exod. 25.

militate

militate Abigail, fortitudine Iudith, & gratiâ fueris Esther.

E natiuitatis tuæ felicitate de ceteris vitæ tuæ mirabilibus licet præsagire: tibi namque Deus huiusmodi priuilegia & gratias contulit, quæ numquam vlli alteri collata sunt. Conceptio siquidem tua sine peccato originali, natiuitas gratiâ, & vita sanctitate plena fuit, & præter hæc, ipsa Dei Matris dignitas quæ tibi collata, verum esse ostendit, quod Angelus tibi prædixit, inter ceteras scilicet te mulieres imo & creaturas omnes benedicendam. O Virgo decus mundi, hominum beatitudo, Angelorum gloria, peccantium patrona, atque omnis misericordiæ Mater, pro nobis obsecro iam intercede, iram Dei nostri mitiga, nos patri illi reconcilia, furorem illius compesce, & castigationis fulmina manibus illius excute, vtque natiuitatis tuæ festum hic celebramus, fac obsecro, vt post mortem gloriæ tuæ fauorem sentire mereamur; ad quam Patre & Filio & SS. Spiritu ducente vtinam aliquando peruenire contingat. AMEN.

(∴)

IN FE-

IN FESTO S. MICHÆLIS ARCHANGELI.

Archangele Michaël constitui te Principem super omnes animas suscipiendas.

FIGVRA.

SENACHERIB Assyriorum Princeps cùm Ierosolymitanam ciuitatem numeroso exercitu, cui parem Iudæa non viderat, cinxisset, & omnem se regionem ferro & igni vastaturum comminatus esset, nisi auxilium cæleste affulsisset; ecce tibi Angelum cælo descendere, qui velut cælestium legionum præfectus, quadam nocte Barbarorum castra ingressus, vnico momento centum octoginta quinque hominum millia vindice gladio interemit. cum fortitudinem, animum & gesta Angeli huius propiùs intueor, crediderim, nec etiam vanè, vtpote sanctorum Ecclesiæ Patrum auctoritate nixus, sub illius imagine magnum illum Angelum, cuius hodie festum celebrat Ecclesia, Michaëlem depingi, qui propterea caput ac ductor Angelorum, Spirituum cælestium princeps, animarum coram Deo præsentator turmarum Angelicarum dux, & generalis diuini exercitus vicarius est appellatus. Vt verò vos de veris ac supremis gloriosi huius Archangeli effectis ac gestis dicentem audire, & ipse eadem proferre possim, Spiritus sancti opem & auxilium, solitis & consuetis gloriosæ Virginis, quæ vera Angelorum regina est, precibus & intercessionibus postulemus, atque in hanc rem omnes eam Angelicis verbis salutemus.

4. Reg. 19. 2 par. 32. Isai. 36. & 37.

AVE MARIA.

Ea Theologorum ac Philosophorum omnium quoad vniuersi totius gubernationem directionemque fuit semper opinio, magnum illum Deum maiestate terribilem, vnitate adorabilem, & potentia infinitum, inferiora & terrena nonnisi per media regere ac gubernare. Ceterum tria in hoc mundo loca sunt & videri queunt, tam conditione quam situ & ordine meritorum inter se discrepantia. supremus, in quo solus Deus, *qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra:* infimus, in quo tum homines & animalia, & tum omnia corpora inferiora in naturæ officina producta commorantur; & medius denique, qui tam corpora cælestia quàm Angelos comprehendit.

Tria loca in mundo.

Adeo vt sapiens ille & omnipotens mundi gubernator, cuius nutu ac prouidentia omnia conseruantur, inferiora hæc superiorum corporũ influxu & adminiculo dirigat ac tueatur. Hinc enim pluuiæ & serenitates, niues, grãdo, ros matutinus, gelu, pruina, noctis ac diei vicissitudo, quatuor anni tempestatum varietas sapienter ad rerum omnium productionem generationemque disposita & concinnata enascuntur. Homo porrò cùm essentiâ suâ è duabus sit compositus partibus, corpore inquam & anima, quod in statua illa Nabuchodonosoris caput aureum & pedes luteos habente, (hic corporis illis animi imaginem, gerentibus,) repræsentatum est, cumque corpora superiora nullam in animam illius potestatem & ius obtineant, admirabilis ille prouisor spiritus quosdam cælestes, ad hominum animas regendas gubernandasque, & ad finem suum quocunque medio possibili conducendas destinauit, vnde Psaltes, *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem, &c.*

Deus inferiora per superiora gubernat.

Dan. 2.

Psal. 8.

Satis

Satis hauddubiè amorem suum declarauerat Deus, & qua hominem beneuolentia prosequeretur indicauerat, cùm magnum illud & splendidum totius vniuersi palatium construxit, & cælum inquam tot stellis variegatum, terram tot fructibus fæcundam, arboribus conuestitam, mare denique tot piscium generibus locupletatum, in vnius hominis vsum è nihilo producit. Quem affectum Propheta demiratus exclamat, *Domine quid est homo quòd memor es eius? &c. Minuisti eum paulò minus ab Angelis, &c. omnia subiecisti sub pedibus eius.* Psal. 103. Tamen in amando excedens, & communem amoris legem transgrediens, cum non putaret, cælum, & quidquid sub illius conuexis & fornicibus continetur, in vsum nostrum condidisse, satis esse ipsum quoque quod sub & in cælo continetur, id est Angelos nobis elargiri voluit, vt scilicet salutem nostram promouerent, nos defenderent, & ab omni vitæ discrimine & aduersitatibus tuerentur. Cùm verò inter Angelos quidam supremi sunt, & supremum locum obtinentes, vti sunt, qui supremam hierarchiam constituunt, quales sunt Seraphini, Cherubini, & Throni, quorum est semper supremo numini assistere & ab eo non recedere; omnes tamen ad hominum sunt tutelam, eorumque salutem procurandam destinati, iuxta illud Apostoli, *Omnes sunt administratorij Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Hebr. 1.

Signa amoris diuini erga hominem.

Eo verò maior & amplior nostra erga Deum obligatio, quo essentia & natura spirituum illorum cælestium, in salutem nostram destinatorum & nobilior & sublimior. scirptura porrò tam sublime illos effert, adeoque nobiles efficit, vt filios Dei illos nuncupare non vereatur. Nam apud

Angeli filij Dei dicuntur.

Iob loquens Deus ait, *Quis dimisit lapidem angularem eius, cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* quæ verba Glossa ordinaria exponens addit, *Astra matutina & filij Dei, id est Angeli.*

Iidem lapides igniti. Ezechiel verò lapides ignitos & ardentes illos nuncupat; lapides quidem ob fortitudinem & constantiam; ignem verò ob ardentem quo nos prosequuntur amorem & affectum. Quare de Luciferi casu & præcipitio loquẽs ironicè & satyricè illi exprobrat, *Et tu Cherub extentus, posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti.* Id est, Proh quãta tua calamitas est, infelix Lucifer, quòd cùm olim honore & gloria in sancto DEI monte afflueres, in imas abyssi voragines, magna tua infamia te præcipitasti, quique inter angelos, qui velut igniti lapides, ambulare consueueras, iam extinctus es, & carbonis instar nigricans, pœnis æternis inuolutus.

Ezech. 28.

Sunt vigiles & custodes mundi. Isaias porrò eos milites Dei, cælestes bellatores, & mundi pręsidiarios nuncupat; inq; Dei persona loquens ait, *super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & nocte non tacebunt.* Quod de Ierusalem hic dumtaxat dicitur, absolutè de vniuerso hominum genere & mundo intelligendum; super cuius muros idem Deus Angelos & Cherubinos, velut custodes collocauit, qui excubarent, noctésque diesque circumspicerent, ne quid homo detrimenti caperet. Hoc Psalmista etiam confirmabit dum ait, *Immittet Angelos Domini in circuitu timentium eum* &c.

Isai. 62.

Psal. 33.

Rex

Rex qui plures imperio ſuo continet prouincias, & regna, ſi qua aduerſus illum turbas mouent & criſtas tollunt, è pacato quietoq́ue regno milites & duces, quorum fidem & obedientiam perſpectam habet, ſeligere ſolet, qui in turbulentis illis regionibus velut præſidium ſint, regiam authoritatem tueantur. Deus æternus magnus quidam princeps eſt, imò regum rex, & Dominus dominantium, plurima imperio ſuo regna ſubdita habet, regnum cælorum, regnum mundi, & diaboli regnum. Primum illi morigerum & penitus ſubiectum eſt, alterum pace perpetua gaudet, *Qui poſuit fines tuos pacem*: tertium verò rebellionem & turbas mouet, inquietum eſt; atque hic audire voces illas eſt, *Quis noſter Dominus eſt?* &, *Nolumus hunc regnare ſuper nos; & non habemus Regẽ niſi Cæſarẽ.* Quamobrẽ vt turbulentos hos compeſcat, & authoritatem ſuam in hoc mundo aduerſus maleuolorum audaciam tueatur, è pacato & tranquillo cælorum regno milites & duces, loci naturales, id eſt Angelos, qui fideliſſimi illi ſunt & fuêre, ac ſemper obſequentes deſtinat. Etiam pluſquam quinque annorum elapſa ſunt millia, ex quo magnus hic Princeps ſuis expenſis præſidia hæc alit, & ad totius vniuerſi conſeruationem & hominum ſalutem fouet.

Simile.

Angeli velut milites præſidiarij in regno mundi.

Cùm cuſtodum & præſidiariorum hic incidat mentio, video, ſponſam Salomonis de cuſtodibus quibuſdam maiorum loqui, in quos illa dilectum per plateas quæritans, incidit, *Inuenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem.* Ambroſius & Rupertus hunc exponentes locum de Angelis eumdem interpretantur, eoſq́;

5. Cant. 5.

lib. de virginit. & Rupert. in. 5. cant. veros mundi ciuitatis custodes esse asseuerant, quod eorum curæ custodiæque totus orbis terrarum & animarum nostrarum salus concredita sit. Ideoque in scriptura milites & pugiles dicuntur.

Cant. 6. Ipsum quoque ex alio Canticorum loco eruo, *Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum?* Porro per castrorum choros & turmas militares omnes sine dubio Angelos intelligunt, qui velut milites in turmas, centurias, & legiones distributi, magnum exercitum conflant; sed milites validi, generosi & fortissimi. Huius figura erat ille, quē vidit Daniel, brachia habentem ferrea, & Chrysolito vestitum; ferrum, robur; & gemma nobilitatem & excellentiam figurabat.

Angeli validi milites.

Dan. 10.

Homil. 2. in Iosue. Origenes in eumdem incidens conceptum, & exploratores quos Iosue in Iericho destinauit allegoricè exponens, ait, Angelorum eos figuram gessisse, qui quotidie à Deo ad mundi conseruationem huc & illuc emittuntur.

4. Moral. 31 & 11. Moral. 18. Gregorius locum illum Iobi exponens, *Cum regibus & consulibus terræ qui ædificant sibi solitudines*, ait per reges & consules terræ beatos Angelos denotari, qui velut Principes, & mundi, consules, omnia hominum negotia administrant & mundi tutelam habent.

in Iob. 26. Hieronymus eiusdem Iobi locum interpretans, *columnæ cæli contremiscunt & pauent ad nutum eius*, per columnas angelos intelligi asserit, qui quòd in gratia confirmati & stabiliti sint, columnis & fulcris inconcussis similes esse dicuntur, qui tamen in omnipotenis Dei omnia concutientis conspectu, contremiscunt & pallent;

Tam

Tam ſcilicet maieſtas eius terribilis eſt.

Denique vt exordio huic finem imponam & materiam propoſitam aggrediar, dico Angelos ſubſtantias illas incorporeas eſſe, intelligentias illas Ariſtotelicas, & Spiritus illos cæleſtes, quorum dux & caput glorioſus Michael eſt, in cuius laudem hodie Eccleſia canit, *Archangele Michael conſtitui te Principẽ ſuper omnes animas ſuſcipiendas*; & in cuius prædicationem hodie mirabilia proponam, & concionem in duo membra diſpertiar, primo naturam, excellentiam & Angelorum effectus in genere, altero Archangeli Michaelis laudes, dignitatem ac merita proſequar. Vos benignas aures accommodate.

Quod ad primum attinet, ſciendum, iuxta magni Theologi Dioniſij, & D. Thomæ doctrinam, omnes Angelos nouem eſſe diſtinctos ordinibus, & tribus hierarchijs comprehenſos; & ex omnibus aciem illam cæleſtem conflari, de qua Eccleſia canit, *Cumq́ omni militia cæleſtis exercitus.* Tres primæ hierarchiæ ordines ſimiles ſunt Nobilibus & Principibus magni alicuius regis, qui ſemper & quotidie Maieſtati illius adſtant & obſequuntur, quales ſunt Duces, Comites & Barones, nobiles conclauis regij, & illius œconomi; ſecundæ hierarchiæ ſimiles putem regijs miniſtris & magiſtratibus, quales præſides, libellorũ ſupplicum examini præpoſiti, pręfecti generales, prætores prouinciarum, conſiliarij ſtatuum, duces militares ac tribuni: denique tertiæ & poſtremæ, qui ad aliquas regni prouincias deſtinãtur, & ſingularem hominum curam gerũt, imaginem gerunt eorum qui in benè inſtituta republica, conſulum, prætorum, iudicum inferio-

Angeli in nouem choros & 3. Hierachias diſtributi.

rum, commissariorum, & consiliariorum in curijs subalternis sub authoritate magni cuiusdam principis terræ partes agunt & munus.

Angelorum numerus infinitus. Tanta porrò spirituum cælestium multitudo est, vt exprimi nequeat, nec numerus illius exactè subduci. Dauid nonnisi per millium millia illos computat, & finem inuenire nequit, *Millia*
Dan. 10. *millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.* Quin & Iob illos derisui habet & ex-
Iob. 28. plodit, qui numerum illorum inuestigare se posse confidunt, aitque admirans, *Numquid est nu-*
1. p. q. 50. a. 3. *merus militum eius?* Plura addit etiam D. Thomas, ait enim cęlestes hosce milites ita reliquis naturæ rebus numero præcellere, vt cæli magnitudine reliqua sub aëre comprehensa corpora superant.

Quod si verum sit, vt esse verissimum mihi persuadeo, tam sancto & celebri viro id referente, crediderim hinc Angelorum & pulcritudinē & excellentiam euidenter ostendi posse: addens e-
1. p. q. 50. a. 4. nim quod idē Thomas alio loco docet, omnes angelos specie inter se differre, vt ab aquila differt colūba, Luscinia ab acanthide, coruus à psithaco, atque ita de ceteris, & simul illud Aristotelicum axioma respiciens, *rerum species numerorum rationem imitari*, id est, quòd quemadmodum numerus superior inferiorem comprehendit, & aliquid illi proprium adiungit; ita quoque species superior omnes inferioris perfectiones ac suam præterea velut particularem complectatur; hinc inquam eruo & cognosco, & palam profiteri
Pulchritudo Angelorum astruitur. cogor, spirituum illorum pulchritudinem comprehendi aut percipi non posse.

Vt sententia hæc fiat manifestior, ab vltimo & infimo

infimo Angelorum ducamus initium; quem rebus ceteris corporeis pulcritudine perfectioneque præcellere credimus ac supponimus. Quod testatur Angelus ille Danielis, quem vbi Propheta conspexit, tantus è vultu illius fulgor ac maiestas emicuit, vt teste scriptura, parum abfuerit quin exanimis in terram ceciderit, atqui secundus Angelus omnem inferioris simul & propriam perfectionem continet: tertius merita & perfectionem aliorum duorum, suam etiam superaddens: quartus denique priorum trium pulchritudinem in se continet, simul & suam: adeò vt hac ratione ab inferioribus ad superiores, per omnes Angelorum choros, vsque ad seraphinorum supremum ascendendo, cum ille omnem omnium Angelorum inferiorum excellentiam, prętet suam propriam, quęq; singularem speciem constituit, in se complectatur, & Angeli numerari nequeant, magna & perfectio & pulchritudo in eo contineri dicenda sit. Quanta verò in Deo qui omnes infinito interuallo præcedit, futura? O secreta, ô mirabilia!

S. Dionisius tractans eadem, & spirituum illorum & substantiarum immaterialium essentiam examinans, definitionem quandam ex imis naturæ penetralibus quæ pulchritudinem quamdam singularem & admirabilem denotat, hinc elicit. *Angelus, inquit, est imago Dei, manifestatio inuisibilis lucis speculum purum lucidissimum immaculatum.* E quibus verbis hoc excludamus argumentum, nihil Deo perfectius, nihil lumine pulchrius, nihil speculo politius & æqualius; atqui angelus primi imago est, manifestatio al- *Lib. de diuinis nomin. c. 4*

ternis, & tertium effectu. Ergo perfecta, pulchra, & penitus admirabilis creatura est.

Anselmi sententia de Angelorum pulchritudine.

Plura & maiora habet Anselmus, asserit enim si Angelus cælum stelliferum subiret, & omnes stellæ in soles conuertirentur, lumine illum suo & splendore omnia sidera obscuraturum ac tenebras quodammodo offusurum. Addit insuper Angelum illum fulgore & pulchritudine sua tantum solium illorum spendorem superaturum, quantum opacam & caliginosam terram sol lumine antecellat. Hinc colligi igitur potest, quáta eorum sit pulchritudo & perfectio.

Hominum pulchritudo angelicę collata.

Tanta scilicet, vt, præterquam quòd commune inter homines prouerbium sit, quòd, dum alicuius pulchritudinem extollere volumus, eũ angeli instar pulchrum esse asseramus, scripturæ quoq; loquendi sit modus, homines pulchros angelis comparare. Hinc S. Lucas de gloriosi protomartyris Stephani donis perfectionibusque loquens faciem eum Angeli instar pulchram & splendidam habuisse dixit, *Et intuentes eum omnes qui sedebant in Concilio, viderunt faciem eius tamquam faciem Angeli.*

Esth. 15.

Longius quoque Prouerbium hoc petitum, nam & in veteri testamento vsum habuit: regina enim Esther maiestate & excellentiâ Regis Assueri consternata, qui in centum ac viginti prouincias dominium & imperium exercebat, ab India ad vsque Aethiopiam, ait, *Vidi te Domine, quasi Angelum Dei & conturbatum est cor meũ præ timore gloriæ tuæ, valde enim mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum.* Quasi diceret Mirum tibi ô potens rex videri non debet, si ad maiestatis tuæ intuitum animus me defecerit, & deliqui-

um passa sim, vt enim te conspicata sum, adeo mihi pulcher & perfectus visus es, vt Angelum me videre mihi persuaserim; mirabilis enim es, Domine, & facies tua omnigenam gratiam spirans.

An non profectò admirabile, beatos illos Spiritus, adeo excellentes, perfectos, & essentia pulchros, in tutelam nostram ac protectionem destinatos esse, ac noctu diuque in misellorum ac plebeorũ defensionem excubare. in huius rei figurã vidit olim scalam Patriarcha, per quam Angeli summa diligentia & ascenderẽt & descenderent. *viditq; in somnis scalã stantẽ super terrã & cacumẽ illius tangens cælum, Angelos quoque ascendẽtes & descendẽtes per eam.* Quam visionẽ exponens Bernardus ait, *Numquid sedentem quampiam aut stantem vidit? certè non: quia non habemus hic manentem ciuitatem, nec futuram adhuc poßidemus, sed inquirimus; & vt eam consequamur, & in ea eis similes simus, Angeli summo studio ac diligentia ascendunt & descendunt.* Quibus è verbis non secus atq; ex ipsa Patriarchæ visione colligere licet, quãtopere de salute nostra soliciti sint Angeli, cùm nostri causa & descendant & ascendant, veniant & abeant, numquamque quiescant, quamdiu hoc in mundo commoramur, sed perpetui custodes nostri sunt. Gen. 18.

Idcirco quo loco in Psalmo 33. vulgata interpretatio habet, I*mmittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*, Hieronymus ad fontes Hebræos interpretatur, *Circumdat Angelus Domini in gyro timentes eum*: septuaginta verò *Castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum*, quæ phrases & loquendi consuetudines solicitudinem ac curam repræsentant, quam de homini-

bus gerunt custodes & præsidiarij sint non domorum aut castrorum, sed animarum illorum. Testatur hoc Psalmista, *Angelis suis mandauit de te.*

Psal. 90.

Ostendit hoc puero suo Giezi Elisæus cum ille Syris vrbem obsidione prementibus tremeret & paueret: cùm enim se ad orandum composuisset, ecce serui oculos aperuit Dominus, ita vt montem equitibus & curribus ignitis circum Elisæum girantibus plenum viderit, *Et aperuit Dominus oculos pueri & vidit, & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi.* Atque omnia hæc per Angelorum manus fiebant.

4. Reg. 6.

Gen. 32.

Idem quoque in Genesi legere est. Iacob enim è Mesopotamia cum vniuersa familia, fratrem Esau veritus, qui iam ab ineunte ætate illum persecutus erat, descendisset, Angeli patrocinium illius suscipientes, illi occurrerunt; quos mox vt vidit, castra Dei illos esse & auxilium cælitus missum asseruit, *Fueruntq; ei obuiam Angeli, quos cum vidisset, ait, castra Dei sunt hæc:* quasi his seipsum verbis solaretur, sume animos Iacob, noli metuere, esto iam securus; si enim hominem nactus sis aduersarium, ecce Angelicam cohortem quæ te ab omni hostili incursione defensura est.

Simile quoque libro canticorum continetur: dicitur quippe lectulus Salomonis à sexaginta ducibus quibus nulli in Israel fortiores erant circumdari; qui omnes arma manu præferebant, & bellandi erant peritissimi, & suum singuli in femore paratũ gladiũ habentes ad nocturnos, si qui forte acciderent impetus propulsandos. *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi; v-*

Cap. 3.

mi vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Certum est per regium illum thalamum, in quo Salomon noster requiescit ac dormit, vniuscuiusq; iusti animã significari; in hac siquidem sponsus ille cœlestis, cuius deliciæ sunt esse cum filijs hominum, requiescit; quinam autem sint egregij illi & validi duces illum circumstantes, satis Psalmographus declarat, dum ait, *Benedicite Domino omnes Angeli eius potentes virtute qui facit is verbum eius.*

Anima iusti comparata lectulo Salomonis.

Psal. 102.

Egregios hinc cõceptus & corolaria educemus, primò, animas nostras lectulos & thalamos esse in quibus omnipotẽs requiescat, atq; Angelos, veteres illos & exercitatos bellatores, illius esse custodes constitutos. Secundò si in lege Mosaica cælestes illi Spiritus tam sedulò diligenterque homines custodirent, quid nõ ab illis in Euangelica sit præsidij exspectandum? tertiò, illum qui tam sedulos ac vigiles custodes nactus fuerit, securè in vtramque aurem dormire posse, ac nihil metuere. vnde Ecclesiasticus, *In conspectu Angelorum nolite timere.*

Consecutiua egregia ex angelorum custodia.

Eccle. 33.

Reipsa hoc perspectũ habuit Daniel, qui in immanissimorũ & sanguini & feritati assuetorũ leonũ medio nihil omnino formidans, securitatem suam & à timore exemptionẽ, Angelorum custodiæ asscribit, *Deus meus misit Angelum suum, & obturauit ora leonum, & non nocuerunt mihi.* Id ipsum quoque significauit cordata & formosa illa Iudith cùm simili in periculo versaretur, *Viuit Dominus quoniam custodiuit me Angelus eius & hinc euntem & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.* Quo loco ad Psalmographi sententiam videtur allu-

Dan. 6.

Iudith. 13.

Psal. 90.

Psal. 90. allusisse, qui ait, *Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis*, ait *in omnibus vijs tuis*; vt hinc perspectum fiat Angulos & vitæ huius curriculo durante & expirante, in statu peccati simul & gratiæ, tam in aduersitate quàm prosperitate, in sanitate non minus quàm ægritudine, denique in omnibus vijs, nostri curam gerere.

Dei amor erga hominem. Quàm porro Deus noster prouidus est, auditores quantopere de bono & salute nostra sollicitus! vt qui tam potentes Principes & creaturas adeò excellentes custodiæ nostræ assignet! Erui hinc & colligi potest, quanti hominem faciat, quanta etiam Angelorum sit obedientia, imo verò, quantus Dei erga nos miseros amor sit & affectus. Neque enim mirum est Angelos eum suos ad nostri custodiam deputasse, cùm & filium vnigenitum pro nobis emori in cruce voluerit, *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.*

In Psal. 90. Verba illa Psalmographi Bernardus exponens, *Angelis suis Deus mandauit de te*, admirans exclamat, *O quantum debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, inferre fiduciam! pro præsentia reuerentiam pro beneuolentia deuotionem, pro custodia fiduciam?* Quasi diceret Infinitis obligatus est homo nominibus ad reuerentiã & cultum Angelis deferendam, quòd semper illum præsentes circumstent; ad pietatem & deuotionem quoque exercendam, ob beneuolentiam qua illum prosequuntur; ad fiduciam simul concipiendam, cùm sciat tam valido & ad succurrendum prompto se præsidio communitum.

Angeli alati in scriptura depinguntur. Tam scilicet in bono nostro procurando seduli & prompti sunt, vt scriptura hoc exponere dum

dum vellet, alas illis adiunxerit & alatos sæpius describat, vt hinc constet illos in rebus nostris expediendis curandisque non incedere, sed quàm promptissimè volare, *Et erant sex alæ vni, & sex alæ alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius & duabus volabant:* Quod igitur alas circa caput, in pedibus, & medio corpore præferant, ostendunt se & initio operis vitæq;, & in fine simul, & in medio eiusdem, denique in omnibus vijs nostris nobis opitulari. *Isai. 6.*

Huc accedens quam proximè Dionysius Areopagita in libro quem de cœlesti hierarchia scripsit, illos & alatos & nudipedes, pingi solere asserit, vnum eorum ad Dei mandata exequenda & hominibus succurrendum voluntatem ac promptitudinem; alterum ad exprimendum, ab omni eos terrena contagione ac concretione liberos & exemptos existere, vtpote qui intelligentiæ penitus puræ & mundæ sunt. *Lib. de cælest. hierarchi. c. 15.*

Addam hic quod magis vos percellat & admirari cogat, fuisse scilicet olim Philosophos qui nescio quo Spiritu, quod modò dixi, intellexere, ac præsertim quòd Angeli custodes nobis ordinarij & tutores cælitus cõstituti essent: Inter ceteros hoc intellexit Seneca, ita namque amico suo Lucilio scribit, *sepone*, inquit, *in præsentia quæ quibusdam placent, vnicuique nostrum pœdagogum dari Deum non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex horum numero, quos Ouidius ait de plebe Deos:* quos porro veteres ethnici Deos ordinarios & vulgares dicebant, Angelos Christiani Dicimus. *Epist. 3.* Ethnici angelorum custodiã agnouerunt.

Ceterum vt sciatis in quo hæc angelorum custodia & tutela consistat, è quatuor illam effectis & quadrupliciter elici posse dicendum primò per subtra- Angelorũ custodia quadrupliciter demõstratur.

subtractionem qua omnem homini peccandi occasionem, illicium, materiamque auferunt; quod tripliciter contingit, primò præterita peccata coarguendo, vt ab ijsdem imposterum sibi caueat homo. vt cùm in libro Iudicũ Angelus Israelitis commissorum delictorum turpitudinem
Iud. 2. ob oculos poneret, atque ideo illos obiurgaret, quamprimum veniam petiêre & lacrymis eadem eluêrunt. Secundo à præsenti eum peccato, in
Gen. 19. quo versatur, auocando, vti Lothum Angeli Sodomitico incendio eduxerunt. Tertiò denique
Num. 22. futuro, ne committantur impediendo: ita Balaam cùm omne maledictionum genus aduersus Israelitas depromturus esset, per Angelũ impeditus
Defendunt hominem tripliciter. fuit. Alterũ custodiæ angelicæ genus in protectione & defensione situm est, ne scilicet toties in peccatũ ad quod à dæmone inuitatur prolabatur illum præseruando ac custodiendo; quod tribus etiam modus contingit. primò dum dæmonum potentiam infringunt, eorumque impetum violentum cohibent; quod significatum fuit in eo
Tob. 8. & Apoc. 20. quod apud Tobiam & in Apocalypsi diabolum Angelus vinxerit, & in abyssum præcipitem dederit. Secundo concupiscentiæ vires elidendo ac debilitando. Cuius rei figura fuit Angelus qui neruum femoris Iacob elisit, eumque
Gen. 32. claudum reddidit, *Tetigit neruum femoris eius & statim emarcuit.* Animæ femur allegoricè loquendo concupiscentia est; nerui illius passiones sunt & violentiæ: cum verò angelus easdem incidit & infringit, tũ neruum concupiscentiæ debilitat, ita vt penitus emarcescat. Tertiò passionis Dominicæ memoriam in medio animæ nostrę imprimendo. signatum hoc fuit in Angelo illo qui
Ezech. 9. signo Tau notauit viros dolentes & lacrymantes:
signa

signa Tau super frontes virorum gementium Porro Angelum litteram illam hebraicam gementium fronti imprimere, aliud mysticè non est, quam sanctis animabus dominicæ passionis memoriam & omnia Caluariæ mysteria insculpêre.

Tertius Angelorum custodientium effectus in ministerio consistit, eo quod *omnes* iuxta Apostolum *administratorij Spiritus sint*. Et sanè Seraphini in terram mittuntur ad hominum corda inflammanda, vt è quarto Regum libro manifestum redditur in angelis qui in curribus & equis ignitis apparuêre: apud Isaiam quoq; in Seraphino qui calculo ignito Prophetæ labia purgauit, *volauit ad me vnus de seraphin, & calculo quem forcipe tulerat de altari &c.* Cherubini ad scientiam destinantur edocendam: testis sit ille qui Apocalypseos decimo ingens manu volumen tenebat, & ille cap. 18. qui lumine & fulgore suo vniuersam terram illustrabat. Throni emitti solent ad iudicium peragendum & iustitiam administrandam, horumque munus est, iudices ac præsides vt leges debito modo intelligant, & vnicuique ius suũ administrent, edocere, vti in Actis Apostolorũ dicitur, *accepistis legem in dispositione Angelorum.* Dominationes cælo emitti consueuêre, vt sensum rationis imperio subijciant. Hoc designauit Angelus ille, qui Agari ancillæ suasit vt ad heram se conferret, coram illa se demitteret, eique se morigeram præberet. Virtutum munus est edere miracula, vt Angelus ille Raphael reipsa fecit, qui seniori Tobiæ visum reddidit, diabolum compescuit, aliaque mirabilia præstitit. Potestatum partes sunt, dæmones cohibere, eorum tentationes infringere, ac violentiam retundere.

Hebr. 1.
Seraphinorum munus.
4. Reg. 2.
Isai. 6.
Cherubinorum.
Apoc. 10. 18.
Thronorum.
Act. 8.
Dominationum.
Gen. 21.
Virtutum.
Tob. 12.
Potestatum.
Exod. 18.

cuius

cuius rei exemplum in Exodo legimus, vbi Angelus Pharaonis se tyrannidi opponens, inter Israelitarum & AEgyptiorum agmen quod populum Dei insequebatur, medium se constituit.

Principatuum. Principatus emittere Dei solet, ad reges & Principes tuendos & dirigendos: videmus enim apud Danielem tres potentissimos Monarchas Persarum, Græcorum & Iudæorum, ab Angelo singulos edoceri & gubernari. *Dan. 10.* Archangelorum. Archangeli præsulum & præfectorum omnium singillatim curam gerunt, ijsque maxima secreta & mysteria reuelant: testis erit magnus ille Archangelus Gabriel, qui Zachariæ Pontifici astitit; eique filium nasciturum promisit, atque is ipse Virgini Deiparæ incarnationem Iesu Christi annũtiauit. *Luc. 1.* Angelorũ. Denique Angeli ad vniuscuiusque nostrum defensionem, tutelam, conseruationem & custodiam destinantur, vt etiam eis de cibo & alimento prospiciant; exemplo sit, vt alios infinitos omittamus qui Eliæ Prophetæ aquam & panem subcinericium attulit. *3 Reg. 19.*

Quartum & vltimum Angelicæ tutelæ munus est, consolari: sunt enim afflictorum consolatores, errantium ductores, & ærumnosorum tutores. *Zach. 1.* Testatur hoc Zacharias dicens, *Angelus loquebatur in me verba consolatoria & bona.* In huius rei signum vidisse se in Apocalypsi Ioannes quatuor angelos ait, super quatuor terræ cardines innixos, & quatuor ventos tenentes ne terram perflarent, *Apoc. 7.* *Vidi,* inquit, *Quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ tenentes quatuor ventos, ne flarent super terram.* Quatuor animæ passiones per quatuor hosce ventos designati. Emblema hoc denotabat, quatuor illos prauarum affectionum turbines & tempestates è quibus omnes tentationes quæ hominem in vitia pertrahunt, proficiscun-

tur, ab

tur, ab Angelis propulsari & impediri.

Hoc vt mysterium intelligatur, sciatis oportet, singulos hominum, vrbi in quadro fundatæ, & ad singulos angulos portam habenti esse persimilem. Primum latus est Oriens, alterum ad Occidentem vergit, alia duo ad Meridiem & septentrionem spectant; eundem prospectum habent & portæ. sed ita illæ constitutæ sunt, vt ad singulas duo Spiritus excubent, vnus malus & alter bonus, hic ad hominum salutem procurandam, eosque conseruandos, ille verò ad interitum & damnationem arcessendam. Homo similis vrbi in quadro fundatæ.

Prima igitur porta Orientem spectat, atq; hinc malignus Angelus animam prima passione, id est gaudio, quod primus ille ventus Apocalypticus denotat, oppugnat. Asmodæus autē princeps, qui vano huic gaudio pręsidet, circa portā hanc, quatuor turmas ad animam oppugnandam collocauit; in prima constituit lusus, tripudia, choreas & lasciua carmina; in secundam retulit, iuuenculorum vanitates, vestium luxum, fucum & aromata mulierum, & historias venereas: in tertiæ agmine sunt epulæ, conuiuia, ebrietas, gula, ingluuies, impudicitiæ, immunditia, scurriles inimici, & meretricij coci, & quidquid obscenum aut salax proferre lingua potest: in quartam coniecit fornicationes, adulteria, stupra, atque omne libidinis genus. Tentationes diabolicæ per primam animæ passionem.

Bonus è contrà Angelus, Raphaël, huic inimico se opponens, & misellam animam defensurus, & tentationibus restiturus, sancto quodam dolore & tristitia secundùm Deum illam consolatur & corroborat; ita scilicet intrinsecus eam illustrando, vt doleat & sancta quadam ratione contristetur, veritatem vbi perspicere potuerit; atque Consolationes boni Angeli aduersus tentationes gaudij mundani.

idcirco quatuor ei radios luminis immittit; primus est suiipsius cognitio, qui adeo splendidus & fulgidus est, vt anima lacrymari vbertim incipiat, vbi Dei sui imaginem in se penitus inquinatam conspicit, & culpæ seream, gratia priuatam, à gloria repulsam, & tartareo supplicio mancipatam agnoscit. Secundus est peccati cognitio; qua delictorum suorum horroré & enormitatem, multitudinem, grauitatem, pœnam ijs debitam, simul & ingratitudinem ob oculos ponit. Tertius mundi cognitio, quò fit, vt perspiciat, quàm fraudulenter mundi gaudia nos illiciant, fallant, circumueniant, deficiant, ac tandem tædium sui generent. Quartus Dei cognitio, qui, Deum illius creatorem esse redemptorem, iustificatorem, ac glorificatorem tandem futurum ostendit. Vnde præclarè, vt solet, ait Bernardus, *Clamat mundus*. *Ego deficio; clamat caro, Ego inficio, clamat dæmon, ego decipio; clamat Christus, Ego reficio. Vide ergo quem sequaris*. Sed ad portas nostras redeamus.

Insignis Diui Bernardi sententia.

Secunda porta Occidentem spectat, atque hic malignus Spiritus, secunda passione, qui est dolor mundanus, animam inuadere & oppugnare solet; hic quidquid in mundo triste, acerbum, noxium & tædiosum dici aut fingi potest, crudele bellum infert, vt non immeritò illud Psalmistæ repetere ipsa queat, *Inuenerunt me labores mortis, & dolores inferni circumdederunt me*. Abadon, id est Angelus exterminator, vel Spiritus diuisionis, qui in Apocalypsi describitur, circa portam hanc quatuor agmina opponit, de quibus Ioannes ait, *vidi Angelos in visione*: in primo cõstituit inimicitias, odia, suspiciones, perfidiam ac vindictam: in secundo, murmurationem, detractio-

Secundæ passionis tẽtationes.

Apoc. 9.

ctionem, infamiam, rebellionem, discordiam, blasphemiã; maledictionem, & iram: in tertio, bella, homicidia, cędes, incendia, afflictiones pauperum, persecutiones innocentum, ædium conflagrationem, vrbium excidia, & regnorum ruinam: in quarto denique lites, proditiones, impiorum auxilia, falsa testimonia, & peruersa iudicia.

Illinc verò ex aduerso bonus Angelus, qui S. Michaël est, tentationes hasce profligat, & sancto quodam gaudio secundùm Deum resistit, quòd animam ad spiritualia gaudia sustollat, verba illa Apostoli illi occinens, *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete*; sanctum verò hoc gaudium & spiritualis recreatio ad virtutum amorem, ad conscientiæ consolationem, & ad gloriæ cælestis contemplationem inuitat; agminibusque hostilibus quatuor alia obijcit, velut radios quosdam splendoris supernaturalis, qui animos irradiat & illustrat. Primus, est gratia aduersus aduersitates confortans & roborans, iuxta id Apostoli, *omnia possum in eo qui me confortat*, Secũdus, gratia humiliantis sub potenti diuinæ voluntatis manu, qua per patientiam meritoriam sub fortunæ insultibus & vitæ huius asperitate se deiicit & humiliat. tertius, gratia exultans, qua cum voluptate & gaudio afflictiones & iniurias mundi huius sustinet, ac patitur, Apostolos imitando, *qui ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine* IESV *contumeliam pati*. Quartus, Gratia calefaciens, affectiones inflammans, voluntatem succendens, desideria ad gaudia æterna comparanda exurens.

Boni Angeli consolationes aduersus tristitiam mundanã.
Philip. 4.
Ibid.
Act. 5.

Tertia porta ad meridem vergit, atq; hic inimicus, tertia passione, quæ spes præsumens & insolescens est, euertere animam molitur: hac olim oppugnati fuere illi, quos loquentes Isaias inducit, *Posuimus mendacium spem nostram, & protecti mendacio sumus.* Behemotæ princeps spei vanæ, quatuor hic legiones in aciem explicat; primam occupant Dei obliuio, votorum violatio, Apostasia, Sacramentorum contemptus, indigna sacræ communionis sumptio, delictorum excusatio, & sacrorum consiliorum derisio: in secundam adlecta sunt scandalum proximi, innocentum per praua exépla destructio, peccandi consuetudo, & de peccato iactantia: tertiæ ascripta sunt irreuerentia, hypocrisis, curiositas, & vana gloria: in tertiam relata, mundi gloria, dignitatum ambitio, honores sęculi, fastus & superbia, minæ & verbera, aliorum contemptus, prodigalitas, luxus, auaritia.

Isai. 28.

Boni Angeli aduersus vanam spem præsidia.

Bonus Angelus, qui Azarias, omnia hac tentamina elidit, idque timore Dei, qui initium & apex sapientiæ, quo semper animam ad Deum eiusque iustitiam timendam inducit, vt ex quarto Apocalypseos capite colligere est, eique triplex lumen suggerit; primum, timor Dei, occinitque illud Ecclesiastici, *Qui timet Deum, faciet bona:* Secundum, honor Dei; in Apocalypsi clamantem audimus Angelum, *Date illi honorem*, & in Prouerbijs *Honora Dominum, & valebis*: Tertium diuinorum iudiciorum repræsentatio ac formido, in cuius rei signum Angelus initio Apocalypseos clamat, *Timete Deum quia venit hora iudicij eius.*

Eccl. 15. *Apoc. 4.* *Prou. 7.* *Apoc. 14.*

Tentatio diabolica circa quar-

Quarta & postrema, porta septemtrionalis est, circa quam metu Malignus Spiritus animam oppugnat,

pugnat, iuxta illud, *Ibi trepidauerunt timore, vbi non erat timor:* atque hic quadruplicem cohortem armat, in prima collocat, dubitationem & ambiguitatem circa res fidei agnitæ veritatis derelictionem, vitæ præsentis prolongationem, paupertatis repudium, mendacia & periuria; in secunda peccati complacentiam, à satisfactione horrorem, conscientiæ malignitatem: in tertia peruersam consuetudinē, incredulitatem, excæcationem mentis, hæresin & ignorantiam: in quarta denique spem vitæ longioris, pænitentiæ dilatationem, deque misericordia diuina præsumptionem.

tam passionem animæ, quæ metus.

E contra bonus Angelus qui Gabriel, sancta quadam passione penitus contrariâ, quæ est spes diuina, omnem hanc tentationem eneruat, verba illa Sapientis occlamans, *Aspicite filij natiuitates hominum, & scitote quia nullus sperauit in Domino & confusus est; permansit in mandatis eius, & derelictus est:* simulque triplicem ei spem velut aciem triangularem opponit, quæ animam excitat, & corroborat. Prima est spes quædam viua & fide plena, qua credit & sperat, mysterio Passionis IESV Christi credens. Secunda est spes prouida, quâ anima sperat simul & credit, Deum casibus & aduersitatibus humanis, qualia, bella, pestes, afflictiones, necessitates, aliaque prouidere & succurrere posse, iuxta illud Prophetæ, *spes mea tu in die afflictionis meæ.* Tertia est spes fidelis, per quam anima Dei sui promissis confidit, illiusque sanctæ prouidentiæ innititur.

Solatium boni Angeli circa metus tentationem.
Eccles. 2.
Ierem. 17.

Hæc sunt ministeria, Auditores, quæ à bonis nobis Angelis exhibentur, hi sunt custodiæ illorū effectus potissimi, videte quoque allegoricam & mysti-

Cóceptus cabalistarum antiquorum.

mysticam quatuor ventorum vel passionum animi nostri expositionem. Atque huius occasione alterius cuiusdam conceptus Rabinorum, qui cũ hoc nostro coincidit, mihi in mentem venit. Credidêre scioli illi Iudaizantes, & Thalmudici consarcinatores, Dei currum è quatuor angelis trahi & compositum esse, velut è quatuor lapidibus pretiosis: ad latus dextrum gemmam quamdam finxerunt, è qua felicia omnia prodibant, quã Michaëlem appellabant; ad sinistrum aliam, quæ omnium afflictionum aduersitatum & molestiarum causa erat, nomine Gabrielem. tertia mixta erat & de duabus prioribus participans, cui nomen dederant Raphael; quarta deniq; erat velut gubernatrix ac dispensatrix omnium, quam Vrielem dicebant. Hæc nonnisi Iudaica commenta, at Christiana veritas docet, Dei currum non ab his quatuor duntaxat, sed ab infinitis aliis Angelis trahi, vt è Psalmistæ verbis elici potest, *currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium* &c.

Psal. 67.

Plura de perfectionibus Angelicis in genere non dicam, nam tempus iam est ad alterum concionis membrum accedendi, in quo gloriosi Michaëlis Archangeli excellentiam, magnitudinem & mirabilia singillatim ostensurum me dixeram; & quamuis Ecclesia hodierna die omnium beatorum spirituum festum & solemnitatem celebret, singillatim tamen gloriosi huius Archangeli, velut omnium capitis & ceterorum principis.

Tres Angeli dumtaxat in scriptura nominati.

Dignè igitur vt hac de re loquar dico, si authoritate quadam irrefragabili agendum est, qualis est reuelatio diuina, nonnisi tria in vniuersa scriptura bonorum Angelorum nomina reperiri,

scilicet Michaëlem, Gabrielem & Raphaëlem: primum decimo & duodecimo Danielis capite, & Iudæ Apostoli Epistola Canonica, & quarto Apocalypseos; secundum 8. & 9. Danielis & Lucæ capitæ primo; tertium denique tertio Tobiæ Capite; cetera quæ ab alijs citantur nomina, nulla librorum Canonicorum authoritate nituntur, nec ab aliqua Ecclesiæ traditione accepta, sed partim à Cabala Hebræorum mutuata, partim è libris Apocalypsis, qui ad nostram vsque ætatem peruenêre, educta sunt. Ita nomen Vrielis lib. quarto Esdræ legitur, qui inter Canonicas scripturas, vti & quartus, non est referendus. Libro secundo oraculorum Sibyllinorum, quæ Tomo secundo Bibliothecæ sanctorum Patrum leguntur, mentio habetur, Eromielis, Vrielis, Sanielis, & Azaëlis, aliorumque plurimorum. Beda quoque in Collectaneis suis numerat & alios, Rumielem scilicet & Pauielem; alios etiam addunt alij, vt Iehudielem, Barahielem, Escaltielem, & plurimos alios; at nullius frequentior in sacro volumine, quàm Archangeli Michaëlis habetur mentio.

Effecta, opera & ministeria illius vtroq; in testamento frequentissimè occurrunt. Ipse siquidem fuit, qui olim Abrahamum ne filium immolaret, impediuit, & gladij iam sublati ictum infregit. Ipse nocte integra cum Iacobo eumdẽ aduersus Esau animaturus, luctatus est, eumque in femore læsit. Ipse Mosi in rubo ardenti apparuit, ad quem legislator ille tanta cum reuerentia accessit. Ipse eiusdem cadauer iam defunctum magna diligentia occultauit, ne ipsum Hebræi velut numen quoddam addorarent. Ipse gladium

Effecta & opera Michaëlis Archãgeli. *Gen.* 22. *Gen.* 32. *Exod.* 3.

manu vibrans Gedeoni apparuit, eique robur & animum addens, causa fuit, vt trecentis dumtaxat assumptis viris copiosum Mad anitarum exercitum profligârit. Ipse denique vnâ nocte centum octoginta quinque hominum millia in castris Sennacherib regis læto dedit.

Iud. 6. & 7.
4. Reg. 19.

Audite & alia. Ipse Aegyptum afflixit, & tantas per omnes illius terminos plagas ostendet. Ipse aquas maris Rubri separauit & sicco pede tantá hominum multitudinem per ipsum tradúxit. Ipse velut tædifer, filios Israël in columna ignis in terram promissionis perduxit. Ipse Prophetam Abacuc capillitio arreptum è Palæstina in Babylonem transportauit, & Danieli qui in lacu leonum asseruabatur, alimentum procurauit. Ipse tres illos adolescentes in fornacem Babylonicam coniectos conseruauit, & in medio flammarum ijs astare visus est.

Exod. 8.
Exod. 14.
Exod. 15.
Dan. 14.
Dan. 3.

Hæc quidem è veteri testamento: iam è nouo non minora illius opera producamus. Ipse fuit qui quotannis aquas piscinæ Probaticæ mouebat, per quem motum omne morbidorum genus sanebatur. Ipse succentor fuit & choragus symphoniæ illius angelicæ, quæ Christo nascente in montanis Iudææ fuit exaudita: Ipse erit horrendus ille tubicen & præco ad cuius vocem omnes mortui sepulchris exibunt, & iudicio se sistent Ipse in die iudicij vniuersalis crucem, clauos, coronam spineam, lanceam ac reliquum passionis apparatum præferet. Ipse denique animas in statera ponit, & summo illi Iudici offert, vnde canit Ecclesia, *Michaël Archangele constitui te super Animas suscipiendas.*

Ioan 5.
1. Theff. 4.

Equidem crediderim, gloriosum hunc Archangelum vnum esse è septem illis spiritibus, (& fortasse

fortaſſe inter illos principem obtinere locum) qui ſemper throno diuino adſtant, & rebus inferioribus & quæ ad hominem ſpectant, præſunt, quique ceteris Angelis inferioribus miniſteria delegant, & quæ ad mundi gubernationem directionemque pertinent, facere imperant. de illis loquor ſpiritibus, de quibus Apocalypſis loquitur, *Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei.* Apoc. 8. & in Capit. XV. XVI. & XVII. ſermo eſt de ſeptem Angelis velut œconomis & agentibus generalibus omnium quæ in mundo peraguntur. Angelus quoque Raphaël vnum ſe de eorum numero eſſe ait, *Ego ſum Angelus Raphaël, vnus ex ſeptem qui aſtamus ante Dominum.* Iob 12. Clemens Alexandrinus de illis agens hæc addit, *Septem ſunt, quorum eſt maxima potentia, primogeniti Angelorum Principes.* Lib. 6. ſtromat. Horum porrò de numero Michaël eſt iuxta Danielis verba, *Ecce Michaël vnus de principibus mihi venit in adiutorium.* Dan. 10.

Deſcribit Apocalypſis ſeptem lampades noctu diuque ante Deum collucentes, quas Ioannes de Angelis exponit: Apoc. 4. quem ſecutus dicere auſim, Michaëlem vnam eſſe è præcipuis, quemadmodum & Angelorum princeps eſt: at lampadem igne amoris ardentem, mirabilibus collucentem, & ſemper ante diuinæ maieſtatis thronum refulgentem.

De hoc Archangelo illud Pſalmi intelligam, Pſal. 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum,* quo loco Septuaginta pro *immittet*, exponunt *caſtrametabitur*; Hieronymus, *circumdat in gyro*: è quibus colligo, glorioſum Michaëlem cæleſtes Spiritus velut in acie & caſtris ad fidelium defenſionem & omnipotentis gloriam, diſponere. Confirmabit hoc, prælium quod Apocaly-

calypsis in cælo peractum scribit, *Factum est prælium magnum in cælo, Michaël & Angeli eius præliabantur cum Dracone.* Verè prælium magnum; de re enim magna concertabatur, num scilicet Deo honor & gloria reddenda foret, vel vt Bernardus, Alexander Halensis, & Lactantius volunt, num Sacra Christi humanitas adoranda esset: & prælium hoc non vi armorum, sed rationum; non manuum motu & ictu, sed mentis, qui longè vehementior, fiebat.

Apoc. 12.

Serm. 17. in Cant. 3. p. q. 70. in 4. l. 2. c. 9.

Quò ordine sit in cælo Michaël.

Non satisfacit mihi communis Theologorum nostrorum opinio dicentium Michaëlem nostrum è primo & supremo vltimæ Hierarchiæ choro, id est è Principatibus vnum esse; quod tamen illi è magno Theologo Dionysio didicerunt, qui libro de cælesti Hierarchia Michaëlē postremæ Hierarchiæ, quæ Principatus, Archangelos & Angelos cōprehendit, adscribit. Ipse enim eorum semper opinionem, vt probabiliorem, sum secutus, qui Michaëlem in primo supremæ hierarchiæ ordine, qui Seraphinorum est, collocandum censent; atque hoc apertissimè è decimo Danielis capite, quo *vnus de Principibus magnis* dicitur; & duodecimo, vbi lego *Michaël Princeps magnus*, colligi posse iudico. Quomodo enim Princeps magnus dici queat, si nonnisi in postrema Hierarchia collocaretur?

Lib. de cælest. hierarchiæ. c. 9.

Dan. 10. & 12.

Deinde Angelus Raphaël, coram vtroque Tobia de dignitate sua agens ait, *Ego sum vnus ex septem qui astamus ante Dominum.* Cum verò septem hi Spiritus, omnium iudicio Seraphini sint, Clemens enim Alexandrinus illos Angelorum Principes & primogenitos nuncupat, & ho-

Tob. 12.

& horum de numero vnus sit Raphaël, qui tamen tam mirabilia opera edidisse non legitur, quàm Michaël; crediderim Michaëlem nostrum huius ordinis fuisse.

Tertiò Magnus Papa Gregorius de Angelo Gabriele in homilijs suis hunc in modum locutus est, *Ad hoc ministerium, summum Angelorum venire dignum fuerat, quia summum omnium nuntiabat:* eiusdem quoque opinionis Bernardus est. Ambo igitur mea sententia inferre volunt, Gabrielem è Seraphinorum & præcipuorum Angelorum numero esse; atque ego hinc colligere, huc etiam referendum esse Michaëlem nostrum. Si enim ob vnam legationem (maximam hauddubiè) Angelus Gabriel huncin ordinem allegatur, cur Michaël noster, qui plures executus est, hoc numero excludatur? *Hom. 34. in Euang. Homil. I. super Missus est.*

Si quis verò opponat & è contrà obijciat, Michaëlem in scriptura, Angeli semper & Archangeli nomine censeri, deinde eum semper vt missum describi, quod ad inferioris hierarchiæ ordines spectat; Respondeo ad primùm cum magno Gregorio, Angeli nomen officij ac dignitatis esse, non naturæ. Ad secundùm cum Paulo, omnes esse administratorios Spiritus, omnes ministrare, & ad hominum salutem procurandam destinari: quod nemini mirum videatur, cùm & creator ipse & Angelorum omnium Rex, venerit non ministrari sed ministrare. Nomen Angeli, officij est, non naturæ. *Hom. 34. in Euang. Heb. 1. Matth. 20.*

Quo stabilito progredior vlterius, dicoque Principem hunc & turmarum Angelicarum ducē non modò è primo primę hierarchię ordine & choro Michaël omniũ Angelorũ non pręuaricãtiũ primus.

choro esse, sed omnium etiam Angelorum qui post Luciferi eiusque sequacium rebellionem ac ruinam in cælo remansêre, primum, nobilissimum, excellentissimum, & tum naturâ, gratiâ, & scientiâ, tum alijs perfectionibus præstantissimum. Hæc magni Basilij opinio est dicentis, *Tibi, ô Michaël duci superiorum spirituum, qui dignitate & honoribus prælatus es ceteris omnibus spiritibus superius, tibi inquam supplico.* Beatus Laurentius Iustinianus idem quoque habet, *Sanctis*, inquit, *spiritibus prælatus est Michaël, sicut Lucifer malis.* Inter recentiores huius opinionis est Ambrosius Catharinus; quod & è Daniele Propheta confirmari potest, qui Michaëlem nostrum Principem magnum nuncupat; quæ dignitas ei non competeret, nisi caput & primarius aliorum foret.

Homil. de Angelis.

Serm. de S. Michaële.

In 1. ad Heb.

Dan. 12.

Rationibus probatur Michaëlem primum omnium Seraphinorum esse.

Adhæc ipsum validis & prægnantibus rationibus confirmari potest. quorum hæc prima, iuxta Theologorum, imo & Ecclesiæ vniuersalis sententiam certissimum est, in magno illo & terribili prælio, quod in cælo Empyreo peractum est, Michaëlem Dei personam gessisse, & velut diuinæ Maiestatis vicarium depugnasse; cum igitur Lucifer agminis aduersarij caput, omnium Angelorum, (vt vulgò creditur) princeps fuerit; rationi consentaneum fuit, aliorum Angelorum principem & nobilissimum, ei se Dei nomine obijcere & vim illius retundere.

1.

2. *Apoc. 12.*

Secunda ex Apocalypsi eruitur, in qua magnum illud prælium describitur: ad litteram de prælio illic sermo, quod Lucifero & Antichristo Michaël circa mundi finem intentabit. Petierim igitur, cui potius tam horrendum bellum, in quo de imperio & authoritate Iesu Christi decertabitur, quàm omnium Spirituum Angelicorum maximo & nobilissimo, conficere incumbat.

Ter-

3. Tertiam hanc porrò, certissimum est, Michaelem fuisse, qui Dei viuentis personam in rubo ar- *Exod. 3.* denti repræsentauit: ita enim Moysi locutus est, *Ego sum Deus Abrahã, Deus Isaac & Deus Iacob*. Credibile ne autem est, imo vel verisimile, alium à Deo vt vicarium & personam suam repræsentantem electum esse, quàm Angelorum suorum principem & maximum.

Succedat quarta, veritas hæc quamuis aliunde erui non possit, euidenter satis colligitur 4. è nominibus ac titulis, quos Ecclesia huic Archangelo dare solet; modò enim illum præpositum paradisi, ac primatem cœlestis exercitus, modò cœlestis militiæ principem, Angelorum tribunum, & turmarum creatoris vicarium generalem nuncupat. Adhæc veritatẽ hanc adstruit Catharinus è cõmuni orãdi precandiq; consuetudine Ecclesię, nã in Litanijs Romanis, post SS. Trinitatis personas & gloriosam Virginem, primus inuocari Michaël solet. Quo testimonio satis confirmatur, merita illius & magnitudinem ceteris spiritibus Angelicis præcellere.

Nomina ab Ecclesia S. Michaëli dari solita.

in c. 1. ad Hebr.

5. Quinta sequatur: In extremi iudicij die, vt apud Mathæum scribitur, signum filij hominis in cælo appariturum dicitur, id est signum crucis, velut summi Imperatoris & regis totius vniuersi vexillum & aquila, hoc autem Michaël noster, vt in homilijs suis docet Eckius, præferet. Inde canit Ecclesia, *signifer sanctus Michael repræsentet eas*. Adeo vt hinc sequi videatur, inter turmas Angelicas eum primarium esse, quemadmodum capitaneus & vexillifer in turmis militaribus in terra primi etiam esse solent.

homil. 8. in festo S. Michaelis.

His addo quæ de Angelo hoc scripsit Richardus Brixianus: inter cetera nomina, quæ veteres

Hebræi, qui de religionis suæ mysteriis tractarũt, sanctè coluerunt, fuit ipsum *Mitaton*, id est princeps facierum, quod animas ad Deum offerret, easque gloriæ illius redderet participes. Mysterium hoc dum excutio, mihi persuaserim, admirabile & præclarum hoc nomen, glorioso Michaëli competere, facierum enim multitudo ingentē forte claritatem & splendorem diuini illius Archangeli denotat, tum etiam quòd ab Ecclesia Princeps qui animas recipit, easque Deo offert, appelletur, *Constitui te principem super omnes animas suscipiendas*, &c.

Audiuistis igitur, Auditores, mirabilia munia & perfectiones Angelorum omnium in genere; audiuistis etiam singillatim excellentiā, dignitatem, & merita gloriosi Michaelis, atque his duobus punctis vniuersam concionem absolui. Honoremus igitur Angelos, milites illos cælestes reuereamur, agnoscamus, quantum illis deuincti simus, illosque vt semper nobis adsint, obsecremus; & imprimis gloriosum hunc Archangelum illum Seraphinorum Principem colamus, ducem illum generalem militiæ cælestis inuocemus, vota nostra ac preces ad generosum hunc athletam, ad draconis illum debellatorem, celestem signiferum, fidelem animarum tutorem dirigamus, ac magna animi demissione hanc illi orationem offeramus.

Gloriose sancte Michaël, bonorum Angelorum ductor, Spirituum cælestium decus, cælorum miraculum, Principatuum & dominationum caput, Cherubinorum Vice-Rex, summe Seraphinorum superintendens, agminum omnipotentis ductor, & generalis omnium regnorũ prouisor; oculos tuos ad nos conuerte, rem nostram cordi habe,

habe, à periculis nos defende, nosque custodi ac protege.

Tu beatissime Angele, cuius gesta adeo celebria sunt, & facinora adeo heroica, tu enim Adamum paradiso tam dulciter eduxisti, tu Abrahæ gladium iamiam Isaaci ceruicibus imminentem retinuisti, tu Mosi in rubo apparuisti, tu legem in monte Sinai dedisti, tu Iosue animos, gladium illi quo hostem conficeret adferendo, addidisti, tu Gedeoni aduersus Madianitas victoriam contulisti, in tribus pueris in fornace Babylonico refrigerio fuisti, tu denique tot tantaque in terra mirabilia opera edidisti; nos in custodiam tuam recipe, tuêre, & ab inimicis defende, imminenti periculo eripe, & in muris nostris excubias age. Tu fidelis fidelium protector & tutor, hominum inquisitor, atque animarum coram magni illius iudicis tribunali præsentator: tu qui iustitiæ bilancem manu tenes, atque omnium actionum nostrarum merita ponderabis, cùm animæ corporibus emigrauerint, & iam iam iudicio sistendæ sunt, benignè eas admitte, placidè bilanci impone, Deoq; magno cum affectu præsenta, & paucis vt complectar, tu ijs esto propitius ac fauorabilis. felicitatem hanc igitur sperantes, toto vitæ tempore in hoc mundo te colemus, exspectantes interim donec in alio eiusdem compotes reddamur, ad quam Pater & Filius & Spiritus sanctus nos deducere dignentur, AMEN.

Michaëlis opera.

IN FE-

IN FESTO SANCTI LVCÆ EVANGELISTÆ.

Designauit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.

FIGVRA.

Ezech. 1. Apoc. 4.

EZechiel & Apocalypsis quatuor nobis animalia describũt, mystica, prodigiosa, & mirabilibus plena, quorum vnum vitulo erat simillimum. Patrum omnium expositionẽ sequendo, quatuor hisce animalibus quatuor Euangelistas, & vitulo Lucam denotari assero, cuius hodie celebritatem colimus, cuiusque vitam, gesta, merita, virtutes ac mirabilia describere vobis conabor. felicem porro vt exitum propositum meum consequatur, tum quò vobis satisfiat, tum quò suus gorioso huic Euangelistæ honos habeatur, ad Spiritum sanctum nos conuertamus, suo nobis vt adsit auxilio, gloriosæq; Virginis intercessionem solitam inuocemus, atque ideo communi voto in genua prouoluti. AVE MARIA. recitemus.

Triplex mundi status in scriptura notatus.

Rom. 5.

Quicumq; vniuersam sacræ scripturę seriem & ordinem vtroque in Testamento comprehensam, curiosius indagarunt, animaduerterunt, ex omnibus illius historijs & enarrationibus tres mundi status præcipuos & ætates notari posse. Primum ab Adamo ad vsque Moisen, quem Paulus ad Romanos signauit, *Regnauit mors ab Adam vsque ad Moisem* Secundum à Moise ad Christum; tertium à Iesu Christo ad vsque finem sæculi: atque triplici hoc in statu, semper Ecclesiæ suæ Deus viros

viros tum authoritate tum sanctitate præstantes destinauit, qui eamdem regerent, & animarum salutem procurarent.

In primò Patriarchas destinauit, Noëum, Abrahamum, Isaac, Iacob, Iosephum aliosque; in secundo Prophetas, Moisem, Eliam, Elisæum, Isaiam, Ieremiam & alios infinitos; de quibus Dominus in Euangelio loquutus est, *Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ex illis occidetis & crucifigetis,* &c. *Matth. 23.* in tertio Apostolos, Euangelistas, septuaginta discipulos. & alios sanctos & eximios viros; de quibus omnibus ad Ephesios loquens Paulus ait, *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum.* *Ephes. 4.*

Mysticè hoc figuratum fuit & adumbratum in operarijs illis vineæ, de quibus in Euangelio sermo, *Simile est regnum cælorũ, homini patri familias qui exijt primò mane conducere operarios in vineam suam.* *Matt. 20.* Magnus ille Paterfamilias Deus est; vinea, Ecclesia; operarij verò, pastores & sancti, quos ad illius regimen ac directionem destinauit. ait Parabola Patrem familias quater exijsse, summo mane, hora tertia, sexta, nona & vndecima. vt hinc constaret, Deum similiter quoq; egressum esse ad operarios in Ecclesiæ suæ laborem emittendos. *Parabola de operarijs in vinea accõmodata.* Primò summo manè egressus est, iam inde à mundi exordio, quo tempore Patriarchas conduxit, qui ad vsque tempora Mosis in vinea sua sudarunt. Deinde hora tertia quando Prophetas adduxit, qui vineam illam runcarunt & excaudicarunt, ad vsque Christi ætatem. Tertia vice circa sextam & nonam egressus Apostolos & Euangelistas & septuaginta discipulos in vnum coegit, & in vineam Ecclesiæ

destinauit, qui strenuè post Christi in cælo ascensum in eadem operati sunt. vltima vice, id est circa vndecimam & vesperam egressus, post tempora Apostolorum & discipulorum, Doctores, prędicatores aliosque sanctos viros emisit, qui tum manu & voce, tum etiam opere ipso & exemplo non segniter & impigrè laborarunt, & ad mundi vsque consummationem in Ecclesiæ salutem, defensionem ac propagationē incumbent. Quamuis porro parabola quadruplicis egressus patris huius familias mentionem faciat, nonnisi tres tamen ceteris insigniores notantur, matutinus scilicet, ad tertiam, & ad sextam & nonam, qui triplicem mundi statum quem iam descripsimus, repræsentant.

Dei prouidentia in Ecclesiæ regimine.

Tametsi autem in triplici hoc statu se sapientem ac prouidum Deus declararit, vtpote qui in horum singulis magni nominis operarios miserit; in tertio tamen longè se admirabiliorem quàm in duobus prioribus ostendit; post Christi siquidem aduentum, ad Ecclesiæ suæ gubernationem bonorum operariorum florem & selectissimos quosque destinauit, tot celebres Doctores, tot prouidos & intrepidos Confessores, tot generosos Martyres, & infinitos alios viros sanctitate viteque innocentia conspicuos, vt hoc eminùs conspicatus Psaltes admirando exclamet, *Mirabilis Deus in sanctis suis.* Quasi diceret, Tot tantosque sanctos viros ad Ecclesiæ suæ statum dirigendum Deus destinauit, vt mirabilem se hic exhibuerit, mirabilem scilicet in eorum prædicatione, vita, miraculis & martyrio. Quamobrem Prophetæ intentionem dum examino, inferre hinc voluisse video, operarios, quos Deus in primo ac secundo mundi statu emisit, non esse cum tertij vllo pacto conferendos.

Psal. 67.

Ama-

Amalecitæ dum Israelitas bello lacesserent, Moses Iesu, id est Iosue ait, *Elige tibi viros potentes ex omnibus filijs Israel, & egredere & confligecum Amalec crastino*, &c. Tria hic notanda veniunt; primum, numquam prius antè Iosuam hoc nomine vocitatum fuisse, vt doctè obseruauit Origenes: secundum, Mosem hoc bellum aggredi, neu sibi victoriam spondere ausum; imo ne delectum quidem militum facere voluisse, sed Iesu omnem authoritatem tradidisse; tertium, cùm nomen Iesu hic reperiatur, mysticè hic denotatum fuisse, per legem naturalem aut scriptam peccatum non debellari, imo nec illas gratiam conferre, neu strenuos bellatores seligere potuisse, sed Iesu Christo & Euangelio id reseruatum fuisse. Exod. 17. Homil. 1. in Iosue.

Nescio sanè an sol vmquam generosiores magisque strenuos bellatores viderit, quàm illos qui post Iesu Christi aduentum in mundo comparuerunt. Quis obsecro fortiores & infractiore animo vidit vmquam milites quàm Apostolos & Martyres? Dauid inter primos de ijsdem vaticinatus, deos fortes terræ eos nuncupat, *Dij fortes terræ vehementer eleuati sunt.* Apostolus quoque ad Hebræos de alijs etiam loquens, in bello inuincibiles eosdem extitisse refert; *Fortes facti sunt in bello*, &c. Psal. 48. Hebr. 11.

Canticorum liber lectulum Salomonis à sexaginta viris fortissimis & circumsecus armatis quotidie custodiri asserit, *sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel.* Lectulus hic ac thalamus regius Ecclesiæ Christi statum repræsentat, de quo in Euangelio dicitur, *Ecce plusquam Salomon hic.* sexaginta porrò fortissimi, vbi numerus certus pro incerto ponitur, qui assiduè illum Cant. 3. Ecclesia thalamo Salomonico similis.

custodiendo circumstabant, Apostolos, Euangelistas, discipulos, atque alios plurimos sanctos, quos Deus velut omnium fortissimos & generosissimos ad Ecclesiæ suæ custodiam & conseruationem selegerat, designant. Quorum robur ac fortitudinem expressit Propheta dicens, *Ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ*. Ecquæ fuit Apostolorum virtus, quæ septuaginta discipulorum fortitudo!

Psal. 67.

Num. 11. Occasione septuaginta discipulorum huc traham quod in libro numerorum dictum est. Deus enim quo Mosis onus subleuaret, & populus frui quiete posset, septuaginta magni nominis & auctoritatis viros de senioribus Israel seligi iussit, quibus Mosis spiritum communicauit ac sapientiam illius vt coadiutores & collegæ forent, tamque domi quàm belli illum consilijs & opere iuuarent, *Et dixit ad Mosem congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, &c. & auferam de Spiritu tuo, tradamque eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.* Hoc olim inter Iudæos in figura, at deinde in Ecclesia Christi in rei veritate contigit; Nam Pater æternus auferens de Spiritu Iesu Christi, Apostolis & septuaginta discipulis illum communicauit, quos vt coadiutores illius & collegas, vt in mundi conuersione & Ecclesiæ regimine illi collaborarent & onus simul sustentarent, assignauit, imò velut socios dedit; ita docet prima ad Corinthios Apostolus, *vocati estis in societatem filij eius*, &c.

1. Cor. 1.

Exod. 15. Num. 33. Sexta filiorum Israel mansio fuit in loco quodam duodecim fontibus irriguo, & septuaginta palmis conspicuo: *venerunt autem in Elim filij Israel, vbi erant duodecim fontes aquarum & septuaginta palmæ, &c.* Qui allegoricè exponere hoc voluerit,

erit, reperiet, sextam hanc mansionem sextæ mundi ætatis figuram fuisse, in quam Iesu Christi incidit natiuitas, in qua Ecclesia substitit & castrametata est: prima ab Adamo fuit ad vsque Noëum, secunda à Noëo ad Abraham, tertia ab Abrahamo ad Mosem, quarta à Mose ad Dauidem, quinta à Dauide ad Christum, sexta deniq; à Christo ad finem vsque mundi. Ceterùm duodecim illi fontes duodecim denotabant Apostolos, qui velut gratiarum fontes vniuersam Ecclesiam irrigarunt, & septuaginta palmæ discipulorum septuaginta figuræ erant, qui modestiæ suę vmbra & miraculorũ opacitate eamdẽ obumbrarunt. Moses initio Exodi illustrem ac splendidam Iacobi genealogiam tenens, duodecim illum Patriarcharum patrem fuisse ait, quorum hæc fuêre nomina, Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Isachar, Zabulon, Beniamin, Dan, Nephthali, Gad, Aser & Ioseph: è quibus deinde septuaginta natos ait, *Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Iacob septuaginta.* Accedit hoc quam proximè opinioni nostræ, si enim vel parum mysterium hoc sublimare voluerimus, & ad anagogiam reducere, inueniemus, quòd quemadmodum Iacob duodecim habuit filios, qui duodecim illi Patriarchæ fuere, ita Christus totidem habuerit adoptiuos, duodecim inquam Apostolos, & alios septuaginta discipulos, omnes è se genitos & à se destinatos ac missos, *sicut misit me viuens Pater & ego mitto vos*, atque omnes auctoritate & sanctimonia eximios.

70. Disci-puli in 70. palmis figurati.

Exod. 1.

12. Apostoli collati duodecim Patriarchis

Luc. 20.

Et paucis vt dicã, sunt noui illi operarij, noui illi bellatores & septuaginta discipuli, de quibus in Euangelio sermo est, *Designauit Dominus & alios septuaginta duos.* & quoniam Euangelium

hoc non sine omine in gloriosi Lucæ Euangelistæ festo legitur, qui vnus è numero septuaginta illorum discipulorum: primo in genere Euangelij expositionem adferemus, ac deinde singillatim ad D. Lucæ merita & elogium descendemus. Atque vtraque ex parte demonstrabimus, in vltimo hoc & tertio mundi statu maximos homines, virosque sanctissimos ad Ecclesiæ administrationem illum selegisse, vt in exordio dicere cœperam.

Electio 72. discipulorum.

Quod ad primum, certum est, & è scriptura colligitur, post electionem ac vocationem duodecim Apostolorum, Dominum ad sui sequelam & Ecclesiæ regimen, septuaginta duos elegisse discipulos, vt è verbis his colligitur, *Designauit Dominus & alios septuaginta duos*, quos voto paupertatis astrinxit, vetuitque baculum aut sacculum aut calceamenta ferre, *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta:* Inermes illos emittit, & sine pecunia; sine armis mundum tamẽ vniuersum subiugaturos, sine pecunia eumdem ditaturos; sine armis, vt terræ fortitudinem & potentiam irriderent, sine pecunia vt diuitias superarent; sine armis, suum vt robur & potentiam demonstraret, sine pecunia, vt prouidentiam. Quæ agendi ratio mundi consuetudini penitus contraria est & repugnans.

Sine auro & armis nihil agit mundus.

Mundus enim suis in conflictibus & expeditionibus semper arma & aurum adhibet, ijsque victoriam consequi solet & terrorem incutere; hæc siquidem belli neruus sunt & robur. Adeo vt Aristoteles in politicis scripserit, *Necesse est eos qui ad remp. accedunt, & propter eos qui imperium detrectant, & propter eos qui inferre iniuriam conantur, arma domi in armamentario habere, &c.*

Hoc

Hoc spectabat olim Tullius Rex cum apud Liuium diceret, *In armorum sita est vrbium potentia, quæ nulla est absque numerosis copijs.* Idem quoq; habet Tacitus, *Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendijs, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Hæc quidem mundi sententia & consuetudo. Tulij regis sententia.

Sed longè alia agendi ratio Dei est: limites enim imperij extensurus, inimicos debellaturus, victoriam relaturus, suos ab armis & auro parum instructos destinare solet. Hoc modo Isaiam Prophetam misit, nudum scilicet & inermem, *vade & solue,* inquit, *sacculum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis, & fecit sic vadens nudus & discalceatus.* Quod ipsum Propheta admiratus exclamat, omnesque ad cæli adinuentiones, nouamque agendi rationem admirandam excitat, *Notas facite in populis adinuentiones eius.* An non enim eximia & præstans adinuentio, quā admirari par est, reges à piscatoribus debellari, Philosophos ab imperitis & indoctis refutari, magnos à paruis euinci, diuitibus insultare pauperes, milites & bellatores ab inermibus & simplicibus pessumdari. Hoc est quod Apostolus admiratur dicens, *Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. &c.* Dei conceptus alij quàm hominum. Isai. 20. Isai. 12. 1. Cor. 1.

Omnes mundi vires & rerum stabilimentum nonnisi in voluptatibus & carnalibus desiderijs, in inani scientiarū fastu, & falsæ cuiusdā libertatis spe consistebat. At Deus omnipotēs qui longè alius in consilijs suos emittit, vt alia quadā ratione & omnino contraria ipsū aggrediātur, ac debellēt, inermes scilicet & tamē cōfidētes; sine diuitijs, & tamē contētos; omni commeatu & promissione destitutos, & tamen securos; sine libris, & In quo mundi vis & robur sita.

tamẽ omniſcios. Audite commiſſionis eorũ articulos, *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta.*

Lib. pro Cæcinna.

Cicero oratione pro Cæcinna eximiam hanc ſententiam protulit, *Nihil eſt æquitati tam contrarium, atque infeſtum, quàm conuocati armatiq́; milites, nihil iuri tã inimicum quàm vis,* &c. Oratoris huius verba dum attendo, videtur mihi diſcipulorum Chriſti, egregiorum inquam illorum cæli bellatorum, miſſio non abſimilis fuiſſe, ac ſummum illum Dominum, qui eoſdem miſit, cenſuiſſe, nefas videri & æquitati penitus contrarium, eos qui iuſtitiam & æquitatem promulgaturi veniebant, arma manu præferre & militum mundi inſtar vim & violentiam ſpirare. Neque enim ea Dei eſt agendi ratio, ideoque illis dictum, *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta.*

Milites Chriſti ſine armis & auro deſtinati.

Adhæc mundi robur & fortitudo terrena, inertiam, formidinem & diffidentiam, præſertim in viris generoſis & magnanimis, quales milites & bellatores Chriſti ſunt, oſtentant, ideo ſine armis & auro ire debent, & mitti ſolent. Lacedæmoniorum rex Cleomenes cum elatos vrbis cuiuſdam muros videret, ciues inertiæ ac vecordiæ arguens ait. O refugium & aſylum mulierum! Potiùs hoc de Chriſti militibus dici queat; qui, ſi armati & crumena referta commiſſionem exequi ſuam velint, inertes, vecordes & effęminati cenſendi ſunt.

Cleomenis apophthegma

Lycurgi lex.

Noluit Spartam Lycurgus muro cingi aut propugnaculis communiri, veritus ne ciues murorum altitudini & ſpiſſitudini confiſi, fortitudinem exuerent. Magnus ille totius orbis legiſlator Chriſtus, Apoſtolos & diſcipulos baculum,

peram,

peram, calceamenta & sacculum, quæ sunt propugnacula & munitiones vitæ, ferre vetuit, ne fortè illis fidentes, viribus & fortitudine cælitus collata excidant. Atque ideo aliter vt viuerent illis imperauit dicens, *Nolite portare sacculum, neque peram.*

Addunt Matthæus & Marcus, *neque virgam aut baculum.* virga autem hæc egregios mihi suggeret conceptus. Docere hic illos & simul omnes nos voluit, veterem idolorum cultum iam exterminandam, & profanas superstitiones abolendas. Ratio huius est, quod veteres inter ceteras abominationes baculo instructi idola consulerent. vnde Oseas Propheta, *Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annunciauit, Spiritus fornicationum decepit, &c.* Discipulos autē dum vetat baculum ferre, Dominus, idololatricæ superstitionis ruinam portendebat. *Matth. 10. Marc. 9.* *Osee. 4.*

Secunda ratio hæc est. Magnus Gentium Pontifex in sacrificijs baculo vti solebat, quem lituum dicebant, vt ait in diuinatione Cicero, *Quid*, inquit, *lituus ille vester (quod clarissimum est insigne auguratus) vnde vobis est traditus.* Plutarchus quoque in Romuli vita ait, *Lituus*, inquit, *consecratus est in palatino colle vsque ad Gallorum tempora, à quibus capta vrbs incensa est.* Baculo hoc, velut pontificatus sui insigni varias superstitiones & ineptias exercebant; nam illum in sublime iaciētes, è sono quem in terram cadens edebat, augurabantur & futura prædicebant: Christus verò quòd discipulos ad prædicationem emittat, & sacerdotales functiones exercere, & sine baculo inter gentiles incedere velit; ostendere vult, baculum diuinatorium & angularem illis necessarium non esse, & omnem idololatriā pessū iturā. *Lib. 1. de diuin.*

Tertiam

Symbolũ libertatis baculus. Tertiam hanc pono. Baculus aut virga libertatis olim erat symbolum, Romani quippe seruos manumittentes virga, quã *vindiciam*, nomine, à quodam seruo Vindicio, qui coniurationem quandam in remp. conceptam detexit, mutuato vocabant, percutiebant. Libertatem mundi euersurus & hominum intellectum beata quadam ratione captiuaturus venerat Christus: de qua Apostolus ait, *Captiuantes intellectum in obsequium fidei, exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem*, ac pòst paulò, *Nunc vero liberati à peccato, serui autem facti Deo.* Ideóque discipulos sine virga per viam destinat.

Liuius

Rom. 6.

Ibid.

Quarta accedat. Mundus iam longo vsu tyrannica quadam violentia iustos & innocentes affligebat, Christus verò ad nos ex hac captiuitate liberandos, & huiusmodi crudelitatem proscribẽdam venerat, iuxta illud Psalmi, *Nõ relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.* hinc cum virga libertatis figura semper fuerit, vt se mundum in libertatem asserendum venisse testaretur, non vult discipulos virgam per viam portare.

Virga symbolum legis antiquæ. Hæc denique quinta. Baculus tempore Mosaico veteré legem denotabat; ita tradit in homilijs in Exodum Origenes, & Chrysostomus in Psalmum vegisimum secundum, Baculum quem habentes Hebræi agnum paschalem manducabant, veteris legis imaginem esse. idem quoque denotabat virga Mosis, & Iacob & Elisæi baculus quo Sunamitidis filium ad vitam reuocare potuit; & virga illa ferrea, cuius Psalmographus meminit, legis rigorem designabat. Ostensurus igitur Dominus, legem illam transijsse & Euangelicam inualeſ-

Exod. 4.
Gen. 32.
4. Reg. 4.
Psal. 2.

ualescere & celebrem fieri debere, voluit discipulos sine virga, baculo, imo & sine pera prædicare, *Neque sacculum, neque peram*, &c.

Ad conuiuiorũ scilicet delicias & ferculorum luxus, ingluuiem & auaritiam proscribendam, quæ duo si in seruo Dei & prædicatore Euangelico reperiantur, magnum illi dedecus & infamiam adferunt. si enim de milite hoc testimonium Alexander Seuerus, teste Lampridio dixerit, *Miles non timet nisi vestitus, armatus calceis, & satur, & habens aliquid*; quasi nihil generoso & strenuo militi ingluuie, voluptate, delicijs & diuitijs foret indignius: merito Dominus à discipulis suis hæc omnia proscripta & ablegata voluit, eosque quàm paucissimis contentos esse, ac diuitias negligere, eos *nec sacculum nec peram* gestare permittens, id est, nec commeatum, nec pecuniá quod alius Euangelista clarius exponit dum ait, *neque pecunia in Zonis vestris* Matth. 10.

Locum hunc expositurus tum Latinas tum Græcas antiquitates consulere debeo; atque vt intelligatur, sciendum, moris apud veteres fuisse aurum in Zonis gestare. Egregium mihi huius testimonium suggerit Suetonius in Vitellio, *Zona se aureorum plena circumdedit.* quin & de Pescennio Nigro scribẽs Spartianus, ait, *Iussit ne Zonis milites ad bellum aureos vel argenteos portarent.* Gracchum quoque tradit Agellius, cum proconsulatu defunctus Romam redijsset, integritatem suam testaturum his apud populum Rom. verbis vsum, *Zonas quas plenas argenti extulit, eas ex prouincijs inanes retuli*; quasi diceret, nemo me concussionis aut peculatus, aut auaritiæ nomine sugillet; nam in prouinciam proconsul profectus zonam auro & argento grauem extuli, at dignitate defunctus

Veteres pecuniam in zonis portabant.

& de-

& domum reuertens nihil mecum circumfero, quod sinceritatis integritatisque proconsularis argumentum.

Cur Dominus pecuniam suos ferre vetet.

Quod cùm ita sit cùm discipulos aurū in zonis gestare prohibet Dominus, ab omni auaritia eos alienos esse vult, & ad Euangelicam libertatem spirare; auaritia enim seruitus est, iuxta id Apostoli, *Quod est idolorum seruitus*. Porro hoc modo cùm incederent, verū Isaiá dixisse testabantur, qui de futura Messiæ ętate agens dicebat; *in illa die proijciet homo idola auri & argenti sui* &c. seseq; illos esse de quibus Psaltes prædixerat, *Qui probati sunt argento*. sed nec his contentus est, vult etiam nudipedes illos incedere, sine calceamentis: *neq; calceamenta*.

Isai 67.
Psal. 67

In huius rei figuram, voluit olim Mosem calceos soluere Deus, & nudis pedibus ad rubum ardentem accedere. *Solue calceamenta de pedibus tuis*. Moses rubum hunc sentibus & igne plenum *visionem magnam* nuncupat, eumque accessurus calceos exuit. Ostendere mysterium volebat, illos qui ad diuinorum mysteriorum pertingere cognitionem volunt, quæ rubus ardens & spinosus sunt, nudis pedibus accedere; id est corde mundo & puro, omnemque immundum animæ affectum exuere debere. Quare cùm discipuli ad hoc destinati essent, id est ad maximorum fidei mysteriorum, qualia sunt omnia in quibus maxima difficultas & spinæ variæ ac nodi continentur, cognitionem percipiendam, vetuit ne calceamenta portarent.

Exod. 3.
Allegoria.

Sed audite & alia. Dilectus ille in canticis, dilectę suæ merita & perfectiones dilaudans calceamenta quoque illius deprædicauit, *Quàm pulchri gressus tui filia Principis in calceamentis*, &c.

Cant. 7

Interea

Interea idem ſponſus qui Chriſtus, diſcipulos vetat calceaméta geſtare. Quam myſteriorum harmoniam vt intelligatis, ſciatis oportet, calceamenta affectuum & voluntatum imaginem eſſe, & virginis Deiparæ ſponſam: & quoniam omnes illius affectus & cogitationes ſanctæ fuere ac cæleſtes, ceterarum verò creaturarũ terreſtres & vitioſæ; ideo hæc ob calceaméta dilaudatur, ceteris verò interdictum, ne eadem velut inhoneſta geſtent, *neque calceamenta.*

Voluit Iſraelitas ſemper calceatos eſſe Dominus, quamdiu in terra Aegypti permanerent, *Exod.12* *Deut.29*
quod moraliter exponétes patres, plura huc ſpectantia adferunt. Ambroſius & Gregorius aiunt *2. Paral.28* *Sub. Luc.*
tacitè hic denotari, in mundo noxia ac venenoſa *10. in 7.*
timẽda eſſe. Alium conceptum adfert Greg. Nyſ- *Cant. & homil.22.*
ſenus, aitque vitam aſperam & rigidam hic denotari eorum, qui Aegypto mundi huius egredi geſtiunt, *de vita Moſis*
ne forte à vitiorum ſpinis lædantur. Quidquid ſit, non parum mirandum Hebræis præcipi, ſemper vt calceati eſſent, diſcipulis verò, calceamenta geſtare inhiberi.

Vt verò hoc mirandum, ita quoque myſterio non vacat, primo namque deſignatum hic fuit. Miniſtrorum ſynagogicorum & Eccleſiæ paſtorũ ac præſulum diſcrimen: illi calceati & veſtiti erant, & mundo penitus immerſi; hi vero nudi eſſe iubentur & ab omni terreno affectu mundati. *Cur Chriſti diſcipuli calceos ferre vetentur.*
deinde ad voti, quod omnium nomine Petrus emiſit, ſolemnitatem demonſtrandam, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*, reliquimus inquam vxores, bona, honores, voluntates, imo & cogitationum & affectuum calceos. Tertiò calcei, vt benè S. Hilarius obſeruauit, è mortuorum animalium corio confecti, ſymbola mortis eſſe queunt, *Matth.19.* *Sup. Matth.*

unt, adeo vt calceos gestare aliud non sit, quàm mortem non metuere. Et quoniã Iesu Christi discipuli eiusmodi & animi generosi esse debebant, vt quibus ipse antea dixisset, *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*; vt magis etiã intrepidi & validi redderentur, toto vitæ tempore calceos illos ferre vetuit. Atque hæc sunt quæ circa Euangelium dicenda habebam, iam de S. Luca agendum, quod reliquum nauigationis meæ spatium est.

Matth.10.

Gloriosus Lucas (eius vt præconia texere incipiam) vnus è numero quatuor secretariorum & notariorũ religionis nostræ, id est Euangelistarum fuit, cuius Paulus Corinthijs scribẽs meminit, *Misimus vobis fratrẽ nostrum* (Lucam scilicet) *cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Ipse fuit, iuxta magni Gregorij opinionem, discipulus ille, qui in die resurrectionis Dominicæ cum Cleopha Dominũ in Emaus retinere conatus est dicens, *Mane nobiscum Domine quoniam aduesperascit.* Fuit fidelis D. Pauli in omnibus illius itineribus & aduersitatibus comes & socius, vt ipsemet Timotheo scribens testatur, *Lucas est mecum solus*, &c.

2.Cor.8. *Luc.24.* *2.Tim.4.*

Erat autem arte medicus, & quidem inter peritissimos accensendus. Ita siquidem de eo ad Colossenses scribit Apostolus, *Salutat vos Lucas medicus charissimus.* atque vt medicus præcipuas quasque curationes & sanationes, quas Christus in vita fecit, scripto prodidit, ac præsertim quæ ad Spiritus & animi persanationem spectabant. solus siquidem ipse Magdalenæ morbum, lasciuiam scilicet & carnis petulantiam; simul quoque quàm sanitatem consecuta est, enarrauit; solus ipse Zachæi vlcus tetigit, auri cupidita-

Medicus peritus Lucas. *Coloss.4.*

tem

tẽ ſcilicet, eiuſq; malagmata: ſolus ipſe filij prodigi apoſtema, luxum ſcilicet, detexit, & mirabilem illius ſanationem deſcripſit. Ipſe denique ſolus de iniurijs loquens, Chriſti exemplum protulit, qui pro inimicis ſuis, tormentis & ſupplicijs ſaturatus, in cruce deprecatus eſt.

Velut peritus & excellens medicus, cum ſciret omnes corporum morbos quadruplici ratione, primò per phlebotomiam vel ſanguinis noxij qui intra venas delireſcit, diminutionem: deinde per abſtinentiã ac diætã; tertiò ſudoribus; quartò per purgationem & amara Catapotia perſanari, quatuor alia his affinia, ad morbos animæ diſpellendos imprimis expedientia media ſuggeſſit. Ac primum medicinæ aphoriſmum quem hic tradidit, ita in ſcripta retulit, *Beati pauperes Spiritu*; paupertas enim quædam Phlebotomia eſt, qua, quod in vita ſuperfluum eſt & morbos in anima cauſatur, auferimus. Secundus eſt, *Beati qui nunc eſuritis*; vide diætam & abſtinentiam. tertius, *Beati qui nunc fletis*, quod ad ſudorem ſpectat, lacrymæ omnes fletus veri animarum ſudores ſunt, at ſudores qui illis imprimis neceſſarij ſunt. Quartus denique, *Beati qui perſecutionem patiuntur*: perſecutiones enim catapotia & pocula abſinthiaca ſunt, animabus tamen vtilia. S. Lucas verò velut peritus medicus, ſolus hos aphoriſmos & medica præcepta tradidit, hæcque remedia aduerſus hos morbos præſcripſit.

Quatuor morbos corporales curandi modi.

Luc.6.

At præterquam quòd magni nominis eſſet medicus, egregius quoque pictor erat, multaſque CHRISTI & Deiparæ illius manu depictas imagines poſt mortẽ illius etiã ſuperſtites fuiſſe fama eſt, venit mihi hic in mentem quod Cicero & Pli-

S. Lucas pictor egregius.

Lib. de oratore.

Lib.31.c.11.

& Plinius referunt: Postquam Paulus Aemilius Perseum Macedoniæ regem bello deuicisset, duos sibi Athenis mitti viros postulabat, vnum Philosophum, qui Macedones Pphilosophicis præceptis imbueret; & alterum pictorem, qui domos artificio suo condecoraret: cuius iusso morem gerentes Athenienses Metrodorum Carneadis discipulum illi misêre, qui duabus hisce dotibus ad stuporem vsque insignitus erat, vt qui pictor egregius, & philosophus non minor simul esset, quod Atheniensibus laudi & ornamento fuit, qui tantos in rep. viros haberent. Proposito hoc meo adaptans dico Ecclesiam multo potiùs alumnis & filijs suis gloriari posse, vtpote quæ tot excellentes & diuinos viros protulerit, sanctimonia & pietate illustres. alia huc exempla trahere nolo, quàm Lucam hunc nostrum, qui solus inter reliquos & magnus exstiterit Philosophus & Theologus, medicus quoq; simul & pictor: doctrina illius è scriptis erui potest, in Actibus scilicet Apostolorum & vniuerso illius Euangelio.

Metrodorus pictor & Philosophus.

Gen. 12. Figura huius rei fuit limpidus ille fons qui in terrestri paradiso scaturiés, in quatuor se mox flumina diuisit, quæ vniuersam terræ superficiem irrigarunt.

Psal. 35. Fons hic Christum Dominum figurabat, de quo in Psalmis dictum, *apud te est fons vitæ*: & in Canticis, *Fons hortorum, puteus aquarum viuentium*: apud Isaiam quoque, *haurietis aquas de fontibus Saluatoris*, & Ieremiam; Me dereliquerunt, *fontem aquæ viuæ*: & in Euangelio Ioannis, *Fiet in eo fons aquæ salientis*. & Apocalypsi, *Dabo de fonte aquæ viuæ*. Scaturiens hic fons Christus est, magnus ille magister cœlorum, & totius vniuersi doctor, cuius doctrina in quatuor sapientiæ riuos deriuata est, quatuor inquam Euangelia, quo-

Ierem. 2.

Ioan. 4.

Apoc. 21.

quorum vnus Lucas composuit, qui velut flumen quoddam doctrinæ cælestis omnem Ecclesiæ agrum irrigauit.

Qui nominis illius etymologiam examinare & inquirere voluerit, videbit à Luce ipsum deriuari; atque fuisse vnum de numero illorum de quibus dictum, *Vos estis lux mundi.* Lux verò mundi sol est, qui quatuor habet mirabilia, primò quod sublimi sit in loco collocatus, *sol oriens in mundo in altissimis Dei.* Deinde quòd lumine suo hominum oculis sit iucundissim[us]. *Et delectabile est oculis videre solem.* Tertiò q[uod] celerrimè moueatur, *Magna est terra & excelsum est cælum, & velox cursus solis.* Quòd denique vtiles & admirabiles effectus producat, *Quia homo hominem generat & sol.* Omnia hæc Lucæ nostro adaptans, dico, eum velut paruum quendam solem, easdem habuisse proprietates, sublimitatem, rerum cælestium contemplatione; ipse enim dixit, *Beati oculi qui vident quæ vos videtis:* dilectationem & gaudium, honestæ & benignæ vitæ conuersatione: fuit namque de numero illorum, de quibus Apostolus ait, *Nostra autem conuersatio in cælis est.* promptitudinem & volocitatem, ardenti & zelosa prædicatione, quod Dei verbum, Antiochiæ, Alexandriæ & per vniuersam Syriam annuntiârit, atque infinitam hominum multitudinem ibi conuerterit. Denique vtilitatem quamdam singularem & incredibilem Euangelium suum componendo, quod vniuersam Ecclesiam locupletauit; de quo Paulus ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.*

Nomen S. Lucæ deriuatum à Luce.

Matth. 5.

Eccli. 26.

Eccli. 2.

2. Esdr. 4.

Lib. de cælo

Luc. 2[?]

Philip. 2.

2. Cor. 8.

Et sanè omnes per orbem Ecclesiæ eumdem deprædicant, & vniuersus Christianus orbis infinitis eum laudibus extollit, tum ob ea quæ supe-

rius diximus, tum quòd semper virgo & cælebs exstiterit; ita sibi persuadet Eucherius & alij, qui ob hoc illum in Virginis Deiparæ secretarium credunt adlectum, quæ plurima illi mysteria & arcana, quæ alijs reuelata non fuêre aperuit, velut colloquium quod habuit in conclaui cum Angelo, qui incarnationem dominicam illi annunciabat, canticum *Magnificat*, quod ipsa composuit, & Zachariæ & Simeonis quæ ipsa ab illis audierat; Circumstantias & cęrimonias natiuitatis & circumcisionis Christi, & alia infinita quæ solus ipse, non alij Euangelistæ, scripto mandauit, atque huiusmodi in puritate octoginta quatuor annos traduxit. ac propterea in boue denotatur, qui castitatis est symbolum & continentiæ, *Facies bouis à sinistris ipsorum quatuor*; & in Apocalypsi. *Secundum animal simile vitulo.*

Lucas virgo.

Virginis Deiparæ secretarius.

Vixit anno 84.

Ezech. 1.
Apoc. c. 4.

Plurima mihi hic occasione vituli ac bouis dicenda occurrunt, atque omnia in Euangelistæ nostri laudem & præconium: primò ob quatuor bos prædicari solet; scilicet ob sacrificia, in quibus Deo immolari solet. Lucas autem Euangelium suum à sacrificio Zachariæ & Virginis purificatione exorsus est. Ita enim incipit, *Fuit in diebus Herodis Sacerdos nomine Zacharias*; ideoque per bouem designari solet, vt notat Eucherius & Irenæus. secundò ob gressum, lentè enim progreditur; atq; hoc modo in Euangelio Lucas procedit. Primò enim Messiæ præcursorem introducit, deinde ipsam Christi conceptionem, natiuitatem, infantiam, pubertatem, adolescentiam, ad finem vsque vitæ. Matthæus & Ioannes de ascensu illius in cælum ne verbum scripsere; Marcus verò nullum de iudiciaria illius potestate; Lucas autem gradatim progreditur,

Quatuor notabilia in boue quæ S. Lucæ adaptantur.

per-

pertractat, scribit ac tradit omnia. Tertiò ob benignitatem, hoc enim animal iugo alligatum, stimulo impetitum, clamoribus obtusum nõ mugit obmurmurans, at iter suum semper prosequitur, omniaque placidissimè sustinet; ad eumdem quoque modum Lucas noster, pœnitentiæ iugum dum subijsset, & acri persecutionum tyrannicarum stimulo pressus, & iniuriarum obstreperis clamoribus aures obtusas habens, magna animi fortitudine ac patientia omnia semper tolerauit, atque vt Ecclesia canit, *Crucis mortificationem iugiter in suo corpore portauit, &c.* Quartò denique ob laborem, atque hinc olim apud Romanos caput bouinũ floribus coronatum, laboris symbolũ dicebatur; ipsa verò corona denotabat, laborem omnem & sudorem remuneratione dignum esse. Atque hoc ipsum non inscitè Lucæ nostro accõmodari queat, qui bouis instar mille labores & difficultates pertulit, & strenuè impigreque in Euangelij prædicatione, & animarum conuersione laborauit.

Bouinum caput serto redimitum laboris olim symbolum.

Bos adhæc, vt longiùs progrediar, olim trium rerum Hieroglyphicum fuit, quæ Euangelistæ nostro aptè conueniunt, continentiæ scilicet, iustitiæ & laboris. Quod ad primum igitur spectat, Sacerdotes Aegyptij quod in boue insignem continentiam obseruassent, cum modestum & temperantem virum, prauarumq; cupiditatum debellatorem, & continentiæ studiosum repræsentare vellent, taurum expressêre, qui natura validus & robustus. Testẽ huiusce rei habeo Pierium Valerianum libro Hieroglyphicorũ tertio. Nõ ineptè igitur ac malè scriptura & Ecclesia Lucam virum adeò prudentẽ, temperantẽ, castum, & modestum vt octoginta quatuor annis inuiolatam castimo-

Bos continentiæ symbolum.

niam & continentiam seruarit, hac imagine expressit.

Item iustitiæ.

Secundò certissimum est, laurum imaginem & figuram iustitiæ semper extitisse, in cuius rei confirmationem Aaron Pontifex, quò iustitiam suam populo testatam faceret, iussus fuit tum pro se tum pro vniuersa familia vitulum & hircum pro populi delictis immolare. Adhæc Athenienses suam patefacturi iustitiam, vel honestum laborem, vt nonnulli volunt, compensaturi pecuniam suam bouino capite signabant. Quin etiam ad tempus, ab vno nummorum latere Imperatoris sui imaginem, ab altero bouinum caput pingebant, quam cudendi consuetudinem iam inde à Thesei temporibus illis in vsu fuisse prodit Plutarchus. Adhæc ita bouem, qui iustitiæ symbolum, veteres colebant, vt ijdē Athenienses morte eum afficiendum censerent, qui bouem extra necessitatem occidisset, non secus ac si hominem interfecisset. Romæ quoque capitale putabatur huicce animali iniuriam aliquam irrogare. Cùm igitur Lucas tam sanctus & iustus vir fuerit, mirum nemini videri debet, si inter Euangelistas per bouem, qui iustitiæ symbolum, denotetur.

Pierius lib. 3.

Capitale olim delictum erat bouem mactare.

Bos laboris & tolerantiæ symbolum.

Tertiò, constat bouem vel taurum laboris & tolerantiæ semper symbolum fuisse. Hinc moris apud veteres Germanos fuit nouis nuptijs par boum eidem iugo annexorum, equum frenatum, & clypeum cum reliquis armis, velut dotem & connubij arras, mittere: quod munus Tacitus interpretatus ait, sponsæ illos indicare voluisse, iam se cum marito eosdem subire labores & matrimonij onera, & omnium molestiarum tam pacis quam belli tempore, quod bos, equus & arma repræsentabant, fieri participem debere.

Pierius lib. 3.

His

His adiungamus quid è Mathematicorum & Astrologorum scrinio depromptũ: tradunt siquidẽ eos, qui in Tauro signo nascũtur, laboriosos fore & perpetua mancipia, quòd animal hoc præ ceteris iugum subeat. Quod spectarunt etiam Tyrij cùm Carthaginis fundamenta iacerent; reperto enim capite bouino ab incepto destitêre, & alio loco se ciuitatem fundare debere iudicabant; quòd animal hoc & fatalis inuentio nonnisi modestiam, difficultatem, ac laborem portenderet; tum verò meliore animo fuerunt, cum procul inde equi caput repererunt, quod vrbem bellacem & bello inclytam fore significaret. Non immeritò igitur Lucas noster per animal hoc exprimitur, vtpote qui tot exantlarit ac subierit labores, totque in vitæ cursu perpessus sit molestias: Testabuntur hoc ea quæ scripsit, quæ multis in locis prædicauit, atque ad Ecclesiæ augmentum præstitit.

In Numerorum libro duodecim boues reperio, qui ingens quoddam vas æneum sustinentes nonnisi capita præferunt, & posteriora occultant. quod S. Gregorius exponens ait, verum hoc Ecclesiæ pastorum symbolum esse, quorum exteriorem quidem agendi viuendique rationem perspicere licet, at interiora & opera arcana à solo Deo conspici. Interpretatio hæc non adeò inscita & incommoda est, vti nec illa, qua vase hoc fusili Ecclesiam denotante, & bobus illius pastores qui ad laborandum sudandumque electi & destinati sunt, dixero, Lucam non malè in vno horum animalium designari, quod vnus è primis & maximis Ecclesiæ pastoribus fuerit, quiq; tantum in crucis fundatione & Euãgelij propagatione laborarit. *Num. 7.* *3. Reg. 7.*

Vestra venia aliud quid de hoc animali dicendum occurrit; notatum scilicet ab ijs qui de animalibus scripsere, inter quadrupedes, bouem & ceruum auditu valere. Atque ideò hieroglyphici Aegyptij promptam & expeditam obedientiam exprimere dum vellent; aurem bouinam, velut auditus symbolum, pingebant. Lucas verò doctus ille, diuinus & gloriosus Euangelista, cum in Dei obsequio, vocatione, Euangelio, in terras exteras profectione, prædicationis officio, tot laborum, molestiarum, ac difficultatum tolerantia, facultatum terrenarum relictione, suiipsius abnegatione tam promptum se, humilem & obsequentem reddidisset; nemini mirum videri debet, si per bouem donotari illum voluerit Deus, cuius auris adeò bona & sapida, quæque & obedientiæ symbolū. In huius rei testimonium noluit sibi Deus animal auribus truncum immolari, vt hinc euidens fieret, animas quæ inobedientes sunt, illi gratas non esse, sed quàm maximè displicere.

Bos & ceruus auditu excellunt.

Valerian. lib. 3. Auricula bouis obedientiæ symbolum.

Leuit. 22. Mors D. Lucæ.

Nihil itaque ad laudum & præconiorum sancti huius Euangelistæ complementum & perfectionem reliquum est, quàm vt de morte illius loquamur: in qua aliqua occurrere solet difficultas. dubitant enim, imò & negant plurimi, martyrium illum subijsse, D. Hieronymum secuti qui in illius elogio, Martyrij non meminit. Certissimū est tamen, Martyrem illum fuisse, quod magnorum virorum & omni exceptione maiorum testimonio confirmare possumus: primò S. Gregorij Nazianzeni, S. Paulini Nolani, qui suum hoc disthico testimonium complexus est.

Orat. 1. in Iulian.

Hic Pater Andreas & magno nomine Lucas
Martyr, & illustris nomine Nazarius,

Epist. 12.

S. Andre-

S. Andream & Lucam iungit & combinat, quòd ambo Patres in Achaia martyrium subierint. Deinde & Gaudentij Brixiensis, & Nicephori qui supplicij quoque genus describens, in cruce oleagina illum obijsse asserit. *Tract. de dedic. Basil. Niceph. l. 2. c. 48.*

Cum generosum hunc Christi athletam tam feliciter in cruce vitam finientem, videam, orationi quoque meæ in cathedra finem imponam, vosque exhortabor & obtestabor, vt vitam, mortem, & eximias gloriosi huius Euangelistæ virtutes colatis, admiremini, & honoretis: Quamobrem merita illius vobis proponite, vitæ sanctitatem imitemini, in perfectiones respicit, cumque vniuersa Ecclesia de illius Martyrio gaudete, vestras illi preces offerte, illiusque patrocinium, & qua in cælo valet auctoritatem deposcite.

Tu verò gloriose Euangelista, beate cæli ciuis, & meritis incomparabilis, vota & supplicationes nostras propitius exaudi, tuam, ô medicorum gloria, Euangelistarum decus, prudentum Virginum speculum, pictorum gemma, & discipulorum IESV CHRISTI ornamentum, opem deposcimus, ad te oculos nostros conuertimus, ad te animum mentemque dirigimus, aurem precibus nostris accommoda; Fac ô veritatis mysta, Spiritus sancti calame, Euangelij doctor, sublimium mysteriorum scriba, diuinitatis præco, vt quod verbo docuisti, nos opere cōpleamus; quod prædicasti, credamus; quod fecisti, & operatus es, imitemur; quæ enim scripsisti, si crediderimus,

& quæ fecisti imitati simus, certissimam, per fidem simul & opera bona, cælestem aliquando gloriam adeundi, concipere spem possumus, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus sanctus conducere ac perducere dignetur.

AMEN.

FINIS.

Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.

IN-

INDEX RERVM MEMORABILIVM HVIVS PARTIS SECVNDAE.

Cerui

E.

Finis Indicis rerum memorabilium.

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRÆ QVAE HOC OPERE EXPLICANTVR.

Genesis.

Eleuabit

Finis Indicis locorum S. Scripturæ.

ERRATA.

FOl. 422. l. 16. Tobias. leg. tibias. fol. 523. l. 22. gendendi. l. gaudendi. ibid. occiſio. l. occaſio.

Extendens.

